

Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A, No 144

Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän– Vaijoenjängän soidensuojelualueen luonto, käyttö ja paikannimistö

Tapio Tynys ja Elina Stolt (toim.)

METSÄHALLITUS
Luonnonsuojelu

Tekijöiden yhteystiedot

Tapio Tynys ja Elina Stolt
Metsähallitus
Ylä-Lapin luonnonhoitoalue
PL 36
99801 Ivalo
tapio.tynys@metsa.fi
elina.stolt@metsa.fi

Julkaisun sisällöstä vastaavat tekijät,
eikä julkaisuun voida vedota
Metsähallituksen virallisena
kannanottona.

ISSN 1235-6549
ISBN 952-446-384-9

Edita Prima Oy
Helsinki 2004

Översättning Pimma Åhman
Jorgalan Irma Laiti
Jurgálâm Ilmari Mattus
Jäärglâ'ttam Erkki Lumisalmi

Kansikuva: Riekköja. Kaisa Tapiola, Utsjoen saamelaislukio.

© Metsähallitus 2004

KUVAILULEHTI

JULKAISIJA	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	16.6.2004
TOIMEKSIANTAJA		HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	
LUOTTAMUKSELLISUUS	Julkinen	DIAARINUMERO	
SUOJELUALUETYYPPI/ SUOJELUOHJELMA	erämaa-alue, soidensuojelualue		
ALUEEN NIMI	Kaldoaivin erämaa-alue, Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue		
NATURA 2000 -ALUEEN NIMI JA KOODI	Kaldoaivin erämaa FI1302002		
ALUEYKSIKKÖ	Ylä-Lapin luontopalvelut		
TEKIJÄ(T)	Tapio Tynys ja Elina Stolt (toim.)		
JULKAISUN NIMI	Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen luonto, käyttö ja paikannimistö		
TIIVISTELMÄ	<p>Tässä perusselvityksessä esitellään Utsjoen ja Inarin kuntien alueella sijaitsevien Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen luontoa, käyttöä sekä paikannimistöä. Alueiden yhteispinta-ala on 344 700 hehtaaria. Kaldoaivin erämaa-alue on Suomen laajin erämaa-alue ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän Suomen laajin soidensuojelualue. Alueet kuuluvat Natura 2000 -verkoston Suomen ehdotukseen.</p> <p>Kaldoaivin ja Sammuttijängän alue on maisemiltaan vaihteleva. Tunnusomaista on vesistöjen runsaslukuisuus, soisuus, topografinen vaihtelu ja tunturikoivikot. Mäntyä kasvaa kapeana nauhana alueen eteläosassa. Alueen vedet kuuluvat kolmeen Jäämereen laskevaan vesistöön: Tenojoen vesistöön, Näätämöjoen vesistöön ja pieni osa Iijärven eteläpuolisista vesistä Paatsjoen vesistöön. Alueen järvistä suurimmat ovat Iijärvi, Pautujärvi ja Vetsijärvi. Alueen vedet ovat karuja ja kirkkaita.</p> <p>Alue on paikkakuntalaisille tärkeä poronhoito-, metsästys-, kalastus- ja virkistysalue. Alueilla laiduntavat porojaan Kaldoaivin, Näätämön ja Muddusjärven paliskunnat sekä pienellä osalla myös Vätsärin paliskunta.</p> <p>Ulkopaikkakuntalaisista virkistyskävijöistä alueella liikkuvat kesäisin omatoimiset eräretkeilijät Sevettijävi–Pulmankijärvi-reitillä sekä kalastajat Näätämöjoella. Kaldoaivin ja Sammuttijängän alueet ovat myös melko suosittua riekonpyyntialuetta. Sinne myydään kiintiöidysti pienriistalupia pääasiassa paikallisten matkailuyrittäjien kautta. Kevättalvella alueen kelkkaurilla liikkuu jonkin verran moottorikelkkailijoita.</p> <p>Alueella ei ole ympärivuotista asutusta. Kaldoaivin erämaa-alueella on kuusi kulkijoiden käytävissä olevaa Metsähallituksen huoltamaa autiotupaa; soidensuojelualueella ei ole autiotupia. Lisäksi on paliskuntien paimentopaikkoja, poronhoidon, metsästyksen, kalastuksen, keräilytalon ja rajavartiolaitoksen tukikohtia sekä luontaiselinkeinolain ja kolttalain mukaisia tukikohtia.</p> <p>Alueen paikannimistö on säästynyt ulkopuolisilta vaikutteilta paremmin kuin muiden alueiden paikannimistöt Lapissa etenkin alueen pohjoisosassa Utsjoella, joka on saamelaisemmistöinen kunta. Alueen eteläosa on alunperin inarinsaamenkielistä aluetta, jossa inarinsaame on nykyisin vähemmistönä suomenkielisiin nähden.</p>		
AVAINSANAT	kasvillisuus, eläimet, geologia, porotalous, retkeily, paikannimistö		
MUUT TIEDOT			
SARJAN NIMI JA NUMERO	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 144		
ISSN	1235-6549	ISBN	952-446-384-9
SIVUMÄÄRÄ	345 s.	KIELI	suomi
KUSTANTAJA	Metsähallitus	PAINOPAIKKA	Edita Prima Oy
JAKAJA	Metsähallitus, luonnonsuojelu	HINTA	20 euroa

PRESENTATIONSBLAD

UTGIVARE	Forststyrelsen	UTGIVNINGSDATUM	16.6.2004
UPPDRAKSGIVARE		DATUM FÖR GODKÄNNANDE	
SEKRETESSGRAD	Offentlig	DIARIENUMMER	
TYP AV SKYDDSSOMRÅDE / SKYDDSPROGRAM	ödemarksområde, myrskyddsområde		
OMRÅDETS NAMN	Kaldoaivi ödemarksområde, Sammuttijänkä-Vaijoenjänkä myrskyddsområde		
NATURA 2000 -OMRÅDETS NAMN OCH KOD	Kaldoaivi ödemark FI1302002		
REGIONAL ENHET	Övre Lapplands naturtjänster		
FÖRFATTARE	Tapio Tynys och Elina Stolt (red.)		
PUBLIKATION	Naturen, användningen av och ortnamnsbeståndet i Kaldoaivi ödemarksområde och Sammuttijänkä-Vaijoenjänkä myrskyddsområde		
SAMMANDRAG	<p>I denna utredning presenteras naturen, användningen av och ortnamnsbeståndet i Kaldoaivi ödemarksområde och Sammuttijänkä-Vaijoenjänkä myrskyddsområde, vilka ligger i kommunerna Utsjoki och Enare. Den sammanlagda arealen av områdena är 344 700 hektar. Kaldoaivi ödemarksområde är det största ödemarksområdet och Sammuttijänkä-Vaijoenjänkä myrskyddsområde det största myrskyddsområdet i Finland. Områdena ingår i Finlands förslag till Natura 2000 -nätverket.</p> <p>Kaldoaivi och Sammuttijänkä är ett landskapsmässigt omväxlande område. Typiskt för området är det stora antalet vattendrag, sjöar och myrar, den stora topografiska variationen och fjällbjörksskogen. Tall växer i en smal zon i de södra delarna av området. Vattnen på området ingår i tre vattensystem, som rinner ut i Ishavet, nämligen Tana älvs vattensystem, Näätämöjokis vattensystem och en liten del av vattnen söder om Iijärvi i Paatsjoki vattensystem. Iijärvi, Pautujärvi och Vetsjärvi är de största sjöarna på området. Vattnen på området är karga och har klart vatten.</p> <p>Området är viktigt för den lokala befolkningen med tanke på renskötsel, jakt, fiske och rekreation. På området betar renar som hör till Kaldoaviv, Näätämös och Muddusjärvis renbeteslag och på ett litet område renar från Vätsäris renbeteslag.</p> <p>Av utsocknes friluftsfolk rör sig främst självständiga vandrare på somrarna på rutten Sevettijärvi-Pulmankijärvi och fiskare vid älven Näätämöjoki. Kaldoaivi och Sammuttijänkä är tämligen populära områden för jakt av dalripa. För områdena kan fås kvoterade jakttillstånd för småvilt, som säljs huvudsakligen av lokala turistföretagare. På vårvintern färdas en hel del snöskotrars längs snöskoterlederna på området.</p> <p>På området finns det ingen fast åretruntbebyggelse. På Kaldoaivi ödemarksområde finns sex ödestugor, som Forststyrelsen sköter om och vandrare kan utnyttja; på myrskyddsområdet finns det inga ödestugor. På området finns därtill renbeteslagens ställen och andra stödpunkter i anslutning till renskötsel, jakt, fiske och samlande samt Gränsbevakningsväsendets patrullstugor. På området förekommer också stödpunkter i enlighet med naturnäringslagen och skoltlagen.</p> <p>Ortnamnsbeståndet har undkommit yttre påverkan bättre än ortnamnen på många andra ställen i Lappland. Det här gäller i synnerhet norra delen av området i Utsjoki, en kommun där majoriteten av befolkningen är samer. Södra delen av området var ursprungligen ett enaresamiskt område, nu är de som talar enaresamiska i minoritet jämfört med den finskspråkiga befolkningen.</p>		
NYCKELORD	Vegetation, fauna, geologi, rennäring, friluftsliv, ortnamnsbestånd		
ÖVRIGA UPPGIFTER			
SERIENS NAMN OCH NUMMER	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 144		
ISSN	1235-6549	ISBN	952-446-384-9
SIDANTAL	345 s.	SPRÅK	finska
FÖRLAG	Forststyrelsen	TRYCKERI	Edita Prima Oy
DISTRIBUTION	Forststyrelsen, naturskydd	PRIS	20 euro

SISDOALLOSIIDU

ALMMUSTAHTTI	Meahciráđđehus	ALMMUST.ÁIGI	16.6.2004
BARGGU ADDI		DOHKKEHANBEAIVEMEARRI	
LUHTOLAŠVUOHTA	Almmolaš	DIÁRANUMMIR	
SUODJALANGUOVLO-TIIPA/ SUODJALAN-PROGRÁMMA	meahcceguovlu, jekkiidsuodjalanguovlu		
GUOVLLU NAMMA	Gálddoaivvi meahcceguovlu, Sámmotjeakki–Vádjohjeakki jekkiidsuodjalanguovlu		
NATURA 2000 -GUOVLLU, NAMMA JA KOODA	Gálddoaivvi meahcceguovlu FI1302002		
GUOVLLUOSSODAT	Davvi-Lappi luonddubálvalusat		
DAHKKI(T)	Tapio Tynys ja Elina Stolt (doaimm.)		
PRENTOSA NAMMA	Gálddoaivvi meahcceguovllu ja Sámmotjeakki–Vádjohjeakki jekkiidsuodjalanguovllu luondu, geavaheapmi ja báikenamat		
ČOAHKKÁIGEASSU	<p>Dán vuodđočielggadusas ovdanbuktojit Ohcejoga ja Anára gielddaid viidodagas leahkki Gálddoaivvi meahcceguovllu ja Sámmotjeakki–Vádjohjeakki jekkiidsuodjalanguovllu luondu, geavaheapmi sihke báikenamat. Guovlluid oktasašviidodat lea 344 700 hektára. Gálddoaivvi meahcceguovlu lea Suoma viidáseamos meahcceguovlu ja Sámmotjeaggi–Vádjohjeaggi Suoma viidáseamos jekkiidsuodjalanguovlu. Guovllut gullet Natura 2000 -fierpmádaga Suoma evttohussii.</p> <p>Gálddoaivvi ja Sámmotjeakki guovlu molsašuddá duovdagiid dáfus. Mihtilmas lea čázadagaid valjivuohta, jeakkit, topografalaš molsašuddan ja marrasat. Beazit šaddet seakka báddin guovllu máttaoasis. Guovllu čázadagat gullet golmma Jiekšamerrii golgi čázadahkii: Deanu čázadahkii, Njávánjoga čázadahkii ja smávva oassi Idjávávri máttabeale čázadagain Báhčaveaijoga čázadahkii. Guovllu jávrriin stuorámusat leat Idjávávri, Bávdojávri ja Veahčávri. Guovllu čázadagat leat guorbasat ja šearradat.</p> <p>Guovlu lea báikegotti olbmuide dehalaš boazodoallo-, meahcástan-, guolástan- ja virkkosmahtinguovlu. Guovlluin guodohit bohccuideaset Gálddoaivvi, Njávdáma ja Muttošjávrii bálgosat sihke smávva oasis maiddá Váhčira bálggus.</p> <p>Olgobáikegottálaš lustamátkkálaččain guovllus johtet geassit iešrádálaš meahccevánddardeaddjit Čeavetjávri–Buolbmatjávri-máđi mielde sihke guolásteaddjit Njávánjogas. Gálddoaivvi ja Sámmotjeakki guovllut leat maiddá viehka bivnnuhis rievssatbivdoguovllut. Dohko vuvdojit dihto mearit smávvaealliid bivdolobit eanaš báikkálaš turistafitnodatolbmuid bokte. Giđđadálve guovllus johtet muhtin veardde mohtorgielkkástallit gielkámáđiid mielde.</p> <p>Guovllus ii leat birrajáhkaš ássan. Gálddoaivvi meahcceguovllus leat guhtta mátkkálaččaid anus leahkki Meahciráđđehusa fuolahan ávdinstobu; jekkiidsuodjalanguovllus eai leat ávdinstobut. Lassin leat guohtoneatnamat ja bigálusbáikkít, boazodoalu, meahcástusa, guolástusa, čoag-gindállodoalu ja rádjegozáhusa gámpát sihke luondduealáhuslágas ja nuortalašlágas dárkkuhuvvon gámpát.</p> <p>Guovllu báikenamat leat seston olggobeale váikkuhusain buorebut go eará guovlluid báikenamat Sámis eandalitge guovllu davvioasis Ohcejogas, mii lea sápmelaš eanetlogu gieldda. Guovllu máttaoassi lea anárašgielat guovlu, gos anárašgiella lea vehádahkan.</p>		
GUOVDDÁŠSÁNTI	šattolašvuohta, eallit, geologijja, boazodoallu, vánddardeapmi, báikenamat		
EARÁ DIEDUT			
RAIDDU NAMMA JA NUMMIR	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 144		
ISSN	1235-6549	ISBN	952-446-384-9
SIIDOMEARRI	345 s.	GIELLA	suomagiella
GOASTTIDEADDJI	Meahciráđđehus	PRENTENBÁIKI	Edita Prima Oy
JUOHKKI	Meahciráđđehus, luonddusuodja-leapmi	HADDI	20 euro

VALDÄLEMSIJÐO

OLGOSADELEIJEE	Meccihaldättäs	OLGOSADELEMPEIVI	16.6.2004
TOOIMÄNADELEIJEE		TUHHIITEMPEIVI	
LUÄTTÄMUŠLÄŠVUOTÄ	Almos	DIAARINUMMEER	
SUOJÄLEMVIJÐODÄHTIIPÄ/ SUOJÄLEMOHJELM	meccikuávlv, jeegijsuojälemvijðodâh		
VIJÐODUV NOMMÄ	Kaalduáivi meccikuávlv, Samudjeegi–Vaijvjeegi jeegijsuojälemvijðodâh		
NATURA 2000 -VIJÐODUV NOMMÄ JÄ KOODI	Kaalduáivi meccikuávlv FI1302002		
VIJÐODÄHOHTÄDÄH	Paje-Säämi luándupalvâlusah		
TAHHEE(H)	Tapio Tynys já Elina Stolt (toim.)		
OLGOSADALDÄS NOMMÄ	Kaalduáivi meccikuávlv já Samudjeegi–Vaijvjeegi jeegijsuojälemvijðoduv luándu, kevttim já päikkinommâdâh		
ČUÄKÄNKIÄSU	<p>Taan vuádučielgiittäsâst oovdânpuáhtoo Uccjuuvâ já Aanaar kieldâi vijðoduvvâin orroo Kaalduáivi meccikuávlv já Samudjeegi–Vaijvjeegi jeegijsuojälemvijðoduv luándu, kevttim sehe päikkinommâdâh. Vijðoduvvâi ohtsâšvijðesvuotâ lii 344 700 hehtaarid. Kaalduáivi meccikuávlv lii Suomâ vijðásumos meccikuávlv já Samudjeegi–Vaijvjeegi Suomâ vijðásu- mos jeegijsuojälemvijðodâh. Vijðoduvah kuleh Natura 2000 -viärmâduv Suomâ iävtuttâssân.</p> <p>Kaalduáivi já Samudjeegi vijðodâh lii uáinusijdis peeleešt mulsâšuddee. Vijðodâhân kuleh tiijpälávt čácáduvâi valjevuoatâ, jeegih, topografisâš mulsâšuddâm já laaššvyevdih. Peeci šadda kezis stielâsin vijðoduv máddáúásist. Vijðoduv čäasih kuleh kuulmâ Jienâmeerân lyeštee čácádâhân: Tiänu čácádâhân, Njiävđâm čácádâhân já uccâ uási Ijjävri máddáá- piälâin čaasijn Paččvei čácádâhân. Vijðoduv jaavriijn stuárâamusah láá Ijjävri, Pavdjävri já Vehčájävri. Vijðoduv čäasih láá korrâseh já kirkkâdeh.</p> <p>Vijðodâh lii päikkikodálijd tergâdis puásuitipšom-, meccipivdem-, kyelipivdem- já virkos- mittemvijðodâh. Vijðoduvvâst kuáduutteh poccuidis Kaalduáivi, Njiävđâm já Mudusjävri palgâseh sehe uccâ uássáast meiddei Vääččir paalgâs.</p> <p>Olgopäikkikodálijn virkosmittemjottein vijðoduvvâst lihâdeh keessiv jiešrádáliih meccijot- teeh Čevetjävri–Puálmággjävri-pálgámielid sehe kyelipivdeeh Njiävđámist. Kaalduáivi já Sa- mudjeegi vijðoduvah láá meiddei viehâ pivnuus riävskápidemvijðoduvah. Tohon vuáb- dojeh kidânjistum häämist smaavâmeccivaljeloveh iänááš páihálij madhâšemirâtteijejei pehti. Kidđätäälvi vijðoduvvâst lihâdeh mottoomverd moottorkiälkkávyeyejeeh kiälkkákiäinoid turvâstin.</p> <p>Vijðoduvvâst iä lah pirrâivvááš ässeeh. Kaalduáivi meccikuávlvust láá kuttâ mádhálij várás rahtum Meccihaldättäs huolâttim ävdintuve; jeegijsuojälemvijðoduvvâst iä lah ävdintuveh. Ton lasseen láá palgâsij kuáduuttemkámpâh, puásuitipšom, meccipivdem, kyelipivdem, nuurrâmtálutuálu já rájikocceemlájádâs toorjâsajeh sehe luánduiälättässyrgi já nuorttâlâšlaa- vâ miäldásiih toorjâsajeh.</p> <p>Vijðoduv päikkinommâdâh lii šeštâšum ulguupiälâin vaikuttâsâin pyerebeht ko eres vijðo- duvâi päikkinommâduvah Säämist aainâs-uv vijðoduv taavaapele oosijn Uccjuuvâst, mii lii sämmilâšiänádâh kieldâ. Vijðoduv máddáápiälááš uási lii anarâškielâlâš vijðodâh, mast anarâškielâ lii ucceeblohhoon.</p>		
ČOOVDÄSÄÄNIH	šadolâšvuotâ, elleeh, geologia, puásuituálu, vandârdem, päikkinommâdâh		
ERES TIÄDUH			
KUÁLLUS NOMMÄ JÄ NUM- MEER	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 144		
ISSN	1235-6549	ISBN	952-446-384-9
SIJÐOMEERI	345 s.	KIELÄ	suomâ
KUÁSTIDEIJEE	Meccihaldättäs	TEDDILEMSAJE	Edita Prima Oy
JYEHHEE	Meccihaldättäs, luándusuojälem	HADDE	20 evrod

ČUÄI' TUMLÖSTT

ČOÖDTEI	Meä'cchalltös	ČOÖDTUMÁ'KĀ	16.6.2004
TUÁJJÁNU'VDDI		PRIMMUMPEI'VVMIE'RR	
NA'DDJÓÖTTÁM-VUÖTTLAŽ	Öölmraž	DIAARINÁÁMAR	
SUÖJJUUM-VU'VDDMALL/SUÖJJUMPROGRAM	poostaijânnam-vu'vdd, jeäggisuöjjumvu'vdd		
NATURA 2000-VUU'VD NÖMMDA KOODI	Kalddoaiv poostaijânnam FI1302002		
VUU'VD ÖÖUTI-LÄÄKK	Pääi-Lappi luáttkáazzkōözz		
RAAJI	Tapio Tynys da Elina Stolt (tuáim.)		
ČOÖDTEI NÖMM	Kalldoaiv poostaijânnam-vuu'vd da Sammatjeä'ğ-Vaijooggjeä'ğ jeä'ğgisuö'jjeemvuu'vd luátt, ââ'nnem da pääi'knōmvuött		
VUÁ'NMUS	<p>Tä'st vuáddčiölgtoözzâst čuäi'jtet oudde Occjoogg da Anaar kää'ddi vuu'vd pääi'kín Kalldoaiv poostaijânnam-vuu'vd da Sammuttjeä'ğ-Vaijooggjeä'ğ jeä'ğgisuö'jjumvuu'vd luátt, ââ'nnem di pääi'knōmvuödit. Vuu'vdi öhttsaž vu'vddââlâž lij 344 700 hehtaar. Kalldoaiv poostaijânnam-vu'vdd veiddjum poostaijânnam-vu'vdd da Sammuttjeä'ğ-Vaijooggjeä'ğ Lää'ddjânnam veiddjum jeä'ğgisuö'jjumvu'vdd. Vuu'vd kolle Natura 2000-säi'mmvuöd Lää'ddjânnam e'tkĀösse.</p> <p>Kalldoaiv da Sammuttjeä'ğ vu'vdd kue'stleem lie vaajtōölli. Čää'ccvuu'vd lie jânnai da še jeä'ğ, topograflaž vaajjtōölmōš da čeä'rrsue'jj. Peä'cc šōdde vuōmte'men sau'jpie'lnn. Vuu'vd čää'cc ko'lle koolm Jiōññmiârre čää'žž juákkōötmōšše: Tenojoogg, Njauddâmjoogg da siōm bie'kk Iijäü'r sau'jpie'lsai čää'cc Paččjoogg cää'ccit. Tai vuu'vdi jâäurin šuurmōš lie Iijäü'rr, Pautujäü'rr da Vetsijäü'rr. Vuu'vd čää'cc lie ra'httij da čuövvadčää'cc.</p> <p>Vu'vdd lij pääiklažoummid tä'rkk puäzžhâidd-, šee'llem-, kue'llšee'llem- da virkkōövmōšvu'vdd. Vuu'vdin palgga puōccee Kalldoaiv, Njauddâm da Muddusjäü'r paalgâskâá'dd da še u'cc bie'kkelt Vâ'čcer paalgâskâá'dd.</p> <p>Áalgpâi'kk'lai virkkōövmōšjâättjin vuu'vdest liikkee keässa jioččtuáimmla áugganjää'ttja Če'vetjäü'rr-Polmakjäü'rr-keäinnâst di kue'llšee'lli Njauddâm jooggâst. Kalldoaiv da Sammuttjeä'ğ vuu'vd lie miálggad siássōöttám reppšee'llepääi'k. Tōk kaaupše kiiddōsvuötte u'ccsiillâávit vuōss'sâá'jest paaiklai tu'ri'smkiččlōöttjin. Kíddtälvva vuu'vdest jâá'tte máttam moottârkeälkaivuim keäinnkuu'rči mie'ldd.</p> <p>Vuu'vdest i'llä pirrekksai jeälsteeja. Kalldoaiv poostaijânnam-vuu'vdest lie kutt jâá'ttjaid ââ'nnemnalla lee'ddi Meä'cchalltōözz jeä'lteem poostaipōört; jeägg'suö'jjumvuu'vdest jâ leäkku poostaipōört. Lâ'ssen lie paalgâskâá'ddi peâmmampääi'k, puäzžtuej, šee'llem, kue'llšee'llem, noorrâmää'llvuöd da raajjvâardtōkstrooitee'l áarrâmpääi'k da še luáttjie'llemvue'kklaa'jj da sää'mlaa'jj mie'lddlaž áarrâmpääi'k.</p> <p>Vuu'vd pääi'knōmmvuött lij seillam álggpeälsa vaikktoözzin pue'rben ko jee'res vuu'vdi pääi'knōmmvuödd Sää'mjânnmest aabâs tâá'vvbie'ln O'ccjooggâst, kää'ttlj jâänbössen sâmmalai kâ'dd. Vuu'vd sau'jbie'll lij aanrâssää'mkiōllsaž vu'vdd, ko'st aanarsää'm lie uu'ccbōssen.</p>		
ÁÁVVUMSÁÁN	máddšōddâmvuött, jielli, geologia, puäzžtääll, ááugganjää'tti, pääi'knōmmvuött		
JEE'RES TEÄD			
RIÄDD NÖMMDA NÁÁMAR	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 144		
ISSN	1235-6549	ISBN	952-446-384-9
SEIDDMIE'RR	345 s.	KIÖLL	lää'ddkiöl
ČOÖDTEI	Meä'cchalltös	TEÄDTUMPÁI'KĀ	Edita Prima Oy
JUE'KĀEI	Meä'cchalltös, luáttisuöjjum	HÁ'DD	20 euro

ESIPUHE

Erämaalaki (62/1991) velvoittaa Metsähallituksen laatimaan erämaa-alueille hoito- ja käyttösuunnitelmat. Erämaasuunnittelun yhteydessä on katsottu tarkoituksenmukaiseksi laatia suunnitelmat myös erämaa-alueisiin liittyville laajoille soidensuojelualueille (Laki 851/1988 ja asetus 852/1988).

Suunnittelun tueksi Metsähallituksessa kootaan kunkin erämaa- ja luonnonsuojelualan elollisesta ja elottomasta luonnosta työn kannalta keskeisin tieto. Tämä julkaisu sisältää Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualan suunnittelutyön yhteydessä 1999–2003 laaditut tutkimukset ja selvitykset.

Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue on seitsemäs erämaa-aluekokonaisuus, jolle Metsähallitus on laatinut tällaisen perusselvityksen. Aikaisemmat selvitykset on laadittu seuraavista aluekokonaisuuksista: Hammastunturin erämaa-alue, Kemihaaran erämaa-alue, Käsivarren erämaa-alue, Pöyrisjärven erämaa-alue, Vätsärin erämaa-alue sekä Tarvantovaa-eran erämaa-alue ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue.

Tämän julkaisun laatimiseen ovat osallistuneet useat asiantuntijat. Alueen luonnoloista, luontotyypeistä ja maisemallisista kokonaisuuksista on kirjoittanut Tapio Tynys. Alueen kasvillisuuden ja kasviston kuvauksen on laatinut Heikki Kauhanen. Uhanalaisista kasveista on kirjoittanut Saara Keränen. Nisäkkäistä ja uhanalaisista eläimistä on kirjoittanut Matti Mela ja selkärangattomista eläimistä Seppo Koponen. Linnustonselvityksen on kirjoittanut Olli Osmonen. Kalasto- ja kalastusluvut on laatinut Markku Seppänen. Luvun Kaldoaivi erämaana ovat kirjoittaneet pääosin Tapio Tynys ja Elina Stolt. Pyyntikulttuuri-luvun pohjaksi Sampo Parkkonen on laatinut selvityksen Kaldoaivin metsästyksestä. Alueen nimistöselvityksen on laatinut Ilmari Mattus. Karttoja julkaisuun ovat tehneet Juha Sihvo, Tapio Tynys, Pasi Nivasalo, Kimmo Gröndahl ja Elina Stolt.

Teksteissä esiintyy kirjoittajien omia kannanottoja. Ne on säilytetty mukana, koska ne tuovat esiin asiantuntijoiden tärkeinä pitämiä asioita. Kannanotot on kuitenkin pidettävä erillään Metsähallituksen laatimasta suunnitelmasta.

Selvitykset ovat antaneet hyvän pohjan alueen hoidon ja käytön suunnittelulle. Suuret kiitokset kaikille julkaisuun kirjoittaneille sekä karttojen tekoon osallistuneille.

Tapio Tynys ja Elina Stolt
Ylä-Lapin luonnonhoitoalue
Metsähallitus

SISÄLLYS

1	JOHDANTO <i>Elina Stolt</i>	15
2	LUONNONOLOT <i>Tapio Tynys</i>	18
2.1	Sijainti ja luonnonmaantieteellinen asema	18
2.2	Ilmasto	19
2.3	Kallio- ja maaperä	21
3	KASVILLISUUS JA KASVISTO <i>Heikki Kauhanen</i>	23
3.1	Alueella aikaisemmin tehdyt kasvitieteelliset tutkimukset	24
3.2	Metsät	24
3.3	Tunturikoivikot	25
3.4	Tunturit	26
3.5	Suot	28
3.6	Vedet	29
3.7	Niityt	29
3.8	Lumenviipymät ja routamaat	30
3.9	Kulttuurin merkit kasvipeitteessä	31
3.10	Kasviston erityiskohteita	32
4	ELÄIMISTÖ	36
4.1	Nisäkkäät <i>Matti Mela</i>	36
4.1.1	Nisäkkäiden erityispiirteitä	36
4.1.2	Nisäkkäiden tutkiminen ja havaintojen keruu	36
4.1.3	Nisäkkäiden esiintyminen Kaldoaivin–Sammuttijängän alueella	37
4.1.4	Ihminen ja nisäkkäät	39
4.2	Linnusto <i>Olli Osmonen</i>	42
4.2.1	Tietämys linnustosta	42
4.2.2	Mäntymetsien linnusto	42
4.2.3	Tunturikoivikoiden linnusto	43
4.2.4	Koivumetsävyöhykkeen soiden linnusto	43
4.2.5	Tunturiylängön soiden linnusto	44
4.2.6	Tunturipaljakan linnusto	45
4.2.7	Vesistöjen linnusto	45
4.2.8	Linnusto talvella	46
4.2.9	Yhteenvedo	47
4.3	Kalasto <i>Markku Seppänen</i>	51
4.3.1	Vesistöt	51
4.3.2	Vesistöjen luonnontilaisuus	51
4.3.3	Luontainen kalasto	52
4.4	Selkärangattomat eläimet <i>Seppo Koponen</i>	54
4.4.1	Lajiston yleiskuva	54
4.4.2	Soiden lajisto	55
4.4.3	Tunturikoivikoiden lajisto	56
4.4.4	Paljakan lajisto	57
4.4.5	Vesien lajisto	57
4.4.6	Talvinen lajisto	58

4.4.7	Uhanalaiset lajit.....	58
5	UHANALAISET KASVIT JA ELÄIMET.....	59
5.1	Uhanalaiset kasvit <i>Saara Keränen</i>	59
5.2	Kaldoaivin merkitys eräille uhanalaisille eläinlajeille <i>Matti Mela</i>	62
5.2.1	Taustaa	62
5.2.2	Naali	63
5.2.3	Kiljuhanhi	65
5.2.4	Maakotka	66
5.2.5	Tunturihaukka	67
5.2.6	Raakku eli jokihelmisimpukka	67
6	LUONTOTYYPIT <i>Tapio Tynys</i>	68
6.1	Metsähallituksen luontokartoitus.....	68
6.2	Mikä on luontotyyppi?.....	69
6.3	Alueen biotoopit	70
6.3.1	Tunturikankaat	70
6.3.2	Lumenviipymät	72
6.3.3	Tuhoutuneet tunturikoivukankaat eli sekundaarinen paljakka	72
6.3.4	Voimakkaasti routivat lähes puuttomat kankaat eli routapaljakka.....	73
6.3.5	Avoimet tunturikoivukankaat.....	75
6.3.6	Harvat tunturikoivikot.....	75
6.3.7	Sulkeutuneet tunturikoivikot.....	77
6.3.8	Mäntykankaat	78
6.3.9	Haavikot.....	80
6.3.10	Kalliobiotoopit	80
6.3.11	Louhikkoiset biotoopit.....	80
6.3.12	Paljakkasuot.....	82
6.3.13	Tunturi-Lapin palsasuot	82
6.3.14	Puot ja puronvarret.....	86
6.3.15	Joet	86
6.3.16	Lammet ja järvet	89
7	EKOLOGISET OSA-ALUEET <i>Tapio Tynys</i>	93
7.1	Käsitteitä.....	93
7.2	Rajaamisen kriteerit	94
7.3	Paljakka-alue.....	96
7.4	Paljakan ja tunturikoivikon vaihettumisalue.....	96
7.5	Tunturikoivualue	96
7.6	Mäntymetsäalue.....	97
7.7	Suoalue	97
8	MAISEMALLISET KOKONAISUUDET <i>Tapio Tynys</i>	99
8.1	Menetelmä ja aineisto.....	99
8.2	Aluejaon perusteet.....	100
8.3	Maisemalliset kokonaisuudet.....	102
8.3.1	Erämaan välittömässä läheisyydessä olevat alueet	102

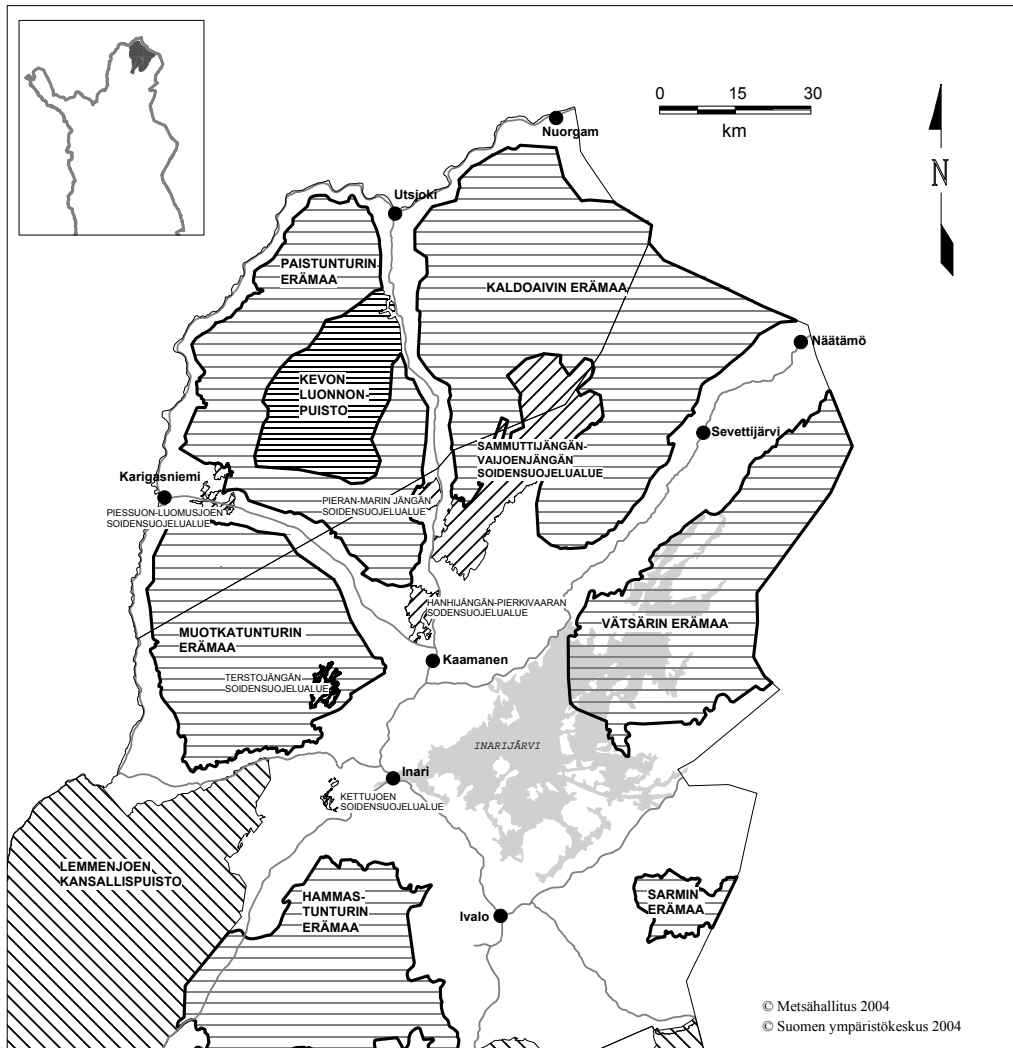
8.3.2	Utsjoen itävuoma.....	104
8.3.3	Ánnevárri.....	104
8.3.4	Vetsjoen laakso.....	105
8.3.5	Vetsivuoma.....	106
8.3.6	Bárit–Mustatunturi.....	107
8.3.7	Galldoáivin–Guorboáivin tunturiselänne.....	107
8.3.8	Ylä-Pulmankijoen laakso.....	109
8.3.9	Ylä-Pulmankijoen latvat.....	110
8.3.10	Čuomasvárri.....	110
8.3.11	Gukčejávrrit.....	111
8.3.12	Petsikko.....	111
8.3.13	Suurten soiden alue.....	112
8.3.14	Iijärvi ja Pautujärvi.....	113
8.3.15	Ordavääri.....	114
8.3.16	Karhuvaara.....	115
8.3.17	Näätämöjoen laakso.....	116
8.3.18	Stuorrát Golmmesjávri.....	118
8.3.19	Isokivennokka.....	118
8.3.20	Villavaara.....	119
8.3.21	Mäntymetsäalue.....	120
8.4	Talvinen maisema.....	120
8.5	Maisemien monimuotoisuus.....	120
9	KALDOAIVI ERÄMAANA.....	123
9.1	Mikä on erämaa? <i>Tapio Tynys</i>	123
9.2	Laajuus <i>Tapio Tynys</i>	125
9.3	Syrjäisyys <i>Tapio Tynys</i>	125
9.4	Asumattomuus <i>Tapio Tynys</i>	129
9.5	Luonnontilaisuus.....	133
9.5.1	Laiduntaminen <i>Elina Stolt</i>	133
9.5.2	Tunturimittarituhot <i>Elina Stolt</i>	135
9.5.3	Ilmansaasteet <i>Elina Stolt</i>	136
9.5.4	Moottoroitu liikkuminen <i>Elina Stolt</i>	137
9.5.5	Luonnon virkistyskäyttö <i>Elina Stolt</i>	138
9.5.6	Pyyntikulttuuri <i>Sampo Parkkonen ja Elina Stolt</i>	138
9.5.7	Metsien käsittely ja metsäpalot <i>Elina Stolt</i>	140
9.5.8	Kalanistutukset <i>Markku Seppänen</i>	140
9.5.9	Tulokaslajit <i>Matti Mela</i>	141
9.5.10	Kasvisto <i>Heikki Kauhanen</i>	141
10	LUONTAISLINKEINOT.....	143
10.1	Poronhoito <i>Elina Stolt</i>	143
10.1.1	Paliskuntien laidunjärjestelyt.....	144
10.2	Metsästys <i>Elina Stolt</i>	147
10.2.1	Johdanto.....	147
10.2.2	Paikkakuntalaisten metsästys.....	149
10.2.3	Ulkopaikkakuntalaisten metsästys.....	150
10.3	Kalastus <i>Markku Seppänen</i>	150
10.3.1	Kalastuksen merkitys.....	150

10.3.2	Kalastusoikeus ja kalastusrajoitukset	151
10.3.3	Erytisperusteinen kalastus	153
10.4	Marjastus <i>Elina Stolt</i>	154
11	VIRKISTYSKÄYTTÖ JA LUONTOMATKAILU <i>Elina Stolt</i>	156
11.1	Virkistyskäytön rakenteet.....	157
11.1.1	Tuvat ja tulipaikat.....	157
11.1.2	Retkeilyreitit ja maastourat	159
11.2	Liikkuminen ja jokamiehenoikeudet.....	160
11.2.1	Ulkopaikkakuntalaisten moottorikelkkailu	160
11.2.2	Kuntalaisten moottorikelkkailu.....	160
11.2.3	Jokamiehenoikeuteen perustuva virkistyskäyttö.....	160
12	PAIKANNIMISTÖ ALUEEN KUVAAJANA <i>Ilmari Mattus</i>	162
 LIITTEET		
Liite 1	Paikannimistön indeksikartta	329
Liite 2	Paikannimistökartat	330
Liite 3	Kasvillisuuskartta.....	Erillinen karttaliite

1 JOHDANTO

Kaldoaivin erämaa perustettiin erämaalilla vuonna 1991, yhdessä yhdentoista muun erämaan kanssa. Kaldoaivin erämaa, samoin kuin melkein kaikki muutkin erämaat, sijaitsee Ylä-Lapissa. Vain Kemihaara ja Tuntsa sijaitsevat Perä-Pohjolessa.

Kaldoaivi on suurin Suomen erämaista. Sitä sanotaan tunturierämaaksi erotukseksi niin sanotuista metsäerämaista, joista tunnetuimpia ovat Vätsäri ja Hammastunturi. Kaldoaivin erämaan pinta-ala on 292 400 hehtaaria. Yhdessä sen sisään työntyvän Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen ja Norjan puoleisen tunturiylängön kanssa Kaldoaivin erämaa muodostaa noin puoli miljoonaa hehtaaria laajan tiettömän alueen (kuva 1) Jatkossa käytetään nimitystä erämaa, Kaldoaivin erämaa tai Kaldoaivin alue, kun puhutaan erämaa- ja soidensuojelualueesta yhdessä.

Kuva 1. Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen sijainti.

Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue on perustettu asetuksella vuonna 1988, kaksi ja puoli vuotta ennen Kaldoaivin erämaan perustamista. Se on Suomen laajin yhtenäinen suoalue. Sen pinta-ala on 52 300 hehtaaria.

Kaldoaivin erämaa-alue sijaitsee pohjoisimmassa Suomessa, Utsjoen ja Inarin kunnissa. Kunnanraja kulkee alueen läpi lounaasta koilliseen. Se seuraa melko tarkkaan Tenojoen ja Näätämojoen vedenjakajaa.

Euroopan yhteisöjen neuvoston päätöksellä oli vuodesta 1992 lähtien kehitetty yhtenäistä eurooppalaista luontoalueiden verkostoa. Tämän Natura 2000 -verkoston tavoitteena oli taata eurooppalaisen luonnon monimuotoisuuden säilyminen.

Suomen liittyttyä EU:n jäseneksi vuonna 1995 tulivat EU:n luontodirektiivit velvoittamaan myös Suomea. Tämä on otettu huomioon kansallisessa lainsäädännössä. Laadittaessa uutta luonnonsuojelulakia (1096/1996) siihen sisällytettiin linkki EU:n direktiiveihin. Lain ensimmäisen luvun 3. pykälässä todetaan: ”Tällä lailla pannaan täytäntöön luontotyyppien sekä luonnonvaraisten eläimistön ja kasviston suojelusta annettu Euroopan yhteisön neuvoston direktiivi (92/43/ETY), jäljempänä luontodirektiivi, ja luonnonvaraisten lintujen suojelusta annettu Euroopan yhteisön neuvoston direktiivi (79/409/ETY), jäljempänä lintudirektiivi, muilta osin kuin metsästyslain (615/93) 5 §:ssä tarkoitettujen eläinlajien osalta”.

Kaldoaivin erämaa-alue kuuluu Natura 2000 -suojelualueverkoston alpiiniseen vyöhykkeeseen. Euroopan unionin komissio hyväksyi alueen lopullisesti EU:n suojelualueverkostoon luontodirektiivin perusteella 22.12.2003. Natura-alueen pinta-ala on 351 633 hehtaaria, ja se muodostuu Kaldoaivin erämaa-alueesta, joka on perustettu erämaalain nojalla, Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueesta, jossa toteutuskeinona on luonnonsuojelulaki, sekä Tuuruharjun alueesta, joka kuuluu harjijensuojeluohjelmaan, toteutuskeinona on maa-aineslaki. Alue on liitetty Natura 2000 -verkostoon SCI- ja SPA-alueena sen sisältämien direktiivin (92/43/ETY) liitteiden 1 ja 2 määrittämien suojeltavien luontotyyppien ja lajien perusteella.

SPA-alueilla on tavoitteena lintudirektiivien lajien suojelu. SCI-alueilla Naturen tarkoituksena on turvata luontodirektiivissä mainittujen luontotyyppien ja lajien (ei lintujen) säilyminen Euroopassa. SCI- ja SPA-alueet menevät osittain päällekkäin.

Suomi joutui muodostamaan oman Natura-verkostonsa EU:n perustajamaita nopeammalla aikataululla. Kiire näkyi valmistelun aikana mm. puutteellisena tiedotuksena ja turvautumisena epävarmoihin tietoihin.

Erämaalain tarkoituksena on alueen erämaaluonteen säilyttäminen, saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaaminen sekä alueen monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittäminen. Näiden tarkoitusten saavuttamiseksi erämaalaki sisältää eräitä kieltoja. Maan ja siihen liittyvän käyttöoikeuden luovuttaminen, kuten esimerkiksi vuokraaminen, muuhun kuin luontaiselinkeinojen ja maan-

puolustuksen tarpeisiin on kielletty. Samoin on kielletty tieteko ja kaivostoiminta. Valtioneuvosto voi kuitenkin antaa poikkeusluvan kaikkiin edellä mainittuihin toimiin. Tavallisten kansalaisten elämään erämaalaki ei vaikuta suoraan. Metsästys, kalastus, keräily ja poronhoito voivat jatkua erämaassa. Voidaan jopa sanoa, että erämaalaki on vahvistanut niiden asemaa.

Soidensuojeluasetus kieltää ojituksen, maa-ainesten ottamisen sekä maa- ja kallioperän vahingoittamisen. Turvemailla olevan puuston hakkaaminen on kielletty, samoin rakennusten ja teiden rakentaminen. Tähän on kuitenkin eräitä poikkeuksia. On sallittua rakentaa ja kunnossapitää sellaisia rakennuksia, rakennelmia ja polkuja, jotka ovat tarpeen yleisön opastamista, tutkimustoimintaa ja luonnonharrastusta varten. Sallittua on myös alueella jo olevien rakennusten, rakennelmien, teiden ja linjojen kunnossapito. Asetus ei myöskään aseta esteitä kalastukselle, metsästykselle, keräilylle tai poronhoidolle.

Erämaalaki ohjaa suoraan vain Metsähallituksen toimintaa. Metsähallituksen on lain mukaan laadittava erämaille hoito- ja käyttösuunnitelmat, joissa kuvataan muun muassa, miten erämaalain keskeisin tarkoitus, alueen erämaaluonteeseen säilyttäminen, sekä alueen monipuolinen käyttö ja eri toiminnot yhteensovitetaan. Soidensuojelualueista asetus sanoo, että niille laaditaan tarvittaessa hoito- ja käyttösuunnitelma. Metsähallituksessa on katsottu, että Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueelle suunnitelma tarvitaan.

Maa-aineslain tavoitteena on ainesten otto ympäristön kestävää kehitystä tukevalla tavalla. Lain mukaisen toiminnan yleinen ohjaus, seuranta ja kehittäminen kuuluu ympäristöministeriölle. Lain mukaista toimintaa ohjaa ja valvoo alueellinen ympäristökeskus. Kunnan tehtävänä on ohjata ja valvoa maa-ainesten ottamista kunnassa.

Käsissäsi oleva julkaisu on yksi Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelman perustaksi ja tueksi laadituista perusselvityksistä. Se kuvaa alueen luonnonoloja ja lajistoa sekä nimistöä. Aikaisemmin alueelta on tehty kolme perusselvitystä. Yksi selvitys käsittelee Kaldoaivin erämaa-alueen kallio- ja maaperää sekä vesistöjä (Manner & Puro 1999), toinen Kaldoaivin erämaa-alueen asutus- ja elinkeinohistoriaa (Länsman 2000) ja kolmas selvitys on tehty Kaldoaivin ja Vätsärin erämaa-alueiden linnustosta (Osmonen 2002). Kaikki edellä mainitut perusselvitykset on julkaistu tässä Metsähallituksen julkaisusarjassa.

Selvityksellä on merkitystä mm. Metsähallituksen toiminnan ohjaajana. Luontotyyppejen ja lajien suotuisan suojelun tason turvaaminen edellyttää niiden esiintymisen ja tilan tuntemista. Esimerkiksi retkeilyreittien ja kelkkaurien sijoittelussa otetaan huomioon niiden vaikutus luontoon ja lajistoon, etenkin uhanalaisiin lajeihin.

Lähteet

- Länsman, T. 2000: Kaldoaivin erämaa-alueen asutus- ja elinkeinohistoriaa. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 126. 101 s.
- Manner, R. & Puro, A. 1999: Kaldoaivin erämaa-alueen kallio- ja maaperä sekä vesistöt. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 110. 64 s.
- Osmonen, O. 2002: Kaldoaivin ja Vätsärin erämaa-alueiden linnusto. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 139. 102 s.

2 LUONNONOLO

Tapio Tynys

2.1 Sijainti ja luonnonmaantieteellinen asema

Kaldoaivin erämaa sijaitsee sirkumpolaarisella alueella, leveysasteiden 69° 15' ja noin 70° välillä, suunnilleen yhtä pohjoisessa kuin Prudhoe Bay Alaskan pohjoisrannikon tundralla. Atlanti, Golf-virta ja lännen puolelta puhaltavat tuulet tekevät erämaa-alueen ilmaston huomattavasti suotuisammaksi kuin mitä se on muualla yhtä pohjoisessa.

Kasvimaantieteessä erämaa lasketaan tavallisimmin pohjois-boreaalisen vyöhykkeen Tunturi-Lappi-nimiseen osaan (Kalliola 1973), jossa tunturikoivu muodostaa metsänrajan. Erämaa-alueen kaakkoisosa ulottuu juuri ja juuri Metsä-Lappiin, jolle on tunnusomaista yhtenäisten mäntymetsien esiintyminen. Käsitteet kasvillisuusvyöhykkeistä ja niiden rajoista eivät kuitenkaan ole vakiintuneet ja selkeät. Varsin yleinen on käsitys, jonka mukaan tunturikoivun alue muodostaa itsenäisen subarktisen vyöhykkeen boreaalisten havumetsien pohjoispuolelle. Esimerkiksi Turun yliopiston Kevon kasvitutkijat (Kallio ym. 1969) ovat päätyneet tällaiseen tulkintaan.

Katsotaan Tunturi-Lapin alueen olevan sitten pohjois-boreaalista, subarktista tai hemiarktista, on alue kuitenkin eri tarkasteluissa rajattu kutakuinkin yhteneväisesti siten, että se käsittää mäntymetsäalueen pohjoispuoliset tunturikoivun alueet ja tunturit. Sanan "arktinen" läsnäolo osoittaa, että ollaan pohjoisessa lähellä tundraa. Sana tundra tulee saamelaisesta sanasta tuoddar, joka on suomeksi tunturi. Usein käytetty sanonta "mennä tunturiin" ei tarkoita menoa jollekin tielle tunturille, vaan sitä, että lähtijä on menossa tunturialueelle erotuksena metsäisestä jokilaaksosta, jossa hän asuu. Esimerkki osoittaa tunturi-sanan yleismerkityksen. Huomattava on myös, että venäläiset käyttävät metsätundra-nimitystä yhtenäisten havumetsien pohjoispuolisesta harvan puuston alueesta.

2.2 Ilmasto

Alueen pohjoinen sijainti ilmenee alhaisina lämpötiloina, lyhyenä kasvukautena ja valon runsautena kasvukauden aikana sekä talven kaamosaikana (Kauhanen 1998). Koska läheinen valtameri ja Golf-virta lämmittävät aluetta, sillä vallitsevat olosuhteet, jotka ovat poikkeukselliset maapallon pohjoisnapaa ympäröivällä sirkumpolaarisella alueella. Alueella esiintyy rinnakkain arktinen valoilmasto ja subarktiselle tai jopa lauhkealle vyöhykkeelle ominainen lämpöilmasto.

Utsjoen Nuorgamissa leveyspiirillä 70° 05', hieman erämaa-alueen pohjoispuolella, aurinko ei laske toukokuun 17. päivän ja heinäkuun 27. päivän välisenä aikana (Ohlson 1981) lainkaan, joten yhtäjaksoisen kesäpäivän pituudeksi tulee 73 vuorokautta. Mutta vaikka valoa riittääkin, jäävät lämpötilat melko alhaisiksi keväällä ja alkukesällä. Tuntureilla on usein vielä vahvat lumet yöttömän yön alkaessa, ja ylänköjen järvet luovat jäänsä vasta kesäkuun puolivälin jälkeen. Tuolloin tunturissa voi nähdä, kuinka koivu tulee hiirenkorvalle lumikinoksen vieressä.

Aurinko ei nouse kovin korkealle kesälläkään. Korkeimmillaan se on juhannuksen alla, jolloin se on 43° astetta taivaanrannan yläpuolella; kymmenen astetta matalammalla kuin Helsingissä. Auringon kiertoradan mataluus ilmenee melko matalina lämpötiloina, ja todellinen kesä, sellaisena kuin ihmiset kesän mieltävät, kestää vain reilut kaksi kuukautta. Kasvukauden pituus on kuitenkin pitempi; se on yleensä enintään 110 vuorokautta. Lounais-Suomessa kasvukausi kestää 175–180 vuorokautta.

Kesien suuri vaihtelevuus on tyypillistä alueelle. Kasvukauden tehoisan lämpötilan summa on Utsjokilaakson mäntymetsärajalla tavallisesti noin 600 °C; Kaldoaivin tunturien lakiosissa vain noin 400 °C. Kahdenkymmenen prosentin vuosittaiset heilahtelut ovat melko tavallisia. Vuorokauden ajasta riippuvat lämmönvaihtelut ovat sen sijaan pieniä, koska pohjoisuuden takia aurinko ei laske lainkaan. Samasta syystä alkukesän hallat ovat harvinaisia. Tehoisan lämpötilan summalla tarkoitetaan päivittäisten keskilämpötilojen summaa kasvukauden aikana, 5 °C kynnyksarvon ylittävältä osalta.

Talvi on erämaan vallitsevin vuodenaika. Pysyvä lumipeite tulee yleensä lokakuussa kirkastaen harmaata maisemaa. Marraskuun lopussa aurinko ei enää nouse horisontin yläpuolelle. Alkaa pitkä pohjoinen yö, jota jatkuu tammikuun lopulle saakka. Kirjailija E.N. Manninen (1938) kuvaa osuvasti keskitalven aikaa:

Vieras kulkija kysyy, milloin koittaa aamu kaukaisimmilla, korkeimmilla tuntureilla, milloin valkenee päivä, milloin nousee aurinko ... Ei nouse aurinko joulukuussa, ei valkene päivä, hämärtää ainoastaan kahden pimeän rajassa. Aamu koittaa silloin, kun taivas idässä vaalenee ja suurttunturin kaari tummenee, kun riekköjen nauru kiirii pitkin vuorien lumisia rinteitä.

Lumet sulavat touko-kesäkuussa, varjoisien kurujen viimeiset lumet vasta heinäkuussa. Silloin tunturien rinteissä voi nähdä yleisvihreän lomassa harmahtavia läikkiä. Ne ovat vaivaiskoivuryhmiä, jotka ovat vielä lehdettömiä paljastuttuaan vasta lumen alta. Pysyvästi lumen peittämiä alueita ei erämaa-alueella ole.

Kaldoaivin erämaa on maisemiltaan varsin laakeaa verrattuna viereiseen Pais-tunturin erämaahan. Tunturit ovat loivia, ja vain muutamat niistä kohoavat yli 400 metrin korkeuteen. Pääosin alue on 200–300 metrin korkeuteen nousevaa ylänköä. Mutta vaikka korkeusvaihtelut ovatkin melko pieniä, aiheuttavat ne huomattavia eroja luonnonoloihin. Puuttomassa tunturissa tuuli pääsee puhaltamaan esteettä. Se kuljettaa pois lunta lakimailta ja vie sen laaksoihin ja kuruihin. Tuuli kovettaa lumen aukeilla. Kummut ja kohoumat pysyvät lähes lumettomina.

Lumipeitteen ohuus paljakassa tekee olosuhteet kasveille ääreviksi; vain todelliset tunturikasvit kestävät viimaa ja pakkasta. Ja vaikka törmät paljastuvatkin aikaisin keväällä, on aina uhkana takatalvi. Maa pysyy pitkään kylmänä, koska se on routaantunut syvälle suojaavan lumipeitteen puuttuessa.

Mutta on erämaassa lumisiakin alueita. Tuuli kasaa lumia laaksoihin ja notkoihin jopa useita metrejä paksuiksi patjoiksi. Myös puustoiset alueet ovat lumisia. Tiheissä tunturikoivikoissa on helposti haaroihin saakka upottavaa lunta, sekä sinne satanutta että tuulen sinne kuljettamaa. Kesällä tällaiset alueet erottuvat rehevinä mustikkakasvustoina.

Vuotuinen sademäärä erämaassa on 450–550 millimetriä (Manner & Puro 1999), ja se tulee pääosin lumena. Lumien sulaessa touko-kesäkuun vaihteessa joet tulvivat voimakkaasti. Kevon sääasemalla, Utsjoen laaksossa, on lumipeitepäivien lukumäärä ollut keskimäärin 213 ja lumipeitteen maksimisyyvyys keskimäärin 73 senttiä (Kärenlampi 1972).

Korkeusvaihtelut aiheuttavat myös lämpötilaeroja. Kylmä ilma valuu tyyninä ja kirkkaina öinä alas laaksoon muodostaen inversiotilan, jossa lämpötila voi laakson pohjalla olla useita asteita kylmempi kuin ylhäällä tunturissa. Yleensä laaksoissa on kuitenkin paljakkaa suotuisimmat olot: kesällä lämpötila on kohtalainen, tuulet heikkoja ja maaperä kosteaa valuvesien ja vähäisen haihtumisen ansiosta. Kevon sääasemalla, joka sijaitsee 107 metriä merenpinnan alapuolella, siis selvästi alempana kuin pääosa erämaa-alueesta, vuoden keskilämpötila on $-2,4$ °C. Heinäkuun keskilämpötila oli $11,8$ °C samalla mittausjaksolla, vuosina 1962–1970, ja helmikuun keskilämpötila $-16,6$ °C (Kärenlampi 1972). Melko tavallista on, että Kevon sääasemalla mitataan jonakin kesäpäivänä koko Suomen korkein päivälämpötila.

Meren läheisyys tuntuu erityisesti Pulmankijärven ympäristössä. Pulmankijärveltä on matkaa Varanginvuonolle, missä avomeri aukeaa, vain noin 30 kilometriä. Meri tasoittaa lämpötiloja ja lisää sademäärää ja kosteutta. Pienimmillään mereisyyden vaikutus on erämaa-alueen lounaisosissa. Lämpötila voi siellä nousta heinäkuussa jopa 30 asteeseen, mutta keskitalvella jopa 40 asteen pakkasjaksot eivät ole erityisen epätavallisia.

2.3 Kallio- ja maaperä

Kuten johdannossa on todettu, kuvaus erämaa-alueen kallio- ja maaperästä sekä vesistöistä on julkaistu (Manner & Puro 1999) tässä Metsähallituksen julkaisusarjassa. Kuvaan tässä kuitenkin vielä lyhyesti otsikossa mainittuja asioita, jotta sellaiselle lukijalle, joka ei ole tutustunut em. julkaisuun, tulisi kuva keskeisimmistä asioista.

Suurin osa alueesta on yli 2,6 miljardia vuotta vanhan poimuvuoriston juuriosaa. Sitä edustavat pääosin vaaleat, heterogeeniset graniittigneissit- eli pohjagneissit. Tähän kompleksiin tuovat vaihtelua Kuorboivin ja Opukasjärven liuskealueet. Kolmas suuri kivilajiryhmä muodostuu eri-ikäisistä syväkivistä. Alueen suurimpia syväkiviyksiköitä ovat Vetsijoen, Petsikkovaaran ja Čuomasvárriin gabromassiivit.

Kaldoaivin erämaan kallioperä on selvästi monimuotoisempaa kuin kallioperä länsipuolisessa Paistunturin erämaassa. Happamat granuliitit muodostavat pääosan Paistunturien alueesta. Kaldoaivin alueella on happamien gneissien ohella emäksisiä gabroja ja liuskealueita. Niiden suurempi kalkkipitoisuus ja myös magnesiumpitoisuus ilmenee eutrofisten, viljavuutta vaativien kasvien esiintymisenä.

Kasvistollisesti mielenkiintoisin on Čuomasvárri, joka nousee kauas näkyvänä ultramafisena intrusiona (suomennettuna suurinpiirtein: tummia mineraaleja sisältävä purkautuma) gabromassiivista, luoden olosuhteet vaativalle kasvistolle, muun muassa lapinvuokolle ja valkokämmekälle.

Erämaan maaperä on pääosin moreenia. Se peittää kallioperää yleensä muutamaman metrin paksuisena kerroksena. Tunturikankaat ovat paikoin aivan paljaita moreenipaljastumia. Puustoisilla kankailla moreenin päällä on ohut humus- ja karikekerros. Sen alla on vaalea huuhtoutumiskerros ja sen alla tumma rikastumiskerros, niin kuin podsolimaannoksissa on. Kauhasen (1998) mukaan kaikki metsämaat koivikoita myöten ja vielä alapaljakan varpukankaatkin ovat selvästi podsoloituneita ja happamia. Lievästi happamia maita esiintyy lähinnä jokilaaksoissa, purojen varsilla ja pahtojen juurille syntyneillä rapautumissora-alueilla. Pohjoisimmissa mäntymetsissä humuskerros on hapanta, koivikoissa pH on lievästi korkeampi. Kuivat tunturikankaat ovat lähes yhtä happamia kuin karut männikötkin, mutta valuvesien kostuttamalla rinteillä pH on yli 5. Kulleron, metsäkurjenpolven ja huopaohdakkeen suosimilla paksumultaisilla niityillä humuksen pH on, edelleen Kauhasen (1998) mukaan, 5,5:n paikkeilla. Paljakka-alueiden valuvesirinteillä esiintyy niittymaannoksia, joiden ohut humus on hapekkaiden ja mineraalipitoisten valuvesien ansiosta vain lievästi hapanta. Koska moreenimaat ovat tuntureilla ohuita, kallioperän laatu heijastuu paljakan kasvillisuudessa selvemmin kuin metsävyöhykkeessä.

Viimeinen jääkausi on muovannut voimakkaasti maaperää. Geomorfologisista muodostumista huomattavimpia ovat laaja drumliinialue Iijärven pohjois- ja koillispuolella. Drumliinit ovat selkeästi suuntautuneet lounaasta koilliseen jään kulkusuunnan mukaisesti. Vaikeakulkuisia, usein kivisiä kumpumoreenimuodostumia on muun muassa Sevettijärven tien pohjoispuolella, Pautujärven koillispuolella, Villavaaran ympäristössä ja Moresvejskaidissa sekä myös Iijärven harjun laidassa. Harjuista huomattavimmat ovat jo mainittu Iijärven harju (nimi ei ole vakiintunut), Näätämöjoen harjumuodostelma, Ylä-Pulmankijoen harju-alue ja kaksi Vetsijärven koillispuolen nauhamaisen kapeaa ja jyrkkää harjuja.

Suot peittävät 17 % Kaldoaivin erämaa-alueen pinta-alasta. Sammuttjängän-Vaijoenjängän soidensuojelun alueen pinta-alasta 50 % on suota. Suot ovat yleisesti ohutturpeisiä, koska viileässä ilmanalassa suosammalten, sarojen ja varpujen kasvu on ollut hidasta. Ohutturpeisuutta kuvaa se, että suurten kivien esiintyminen soilla on varsin tavallista.

Erityisesti Kaldoaivin erämaa-alueelle tyypillisiä ovat routamaat, toisin sanoen voimakkaasti roudan muokkaamat kivennäismaat. Tällaiset alueet muistuttavat kauempaa katsottuna "pounikkojätkiä", huomattavan korkeiden turvemättäiden luonnehtimia rämeitä. Niihin routamaat poikkeuksetta rajautuvatkin ilman selvää rajaa, mutta rahkasammalia, jotka ovat soiden tyyppilajeja, ei routamailla juuri esiinny.

Puuttomia routamaita voidaan pitää paljakkain verrattavina, metsänrajan aiheuttavina alueina. Routa vääntää ja myllää maata ja repii juuria niin, että puut eivät pysty valloittamaan aluetta. Routamaat sijaitsevat poikkeuksetta avosoiden ympärillä, laakeassa maastossa, jossa pohjavesi on lähellä maanpintaa ja jossa kovat tuulet pitävät alueen talvella vähälumisena.

Routimiseen liittyy myös tietty erityispiirre alueella. Kaldoaivin erämaassa näkyy siellä täällä, ei kuitenkaan yleisesti, raakaturpeen muodostamia, eroosion laidoilta paljastamia "turvekakkuja" paikoissa, joissa niitä ei olettaisi näkevänsä: tunturilakien kumpareilla, esimerkiksi Skiehččarasoivin, ja myös jyrkkien harjujen, kuten Vetsijärveltä pohjoiseen lähtevän harjun, päällä. Turvekakkuja ympäröivä maa on tavallisesti vain äärimmäisen ohuen humuksen peittämää moreenia. Kun tällaisen muodostuman näkee, alkaa helposti miettiä, onko alue ollut joskus suota. Selityksenä ilmiölle lienee kuitenkin routa. Suojattomilla, ympäristöään ylemmillä kohoumilla maa jäätyy syväälle pitkän talven aikana. Roudan suolaessa maa pysyy ilmeisesti kosteana lähes läpi kesän mahdollistaen turpeenmuodostuksen. Se, että turvetta on myös harjujen laella, johtuneen myös siitä, että maa-aines on Kaldoaivin harjuissa huonosti lajittunutta toisin kuin harjuissa yleensä. Routimisilmiö seurauksineen on tutumpi avoimilta, vähälumisilta soilta. Niillä on palsoja, jääsydämen sisältäviä, muutaman metrin korkuisia turvekumpuja.

Kaldoaivin erämaa-alue on varsin vetistä seutua. Kun mukaan lasketaan yli hehtaarin suuruiset vedet, nousee järvien ja lampien lukumäärä yli kolmentuhannen. Lukumäärän perusteella alue onkin Suomen runsasjärvisintä seutua. Useimmat vedet ovat kuitenkin pieniä ja matalia.

Lähteet

- Kallio, P., Laine, U. & Mäkinen, Y. 1969: Vascular flora of Inari Lapland. Introduction and Lycopodiaceae–Polypodiaceae. – Reports from the Kevo Subarctic Research Station 5: 1–52.
- Kalliola, R. 1973: Suomen kasvimaantiede. – WSOY, Helsinki. 308 s.
- Kauhanen, H. 1998: Kaldoaivin erämaa-alueen kasvillisuus. – Käsikirjoitus, Metsähallitus, Ivalo. 12 s.
- Kärenlampi, L. 1972: Comparisons between the microclimates of the Kevo ecosystem study sites and the Kevo meteorological Station. – Reports from the Kevo Subarctic Research Station 9: 50–65.
- Manninen, E. N. 1938: Tunturi uhkaa. – Gummerus, Jyväskylä. 256 s.
- Manner, R. & Puro, A. 1999: Kaldoaivin erämaa-alueen kallio- ja maaperä sekä vesistöt. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 110. 64 s.
- Ohlson, B. 1981: Utsjoen–Inarin Lapin ilmasto-oloista ja kallioperästä. – Luonnon Tutkija 85: 75–79.

3 KASVILLISUUS JA KASVISTO

Heikki Kauhanen

Tiedot pohjautuvat pääasiassa kesän 1995 inventointeihin. Täydennystä olen saanut vuosina 1968–1971 ja 1973 keräämistäni havainnoista sekä kevolaisten Inarin Lapin kasvistonkartoitustyön tuloksista. Kesän 1995 maastotöissä minua avustivat Veikko Kauhanen, Santtu Niittyaro, Jokke Puumalainen ja Kalevi Taipainen. Retkeillessäni olen kiinnittänyt erityistä huomiota lumenviipymäalueisiin, jyrkänteisiin ja pahtoihin, palsasoihin, lähteikköihin sekä jokien rantoihin etenkin koskipaikoilla. Alueen laajuuden vuoksi inventointireittien verkosto on niin harva, että raporttiin sisältyvä erityiskohteiden luettelo ei ole kattava, vaan siinä on poimintoja mielenkiintoisiksi todetuista kohteista. Monet mainituista kasvillisuustyypeistä toistunevat enemmän tai vähemmän samanlaisina sellaisilakin alueilla ja paikoilla, joilta ei ole maastokäyntiin perustuvia havaintoja. Tällaisia ovat esimerkiksi palsasoiden, lumenviipymien ja pahtojen kasvillisuus.

3.1 Alueella aikaisemmin tehdyt kasvitieteelliset tutkimukset

Utsjoen kunnan alueelta löytyy kasvillisuutta ja kasvien levinneisyyttä koskevaa tietoa 1800-luvun alkupuolelta lähtien, jolloin alueelle suuntasivat retkensä eräät tunnetut tutkimusmatkailijat ja tiedemiehet. M. A. Castren raportoi vuosina 1795 ja 1797 tekemistään kasvihavainnoista vuonna 1803. Myöhemmin alueella liikkivat G. Wahlenberg, A. O. Kihlman, R. Hult, A. Arrhenius ja E. A. Wainio. Arvokkaita havainnoita teki Utsjoen kirkkoherrana 1819–1830 toiminut J. Fellman. Mainittujen henkilöiden havaintopaikat keskittyvät enimmäkseen suurten jokien, Tenon ja Utsjoen, laaksoihin. Näin ollen varhaisimmat havainnot ovat Kaldoaivin erämaa-alueen välittömästä läheisyydestä mutta ei itse rajauksen sisäpuolelta.

Tällä vuosisadalla Utsjoelle ulottivat retkensä tai tutkimuksensa muun muassa R. Kalliola, C. E. Sonck, I. Hustich, R. Ruuhijärvi ja L. Hämet-Ahti. Hekään eivät tiettävästi liikkuneet Kaldoaivin erämaassa mutta kylläkin välittömässä läheisyydessä. Sen sijaan M. Koivisto (1930-luvulla) ja M. Hagman (1950-luvulla) retkeilivät Pulmankijoen laaksossa pensaskanervan (*Myricaria germanica*) levinneisyydestä kiinnostuneina. Turun Eläin- ja Kasvitieteellinen Seura teki 1954 tutkimusretken Utsjoen kunnan länsiosiin, josta alkoi Inarin Lapin kasvillisuuskartoitus. Vuonna 1957 kartoitustyö laajeni Utsjoen koillisosaan Tsuomasvaaran seudun ollessa eräänä pääkohteena. Sen jälkeen kartoitusretkiä on tehty erämaahan kaikkina vuosikymmeninä. Kartoitusta ovat johtaneet armoitetut pohjoisen tuntijat Paavo Kallio ja Yrjö Mäkinen. Apunaan heillä on ollut kymmeniä kevolaisia. Kevon tutkimusaseman perustamisen (1950-luvun loppupuolella) jälkeen kasvitieteellinen tutkimus lisääntyi kasvavassa määrin. Tunturimittarituhojen kartoitushankkeessa kevolaiset keräsivät 1970-luvulla runsaasti koivikoiden tilaa kuvaavaa tietoa. J. Lehtonen ja M. Yli-Rekola ovat seuranneet tuhokoivikoiden uudistumista 1980-luvulle saakka.

3.2 Metsät

Kaldoaivin erämaa sijaitsee lähes kokonaan Tunturi-Lapissa, jonka eteläraja on sama kuin havumetsien pohjoisraja. Vain kapea kaistale alueen eteläosaa ulottuu Metsä-Lapin puolelle eli boreaalisen havumetsävyöhykkeen pohjoisosaan (kuva 13). Havumetsän pohjoispuolella leviävät tunturikoivikot on toisinaan nimetty omaksi subarktiseksi koivuvyöhykkeeksi. Toisinaan nämä koivikot on luettu boreaalisen vyöhykkeen mereiseksi lohkoksi.

Utsjoen tien varrella yhtenäinen mäntymetsävyöhyke ulottuu Syysjärven pohjoispuolelle. Sieltä metsänraja mutkittellee aluksi Iijärven eteläpuolitse kohti itää, ennen Sevettijärven tietä koilliseen, kunnes Näätämojoella suunta on lähes pohjoiseen. Joen pohjoispuolella männyn metsänraja mutkittellee Näätämojoen laakson suuntaisena Norjan rajalle. Täällä Kaldoaivin erämaa-alueen itälaidalla yhtenäinen mäntymetsä ulottuu pohjoisemmaksi kuin missään muualla maailmassa. Näätämojoen laakson jäätikköjokisyntyisillä kerrostumilla mänty muodostaa parhaimmillaan sulkeutuneita ja puhtaita männiköitä.

Metsänrajan pohjoispuolella harvassa kasvavat männyt muodostavat puistomaisen vaihtumisvyön. Lopulta näkyy vain yksittäisiä mäntyjä siellä täällä, kunnes muutaman kilometrin päässä maiseman valtaa puhdas koivikko. Erillinen mäntymetsä kasvaa Pulmankijoen laaksossa, erämaa-alueen koillisosassa. Toinen erillinen mäntyalue on erämaan länsilaidan tuntumassa Utsjoen–Kevojoen laaksossa.

Männyn metsänrajassa kuvastuu jonkinlainen ilmastollinen tai yleinen ekologinen raja. Sen eteläpuolella kasvistossa on eteläinen leima. Monen eteläisen lajin levinneisyyden pohjoisraja myötäilee havumetsien pohjoisrajaa. Hyvä esimerkkilaji on maisemassakin näkyvä rauduskoivu (*Betula pendula*). Muita samaan ryhmään luettavia lajeja ovat tähtitalvikki (*Moneses uniflora*), pallosara (*Carex globularis*), rimpivihvilä (*Juncus stygius*), rantaluikka (*Eleocharis palustris*), pitkälehtihokki (*Drosera anglica*) ja isokarpalo (*Vaccinium oxycoccus*). Toisaalta eräiden pohjoisten lajien, kuten sielikön (*Loiseleuria procumbens*), levinneisyyden eteläraja asettuu männyn metsänrajalle.

Monen tunturikasvilajin esiintymiä löytyy toki havumetsävyöhykkeestäkin, ensisijaisesti jokien rannoilta. Kasvien leviäimet kulkeutuvat jokivesien mukana alaspäin, ja avonaiset rantasomerikot kylmän veden partaalla ovat sopivia kasvupaikkoja alhaisiin lämpötiloihin sopeutuneille tunturikasveille. Lämpöinversiolla lienee yhteys siihen, että tunturikasveilla on esiintymiä tuntureiden välisissä laaksoissa. Inversion vuoksi laaksonpohjat ovat usein kylmempinä kuin rinteet, mikä näkyy kasvillisuudessa ja kasvistossa tietynä käänteisyytenä (*regio alpina descensa*).

3.3 Tunturikoivikot

Mäntyalueen pohjoispuolella leviää tunturikoivikko, monirunkoisen hieskoivun alalajin (*Betula pubescens* ssp. *czerepanovii*) muodostama metsämaa. Muita puulajeja on kovin vähän: siellä täällä haapoja, kosteissa kuruissa raitaa, pihlajaa, outapajua (*Salix borealis*) ja parhaimmilla paikoilla jokunen leppä tai tuomi. Lehtomaisissa kuruissa koivut ovat solakoita ja saavuttavat 10 metrin pituuden, kun taas kuivahkoilla kankailla ne ovat 3–5-metrisiä, mutkaisia ja monirunkoisia. Metsän pohjalla vallitsevat varvut, pohjanvariksenmarja (*Empetrum nigrum* ssp. *hermaphroditum*) ja mustikka (*Vaccinium myrtillus*). Varpulaikkujen välissä on jäkälälaikkuja, poronjäkäliä, torvijäkäliä ja tinajäkälää. Tuoreemmilla mailla viihtyvät myös ruohot, kuten kultapiisku (*Solidago virgaurea*), metsätähti (*Trientalis europaea*), ruohokanukka (*Cornus suecica*) ja lapinkuusio (*Pedicularis lapponica*).

Mantereisista ilmastotekijöistä johtuen jäkäläiset koivikot eli variksenmarja-jäkälätyyppi ja variksenmarja-jäkälä-seinäsammaltyyppi (sELiT ja sELiPIT) ovat valitsevia. Alueen mereisimmässä pohjoisosassa tavataan rehevämpiä variksenmarja-mustikkatyyppin (sEMT) koivikoita ja pienialaisina laikkuina jopa ruohoisia ruohokanukka-mustikkatyyppin (sCoMT) koivikoita.

Osoituksena männyn siemenen tehokkaasta leviämisestä yksinäisiä mäntyjä voitavata koivikkoalueen keskiosistakin. Puuksi (yli 2 m) luokiteltavia yksilöitä kasvaa muun muassa Vetsijoen latvoilla, Silisjoen vesistöalueella ja Kuorboavin itäpuolella. Taimia taas löytyy monin paikoin Vetsijärveltä, sen ja Pulmankijärven väliseltä alueelta ja erityisesti Kuorboavin ja Stuurra-Tievjan väliltä. Nämä tunturilaakion mäntytaimet ovat todellisia pioneereja, kilometrien jopa peninkulmien päässä siementäneestä emostaan.

Tunturikoivikoissa elelee harmaanvalkea perhonen tunturimittari (*Epirrita autumnata*), jonka kannat lisääntyvät ajoittain niin rajusti, että toukat syövät koivut lehdettömiksi. Normaali vuosina koivut kestävät syönnin, mutta huonoina vuosina niiden energia ei riitä puolustukseen. Jos vielä olosuhteet ovat suotuisat tunturimittarille, seurauksena on koivikoiden laajamittainen tuho. Tällainen tilanne syntyi vuosina 1965–1966, jolloin tuho kohtasi noin puolta Utsjoen koivikoita. Luurankomaisiksi muuttuneita koivikoita näkyy vieläkin erämaassa. Pahimmin tuhoutuivat pohjoisosan koivikot, mutta tuhon jälkiä on nähtävissä koko alueella. Sellaisilla alueilla, missä inversion vaikutuksesta syntyy kylmänilmänjärviä, koivikot säästyivät, sillä tunturimittarin talvehtivat munat eivät kestä yli 37 asteen pakkasia. Niinpä tuholta säilyneitä koivikoita löytyy alarinteiltä ja laaksojen pohjalta.

Tuhon jälkeisestä valon ja ravinteiden lisääntymisestä hyötyivät erityisesti heinät ja ruohot. Paikoin tuhokoivikot ovat uudistuneet vesomalla. Laajoilla alueilla uudistuminen on kuitenkin epäonnistunut, jolloin entinen koivikko on muuttunut sekundääriseksi tundraksi. Alueella tavataan merkkejä vanhemmistakin mittarituhosta. Harvakseltaan kasvavat yksinäiset koivut ja lahot koivun jäänteet varpumatäiden sisällä viestivät koivikoiden levittäytyneen joskus nykyistä laajemmalle.

3.4 Tunturit

Lämpöilmastolliset tekijät säätelevät kasvillisuuden leveys- ja korkeusvyöhykkeisyyttä. Vyöhykkeisyyteen vaikuttaa myös topografia, kuten erot kaltevuudessa, rinteiden ilmansuunnissa ja tuulisuudessa. Tästä seuraa, että samalla korkeudella sijaitsevat alueet saattavat olla hyvinkin erilaisia.

Koivumetsän ilmastollinen yläraja on noin 300 metrin korkeudella, pohjoisrinteillä 20–30 metriä alempana kuin etelärinteillä. Metsänrajan yläpuolella esiintyy vielä pensasmaisia puuryhmiä ja yksittäisiä puita. Kenttäkerroksessa esiintyy jo arktisia kasvilajeja, mutta pohjakerros jäkäläinen ja sammalinen on samankaltainen kuin metsävyöhykkeessä. Tämä metsän ja paljakan vaihtumisvyöhyke on nimeltään orohemiarktinen eli metsätundravvyöhyke. Koivun valta ei kokonaan hellitä paljakassakaan: tunturikoivun väistyessä tilalle tulee vaivaiskoivu. Puurajalla vaivaiskoivu kasvaa puoli metriä korkeana, haarovana pensaana, mutta tuulipaljakkalla se suikertelee varpujen tavoin.

Luontaisesti puuton tunturipalj akka jaetaan ala-, keski- ja yläoroarktiseen vyöhykkeeseen. Kaldoain erämaan matalat tunturit kuuluvat alaoroarktiseen vyöhykkeeseen, joka on katajan, harmaapajujen, varpukankaiden, tunturisoiden ja parhailla paikoilla korkearuohoisten niittyjen maailmaa. Arktiset lajit ovat tässä vyöhykkeessä jo varsin yleisiä, kun taas monet boreaaliset, vielä orohemiarttissa vyöhykkeessä esiintyvät kasvilajit ovat hyvin harvinaisia tai puuttuvat kokonaan. Tällaisia ovat mm. ruohokanukka, keltalieko (*Diphasiastrum complanatum*), metsäimarre (*Gymnocarpium drypteris*), vanamo (*Linnaea borealis*), kangasmaitikka (*Melampyrum pratense*) ja metsätähti. Pohjakerroksen rakenne erottaa alaoroarktiset varpukankaat vastaavista alempien vyöhykkeiden kankaista. Seinäsammal ja palleroporonjäkäle eivät enää esiinny vallitsevina.

Monille paljakan kasvilajeille puuton ympäristö ei ole ankara kasvupaikka vaan optimialue. Tsuomasvaaralla esiintyvä sinirikko (*Saxifraga oppositifolia*) kuuluu kaikkein pohjoisimpiin lajeihin, mutta se menestyy Utsjoen tunturialueella lumenviipymien äärellä ja kalliojyrkänteiden seinämällä. Myös lumileinikki (*Ranunculus nivalis*) on aito arktinen kasvi. Sen ilmaisemaa paikallista tundraa on Kaldoain lumenviipymän alapuolella. Eräät pohjoisen kasvit voivat rakentensa avulla luoda itselleen ympäristöstä erottuvan pienoisilmaston. Sen mahdollistaa patjamainen kasvu: uuvanan (*Diapensia lapponica*) mättäessä lämpötila voi olla monta astetta ympäristöään korkeampi. Kuivuus, jyrkkien rinteiden vähäisyys ja vallitseva happamuus ovat Tsuomasvaaraa lukuun ottamatta estäneet lajirikkaan alpiinisen kasviston kehittymistä Kaldoain erämaa-alueelle.

Tuulieroosion vaikutus on voimakas paljakkavyöhykkeessä. Kaikkialla, missä koivikko ei ole pysäyttämässä lunta, tuuli kuljettaa lunta harjanteilta notkoihin. Epätasainen lumen jakautuminen säätelee kasvipeitteen korkeutta ja vaikuttaa lajienväliseen kilpailuun. Lumen suojaa vaille jäävät kasvit ja kasvinosat altistuvat talviselle pakkaskuivumiselle. Tuulipaljakan tunnuskasveja ovat tunturivihvilä (*Juncus trifidus*) ja tähkäpiippo (*Luzula spicata*), mutta siellä menestyvät myös varvut, kuten variksenmarja ja riekonmarja (*Arctostaphylos alpina*).

Tunturien rinnejyrkänteiden varsinaisten pahtojen mikroilmastopiirteet mahdollistavat eräänlaisen paikallisarktisuuden ja eteläisyyden esiintymisen rinnakkain. Samalla seinämällä saattavat kasvaa pohjoinen mätäsrikko (*Saxifraga cespitosa*) ja eteläinen pahtakeltto (*Crepis tectorum* ssp. *nigrescens*). Pahta on kasvupaikka, jonka paahteisella seinällä kasvit voivat aloittaa kasvunsa jo kevättalven hankien aikaan. Auringon energiaa ei kulu lumen sulattamiseen, mutta toisaalta lumi ei suojaa kasveja yön jopa 20 asteen pakkasilta. Kyseessä on esimerkki pienilmaston hyväksikäytöstä tai siedosta, ja tuloksena pahtaseinän hyllylle on muodostunut pienoistundran mosaiikkilaikku.

3.5 Suot

Tunturi-Lapissa mantereisuus ja alhainen lämpösusma synnyttävät paksulla turpeella ja silttialustalla jään kohottamia turvekumpuja eli palsoja. Palsasoiden vyöhyke ja tunturikoivuvyöhykkeen mantereinen lohko vastaavat alueellisesti melko tarkalleen toisiaan.

Huomattava osa Kaldoaivin erämaasta kuuluu palsasuovyöhykkeeseen. Topografisen kartan (1:50 000) mukaan alueella on kymmeniä palsoita. Palsojen korkeus vaihtelee täällä kahdesta neljään metriin, parhaimmillaan yli neljänkin (esimerkiksi Avvatsokan luoteispuolella).

Palsasuot ovat peruspinnaltaan aapasoita, joilta puuttuu aapasoille ominainen jänteiden ja rimprien vuorottelu. Katkeilevista jänteistä syntyy suolle verkkomainen rakenne. Tulvavedet valuvat suon yli kaltevien, jänteettömien juottien kautta tai muodostavat puroja.

Palsoja ympäröivät märät rimpipainanteet ovat usein ruostevillan (*Eriophorum russeolum*) värittämiä. Palsa itse on kohotessaan menettänyt kosteutta, joten sen valtaavat ennen pitkää mätäspinnalle tyypilliset lajit. Vaivaiskoivu (*Betula nana*), suopursu (*Ledum palustre*), variksenmarja ja suomuurain (*Rubus chamaemorus*) esiintyvät yleisesti palsoilla. Talvella palsojen lakiosat ovat usein lumettomia, jolloin varvut kuolevat ja tuuli repii paljasta turvetta. Kasvipeitteen kulumista ja pinnan eroosiota aiheuttavat myös porot, jotka räkkäaikana löytänevät helpotusta nousemalla palsakummulle. Lämpimien vuosien poikkeuksellinen runsaus viimeisen vuosikymmenen aikana lienee yhteydessä siihen, että monet palsat ovat sulamassa. Palsojen sortuminen rimpiin on selvimmin havaittavissa erämaa-alueen kainalossa sijaitsevalla Sammuttijängällä.

Palsasoiden ohutturpeisiin osiin ei synny ikiroutaa eikä korkeita kumpuja, mätäspintaa kylläkin. Routa muotoilee rahkasammalmättäikköjä eli pounikoita, joiden pintaa ja väliköitäkin peittävät vaivaiskoivu- ja suopursuvarvikot. Tyypillään pounikot vastaavat eteläisempien alueiden rämeitä.

Palsasoiden kasvillisuus on samankaltaista kuin aapasoilla. Monet metsävyöhykkeen yleiset lajit tosin harvinaistuvat ja esimerkiksi kuusta kasvavat korvet puuttuvat kokonaan. Sen sijaan koivua ja pajua kasvavia ruohokorpia, nevakorpia ja lettokorpia esiintyy purojen ja jokien varrella. Myös harmaapajujen värittämät pajuviitakorvet kuuluvat Kaldoaivin erämaan suotyyppeihin. Avosoilla vallitsevat rimpiyhdyskunnat. Yleisimpiä ovat aaparahkasammalrimmet, mutta tavallisia ovat myös sirppisammalrimmet. Saroista yleisimpiä ovat aapa-, vesi-, pullo- ja rahkasara (*Carex rotundata*, *C. aquatilis*, *C. rostrata* ja *C. pauciflora*).

Tuntureilla esiintyy pienialaisia soita, joilla vallitsevat väli- ja rimpipinta. Näillä ohutturpeisilla paljakkasoilla ei esiinny palsoja. Lähteisyyden ja ohutturpeisuuden vuoksi suot ovat yleensä mesotrofisia. Tyypillisiä kasvilajeja ovat harsusara (*Carex rariflora*), aapasara ja luhtavilla (*Eriophorum angustifolium*). Välipintaisilla nevoilla on runsaasti tupasluikkaa (*Trichophorum caespitosum*). Letoilla esiintyy

vaateliampaa lajistoa: muun muassa lettopaju (*Salix myrsinites*), hapsisara (*Carex capillaris*), tuppisara (*C. vaginata*), mähkä (*Selaginella selaginoides*), kultarikko (*Saxifraga aizoides*) ja tunturiängelmä (*Thalictrum alpinum*) ovat yleisiä. Valtalajina on usein kuitenkin vaatimaton tupasluikka. Virtaavan veden äärellä ja tulvavesien vaikutuspiirissä esiintyy pohjanpajun ja tunturipajun (*Salix lapponum* ja *S. glauca*) muodostamia pensaikkoja.

Ii- ja Pautujärveltä koilliseen suuntautuvan linjan paikkeilla palsasuot vaihtuvat Metsä-Lapin aapasoiksi. Niiden ominaispiirteitä ovat puuton keskusta rimpineen ja jänteineen ja rämevaltainen reunavyöhyke. Voimakkaan routimisen vaikutuksesta soiden laidoilla esiintyy yleisesti pounikkoa. Katkeilevat jänteet muodostavat usein epämääräisen, verkkomaisen jännerakenteen.

3.6 Vedet

Kaldoaivin erämaa on lähes kokonaisuudessaan runsasjärvistä aluetta. Suurimmat Iijärvi ja Pautujärvi ovat alueen eteläosassa. Muita suurehkoja järviä ovat Jullamojärvi, Johttijärvi, Vetsijärvi, Tuolbajärvi ja Stuurab Kolmmesjävri. Pienempiä järviä on sadoittain, lammet mukaan lukien määrä nousse yli tuhannen.

Tunturi-Lapin järvet ovat saratyyppejä, jotka ovat yleensä kirkasvetisiä. Ne näyttävät karuilta, koska ilmaversoisia kasveja on niukasti. Niissä saattaa kuitenkin olla melko paljon vähäravinteisten vesien lajistoa, vaateliaita lajeja on aina niukasti. Karuimmissa, mutapohjaisissa suomaiden vesissä viihtyvät vesisara, ruskoärviä (*Myriophyllum alternifolium*), heinäpalpakko (*Sparganium angustifolium*) ja rantaleinikki (*Ranunculus reptans*).

Tunturijärvissä saattaa olla runsaskin vesikasvillisuus, jos pohja on hienojakoista ainesta. Suojaisissa poukamissa viihtyvät järvikorte (*Equisetum fluviatile*), pullosara, jouhisara (*Carex lasiocarpa*) ja vesisara. Uposlehtisistä yleisen ruskoärviän ohella tavallisia ovat myös purovita (*Potamogeton alpinus*), ahvenvita (*P. perfoliatus*), heinävita (*P. gramineus*) ja pikkuvita (*P. berchtoldii*). Paikoitellen esiintyvät myös pitkälehtivita (*P. praelongus*) ja pikkuvesitähti (*Callitriche palustris*).

3.7 Niitty

Niittykasvillisuuden tuntomerkkejä ovat lajien ja kukkivien kasvien runsaus. Tällaista kasvillisuutta syntyy erityisesti paikoille, jotka ovat jatkuvasti kosteita. Lumenviipymien alapuolella ja purojen varsilla tavataan matalaruohoista niittykasvillisuutta. Jäkälien vähäisyys tai puuttuminen erottavat sen tunturinummes- ta. Valtalajeina ovat keräpääpoimulehti (*Alchemilla glomerulans*), niittyleinikki (*Ranunculus acris*) ja närvänä (*Sibbaldia procumbens*). Tsuomasvaaran ravinteikkailla mailla lajien kirjo lisääntyy huomattavasti. Lajistoon ilmaantuvat tunturikurjenherne (*Astragalus alpinus*), peuranvirna (*A. frigidus*), tunturihärkki (*Cerastium alpinum*), nurmitatar (*Bistorta vivipara*), lääte (*Saussurea alpina*) ja tunturiängelmä. Paremmilla mailla esiintyy myös korkearuohoista niittykasvillisuutta.

Sille tyypillisiä lajeja ovat huopaohdake (*Cirsium helenioides*), metsäkurjenpolvi (*Geranium sylvaticum*) ja tesma (*Milium effusum*).

Purojen varsilla esiintyy heinävaltaisia niittyjä vaihtelevan levyisenä vyönä. Paljakkavyöhykkeessä yleisiä lajeja ovat pohjanrölli (*Agrostis mertensii*), tuoksusimake (*Anthoxanthum odoratum*), jäkki (*Nardus stricta*) ja pohjantähkiö (*Phleum alpinum*). Korpi- ja luhtakastikka (*Calamagrostis purpurea* ja *C. stricta*) suosivat toistuvasti tulvivia rantoja. Kivisillä, roudan vaivaamilla mailla saattaa tupasluikka olla valtalaji.

3.8 Lumenviipymät ja routamaat

Painanteisiin ja muihin suojaisiin paikkoihin voivat kasaantua metriset nietokset, jotka säilyvät pitkälle kesään. Lumenviipymiä esiintyy tuntureiden välisissä satuloissa, yöpuolen rinnepainanteissa ja jääkauden aikaisten sulamisvesien syövyttämissä uomissa. Lyhyt kasvukausi rajoittaa menestymistä, mutta sulavan lumen ansiosta kosteutta riittää kuivempanakin kesänä. Tällaisille paikoille muodostuu omalaatuinen lumenviipymäkasvillisuus, jota ilmentävät vaivaispaju (*Salix herbacea*), nurmitatar, närvänä, lumijäkkärä (*Gnaphalium supinum*), sammalvarpio (*Cassiope hypnoides*), jäkki ja riekonsara (*Carex lachenalii*).

Matalahkoissa painanteissa ja syvien painanteiden reunaosissa vallitsee jäkkivaltainen kasvillisuus. Joissakin lumenviipymissä saattaa esiintyä matalana kasvavaa vaivaispajukasvillisuutta, jossa muut putkilokasvit ovat harvinaisia. Ylempanä paljakassa voi löytyä sammaleisia lumenviipymiä valtalajinaan mak-sasammal (*Anthelia juratzkana*). Niissä putkilokasvit ovat saaneet heikon jalansijan äärimmäisen lyhyen kasvukauden takia.

Roudan muokkaamilla mailla on omalaatuinen kasvillisuutensa. Roudan ja vuotomaailmiön ansiosta kasvipeite on niukka ja epäyhtenäinen. Kuviomaita esiintyy enimmäkseen tuntureiden laella, mutta tihkupintaisia paljaaksi möyhentyneitä kivennäismaalaikkua löytyy paljakasta havumetsävyöhykkeelle. Kasvualustan liikkuminen edellyttää kasveilta kestävyyttä. Toisaalta vapaan kivennäismaapinnan runsaus on etu varsinkin heikoille kilpailijoille. Tihkuvesialueet ovat kosteita, neutraaleja ja liikkuvan veden ansiosta ravinteisia kasvualustoja. Siksi niillä viihtyvät eräät melko vaativatkin tunturikasvit, kuten soukkasara (*Carex parallela*), nuijasara (*C. buxbaumii*), hapsisara sekä kaksikko- ja kolmikkovihvilä (*Juncus biglumis* ja *J. triglumis*). Muita routamailla menestyviä lajeja ovat tupasluikka ja siniyökönlehti (*Pinguicula vulgaris*).

3.9 Kulttuurin merkit kasvipeitteessä

Kaldoaivin erämaassa ei ole varsinaisia autoteitä. Joitakin maastoautokelpoisia teitä johtaa poroerotuspaikoille tai järville. Maastoautolla ajetaan muun muassa Pulmankijärveltä Kaldoaivin suuntaan ja Mieraslompola Vetsijärvelle. Sevettijärven tieltä suuntautuu erämaa-alueen puolelle useitakin pistoteitä, muun muassa Opukasjärvelle.

Vuosisatojen aikana ihminen on hakannut puuta sekä poltto- että rakennuspuuksi. Mittavimmat hakkuut rajoittuvat asuttuihin jokilaaksoihin, muun muassa Pulmankijoen mäntymetsä on ollut menneisyydessä nykyistä laajempi. Poronhoitoon liittyvää, vähäisempää puuntarvetta on esiintynyt myös erämaa-alueen keskiosissa. Puunkäytöstä johtuen metsänraja on paikoitellen alentunut sekä mäntyettä koivumetsäalueilla.

Porojen laidunnus on toinen suuri bioottinen tekijä, joka on muokannut kasvillisuutta. Selvimmin ihmisen vaikutus näkyykin kasvipeitteen, lähinnä jäkäliköiden kulumisena. Ylilaidunnuksen seurauksena hyvin kehittyneet jäkäliköt puuttuvat lähes kokonaan. Poronjäkääläkasvustot ovat kuluneita, paikoin siinä määrin, että tinajäkälät ovat lisääntyneet poronjäkälien kustannuksella. Paikoitellen laidunnus on myös hidastanut koivikoiden uudistumista tunturimittarituhon jälkeen. Porojen vaikutus näkyy myös siellä, missä humuskerros on ohut ja kasvipeitteen kulutuskestävyys olematon (esimerkiksi hiekkakentillä ja harjuilla). Tällaisilla paikoilla eroosion merkit ovat nähtävissä, kun tallaaminen on rikkonut kasvipeitteen.

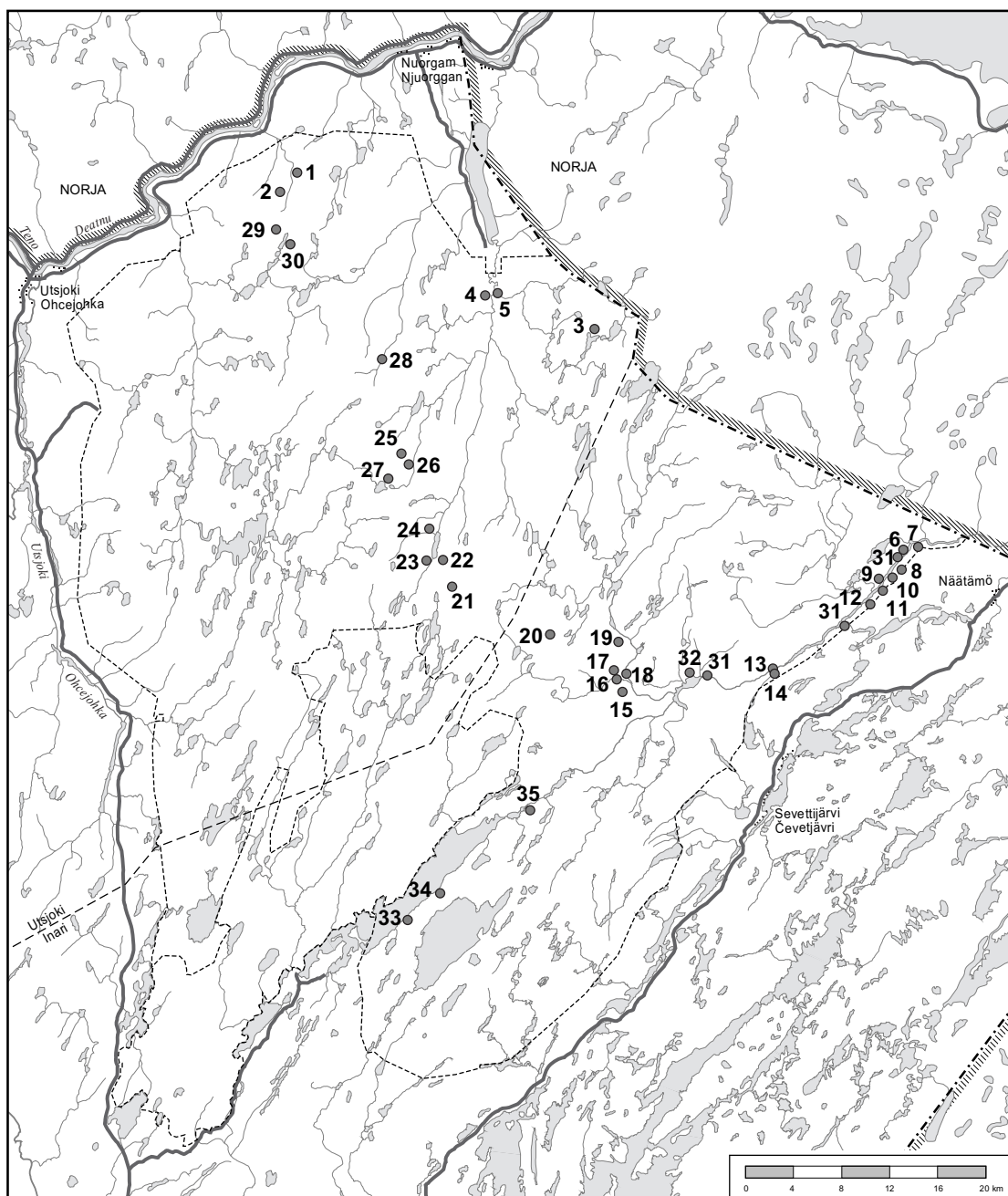
Ihmisen vaikutus kasvilajiston koostumukseen on ollut melko vähäinen. Kulkureitien varrella esiintyy polkusara (*Carex brunnescens*). Selvimmin alkuperäinen kasvillisuus on väistynyt poroerotuspaikoilla ja kämppien ympäristössä. Tilalle on tullut muun muassa nurmilauha (*Deschampsia caespitosa*), punanata (*Festuca rubra*), pohjannurmikka (*Poa alpigena*), niittysuolaheinä (*Rumex acetosa*) sekä heinä- ja pihatähtimö (*Stellaria graminea* ja *S. media*). Alkuperäisistä kasvilajeista töpövilla (*Eriophorum scheuchzerii*) on selvästi hyötynyt ihmisen maastoon jättämistä jäljistä.

3.10 Kasviston erityiskohteita

Seuraavassa esittelen eräitä kohteita, joiden kasvisto on poikkeuksellisen mielenkiintoinen. Numerot viittaavat kuvan 2 karttaan.

1. Koivikon ympäröimä tihkupintainen lettopajusuo lammen rannalla. Suolla kasvaa runsaasti hentosuolaketta (*Triglochin palustre*). Lampeen törmältä laskevan puron suulla kasvaa läätettä (*Saussurea alpina*), tunturiängelmää ja kultarikkoa (*Oxyria digyna*).
2. Kuovloaivin itärinne. Kaunis kulleroniitty jyrkänteen juurella, lumenviipymän äärellä. Niityn lajistoon kuuluvat muun muassa punakko (*Bartsia alpina*), metsäkurjenpolvi, lapinorvokki (*Viola biflora*), lehtotesma ja maarianheinä (*Hierochloe hirta*).
3. Tsuomasvarri. Geologisesti poikkeava tunturi, jolla esiintyy monia harvinaisuuksia, kuten kulta-, pahta- (*Saxifraga nivalis*), mätäs-, nuokku- (*S. cernua*) ja purorikko (*S. rivularis*), lapinvuokko (*Dryas octopetala*), verkkolehtipaju (*Salix reticulata*), kalliosara (*Carex rupestris*), soukkasara ja lapinnätä (*Minuartia biflora*). Useimmat näistä lajeista ovat kalkinsuosijoita, joille Tsuomasvarrin gabrot ja ultraemäksiset kivet antavat kasvuedellytykset. Maariankämmevät (*Dactylorhiza maculata*) ja rätvänät (*Potentilla erecta*) värittävät valuvesien ravitsemia suokuvioita etelärinteen alaosissa.
4. Pulmankijoen laakso. Joen kasaamalla soraikoilla kasvaa pensaskanerva seuralaisinaan muun muassa hapro, kultarikko ja tunturikurjenherne.
5. Lehto Lohijoen suulla. Rehevä lehtokoivikko valtalajeinaan peuranvirna, tunturikurjenherne, metsäkurjenpolvi, kullero ja huopaohdake.
6. Näätämöjoen tulvahietikko. Joen kasaama laaja hietikko, joka on joenpuoleisesta reunastaan veden kyllästämä mutta rannanpuoleinen reuna on aho- maisen kuiva (runsaasti kissankäpälää). Paikalla kasvavat muun muassa hapro, kaarlenvaltikka (*Pedicularis sceptrum-carolinum*) ja pohjantähkiö.
7. Näätämöjoen laakson kuolpunat. Kasvillisuus niukkaa, valtalajeina pohjanvariksenmarja, sianpuolukka (*Arctostaphylos uva-ursi*) ja jäkälät. Erittäin kulu- tusherkkä kasvillisuustyyppejä.
8. Haukiojan varsi. Routiva maa puron mutkassa lajeina muun muassa lettopaju, kaksikkovihvilä, kultarikko ja tunturitervakko (*Lychnis alpina*).
9. Saarikoski. Joen kuluttama rantatörmä, jossa kasvavat muun muassa hapro, tunturikohokki (*Silene acaulis*) ja tunturikurjenherne.
10. Sirppimäinen lampi. Lammen etelärannalla laajahko tihkuinen routamaa, jossa runsaasti kultarikkoa, kolmikko- ja kaksikkovihvilää, keltasaraa (*Carex flava*), lettopajua, mähkää (*Selaginella selaginoides*), karhunruohoa (*Tofieldia pusilla*) ja tunturitervakkoa.

Kuva 2. Kasvillisuuden erityiskohteita.

© Metsähallitus 2004
© Heikki Kauhanen 2004

11. Kotaoja. Rehevä harjun katkaiseva puronvarsi.
12. Laaja suppa. Kissankäpälävaltainen kuiva nummi, jolla kasvaa myös tunturikasveja, kuten tunturilieko, tunturivihvilä ja sielikkö (*regio alpina descensa*-ilmiö). Lähistöllä kaksi muuta suppaa.
13. Kontinpaistaman koski. Rannalla runsaslajinen kasvillisuus, muun muassa idänkeulankärki (*Oxytropis campestris*), kullero, lääte, tunturiängelmä, rantatädyke (*Veronica longifolia*), tunturikohokki, hapro, kultarikko, väinönputki (*Angelica arcangelica*) ja pihlaja.
14. Tulvaniitty. Koivikkopainanteessa sijaitseva kulleroniitty.
15. Ladnapuoldsha. Vaikuttava harju-suppamuodostuma, jota peittää karu koivikko. Lampien välisten purojen varrella silmiinpistävää rehevyyttä (muun muassa lettopaju, keltasara, maariankämmeikka).
16. Poaskijoen ranta. Tihkuvesien ravitsema rantakasvillisuus. Kultarikko, hapro, kaksikkovihvilä, lapinorvokki, rätvänä, siniyökönlehti ja valkoyökönlehti (*Pinguicula alpina*).
17. Kuivuva lampare. Koivikkopainanteessa sijaitseva kausiluonteinen lampare. Painanteen reunalla runsas tunturikohokkiesiintymä. Paikalla kasvavat myös valkoyökönlehti ja pussikämmeikka (*Coeloglossum viride*).
18. Silisjoen saaret. Rehevää tulvakoivikkoa joen rannalla ja pienissä saarissa.
19. Soistunut puronvarsi, jossa kasvaa kirkiruohoa (*Gymnadenia conopsea*) seuralaisinaan kultarikko, rätvänä ja lääte.
20. Routamaa järven etelärannalla. Runsas kultarikkoesiintymä seuralaislajeina muun muassa lettopaju, kaksikko- ja kolmikkovihvilä sekä lääte.
21. Stuurra-Tievja. Runsas idänkeulankärkiesiintymä. Kaakkoisrinteellä lumenviipymäalue, jossa runsaasti närvänä ja sammalvarpiota.
22. Rehevä rannesuo, jota luonnehtivat rätvänä, metsäkurjenpolvi, lääte, tunturiängelmä, huopaohdake ja lettopaju.
23. Poalmakkeäsjärveen laskevan joen alajuoksu. Komea tulvaniitty joen varrella suurine ruohoineen (kullero, huopaohdake, mesiangervo).
24. Kalliojyrkänne ja lumenviipymä. Kosteaa kalliojyrkänne ylängöltä alassyöksyvine puroineen Adolfin kammin läheisyydessä. Lajistossa muun muassa hapro, sammalvarpio, tunturiängelmä, närvänä, lääte ja pussikämmeikka. Putouksen alapuolella puronvarsiniitty, jolla kasvaa korkeita ruohokasveja ja pajuja, muun muassa letto- ja villapaju (*Salix lanata*).

25. Kaldoaivin laki. Runsaasti idänkeulankärkeä ja uuvanaa. Huipulla olevan kummelin vieressä kasvaa noin 40 cm korkea pihlaja.
26. Kaldoaivin itärinne. Jyrkänteen alla laaja lumenviipymä, jota luonnehtivat sammalvarpio, närvänä, vaivaispaju, lapinorvokki, hapro, tunturitädyke (*Veronica alpina*) ja lumijäkkärä.
27. Tuoddar-Kaldojärvi. Rannalla kasvavat muun muassa villapaju, tunturihorsma (*Epilobium anagallidifolium*), tunturitädyke, pohjantähkiö, sammalvarpio, mähkä ja pussikämmekkä.
28. Kaldasjoen kanjoni. Kanjonimainen jokilaakso, jossa tihkuisia suolaikkuja, jokivarsiniittyä, lumenviipymiä ja paahteisia törmiiä. Inarin Lapissa hyvin harvinainen pohjannokkonen (*Urtica dioica* ssp. *sondenii*) kasvaa kahdessa paikassa. Tihkupinnoilla kasvaa muun muassa tähtirikkoa, tunturihorsmaa, tunturipitkäpalkoa (*Arabis alpina*) ja pohjantähtimöä (*Stellaria borealis*).
29. Vuognolvarrin koillispää. Kosteaa rinne, jossa tyypillinen lumenviipymälajisto. Hyvin harvinaisen lapinnädän esiintymä seuralaislajeina lumijäkkärä, pikkuleinikki (*Ranunculus pygmaeus*), vaivaispaju, närvänä ja tunturitädyke
30. Vuoguljärven ranta. Hyvin harvinaisen nyylähaarikon (*Sagina saginoides*) kasvupaikka.
31. Näätämojoen sorarannat. Nyylähaarikko on löydetty kolmesta paikasta. Tunturikohokkia runsaasti.
32. Opukasjärven rannat. Ympäri järven esiintyy kilpailuvapaita sorarantoja, joilla kasvaa runsaasti melko harvinaista tunturikohokkia.
33. Lehtomainen puronsuu Iijärven rannalla. Villapaju, outapaju, kullero, nuokkuhelmikkä (*Melica nutans*), siniheinä (*Molinia caerulea*), tunturiängelmä, huopaohdake, punakko (*Bartsia alpina*), maariankämmekkä, pussikämmekkä ja lääte.
34. Rinnesuo. Lyhytkorsisuon mättäillä runsaasti juolukkapajua (*Salix myrtilloides*), ylempänä routamaata, jossa runsaasti kaksikkovihvilää, siniyökönlehteä, karhunruohoa ja pitkälehtikihokkia (*Drosera angustifolia*).
35. Tulvakoivikko kosken alapuolella. Monia rehevyyttä ilmaisevia lajeja, muun muassa kultarikko, rätvänä, tunturiängelmä, maariankämmekkä, kaarlentikkä, lääte, kullero, huopaohdake, mesiangervo (*Filipendula ulmaria*) ja metsäkurjenpolvi.

4 ELÄIMISTÖ

4.1 Nisäkkäät

Matti Mela

4.1.1 Nisäkkäiden erityispiirteitä

Toisin kuin suurin osa linnuista nisäkkäät elävät ympäri vuoden suurin piirtein samoilla alueilla. Osa nisäkkäistä vaeltaa jonkin verran, mutta pääasiassa kaikkien nisäkkäiden on selvittävä hengissä myös Kaldoaivin 7–8 kuukauden mittaisesta talvesta. Tämä vaatii eläimiltä sopeutumista kylmään, lumeen, pimeyteen ja niukkoihin ravintovaroihin. Kaldoaivin tapaisessa tunturierämaassa, jossa suuret alueet ovat paljakkaa tai harvaa tunturikoivikkoa, talvehtiminen on monelle nisäkäslajille huomattavasti vaativampaa kuin havumetsävyöhykkeellä. Näin on ymmärrettävää, että monen lajin kannat ovat Kaldoaivissa hyvin harvalukuiset tai laji esiintyy vain satunnaisesti levinneisyytensä pohjoisrajoilla. Varsinaisia pohjoiseen sopeutuneita lajeja, jotka etelämpänä ovat harvinaisia tai joita ei tavata siellä vakituisesti lainkaan, ovat Kaldoaivin nisäkkäistä naali ja tunturisopuli. Nämä molemmat ovat tosin vähälukuisia, koska naali on harvinaistunut jo sukupuuton partaalle ja sopuli on huippuvuotia lukuun ottamatta lähes kadoksissa. Näiden lajien kannalta Kaldoaivia voidaan pitää paremminkin jopa liian leutoa tai eteläisenä alueena.

Pitkään kesäpäivään tai yöttömään yöhön nisäkäslajisto näyttää sopeutuneen hyvin, vaikka monet lajit ovatkin aktiivisimmillaan öisin. Kettu lähtee liikkeelle illalla, vaikka aurinko on vielä korkealla horisontin yläpuolella. Toisaalta keskitalven kaamoksessa yöeläimet liikkuvat jo iltapäivästä lähtien. Äärivalaistuksiin sopeutuminen näyttää olevan kuitenkin nisäkäslajistolle varsin helppoa.

4.1.2 Nisäkkäiden tutkiminen ja havaintojen keruu

Tiedot Kaldoaivin nisäkkäistä ja niiden esiintymisestä on kerättävä monesta eri lähteestä. Metsästettävästä lajistosta, ennen kaikkea hirvestä, paras tietämys on riistanhoitoyhdistyksillä ja metsästäjillä. Poromiehillä on tarkka tieto porojen määristä, mutta myös paljon havaintoja suurpedoista ja muidenkin eläinten talvikannoista. Pikkupedoista, mukaan luettuna kettu ja naali, saadaan runsaasti tietoa riekonpyytäjiltä ja naalityöryhmän pesätarkastajilta. Pikkunisäkäseurantaa suorittaa ennen kaikkea Metsäntutkimuslaitos. Suurpetoseurantaa talvisten lumijälkien perusteella tekevät mm. kaikki Metsähallituksen työntekijät ja rajavartiosto. Nämä havainnot kootaan vuosittain ja toimitetaan RKTL:een. Tiedot talviaikaisista nisäkäsmääristä ja niiden esiintymäalueista ovat moottorikelkan tulon jälkeen lisääntyneet. Samoin tiedon kulku ja havaintojen kokoaminen ovat tehostuneet viime vuosina. Kuitenkin joidenkin nisäkäslajien tiedot ovat vieläkin hyvin puutteellisia ja esimerkiksi kesäaikaisia havaintoja on monesta lajista vähän.

4.1.3 Nisäkkäiden esiintyminen Kaldoaivin–Sammuttijängän alueella

Pikkunisäkkäät

Tunturierämaassa pikkunisäkkäiden määrällä on suuri vaikutus muihin eläimiin ja pikkunisäkkäiden kannanvaihtelut säätelevät suoraan tai välillisesti niitä syövien petoeläinten määriä. Sääteilyvaikutus ulottuu myös petojen muihin saaliseläimiin kuten esimerkiksi riekoon. Pikkunisäkkäisiin lasketaan kuuluviksi päästäiset ja myyrät. Myyrien kannanvaihtelu on merkittävämpi muiden eliöiden määrien säätelyssä kuin päästäisten. Päästäisten kannanvaihtelu ei ilmeisesti ole yhtä voimakas kuin myyrillä ja lisäksi päästäinen on petojen ravintona myyriä huonompaa myrkyvaikutuksen takia. Kaldoaivin alueella tavattavista päästäislajeista metsä- ja idänpäästäinen ovat yleisiä sekä vaivais- ja vesipäästäinen vähälukuisia.

Kaldoaivin alueella yleisiä myyrälajeja ovat punamyyrä, harmaakuvemyyrä, peltomyyrä ja lapinmyyrä. Näiden kannat vaihtelevat yleensä noin 4 vuoden jaksoissa siten, että useimpien lajien huiput sattuvat samanaikaisesti. Viimeisten 15 vuoden aikana kannanvaihteluiden samanaikaisuudessa ja voimakkuudessa on kuitenkin ollut heittoja. Syitä tähän ei varmuudella tiedetä.

Tunturisopuli on huippuvuosien välillä lähes kadoksissa, mutta ilmeisesti Kaldoaivissakin on myös hiljaisina vuosina olemassa pieni kanta. Sopulien todella suurien esiintymähuippujen välinä on pidetty n. 30 vuotta.

Kaldoaivin alueella tavataan myös suurikokoista vesimyyrää, mutta se on vähälukuinen.

Piisami

Myyrien sukulainen piisami on levittäytymässä pohjoista kohti, ja sitä tavataan ainakin Kaldoaivin eteläosissa kuten Iijärven ja Näätämon alueilla. Sekä Utsjokivarresta Kevonsuun kohdalta että Tenolta Utsjoen kirkonkylän kohdalta on piisamihavaintoja, joten leviäminen Kaldoaiviin voi tapahtua myös pohjoisesta käsin suuria sivujokia pitkin.

Orava

Oravan levinneisyys on paljolti sidottu havumetsiin, joten koivikkoalueilla se esiintyy vain tilapäisesti, soilla ja avotunturilla ei lainkaan. Näin ollen oravaa tavataan vain alueen eteläosissa ja joissakin jokilaaksoissa.

Metsäjänis

Jänis on yleinen, ja sitä tavataan kaikkialla alueella, vaikkakaan ei kovin runsaslukuisena. Vuotuiset vaihtelut voivat olla suuret. Jäniksellä on suuri merkitys esimerkiksi maakotkan ja ilveksen ravintona.

Suurpedot

Kaikki suurpetomme esiintyvät Kaldoaivin alueella, vaikkakaan ei säännöllisesti. Karhu on harvinainen tai tilapäinen vierailija koivuvyöhykkeellä, mutta yleisempi mäntyalueella. Viime vuosina karhua on tavattu mm. Pulmangin ja Näätämön alueilla.

Ilveshavainnot ovat lisääntyneet ja merkinnevät lajin leviämistä ja runsastumista myös Kaldoaivissa. Ilveksen suosimia alueita ovat jokilaaksot ja niitä reunustavat koivikot.

Susi on Kaldoaivin alueella ilmeisesti vain tilapäinen läpikulkija. Muutamia havaintoja viime vuosilta on lähinnä Kaldoaivin eteläosista.

Ahma on suurpedoista yleisin ja sen kanta on pysyvä, vaikkakin vähälukuinen. Ahma esiintyy alueilla, joissa on jyrkkiä kuruja ja kivikkoisia lakimaita. Yksittäisiin jälkihavaintoihin perustuva arvio Kaldoaivin alueen ahmakannasta on 2–3 pesivää paria.

Kettu ja naali

Kettu ja naali muodostavat ongelmallisen lajiparin, jotka ovat kilpailleet aiemmin siten, että naali on ollut vahvempi tunturialueilla ja kettu koivikko- ja metsäalueilla. Parikymmentä vuotta sitten olosuhteet, jotka ainakin osin ovat tuntemattomia, muuttuivat ja kettu on valloittanut myös tunturialueet. Naali sen sijaan on hävinnyt sukupuuton partaalle. Vanhoja naalinpesiä tunnetaan Kaldoaivin alueelta yli 50 eikä niissä ole tavattu naalipoikuetta 10 vuoteen. Kettuja sen sijaan on metsästetty näiden naalinpesien lähettäviltä jo kuuden vuoden ajan ja siten pyritty pitämään ainakin osa vanhoista naalinpesistä ketuttomina. Toistaiseksi tämä ei ole tuottanut toivottua tulosta. Naali on äärimmäisen vähälukuinen ja kettu runsaslukuinen.

Saukko

Saukko esiintyy vähälukuisena, mutta säännöllisesti useissa Kaldoaivin joissa kuten esimerkiksi Silisjoella, Ylä-Pulmankijoella ja Vetsijoella. Lajin pesinnän ja pesivän kannan toteaminen on hankalaa, mutta kannan suuruudeksi voidaan arvioida 3–6 paria.

Pienpedot

Pienpetoihin lasketaan kuuluviksi minkki, näätä, kärppä ja lumikko. Niiden kantoja säätelevät voimakkaasti saalieläinten määrät. Pienpetojen ravintona ovat ennen kaikkea pikkunisäkkäät ja linnut.

Näätä on vähälukuinen ja tilapäinen vierailija tunturialueilla mutta yleistyy männyn lisääntyessä. Kärppä on pienpedoista runsaslukuisin ja sitä tavataan läpi

Kaldoaivin. Myös lumikkoa tavataan kaikkialla, mutta se on yleensä kärppää harvinaisempi. Minkkiä tavataan lähes kaikissa alueen vesistöissä.

Metsäkauris

Sekä Utsjokivarresta että Tenolta on havaintoja kauriista noin 10 vuotta sitten, mutta itse Kaldoaivin alueelta ei ole tietoa lajin esiintymisestä. Leviämistienä ovat usein jokilaaksot, joten leutojen talvien vallitessa metsäkauris voi levitä ainakin jonkin matkaa erämaahan esimerkiksi Tenon sivujokia seurailleen.

Hirvi

Kaldoaivin erämaa-alue ei ole mitään erityisen hyvää hirvialuetta, mikä johtuu laajoista paljakoista. Viimeisen 15 vuoden aikana hirvien määrä on kuitenkin lisääntynyt. Kaldoaivin laitaosien jokilaaksot, kuten esimerkiksi Pulmankijokilaakso, ovat talvilaidunalueita myös norjalaiselle hirvikannalle. Utsjoen riistanhoitoyhdistys arvioi talvikannaksi Utsjoen puolella 30–50 eläintä. Inarin puolella hirvitiheys nousee jonkin verran männyn lisääntyessä. Laajaliikkeisenä eläimenä hirvi liikkuu luonnollisesti myös erämaa-alueiden ulkopuolella, joten luvut kuvaavat myös erämaa-alueeseen rajoittuvien alueiden hirvimäärää.

Poro (tunturipeura)

Tunturipeurasta kesytetty poro poikkeaa muista nisäkkäistä mm. siinä, että lukumäärän säätely, sukupuolijakautuma, ikärakenne ja eläinten kulloinen sijainti ovat melko tarkasti säädeltyjä ihmisen toimesta. Lisäksi porot rokotetaan loisia vastaan ja porotokkia paimennetaan ja suojellaan suurpetoja vastaan. Siksi luonnoneläimille tyypillinen luonnonvalinta on poroilla vähäisempää.

Kevättalvella poroja ruokitaan alueen ulkopuolelta tuoduilla rehuilla ja heinällä. Porolla on kuitenkin suurena kasvisyöjänä vaikutuksensa välillisesti ja välittömästi muihin nisäkkäisiin. Kaldoaivin petoeläinten ravintokohteena porolla ja porohaaskoilla on suuri merkitys huolimatta paimennuksesta.

Alueen poromäärä vaihtelee vuoden aikana paljon, mutta esimerkiksi eloporojen enimmäismäärä on runsas 10 000 eläintä ja se jakautuu kolmen paliskunnan osalle.

4.1.4 Ihminen ja nisäkkäät

Perinteisesti ihmisen suhde nisäkkäisiin ja muihinkin eläimiin on ollut kolmenlainen. Hyödyllisistä eläimistä on saatu ravintoa tai muuta etua ja näitä on pyritty lisäämään ja suosimaan. Esimerkkinä voisi mainita hirven tai tunturipeuran (poron). Vahinkoeläimistä on ollut ihmiselle haittaa suoraan tai välillisesti ja näitä on pyritty vähentämään. Esimerkiksi monet petoeläimet ovat tällaisia ihmisen kilpailijoita. Näiden lisäksi on ollut paljon niitä eläimiä, joihin ihmisen suhtau-

tuminen on ollut enimmäkseen neutraalia. Tällaisia harmittomia ja hyödyttömiä nisäkkäitä ovat esimerkiksi päästäiset.

Varsinkin viimeisen vuosikymmenen aikana on ihmisen suhdetta eläimiin luokiteltu erilaisilla säädöksillä ja direktiiveillä. Tärkeimpiä näistä ovat luonnonsuojelu- ja metsästyslait, uhanalaisluokitukset ja Euroopan unionin direktiivit.

Seuraavassa tärkeimpiä luokituksia, joita käytetään arvioidessa nisäkkäiden yleisyyttä tai asemaa suhteessa ihmiseen:

1. Rauhoitus

Luonnonvaraisten nisäkkäiden rauhoituksia säädellään joko metsästyslailla tai luonnonsuojelulla. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että metsästyslain alaisien lajien suojelua ja siitä poikkeamia valvoo maa- ja metsätalousministeriö ja luonnonsuojelulain alaisia lajeja valvoo ympäristöministeriö. Täysin rauhoittamattomia eläimiä ovat vain muutamat myyrälajit.

2. Uhanalaisluokitus

Uhanalaiset lajit jaetaan kolmeen eri luokkaan uhanalaisuuden/lukumäärän mukaan seuraavasti:

- Äärimmäisen uhanalainen (CR), Kaldoavissa naali
- Erittäin uhanalainen (EN), Kaldoavissa ahma ja susi
- Vaarantunut (VU), ei Kaldoavin nisäkkäitä

Tämän lisäksi on syytä mainita ryhmä ”silmläpidettävät” (NT), vaikka siihen kuuluvat lajit eivät olekaan varsinaisesti uhanalaisia. Kaldoavissa tavattavista nisäkkäistä tähän ryhmään kuuluvat saukko, ilves ja karhu.

3. Suomen kansainväliset vastuulajit

Eri valtioille on nimetty vastuulajeiksi sellaisia eliölajeja, joiden populaatiosta merkittävä osa elää kyseisessä maassa. Tällöin vastuulajivaltioiden on kiinnitettävä erityistä huomiota oman vastuulajikantansa säilymiseen. Kaldoavin nisäkkäistä Suomen vastuulajeihin kuuluvat ahma ja tunturisopuli.

4. Direktiivilajit

Euroopan unioni on nimennyt direktiivilajit, joiden suojelua säädellään ja valvotaan EU:n alueella erityisillä määräyksillä. Direktiivilajit ovat harvinaisia, vähälukuisia, suppealla alueella esiintyviä tai muuten erityisen häiriöherkkiä EU:n alueella. Osa näistä direktiivilajeista voi olla Kaldoavin alueella yleisiä, mutta näkökulma onkin koko EU:n kattava. Näin on helpommin ymmärrettävää esimerkiksi metsäjäniksen esiintyminen direktiivilajien luettelossa.

Direktiivitietojen lisäksi taulukkoon 1 on merkitty tähdellä (*) ”ensisijaisen tärkeät lajit (priority species)”.

Direktiivilajien tarkempi määrittely on tehty erillisissä liitteissä, joista tähän (taulukko 1) on otettu mukaan kolme liitettä. Nämä tarkoittavat lyhyesti seuraavaa:

- liitteen II lajit: EU:n tärkeinä pitämät lajit, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita (= Natura 2000 -alueet)
- liitteen IV lajit: EU:n tärkeinä pitämät lajit, jotka edellyttävät tiukkaa suojelua
- liitteen V lajit: EU:n tärkeinä pitämät lajit, joiden ottaminen luonnosta ja hyväksikäyttö voi vaatia hyödyntämisen säätelyä.

5. Yleisyys

Kaikille nisäkkäille on määritetty taulukkoon 1 myös yleisyysarvio. Luokitus on suhteellinen eikä tarkoita eläinten absoluuttisia määriä. Arvio antaa pikemminkin kuvan siitä, kuinka helppo kutakin lajia on löytää alueelta.

Taulukko 1. Nisäkkäiden yleisyys Kaldoaivissa ja niiden asema lainsäädännössä. Lyhenteiden selitykset ovat edellisellä sivulla.

Laji	Yleisyys	Uhanalaisuus	EU-kriteeri	Säätävä laki	Suomen vastuulaji
Metsäpäästäinen	Yleinen			Luonnonsuojelulaki	
Idänpäästäinen	Yleinen			Luonnonsuojelulaki	
Vaivaispäästäinen	Vähälukuinen			Luonnonsuojelulaki	
Vesipäästäinen	Vähälukuinen			Luonnonsuojelulaki	
Orava	Vähälukuinen			Metsästyslaki	
Tunturisopuli	Vaihtelee			Luonnonsuojelulaki	X
Punamyyrä	Yleinen			Luonnonsuojelulaki	
Harmaakuvemyyrä	Yleinen			Luonnonsuojelulaki	
Vesimyyrä	Vähälukuinen			Metsästyslaki, Rauhoittamaton	
Piisami	Vähälukuinen			Metsästyslaki	
Peltomyyrä	Yleinen			Metsästyslaki, Rauhoittamaton	
Lapinmyyrä	Yleinen			Metsästyslaki, Rauhoittamaton	
Metsäjänis	Yleinen		D-V	Metsästyslaki	
Susi	Satunnainen	EN	*-D-II,IV	Metsästyslaki	
Naali	Harvinainen	CR	*-D-II,IV	Luonnonsuojelulaki	
Kettu	Yleinen			Metsästyslaki	
Karhu	Vähälukuinen	NT	*-D-II,IV	Metsästyslaki	
Kärppä	Yleinen			Metsästyslaki	
Lumikko	Yleinen			Luonnonsuojelulaki	
Minkki	Yleinen			Metsästyslaki	
Näätä	Vähälukuinen		D-V	Metsästyslaki	
Ahma	Vähälukuinen	EN	*-D-II,IV	Metsästyslaki	X
Saukko	Vähälukuinen	NT	D-II,IV	Metsästyslaki	
Ilves	Satunnainen	NT	D-II,IV	Metsästyslaki	
Hirvi	Yleinen			Metsästyslaki	
Poro (tunturipeura)	Yleinen			Poronhoitolaki	

4.2 Linnusto

Olli Osmonen

4.2.1 Tietämys linnustosta

Mahdollisuus kohdata tunturilinnustomme tavoitelluimmat lajit, tunturihaukka ja tunturipöllö, sekä lähes kaikki pohjoisimman Lapin ”pikkuharvinaisuudet”, esimerkiksi punakuiri, keräkurmitsa, kiiruna ja lapinkirvinen, on saanut monen lintuharrastajan suuntaamaan retkensä Utsjoen itäpuolisille tunturialueille.

Ensimmäinen erämaa-alueelta kirjattu lintuhavainto on Utsjoen kirkkoherra Jacob Fellmanin piekanahavainto Annevarrilta 20.6.1829 (Fellman 1906). Seuraavia julkaistuja havaintoja saatiin odottaa aina 1950-luvulle asti (Tenovuo 1955, Mustakallio 1956). Valtaosa linnustoa koskevista julkaisuista on peräisin 1960-luvulta Turun yliopiston Lapin tutkimusasema Kevon toiminnan alkuvuosilta (esim. Mustakallio 1960, 1964, Tenovuo 1960, Laine 1962, 1966, Antikainen & Lilja 1963, Räsänen 1964, Virtanen 1969).

Valtakunnallisen pesimälintuatlaksen maastotyöt tehtiin vuosina 1974–1979 (Hyytiä ym. 1983) ja 1986–1989 (Väisänen ym. 1998). Atlasruutujen tiedot ovat lintuharrastajien keräämiä yhtenäiskoordinaatiston 10 km x 10 km:n ruuduista. Pesimäaikaisilla retkillä etsittiin kunkin ruudun lajit ja pyrittiin saamaan niille mahdollisimman suuret pesimävarmuudet. Maastotyöt kattoivat erämaa-alueen keskinkertaisesti tai paikoin vain huonosti. Valtakunnallinen vesilintulaskenta ulottui myös osaan erämaa-aluetta (Haapanen & Nilsson 1979). Pöysä (1985) selvitti vesilintutiheyksiä Vetsijärven ympäristön järvillä vuosina 1981–1983. Viimeisen atlaskauden jälkeen Kaldoaivin erämaa-alueelta ja Sammuttijängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueelta on kertynyt erittäin runsaasti linnustoon liittyvää faunistista aineistoa ja mittava kartoitusaineisto vuosilta 1997–1999, joiden pohjalta on laadittu seikkaperäinen linnustoselvitys (Karhu & Osmonen 2000, Osmonen 2002). Maalinnuston linjalaskentareittejä on laskettu yhteensä 87 km.

4.2.2 Mäntymetsien linnusto

Erämaa-alueen mäntymetsissä esiintyy samoja lintulajeja kuin muuallakin Metsä-Lapin mäntymetsissä (Väisänen ym. 1998, Osmonen 2002). Enin osa mäntymetsistä on harvapuustoisia metsänrajan läheisiä metsiä, joissa lintutiheydet ovat alhaisia. Karuimmilla mäntykankailla lajistoon ei juuri kuulu muita kuin järripeippo, leppälintu ja harmaasieppo. Tuorepohjaisemmilla mäntykankailla, missä esiintyy aina myös jonkin verran koivua, lajistokin on monipuolisempi. Valtalajit ovat järripeippo, pajulintu, urpiainen, punakylkirastas ja leppälintu. Paljon harvalukuisempia ovat ns. vanhojen metsien lajit lapintiaainen, kuukkeli, taviokuurna, pohjantikka ja metso. Muita harvalukuisia lajeja ovat tilhi, laulurastas, isökäpylintu, korppi ja riekko. Petolinnuista esiintyvät piekana, ampuhaukka ja hiiripöllö.

4.2.3 *Tunturikoivikoiden linnusto*

Tunturikoivikoiden runsaslukuisimmat lintulajit ovat yleensä järjestyksessä pajulintu, järripeippo, urpiainen, punakylkirastas, riekko ja sinirinta (Silvola 1967, Lähdesmäki & Rautiokoski 1968, Hogstad 1975). Alavimpien maiden koivikoissa esiintyvät harvalukuisina käki, leppälintu, lapintainen ja tilhi. Erämaan kaakkoisosissa tavataan purovarsien koivikoissa säännöllisesti myös laulurastasta, joskin hyvin harvalukuisena.

Pulmankijoen ja Vetsijoen laaksokoivikot ovat säästyneet tunturimittarituhoilta. Näille jokivarsien koivikoille on usein luonteenomaista rehevä ja lehtomainen aluskasvillisuus. Puustoa saattaa parhailla kasvupaikoilla olla 50 kuutiometriä hehtaarilla ja latvustot voivat nousta jopa kymmeneen metriin, kun muualla tunturialueilla latvustot vaivoin kipuavat edes neljään metriin ja puuston kokonaismäärä jää 10–15 kuutiometriin hehtaarilla. Laaksokoivikoissa linnustokin on ympäristöstään poikkeava ja runsaslajinen. Käki, pikkutikka, pohjantikka, tilhi, leppälintu, räkättirastas, laulurastas, harmaasiippo, kirjosiippo, hömötiainen, lapintainen, lapinharakka ja taviokuurna kuuluvat lajistoon. Ampuhaukalla, piekannalla ja jopa korpilla on usein pesänsä jokivarren vartevassa koivussa. Silloin tällöin tavataan eteläisiäkin lajeja, kuten rautiainen, punarinta ja sirittäjä.

Tuulen pieksemät metsänrajakoivikot ja matalakasvuiset koivusaarekkeet tunturiylängöllä ovat tundraurpiaisen esiintymisaluetta. Erämaan koillisosissa, Stuarab Kolmmesjavrin–Isokivennokan alueella, laji näyttää olevan yhtä yleinen kuin urpiainen. Ylimmissä tunturikoivikoissa ja tunturiylängön koivusaarekkeissa viihtyvät lisäksi pajulintu ja sinirintakin, mutta järripeippo ja punakylkirastas jo niitä harvemmin.

4.2.4 *Koivumetsävyöhykkeen soiden linnusto*

Maamme suurin soidensuojelualue Sammuttjänkä–Vaijoenjänkä ulottuu etelästä Syysjärveltä pohjoiseen Kuorboaville ja idässä Iijärveltä lähelle Stuurra-Tievjaa. Soidensuojelualueella Metsä-Lapin aapasuot vaihtuvat vähitellen pohjoiseen päin mentäessä Tunturi-Lapin palsasoiksi. Kilometrien pituiset jängät seuraavat toinen toistaan järvien tai kapeiden koivikkokannasten erottamina.

Useilla soilla lintuelämä on niukkaa, mutta suurilla märillä soilla linnut suorastaan hallitsevat maisemaa. Liro on yleisin kahlaaja ja lukuisampi kuin missään muualla erämaa-alueella. Myös suokukko on varsin runsaslukuinen. Kapustarinan vihellys kuuluu usein taukoamatta etenkin pounikkoisilla ja kuivemmilla suoalueilla. Muita yleisiä kahlaajia ovat taivaanvuohi, vesipääsky, tylli, mustaviklo ja pikkukuovi. Jänkäkurpan merkillinen soidinlentoääni kuuluu erottamattomasti kaikkien alueen suurimpien rimpinevojen maisemaan. Kiihkeästi varoittleva punakuirikaan ei ole harvinainen. Selvästi harvalukuisempia ovat suosirri, lapinsirri ja valkoviklo. Jänkäsirriäinenkin on harvalukuinen, mutta Kiesvaaranjängän märimmillä rimpinevoilla voi tavata jopa muutaman parin keskittymiä. Lajin säännöllinen levinneisyys ulottuu pohjoisessa Poaskejuuhan vesistöalueen soille.

Metsähanhi on näkyvä ja kuuluva laji, mutta suurimmassa osassa soidensuojelu- aluetta se on pesimälintuna melko vähälukuinen. Erämaa-alueella metsähanhen pesimäkanta on tihein Kuktsejärvien alueella sekä Poaskejuuhan ja Silisjoen vesistöalueilla. Muutama kurki- ja sinisuohaukkapari pesii soidensuojelualueella lajin levinneisyyden pohjoisrajalla. Hyvinä myyrävuosina piekana, tunturikihi ja suopöllö esiintyvät joukoin alueella, kenties sinisuohaukkakin on silloin lukuisampi. Soidensuojelualueen soilla runsaslukuisimmat varpuslintulajit ovat järjestyksessä niittykirvinen, lapinsirkku ja keltävästäräkki. Lapinkirvisen runsaus vaihtelee oikukkaasti vuodesta toiseen – useimpina vuosina se on soidensuojelualueen soilla hyvin vähälukuinen. Soita halkovien pikkupurojen tiheissä pajuviidoissa viihtyvät pajusirkku ja ruokokerttunen. Missä koivuryhmä pistää suolle, siellä laulaa tavallisesti pajulintu ja usein myös sinirinta sekä urpiainen.

4.2.5 *Tunturiylängön soiden linnusto*

Palsasoita esiintyy tunturiylängöllä etenkin Vetsijärven vesistöalueella. Palsasoiden pesimälinnuston lajimäärä on korkeimpia, mitä soillamme tavataan. Esimerkiksi Karigasniemen lähellä sijaitsevalla Luopmosjohjeaggilla (”Pikkusuo”) on tavattu pesivänä 35 lintulajia ja kokonaistiheys on yli 300 paria neliökilometrillä. (Hilden 1967, Häyrinen 1980). Tätä suurempia parimääriä ei soilta juuri tunneta- kaan. Lintupaljouden syynä on tarjolla olevan hyöteisravinnon runsaus. Palsasoiden vedet tuottavat uskomattoman määrän sääskiä, surviaisia ja muita hyön- teisiä, jotka ennen aikuistumistaan elävät soiden lukemattomissa rimmisä ja lampareissa.

Tunturiylängön palsasoilla viihtyvät monet kahlaajalajit. Runaslukuisimpia ovat liro, suokukko ja kapustarinta. Kohtalaisen yleisiä ovat useimmilla palsasuo- alueilla mustaviklo, suosirri, lapinsirri, vesipääsky ja taivaanvuohi. Märimmillä soilla jänkäkurpan soidinäntä kuuluu alkukesästä yhtenäin. Punakuiri viihtyy myös palsasoilla, mutta tihein kuirikanta on kuitenkin erämaan koillisosissa Silis- joen vesistöalueella, missä palsasoita ei juurikaan esiinny. Norjan puolella vas- taavalla kohdalla on myös selvä kannan tihentymä (Frantzen ym. 1991). Kaldoai- vin erämaa-alue on Suomen merkittävin yksittäinen pesimisalue (Leivo ym. 2002). Huippuvuonna kuirikanta saattaa olla jopa 400 pesivää paria (Osmonen 2002). Väisänen ym. (1998) arvioivat koko Suomen kannan vuosivaihteluksi 200– 500 paria.

Tunturikihi pesii palsakummuilla myyrävuosina. Huonoina myyrävuosina ki- hut kerääntyvät usein keskikesällä monikymmenpäisiksi parviksi hyönteisjahtiin palsasuoalueille, joista nousevat kuoriutuvien vesiperhosten ja päivänkorentojen sankat parvet.

Varpuslinnuista runsaslukuisin on lapinsirkku. Sen lyhyt surumielinen laulunsäe ja joka puolelta kantautuva kutsuääni hallitsevat palsasoiden äänimaisemaa. Niittykirvinen on myös lukuisa, mutta keltävästäräkki, tunturikoivuvyöhykkeen soiden tyyppilaji, on palsasoilla yleensä harvalukuinen ja puuttuu laajoilta alueil-

ta jopa kokonaan. Lapinkirvinen on arktisen tundran asukki. Utsjoen tunturialueille työntyy Ruijasta harvenevan kannan alue, meillä laji on huomattavasti niukempi kuin Norjan puolella. Voimakas kannanvaihtelu on lajille tyyppillistä. Tunturiseutujen reheväkasvuiset, pajukkojen reunustamat suot miellyttävät lapinkirvistä eniten. Jollakin tällaisella paikalla saattaa pesiä useita pareja, kun taas laajoilta välialueilta laji puuttuu täysin.

4.2.6 Tunturipaljakan linnusto

Kapustarinta ja lapinsirkku ovat paljakka-alueen runsaslukuisimmat linnut. Lapinsirkku viihtyy soistuneilla ja varvikkoisilla tunturikankailla, usein tunturipurojen varsilla, mutta puuttuu laajoilta sille liian kuivilta tunturialueilta. Muita paljakan yleisiä lajeja ovat niittykirvinen, kivitasku ja tunturikihu. Tunturikihu on hyvinä myyrävuosina runsaslukuinen. Keräkurmitsakanta on Utsjoen itäosien tunturialueilla harva. Tsuomasvarrin lisäksi lajin pesintä on varmistettu vain Urraoaivin–Kalddoaivin alueella, Kuorboavilla ja Isokivennokassa. Kiirunaa tavataan kaikilla tuntureilla, joissa on vähänkin laajempia kivikko- ja rakka-alueita. Joinakin vuosina laji saattaa olla paikallisesti runsaslukuinen, esimerkiksi Tsuomasvarrilla on tavattu lähes sadan yksilön kiirunaparvi. Tunturien kivikkoalueilla viihtyy myös harvalukuinen pulmunen.

Tunturipöllö esiintyy erämaa-alueella säännöllisesti, mutta lajin pesintä on todettu vain parina vuotena: Kuorboavi–Kalddoaivi-alueelta löydettiin vuonna 1988 yhteensä 15 tunturipöllön pesää (Hytönen 1989). Lähes vastaava määrä tunturipöllöjä pesi vuotta aiemmin Paistunturien alueella Utsjoen länsiosassa. Vuorihempon toinen pesintä maassamme varmistettiin vuonna 1987 Isokivennokan alueella (Väisänen ym. 1998). Tunturikiurusta on tiedossa koko erämaa-alueelta vain muutama satunnaishavainto, eikä pesintää ole koskaan todettu.

4.2.7 Vesistöjen linnusto

Kuikka on yksi järvien tunnusomaisimmista linnuista. Lajin painopistealueita ovat Johttijärvi–Jullamojärvi ja Iijärvi–Pautujärvi ympäristöineen sekä Stuorab Kolmmesjärven ja Villavaaran väliset alueet. Kuikka on yleinen myös Vetsijärven alueen järvillä toisin kuin kaakkuri, joka on erämaan pohjoisosissa satunnainen. Erämaa-alueen kaakkurikanta on arviolta noin 30–50 paria. Lajin pesimäalueet rajoittuvat Iijärven ja Johttijärven–Jullamojärven ympäristöön sekä erämaan itäosiin Näätämojoen pohjoispuolelle. Iijärven ympäristössä kaakkurikanta on ylivoimaisesti tihein koko Inarin Lapin alueella ja ilmeisesti koko Suomestakaan ei toista vastaavaa tihentymää löydy (vrt. Leivo ym. 2002).

Merkittävä osa maamme allikannasta asustaa Kaldoaivin erämaa-alueella. Allionkin runsaslukuisin vesilintu tunturiylängön järvillä ja lammilla, mutta se viihtyy myös tunturikoivuvyöhykkeen vesistöissä. Haapana ja tavi ovat yleisimmät sorsalajit, mutta runsaslukuisia ne ovat tuskin missään. Heinäsorsa on harvinaisuus suurimmassa osassa erämaa-aluetta eikä jouhisorsakaan ole yleinen, vaikka lajia pidetäänkin pohjoisena lintuna (esim. Väisänen ym. 1998). Tukkasotka on

yleinen erämaa-alueen länsiosissa Vaisjeäggille asti. Mustalintukanta painottuu erämaan itä- ja koillisosiin tunturiylängölle, missä laji on allin ohella tavallisin vesilintu. Kaldoaivin erämaa-alue on Suomen merkittävin yksittäinen mustalinnun pesimäalue (Leivo ym. 2002). Pesimäkanta on 200–250 paria (Osmonen 2002). Pilkkasiiven painopistealueita ovat soidensuojelun keskiosat, Vuolimus ja Pajimus Kuktsejärvet ja Havgajärvet lähijärvineen sekä Poaskijuhan vesistöalueen järvet. Tunturiylängöllä pilkkasiipi on satunnainen. Pöysä (1985) totesi 1980-luvun alkuvuosina pilkkasiiven kannan uhkaavasti pienentyneen Vetsijärven alueen järvillä ja lammilla aikaisempiin laskentoihin (Haapanen & Nilsson 1979) verrattuna. Tällä hetkellä pilkkasiipikanta on elinvoimainen ja Kaldoaivin alue merkittävin pesimäalue Lapissa (Leivo ym. 2002).

Erämaa-alueella pesii pieni arviolta 10–20 parin lapasotkakanta. Lajin pohjoiset populaatiot on luokiteltu erittäin uhanalaisiksi, sillä kannan kehitys on ollut jo pitkään vähenevä (Rassi ym. 1986, Väisänen ym. 1998, Rassi ym. 2001). Taantuman pääsyyksi on epäilty öljytuhoja, joille laji on ulkomerellä suurparvina talvehtiessään erityisen arka.

Joutsen on erämaassa melko harvinainen. Kesällä 1997–1998 linnustokartoittajat kulkivat noin 200 kilometriä soidensuojelun alueella, mutta ensimmäistäkään joutsenhavaintoa ei sieltä kertynyt! Lajin pohjoisimmat pesinnät on todettu Riekkojärvien ympäristössä ja Moresveijoella.

Kahlaajalinnuista hiekka- ja lieterantaisten järvien rannoilla viihtyvät etenkin tylli ja lapinsirri. Kaldoaivin erämaa-alue on Suomen merkittävin yksittäinen lapinsirrin pesimäalue (Leivo ym. 2002). Tunturiylängöllä tavataan lisäksi harvakseltaan punajalkavikloa. Tällä hetkellä lajin säännöllinen levinneisyys ulottuu etelässä erämaa-alueen keskiosiin. Rantasipi viihtyy jokien varsilla koko alueella. Lokkilinnuista yleisiä joskin tavallisesti harvalukuisia ovat lapintiira ja kalalokki. Harmaalokin ja merilokin pesimäkanta on hyvin pieni, mutta kierteleviä yksilöitä tavataan säännöllisesti koko alueella Jäämeren läheisyydestä johtuen. Tästä syystä myös merikihu on alueella säännöllinen vierailija.

4.2.8 Linnusto talvella

Useimmat muuttolinnut jättävät pohjoiset pesimäalueensa jo hyvissä ajoin ennen syksyn saapumista. Kahlaajista viimeisinä muuttavat liro, valkoviklo, rantasipi ja kapustarinta yleensä elokuun puoliväliin mennessä. Metsähanhet ja kurjet aloittavat muuttonsa syyskuun alkupuolella yöpakkasten ilmaantuessa. Varpuslinnuista viimeisinä sinnittelevät niittykirvinen, punakylkirastas ja pajusirkku vielä syyskuun puolelle, mutta niidenkin päämuutto ajoittuu elokuulle. Pysyvä lumi-peite kattaa maan tavallisesti lokakuun ensi päivinä. Samanaikaisesti matalat järvet ja lammet jäätyvät.

Talvista erämaata asuttamaan jää vain muutama lintulaji. Erämaan kulkija ei yleensä pitkilläkään hiihtovaelluksilla kohtaa juuri muita lintuja kuin riekkvoja ja kenties korpin. Riekko selviää talvesta koivun silmujen turvin. Parvet hakeutuvat

alueille, missä on tarjolla sopivan matalalla olevaa silmuravintoa. Hyvinä riekokuvuosina näillä alueilla eivät useamman sadan yksilön riekkoparvet ole harvinaisen näky.

Muita talvisen erämaan paikkalintuja riekon ja korpin ohella ovat kiiruna, maa-kotka, tunturihaukka ja lapintiainen. Niitä tapaa kuitenkin perin harvoin. Urpiainen elää syystalvella ja alkukeväällä koivun siemensadon varassa. Sydäntalveksi sen täytyy kuitenkin väistyä etelämmäksi, koska Tunturi-Lapin talvipäivä on sille liian lyhyt. Muutama tunturipöllö asustelee talviaikaan tunturiylängöllä. Kevään edistyessä ne jatkavat vaellustaan muualle, sillä hyvin harvoin myyrätillanne on pesinnän kannalta otollinen.

4.2.9 Yhteenveto

Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella on tavattu yhteensä 150 lintulajia. Näistä säännöllisesti pesiviä on 85 lajia (taulukko 2). Maalinnuston kokonaisparimäärä linjalaskentojen pohjalta on 300 000–500 000 paria.

Merkittävä osa maamme lapinsirri-, suosirri-, punakuiri-, alli- ja mustalintukanasta sekä pohjoisesta lapasotka- ja pilkkasiipikannasta asustaa tällä alueella. Alue on myös kapustarinta-, suokukko-, pikkukuovi-, liro-, mustaviklo ja lapinsirkkukantojemme painopistealueita. Iijärven ympäristössä on maamme tihein kaakkurikanta. Pesimälajistosta varsinaisia uhanalaisia (10 lajia) ovat kiljuhanhi (kadonnut lajistosta? = ei ole tavattu pesivänä vuoden 1995 jälkeen), lapasotka, merikotka, kotka, ampuhaukka, tunturihaukka, muuttohaukka, lapinsirri, tunturipöllö ja pikkutikka. Silmälläpidettäviä (17 lajia) ovat kaakkuri, metsähanhi, mustalintu, sinisuohaukka, sääksi, tuulihaukka, metso, keräkurmitsa, jänkäsirriäinen, suokukko, punakuiri, pohjantikka, käki, koskikara, kivitasku, lapintiainen, isolepinkäinen ja kuukkeli.

Taulukko 2. Pesimälinnuston minimiparimäärät vuosina 1997–1999 (Osmonen 2002). Päiväpetolinnuista esitetään myös maksimiparimäärät. Muiden kuin petolintujen ja vesilintujen osalta kyseessä on hyvin karkea minimiarvio ”ainakin tämän verran alueella pesii”. Kysymysmerkki tarkoittaa sitä, että vuosina 1997–99 lajista ei kertynyt lainkaan varmistettuja pesintöjä tai pesintään viittaavia havaintoja; sen sijaan aiempina vuosina laji on havaittu esimerkiksi atlaskartoituksissa. Lyhenteiden merkitys on seuraava: CR = äärimmäisen uhanalaiset, EN = erittäin uhanalaiset, VU = vaarantuneet, NT = silmälläpidettävät, D = lintudirektiivin liitteen I laji. VT = Suomen kansainvälinen vastuulaji, jonka Euroopan alle 100 000 parin kannasta pesii Suomessa yli kymmenesosa.

Kaakkuri (<i>Gavia stellata</i>) NT, D	30	Rantasipi (<i>Actitis hypoleucos</i>) VT	200
Kuikka (<i>Gavia arctica</i>) D	120	Vesipääsky (<i>Phalarobus lobatus</i>) D	600
Laulujoutsen (<i>Cygnus cygnus</i>) D, VT	10	Tunturikihi (<i>Stercorarius longicaudus</i>)	50–300
Metsähanhi (<i>Anser fabalis</i>) NT, VT	100	Naurulokki (<i>Larus ridibundus</i>) VU	?
Kiljuhanhi (<i>Anser erythropus</i>) CR, D	?	Kalalokki (<i>Larus canus</i>)	100
Haapana (<i>Anas penelope</i>) VT	300	Harmaalokki (<i>Larus argentatus</i>)	1
Tavi (<i>Anas crecca</i>) VT	400	Merilokki (<i>Larus marinus</i>)	2
Sinisorsa (<i>Anas platyrhynchos</i>)	20	Lapintiira (<i>Sterna paradisae</i>), D	500
Jouhisorsa (<i>Anas acuta</i>)	40	Käki (<i>Cuculus canorus</i>) NT	100
Tukkasotka (<i>Aythya fuligula</i>) VT	150	Tunturipöllö (<i>Nyctea scandiaca</i>)EN	0–15
Lapasotka (<i>Aythya marila</i>) VU	20	Hiiripöllö (<i>Surnia ulula</i>) D	5–10
Alli (<i>Clangula hyemalis</i>)	500	Suopöllö (<i>Asio flammeus</i>) D	10–100
Mustalintu (<i>Melanitta nigra</i>) NT	200	Pikkutikka (<i>Dendrocoptes minor</i>) VU	20
Pilkkasiipi (<i>Melanitta fusca</i>) VT	150	Pohjantikka (<i>Picoides tridactylus</i>) NT,D, VT	50
Telkkä (<i>Bucephala clangula</i>) VT	30	Niittykirvinen (<i>Anthus pratensis</i>)	55 000
Uivelo (<i>Mergus albellus</i>) D, VT	5	Lapinkirvinen (<i>Anthus cervinus</i>)	300
Tukkakoskelo (<i>Mergus serrator</i>) VT	100	Keltävästäräkki (<i>Motacilla flava</i>)	11 000
Isokoskelo (<i>Mergus merganser</i>) VT	60	Västäräkki (<i>Motacilla alba</i>)	300
Merikotka (<i>Haliaeetus albicilla</i>) VU, D	0–2	Tilhi (<i>Bombycilla garrulus</i>)	50
Sinisuoahaukka (<i>Circus cyaneus</i>) NT, D	5–20	Koskikara (<i>Cinclus cinclus</i>) NT	20
Kanahaukka (<i>Accipiter gentilis</i>)	1–5	Rautiainen (<i>Prunella modularis</i>)	?
Piekana (<i>Buteo lagopus</i>)	40–120	Sinirinta (<i>Luscinia svecica</i>), D	6 000
Kotka (<i>Aquila chrysaetos</i>) VU, D	5–7	Leppälintu (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>) VT	800
Sääksi (<i>Pandion haliaetus</i>) NT, D	3–5	Kivitasku (<i>Oenanthe oenanthe</i>) NT	4 000
Tuulihaukka (<i>Falco tinnunculus</i>) NT	5–10	Räkättirastas (<i>Turdus pilaris</i>)	200
Ampuhaukka (<i>Falco columbarius</i>) VU, D	30–60	Laulurastas (<i>Turdus philomelos</i>)	100
Tunturihaukka (<i>Falco rusticolus</i>) EN, D	2–4	Punakylkirastas (<i>Turdus iliacus</i>)	9 000
Muuttohaukka (<i>Falco peregrinus</i>) EN, D	1–3	Ruokokerttunen (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	100
Metso (<i>Tetrao urogallus</i>) NT, D, VT	50	Pajulintu (<i>Phylloscopus trochilus</i>)	30 000
Riekko (<i>Lagopus lagopus</i>)	7 000	Harmaasiippo (<i>Muscicapa striata</i>)	200
Kiiruna (<i>Lagopus mutus</i>)	400	Kirjosieppo (<i>Ficedula hypoleuca</i>)	50
Kurki (<i>Grus grus</i>) D	10	Hömötiainen (<i>Parus montanus</i>)	50
Tylli (<i>Charadrius hiaticula</i>)	800	Lapintiainen (<i>Parus cinctus</i>) NT	500
Keräkurmitsa (<i>C. morinellus</i>) NT, D	50	Talitiainen (<i>Parus major</i>)	10
Kapustarinta (<i>Pluvialis apricaria</i>) D	14 000	Isolepinkäinen (<i>Lanius excubitor</i>) NT	50
Töyhtöhyppä (<i>Vanellus vanellus</i>)	?	Kuukkeli (<i>Perisoreus infaustus</i>) NT, VT	100
Pikkusirri (<i>Calidris minuta</i>)	?	Harakka (<i>Pica pica</i>)	5
Lapinsirri (<i>Calidris temminckii</i>) VU, D	400	Varis (<i>Corvus cornix</i>)	50
Suosirri (<i>Calidris alpina alpina</i>)	400	Korppi (<i>Corvus corax</i>)	150
Jänkäsirriäinen (<i>Limicola falcinellus</i>) NT,VT	100	Järripeippo (<i>Fringilla montifringilla</i>)	35 000
Suokukko (<i>Philomachus pugnax</i>) NT, D	3 000	Tundraurpiainen (<i>Carduelis hornemanni</i>)	500
Jänkäkurppa (<i>Lymnocyptes minimus</i>) VT	400	Vuorihemppo (<i>Carduelis flavirostris</i>)	?
Taivaanvuohi (<i>Gallinago gallinago</i>)	1 500	Urpiainen (<i>Carduelis flammea</i>)	20 000
Heinäkurppa (<i>Gallinago media</i>) RE, D	1	Pikkukäpylintu (<i>Loxia curvirostra</i>)	?
Punakuiri (<i>Limosa lapponica</i>) NT, D	200	Taviokuurna (<i>Pinicola enucleator</i>) VT	100
Pikkukuovi (<i>Numenius phaeopus</i>) VT	900	Lapinsirkku (<i>Calcarius lapponicus</i>)	40 000
Mustaviklo (<i>Tringa erythropus</i>) VT	1 200	Pulmunen (<i>Plectrophenax nivalis</i>)	100
Punajalkaviklo (<i>Tringa totanus</i>)	100	Pikkusirkku (<i>Emberiza pusilla</i>)	5
Valkoviklo (<i>Tringa nebularia</i>) VT	300	Pajusirkku (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	500
Liro (<i>Tringa glareola</i>) D, VT	11 000		

Lähteet

- Antikainen, E. & Lilja, I. 1963: Havaintoja Inarin Lapin metsänrajan linnustosta kesällä 1960. – *Luonnon Tutkija* 67: 113–114.
- Fellman, J. 1906: Bidrag till Lappmarkens fauna. II Fåglarna. – Teoksessa: Fellman, J., Anteckningar under min vistelse i Lappmarken IV: 63–105.
- Frantzen, B., Dransfeld, H. & Hunsdal, O. 1991: Fugleatlas for Finnmark. – *Fylkesmannen I Finnmark NOF avd., Finnmark*. 226 s.
- Haapanen, A. & Nilsson, L. 1979: Breeding waterfowl populations in northern Fennoscandia. – *Ornis Scandinavica* 10: 145–219.
- Hilden, O. 1967: Lapin pesimälinnusto tutkimuskohteena. – *Luonnon Tutkija* 71: 53–75.
- Hogstad, O. 1975: Structure of small passerine communities in subalpine birch forests in Fennoscandia. – Teoksessa: Wielgolaski, F. E. (toim.), *Ecological studies. – Analysis and Synthesis, Vol 17. Fennoscandian Tundra Ecosystems, Part 2*. New York.
- Hytönen, R. 1989: Tunturipöllön joukkopesintä 1987–88. – *Ukuli* 20: 8–11.
- Hyytiä, K., Kellomäki, E. & Koistinen, J. 1983: Suomen Lintuatlas. – *SLY:n Lintutieto*, Helsinki. 520 s.
- Häyrinen, U. 1980: Soiden eläimistö. – Teoksessa: Havas, P. (toim.), *Suomen Luonto* 3. – Kirjayhtymä, Helsinki. 347 s.
- Karhu, H. & Osmonen, O. 2000: Inarin Lapin Linnut. Faunistisia lintutietoja Inarin Lapista, erityisesti vuosilta 1985–1999. – *Kokko* 15: 3–122.
- Laine, H. 1962: Punakuirin (*Limosa lapponica*) esiintymisestä Suomen Lapissa. – *Ornis Fennica* 39: 121–131.
- 1966: On some influences of the Atlantic and the Arctic Ocean upon the bird fauna of Utsjoki, Finnish Lapland. – *Reports from the Kevo Subarctic Research Station* 3: 236–258.
- Leivo, M., Asanti, T., Koskimies, P., Lammi, E., Lampolahti, J., Mikkola-Roos, M., & Virolainen, E. 2002: Suomen tärkeät lintualueet FINIBA. – *BirdLife Suomen julkaisu* 4. 142 s.
- Lähdesmäki, P. & Rautiokoski, P. 1968: Kvantitatiivisia lintuhavaintoja Paistunturien maastosta Utsjoelta (Inl.) kesällä 1967. – *Luonnon Tutkija* 72(1–2): 54–55.
- Mustakallio, P. 1956: Lintuhavaintoja Utsjoen (InL) retkeltä 1956. – *Luonnon Tutkija* 60: 154.

- 1960: Suosirrin nimirotu (*Calidris alpina alpina*) pesivänä Tunturi-Lapissa. – *Ornis Fennica* 37(3): 96.
  - 1964: Huomioita pohjoisimman Lapin linnustosta. – *Luonnon Tutkija* 68: 29–33.
- Osmonen, O. 2002: Kaldoaivin ja Vätsärin erämaa-alueiden linnusto. – *Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A* 139. 102 s.
- Pöysä, H. 1985: Vesilintukannat ja niiden viimeaikaiset muutokset Utsjoen Vetsijärven seudulla. – *Lintumies* 20: 228–233.
- Rassi, P., Alanen, A., Kemppainen, E., Vickholm, M. & Väisänen, R. 1986: Uhanalaisten eläinten ja kasvien suojelutoimikunnan mietintö. I–II. – *Komiteanmietintö* 1985:43, Ympäristöministeriö, Helsinki. 466 s.
- , Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 432 s.
- Räsänen, T. 1964: Havaintoja Pohjois-Suomesta. – *Ornis Fennica* 41: 64–65.
- Silvola, T. 1967: Kevojokilaakson metsien linnustosta vv. 1955–1964. – *Käsikirjoitus, Turun yliopiston eläintieteen laitoksen arkisto, Turku*. 126 s.
- Tenovuo, R. 1955: Havaintoja Inarin ja Enontekiön Lapin linnustosta kesinä 1938 ja 1954. – *Ornis Fennica* 32: 40–59.
- 1960: Lintuhavaintoja Inarijärven ympäristöstä. – *Luonnon Tutkija* 63: 111–119.
- Virtanen, P. 1969: Lintuhavaintoja Utsjoelta ja Inarin pohjoisosasta kesäkuulta 1968. – *Lintumies* 5: 105.
- Väisänen, R. A., Lammi, E. & Koskimies, P. 1998: *Muuttuva pesimälinnusto*. – Otava, Helsinki. 567 s.

4.3 Kalasto

Markku Seppänen

4.3.1 Vesistöt

Kaldoaivin erämaa-alueen pinta-alasta on vettä noin 10 %, ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen pinta-alasta noin 7 % on vettä. Kaldoaivin erämaa-alueen ja soidensuojelualueen vedet kuuluvat kolmeen Jäämereen laskevaan vesistöön: pohjoiseen laskevaan Tenojoen vesistöön, itään laskevaan Näätämöjoen vesistöön ja pieni osa Iijärven eteläpuolisista vesistä kuuluu Paatsjoen vesistöön. Tärkeimmät sivuvesistöt Tenojoen vesistöalueella ovat Vetsijoen ja Ylä-Pulmakijoen vesistöt. Näätämöjoen vesistössä merkittävimmät sivuvesistöt ovat Silisjoen, Vaijoen ja Sammuttjoen vesistöt.

Alueella on runsaasti lampia ja järviä, joiden yhteispinta-ala on noin 30 000 hehtaaria. Lampia (alle 10 ha) alueella on yhteensä 9 900 hehtaaria. Pieniä järviä, joiden pinta-ala on 10–100 hehtaaria, on alueella yhteensä 9 700 hehtaaria. Järviä, joiden pinta-ala on 100–10 000 hehtaaria, on yhteensä 10 700 hehtaaria. Yli 10 000 hehtaarin kokoiset järvet luokitellaan suurjärviksi, niitä alueella ei ole. Suurin alueen järvistä on Iijärvi (noin 3 700 hehtaaria) ja toiseksi suurin on Pautujärvi (noin 2 400 hehtaaria).

Alue on vesistöltään ja kalastoltaan subarktinen. Vedet ovat karuja ja kirkkaita. Tunturijärvet ovat yleensä matalia lukuun ottamatta Iijärven selkävesiä ja muutamia pienempiä tunturijärviä.

Erämaan kalavedet ovat helpoimmin saavutettavissa talvisaikaan. Kesällä liikumista vaikeuttavat laajat suoalueet. Jokivarret ovat luontaisia kulkureittejä kesäaikaan kävelemällä liikkuville kalastajille.

4.3.2 Vesistöjen luonnontilaisuus

Erämaa-alueen vesistöt ovat lähes luonnontilaisia. Aikojen kuluessa muutaman matalan järven kalantuottoa on yritetty parantaa nostamalla vedenpintaa. Tästä kertovat laskujoen niskalle rakennetut kivipadot.

Ilmansaasteiden on todettu vaikuttavan veden laatuun, mikä ilmenee puskuri-kyvyn heikkenemisenä ja veden happamuuden lisääntymisenä. Kalat ovat erityisen herkkiä happamuuden lisääntymiselle. Happaman laskeuman vaikutus moninkertaistuu keväällä lumien sulaessa. Nopea lumen sulaminen aiheuttaa lyhyellä aikavälillä ”happohyökkäyksen”, jolloin kalojen mäti ja poikaset ovat vaarassa tuhoutua. Keväisen happamuuden lisääntymisen ei ole kuitenkaan todettu aiheuttaneen kalakuolemia alueella.

Kautta aikojen kalavesien tuottoa on yritetty parantaa kalanistutuksin. Pohjoisten vesien kalanistutuksiin alettiin saada kalanpoikasia 1950-luvulla kalanviljelylai-

toksista. Sitä ennen kalastajat ovat tehneet kalojen siirtoistutuksia vesistä toiseen. Tulokset olivat vaihtelevia. Inarissa ja Utsjoella kalanpoikasia saatiin istutuksiin yleensä Inariin perustetulta kalanviljelylaitokselta. Laitoksen perustamisen tavoitteena oli lisätä alueen kalavesien tuottoa. Hyvää tarkoittava toiminta kuitenkin johdi useiden alkuperäisten kalakantojen tuhoutumisen. Halutuimpana istutuskalana pidettiin siikaa, joka voimakkaampana kilpailijana yleensä syrjäytti muut kalalajit. Istutustoiminta koitui erityisesti useiden rautuvesien tuhoksi.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana arvokkaimpia rautuvesiä on pyritty palauttamaan siirtoistuttamalla lähialueen kantaa olevia emokaloja. Tällä toiminnalla onkin onnistuttu palauttamaan usean järven kalakanta.

Gyrodactylus salaris -loinen on Norjassa romahduttanut Atlantin merilohikannan useassa vaelluskalajoessa. Teno- ja Näättämojoen vesistöissä tätä loista ei ole todettu. Itämereen laskevissa vesissä loista esiintyy yleisesti alueelle luontaisena lajina eikä siitä ole haittaa Itämeren lohelle. Paatsjoen vesistöalueella olleesta kirjolohilaitoksesta loinen löydettiin 1980-luvulla, minkä jälkeen laitos suljettiin ja loisen isäntinä toimineet kirjolohet hävitettiin. Sen jälkeen Paatsjoen vesistöä ei ole loista löydetty.

Loinen leviää pääasiassa elävän kalan siirtojen mukana vesistöä toiseen. Teno- ja Näättämojoen vesistöt ovat suojattu säädöksin, jotka kieltävät kalan siirrot muista vesistöistä. Loinen voi kuitenkin levitä myös kalan kanssa tekemisiin joutuneiden kalastusvälineiden kautta puhtaisiin vesiin. Kalastusvälineet tulisi kuivata tai desinfioida huolellisesti, jos niitä on käytetty muissa vesissä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää veneisiin, joihin on voinut jäädä vettä vieraasta vesistöä. Kalastusvälineiden lisäksi loinen voi siirtyä vesilentokoneiden ponttonneissa puhtaisiin vesiin.

Norjalaiset harjoittavat suurimittaista lohien kasvatusta Teno- ja Näättämövuonoissa. Kasvatuskaloja on havaittu karanneen, ja ne ovat nousseet villilohien mukana ainakin Tenojokeen. Kasvatuskalat ovat vierasta geneettistä kantaa ja voivat muuttaa vuosituhansien aikana jalostuneet Tenon ja Näättämon omat lohikannat. Myös kalatautien leviämisen riski on suurempi karkulaisten myötä.

4.3.3 Luontainen kalasto

Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella esiintyvät kaikki Inarin Lapissa esiintyvät kalalajit. Kalasto on lohikalavaltainen. Lohensukuisiin lajeihin kuuluvat lohi, taimen eri muotoineen (meri-, järvi- ja purotaimen), harjus, siika ja rautu eli nieriä. Muista lajeista esiintyy haukea, ahventa, madetta, piikkikaloja (ainakin kolmipiikki) ja mutua.

Rautua eli nieriää esiintyy yleensä vesistöjen latvaosissa. Raudusta voidaan erottaa useita eri muotoja. Sitä tavataan yleensä tunturipaljakalla tai kylmissä lähdepuroissa. Kalojen kasvu riippuu ravinnosta. Kääpiöityneet raudut, joita on siirretty uuteen vesistöön, kasvavat hyvissä ravinto-olosuhteissa yhtä hyvin kuin

lajitoverinsakin vastaavissa vesissä. Erämaa-alueella rautuvedet keskittyvät Tenojokeen laskeviin latvavesiin Nuorgamin ja Utsjoen kirkonkylän välillä. Muualla rautua esiintyy Utsjokivarressa ns. Leppälän Rautujärvissä, Pulmakijärveen laskevissa Skaidejärvissä ja Pulmankijokeen laskevassa Rautujoen vesistössä. Näätämöjoen vesistössä alkuperäisiä rautujärviä on vedenjakajalla sijaitsevalla Isonkivennokan alueella.

Taimen on laajimmin levinnyt joki- ja purovesien kala. Taimenesta tunnetaan useita eri muotoja, jotka voivat sujuvasti siirtyä ympäristöstä toiseen. Taimenesta voidaan erottaa useita satoja eri kantoja. Yleisimmin taimenta esiintyy puro- ja lampikantoina. Isommissa järvissä on erotettavissa järvitaimenkantoja. Vetsi-, Ylä-Pulmaki-, Näätämö- ja Silisijokeen voi nousta Jäämerestä meritaimen. Latvavesien meritaimenkannat lienevät kuitenkin pienet. Kanta koostunee hyvin harvoista yksilöistä.

Teno- ja Näätämöjoessa on kummassakin geneettisesti oma **lohikantansa**. Vesistöalueen sisällä eri sivujoilla voidaan erottaa myös omat kantansa. Tenojoen vesistöalueella oma lohikanta on erotettavissa Ylä-Pulmakijoesta, Kaldautsjoesta, Luossajoesta, Skiihpajoesta ja Vetsijoesta. Vastaavasti Näätämöjoen pääuomassa ja Silisjoessa on oma lohikanta. Satunnaisesti lohen on todettu nousevan Sevettijärvestä laskevaan Kuosnijokeen, jossa lisääntyminen lienee satunnaista kutu- ja poikastuotantoalueiden niukkuuden vuoksi. Iijärven eteläpähän laskevaan Vajjokeen lohen on todettu nousevan ja joessa on poikastuotantoa.

Siikaa esiintyy alueen järvissä yleisesti. Siikamuotoja voidaan erottaa useita. Siika eri muotoineen viihtyy hieman rehevämmässä ja humuspitoisessa matalassa vedessä. Tärkeimmät siian esiintymisalueet ovat Vetsijoen vesistö kokonaisuudessaan, jossa itse Vetsijärvi lähijärvineen on aina ollut merkittävin kalajärvi Utsjoen itäosan alueella. Näätämöjoen vesistöalueella lähes kaikissa suurissa latvajärvissä on elinvoimaiset siikakannat. Merkittävimmät näistä ovat Jullamojärvi, Johttijärvi, Vajjoen vesistön latvajärvet ja Silisjoen latvajärvet. Syvissä ja suurissa järvissä on erotettavissa kääpiösiikamuotoja (reeska ja räापys), jotka muodostavat usein tiheitä kantoja. Iijärvi on esimerkkinä tästä.

Harjus tunnetaan virtavesiin sopeutuneena lajina. Laji kuitenkin esiintyy koivu- vyöhykkeellä erittäin yleisenä myös järvissä. Harjusta pidetään yhden muodon lajina. Kala kasvaa suhteellisen hyvin saaliskokoiseksi eikä sen ole huomattu muodostavan kääpiökantoja kuten taimen, rautu tai siika. Virtavesien lisäksi harjusjärvet keskittyvät Vetsijärven alueelle ja sen yläpuolisille järviylängölle ja Ylä-Pulmankijoen järviin. Näätämöjoen vesistön puolella harjusta esiintyy samoissa vesissä kuin siikaakin.

Haukea tavataan lähes samoissa vesissä kuin siikaa ja harjustakin. Kalaa tavataan myös jokien suvannoissa. **Made** on levittäytynyt lähes kaikkiin vesiin. Sitä tavataan aina ylimmistä rautujärvistä pienempiin puroihin. Koko jää yleensä pieneksi. Suurimmat yksilöt saadaan syvistä ja kylmistä järvistä. Haukea harvinaisempi on **ahven**. Tenojoen vesistössä sitä tavataan Vetsijärven järviylängöllä, kunnan rajalla olevilla järvillä ja lukuisammin Näätämöjokeen laskevissa järvis-

sä. Täältä on löydettävissä myös järviä, joissa ahven muodostaa järven yksinomaisten kalakannan. Näätämöjoen vesistöissä usean järven ahvenkannat ovat taantuneet siikaistutuksien vuoksi. Kannat näyttävät kuitenkin toipuvan istutusten loputtua. Piikkikaloista **kolmipiikki** on **kymmenpiikkiä** yleisempi. Kumpikin laji esiintyy laikuttain. Rantakivikoissa viihtyvä **mutu** on jokseenkin yleinen laji.

4.4 Selkärangattomat eläimet

Seppo Koponen

4.4.1 Lajiston yleiskuva

Tämän laajan alueen itä- ja eteläosien hyönteisistä ja muista selkärangattomista eläimistä ei ole paljoakaan tutkittua tietoa. Sen sijaan aivan naapurissa sijaitsevan Turun yliopiston Lapin tutkimuslaitos Kevon ympäristöstä (muun muassa Skallovaaran alueelta) on käytettävissä monivuotisten tutkimusten tuloksia (Koponen 1984 ja Luonnon Tutkija 1981).

Tunturikoivuvyöhykkeessä ja mäntymetsän rajalla elää paljon niukempi eläinlajisto kuin etelämpänä. Niinpä hämähäkkilajeja tunnetaan Utsjoen Kevolta noin 165 ja vertailun vuoksi Tvärminnen alueelta Hankoniemeltä 425 lajia. Samoin suurperhoslajisto köyhtyy selvästi pohjoiseen mentäessä: Varsinais-Suomessa on tavattu noin 800, Pohjois-Karjalassa 600 ja Inarin Lapissa 220 suurperhoslajia. Toisaalta eräät hyönteisryhmät ovat levinneisyydeltään pohjoispainotteisia, esimerkiksi päivänkorennot, koskikorennot ja vesiperhoset.

Eräiden hyönteisryhmien yksilömäärät ovat Lapissa valtavia. Yleisesti tunnetaan räkkäaika, jolloin vertaimevien kaksisiipisten, sääskien, mäkärin, paarmoien ja polttiaisten, määrät ovat valtavat tehden niin ihmisten kuin porojen ja muidenkin eläinten olot hankaliksi.

Tunturikoivuvyöhykkeelle ja paljakalle ovat tyypillisiä joidenkin eläinlajien suuret kannanvaihtelut (tunnettu esimerkki on tunturisopuli). Hyönteisistä tyypillisin ja vaikuttavin on tunturimittariperhonen (*Epirrita autumnata*), jonka toukat saattavat syödä koivikot lehdettömiksi ja jopa tappaa koivumetsät laajoilta alueilta. Näin kävi 1960-luvun puolivälissä, jolloin noin 1 350 km² tunturikoivikkoa syötiin paljaaksi Utsjoella ja arviolta 5 000 km² koko Suomen Lapissa. Huomattava osa näistä koivikoista kuoli. Näitä lähes 40 vuoden takaisia tuhoalueita näkee vieläkin esimerkiksi Pulmankijärven seuduilla ja Skallovaaran alueella. Tyypillisistä on tuhoutuneiden koivikkojen sijoittuminen rinteille tai skaideille, kun taas jokilaaksoissa ja kuruissa koivut ovat säilyneet. Syynä lienee talvella tuntureilta alas laaksoihin valuva kylmä ilma; tunturimittarin munat talvehtivat ja, jos pakkakanen painuu lähelle 40 astetta, munat kuolevat. Varsinaisia massaesiintymisiä ei ole viime aikoina ollut. Kevon asemalla valopyynnissä mittarikannat kasvoivat suhteellisen tasaisesti kylmän talven 1987 jälkeen aina syksyyn 1994 asti. Seuranneiden matalien kantojen jälkeen laji runsastui taas 2000-luvun alussa, ja kesällä

2003 toukkia tavattiin paikoin melkoisesti Monet muutkin tunturikoivua ravintonaan käyttävät hyönteislajit ovat runsaudeltaan voimakkaasti vaihtelevia, esimerkiksi toukkina koivunlehtien sisällä koverteissa elävät pienikokoiset päistärkoit (*Eriocrania*-lajit). Vastaavanlaisia kannanvaihteluita on ollut hillakuoriaisella (*Galerucella sagittariae*), joka 1970-luvun alkupuolen lämpimien kesien aikana esiintyi myös näillä alueilla (Hippa & Koponen 1976).

Mielenkiintoinen ja Pohjois-Lapille tyypillinen piirre on eräiden perhoslajien vuorovuosittaisuus. Niitä tavataan vain joko parillisina tai parittomina vuosina, ja eräät lajit lentävät eri vuosina jopa Itä- ja Länsi-Utsjoella (Linnaluoto & Koponen 1980). Näitä ovat esimerkiksi *Xestia*-suvun harmoyökköset.

4.4.2 Soiden lajisto

Suot, jängät, ovat monasti vaikeasti kuljettavia alueita. Kuitenkin niille uskaltanutun tapaa monenlaisia selkärangattomia. Keskikesän räkkäaikaan hikinen suolla kulkija on valtavien verenimijäpilvien armoilla: sääsket, mäkärät ja paarmat ahdistavat. Ihmisestä verta imeviä sääskilajeja alueella on puolenkymmentä mutta runsaslukuisia mäkärälajeja vain pari. Vetisillä soilla on otolliset elinpaikat näiden verenimijöiden toukille. Suuret hyttysten, surviaissääskien, vaaksiaisten ja muiden kosteikkolajien toukka- ja aikuismäärät mahdollistavat suoalueiden lintutiheyden, erityisesti kahlaajalintujen poikasten elanto on riippuvainen näistä.

Pohjoisen soilla on tyypillistä hillan (lakan) runsaus: alkukesällä jängät ovat valkoisenaan kukkia ja loppukesällä keltaisenpunaisena marjoista – jos vuosi on ollut suotuista. Hillan kukilla näkyy pölyttäjähönteisiä, erityisesti erilaisia kärpäsiä (kukka-, sukas- ja tanhukärpäsiä), jonkinverran myös kimalaisia ja muita pistiäisiä (Hippa & Koponen 1981). Pölyttäjähönteisten käyntien määrä ja samalla marjomisen aikaansaava pölytys on riippuvainen kukinta-ajan säästä: saateisina ja koleina kesinä hönteiset eivät juuri liiku. Lisäksi halla voi pilata sadon kukinnan ja raakilevaiheen aikana, joinakin vuosina myös hillakuoriainen. Tämän kovakuoriaislajin toukka kalvaa hillanlehdet kalvomaiseksi ja aikuinen syö niihin reikiä. Lämpimien 1970-luvun alkupuolen kesien jälkeen hillakuoriainen on ollut harvalukuinen näillä alueilla. Hillanlehtiä käyttää ravinnokseen myös suokirjosiiپی (*Pyrgus centaureae*) perhosen toukka.

Näkyvimpiä soiden hönteisiä ovat perhoset, erityisesti päiväperhoset. Soilla lentävät esimerkiksi suo- (*Boloria aquilonaris*), muurain- (*Boloria freija*) ja rahkahopeatäplä (*Boloria frigga*), suokeltaperhonen (*Colias palaeno*) ja juolukkasiniisiپی (*Vacciniina optilete*). Lapinkenttämittari (*Xanthorhoe abrasaria*) on soiden lajeja, samoin pikkuperhosista *Loxoterma bipunctana* -kääriäinen.

Myös komeita sudenkorentoja, esimerkiksi pohjanukonkorento (*Aeshma caerulea*), näkee soilla. Pajuilla elää pohjankaitalude (*Orthotylus boreellus*), joka on Pohjois-Lapin lajeja. Soiden kovakuoriaisista mainittakoon levinneisyydeltään pohjoinen *Agonum consimile* -kurekiitäjäinen. Hämähäkit kutovat verkkojaan suovarpuihin ja avoimilla paikoilla näkee nopeasti liikkuvia juoksuhämähäkkejä, jotka saalis-

tavat ilman pyyntiverkkoa. Loppukesällä tavataan kaikkialla, niin soilla ja metsissä kuin paljakallakin, yleisenä pitkäkoipinen metsälukki (*Mitopus morio*).

4.4.3 Tunturikoivikoiden lajisto

Tunturikoivumetsässä, tyypillisimmillään jokilaaksojen välisellä skaidilla kulkija joutuu usein vihreään viidakkoon, jossa näkyvyys voi olla vähäinen. Tunturimittarin 1960-luvun tuhoalueet ovat nykyisin heinä-varpunummia koivumetsien lomassa. Koivuja kannattaa katsoa tarkemminkin, sillä niiden lehvästössä on monenlaisia eläimiä, niin kasvinsyöjiä kuin petojakin (Koponen 1981). Koivunlehtiä syövät monet perhos- ja lehtipistiäistoukat (näistä pohjanpistiäinen *Dineura virididorsata* on runsain); osa nakertaa lehden laitaa ja osa elää koverteessa lehden sisällä. Alku- ja keskikesällä voi tavata tunturimittarin vihreän toukan. Myös kovakuoriaiset toukkineen, kuten lehtikuoriaiset (*Phratora polaris*) ja kärsäkkäät (suvut *Coeliodes* ja *Polydrusus*), elävät koivuissa. Kasvinesteitä imevät lehtikirvat ja lehtikempit, joita voi toisinaan olla valtavia määriä. Muurahaiset ja erityisesti hämähäkit saalistavat koivuissa. Hämähäkeistä tyypillisiä ovat esimerkiksi punertava rapuhämähäkki *Xysticus obscurus* ja kauniin vihreä pieni ristihämähäkki *Araniella proxima*, joka kutoo vaatimattoman verkkonsa koivun lehtien väliin.

Maanpinnalla liikkuvat muun muassa juoksuhämähäkkilajit *Pardosa eiseni*, *Pardosa hyperborea* (jota tavataan myös soilla) ja suurikokoinen *Alopecosa pinetorum* sekä kovakuoriaista *Harpalus solitarius* -harvekiitäjäinen. Sopivan suojaisilla paikoilla voi tavata muurahaisten (*Formica aquilonia*) kekoja, ja pienet liekoviholaiset (*Lep-tothorax acervorum*) pesivät esimerkiksi maahan pudonneissa koivunoksissa. Metsän sammalikossa elää pohjoinen pieni kätköjänölude (*Chlamydatius wilkinsoni*).

Tunturikoivumetsien tyypillisin mittariperhoslaji on, tunturimittarin lisäksi, metsäpohjanmittari (*Entephria caesiata*); tämä varpukasveilla toukkana elävä laji lentää keski- ja loppukesällä toisinaan hyvin runsaana. Muita maininnan arvoisia mittareita ovat vaalea mustikkalehtimittari (*Scopula ternata*) ja kellertävä mustikkamittari (*Eulithis populata*) sekä koivikkopörhömittari (*Lycia pomonaria*), jonka naaras on siivetön ja koiras muistuttaa yökköstä. Päiväperhosista koivumetsissä tavataan esimerkiksi lapinverkkoperhonen (*Euphydryas iduna*) ja lapinnokiperhonen (*Erebia pandrose*). Tavallisia yökkösiä ovat suvimaayökkönen (*Diarsia mendica*) ja valkonopsayökkönen (*Sympistis heliophila*), jälkimmäistä nopealentoista auringonpaisteessa liikkuvaa lajia tavataan muissakin elinympäristöissä. Mainittakoon, että Lapissa tavataan useita muitakin päivällä lentäviä yökköserhosia (kuten metalliyökköslajit).

Koivikon pikkuperhosista mainittakoon kirjokääriäislajit *Phiaris heinrichana* ja *Phiaris obsoletana*, jotka voivat olla varsin runsaslukuisia keskikesällä.

4.4.4 Paljakan lajisto

Puurajan yläpuolella, paljakalla elää oma lajistonsa. Näkyvimpiä ovat perhoset, joita on toisinaan hankala havainnoida tuulisilla tuntureilla. Pohjanhopeatäplä (*Boloria polaris*), tundrahopeatäplä (*Boloria chariclea*) ja paljakkakylmänperhonen (*Oeneis bore*) ovat tyypillisiä päiväperhosia, tuhkapaljakkayökkönen (*Xestia quita*), tunturikangasyökkönen (*Polia richardsoni*), paljakkakangasyökkönen (*Hadula melanopa*) ja jäkälänopsayökkönen (*Sympistis lapponica*) tuntureiden yökkösiä sekä sysipohjanmittari (*Entephria polata*), paljakkapohjanmittari (*Entephria punctipes*) ja tundramittari (*Psychophora sabini*) mittariperhosia. Pikkuperhosista mainittakoon *Apotomis lemniscatana* -kääriäinen sekä tunturipunatäplä (*Zygaena exulans*); tämä eksoottisen värinen ”angervoperhonen” esiintyy sekä paljakoilla että koivuvyöhykkeessä.

Juoksuhämähäkkilaji *Pardosa lapponica* ja myös tummat kivikkohämähäkit (Gnaphosidae) ovat yleisiä paljakoilla. Maakiitäjäisistä suurikoinen korpikiitäjäinen (*Carabus glabratus*) liikkuu paljakoilla. Pari kimalaislajia elää myös paljakoilla vierailen kukilla.

Kesällä, etenkin räkkäaikaan, porot oleilevat mielellään tuntureissa, tuulisilla paljakoilla. Poroa vaivaa aiemmin mainittujen verenimijöiden lisäksi kaksi hankalaa kaksisiipistä: porokiiliäinen (*Oedemagena tarandi*) ja poron nenäsaivartaja (*Cephenomyia trompe*). Porot vauhkoutuvat kuullessaan näiden pörröisten kärpästen lentoääneen. Nenäsaivartajan toukka ”saulakka” elää poron nenäontelossa ja nielus- sa, ja kiiliäisen toukan ”kurmun” tai ”permun” jäljiltä olivat poronnahat toisinaan takavuosina aivan reikäisiä; nykyisin poroja lääkitään ennakolta loisten varalta. Suurista poromääristä johtuva ylilaidunnus muuttaa luontoa. Esimerkiksi paksujen jäkälikköjen hävitessä korvaavat lämpimiä avoimia paikkoja suosivat hyönteis- ja hämähäkkilajit jäkälikön alkuperäisen lajiston.

4.4.5 Vesien lajisto

Alueen vesissä elää runsaasti hyönteistoukkia. Jo mainittujen verenimijöiden lisäksi tavataan surviaissääskien, sudenkorentojen, päivänkorentojen, koskikorentojen ja vesiperhosten toukkia. Nämä ovat tärkeitä kalojen ravintokohteita; esimerkiksi tunturialueen nieriän ravinnosta usein yli puolet on koskikorentojen toukkia. Kalojen kiinnostuksen hyönteistoukkiin ja aikuisiin tietävät perhokalastajat. Vesikovakuoriaisia (sukeltajat) sekä vesiluteita (vesimittarit ja malluaiset) tavataan myös täällä. Kaksi maininnan arvoista äyriäisiäkin elää alueella, aivan pienissä lampareissa *Polyartemia forcipata* -lehtijalkaisäyriäinen ja suuremmissa lammissa järvikatka (*Gammarus lacustris*).

4.4.6 Talvinen lajisto

Talvellakin kulkija tapaa leudolla säällä hangella selkärangattomia, jopa kaamosajan hämärässä (Koponen 1983). Lajisto runsastuu kevättalvella, ja jokien sulapaikkojen lähellä hangella voi nähdä juuri kuoriutuneita koskikorentoja, etenkin suurikokoisia sumukorentoja (*Taeniopteryx nebulosa*), vesiperhosia (*Chilostigma sieboldi*) ja surviaissääskiä. Metsissä ja soilla hangella liikkuu hyppyhäntäisiä, siivettämiä lumikorentoja (*Boreus*) ja hämähäkkejä äkkikatsomalla muistuttavia lumivaaksiaisia (*Chionea*), Heleomyzidae-heimon kärpäsiä, talvisääskiä (*Trichocera*) ja näitä saalistamassa hämähäkkejä, joista runsain laji on pieni verkonkutoja *Bolyphantes index* ja näkyvin suurehko musta *Gnaphosa intermedia*. Pakkasen kiristyessä eläimet siirtyvät hangen alle suojaan.

Vielä lumilakkujen peittäessä suuren osan maastoa voi nähdä ensimmäiset kevät-hyönteiset, kuten perhosista kauniin kirjavan koivutyttöperhosen (*Archiearis parthenias*) ja harmahtavan kevätvillaselän (*Achlya flavicornis*) sekä suuren tumman kärpäsen (*Phormia terraenovae*). Syksyllä taas tunturimittari ja hallakehrääjä (*Poecilocampa populi*) lentävät aina lumentuloon asti.

4.4.7 Uhanalaiset lajit

Uhanalaisia (Rassi ym. 2001) ja harvinaisia selkärangattomia tavataan tälläkin alueella. Alueen perhosista mainittakoon vaarantunut lapinkeltaperhonen (*Colias hecla* ssp. *sulitelma*) sekä silmälläpidettävä ruijannokiperhonen (*Erebia medusa* ssp. *polaris*), molempia tavataan lähinnä Tenojoen ja sen sivujokien laaksoissa. Silmälläpidettävää pörhönopsayökköstä (*Sympistis nigrita* ssp. *zetterstedtii*) esiintyy vain Tsuomasvarrilla. Harvinaisia pohjanpurohopeatäplää (*Clossiana thore* ssp. *borealis*) ja paljakkakirjoyökköstä (*Lasionycta staudingeri*) ei enää lueta uhanalaisiin lajeihin (Rassi ym. 2001).

Lähteet

- Hippa, H. & Koponen, S. 1976: Hillakuoriainen, aapasoidemme tuholainen. – Suomen Luonto 35(5): 238–241.
- Hippa, H. & Koponen, S. 1981: Hilla ja hyönteiset Tunturi-Lapissa. – Luonnon Tutkija 85: 141–143.
- Koponen, S. 1981: Koivumetsän eläimet – osa pohjoista ekosysteemiä. – Luonnon Tutkija 85: 117–123.
- 1983: Hangella liikkuvasta niveljalkaislajistosta Pohjois-Lapissa. – Oulanka Reports 4: 58–61.
- (toim.) 1984: Invertebrates of Inari Lapland, Finland. – Kevo Notes 7: 1–120.
- , Laasonen, E. M. & Linnaluoto, E. T. 1982: Lepidoptera of Inari Lapland, Finland. – Kevo Notes 6: 1–36.

Linnaluoto, E. T. & Koponen, S. 1980: Lepidoptera of Utsjoki, northernmost Finland. – Kevo Notes 5: 1–68.

Luonnon Tutkija 1981: Kevo 25 vuotta. – Luonnon Tutkija 85(3): 67–147.

Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 432 s.

5 UHANALAISET KASVIT JA ELÄIMET

5.1 Uhanalaiset kasvit

Saara Keränen

Kaldoaivin erämaasta tunnetaan kuusi putkilokasvilajia, jotka ovat kansainvälisen uhanalaisuusluokituksen, IUCN-luokituksen (IUCN = Kansainvälinen luonnonsuojelujärjestö), mukaan valtakunnallisesti uhanalaisia: äärimmäisen uhanalainen (CR) valkopärskäjuuri (*Veratrum album*), erittäin uhanalaiseksi (EN) luokiteltu sukassara (*Carex microglochis*) ja vaarantuneet (VU) pohjan- (*Botrychium boreale*) ja suikeanoidanlukko (*B. lanceolatum*), pensaskanerva (*Myricaria germanica*) ja lapinesikko (*Primula stricta*) (taulukko 3).

Valtakunnallisesti silmälläpidettäviä (NT) putkilokasvilajeja, joita ei lueta varsinaisiin uhanalaisiin lajeihin, on Kaldoaivin alueella kahdeksan: ruijanruoholaukka (*Allium scoenoprasum* var. *sibiricum*), ketonoidanlukko (*Botrychium lunaria*), tunturinuppi-sara (*Carex arctogena*), tundrasara (*Carex holostoma*), velttosara (*Carex laxa*), himmeävillä (*Eriophorum brachyantherum*), valkokämmekä (*Pseudorhiza alpida* ssp. *straminea*) ja lapinalppiruusu (*Rhododendron lapponicum*) (taulukko 3).

Sukeanoidanlukkoa tunnetaan Kaldoaivin alueelta yksi esiintymä. Se on koko maassa harvinainen, laidunkedoilla ja -niityillä sekä rantatörmillä viihtyvä laji (Hämet-Ahti ym. 1998). Kaldoaivin esiintymä on tunturikoivuvyöhykkeessä rehevässä kevättulvanalaisessa painanteessa. Pohjannoidanlukosta tiedetään alueelta seitsemän esiintymää. Pohjannoidanlukon kasvupaikkoja Inarin Lapissa ovat usein rehevähköt ja kosteat niityt, mutta myös lähes kasvittomat rantakivikot ja -niityt.

Sukassarasta tunnetaan Kaldoaivin alueelta vain yksi esiintymä puronvarresta. Kalkkia suosivaa sukassaraa esiintyy jokivarsien matalaruohoisilla tulva- ym. niityillä Pohjois-Lapissa (Hämet-Ahti ym. 1998). Se viihtyy moreenirannoilla, varsinkin koskipaikoissa ja kevättulvien vaivaamilla rannoilla, joilla ei ole kilpailua muiden kasvien kanssa (Ryttäri & Kettunen 1997). Sukassara on luonnonsuojeluasetuksen (106/97) mukaan erityisesti suojeltava laji.

Pensaskanervaa esiintyy Suomessa vain Utsjoella kahden Pulmankijärveen laskevan joen varressa, joista lähimpiin esiintymiin Norjan puolella on matkaa noin

80 km. Pensaskanerva esiintyy Utsjoella matalilla sorarannoilla ja särkillä. Lajia pidetäänkin pioneerikasvina, joka valloittaa nopeasti paljaat sorarannat ja myöhemmin kasvillisuuden sulkeutuessa väistyy muualle. Pulmankijärveen laskevat joet muuttavat jatkuvasti uomaansa ja luovat uusia kasvupaikkoja pensaskanervalle. Utsjoen esiintymien laajuus on tuhansista jopa kymmeneen tuhansiin yksilöihin (Rautiainen 1991).

Rantaniityillä, -kallioilla ja -kivikoissa (Hämet-Ahti ym. 1998) esiintyvää lapinesikkoa tunnetaan Kaldoaivin erämaasta noin 20 esiintymää, jotka keskittyvät Vetsijoen ja Näätämojoen varsille.

Valkopärskäjuurta esiintyy luontaisella kasvupaikalla Suomessa vain yhdellä paikalla Utsjoella. Pohjois-Euroopassa valkopärskäjuuren levinneisyys painottuu meren lähelle. Norjan puolella ja Kuolan niemimaalla sitä on runsaasti (Mossberg ym. 1992, Rytteri & Kettunen 1997). Kaldoaivin erämaassa valkopärskäjuurta esiintyy joen varressa lehtomaisessa tunturikoivikossa muutaman kymmenen yksilön ryhmänä. Valkopärskäjuuri on luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettu ja luonnonsuojeluasetuksen (106/97) mukaan erityisesti suojeltava laji.

Ruijanruoholaukka on Inarin Lapissa esiintyvä, kookkaaksi kasvava sipulikasvi, jota esiintyy kyläkedoilla ja rannoilla (Hämet-Ahti ym. 1998). Utsjoella se viihtyy varsinkin jokirannoilla. Kaldoaivissa sitä esiintyy runsaasti Ylä-Pulmankijokivarressa, mutta myös mm. Vetsijokivarressa.

Taulukko 3. Kaldoaivin erämaan uhanalaiset putkilokasvit. IUCN-luokituksessa CR = äärimmäisen uhanalainen, EN = erittäin uhanalainen, VU = vaarantunut, X = alueellisesti uhanalainen, + = esiintyy alueella, ? = tarkemmin arvioimatta. Vanhassa luokituksessa E = erittäin uhanalainen, St = silmälläpidettävä taantunut, Sh = silmälläpidettävä harvinainen (Rassi ym. 2001, Suomen ympäristökeskus 2004). e = ehdotus luonnonsuojeluasetuksella nimettäväksi erityisesti suojeltavaksi lajiksi, u = ehdotus luonnonsuojeluasetuksella nimettäväksi uhanalaiseksi lajiksi.

Laji	Uusi IUCN-luok.		Vanha luokitus (2000)			
	Valtak.	Alueell.	Valtak. uhanal.	Alueell. uhanal.	e/u	Rauhoitettu
<i>Allium schoenoprasum</i> var. <i>sibiricum</i> , ruijanruoholaukka	NT	+	Sh	Sh		
<i>Botrychium boreale</i> , pohjannoidanlukko	VU	X	St	+	u	
<i>Botrychium lanceolatum</i> , suikeanoidanlukko	VU	X	St	V	u	
<i>Botrychium lunaria</i> , ketonoidanlukko	NT	+	+	?		
<i>Carex arctogena</i> , tunturinuppisara	NT	+	+	?		
<i>Carex holostoma</i> , tundrasara	NT	+	+	?		X
<i>Carex laxa</i> , velttosara	NT	+	St	+		
<i>Carex microglochin</i> , sukassara	EN	X	V	St	e	
<i>Eriophorum brachyantherum</i> , himmeävilla	NT	+	St	+		
<i>Myricaria germanica</i> , pensaskanerva	VU	X	Sh	Sh	u	
<i>Primula stricta</i> , lapinesikko	VU	X	St	+	u	
<i>Pseudorchis albida</i> ssp. <i>straminea</i> , valkokämmekki	NT	+	Sh	Sh		X
<i>Rhododendron lapponicum</i> , lapinalppiruusu	NT	+	Sh	Sh		X
<i>Veratrum album</i> , valkopärskäjuuri	CR	X	E	E	e	X

Kalkkia suosiva valkokämmekkä kasvaa tunturikankailla ja -letoilla (Hämet-Ahti ym. 1998, Rytteri & Kettunen 1997). Utsjoella esiintymiä on kaksi, yksi lehtoesiintymä ja toinen esiintymä tunturikankaalla Kaldoaivin erämaassa. Valkokämmekkä on luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettu.

Hyvin harvinaista lapinalppiruusua, joka on kalkinvaatija, tunnetaan Kaldoaivin erämaasta yksi esiintymä. Ainavihannan lapinalppiruusun lehdet muistuttavat hyvin paljon puolukan lehtiä, joten sitä on vaikea tunnistaa maastossa kukkimattomana. Lapinalppiruusua esiintyy Suomessa vain Käsivarren Suurtuntureilla ja Inarin Lapin pohjoisosassa. Suomen esiintymät ovat pienialaisia ja niukkoja. Lapinalppiruusu on luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettu.

Kaldoaivin alueella on silmälläpidettävistä lajeista lisäksi muutama ketonoidanlukan esiintymä ja suokasveista joitakin velttosaran ja himmeävillan esiintymiä. Tuntureilla esiintyvistä saroista alueelta tunnetaan joitakin tundrasaran ja tunturinuoppisaran esiintymiä.

Sammuttijängältä on vanha havainto viime vuosisadan alusta lettorikosta (*Saxifraga hirculus*). Sammuttijängän uhanalainen suokasvisto tunnetaan puutteellisesti, esim. lettosaralle sopivia kasvupaikkoja alueella varmastikin esiintyy.

EU:n luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteen II lajeja Kaldoaivin alueella ovat tundrasara, lettorikko sekä lapinleinikki (*Ranunculus lapponicus*), joita ei lueta uhanalaisiin putkilokasveihin.

Uhanalaiset jäkälät, sammalet ja sienet Kaldoaivin alueelta tunnetaan puutteellisesti, joskin niistäkin on kertynyt jonkin verran tietoa, lähinnä Inarin Lapin kasviston kartoituksen yhteydessä. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan mennä näiden ryhmien esittelyyn tämän tarkemmin.

Lähteet

- Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. (toim.) 1998: Retkeilykasvio. 4. täysin uud. p. – Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki. 656 s.
- Mossberg, B, Stenberg, L. & Ericsson, S. 1992: Den nordiska floran. – Wahlström & Widstrand. 696 s.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 432 s.
- Rautiainen, V.-P. 1991: Pensaskanervan (*Myricaria germanica*) esiintyminen Utsjoella vuonna 1991. – Käsikirjoitus, Turun yliopisto, Kasvimuseo, Turku. 18 s.
- Rytteri, T. & Kettunen, T. (toim.) 1997: Uhanalaiset kasvimme. – Suomen ympäristökeskus, Kirjayhtymä, Helsinki. 335 s.

Suomen ympäristökeskus 2004: Valtakunnallisesti elinvoimaiset, alueellisesti uhanalaiset putkilokasvit. – Ympäristöhallinnon verkkosivut. <<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=30852&lan=fi>>, viitattu 30.4.1.2004.

5.2 Kaldoaivin merkitys eräille uhanalaisille eläinlajeille

Matti Mela

5.2.1 Taustaa

Luonnonsuojeluasetuksen mukaan ympäristöministeriön on järjestettävä luonnonvaraisten eliölajien seuranta Suomessa siten, että sen pohjalta voidaan arvioida eri lajien suojelutaso. Erityisesti täytyy huomioida uhanalaiset lajit. Uhanalaisia lajeja seuraavat maassamme useat eri tahot, kuten luonnontieteelliset museot, Maailman Luonnonsäätiö (WWF), Suomen ympäristökeskus (SYKE), alueelliset ympäristökeskukset, RKTL ja Metsähallitus. Monilla uhanalaisilla lajeilla on oma seuranta- tai työryhmä, jossa on jäseniä edellä mainittujen tahojen lisäksi myös paikallisista alan harrastajista. Näistä lajeista osa on sellaisia, joiden esiintymisalueen painopiste on Pohjois-Suomessa ja siten mm. Kaldoaivin erämaa- ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueilla. Tällaisia ovat naali, kiljuhanhi ja tunturihaukka.

Suomen liityttyä Euroopan unionin jäseneksi vuonna 1995 tulivat EU:n luontodirektiivit velvoittamaan myös Suomea. EU:n jäsenmaat ehdottivat kukin omat Natura-alueensa, joiden muodostaman verkoston avulla on tarkoitus suojella tiettyjä EU:n hyväksymiä luontotyyppisiä (esimerkiksi Kaldoaivissa esiintyvät palsasuot ja tunturikoivikot). Näitä luontotyyppisiä on kaikkiaan EU:n jäsenmaissa noin 200 erilaista, joista Suomessa tavataan noin 50. Näihin luontodirektiiveihin sisältyy myös yli 600 eliölajia (ei lintuja). Näistä Suomessa tavataan noin 50 lajia, kuten esimerkiksi Kaldoaivissa tavattavat naali ja jokihelmisimpukka eli raakku. Luontodirektiivin perusteella Naturaan ehdotettua kohdetta sanotaan SCI-alueeksi.

Naturaan vaikuttaa kuitenkin myös lintudirektiivi. Tähän kuuluu noin 200 lintulajia, joista Suomessa tavataan noin 60 lajia. Näistä mainittakoon mm. Kaldoaivissa esiintyvät maakotka, tunturihaukka ja kiljuhanhi. Lintudirektiivin perusteella Naturaan ehdotettua aluetta sanotaan SPA-alueeksi.

Kaldoaivin erämaa- aluetta ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualuetta on ehdotettu Suomen Natura-verkostoon sekä SCI- että SPA-alueina eli sekä luontodirektiivin että lintudirektiivin perusteella.

Seuraavassa käsitellään eräiden erityisseurannassa olevien uhanalaisten lajien esiintymistä ja tutkimusta Kaldoaivin erämaa- ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän alueella ja tämän alueen merkitystä näille lajeille.

5.2.2 Naali

Naali (*Alopex lagopus*) on arktinen koiraeläin, jota esiintyy vielä runsaana pohjoista napa-aluetta ympäröivällä sirkumpolaarisella vyöhykkeellä. Arviot maapallon naalien lukumäärästä liikkuvat muutamista sadoista tuhansista puoleen miljoonaan yksilöön. Suurimmat populaatiot ovat Siperiassa, Grönlannissa sekä Pohjois-Kanadassa ja Alaskassa. Tuhansissa voidaan laskea myös Euroopan arktisten saarten, Islannin ja Huippuvuorten, naalimäärät. Fennoskandian mantereella Norjan eteläosista Kuolan niemimaalle tavattavat naalit voidaan luokitella kuuluvaksi yhteen, lukumäärältään pieneen ja yhä kutistuvaan populaatioon. Tästä populaatiosta Suomen naalit elävät leudoimmalla ilmastoalueella lähimpänä koivuvyöhykettä. Tällaiset olosuhteet vähentävät naalin kilpailuetua esimerkiksi kettuun nähden, ja kettu onkin levittäytynyt ja runsastunut nopeasti naalien vanhoille pesäalueille. Toinen ilmeinen syy naalikannan heikkenemiseen on ollut huono ravintotilanne tunturialueilla. Viimeisestä suuresta sopulivaelluksesta on kulunut jo kolmisenkymmentä vuotta ja tehostuneesta ja muuttuneesta poronhoidosta jää yhä vähemmän ravintoa tunturialueille.

Suomen naalikanta on huvennut sukupuuton partaalle viimeisen kymmenen vuoden aikana. Viimeisestä poikaspesästä on jo kahdeksan vuotta ja yksittäisiä havaintoja eläimistäkin näyttää kertyvän hyvin vähän vuosittain. Koko maan arvioitu naalikanta on vuonna 2002 noin 10–15 aikuista eläintä, josta Kaldoaivin osuus on 2–4 yksilöä. Uhanalaisuusluokituksissa naali on ryhmässä ”Äärimmäisen uhanalainen” (CR).

Naali Life

Vuonna 1998 alkoi ruotsalais-suomalainen Naali Life, johon Suomesta liittyivät mukaan Metsäntutkimuslaitos ja Metsähallitus. Utsjoen alueen naaliseurannasta ja -suojelusta vastasi tässä hankkeessa Metsähallitus. Koska naalikanta esim. Kaldoaivissa oli jo lähes kadonnut, keskityttiin Lifen aikana seuraaviin toimenpiteisiin:

1. Naalien pesäalueilta pyrittiin hävittämään ketut maa- ja metsätalousministeriön myöntämän poikkeusluvan avulla. Tällä luvalla voitiin metsästä kettuja moottorikelkkaa ja haulikkoa käyttäen. Metsästäjinä ovat toimineet paikalliset riekonpyytäjät ja poromiehet ja lupa on ollut kerrallaan vain muutamalla henkilöllä. Tavoitteena oli saada merkittävimmät tunnetut naalinpesät säilymään ketuttomina ja takaamaan siten pesintää yrittäville naaleille mahdollisuus onnistuneeseen lisääntymiseen. Kettuja on poistettu Kaldoaivin alueelta vuosittain keskimäärin 50 yksilöä.
2. Tunnettuja naalinpesiä on seurattu säännöllisesti kahdesti vuodessa (kevätalvella ja kesällä). Samalla on haettu uusia pesiä. Lifen alkaessa vuonna 1998 tunnettiin Kaldoaivissa kymmenkunta pesää, mutta neljä vuotta myöhemmin jo 59.

3. Uusia yksittäisiä havaintoja naalista on kerätty entistä tehokkaammin ja laajemmista piireistä (poromiehet, riekonpyytäjät, retkeilijät). Näiden avulla pyritään keskittämään seurannat niille alueille, joissa pesintään on todennäköisimmät mahdollisuudet. Kaldoaivin alueelta saadaan havaintoja vuosittain noin 5–6 yksilöstä, tosin näköhavaintoja vain muutama.
4. Kaikilta vanhoilta naalinpesiltä kerätään uloste- ja karvanäytteitä. Nämä näytteet lähetetään Tukholman eläintieteelliseen instituuttiin laji- ja DNA-määrityksiä varten. Lifen aikana pyritään siten selvittämään mm. naalipopulaatioiden sukulaisuus toisiinsa nähden ja Kaldoaivin naalien geneettinen asema Fennoskandiassa.
5. Utsjoelta on kerätty vanhaa naalitietoutta haastattelututkimuksella.
6. Valmistauduttiin naalien ruokintaan, mikäli asuttu pesä olisi löydetty. Ruokinta-alueelta olisi ennen ruokinnan aloittamista poistettu ketut. Pesintöjen puuttuessa ruokintaa ei pystytty kokeilemaan.

Naali Lifen loputtua tehtiin hakemus uudesta jatko-ohjelmasta. Uusi 5-vuotinen Naali Life alkoi kesällä 2003 ja loppuu vuonna 2008. Mukana ovat samat tahot ja myös toimenpiteet uuden Lifen aikana ovat periaatteessa samanlaiset kuin edellisessä Lifessa.

Kaldoaivin merkitys naalialueena

Suomen tuntureilta tunnetaan noin 150 vanhaa naalin pesäluolastoja. Näistä Kaldoaivissa on yli kolmannes eli noin 60. Käsivarren ohella Kaldoaivi on ollut maamme merkittävin naalialue. Kaldoaivin naalinpesät sijaitsevat suurimmaksi osaksi puuttomilla biotoopeilla, kuten tuntureiden rinteillä tai tundramaisilla harjuilla ja kummuilla suo- ja tunturiylängöillä. Pieni osa vielä hyväkuntoisista pesistä on kuitenkin selvästi koivuvyöhykkeellä, mikä osoittaa naalin ainakin hyvinä jyrjävuosina lisääntyneen myös tundran ulkopuolella. Naalin suosittua elinympäristöä ovat olleet lähellä erotuspaikkoja sijainneet tunturit. Poronhoidosta tuleva vuotuinen ravintojäte on ollut tärkeä lisä pohjoisessa niukkuudessa sinnittelevälle eläimelle.

Koska Kaldoaivin tunturit ovat varsin matalia, koivikot levittäytyvät jokilaaksoja pitkin lähes kaikkialle ja samalla helpottavat kettujen selviytymistä alueella. Naalin ja ketun pesäalueet menevät Kaldoaivissa monin paikoin päällekkäin. Esimerkiksi vuonna 2002 kahdella Kaldoaivin naalinpesistä asui kettu poikasineen ja ketun jälkiä näkyi liki kymmenellä pesällä huolimatta jo vuosia jatkuneesta kettujen metsästyksestä. Vaikka Kaldoaivi onkin joskus ollut naalin ydinaluetta, se on myöskin ehkä muita alueita herkempi ketun kilpailulle.

Kaldoaivin naalit eivät ole mikään erillinen populaatio, vaan alueen viimeiset yksilöt liikkuvat myös Paistuntureiden ja Norjan puolella kuten on tapahtunut silloinkin, kun alueella eli vielä kymmeniä ja satoja eläimiä. Koska tilanne myös

näillä alueilla on naalin suhteen melko heikko, ei vaeltavista yksilöistä ole odotettavissa täydennystä kovin nopeasti. Pohjois-Norjassa Varangin niemimaalla syntyi vuonna 2001 vain yksi naalipoikue, mutta pienjyrsijäkannan noustessa vuonna 2002 Finnmarkin alueella rekisteröitiin jo 5 poikuetta. Yksikään pesä ei tosin sijainnut lähellä Kaldoaivia. Kuolan nykyisestä naalikannan suuruudesta ei ole varmuutta, mutta eräiden arvioiden mukaan se on muutamia kymmeniä yksilöitä eikä sieltäkään siten ole kovin pian odotettavissa suurta täydennystä.

Naalin palaaminen Kaldoaiviin luonnollista tietä kestänee varmasti vuosia. Mahdollisissa tulevaisuudessa naalin elvytysohjelmissa naalin paluuta pyritään nopeuttamaan ja Kaldoaivin alueella on näissä hankkeissa keskeinen merkitys.

5.2.3 Kiljuhanhi

Naalin tavoin kiljuhanhi (*Anser erythropus*) on äärimmäisen uhanalainen laji (CR) ja senkin viimeisestä poikueesta Suomen alueella on liki 10 vuotta. Myös kiljuhanhella on ollut oma Life-hankkeensa (1996–2000). Sen aikana ei onnistuttu elvyttämään pesivää kantaa, mutta pystyttiin selvittämään suojelun kannalta elintärkeitä muuttoreittejä ja talvehtimisalueita. Kiljuhanhen levinneisyys ulottuu Fennoskandiasta Siperian itäosiin saakka ja lajin ydinalue on Jamalista Taimyriin Venäjällä. Koko kiljuhanhikannan kooksi arvioidaan noin 30 000 paria. Tämä on muihin pohjoisiin hanhiin verrattuna vähän. Pohjoiskalotin kannaksi arvioidaan alle 50 paria ja Suomen kannaksi 0–10 paria.

Kaldoaivin erämaa ja Sammuttijänkä–Vaijoenjänkä on ollut merkittävin ja viimeisin kiljuhanhialue Suomessa. Siellä on tavattu useita poikueita vielä 1990-luvulla ja sinne istutettiin tarhassa kasvatettuja poikasia vahvistamaan kutistuvaa kantaa. Kaldoaivin vanhojen pesimäalueiden seuranta on jatkettu edelleen näihin vuosiin saakka. Kiljuhanhesta on tehty alueella hajahavaintoja, mutta mitään varmaa poikuehavaintoa ei ole. Kevätmuuton aikana seurataan mm. Tenon laakson hanhimuuttoa. Vuonna 2001 tehtiin havaintoja yhteensä 5 linnusta, mutta 2002 ei tavattu yhtään kiljuhanhea. Toisaalta pohjoisempaan Porsangerin vuonnolla on edelleen tavattu keväisin muutamia kymmeniä lintuja, joten alkuperäistä pohjoismaista kantaa on vielä olemassa.

Vielä 1900-luvun alkupuolella kiljuhanhi oli Suomen rannikoiden hanhien levähdyspaikoilla yleisin hanhilaji, mutta se väheni nopeasti. Viitisenkymmentä vuotta sitten hanhia oli jäljellä enää pari sataa paria ja lajin levinneisyysalue oli supistunut tuntureille. Aiemmin kiljuhanhea tavattiin myös havumetsäalueen pohjoisosissa. Pesimäaikaan pienen kiljuhanhen löytyminen on vaikeaa ja siksi kiljuhanhikannasta saa loppujen lopuksi helpommin käsityksen seuraamalla hanhien määriä tunnetuilla muuttoalueilla.

Syyt kiljuhanhikannan romahdukseen ovat jossain määrin epäselvät ja arvelujen varassa. Vuosikymmeniä sitten sulkasatoisten lintujen pyynti vaikutti myös täällä pesimäalueilla. Viime vuosina kettukannan vahvistuminen on omalta osaltaan rajoittanut hanhien lisääntymistä. Varsinaiset syyt löytyvät kuitenkin talvehti-

misalueiden ja muuttoalueiden tilanteissa. Muutokset talvehtimisalueiden koskeikkojen olosuhteissa ja ankara metsästys lienevät suurimmat syyt kannan romahtamiseen.

Kaldoaivin kiljuhanhet muuttavat syksyisin itään Kaninin niemimaalle, josta hanhet koontuvat Pohjois-Kazakstaniin ja sieltä edelleen eri talvehtimisalueille. Kaikkien talvehtimisalueiden sijaintia ei ole vielä pystytty selvittämään. Dnatutkimuksissa, lintujen merkinnällä kaularenkain ja satelliittilähettimein sekä muuton seurannalla on voitu todeta, että Suomen kiljuhanhikanta on koostunut kahdesta kiljuhanhen osapopulaatiosta. Kaldoaivissa pesinyt kanta on kuulunut itäiseen osapopulaatioon, jonka levinneisyys ulottuu Inari-Utsjoki-alueelta ainakin Itä-Ruijaan saakka.

Tulevaisuudessa kiljuhanhen palautumiseen Kaldoaivin alueelle vaikuttaa eniten olosuhteiden paraneminen muutto- ja talvehtimisalueilla. Vasta sen tapahduttua voidaan toivoa hanhikannan elpymistä niin paljon, että siitä riittää uusia pesiviä yksilöitä myös tänne entisille ydinalueille.

5.2.4 Maakotka

Maakotka (*Aquila chrysaetos*) on eräs kauimmin säännöllisessä seurannassa olleita lintulajeja Suomessa. Jonkinlaisia pesärekisterejä on kotkasta pidetty jo yli 40 vuotta. Kun maakotkan porotaloudelle aiheuttamien vahinkojen korvausperusteet muuttuivat valtioneuvoston päätöksellä 18.3.1999, tehostuivat kotkan seuranta ja pesien rekisteröinti entisestään. Myös Kaldoaivin alueelta saatiin mm. poromiehiltä vihjeitä ennestään tuntemattomista pesistä. Tällä hetkellä Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttjängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueella on rekisterissä 12 kotkanpesää, jotka jakautuvat 6 reviirille. Näistä Utsjoen puolella on kaksi reviiriä ja Inarin puolella neljä. Tämän lisäksi aivan erämaan ja soidensuojelualueiden tuntumassa on 7 reviiriä. Norjan puolella tiedetään olevan 3 kotkanpesää ja -reviiriä, joiden vaikutus ulottuu myös Kaldoaiviin. Näin ollen Kaldoaivin alue on ainakin osittain 16 kotkaparin elinpiiriä ja saalistusaluetta.

Maakotka pesii pohjoisessa mieluiten männyissä ja niiden loppuessa sopivilla kalliopahdoilla. Tunturikoivuista ei tunneta tällä hetkellä yhtään pesää. Kaldoaivin alueella kotkalle sopivia pahtoja on melko vähän ja lähes kaikki pesät sijaitsevatkin männyissä. Näin ne sijoittuvat alueen eteläosiin ja jokilaaksoihin, joissa tavataan mäntyjä varsinaisen mäntyvyöhykkeen ulkopuolella. Kaldoaivin keski- ja pohjoisosien laajat tunturiylängöt, koivikot ja suot kuuluvat sen sijaan suureen yhtenäiseen alueeseen, josta ei tunneta yhtään kotkanpesää. Onko "kotkanpesättömyys" todellista vai tiedon puutetta, ratkennee lähivuosina, kun pesiä etsitään entistä tehokkaammin. Näköhavaintoja kertyy alueelta vuosittain sekä maa- että merikotkista. Niiden perusteella etsinnät voidaan suunnata tietyille alueille. Toisaalta kiertelevien, pesimättömien kotkien elintapoja ei tunneta kovin hyvin ja näissä havainnoissa voi suuressa määrin olla kyse sellaisista yksilöistä (taulukko 4).

Taulukko 4. Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen maakotkien pesintätulos v. 1998–2002.

	1998	1999	2000	2001	2002
Poikasreviirejä	2	3	3	4	3
Koristeltuja reviirejä	1	1	3	2	3
Asumattomia reviirejä	1	1	0	0	0
Yhteensä reviirejä	4	5	6	6	6

5.2.5 Tunturihaukka

Tunturihaukka (*Falco rusticolus*) esiintyy sirkumpolaarisesti eli pohjoista napa-alueita ympäröivillä alueilla ja on aito pohjoiseen sopeutuja, joka viettää myös talven pesimäalueillaan. Fennoskandian kannan suuruudeksi arvioidaan vähän yli 300 paria, josta Suomen osuus on vain noin 10 %. Vuotuinen pesimätulos ja pesäpaikat vaihtelevat suuresti. Tunturihaukan elämä liittyy Suomessa läheisesti kahteen muuhun lintuun: riektoon (kiirunaan) ja korppiin. Riekko on haukan tärkein saalis ja keväisen riekkokannan vahvuus säätelee pesäpaikan valintaa ja pesinnän onnistumista hyvin paljon. Koska tunturihaukka ei rakenna itse pesää, se on riippuvainen lähinnä korpin vanhoista pesistä, sijaitsivatpa ne sitten kalliolla tai puissa. Talvella pesintänsä aloittavana lintuna kevättalven säällä on myös tärkeä merkitys ja häirintä haudonta-aikana on usein kohtalokasta. Koska tunturihaukka on varsin häiriöherkkä ja lisäksi pesärosvojen haluttu kohde, on pesien seurannassa kaikenlainen varovaisuus tärkeimpiä kriteerejä.

Kaldoaivin erämaa- ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueelta on tullut tietoon noin 50 vuoden aikana kymmenkunta pesäpaikkaa, joista useimmissa ei ole tavattu lintuja enää pitkiin aikoihin. Toisaalta alueella esiintyy kuitenkin yhä vuosittain lintuja ja kannan kooksi voidaan arvioida 0–2 paria. Kaldoaivi ei siten kuulu tunturihaukan suosikkialueisiin, vaikka riekkoja ja korppeja esiintyykin. Syyt ovatkin vaateliaan lajin muissa vaatimuksissa, jotka liittyvät mm. pesäpaikkojen kokoon, muotoon tai muuhun sijaintiin. Tunturihaukka luokitellaan ”erittäin uhanalaiseksi lajiksi” (EN).

5.2.6 Raakku eli jokihelmisimpukka

Jokihelmisimpukka eli raakku (*Margaritifera margaritifera*) rauhoitettiin Suomessa vuonna 1955. Raakun väheneminen on jatkunut senkin jälkeen ja nykyisin se luokitellaan uhanalaiseksi lajiksi (VU = vaarantunut). Maamme pohjoisimmat raakut on tavattu Kaldoaivin alueella Näätämöjoessa. Esiintymisestä on kuitenkin tehty vain esikartoitus 1990-luvun lopulla, ja koko vesistöalueen tutkiminen kaikkine sivujokineen olisi välttämätöntä.

Tämän hetkisen tietämyksen mukaan Näätämön pääuomassa on heikko ja ilmeisen huonosti voiva raakkukanta. Esikartoituksen yhteydessä tutkittiin sukeltamalla noin 20 km Näätämöä usean sukeltajan voimin ja tällöin löydettiin vain kymmenkunta elävää raakua ja useita kymmeniä kuolleiden yksilöiden kuoria

tai kuorten palasia. Kaikki tavatut yksilöt olivat lisäksi vanhoja. On kuitenkin täysin mahdollista, että kartoituksessa tavattiin vain pieni osa Näätämön populaatiosta ja että pääpopulaatio onkin jossakin Näätämön sivujoessa. Toisaalta, jos osoittautuu, että Näätämön raakkupopulaation tila on niin heikko kuin miltä se näytti, tulisi kartoituksen jälkeen selvittää syyt populaation huonoon tilaan mahdollisimman nopeasti.

Näätämöä ja sen sivujokia kartoitettiin vuonna 2003 alkaneessa 3-vuotisessa Interreg-hankkeessa, jossa raakun esiintymistä selvitetään Inarin itäosissa ja siihen rajoittuvilla alueilla Norjan ja Venäjän puolella.

Raakun elämää luonnehtivat pitkäikäisyys ja toukkavaiheessa loisiminen nuoren lohien tai taimenien kiduksissa. Lisäksi raakku vaatii elinympäristökseen puhtaan ja hyvälaatuisen virtaavan veden. Raakkuja voidaan tavata runsaastikin joesta vielä vuosikymmeniä sen jälkeen, kun lisääntyminen on jostakin syystä loppunut. Tämän takia nuorten ikäluokkien etsiminen ja seuraaminen antaa parhaan kuvan raakun tilasta ja tulevaisuudesta.

Ilman tarkempia tutkimuksia on mahdotonta sanoa, miksi Näätämön raakut voisivat huonosti, koska joen vesi on puhdasta ja jokeen nousee merilohi kutemaan.

6 LUONTOTYYPIT

Tapio Tynys

6.1 Metsähallituksen luontokartoitus

Metsähallitus kartoitti Ylä-Lapin luontotyypit vuosina 1997–2000. Menetelmänä oli ilmakehän arviointi ja tulkinta-aineistona väärävärivärit mittakaavassa 1:20 000. Työ tehtiin siten, että kesäaikana jokainen kartoittaja tutustui alueeseensä ja inventoi siitä silloin noin viidesosan. Pääosa tietojen keruusta tehtiin kuitenkin ilmakehätulkintana sisätiloissa, maastossa hankittujen ”tulkinta-avainten” perusteella (Sihvo 2001, 2002).

Kartoituksen perusyksikkönä oli kuvio. Kuviolla tarkoitetaan melko tasalaatuisia, samanlaisesta maapohjasta ja kasvillisuudesta muodostuvaa elinympäristöä. Sen minimikokona pidettiin puolta hehtaaria.

Luontotyyppijä ei kartoituksessa nimetty suoraan ilmakehätulkintana vaan ne muodostettiin tietokoneajona kuvioiden ominaisuuksien perusteella. Tietojen käsittelyä varten kaikki kuviotiedot tallennettiin paikkatietojärjestelmään omaksi tasokseen. Muut olennaiset tiedot, kuten esimerkiksi hallinnolliset rajat, korkeusvyöhykkeet ja valuma-alueiden rajat, muodostavat kukin oman tietotasonsa. Tämä järjestelmän ominaisuus – tietojen eriyttäminen omiksi kokonaisuuksi – mahdollistaa eri tekijöiden joustavan analysoinnin.

Paikkatietojärjestelmä luotiin omana työnään inventointitietojen käsittelemiseksi, analysoimiseksi, havainnoillistamiseksi, päivittämiseksi ja säilyttämiseksi. Erityisen huomattavaa on, että luontokartoitus ja siihen liittyvä paikkatietojärjestelmä edustanee suurinta ja moderneinta luontotiedon hankinta- ja hallintajärjestelmää maailman pohjoisilla alueilla.

6.2 Mikä on luontotyyppi?

Sana "luontotyyppi" ei ole ehkä aivan vakiintunut suomen kieleen. Tässä sitä käytetään kansainvälistä alkuperää olevan "biotooppi" sanan vastineena. Mikä sitten on biotooppi? Miten se eroaa kasviyhdydiskuntatyypistä (yleisessä kielenkäytössä kasvillisuustyyppi)? Vaikka biotooppi-sanaa käytetäänkin yleisesti, jää sen merkitys helposti hämäräksi ja epävarmaksi.

Itse olen käyttänyt luontotyyppi-sanaa kasviyhdydiskuntatyyppiä laajempänä mutta maisemaa pienempänä käsitteenä. Maisema, esimerkiksi laakso, muodostuu useista luontotyypeistä ja luontotyyppiin kuuluu yksi tai useampia kasviyhdydiskuntatyyppisiä. Esimerkit ovat paikallaan kuvaamaan käsitteiden eroja. Puro ja puron reuna ovat lajiston kannalta samaa luontotyyppiä eli biotooppia, koska ne liittyvät elimellisesti toisiinsa. Sinirinta ja västäräkki tarvitsevat molempia, ja tammukka syö pensaista tippuvia hyönteisiä. Kasviyhdyskuntien luokituksessa puro ja sen reuna pidetään erillään. Puro edustaa vesikasvillisuutta ja puron reuna niittyä, pajukkoa tai jotakin muuta.

"Habitaatti" on läheinen käsitteille luontotyyppi ja biotooppi. Sitä käytetään kuitenkin vain kuvattaessa yksittäisten lajien – tavallisesti eläinten – elinpiiriä, esimerkiksi ahman habitaatti. Ahma-esimerkistä käy selville, että kyseisessä tapauksessa habitaattiin sisältyy useita erilaisia biotooppeja. Voi olla toisinkin päin. Aikuisen jokihelmisimpukan habitaatti saattaa olla kymmeniä vuosia kämmenen kokoinen ala joen pohjassa. Simpukka pysyy paikallaan, mutta vesi liikkuu. Lisääntymiseen simpukkakin tarvitsee koko jokiosuutta lohikaloineen.

Ylä-Lapin tunturialueen luontotyyppejä ei ole ennen kartoitettu eikä luokitettu kovin tarkasti. Esikuvan puute aiheutti määrittämisongelmia. Mikä on olennainen luontotyyppi? Kuinka paljon luontotyypin tulee poiketa toisesta, jotta se olisi oma luontotyyppinsä? Kuinka luontotyypit pystytään esittämään kartalla?

Kevon luonnonpuiston kasvillisuuskarttoitus (Heikkinen & Kalliola 1989) on ilmeisesti ainoa tarkka karttoitus vastaavista olosuhteista. Vaikka karttoitus käsitteli pelkästään kasvillisuutta, ovat siinä esitetyt kasviyhdydiskuntatyypit samalla myös biotooppeja tai ainakin biotoopin keskeisiä elementtejä. Kevon luonnonpuiston karttoitus onkin ollut monella lailla ohjaamassa tässä esitettyä luokitusta. Erojakin on. Ne aiheutuvat eri näkökulmasta, eri karttoitusmenetelmästä ja eri mittakaavasta.

Näkökulman ja mittakaavan erilaisuus tulee esiin jo mainitussa puro-esimerkissä ja myös soilla. Mosaiikkimaiset suot, joilla jänteet ja niiden väliset nevat ja rimmet vuorottelevat epämääräisesti ja pienialaisesti, eroteltiin kasvillisuuskartoituksessa erilaisiksi rämeiksi, nevoiksi ja rimpisoiksi. Metsähallituksen kartoituksessa sama kokonaisuus kuvautuu yhtenä nevaräme-nimisenä biotooppina, jollei mikään sen osa-alue ole vähintään puolen hehtaarin suuruinen. Selvää on myös se, että ilmakuvatulkinta ei pystynyt tuottamaan niin tarkkoja tietoja kasvistosta kuin Kevon luonnonpuiston kartoituksen maastotyö.

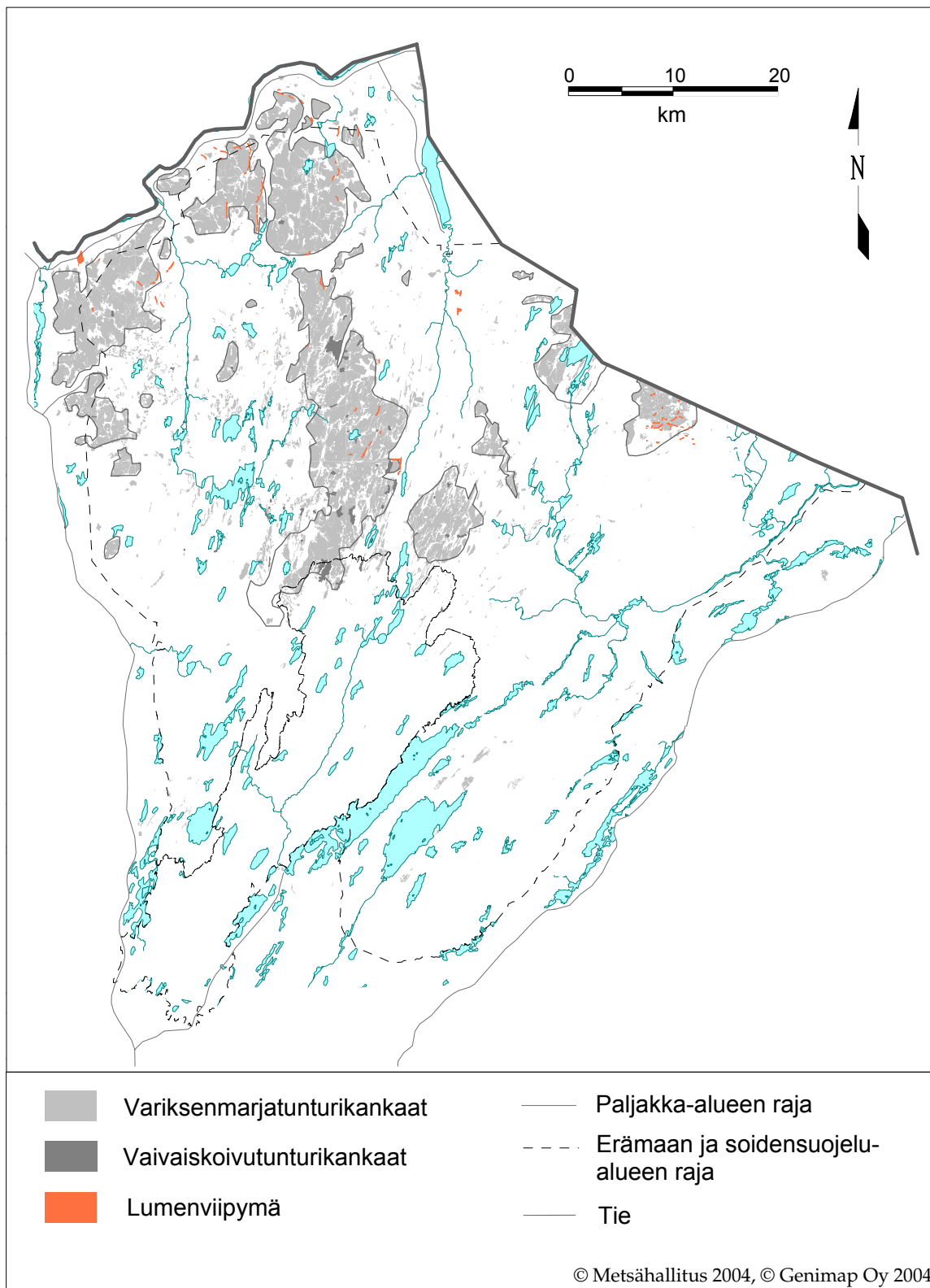
Toinen työ, jota olen käyttänyt tukena, on Metsähallituksen luontokartoituksen biotooppikuviointi-ohje (Eeronheimo 1996) ja sen pohjalta tehty ”Yleispiirteinen biotooppiluokitus” (Tuominen ym. 2001). Esimerkiksi sulkeutuneen metsän raja-peittävyys 30 % on peräisin mainitusta biotooppiluokituksesta. Joissakin kohdin olen kuitenkin tietoisesti poikennut luokituksesta, esimerkiksi pidän metsänä FAO:n määritelmän mukaisesti puustoja, joiden peittävyys on vähintään 10 %. Tuomisen työryhmä päätyi 30 prosentin raja-arvoon. Eroja aiheutuu myös siitä, että työryhmä pyrki kansalliseen ja kansainväliseen luokitukseen ja ei sen takia voinut ottaa paikallisia tekijöitä kovin paljon huomioon. Työryhmä ei esimerkiksi tunne lainkaan biotooppina tunturimittarituhon tuhoamia koivikoita.

Käyttämäni luokitus on räätälöity nimenomaan Kaldoaivin erämaan olosuhteisiin. Se esittää mielestäni hyvin alueen keskeiset biotoopit, ja se selittää myös usein, miksi missäkin on tietynlaista luontotyyppiä. Erityisesti olen pyrkinyt tuomaan esiin roudan ja 1960-luvun tunturimittarituhon vaikutuksia alueen luontoon. Pienet yksityiskohdat olen jättänyt alueen laajuuden ja kartoitusmetodin takia vähemmälle huomiolle, mutta olen yrittänyt tuoda niitäkin esille tekstissä. Siinä olen pyrkinyt kuvaamaan luontotyypin ohella sen yhteyttä ja merkitystä ympäristöön.

6.3 Alueen biotoopit

6.3.1 Tunturikankaat

Tunturikankaat (kuva 3 ja taulukko 5) ovat yleensä helppokulkuisia, kuivia tai kuivahkoja kasvupaikkoja, joissa kasvittomat laikut vaihtelevat varpuvaltaisen kasviston kanssa. Puustoa ei ole, ja jos sitä jossakin vähän on, se muodostuu pienistä yksittäisistä tunturikoivuista. Kasvit ovat sopeutuneet lyhyeen kesään, alhaisiin lämpötiloihin, kuivuuteen ja ohueen lumipeitteeseen. Tunnusomaisia varpuja ovat variksenmarja, vaivaiskoivu ja juolukka. Tunturikasvit sielikkö ja uuvana ovat yleisiä ja tavallinen on myös kurjenkanerva, joka tosin esiintyy myös tunturikoivikoissa samoin kuin riekonmarjakin. Tunturisara on tavallinen. Tunturivihvilä viihtyy eritoten eroosiopinnoilla. Myös lieot ovat näkyviä ja tyyppillisimpiä niistä ovat tunturilieko, keltalieko ja riidenlieko. Jäkälää ei juuri ole. Linnuista keräkurmitsa, kiiruna ja pulmunen ovat ehkä selkeimmin tunturinlakien asukkeja.

Kuva 3. Pääosa Kaldoaivin lumenviipymistä sijaitsee puuttomalla tunturipaljakalla.

Risto K. Heikkinen ja Risto J. Kalliola jakoivat Kevon luonnonpuiston kartoituksessa (Heikkinen & Kalliola 1989) tunturikankaat *variksenmarjatunturikankaisiin* ja *vaivaiskoivutunturikankaisiin*. Samat kasvillisuustyypit esiintyvät Kaldoaivin erämaa-alueella. Vaivaiskoivutunturikangas on näistä kahdesta selvästi harvinaisempi (kuva 3).

Puuttomia tunturikankaita esiintyy pienialaisina laikkuina myös paljakka-alueen ulkopuolella (mutta yleensä sen tuntumassa). Ne ovat tavallisesti ympäristöstään nousevien yksittäisten tunturien lakeja.

6.3.2 Lumenviipymät

Lumenviipymillä (kuva 3 ja taulukko 5) lumi säilyy sulamatta myöhään kesään luoden poikkeukselliset kasvuolot. Lumi suojaa talven viimoilta, mutta kasvukausi jää lyhyeksi. Kuivuus ei kuitenkaan haittaa. Lumenviipymäalueilla on selvästi enemmän ruohoja kuin tunturikankailla. Eläimistöä ei liene koskaan tutkittu tarkemmin. On mahdollista, että tunturisopulilla olisi pysyvä asuinsija täällä; muuten tunturisopulin nopea levittäytyminen vaellusvuosina on vaikeasti selitettävissä. Porot pakenevat räkkää lumenviipymille.

Lumenviipymät ovat pieniä ja sijaitsevat yleensä tunturien kuruissa, ja joskus tunturialueiden ulkopuolellakin. Pysyvästi lumen peittämiä alueita erämaa-alueella ei ole.

6.3.3 Tuhoutuneet tunturikoivukankaat eli sekundaarinen paljakka

Sekundaarisella paljakalla tarkoitan puuttomia tai lähes puuttomia (peittävyys alle 1 %) kankaita, jossa puuttomuuden ensisijainen aiheuttaja on ollut 1960-luvun puolivälin tunturimittarituho. Ennen tuhoa alue oli tunturikoivun peitossa, missä enemmän, missä vähemmän. Vain harvoissa paikoissa tunturikoivu on päässyt elpymään tuhon jälkeen; useimmiten entiset koivikot ovat jääneet huonon vesomiskyvyn, laiduntamisen tai molempien takia lähes aukeiksi. Pieni puu lahoaa nopeammin kuin iso. Niinpä siellä, missä ennen tuhoa on kasvanut matalaa ja ohutrungoista tunturikoivikkoja, on tuhosta nähtävissä enää vain tuohenkappaleita maassa. Laaksojen paksurunkoisten koivujen tyvet saattavat sen sijaan törröttää yhä pystyssä vielä neljäkymmentä vuotta tuhon jälkeen.

Tunturimittari talvehtii munina koivujen oksissa. Munat sietävät hyvin pakkasta, mutta jos sitä on enemmän kuin -36 °C , ne kuolevat kylmyyteen. Ylä-Pulmanki-joen laakson pohjalla ja Kalddausjoen kanjonissa lienee ollut tuhokesiä edeltävinä talvina ankara pakkasjakso – tunnetustihan kylmä ilma kertyy tyynellä säällä laaksojen pohjalle – ja tämä on säästänyt koivikot. Ja ehkä sama tekijä pelasti myös laajan Vetsivuoman koivikot.

Selvästi laajin sekundaarisen paljakan alue sijaitsee Pulmankijärven ja Ylä-Pulmankijoen laaksossa (kuva 4 ja taulukko 5). Aluetta luonnehtivat lähes aukeat loivat rinnemaat, joilla kasvaa yksittäisiä tunturikoivuja ja tunturikoivuryhmiä. Purojen varsilla ja järvien rannoilla esiintyy vaatimattomia tunturikoivumetsiköitä. Myös suot ovat alueella melko tavallisia. Ne ovat aina pienehköjä.

Sekundaarista paljakkaa esiintyy myös Villavaaran alueella, Utsjoen itävuomassa ja eräin paikoin muuallakin.

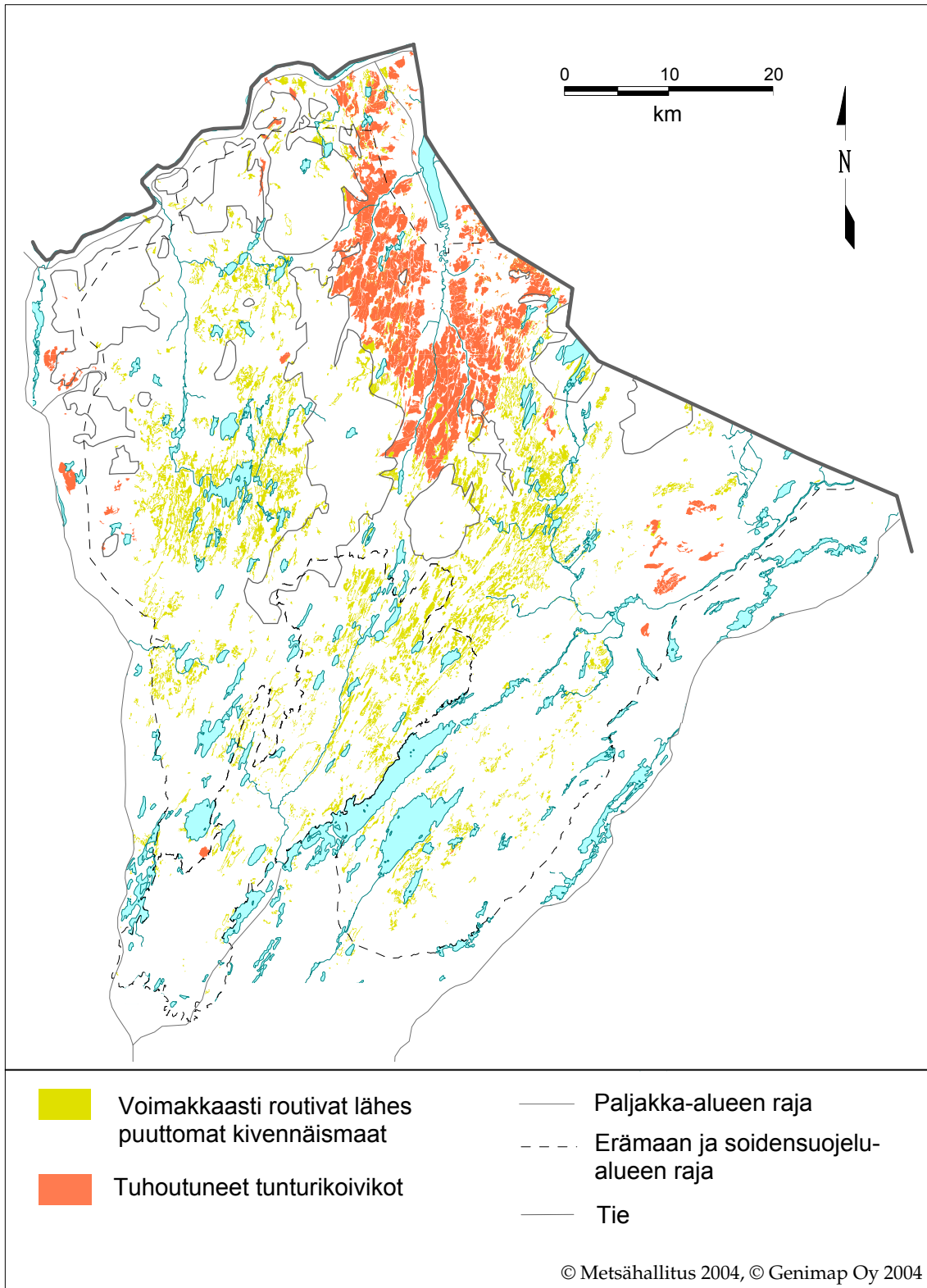
Sekundaarisen paljakan pohja- ja kenttäkerroksen kasvisto muodostuu yleensä vahvasta variksenmarjamatosta ja sen lisäksi joistakin tunturikoivikon lajeista. Varjokasvit, kuten mustikka ja seinäsammalet, ovat joutuneet väistymään. Karhunsammalet ovat lisääntyneet. Linnuista tyypillisimpiä ovat niittykirvinen ja kapustarinta.

6.3.4 Voimakkaasti routivat lähes puuttomat kankaat eli routapaljakka

Missään muualla Suomessa roudan vaikutus ei näy niin selvästi kuin Kaldoaivin erämaassa. Voisipa melkein sanoa, että alue on routakaira; niin olennainen on routa maata ja maisemaa muokkaavana tekijänä.

Ei ole sattuma, että routailmiöt ovat tyypillisiä juuri Kaldoaivissa. Pohjoinen ilmanala pakkasineen on tietenkin välttämätön roudan synnylle, mutta sellaisia alueita on muitakin. Alueet, jotka ovat topografialtaan niin laakeita, että pohjavesi on monin paikoin aivan pinnassa, ovat kuitenkin harvassa. Pakkasen ja veden lisäksi routa tarvitsee tuulta, ja sitäkin on yllin kyllin erämaa-alueen aavoilla. Talvella tuuli yltyy usein voimaan, joka vie mennessään lumet soiden laiteilta tunturikoivikoiden rajaan. Ja kun lunta on vain nimeksi, pääsee pakkasen pureutumaan syvälle hienojakoiseen maahan. Maassa oleva vesi jäätyy ja laajenee ja sulaessaan keväällä se jälleen myllää ja kääntää maata katkoen juuria. Tällainen paikka on vaikea paikka kasveille.

Routamaiden kasvisto kertoo erityislaatuisesta elinympäristöstä. Routapaljakalla tavataan rinnakkain mättäillä metsien, soiden ja tuntureiden kasveja. Tyypillaisina voitaneen pitää kanervaa ja yökönlehteä, mikä jo kertoo omalaatuisesta yhdistelmästä; onhan kanerva tunnettu yleisesti kuivien kankaiden lajina, kun taas yökönlehti viihtyy kasvittomilla rapapinnoilla vesien ääressä ja soilla. Tunturilajeista edustettuina ovat riekonmarja, sielikkö, kurjenkanerva, tunturisara ja tunturivihvilä. Selvistä suokasveista suokukka ja tupasluikka tulevat myös routamaille. Vaivaiskoivu, juolukka ja suopursu, jotka ovat selviä suokasveja Etelä-Suomessa, esiintyvät Ylä-Lapissa lähes joka paikassa, vain muotoaan vaihtaen. Tunturissa ne matavat pitkin maata, mutta suojaisissa suopainanteissa ne nousevat metrin korkuiseksi, vaikeasti läpi päästäväksi varpuviidakoksi. Tietenkin ne esiintyvät routamaillakin, samoin kuin variksenmarja ja puolukka.

Kuva 4. Routa ja tunturimittarituhot ovat lisänneet puuttomia alueita varsinaisen paljakan ala-puolella.

Kasvit kasvavat roudan nostamalla kovilla pikkukummuilla tai niiden kupeilla, kuten yökönlehti. Mättäiden lomassa on kasvittomia ja kivisiä kuoppia, joita vesi usein peittää. Tavallista on myös, että joidenkin kuhmujen laessa paistaa ruskea raakahumus. – Tuollaisella möykkeliköllä liikkuminen on harppomista pounulta pounulle.

Voimakkaasti routivat maat ovat paljakalla puuttomia ja muualla lähes puuttomia (kuva 4 ja taulukko 5). Routa onkin selkeä metsänrajatekijä, ja siten nimi routapaljakka on oikeutettu. – Huomattakoon, että erämaa-alueella on myös harvapuustoisia routivia kankaita. Niitä ei esitetä kuitenkaan omana biotooppinaan, vaan ne sisältyvät harvoihin tunturikoivikoihin ja männiköihin. Routivien männiköiden puusto on säännöllisesti lenkoa ja lylyistä.

6.3.5 Avoimet tunturikoivukankaat

Avoimiksi tunturikoivikoiksi nimitän kankaita, joissa tunturikoivun peittävyys vaihtelee yksittäisistä puista yhdeksän prosentin peittävyYTEEN (taulukko 5). Tällaisia jäkälä-varputyyppin kankaita on muun muassa keskisen paljakka-alueen länsi- ja lounaispuolella, Isokivennokalla ja Ordâvâärissä sekä suurten soiden saarekkeissa.

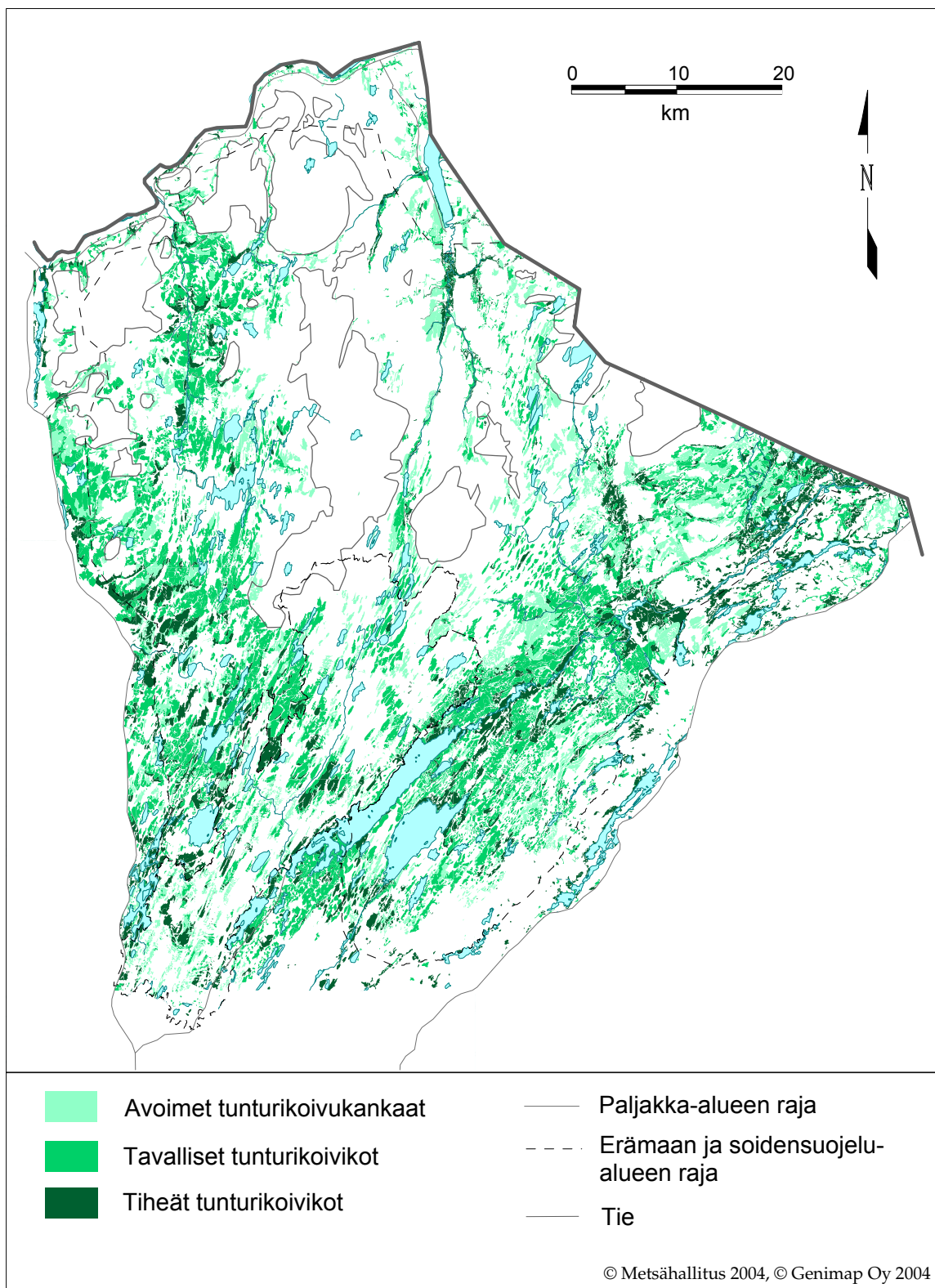
Tunturikoivu esiintyy alueella joko yksittäisinä pikkupuina tai harvoina omenapuumaisina ryhminä (kuva 5). Tunturikoivun uudistuminen on lähes olematonta, koska siementaimet ja vesat tulevat syötyä sitä mukaa kuin niitä kasvaa. Koska tunturikoivujen alaoksat on syöty noin kahden metrin korkeuteen, ovat puuryhmät saaneet ulkonäön, jossa elävä latvus on pallomaisena hahmona paksuhkon mutkaisen riu'un nokassa (kuva 5).

Alueen lajistossa on sekä tunturikoivikon että paljakan piirteitä. Tunturikasveja tavataan erityisesti tuulisien kumpujen laelta. Tunnusomainen laji on kurjenkanerva.

6.3.6 Harvat tunturikoivikot

Harvapuustoisissa tunturikoivikoissa puuston peittävyys on 10–30 % ja pituus yleensä 3–6 metriä, mikä merkitsee sitä, että kyseessä on jo FAO:n määritelmän mukainen metsä. Harvojen tunturikoivikoiden pohjois-/yläraja voidaankin pitää tunturikoivun metsänrajana.

Harvat tunturikoivikot voidaan jakaa pintakasvillisuuden perusteella **jäkälä-varputyyppiin ja jäkälä-sammal-varputyyppiin** (ks. liite 3). Jäkälä-varputyyppin kankaat ovat melko kuivia ja avoimia. Tunturikoivu kasvaa yleensä monirunkoisena 3–4 metrin korkeuteen. Pensaskerros puuttuu. Kenttäkerrosta peittää laikuttainen, pääosin variksenmarjan muodostama varvusto. Jäkälää ei juuri ole. Avoimilla ja tuulisilla kumpareilla voi olla tunturilajeja. Niistä tavallisin on kurjenkanerva.

Kuva 5. Kaldoaivin tunturikoivikot.

Jäkälä-sammal-varputyyppin tunturikoivikot esiintyvät yleensä alempana kuin jäkälä-varputyyppin kankaat. Puustoa on tiheämpää ja pitempää. Se kasvaa yleensä 5–6 metriä pitkäksi, joskus pitemmäksikin. Pensaskerros muodostuu lähinnä katajista. Niiden määrä vaihtelee alueittain. Koivun vesat ja muut pensaatsat ovat vähäisiä. Varvusto, jossa on variksenmarjan ohella puolukkaa, juolukkaa ja suojaisimmissa paikoissa myös mustikkaa, on melko yhtenäinen. Ruohoista esiintyy muun muassa metsätähteä ja kultapiiskua. Sammalia kasvaa erityisesti puiden ja varpujen alla. Vaivaiskoivu ja suopursu peittävät varsinkin aukeita painanteita.

Jäkälä-varpu tyyppi vastaa varsin hyvin Heikkisen ja Kalliolan (1989) kuvaamaa ”Subalpiininen *Empetrum-Lichenes*”-tyyppiä ja jäkälä-varpu-sammal tyyppi ”subalpiininen *Empetrum-Lichenes-Pleurozium*”-tyyppiä.

Uрпиainen, lapintiainen ja riekko ovat tyyppillisiä ympäri vuoden tavattavia lintuja. Muuttolinnuista tavallisimpia ovat punakylkirastas ja pajulintu; niiden ohella melko yleisiä ovat leppälintu ja harmaasiippo. Tilhen ääni kuuluu varsinkin männyn metsänrajaseutujen kesäiseen äänimaailmaan.

Laajimmat yhtenäiset tunturikoivumetsät sijaitsevat Vetsivuomassa, Utsjokeen kallistuvilla rinteillä, Petsikon alueella, Iijärven ja Pautujärven ympäristössä ja laajalla alueella Näätäjäjoen kahta puolen (kuva 5 ja taulukko 5). Erillisesiintymiä on lisäksi kapeassa Ylä-Pulmankijoen laaksossa ja Kuorboivin ja Stuurra Tievjan välisessä järvilaaksossa.

6.3.7 Sulkeutuneet tunturikoivikot

Erityisen runsaspuustoisia tunturikoivikoita tavataan Huikkimajoen–Opukasjärven seudulla, jossa kallioperä muodostuu amfiboliiteista, ja myös Petsikolla, joka on kallioperältään gabbroa (kuva 5 ja taulukko 5). Amfiboliitti ja gabbro ovat emäksisiä kivilajeja. Niiden rapautuessa maaperään vapautuu muun muassa kalsiumia, kalia ja magnesiumia, joita puut tarvitsevat.

Maaperän viljavuus näkyy tiheän puuston ohella rehevänä pintakasvillisuutena. Mustikka muodostaa täällä yhtenäisiä vihreitä mattoja. Sammalet hallitsevat pohjakerrosta.

Myös kapeiden ja syvien laaksojen jokivarsilla on yleisesti tiheitä koivikoita. Niillä on suuri merkitys erämaa-alueen lajistolle. Paitsi että niissä on runsaasti elämää itsessään, ne yhdistävät usein erillisiä laaksoja toisiinsa toimien siten ekologisena käytävänä. Esimerkiksi Lovttajoki ja Njuohkarjoki yhdistävät Pulmankijärven laakson ja Vetsijoen laakson toisiinsa. Vedenjakaja on Njuohkarjärven pohjoispäässä, ja lähes sinne saakka työntyvät myös jokivarsikoivikot molemmilta puolilta. Ylä-Pulmankijoen latvojen kautta kasveilla ja eläimillä on yhteys vedenjakajan eteläpuoliseen laajaan tunturikoivualueeseen.

Jokivarsien koivut kasvavat jopa kymmenenmetrisiksi ja huomattavan paksuiksi. Metsän pohja on usein ryteikköinen, koska kuolleet lahoppuut ovat jääneet nojal-

leen lajitovereitaan vasten ja vesakkoakin on. Kenttäkerroksessa ruohot ja kastikat ovat tavallisia, samoin mustikka ja juolukka. Linnuista lapinuunilintu ja pikkutikka esiintyvät ainoastaan jokivarsien runsaspuustoisissa koivikoissa.

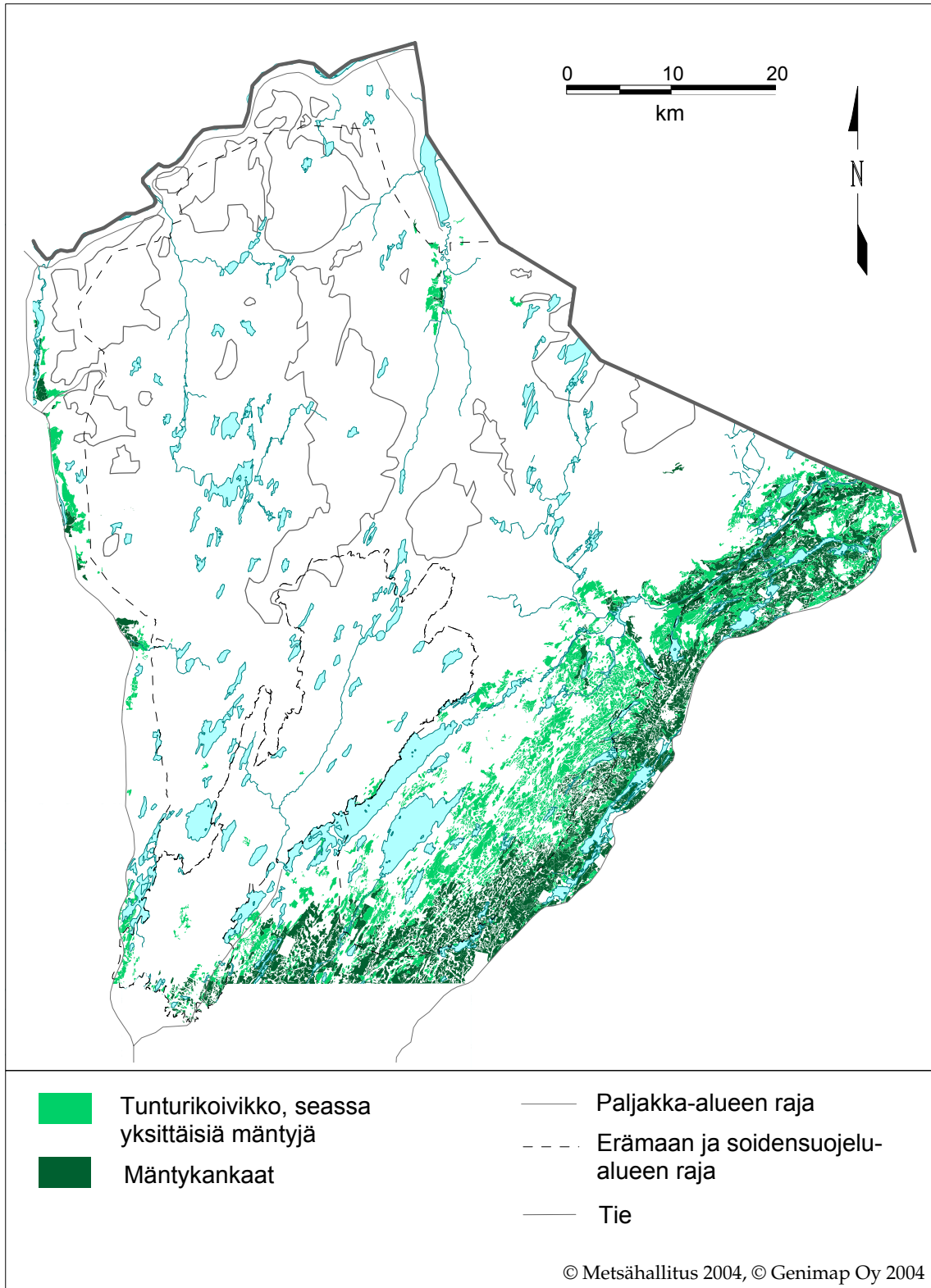
6.3.8 Mäntykankaat

Mänty on pohjoisrajallaan Kaldoaivin erämaassa. Karkeasti voidaan sanoa, että erämaa alkaa siitä, mihin yhtenäisten mäntymetsien alue loppuu. Mäntyä esiintyy kuitenkin huomattavan laajalla alueella yksittäisinä puina tunturikoivikossa puurajan asettuessa Säytsjärven–Iijärven–Opukasjärven–Suopumajärven linjalle (kuva 6 ja taulukko 5). Yhtenäisten männiköiden raja tunturikoivikoihin on yleensä metsikkökohtainen ja siksi melko jyrkkä ilman, että männikkö muuttuisi vähitellen ja tasaisesti koivikoksi. Tunturikoivujen seassa kasvavat yksittäiset männyt eivät muodosta ympärilleen ”lastentarhoja” (taimiryhmiä), kuten on asian laita muun muassa Muotkatunturien laidoilla alueilla, joilta tunturimittari on tuhonnut koivikot.

Utsjokilaakson ja Ylä-Pulmankijoen laakson männiköt ovat erillisesiintymiä. Ne ovat ilmeisesti olleet yhteydessä boreaalisen vyöhykkeen männiköihin Atlantiselä kaudella, jolloin ilmasto oli nykyistä lämpimämpi. Männiköt näyttävät samantaisilta kuin muutkin metsänrajamänniköt ja sitä ne varmaan ovatkin, ainakin pääosin. Asiaa ei aivan tarkkaan tiedetä, koska erillisten esiintymien lajistoa ei ole koskaan tarkkaan tutkittu. Olisikin mielenkiintoista tietää, onko vuosisatojen tai tuhansien eristyminen aiheuttanut muutoksia männystä riippuvaisen lajiston koostumuksessa ja perimässä.

Erämaan männiköt ovat usein erirakenteisia. Vanhojen, lyhyiden ja alas asti oksikkaiden mäntyjen lomassa on nuorten mäntyjen ryhmiä ja usein myös koivua. Lähinnä koivun vesoista muodostuva pensaskerros on selvästi vahvempi kuin tunturikoivikoissa, ja koivun, raidan ja pihlajan taimia esiintyy. Pieniä haavikoita on siellä täällä viljavemmilla rinteillä; yleensä maat ovat karun puoleisia varpujäkälä- ja varpujäkälä-sammaltyypin kankaita.

Lajisto on tyyppillistä mäntymetsien lajistoa. Näätä, orava, metso, kuukkeli ja käpylinnut ovat täällä pohjoisrajallaan.

Kuva 6. Mäntymetsiä esiintyy pääasiassa erämaan etelä- ja kaakkoisosissa.

6.3.9 Haavikot

Haavikoita esiintyy harvakseltaan mäntymetsäalueella ja siellä täällä tunturikoivikoissa. Paljakalta ja avoimista tunturikoivikoista haapa puuttuu. Esiintymät ovat yleensä yhtä kloonina ja altaan niin pieniä, että ne eivät ole kirjautuneet omiksi biotooppikuvioikseen. Yleisin haapa on Opukasjärven ja Rautujärven välisellä alueella, Ylä-Pulmankijoen ja Luossajoen laaksojen rinteillä ja Galddausjoen keskijuoksulla.

Haavan esiintymät Tunturi-Lapissa keskittyvät jokilaaksojen lämpimille, etelään vastaaville rinteille, 20–40 metriä laakson pohjan yläpuolelle, missä lämpöinversio ei enää juuri vaikuta (Heikkinen & Kalliola 1989).

6.3.10 Kalliobiotoopit

Kallioisiin biotooppeihin kuuluvat avokallioiden luonnehtimat kuviot, joissa kallioinnin osuus on yli 50 % pinta-alasta, ja lisäksi sellaiset kuviot, joilla kallio on niin pinnassa, että se määrää biotoopin luonteen. Tällaisella biotoopilla on kalliojaljastumia, paljaita pystyseinämiä ja ruhjeita, mutta se on silti pääosin kasvipeitteinen.

Alueen kalliot ovat yleensä ns. silikaattikallioita, jotka ovat kasviston kannalta karuja paikkoja. Yleissäänöstä on poikkeuksena Čuomasvárri-tunturi, jonka laen ultraemäksinen kallioperä on synnyttänyt rinteilleen tavallista rikkaamman lajiston.

Puuttomia kallioita esiintyy Isokivennokalla ja sen ympäristössä, Pulmankijärven länsipuolella ja hieman myös muualla (kuva 7 ja taulukko 5). Kallioisia tunturikoivikoita, joissa puuston peittävyys on vähintään 1 %, on erityisesti Näätämojoen ja Isokivennokan välisellä alueella sekä Petsijärvellä männyn metsänrajalla.

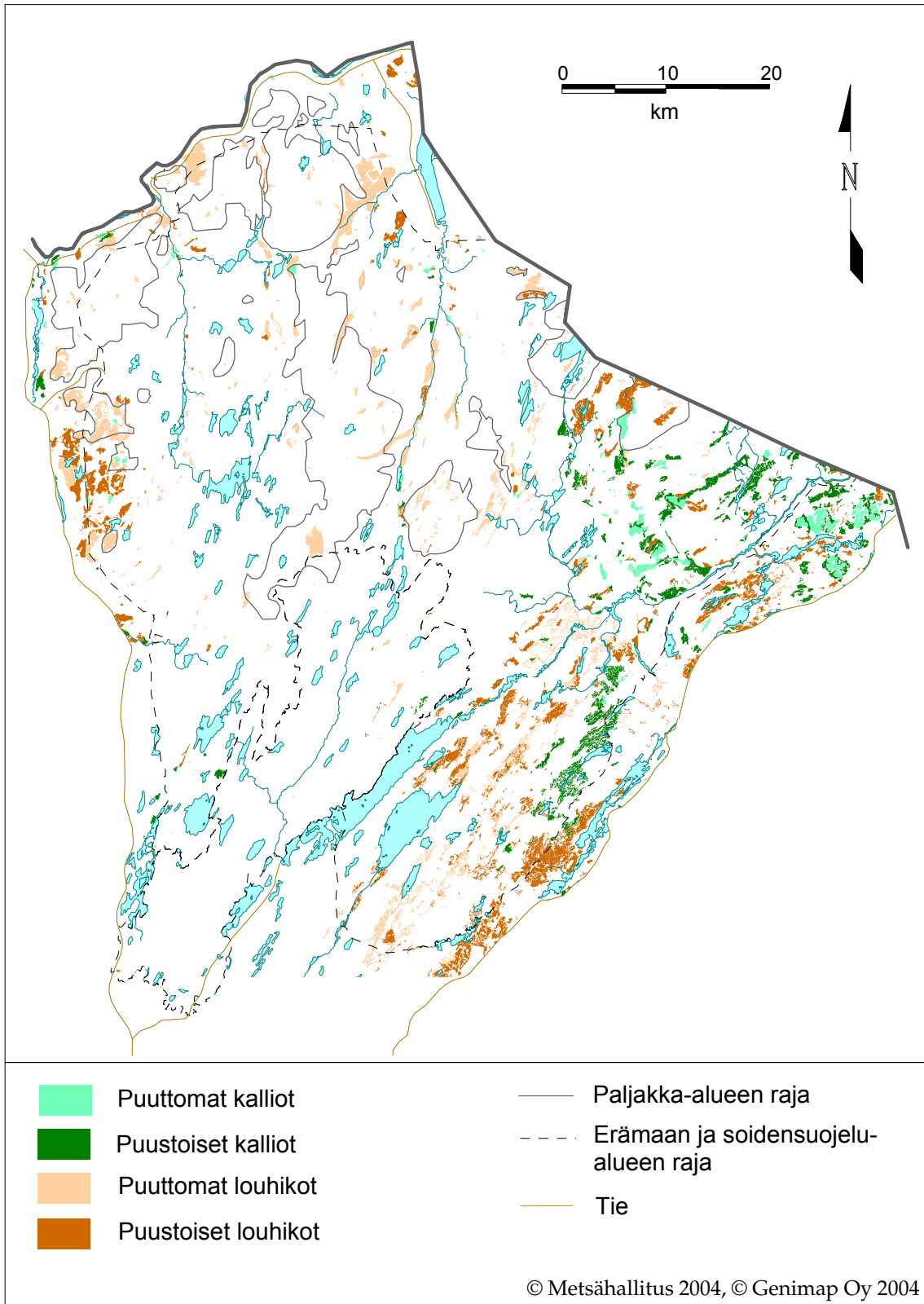
Paljaka-alueen puuttomilla kallioalueilla ovat ”kotonaan” linnuista muun muassa pulmunen ja kiiruna ja kasveista mm. kissankello (*Campanula rotundifolia*) ja karvakiviyrity (*Woodsia ilvensis*). Laskupurottomat, ilmeisesti kalattomat lampareet ovat tyypillisiä Isokivennokalla.

6.3.11 Louhikkoiset biotoopit

Louhikkoisiksi biotoopeiksi olen määritellyt varsinaiset louhikot ja myös sellaiset louhikkoiset kivennäismaat, joissa louhikko ei ole yhtenäistä vaan esiintyy laikuttain tai kauttaaltaan peittämättä silloin kuitenkin maata yhtenäisesti.

Kun louhikot esiintyvät tasaisella maalla järviä ja soita kiertäen, ne ovat yleensä roudan nostamia. Tunturien rinteillä ja kuruissa on pakkasrapautumisen synnyttämiä rakkoja. Näiden kahden lisäksi kivikoita esiintyy myös kumpumoreeni-alueilla. Niiden kivet ovat kulkeutuneet jään sisällä ja ovat sitten romahtaneet sijoilleen jään sulaessa alta pois. Tämä tapahtui jääkauden loppuessa vajaa 10 000 vuotta sitten.

Kuva 7. Kaldoaivoin erämaan kalliit ja louhikot.

Puuttomia, harvaa tunturikoivua kasvavia kivikenttiä on erityisesti Utsjokeen kallistuvien tuntureiden länsirinteillä. Muita suuria ja paljakkiaan liittyviä puuttomia louhikoita on eräin paikoin Tenon laaksossa, Mustatuntureiden kaakkoisrinteillä ja Galddausjohka-joen ja Ylä-Pulmankijoen keski- ja yläjuoksilla (kuva 7).

Pautujärven ja Sevettijärven tien välissä on lukuisia laajoja pirunpeltoja, laajin niistä Kiviselässä. Varsin tavallista on, että alueen lampia kiertää kivikkovyö. Pautujärven koillispuolella on vaikuttava, jopa mökin kokoisista järkäleistä muodostunut siirtolohkareiden kenttä.

Louhikoiden tyyppilintu on kivitasku. Kasveissa ei ole erityisiä louhikkokasveja, vaan kasvisto muodostuu alueille tavallisista lajeista, kuten lampaannata (*Festuca ovina*) ja rehevämällä paikoilla maitohorsma (*Epilobium angustifolium*).

6.3.12 *Paljakkasuot*

Paljakkasoita (kuva 8) esiintyy paljakka-alueella tuntureiden välisten laaksojen alarinteillä ja painaumuissa, joihin kertyy sulamisvesiä alkukesällä. Paljakkasuot ovat yleensä pienialaisia ja niin ohutturpeisia, että niistä pistää esiin kiviä. Matalat sarakasvustot ja raparimet ovat tyyppillisiä. Palsoja ei esiinny.

6.3.13 *Tunturi-Lapin palsasuot*

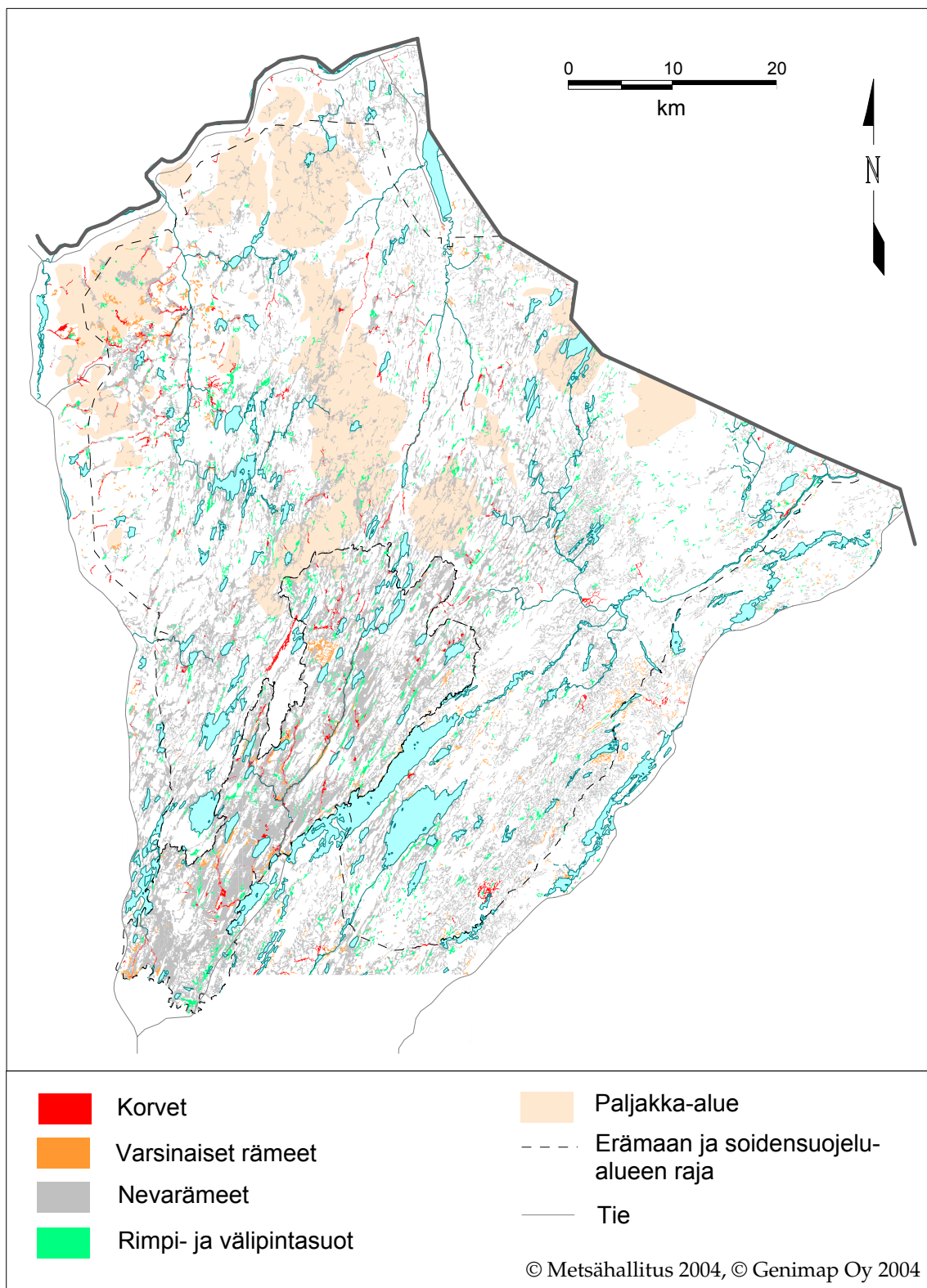
6.3.13.1 *Varsinaiset rämeet*

Yleisessä kielenkäytössä rämeillä tarkoitetaan mäntyä kasvavia mätäspintaisia soita, joilla varvut vallitsevat kenttäkerroksessa. Määritelmä pätee myös tunturi-alueella, kuitenkin sillä erotuksella, että mäntyjä ei tarvitse olla. Tunturi-Lapin rämeet ovatkin yleensä puuttomia avosoita.

Heikkinen ja Kalliola (1989) esittävät Kevon luonnonpuistosta neljä eri rämetyyppiä: *kangasrämeet*, *paju-vaivaiskoivurämeet*, *aitorämeet* ja *tupasvillarämeet*. Samat tyyppit esiintyvät myös erämaa-alueella. Niistä tavallisin on ehkä paju-vaivaiskoivuräme, jota esiintyy suurten soiden reunoilla, järvien rannoilla ja tunturikoivukanneiden välisissä painanteissa (kuva 8).

6.3.13.2 *Nevarämeet*

Nevarämeet ovat erämaa-alueen selvästi yleisin suotyyppi (kuva 8 ja taulukko 5) ja antavat Tunturi-Lapin aapasoille niille tyyppillisen leiman. Nevaräme on luonteeltaan varsin heterogeeninen, sillä se muodostuu mätäspintaisten jänteiden, rämelaikkujen ja niiden välisten neva- ja rimpipintojen mosaiikista. Mätäspinnan osuus suosta on 20–80 %, eli se voi vaihdella suuresti. Jos mätäspintaa on alle 20 prosenttia, on kyseessä välipintasuo, ja jos osuus on yli 80 prosenttia, on kyseessä varsinainen räme.

Kuva 8. Kaldoaivin erämaan suot.

Tuollaisella suolla kulkeminen on usein vaivalloista, koska jänteet eivät täällä suinkaan kulje yhtäjatkoisesti suon poikki, kuten ne tekevät Perä-Pohjolan aapa-soilla, vaan risteilevät epämääräisesti katkeillen tuon tuosta – kulkijan harmiksi usein vielä silloin, kun vastarannan kova maa on jo aivan edessä. Jänteiden vaivaiskoivut ja suopursut tarttuvat jalkoihin, ja kulku on raskasta tarpomista, mättäälle nousua ja laskeutumista. Jos taas astut alas mättäiltä lähes kasvittomalle ja vetiselle muta-rapapinnalle, saat varoa uppoamista. Sääskien ja mäkärrien paljous tekee biotoopista äärimmäisen vastenmielisen ihmiselle keskikesällä. Mutta jos on alkukesä tai alkutalvi, on kulku helppoa. Routa pysyy sulamattomana lyhytkortisilla välipinnoilla jopa juhannukseen ja vastaa kovana jalkaan mudan alta. Alkutalvella, kun ei ole vielä lunta, pakkanen jäädyttää rimmet ja nevat helppokulkuisiksi.

Joissakin tapauksissa mättäät ovat kasvaneet muutaman metrin korkuisiksi palsoiksi, joissa on jääsydän. Palsoja esiintyy erityisesti Vetsijärven ympäristössä (kuva 8). Kuten Osmonen kirjoittaa luvussa 4.2, lukuisat eri muuttolinnut, erityisesti kahlaajat, keskittyvät pesimäaikanaan palsoille ja niiden ympäristöön (kuva 9). Nisäkkäistä näkyvin on poro. Se käyttää soita kesälaitumenaan.

6.3.13.3 Rimpipinta- ja välipintasuot

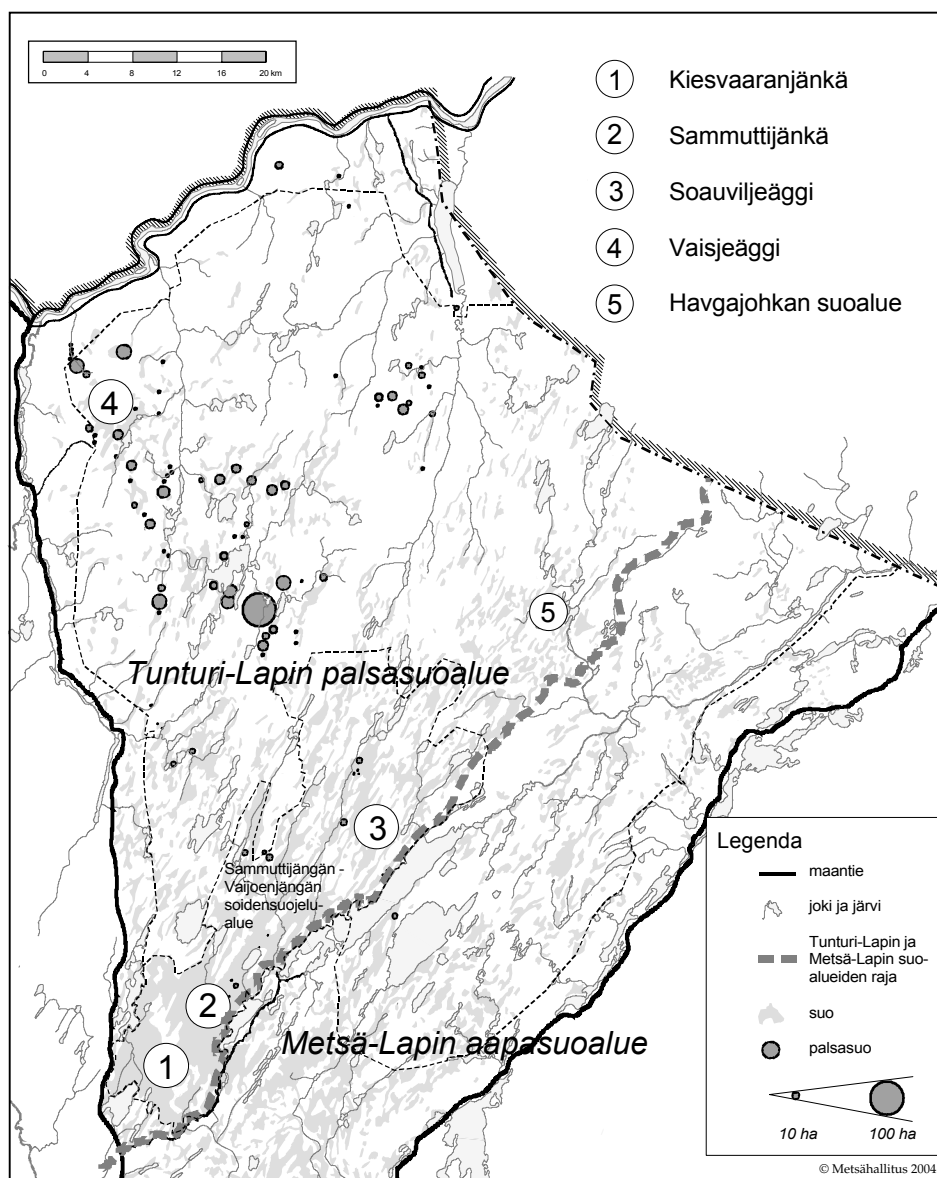
Rimpipintasuot ovat selvästi tavallisempia kuin välipintasuot (kuva 8 ja taulukko 5). Rimpipintasoiden rajautuminen nevarämeisiin on usein vähittäinen ja tulkinallinen, mutta tunturilaaksoissa on myös koviin maihin rajautuvia rimpisoita avovesilampareineen. Niiden kesäinen tyyppilaji on vesipääsky.

Välipintasuot ovat varsin harvinaisia. Ne kulkevat paikallisessa kielenkäytössä nimellä heinäjängät. Heiniä niillä ei kuitenkaan kasva, vaan suursaroja. Mutta heininä nekin täällä tunnetaan; esimerkiksi nutukkaassa käytettävät kenkäheinät ovat pehmeäksi hakattuja suursaroja.

6.3.13.4 Korvet

Ohutturpeiset korvet esiintyvät useimmiten nauhamaisina purojen ja jokien varilla, esimerkiksi Vaijoella (kuva 8 ja taulukko 5). Tyypiltään ne ovat yleensä ruoho- ja heinäkorpia. Niille on tunnusomaista harvahko tunturikoivikko ja sen alla eri pajulajien ja joskus myös katajan muodostama pensaskerros. Joskus puusto puuttuu. Lukuisat ruohot, heinät, sarat ja varvut muodostavat kenttäkerroksen, niistä näkyvimpinä ehkä kullero, huopaohdake, rätvänä, mesiangervo, lääte, kastikat, suopursu, vaivaiskoivu ja juolukka, joka on todellinen Tunturi-Lapin generalisti kasvaen soilla, metsissä ja paljakalla.

Korvet liittyvät usein saumattomasti lehtomaisiin puronvarsikoivikoihin ja tulvaniittyihin. Suurten avosualueiden läpi kulkiessaan korvet näkyvät kauas puiden ja pensaiden takia, ja myös puiden oksilta näkyy kauas ympäristöön. Tällä lienee merkitystä monille linnuille. Niistä tyyppillisiä ovat kesäisin pajulintu, niittykirvinen ja sinirinta, joskus myös pajusirkku.

Kuva 9. Kaldoaivojen erämaan suot ja palsa-alueet sekä eräitä tekstissä mainittuja suoalueita. Lähde: Metsähallituksen luontokartoituksen tietokanta vuodelta 1999.

6.3.14 Purot ja puronvarret

Purot ovat tavallisia rinnemailla, ja sen takia niitä onkin eniten paljakka-alueen laiteilla ja myös paljakan ja tunturikoivikon vaihettumisalueilla. Tunturikoivu-alueella ja suurilla suoalueilla on runsaasti lampia ja järviä, joten niiden väliset purot ovat lyhyitä pätkiä (kuva 10 ja taulukko 5) ja purot kasvavat joiksi liittyessään toisiinsa.

Tunturipurot ovat maaston kaltevuuden takia matalia, nopeasti virtaavia ja kovarantaisia. Silloinkin, kun purot kulkevat suolla, ne ovat kovapohjaisia ja melko matalia; ovathan suotkin yleensä ohutturpeisia. Pohja muodostuu kivistä, sorasta ja hiekasta. Purojen vesi on kirkasta, hapekasta ja kylmää, koska vesi joko purkautuu lähteinä maan alta tai on peräisin kurujen lumenviipymiltä. Myös suossa kulkevat purot ovat kirkasvetisiä.

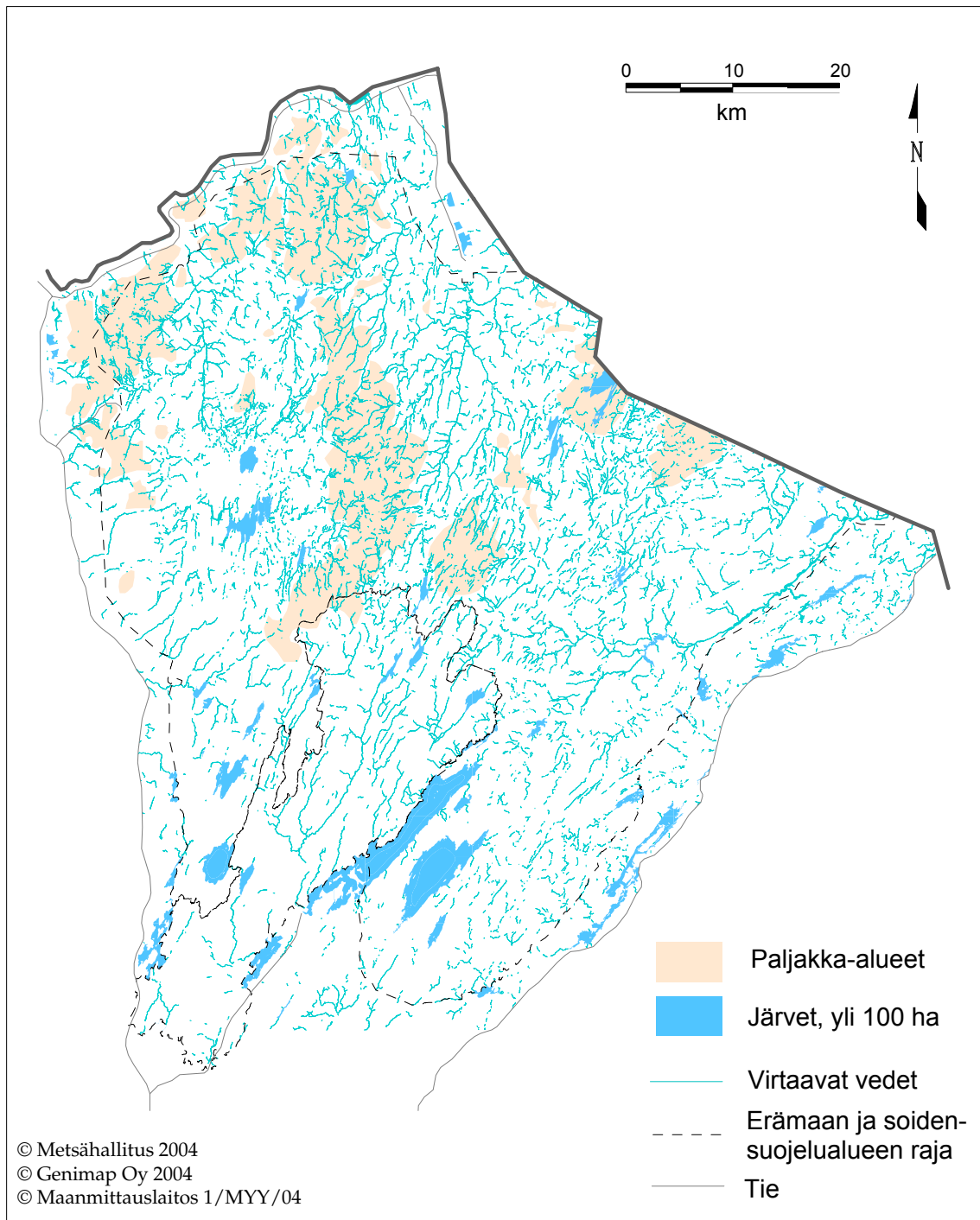
Suuret vuorokautiset lämpötilan vaihtelut ovat mahdollisia kesäaikana. Hellepäivä lämmittää vettä nopeasti, mutta yhtä nopeasti se myös jäähtyy ilmojen kylmetessä. Äkilliset vedenpinnan vaihtelut ovat tavallisia. Rankkasateet aiheuttavat vedenpinnan nopean nousun, koska vesi hakeutuu rinnemaastossa nopeasti puronuomiin, joissa ei yleensä ole kertymisaltaita. Pitkät poutajaksot aiheuttavat vastaavasti kuivumista. Talveksi tunturipurot häipyvät näkymättömiin lumikannen alle ja kuivuvat usein kokonaan. Keväällä purot aukeavat jo viikkoja aiemmin kuin lammet ja järvet toimien silloin sulamisvesien väylinä.

Purojen vesikasvillisuus on niukkaa ja muodostuu lähinnä vesisammalista. Putkilokasveja näkyvin on rentukka. Ohut ja matala pajuvyöhyke reunustaa usein puroa. Ruohoja esiintyy selvästi enemmän kuin ympäristön tunturikankailla. Purot reunustoineen muodostavatkin ympäristöönsä selvästi monimuotoisemman luontotyypin, jossa on monenlaista elämää. Tunturipurojen vaikutus ulottuu myös alapuoliseen tunturikoivikkoon. Virtaava vesi liuottaa ja kuljettaa mukanaan happea ja maaperän ravinteita ja levittää tulviessaan niitä laajoillekin alueille. Puroja voidaan siten pitää eräänlaisina tunturiluonnon hiussuonistona. Alueella on noin 1 800 kilometriä puroja.

6.3.15 Joet

Joeksi on määritelty luontokartoituksessa yli viisi metriä leveät virtaavat vedet, sitä kapeammat ovat puroja. Pienet joet ovat leveydeltään 5–20 metriä ja suuret joet yli 20 metriä. Joissa on erotettavissa könkäät, kosket, nivat ja suvanot, joissa kussakin on niihin sopeutunut lajistonsa tai lajin tietty ikävaihe. Pieniä jokia alueella on noin 360 km ja suuria jokia noin 200 km (kuva 10 ja taulukko 5).

Saamelaiset määrittelevät puron ja joen kulkukelpoisuuden perusteella. Puro *'aja'* on vesi, jonka voi ylittää kuivin jaloin, kun taas joki *'johka'* vaatii kahluupaikan tietämisen tai veneen (Mattsson 1994). Puron leveys uomassa on enintään kaksi metriä, mutta haarottuessaan se on leveämpi.

Kuva 10. Kaldoaivin erämaan virtaavat vedet.

Jokea Mattsson (1994) kuvaa seuraavasti: ”Joki eli *johka* on virtavesien monipuolisin tyyppi. Haarautumisluokka on tavallisesti 4–6, leveys on yli 2 m ja virtausnopeus on yleensä yli 0,3 m/s. Joen virtausta säätelevät kalliokynnykset. Pituusprofiili voi olla loiva tai jyrkkä (1,0–1,5 m/km): koskinen tai portainen, putous-sarjoista koostuva. ... Ajallisesti tai paikallisesti vaihtelevista virtausoloista johtuen pohja-aines on kalliosta kivikon ja soran kautta hiekkaan. Eliöiden kannalta pohjat ovat mosaiikkimaisia. On hiekkalaikkuja, levien peittämiä kiviä ja vesisammalia vierekkäisinä kuvioina. Ajelehtiva aines (*drift*) ei ole suhteessa vesialaan niin runsasta kuin puroissa, mutta tuotto on vielä kohtalaista ainakin koskissa, jotka säilyvät pitkään jäätymättöminä”.

Erämaan suurimmat joet ovat Näätamöjoki, Ylä-Pulmankijoki, Vetsijoki ja Vaijoki. Iijärvestä lähtevä Näätamöjoki kulkee mäntymetsän rajalla. Joki rajautuu pääosin koviin maihin. Hiekka, sora ja koskipaikoissa kivet peittävät pohjaa. Joki virtaa kohtalaisen vuolaasti, mutta kosket eivät ole erityisen suuria. Syvyyttä joella on paikoin jopa viidestä kymmeneen metriin, mutta yleensä vain pari metriä.

Näätamöjoki on lohijoki. Lohi nousee Iijärveen saakka, joskus jopa Vaijokeen ja Nikulasjokeen. Jokihelmisimpukkaa eli raakkua on pohjan hiekkapankkeihin hautautuneiden kuorien perusteella ollut joskus runsaasti, mutta nykyisin raaku on harvinainen. Vuonna 1998 suoritetussa kartoituksessa Saunakosken ja Norjan rajan välisellä jokiosuudella tavattiin vain kymmenkunta elävää raakkua. Syytä raakkujen häviämiseen ei tiedetä. Ei myöskään ole tiedossa, esiintyykö raakkua Saunakosken yläpuolella tai Silisjoessa, joka yhtyy Näätamöön Opukasjärvässä. Joen tulvarannoilla tavataan joitakin kasveja, jotka ovat muualla erämaassa melko harvinaisia, esimerkiksi tunturikohokki, hapro ja pikkutervakko.

Matala Ylä-Pulmankijoki kulkee koivikkorantaisena syvässä rotkolaaksossa (ks. luku 8 maisemalliset kokonaisuudet). Alajuoksullaan se meanderoi voimakkaasti. Joen luomilla hiekkasärkillä viihtyvät hapro ja pensaskanerva, jota tavataan Suomessa ainoastaan täällä ja läheisen Galldausjoen suulla. Laakson rinteiden kasvillisuus on lehtomaista poikkikurujen puronvarsilla. Lohi, ensisijaisesti kilon kahden painoiset titit, nousevat Ylä-Pulmankijokeen ja myös sen sivujokeen Luossajokeen.

Myös Tenojokeen laskeva Vetsijoki kulkee keski- ja alajuoksullaan rehevässä rotkolaaksossa. Yläjuoksulla, Vetsijärvestä lähtiessään, se virtaa rauhallisesti karujen rämeiden ja tunturikoivikoiden halki laajeten aina välillä järviksi. Lohi nousee Riekköjärvien tasalle.

Vaijoki poikkeaa olennaisesti edellisistä. Se kulkee varsin verkkaan koivujensa katveessa suurten soiden sisällä.

Kaikki erämaan vesistöt ja niin muodoin myös joet ovat luonnontilaisia. Koska tällaisia jokireittejä on Suomessa enää vähän jäljellä, ovat erämaan jokisysteemit erityisen arvokkaita alkuperäisen luonnon edustajia.

6.3.16 Lammot ja järvet

Lammiksi on määritelty pinta-alaltaan 0,5–10 hehtaarin suuruiset vedet, pikkujärviksi 10–100 hehtaarin suuruiset vedet ja järviksi 100–10 000 hehtaarin suuruiset vedet. Sitä isommat ovat suurjärvii (kuva 11 ja taulukko 5).

Järvien luokittelu pelkästään pinta-alan mukaan ei kerro vielä kovin paljon niiden ominaislaadusta. Tulisi olla tietoja myös niiden syvyydestä, korkeussijainnista, veden viipymästä, lajistosta ja yhteydestä naapurivesiin sekä ympäristöstä. Koska tällaisia tietoja on varsin vähän, jää järvien esittely varsin yleiselle tasolle.

Alueella on 7 600 lampea. Niitä on erityisen runsaasti Iijärven ja Näätämojoen eteläpuolisella topografialtaan melko tasaisella alueella ja Villavaaran sekä Isokivennokan alueella, missä on myös paljon pieniä kalliolampareita (kuva 11). Lammot ovat yleensä matalia ja osa niistä voi jäätyä talvella pohjaan saakka. Suoalueilla lampien ja rimpien erottaminen toisistaan on joskus tulkinallista. Lampien ekologiaa ei liene koskaan tutkittu tarkasti. – Huomattakoon, että saamelaiset tarkoittavat lammella (*láttu*) yleensä kalatonta vettä.

Pikkujärvii ja järviä on erityisesti suoalueilla ja tunturikoivualueilla, mutta paljalla ja paljakan ja tunturikoivikon vaihtumisalueella ne ovat harvinaisempia (kuva 11). Alueella on noin 400 pikkujärveä. Järvet ovat karuja ja kirkasvetisiä sara- ja järvitähtijärvii eli ns. *Carex*- ja *Nitella*-tyypin järviä. Rantavyöhyke puutuu tai on heikosti kehittynyt ja muodostuu saroista. Vesi on happamuudeltaan melko neutraalia.

Suurjärvii alueella ei ole. Laajimpia järviä ovat Iijärvi ja Pautujärvi. Molemmat ovat lähes saarettomia ja siten tuulille alttiita. Rannat ovat tasaisia ja matalia. Iijärven pohjoisranta nousee paikoin niin vähän vedestä, että joutuu melkein ihmettelemään, miten vesi pysyy järvessä eikä valu vaivaiskoivujen sekaan rämeelle. Kumpikin järvi on tärkeä kalastukselle, erityisesti siian takia. Kuikat ja kaakurit käyvät myös kalassa järvillä.

Mattsson (1994) jakaa virtaamattomat vedet **jokijärviin eli lompoloihin, reittiveisiin, järviin, ylänköjärviin, laaksojärviin ja lähdejärviin eli saivoihin**. Koska hänen käyttämänsä jako kuvaa paremmin järvien ekologiaa kuin pelkkä pinta-alan perustuva jako, yritän kuvata erämaa-alueen järviä myös sen kautta esittäen esimerkkejä eri järvityypeistä.

Jokijärvet muistuttavat enemmän jokia kuin järviä, koska veden viipymä on vähäinen. Vesi ei kerrostu, vaikka virtaus voi olla laminaarista, asteittain pohjaan vaimenevaa. Mattssonin mukaan happivajausta ei esiinny koskaan eikä myöskään veden alijäähtymistä. Perustuotanto on alhainen, koska keijusto kulkeutuu pois virtaavan veden mukana. Tyyppikalaja ovat harjus, siika ja made sekä toisinaan myös nieriä ja mutu. – Jokijärvet tunnistaa kartoissa paikannimen perusosasta lompolo, pohjoissaameksi *luobâl*, esimerkiksi Kaarttilompolo ja Vuontislompolo Näätämojoessa, Silislompolat Silisjoessa, Kittilompolo Tsiuttajoessa ja *Oivošluobâl* (suomeksi Luusuanlompolo) Vetsijoessa.

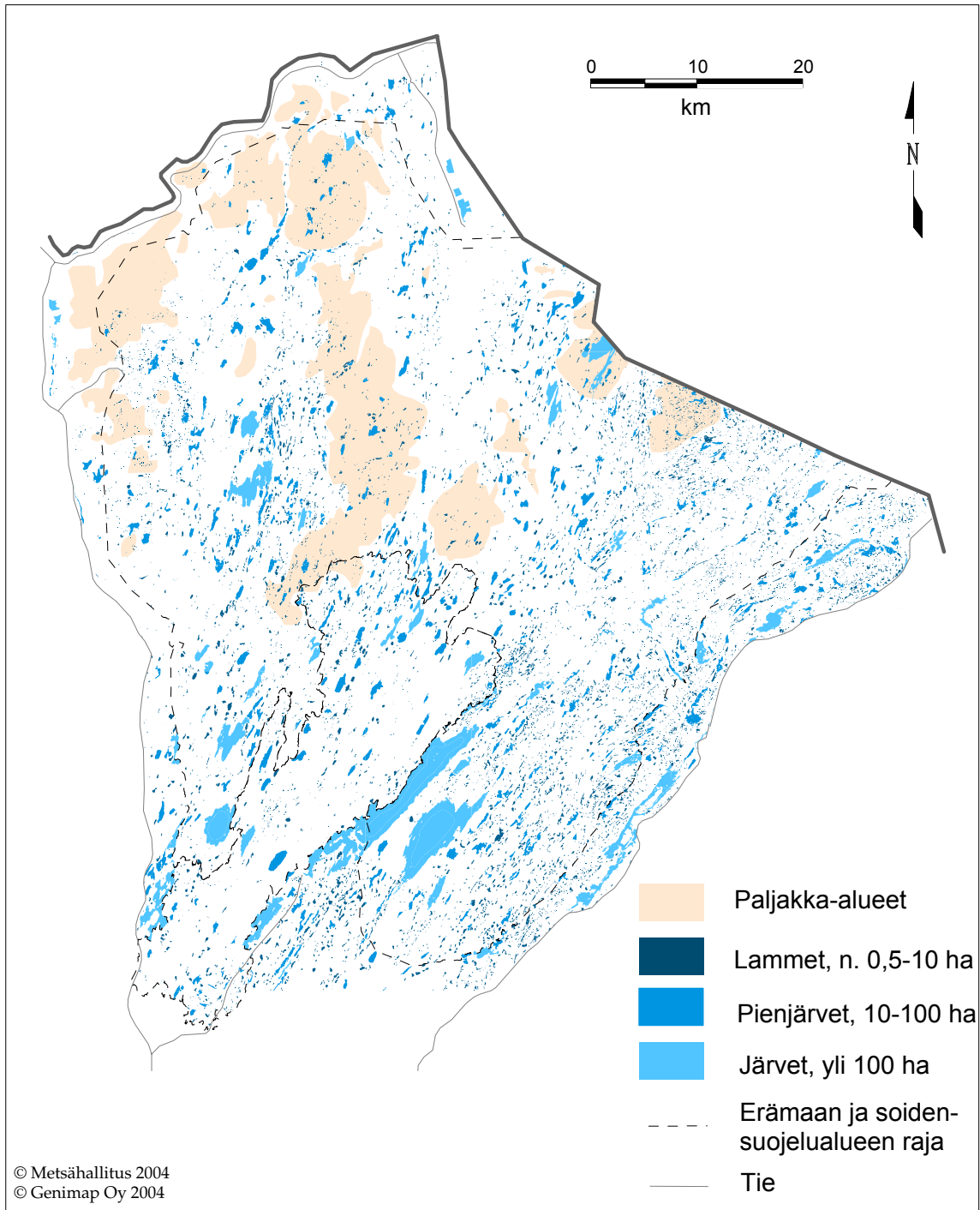
Reittivedet on nimitys, joka käsittää ryhmän lähekkäisiä, lähes samalla korkeustasolla olevia järviä ja niiden välisiä lyhyitä jokiosuuksia ja nivoja (mutta ei putouksia). Yksittäinen järvi on määriteltävissä eliömaantieteellisin perustein. Virrassa kutevien lajien säilyminen edellyttää, että järvien välisillä jokiosuuksilla on erilaisia pohjia. Jokikutuiset siiat tarvitsevat hiekkapohjaa, taimen sora- ja kivikopohjaa (Mattsson 1994). – Erämaassa ei ilmeisesti ole kovin selviä reittivesiä, vaan jokien päällä olevat vedet ovat yleensä lompoloita ja muut järvet ylänköjärviä.

Ylänköjärvet ovat tunnusomaisia erämaa-alueelle. Kaikki suuret järvet voitaneen laskea tähän tyyppiin, selvimminkin ne, jotka sijaitsevat tunturikoivualueen yläosassa tai paljakalla. Paljakkajärviä ovat muun muassa Stuurát Golmmesjávri, Tsaarajärvet (Čárajávrrit), Duottar-Gálddojávri (suomennettuna Tunturi-Lähdejärvi), Fárppaljávri (suom. Tynnyrijärvi) ja Čáhppesjávri (suom. Mustajärvi). Ylänköjärville on tyypillistä pitkä talvi, jolloin jääkansi peittää niitä ja vesi on pimeää ja kylmää ja perustuotanto on lähes nollassa. Jääpeitteinen aika on noin kuukautta pitempi kuin Tenon laaksossa. Lyhyenä kesäaikana, joka kestää vain noin neljä kuukautta, valoa on yllin kyllin. Kaikki tuotanto tapahtuu silloin. Suojattomuus tuulia vastaan aiheuttaa sen, että pienellä lammellakin voi olla vaahtopäitä myrskyn sattuessa. Vesi on matalaa, yleensä 2–3 metristä, ja vesi on mataluuden ja tuulien takia täyskierrossa koko sulavesiajan eli kesäkuun alkupuolesta lokakuulle. Talvisin on vaarana happikato, jos järvessä ei ole lähteitä eikä jokisuita. Ylänköjärvet saattavat olla tuottoisia, esimerkiksi matala ja yllättävän rehevä Vetsijärvi tunnetaan hyvänä siikajärvenä.

Rautu on sopeutunut paljakan kylmiin vesiin, se kestää ajoittain jopa alijäähtynyttä vettä. Ahven, hauki ja siika eivät sen sijaan menesty tunturinlakien ankarissa oloissa, mutta koivuivyöhykkeellä kyllä. Linnuista alli on selväpiirteinen tunturilampien ja -järvien laji. Telkkä, tukkasotka, mustalintu, pilkkasiipi ja koskelot asuttavat alempia järviä. Puolisukeltajat ovat harvinaisia.

Laaksojärvet ovat yleensä syviä ja karuja. Vesi on kerrostunutta, ja siinä on täyskierto keväisin ja syksyisin. Kalasto muodostuu yleensä nieriästä, taimenesta, parista siikamuodosta, mateesta, kolmipiikistä ja joskus esiintyy myös haukea ja kymmenpiikkiä sekä mutua. – Järvityyppi esiintyy puhtaana erämaan länsipuolella (muun muassa Mierasjärvi), mutta erämaan järvistä mikään ei vastaa hyvin järvityypin luonnehdintaa.

Lähdejärvet ja -lammet (sáivu, gáldu) ovat yleensä pieniä, kalattomia ja laskupurottomia (Mattsson 1994). Vesi on erittäin kirkasta ja vähäravinteista. Elinolosuhteet ovat purkautuvan lähdeveden ansiosta vakaat. Yksi ainoa rannan kutukivikko voi ylläpitää kääpiöitynyttä rautukantaa. Mutuparvi hakee suojaa rantahyllyn varjosta. – Erämaa-alueen lähdejärviä ei ole kartoitettu. Mattssonin mukaan niitä esiintyy laaksojen harjujen tuntumassa ja kumpumoreenialueilla.

Kuva 11. Kaldoaivin erämaan lammet ja järvet.

Taulukko 5. Keskeisten biotooppien esiintyminen Kaldoaivin erämaa-alueella sekä Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella. Pinta-ala tuhansina hehtaareina.

Biotooppi	Paljakka	Suoalue	Paljakan ja tunturikoivikon vaihettumisalue	Tunturikoivu-alue	Mäntymetsä-alue	Yhteensä
Puuttomat kankaat						
Tunturikankaat	29 807	1 271	1 936	705	0	33 719
Lumenviipymät	122	0	43	17	0	182
Lähes puuttomat kankaat						
Routapaljakka	5 972	16 005	4 993	5 905	7	32 882
Sekundaarinen paljakka	226	0	15 653	340	0	16 219
Avoimet tunturikoivikot	2 983	9 363	8 766	7 432	26	28 570
Tunturikoivikot						
Harvat tunturikoivikot	203	8 537	4 205	35 288	443	48 676
Sulkeutuneet tunturikoivikot	20	2 657	1 218	17 197	718	21 810
Mäntykankaat	0	209	242	1 823	4 395	6 669
Puuttomat kallioalueet	305	207	672	564	0	1 748
Puustoiset kallioalueet	83	37	202	1 971	22	2 315
Puuttomat louhikot	2 158	742	3 997	3 148	329	10 374
Puustoiset louhikot	53	275	1 360	4 582	824	7 094
Paljakkasuot	6 258	–	–	–	–	6 258
Tunturi-Lapin aapasuot						
Korvet	–	1 456	446	705	132	2 739
Rämeet	–	1 388	118	1 346	71	2 923
Nevarämeet	–	31 627	7 828	18 198	1 849	59 502
Rimpipintasuo	–	2 787	862	1 579	180	5 408
Purot ja puronvarret*	70	130	116	125	9	450
Joet ja joenvarret *	46	217	105	375	196	939
Lammet ja järvet*	2 031	8 217	3 611	15 736	651	30 246

*) pinta-alassa vain vesialueet; purojen arvioitu leveys 1,5 metriä ja jokien 7 metriä.

Lähteet

- Eeronheimo, H. (toim.) 1996: Metsähallituksen biotooppikuviointiohje. – Käsikirjoitus 16.5.1996, Metsähallitus, Peräpohjolan luontopalvelut, Sodankylä. 47 s.
- Heikkinen, R. K. & Kalliola R. J. 1989: Vegetation types and map of the Kevo nature reserve, northernmost Finland. – Kevo notes 8. 39 s.
- Kallio, P. & Mäkinen, Y. 1975: Vascular flora of Inari Lapland. 3. Salicaceae. – Reports from the Kevo Subarctic Research Station 12. 39 s.
- Mattsson, J. 1994: Utsjoen tunturiylänköjen kalavesien hoito, käyttö ja suojele. – Käsikirjoitus, Metsähallitus, Ivalo. 95 s.
- Sihvo, J. 2001: Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen ja Urho Kekkosen kansallispuiston luontokartoitus. Loppuraportti osa 1. Projektikuvaus. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 130. 54 s.
- 2002: Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen ja Urho Kekkosen kansallispuiston luontokartoitus. Loppuraportti osa 2. Ylä-Lapin luontotyypit. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 137. 175 s.
- Tuominen, S., Eeronheimo, H. & Toivonen, H. 2001: Yleispiirteinen biotooppiluokitus. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 57. 60 s.

7 EKOLOGISET OSA-ALUEET

Tapio Tynys

7.1 Käsitteitä

Koska käsite ”ekologinen osa-alue” on uusi, on sitä syytä verrata jo tunnettuihin käsitteisiin ja sitoa se niihin. Läheisiä käsitteitä ovat luontotyyppi, puustoalue, maisemallinen kokonaisuus ja kasvillisuusvyöhyke.

Luontotyyppi-sanana merkitys on kuvattu jo aiemmin, ja on ilmennyt, että ekologinen osa-alue muodostuu samankaltaisista luontotyypeistä.

Puustoalue merkitsee lähes samaa kuin ekologinen osa-alue. Niin kuin totesin luvussa 6, puuston esiintyminen on ollut keskeinen kriteeri rajatessani ekologisia osa-alueita. Se ei kuitenkaan ole ollut ainoa, vaan olen käyttänyt myös suoelementtiä merkittävänä kriteerinä. Sihvo (2002) esimerkiksi jakaa Ylä-Lapin puustoalueisiin pelkästään kivennäismailla esiintyvän puuston perusteella, mikä osoittaa että näkökulma on hieman erilainen ja että termit eivät vastaa täysin toisiaan.

Maisemallinen kokonaisuus on läheinen termi ekologiselle osa-alueelle. Keskeisenä erona on se, että maisema on ensisijaisesti näkymä. Maisemakäsitteseen sisältyy aina ihminen tunteineen ja tekoineen, sekä maiseman kokijana että maiseman tekijänä ja osana maisemaa. Kaldoavin maisema on esimerkiksi poronhoidon ja saamelaiskulttuurin maisemaa.

Kasvillisuusvyöhyke on kaikkia edellisiä laajempi käsite. Kaldoavin alueella on noin kaksikymmentä yleisenä esiintyvää luontotyyppiä, ja ne kuuluvat neljään ekologiseen osa-aluetyyppiin. Kasvillisuusvyöhykkeitä on vain kaksi. Perinteisesti ne on nimetty **Tunturi-Lapiksi** ja **Metsä-Lapiksi** edellisen edustaessa **subarktista** eli lähes arktista vyöhykettä ja jälkimmäisen **pohjoisboreaalista** eli pohjoisten havumetsien vyöhykettä. Vyöhykkeiden raja on yhtenäisten mäntymetsien ja tunturikoivualan rajassa. Viimeisimmän tulkinnan mukaan (Oksanen & Virtanen 1995) myös osa tunturikoivikoista kuuluu pohjoisboreaaliseen vyöhykkeeseen. Heidän mukaansa pääosa tunturikoivikoista ja paljakka-alue kuuluvat **hemiarktiseen vyöhykkeeseen**.

7.2 Rajaamisen kriteerit

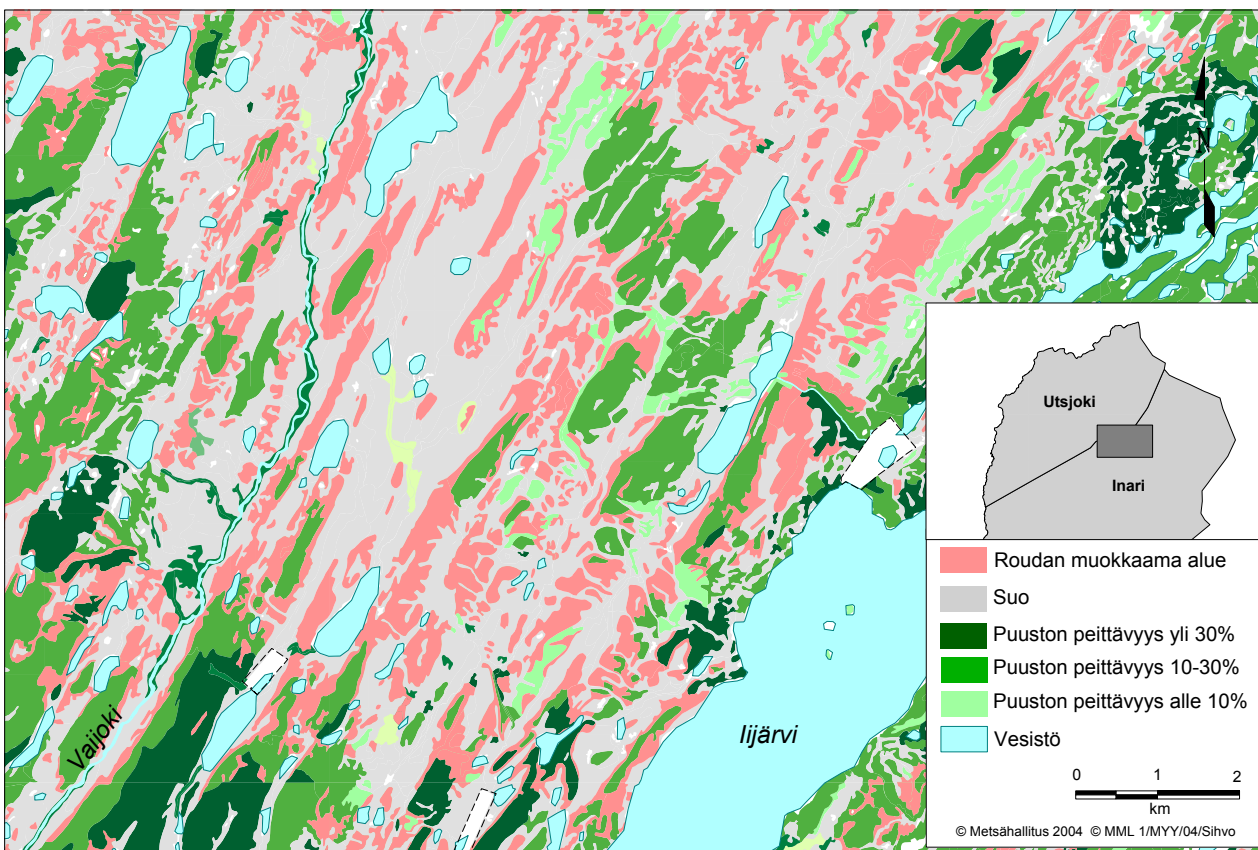
Ekologisilla osa-alueilla tarkoitan alueita, joilla kasvutekijät ovat niin homogeeniset, että ne ovat luoneet kasvustoltaan ja eläimistöltään samankaltaisia luontotyyppisiä, jotka toistuvat maisemakuvassa. Kasvutekijät voivat olla ilmastollisia, maaperällisiä, lajien välisiä tai ihmisestä johtuvia. Esimerkiksi **paljakka-alue** määräytyy pääosin ilmastollisten tekijöiden ohjaamana ja niin tekee myös **mäntymetsäalue**. **Paljakan ja tunturikoivikon vaihettumisalue** kuvaa ilmastotekijöiden ohella toisaalta maaperätekijöitä (routa), toisaalta luontaisia häiriöitä (tunturimittarin massaesiintymä) ja ihmisen vaikutusta (laidunnus). **Suoalueiden** synnyn ensisijainen selittäjä on maaston alavuus ja korkea pohjaveden pinta, mikä on aiheuttanut soistumisen ja vähitellen suojattomuuden tuulille puuston hävityä vuosisatojen ja vuosituhansien kuluessa.

Puuston esiintyminen tai puuttuminen on ollut keskeisenä kriteerinä ekologia osa-alueita rajattaessa. Niinpä paljakka muodostuu puuttomien tunturikankaiden luonnehtimasta alueesta ja tunturikoivun alueesta tämän puulajin vallitsemista seuduista. Näiden kahden väliin eli tunturikoivun puurajan ja tunturikoivun metsänrajan väliin jää paljakan ja tunturikoivikon vaihettumisalue. Sen sisällä puuston peittävyys on 0–10 %, yleensä lähellä nollaa oleva arvo. Mäntymetsäalue on käsitteenä selvä.

Suoalueiden erottaminen omaksi ekologiseksi osa-alueekseen poikkeaa pääsäännöstä. Rajauksen ensisijaisena kriteerinä on nyt ollut soiden vallitsevuus maisemakuvassa. Puuston määrä on vasta toissijaisena kriteerinä. Puuston määrässä esiintyykin enemmän vaihtelua kuin muilla osa-alueilla. Ei liene kuitenkaan yllätys, että puuston peittävyys jää suosaarekkeillakin yleensä vähäiseksi. Saarekkeita ympäröi yleisesti puuston kovan maan reunus, ja vasta sen takana alkaa tunturikoivikko (kuva 12). Se on pienissä saarekkeissa aina harvaa, mutta saarekkeen

pinta-alan kasvaessa puuston tiheyskin kasvaa. Suoalueet muistuttavatkin puuston suhteen paljakan ja tunturikoivikon vaihettumisaluetta.

Osa-alueilla ei ole yksiselitteistä minimipinta-alaa. Olen huomionnut varsin pienialaisetkin alueet silloin, kun ne poikkeavat olennaisesti ympäristöstään. Tällaisista tapauksista käyvät esimerkiksi eräät paljakka-alueet ja mäntymetsäalueet. Esimerkiksi *Čuomasvárrin* puuton laki, joka nousee selvästi ympäristöään korkeammalle, on omana alueenaan siitä huolimatta, että se on vain reilun neliökilometrin suuruinen. Samoin Ylä-Pulmankijoen erillinen mäntymetsäalue, *Beahceguolbba*, on nostettu esiin. Toista laitaa edustavat suoalueet. Koska soiden ja suo-saarekkeiden vuorottelu on erämaa-alueen tyyppiominaisuus, olen erottanut vain useamman sadan hehtaarin tunturikoivun alueet suoalueesta.

Kuva 12. Alueella on tyypillistä, että koivusaarekkeita ympäröi puuston roudanmuokkaama reunus. Sen takana alkaa avosuo.

7.3 Paljakka-alue

Paljakalla tarkoitetaan yleisesti tunturikoivikon ylä- tai pohjoispuolista puutonta aluetta. Määritelmästä käy ilmi kolme keskeistä paljakan edellytystä: korkeuskijä, puuttomuus ja laajuus. Vaikka puuttomia kankaita on metsänrajan alapuolellakin, niitä ei sanota paljakaksi vaan joksikin muuksi. Puuttomuuden vaatimus ei ole aivan ehdoton, esimerkiksi Eurola (1999) hyväksyy paljakkaan myös yksittäisiä puita ja puuryhmiä. Itse olen pitäytynyt varsin jyrkkään puuttomuuden vaatimukseen siitä johtuen, että erämaa-alueella on laaja yksittäisten tunturikoivujen alue, joka ei kuitenkaan ole aitoa paljakkaa vaan pääosin tunturimittarituksen aikaansaamaa ns. sekundääristä paljakkaa. Alueen puuttomuus saattaa olla vain tilapäinen (vaikkakin pitkä) vaihe, koska suurilmaston puolesta tunturikoivu menestyisi alueella. On myös huomattava, että sekundäärisen paljakan kenttäkerroksen kasvillisuus poikkeaa aidon paljakan kasvillisuudesta.

Paljakka on mielestäni alueellinen käsite. Paljakka ei ole luontotyyppi, vaan se on alue, joka sisältää lukuisia erilaisia luontotyyppisiä, joiden yhteisenä piirteenä on ilmaston ankaruus. Tunturikankaat, tuulenpieksemät, tunturiniityt ja lumenviipymät ovat paljakan kankaiden biotooppeja. Paljakkasuot ovat soiden systematiikassa oma tyyppinsä. Tunturipurot ja -järvet, joissa rautu viihtyy, poikkeavat olennaisesti paljakka-alueen ulkopuolella sijaitsevista vesistä.

Kaldoaivin erämaan paljakka-alue on rajattu luontokartoituksen puustotietojen ja korkeustietojen perusteella. Paljakka alkaa Kaldoaivin alueella 280–320 metrin korkeudella merenpinnasta. Alempi arvo edustaa tunturien pohjois- ja itärinteitä ja ylempi arvo lounaisrinteitä.

7.4 Paljakan ja tunturikoivikon vaihettumisalue

Paljakan ja tunturikoivikon vaihettumisalue muodostuu ns. sekundaarisen paljakan luonnehtimasta alueesta ja muista lähes puuttomista tunturikankaista. Alueille on yhteistä aukeus ja vain yksittäisten puiden ja puuryhmien esiintyminen puronvarsilla ja suojaissa paikoissa.

Vaihettumisalue sijoittuu paljakan ja tunturikoivun alueen väliin siten, että raja paljakkaan sijaitsee **tunturikoivun puurajalla** ja raja tunturikoivun alueeseen **tunturikoivun metsänrajalla**, ts. paikassa, missä tunturikoivun peittävyys on 10 %. Tunturikoivun peittävyys osa-alueella on siten 0–10 %.

7.5 Tunturikoivun alue

Tunturikoivun alueeksi on määritelty ne kokonaisuudet, joissa tunturikoivun muodostamat kangasmetsät ovat vallitsevia. Tunturikoivukkoa olen pitänyt metsänä silloin, kun sen peittävyys on vähintään 10 % ja se on selvästi runkomaista, pituudeltaan vähintään 4–5-metrinä.

Tunturikoivikoiden ohella alueella tavataan yleisesti pienehköjä soita ja erilaiset vedet puroista suurjärviin ovat myös tavallisia. Iijärven–Näätämojoen eteläpuolella mänty esiintyy aluksi siellä täällä yksittäispuuna koivujen seassa.

Laajin yhtenäinen tunturikoivuvualue sijaitsee Iijärven–Pautujärven ympäristössä ja siitä koilliseen leveästi Näätämojoen kahta puolen (kuva 13). Petsikon vedenjakaja-alue ja siihen liittyvä Iivanasvaaran seutu on myös tunnettu koivikoistaan. Vetsivuoma on kolmas tunturikoivun valta-alue.

7.6 Mäntymetsäalue

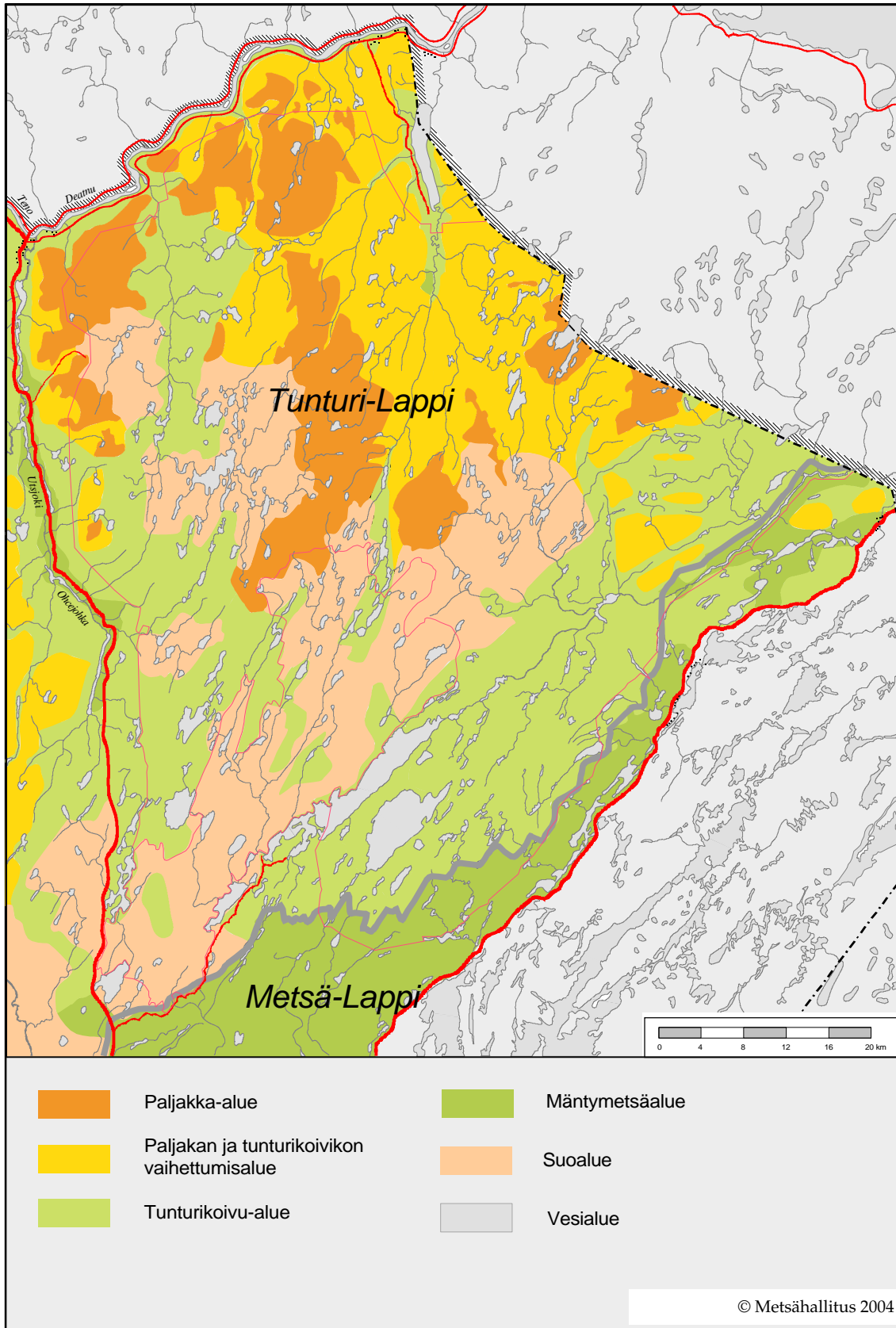
Mäntymetsäalueella mänty on vallitseva puulaji. Tavallista on, että männiköissä kasvaa mäntyjen seassa tunturikoivun ja hieskoivun välimuotoja ja rehevillä paikoilla haapaakin.

Suomen yhtenäinen mäntymetsäalue ulottuu vain kapeana kaistana erämaan puolelle Nitsijärven kohdalla, missä maasto muodostuu kumpumoreeneista (kuva 13). Ilmeisesti lämpö- ja vesiolosuhteet ovat täällä suosiollisia männylle, sillä sen yhtenäinen esiintyminen rajautuu kumpumoreenialueeseen, kun taas tunturikoivu vallitsee pohjoispuolisia alavia maita. Vanhat männyt ovat lyhyitä mutta paksuja jätikköitä, nuoret varsin tavallisen näköisiä. Harvassa kasvavien mäntyjen karsuutuminen oksista on ollut heikkoa, ja siksi vankat oksat alkavat jo metrin kahden korkeudelta. Koivupensaikko on tavallista toisin kuin muualla erämaassa, mistä se lähes puuttuu.

Erillisiä laajahkoja mäntyesiintymiä on Näätämojoen alajuoksulla, Utsjoen varsilta ja Ylä-Pulmankijoen laaksossa. Ainakin kaksi viimeeksi mainittua aluetta ovat aiemmin olleet osana laajaa mäntyaluetta, joka lähinnä 1700-luvun ja 1800-luvun hakkuiden vaikutuksesta on supistunut nykyiselleen. Myös ilmaston vaihtelut ovat heilutelleet männyn metsänrajaa. Ns. atlanttisella kaudella koko erämaa-alue lienee ollut mäntyaluetta, minkä merkinä tunturikoivikoista löytyy yhä ikivanhoja männyn juurakoita. Viime vuosikymmeninä mänty on jälleen edennyt pohjoiseen, erityisesti 1930-luvun lämpimän jakson seurauksena.

7.7 Suoalue

Valtaosa erämaan soista kuuluu valtakunnallisessa suoalueiden jaossa **Tunturi-Lapin palsasoihin**. Vyöhykkeen raja **Metsä-Lapin aapasoihin** kulkee yleisesti käytetyn tulkinnan mukaan Syysjärven eteläpuolelta tien suuntaisesti Iijärvelle ja sieltä Iijärven ja Pautujärven kannasta Näätämojoelle ja joen eteläpuolta Norjan rajalle. Keskeinen kriteeri rajan määrytyksessä on ollut palsojen eli ikeroudassa olevien turvekumpujen esiintyminen.

Kuva 13. Kaldoaivien erämaan ekologiset osa-alueet.

Luontokartoituksen mukaan palsoja ei esiinny enää Puaskijuuhan, Havgajoen eikä myöskään Silisjoen valuma-alueilla (kuva 13), joten vyöhykkeiden rajan kulku Iijärven itäpuolella vaatinee jatkotarkastelua. Esitän tässä vallitsevasta käsityksestä hieman poikkeavan rajauksen. Sen mukaan männyn metsänrajan pohjoispuolinen subarktinen alue eli Tunturi-Lappi on kokonaan palsasuoluetta. Perusteenani on palsan syntymiselle välttämättömien routimisilmiöiden ja pounikoiden yleisyys alueella, vaikka varsinaisia palsoja ei esiinnykään. Ratkaisulla on myös pyritty yhdenmukaistamaan lukuisia tulkintoja eri vyöhykerajojen kulusta alueella. Tulkinta tarkoittaa sitä, että Metsä-Lapin aapasoihin kuuluu ainoastaan pieni kaistale aluetta ja sen soita. Siellä esiintyvät suot ovat lähes poikkeuksetta pieniä nevarämeitä tai vähäpuustoisia rämeitä.

Sammuttijänkä–Vaijoenjätkä on Suomen suurin soidensuojelualue. Se muodostuu useasta suosta. Niistä huomattavimmat ovat Kiesvaaranjätkä, Sammuttijänkä ja Soauviljeäggi. Samaan laajaan suoalueeseen (mutta ei soidensuojelualueeseen) kuuluu vielä tässä Havgajohkajoen suoalueeksi nimetty seutu. Muita laajoja soita ovat Kuktsejärvien suoalue, Vetsijärveä ympäröivät suot ja Vaisjätkä (kuva 13).

Lähteet

Eurola, S. 1999: Kasvipeitteemme alueellisuus. – Oulanka Reports 22. 116 s.

Oksanen, L. & Virtanen, R. 1995: Topographic, altitudinal and regional patterns in continental and suboceanic heath vegetation of northern Fennoscandia. – Acta Botanica Fennica 153: 1–80.

Sihvo, J. 2002: Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen ja Urho Kekkosen kansallispuiston luontokartoitus. Loppuraportti osa 2: Ylä-Lapin luontotyypit. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 137. 175 s.

8 MAISEMALLISET KOKONAISUUDET

Tapio Tynys

8.1 Menetelmä ja aineisto

Maisema voidaan määritellä kahdella tavalla. Puhtaassa maantieteessä maisemalla tarkoitetaan tasalaatuisia alueita, jotka muodostuvat samanlaatuisista ja samalla tavalla rakentuneista maiseman elementeistä, kuten soista, vesistä, metsistä ja maanpinnan muodoista.

Toinen näkökulma perustuu näkymään; ts. maisemalla tarkoitetaan jostain yleensä korkealta paikalta avautuvaa näkymää. Esimerkiksi vuorten ympäröimä laakso muodostaa tällaisen kaukonäkymän, joka muodostuu ehkä hyvinkin eri-

laisista ekologisista elementeistä. Valuma-alueiden väliset vedenjakajat sijaitsevat korkeimmilla kohdilla, joten ne muodostavat näkymäalueiden rajoja.

Tämä tarkastelu perustuu pääosin ensin mainittuun määritelmään. Siten esimerkiksi laajat tunturiylängöt ja suoalueet on erotettu omiksi kokonaisuuksikseen. Kuitenkin silloin, kun samanlaatuinen alue on ollut kokonaisuuteen nähden pienehkö, on otettu avuksi näkymään perustuva määritelmä. En esimerkiksi ole erottanut Stuurra Skállovárrin pienehköä paljakka-alueita omaksi maisema-alueekseen, vaan olen yhdistänyt sen viereisiin laaksoalueisiin siten, että raja kulkee vedenjakajalla.

Jako maisemallisiin kokonaisuuksiin on subjektiivinen ja tunneperäinen. Tunne onkin olennainen tekijä ihmisen maisemakuvissa. Tämä – että maisemaa ei voi määritellä pelkästään sen ulkoisten osatekijöiden summana, vaan että se on sisäinen, enemmän tai vähemmän alitajuinen kokemus – tekee maisema-sanana merkityksen vaikeaksi. Esimerkiksi sellainen tekijä kuin eri ihmisryhmien ja kylien läsnäolo ja hallinta eri alueisiin voi ehkä piilotajuisesti vaikuttaa maisemakäsityksiin.

Aineistona olen käyttänyt Metsähallituksen vuosina 1996–1999 tekemän luontokartoituksen antamia tuloksia erityisesti metsien ja soiden esiintymisestä. Näitä tuloksia esitellään tässä julkaisussa myöhemmin. Toinen keskeinen lähde on ollut Raimo Mannerin ja Annukka Puron julkaisu alueen kallio- ja maaperästä sekä korkeussuhteista ja vesistöistä (Manner & Puro 1999). Valtakunnallista ulottuvuutta aiheeseen olen hakenut Maisema-aluetyöryhmän (1993) mietinnöistä ”Maisemanhoito” ja ”Arvokkaat maisema-alueet”. Läheisempää tuntumaa alueeseen olen hakenut haastattelemalla joitakin paikallisia.

Omakohtainen havainnointi usean vuoden aikana tapahtuneilla matkoilla erämaassa on auttanut ymmärtämään kartografista aineistoa ja tuonut välttämättömän tuntuman alueeseen.

8.2 Aluejaon perusteet

Ympäristöministeriön maisema-aluetyöryhmä (1993) jakoi työssään Suomen kymmeneen ”maisemamaakuntaan” ja nämä edelleen lukuisiin ”seutuihin”. Työryhmän tarkastelussa Kaldoavin erämaa-alue kuuluu Perä-Pohjola–Lappinimiseen maisemamaakuntaan. Maisemamaakunnan sisäisessä seutukuntajaossa erämaa-alue sijaitsee enimmäkseen Pohjois-Lapin tunturiseudulla kaakkoisosan kuuluessa kuitenkin Inarijärven seutuun. Raja näiden kahden seudun välillä noudattaa yhtenäisten mäntymetsien pohjoisrajaa.

Maisema-aluetyöryhmän työ oli kuitenkin varsin karkeajakoinen, mikä on tietysti luonnollista, koska tehtävä käsitti koko maan. Työryhmä kuvasi tarkasti vain valtakunnallisesti arvokkaita kulttuurimaisemia ja muiden alueiden tarkastelu jäi edellä mainitulle maisemamaakunta- tai seututasolle.

Omassa tarkastelussani olen jatkanut Pohjois-Lapin tunturiseudun jakoa Kaldoaivin alueen osalta yhä pienempiin "maisemallisiin kokonaisuuksiin". Niiden nimet ovat pääosin vakiintuneita. Joitakin nimiä olen joutunut antamaan itse, koska tiedossani ei ole ollut kokonaisuutta kuvaavaa nimeä. Näissä tapauksissa olen käyttänyt yleensä jotakin keskeistä paikannimeä. Kahdessa tapauksessa, joissa mikään paikannimi ei kuvaa laajaa aluetta, olen käyttänyt yleisnimiä.

Se, että kaikilla esittämilläni alueilla ei ole vakiintuneita nimiä, johtuu siitä, että esitykseni aluerajoista poikkeaa hieman paikallisesta tavasta mieltää alueita ja niiden keskinäistä yhteyttä. Ero johtuu näkökulmasta. Kun olen itse pyrkinyt tasalaatuisiin maisemallisiin kokonaisuuksiin, paikallisille ihmisille kuten poromiehille alueen sijainti ja käyttö sekä käyttäjät on tärkeämpi kriteeri. Esittämäni kokonaisuudet ovat usein niin laajoja, että ne ovat historiallisesti kuuluneet kahteen tai useampaan nautinta-alueeseen. Yhteinen nimitys rajan kahta puolta sijaitsevalle alueelle on siten tarpeettomana jäänyt muodostumatta.

Alueen poromiehet jakavat alueen puheissaan pienempiin yksiköihin, mitä itse olen tehnyt (joskin pääjako on lähes sama). Alueen sijainti ja sen määrittäminen tarkasti on heille tärkeää. Heidän eräs perusyksikkönsä on skaidi, kahden joen välinen alue, yleensä ylänkö, joka kasvaa tai on kasvanut tunturikoivikko; esimerkiksi Stuurra skaidi Ylä-Pulmankijoen ja Morisveijoen välillä. Se, että skaidinimitys on säilynyt, vaikka sen perinteinen osatekijä koivu onkin hävinnyt monilta alueilta 1960-luvun tunturimittarituhon jälkeen, osoittanee nimien suurta pysyvyyttä. Perusyksikkö voi olla myös vuoma, pitkänomainen laakea ja soinen laakso, jossa on usein myös järviä, esimerkiksi Vetsivuoma. Skaidien ja vuomien ohella on tuntureita, esimerkiksi "Tsahppesduottar" eli "Mustatunturi" ja "Bárit". Olen esittänyt nämä kaksi tunturialuetta yhtenä kokonaisuutena. Poromiehillä ei kuitenkaan ole yhteistä nimeä esittämälleni alueelle, vaan yleensä he erottavat alueet puheissaan. – Huomattava on, että poromiehet sanoessaan "menevänsä tunturiin" eivät tarkoita mitään yksittäistä lakea, kuten etelän ihminen saattaisi luulla, vaan kokonaista tunturialuetta erotuksena tunturikoivualueesta.

Poromiehille oli varsinkin aiemmin, kun kulku tapahtui kävellen tai hiihtäen, tärkeää tietää, olivatko porot Moresveiskaidissa vai viereisessä Stuurra Skaidissa. Väärä paikallistaminen merkitsi tuntien turhaa työtä ja ponnistusta, ja samaan johti liian yleispiirteinen paikallistaminen. Alueen nimet kertovat myös niiden luonteesta porolaitumena. "Mustatunturit" ovat talvella kovien tuulten takia usein lähes lumettomia, siis mustia. Lumeton alue on hyvä talvilaidun, ja Mustatuntureiden alueella sanotaankin olleen joskus poroja mustanaan. Nimi tulee kuitenkin vähälumisuudesta.

8.3 Maisemalliset kokonaisuudet

8.3.1 Erämaan välittömässä läheisyydessä olevat alueet

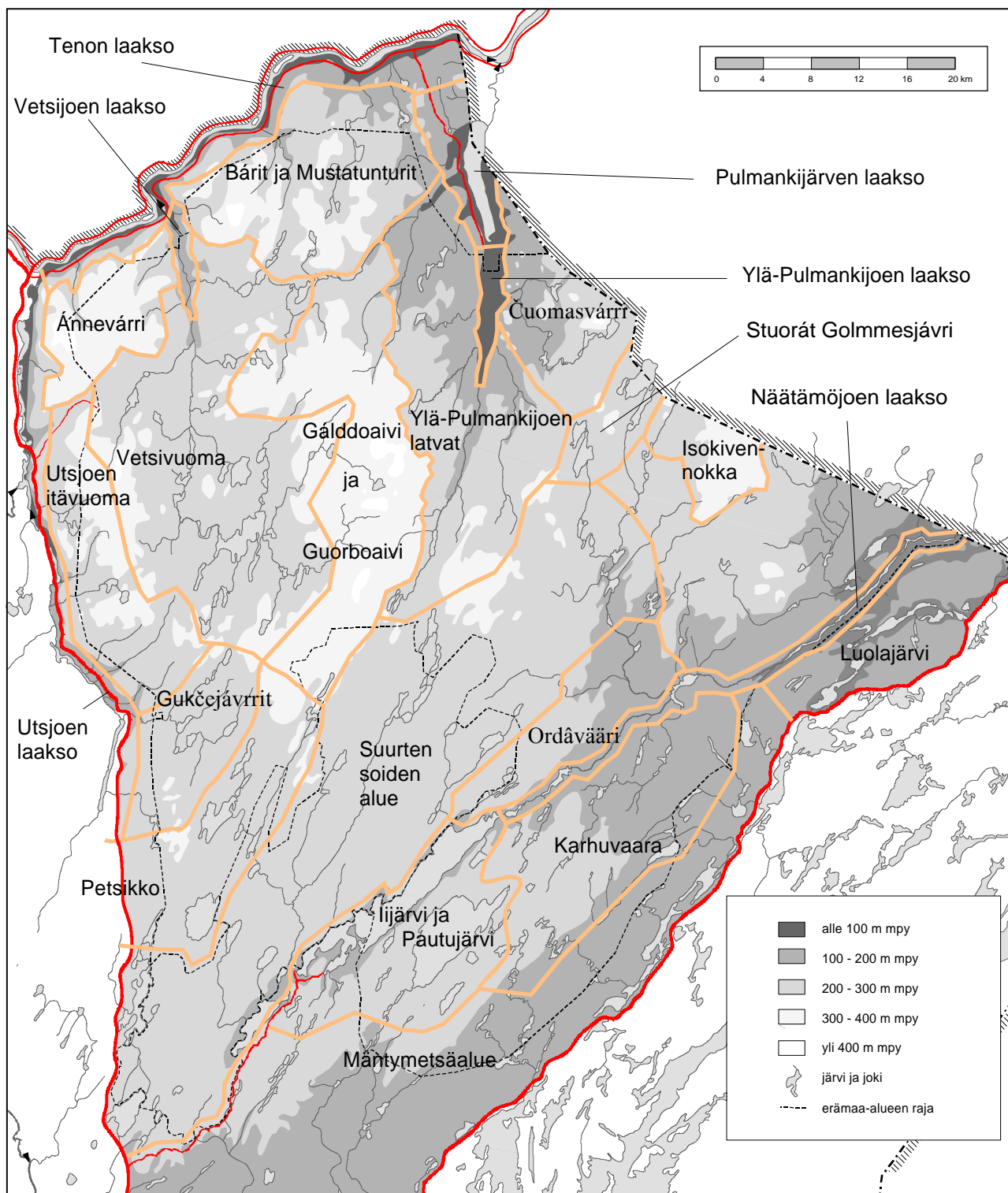
Lain mukaista erämaa-aluetta ei ole rajattu teihin ja vesistöihin saakka, vaan se alkaa muutaman kilometrin etäisyydellä niistä. Tenon ja Utsjoen osalta raja kulkee suunnilleen jokilaakson ja tunturiylängön taitteessa, yksityismaiden ulkopuolella. Kaakossa erämaa-alue on rajattu Näätämöjoen laaksoon ja jokilaakso kuuluu vielä erämaa-alueeseen. Koska erämaan lähiseudut liittyvät elimellisesti käsiteltävään alueeseen, kuvaan niitäkin lyhyesti.

Tunturikoivun vallitsevalle Tenon jokilaaksolle on tyypillistä jyrkkyys, syvyys ja rehevyys. Myös ihmisen läsnäolo teineen, taloineen ja peltoineen, joita on varsinkin Norjan puolella, kuuluu olennaisena osana maisemakuvaan. Heinä-elokuussa joella liikkuvat lohiveneet ovat erottamaton osa kesäistä Tenojokea.

Utsjoen laakso on rajattu tässä hieman laajempaan kuin edellä mainitussa ympäristöministeriön maisema-alue työryhmän (1993) mietinnössä, missä alue on nimetty "valtakunnallisesti arvokkaaksi maisemakokonaisuudeksi". Määrittelyllä työryhmä tarkoitti sellaisia Suomen edustavimpia maaseudun kulttuurimaisemia, joiden se katsoi olevan uhattuna viljelyn loppumisen, rakennusten rapistumisen ja maisemaan sopimattoman uudisrakentamisen takia. Laakson kuvaus on lähes runollinen: "Utsjoki virtaa kapeassa laaksossa, joka on syöpinnyt loivasti aaltoilevan, korkean ylätasangon alakuloisen suurpiirteisiin maisemiin. Jokilaakson rinteet ovat jyrkät ja korkeat, ja tasaista aluetta on vain niukasti laakson pohjalla. Utsjoen juoksussa vuorottelevat pitkät kapeat järvet sekä niiden väliset niivat ja kosket. Maanviljelyyn sopivaa aluetta on vähän ja pysyviä asuinpaikkoja vain harvakseltaan. Monet asuinpaikat ovat maisemallisesti viehättäviä kohteita ja sisältävät monenlaisia perinnebiotooppeja. Ihmiskasutus jää laaksossa kuitenkin luonnonmaisemien varjoon." Hieman erikoista on ehkä se, että työryhmä ei nooterannut laaksossa kasvavaa, Suomen pohjoisinta laajahkoa mäntyysiintymä.

Varsin yleinen käsitys Suomessa lienee se, että maat ovat sitä korkeammat, mitä pohjoisemmaksi mennään. Käsitys ei ole oikea, esimerkiksi Pulmankijärven laaksossa sijaitseva Pulmankijärvi on vain 15 metriä merenpinnan yläpuolella. Syvän ja saarettoman järven pohja on jopa 19 metriä merenpintaa alempana. Asutus on keskittynyt järven eteläpäähen, Ylä-Pulmankijoen rehevään luusuaan.

Luolajärven alue Näätämöjoen ja Sevettijärvi–Näätämötien välissä on olemukseltaan vaihteleva ja rikkonainen. Maisema muodostuu mänty- ja tunturikoivukan-kaista, puuttomista ja kallioisista vaaroista ja karuista järvistä (kuva 14).

Kuva 14. Kaldoaivon erämaan maisemalliset kokonaisuudet.

8.3.2 *Utsjoen itävuoma*

Utsjoen itävuomaksi nimeämäni alue jää puoliksi erämaan ulkopuolelle. Alue on rajattu siten, että pohjoisraja kulkee laaksossa, jossa kulkee tie Skálllovárrin erotuspaikalle. Itärajan muodostaa Utsjoen ja Vetsijoen valuma-alueiden vedenjakaja. Se kulkee ensin puuttomassa tunturikankaassa Uhtsa Skállluvárrista Stuurra Skálluvárriin. Sieltä raja jatkuu Roavveoaiviin ja Vudnejärven eteläpuolelle Hávgaskaidiin. Se kuuluu vielä alueeseen, mutta Hávgajoen takainen suoalue on jo selvästi erilaista. Länsiraja Utsjoen laaksoa vastaan kulkee linjassa, jossa laakso jyrkkenee selvästi.

Utsjoen itävuoma on pääosin lyhyen ja harvahkon tunturikoivikon peittämä. Runsaspuustoisinta tunturikoivikko on Havgaskaidissa, Iivanasvaarassa ja rinteiden alaosissa. Tunturimittari tuhosi tuntureiden ylärinteiden koivikoita 1960-luvun puolivälissä, mutta täällä – toisin kuin muualla erämaassa – koivu on elpynyt tuhon jälkeen.

Alueen erityispiirteinä ovat laajat louhikot eli rakat (kuva 14 ja taulukko 6), joita esiintyy kauttaaltaan alueen keski- ja pohjoisosassa. Rakat ja rinteet tekevät kulkemisen vaikeaksi ja lienevät keskeinen syy siihen, että ihmisten rakenteet ja muut jäljet alueella ovat varsin vähäisiä. Iivanasvaara on kuitenkin sen verran tasaista maastoa, että sinne on syntynyt kulku-ura. Ura haarautuu vaaran koillis-päässä. Vasemmalle kääntyvän, Vetsimukkaan vievän haaran varressa on vanhan erotuspaikan rippeet. Vadat-aita on ollut käytössä jotakuinkin ajanjaksolla 1890–1950 (Länsman 2000)

Selkeällä ilmalla laaksosta aukenee kaunis näkymä alapuoliseen Utsjoen laaksoon ja sen takaisiin tunturimaihin. Silloin näkee myös Rastigaissan, yli kilometrin korkuisen tunturin Norjan puolella, noin 45 kilometrin päässä. Se on keski-kesälläkin lumihuippuinen.

8.3.3 *Ánnevárri*

Utsjoen, Tenojoen ja Vetsijoen laaksot sekä Vaisjängän suoalue rajaavat sisäänsä tunturiylängön, jota sanotaan Ánnevárriksi. Alue on lähes kokonaan puutonta tunturikangasta eli paljakkaa (taulukko 6). Sen korkeus merenpinnasta on yleensä 300–400 metriä. Tuntureista korkein, Puollamoavi, kohoa 432 metrin korkeuteen. Tunturien välisissä laaksoissa on palsasoita.

Vaikka absoluuttiset korkeudet merenpinnasta jäävät melko vaatimattomiksi, suhteelliset korkeuserot ovat suuret. Esimerkiksi Utsjoen Ailigastunturi, joka on 342 metriä korkea, on 280 metriä ylempänä kuin Utsjoki. Utsjoki yhtyy Tenoon vain noin 60 metrin korkeudella merenpinnasta. Utsjoen kirkonkyläkin on vain 65–85 metrin korkeudessa eli selvästi alempana kuin Keski- ja Pohjois-Suomen paikat yleensä. Ailiggaalta on hyvä näköala Utsjoen ja Tenon laaksoihin sekä alapuoliseen kirkonkylään. Tunturi itse näkyy ja erottuu kauas ympäristöön, koska sen huipulla on masto.

Ánnevárrin alueella ei ole asutusta. Ihmisen jäljet näkyvät kuitenkin selvästi. Edellä mainitun maston ohella valtakunnallinen voimalinja toimii maamerkkinä ja kulkijan oppaana. Se tulee alueelle Vaisjängältä, missä se haarautuu niin, että luoteinen haara suuntaa kohti Utsjoen kirkonkylää. Toinen haara menee itäkoilliseen, Nuorgamiin ja Norjaan. Samassa laaksossa kuin voimalinja, sitä suunnitteen seuraten, kulkee myös kelkkaura tolppineen, ja samaa laaksoa kulkevat myös kesäaikaiset maastourat. Sekä kelkkauran että maastourien lähtöpaikkana on Niemelän talon kohta Nuorgamin tien varressa, noin 2 kilometriä itään Utsjoen sillasta.

Se, ettei alueella ole nykyisin pysyvää asutusta, ei merkitse sitä, ettei alue olisi ja olisi ollut käytössä. Porolaidunta ja poromiesten asuinsijaa tämäkin seutu on, ja täällä he ovat eläneet ja touhunneet. Jumaliakin on palvottu – miksei olisi? – ja niille on uhrattu, jotta elämä menisi hyvin. Samuli Paulaharju kuvasi vuonna 1927 kirjassaan ”Taka-Lappia” vanhaa uskontoa seuraavasti:

Edesmenneitten tunturimiesten jumala asui Annivaarassakin, Maddajäyrin itäpuolella, vastapäätä Utsjoen vanhaa ristinjumalan palvontapaikkaa. Entiset poromiehet siellä kumarsivat samaan aikaan, kun järven länsipuolella kumarrettiin taivaan Herraa, ja siitä tunturi tuli niin vaativaiseksi, että joka poromiehen, joka vain saapui maille, olisi pitänyt antaa uhria. Oula Länsmanilta vielä kolmattakymmentä vuotta takaperin toukokuulla tunturi tappoi 700 poroa, kun Oula ei huomannut palvoa Annivaaran jumalaa. Sillä tunturien kalliojumala on aina paljon voimallisempi ja äkäisempi kuin veden äärellä kelleltelevä kalajumala, joka saattaa vain pyyhkäyttää nuotan nurin tahi keikauttaa miehen vesivaraan.

8.3.4 Vetsijoen laakso

Vetsijoen alajuoksu virtaa tuntureiden rajaamassa kapeassa ja melko suorassa ruhjelaaksossa. Laakso on Nunnapirggetroavvista alkaen lähes kanjonimainen. Joki on mainitun paikan kohdalla noin 170 metrin korkeudella merenpinnasta, mutta kun se laskee Tenoon kymmenen kilometriä pohjoisempaan, on sen korkeus enää noin viisikymmentä metriä. Luvut kertovat, että joki on alajuoksullaan pelkkää koskea ja nivaa.

Laakso erottuu selvästi ympäröivistä tuntureista. Joen jyrkät itärinteet ovat saakean tunturikoivikon peitossa, mutta aamuauringon puoleisilla länsirinteillä metsänraja tulee vastaan nopeasti (kuva 14 ja taulukko 6). Rinteet ovat kivisiä. Ne nousevat jyrkästi noin kahden sadan metrin korkeuteen ja loivenevat sitten, huippujen noustessa noin 350 metriin.

Joan varressa, erämaan sisällä, on parikymmentä yksityispalstaa kolmessa lohossa. Niillä on muutama kämpä. Joen itäranta erämaan rajan ja Nuorgamin tien välillä on kokonaan yksityismaata.

Lohi nousee kutemaan Vetsijokeen, mikä houkuttaa kalastajia paikalle keski- ja loppukesällä.

8.3.5 Vetsivuoma

Kirjailija E. N. Manninen (1938) kirjoitti Vetsivuomasta:

Vetsivuoma on laaja, sitä on peninkulmittain kahtaalta kallistuvien tunturijaksojen välillä. Vetsijoki on pieni, se virtaa vuoman pohjalla, sen kylmä ja kirkas vesi kulisee peloittavasti komojäitten alla. Sen suunta on sama kuin tuntureitten; sen määränpää on Jäämeri.

Vetsivuoman alueen voi katsoa muodostuvan kolmesta pienemmästä osa-alueesta: Vetsijärvestä ympäristöineen, Vaisjängän suoalueesta ja Vetsijoen keskijuoksusta.

Laajat suot palsoineen ja voimakkaasti routivat maat, "routapaljakka", ovat leimaa-antavia Vetsijärven ympäristössä. Yleisvaikutelma on koivikkotievoista huolimatta jotenkin tundramainen. Koska Vetsijärvi sijaitsee varsin korkealla – 273,8 metriä merenpinnan yläpuolella – jäät lähtevät järvestä usein vasta juhannuskesällä. Tuolloin jäänreunan allit ja Jäämereltä lentäneet merikihut vahvistavat arktista tunnelmaa.

Monihaarakkeisen Vetsijärven muoto jää vaikeasti mieleen lukuisien niemien ja lahtien takia. Koska maastokin on alavaa, ei maamerkkejä ole paljon. Joitakin kuitenkin löytyy: Etelästä pistävässä pitkässä, matalaa koivua kasvavassa niemessä on kaksi kauas näkyvää kämpppää. Järven itäpuolella on vanha lapintalo nurmikenttineen Fallejohkan muodostamassa saarella. Myös järven koillispäästä lähtevä jyrkkä harju erottuu hieman ympäristöään korkeampana. Harju on useita kilometrejä pitkä. Kapeat järvet ja lammet reunustavat sitä. Rinteillä kasvaa tiheää tunturikoivikkoa. Harjun selkää peittää ainakin Vetsijärven puolella turvekakku, mutta koska rinteet ovat moreenia, joutuu miettimään, miten turve on syntynyt harjun laelle.

Vetsijoen keskijuoksu on vaihtelevaa koivikkoselänteiden, soiden, järvien ja luke-mattomien lampareiden kirjavoimaa seutua (kuva 14 ja taulukko 6). Alueella on kymmeniä yksityispalstoja, ja niillä toistakymmentä mökkiä; useimmat niistä Vetsimukassa tai Riekköjärvillä. Omistajat kulkevat mökeillään talvella moottorikelkalla ja kesällä mönkijöillä, maastoautoilla tai vastaavilla. – Huomattava on, että yksityispalstoilla on poikkeuksetta tieoikeus. Mieraslompolosta tulevaa uraa lukuun ottamatta rasiitteita ei kuitenkaan ole yksilöity maanmittaustoimituksilla, vaan omistajat ajavat mökeilleen käytössä vakiintuneita, huonokuntoisia uria.

Vaisjätkä, Váišjeaggi, on suuri suoalue Skállovárrin poroerotuspaikan itäpuolella. Suolla kulkevat lukuisat ohje- ja pysäytysaidat kertovat erotuspaikan läheisyydestä. Itse erotuspaikalla, joka sijaitsee erämaan rajan ulkopuolella, on lukuisien asuinrakennusten ohella muun muassa koulu, joka on käytössä erotusten aikana. Tien, erotuspaikan ja sen aitojen, valtakunnallisen voimansiirtolinjan, suota kiertävien kulku-urien ja kelkkauran merkkien takia Vaisjätkä ei ole erityisen erämainen.

8.3.6 *Bárit–Mustatunturi*

Bárit–Mustatunturi on erämaan komeinta tunturiseutua. Tunturit nousevat jyrkästi Tenojoesta, joten niiden pohjoisrinteiltä avautuu kaunis näkymä alapuoliseen jokilaaksoon ja Norjan puolisille tuntureille. Myös tunturialueen sisällä on suurehkoja korkeuseroja, jotka antavat maisemaan vaikuttavuutta (kuva 14 ja taulukko 6).

Tunturiylängön raja Tenon laaksoon pohjoisessa ja Pulmankijärven laaksoon koillisessa on selvä, ja samoin Vetsijoen rehevä laakso lännessä erottuu selvästi. Eteläraja on vähittäinen ja tulkinnallinen. Kaldoaivin tunturiselänne etelässä on myös puutonta tunturiylänköä, ja alueita erottava Lovttajohkan laakso on sekin lähes puuton.

Njuohkarjávri alueen etelärajalla on merkittävä solmukohta. Se sijaitsee ”strategisesti” tärkeällä paikalla vedenjakajalla. Aseman merkitystä ilmentää järven itäpuolelta kulkeva maastoura ja vanha poroerotuspaikka kämppiseen järven koillispuolella. Erotuspaikka sijaitsee kannaksella, joka erottaa Vetsijokeen laskevan Njuohkarjávrin pienestä nimettömästä latvajärvestä, joka purkaa vesiään ensin Lovttajoen ja sitten Gálddašjohkan kautta Pulmankijärveen.

Alueen korkein tunturi, Bárit (topografikartassa Parikvarri), kohoaa ainoana yli neljän sadan metrin korkeuteen. Sen huippu on 434,7 metriä merenpinnan yläpuolella. Muut suurtunturit, Jeagelveivárri, Kuovloaivi, Vuokŋoljárri, Juovvoaivi, Várdoaivi, Fárppaloaivvit, Stuorralegeoaivi ja Tsahpesoaivi (suomeksi Mustatunturi) nousevat kaikki lähes samoihin 370–380 metrin korkeuslukuihin.

Muutamaa paikallisten kalastajien kämppää ja kammia lukuun ottamatta alue on asumaton.

Kuten edellä on jo todettu, poromiehet jakavat alueen Báritin ja Mustatuntureiden alueeseen. Alueiden rajana toimii Vuokŋoljärvien muodostama jono tunturimuodostumien välisessä, yksittäisten tunturikoivujen laaksossa.

8.3.7 *Gálldoaivin–Guorboaivin tunturiselänne*

Gálldoaivin–Guorboaivin tunturiselänne työntyy pohjoisesta kyömyinä Vetsivuoman ja Ylä-Pulmankijoen rinteiden väliin. Niin kuin nimi sanoo, alue muodostuu kahdesta tunturiseudusta, mutta koska niitä erottaa vain matalahko laakso, on ne käsitelty tässä yhtenä kokonaisuutena (taulukko 6).

Puuton ylänkö on loivapiirteistä. Alue on myös varsin vähäkivistä ja siksi se on kesällä sävyiltään vihreä toisin kuin esimerkiksi Saariselän rakkujen luonnehtimat harmaavoittoiset tunturiseudut. Vihreän värin antaa matala vaivaiskoivumatto.

Ylänkö sijaitsee lähes täysin 300–400 metrin korkeudella. Vain korkeimmat tunturit Alla Gálldoaivi (450 m; topografisessa kartassa nimellä Urraoaivi), Urra-

gálddoaivi (426,3 m), Ákšonjunni (n. 430 m) ja Guorboaivi (442,7 m) nousevat yli neljän sadan metrin.

Alue on varsin vähäpiirteistä. Ehkä omalaatuisin on katkeileva, kapea harju, joka kulkee Aldovárrin länsipuolella laajahkon suoalueen keskellä pohjoiskoilliseen. Juuri ennen tuloaan vedenjakajalle (ja kulku-uralle) harju jakaa pienen järven kahtia. Vedenjakajan jälkeen harju häviää, ja sen tilalle tulee Kalddausjoen kanjonimainen ura, jota pitkin runsaspuustoinen tunturikoivikko työntyy nauhamaisesti tunturiylängölle. Kanjonissa on kivisiä moreenikumpuja.

Voi ajatella, että Vetsivuoman puoleinen harju on syntynyt jäätikön alaisessa joessa, jossa vesi on kulkenut paineen alaisena ylämäkeen. Hiekka on kasautunut tuolloin joen syvänteisiin. Pulmankijärven puoleinen kanjonimainen osuus lienee syntynyt myöhemmin, vasta jäätikön sulamisvaiheessa, jolloin sulamisvedet ovat huuhtoneet alamäkeen virratessaan irtaimen aineksen mukanaan. Moreenikummut ovat ilmeisesti syntyneet vasta aivan jääkauden loppuvaiheessa, kun jään sisällä olevat kivet ja moreeni ovat vajonneet niille sijoilleen jään rippeiden suulaessa paikallaan.

Ihmisen jälkiä, jos laiduntamisen aiheuttamat muutokset jätetään huomioimatta, on varsin vähän. Duottar Gálddojávrrilla on paliskunnan kämppä ja Buksajávrrilla on kokonainen kylä poroaitoineen. Mökit ovat nykyisin pääasiassa tyhjiään, koska moottorikelkat ja mönkijät mahdollistavat poromiehillekin kotona asumisen.

Vedenjakajat ovat ainoita paikkoja, joita pystyy kulkemaan ylittämättä tuon tuosta jokia. Niinpä niille on syntynyt kulku-uria, kun kalastajat ja hillastajat ovat ajaneet traktoreilla, maastoautoilla ja mönkijöillä pyyntivesilleen ja soilleen (kuva 15 luvussa 9.4. Kaldoaivi erämaana; asumattomuus). Eräs Kaldoaivin erämaan urista tulee Mieraslompolosta Buksajávrrille ja jatkaa sieltä Ákšonjunnin ja Guorboaivin tuntureiden kautta Alla Galddoáiville ja sieltä edelleen Pulmankijärvelle tai Njuohkarjärven kautta Njallavaaraan.

Vanhat pyhät paikkansa on täälläkin, kuten käy ilmi Paulaharjun (1927) kuvauksesta:

... Yhtä äkäinen* entisten poroäijien pyhäpaikka oli Njuohkargtunturissa. Puolmakjärven ja Veätshagjoen väliselle kairalle, Njuohkargjärvestä vähän matkaa kaakkoon, oli jumala asettunut isoon valkeaan kiveen, joka oli kuin istuva lapinäijä. Sitä ei Oula Länsman uskaltanut koskaan laumoineen lähestyä, sillä Njuohkargtunturin isäntä olisi itse ottanut runsaat uhrinsa, ellei niitä olisi vapaasti antanut. Eräältäkin poromieheltä jumala iski pitkäisentulella parisataa elukkaa, kun ne olivat lahjomatta tulleet ja paneutuneet makaamaan aivan passepaikan äärelle.

* Paulaharhu vertaa Njuohkargtunturia Annivaaraan.

8.3.8 Ylä-Pulmankijoen laakso

Ylä-Pulmankijoen laakso on kaunis. Se on syvä, kapeahko ja rehevä. Laakson pohjalla joki kiemurtelee kylmänä ja kirkkaana, välillä kasaamiaan hiekkasärkkiä kierrelleen, väliin koivikoiden varjoon sukeltaen. Laakson pohjasta nousevat jyrkät hiekkatörmät ohjaavat joen kulkua (kuva 14 ja taulukko 6).

Laakso on ruhjelaakso; ts. se on syntynyt pitkään kallioperän halkeamaan, muroslijnajaan, jota pitkin maankuori on liikkunut. Vuosimiljoonien kuluessa jää ja vesi ovat kuljettaneet rapautuneen irtaimen aineksen mukanaan muodostaen syvän laakson. Jyrkähköt rinteet ja kallioseinämät, erityisesti Roavvevárriin länsiseinä, erottavat laakson loivapiirteisestä ylätasangosta. Laakson leveys laskettuna linjasta, missä maat alkavat viettää alaspäin, on yläjuoksulla reilu kilometri ja alajuoksulla, erämaan rajan tasalla, noin kolme kilometriä.

Laakso on kaksitasoinen. Yllä kuvattu laakso edustaa kallioperään syntyneen ruhjeen laajuutta ja laatua. Tämän lisäksi laakson pohjalta löytyy toinen laakso, eräänlainen laakso laaksossa. Tämä alempi muodostuma on kapea, ja sitä reunstavat jyrkät, helposti vyöryvät hiekkatörmät. Joki, joka virtaa tietenkin alimpana laakson pohjalla, on syypää muodostumaan. Se on syövyttänyt uomansa 40–50 metriä syvälle lajittuneisiin hiekka-, sora- ja silttikerroksiin, jotka täyttivät uomaa viime jääkauden jälkeen (Manner & Puro 1999).

Beahceguolbba, erillinen mäntymetsäalue laakson länsirinteellä, vastapäätä Roavvevárriin jyhkeitä seinämiä, on alueen erikoisuus. Erikoiseksi sen tekee se, että se on Suomen pohjoisin mäntymetsä, ja myös se, että metsä on täysin erillään muusta mäntymetsäalueesta. Matkaa Utsjokivarren männiköihin kertyy noin neljäkymmentä kilometriä, ja saman verran on myös kaakkoon Opukasjärvelle, missä yhtenäisen mäntymetsän raja alkaa tulla vastaan. Tunturikoivikot ja paljaat ylängöt ovat välissä molempiin suuntiin.

Beahceguolbba on laakson suunnassa noin kolme kilometriä pitkä ja noin kilometrin levyinen metsä Ylä-Pulmankijoen rantahyllyllä. Tasaisella hiekkakankaalla kasvaa harvakseltaan vanhoja, ehkä noin kaksisataavuotisia mäntyjä. Niiden alle on noussut tiheää taimikkoa ja riukumetsää. Männikkö on aiemmin ollut yhteydessä muun Suomen männiköihin ainakin Atlantisella lämpökaudella, muutama tuhat vuotta sitten. Todennäköisempää on kuitenkin, että yhteys on katkennut vasta pari kolmesataa vuotta sitten, jolloin Tenojoen varren ja Pulmankijärven männiköt tulivat käytetyksi loppuun, sekä paikallisiin että Norjan rannikon tarpeisiin.

Vaikka Pulmankijärven talot ovat melko lähellä, ei laaksossa silti näy kovin paljon merkkejä ihmisten läsnäolosta. Matala vaikeakulkuinen joki, joka on lisäksi rauhoitettu kalastukselta, ei tarjoa kunnon kulkuväylää. Sivulta päin lähestyminen merkitsee laskeutumista syvään ja jyrkkään laaksoon, ja nousua takaisin, joten tämäkään vaihtoehto ei houkuta.

8.3.9 Ylä-Pulmankijoen latvat

Alueen rajana idässä on Pulmankijärven laakso ja Ylä-Pulmankijoen jyrkkä ruhje-laakso. Čuomasvárriin alueeseen ei ole selvää rajaa. Kaakossa ja etelässä raja kulkee korkeita maita, jotka jakavat vesiä etelään Näättämön vesistöalueeseen ja pohjoiseen Ylä-Pulmankijokeen. Lännessä ja luoteessa alue rajautuu tunturiylänköön (kuva 14 ja taulukko 6).

Alue muodostuu useasta skaidista, jotka jäävät pohjoiseen tai koilliseen laskevien jokien väliin. Suurimmat joet ovat myötöpäivään lueteltuina: Moresveijohka, Ylä-Pulmankijoki, Aškkasjohka, Skaidejohka ja Gálddašjohka. Alue on pääosin 100–300 metrin korkeudella merenpinnasta, ilman selkeitä tuntureita. Vain Skáidečohkka erottuu jyrkästi ympäristöstään, eikä sekään ole 261 metriä korkeampi. Maasto on melko pienipiirteistä ja vaikeakulkuista lukemattomien kumpareiden, kivien, pikkusoiden ja lampareiden takia. Erityisen paljon kumpumoreeneja on Moresveijuskaidissa.

Vielä 1960-luvun alussa koko aluetta peitti tunturikoivikko, mutta siitä on enää muistot jäljellä. Järvien rannoilla ja purojen varsilla on siellä täällä pienehköjä puuryhmiä, mutta yleensä maasto on melko aukea. Siellä, missä koivut ovat olleet paksuja, niiden rungot saattavat yhä töröttää pystyssä. Pensasmaiset koivikot ovat jo maatuneet niin, että äkkinäinen ei ehkä huomaakaan, miten maisema on muuttunut.

8.3.10 Čuomasvárri

Erämaan koilliskulmaan Norjan rajalle jäävä alue poikkeaa muusta erämaasta topografisen ja kasvistollisen monimuotoisuutensa takia. Seudun tunnus on selvästi ympäristöstään nouseva, 435 metriä korkea Čuomasvárri. Sen laki on paljas vaara-nimityksestä huolimatta. Sankka koivikko peittää tunturin jyrkkää etelärinnettä ja sen alla on rehevä niitty. Tunturi peilaa itseään saman nimisiin järviin (taulukko 6).

Alue on jokilaaksoja lukuun ottamatta puutonta tai yksittäisten puiden leimamaa tunturiylänköä. Suhteelliset korkeuserot ovat suurehkoja siitä huolimatta, että tunturit jäävät Čuomasvárria lukuun ottamatta varsin mataliksi. Esimerkiksi Urroaivi Norjan rajalla on 347 metriä korkealla ja Roavvevárri (Ruávivääri) vain 265 metriä korkealla. Meren läheisyys näkyy siinä, että puuraja on matalalla.

Maisema ei ole selkeästi suuntautunut minnekään. Järvet, suot, moreeniselänteet ja tunturit ovat muodoltaan pyöreähköjä tai milloin minkäkin muotoisia, mutta muualla erämaa-alueella tyypillinen suunta lounaasta koilliseen puuttuu. Alueen lukuisat järvet laskevat Luossajoen kautta Ylä-Pulmankijokeen. Luossajoki virtaa rehevässä koivikossa.

Čuomasvárriin kallioperä muodostuu emäksisistä syväkivistä, pääasiassa gabros-ta. Samanlaista kallioperää on myös Petsikossa ja Vetsijoen keskijuoksulla. Gabro

on gneisseihin verrattuna ravinteikas kivilaji. Čuomasvárrin erikoisuutena on lisäksi ultraemäksisistä kivilajeista muodostunut purkauma, joka tulee esiin tunturin laella. Sen seurauksena tunturin rinteillä kasvaa vaateliaita kasvilajeja, esimerkiksi lapinvuokkoa.

Čuomasjávrrin rannoilla on rajavartioston ja paliskuntain yhdistyksen kämppä ja myös Metsähallituksen autiotupa. Kävelyreitti Pulmankijärveltä Sevettijärvelle kulkee sen kautta.

8.3.11 *Gukčejávrrit*

Kun lähdetään kävelemään kohti itää Mierasjärven kohdalta Utsjoen tieltä, vastaan tulee melko pian suurehko suoalue (kuva 14 ja taulukko 6). Siitä käytetään tässä nimeä Gukčejávrrit eli Kuktsejärvet. Nimi tulee Ylimmäisestä, Keskimmäisestä ja Alimmaisesta Kuktsejärvestä, jotka sijaitsevat suoalueen keskellä.

Maasto on soiden takia vaikeakulkuista. Suot ovat yleisesti mättäisiä vaivaiskoivurämeitä. Pienehköjä palsojakin esiintyy. Koivusaarekkeet ovat matalia.

Palsojen, lampareiden ja matalien järvien takia alueella on kesällä alueellisesti monipuolinen linnusto. Kahlaajista esiintyy muun muassa punakuiria ja mustavikloa tyypillisen liron ohella. Vesipääsky viihtyy lammikoissa. Mustalinnut, pilkkasiivet ja allit ovat tavallisia varsinkin kevätmuuton aikana, jäiden lähtiessä järvestä.

Retkeilijöistä, innokkaita lintumiehiä lukuun ottamatta, alue näyttäne luotaantyöntävältä ja ikävältä. Lähiseudun ihmisille se on kuitenkin tärkeä. Veneet järvien rannoilla ja maantieltä tuleva polku kertovat, että alueen kalavedet ja hilla-suot ovat käytössä. Useat yksityiset niittypalstat ovat osoituksena 1900-luvun alkupuolella vallinneesta niittytaloudesta. Niittypalstoilla ei ole yleensä rakennuksia.

8.3.12 *Petsikko*

Autoilija, joka ajaa etelästä kohti Utsjokea, sivuuttaa männyn metsänrajan kohta Syysjärven jälkeen. Kymmenisen kilometriä sen jälkeen tie kulkee tasaisessa suomaisemassa, jota järvet, lammet ja matalat tunturikoivukummut elävöittävät (taulukko 6). Säytsjärven jäätyä jo taakse tie alkaa nousta. Ollaan tulossa Petsikolle. Kun on noustu pitkä ylämäki ja laskeuduttu jo hieman sen taaksekin, avautuu etuvasemmalla uusi maailma. Se on jo Utsjokea. Jos sää on kaunis, etualan tunturimaiseman takana taivaanrajassa näkyy Rastegaissan luminen huippu. Se on kaukana Norjassa, Tenojoen takana (kuva 14).

Petsikon alue rajautuu kahta puolta varsin selvästi suoalueisiin: luoteessa Kuktsejärvien alueeseen ja kaakkossa Suurten soiden alueeseen. Koillinen raja Guorboivin tunturiseutuun on sen sijaan vähittäinen. Lounaassa Petsikko jatkuu yli Utsjoen tien.

Petsikko on vedenjakajaseutua. Vedet jakautuvat täällä kahteen päävesistöalueeseen: Pohjoiseen virtaavat vedet kulkeutuvat Utsjokeen ja sitä myöten Tenoon. Etelään kääntyvät virrat menevät Syysjokeen ja sieltä edelleen Kaamasjokeen ja eri järvien kautta Inarijärveen ja sieltä edelleen Paatsjokea pitkin mereen. Näätämöjoen päävesistöaluekaan ei ole kaukana. Se kohtaa kaksi muuta päävesistöaluetta Tsieskadasvarrin päällä, noin kuusi kilometriä Petsikosta koilliseen. Juuri kohtaamispaikasta tipahtava sadepisara saattaa ajautua Tenoon, Paatsjokeen tai Näätämöjokeen.

Utsjoen ja Inarin kuntien välinen raja seurailee Tenon ja Näätämön vedenjakajaa ja sitä juovattelee myös Kaldoaivin ja Muddusjärvien paliskuntien raja-aita, jonka viertä talvinen kelkkareitti puolestaan on löytänyt paikkansa. Eivät rajat satumalta ole nykyisessä paikassaan. Utsjoen ja Inarin siidojen raja oli jo useita satoja vuosia sitten samassa paikassa; Ruotsin vallan aikana se oli myös Tornion ja Kemin Lappien raja. Rajaseudun leima ilmenee muun muassa siinä, että paikannimillä on sekä pohjoissaamelainen että inarinsaamelainen muoto. Esimerkiksi haarakkeinen Johttijärvi on pohjoissaameksi Johttejávri ja inarinsaameksi Juttjávri. Suuri, lähes saareton Jullamojärvi on inarinsaameksi Juullámjávri. Se on jo niin selvästi Inarin puolella, että sillä ei ole vakiintunutta pohjoissaamelasta nimeä. – Sanomattakin on ehkä selvää, että suomenkieliset nimet ovat syntyneet väännöksinä saamesta. Määriteosa on yleensä jätetty kääntämättä ja vain väännetty äänneasultaan alkuperäistä muistuttavaksi. Sanan kantaosa on käännetty; esimerkiksi jävri on järvi ja niin edelleen.

Maat ja vedet ovat selvästi suuntautuneet lounaasta koilliseen. Yhtenäinen tunturikoivikko peittää kovan maan selänneitä.

Ihmisten läsnäolo alueella näkyy muutamina kalakämpinä, kulku-urina ja poroitoina. Petsikon maston valot näkyvät pimeässä kauas tunturimaahan toimien suunnan osoittajana tunturissa kulkijoille.

8.3.13 Suurten soiden alue

Suurten soiden alue muodostuu, kuten nimikin jo sanoo, useasta suuresta suoalueesta. Siihen kuuluu Sammuittijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue suunnilleen sellaisenaan ja lisäksi koillisessa Silisjoen valuma-alueen soita. Topografi karttaan alueelta on merkitty nimellä seuraavat suot: Kiesvaaranjätkä, Sammuittijätkä, Ravgâmoorâstjegg, Vaijoenjätkä, Isonlahdenjätkä, Suávviljegg ja Jääjärvenjätkä (taulukko 6).

Alueen kokonaispinta-ala on noin 75 000 hehtaaria ja suurin pituus lounaasta koilliseen 63 kilometriä. On kuitenkin huomattava, että sama suokokonaisuus jatkuu lounaassa tarkasteltavan alueen ulkopuolelle Kaamasjoelle, missä on myös laajat suot Kaamasjoen kahta puolen. Kun tämä otetaan huomioon, tulee suoalueen pituudeksi noin 75 kilometriä ja pinta-alaaksi lähes 100 000 hehtaaria.

Alueen laajuus huomioon ottaen on luonnollista, että ei ole syntynyt sellaista erisnimeä, joka kuvaisi koko aluetta. Jo Sammuttijängän–Vaijoenjängän soiden-suojelualue oli syntyessään vuonna 1988 niin iso, että se sai kantaakseen hankalan nimen. Alueen laajuus tulee esiin myös siinä, että se kuuluu kahteen päävesistöalueeseen. Kiesvaaranjängän vedet lounaassa laskevat Inarijärveen ja sieltä Paatsjoen kautta mereen. Muu osa alueesta kuuluu Näätämöjoen vesistöalueeseen. Nikulasjoki, Vaijoki ja eräät pienemmät joet ja purot kokoavat vesiä Iijärveen, josta Näätämö saa alkunsa. Alueen koillisosan vedet virtaavat Silisjoen kautta Opukasjärveen yhtyen siinä Näätämöjoen vesiin.

Alueen korkeus vaihtelee 193 metristä (Iijärven korkeus) noin 260 metriin. Alue rajautuu varsin selvästi korkeammasta ja kuivemmasta ympäristöstään. Hyvä näkymä suomaailmaan aukeaa erityisesti Kiesvaaralta ja suoalueen pohjoispuolisilta Jullamoavilta, Mierggasroavvilta, Suorre Tievjalta sekä Skiehččarasoavilta ja vielä Rovivaaralta alueen itäpuolella.

Suurten soiden alue on kauttaaltaan tasaista ja varsin vähäpiirteistä soiden, moreeniselänteiden, pikkujärvien, lampien ja lampareiden maisemaa. Maat ja vedet ovat suuntautuneet selkeästi lounaasta koilliseen ja osoittavat tällä jään virtausuunnan viimeisen jääkauden aikana. Suot lampineen ja rimpineen muodostavat maiseman perustason. Siitä nousevat saarimaisesti tai luotomaisesti matalat ja pitkänomaiset moreenikummut eli drumliinit. Tavallista on, että tunturikoivun peittämää moreeniselännettä kiertää puuton, voimakkaasti routiva kehä, ns. routapaljakkä, joka muuttuu suolle mentäessä ensin suurimättäiseksi pounikoksi ja sitten nevarämeeiksi, jossa märät rimpipinnat vuorottelevat labyrinttimäisten mätsjonojen kanssa.

Suurten soiden alue ei ole houkuttanut paikallisia ihmisiä pysyvämpään asumiseen. Alueella ei ole kuin muutama kämppä. Myöskin retkeilijät karttavat aluetta. Syynä ovat maaston vaikeakulkuisuus (erityisesti poikkimain kuljettaessa) ja kesäaikana myös räkkä. Talvella seutu on altis tuulille ja tuiskuille. Maisemakin on yksitoikkoinen ja huonosti suojaa-antava. Vain muutamat paikat erottuvat selkeästi peruselementtejään toistavasta maisemasta. Tällainen on esimerkiksi Puáskivääri (topografikartassa Poaskevarri), jossa Puáskijuuhân seitsemän latvapuroa kulkevat rinnakkain matalissa koivikkokuruissa.

8.3.14 Iijärvi ja Pautujärvi

Erään kuulemani tarinan mukaan nimi Iijärvi tulee siitä, että kestää yli yön ajaa porolla järven päästä toiseen. Tarinassa on ainakin sen verran perää, että Iijärven suomennos inarinsaamelaisesta Ijjävristä on kuin onkin Yöjärvi eikä Iijärvi. Poron pitäisi kuitenkin olla tosi laiska, jotta se viipyisi koko pitkän talvisen yön kahdenkymmenen kahden kilometrin matkalla. Koska tavalliselta ajokkaalta matka taittuu normaalikelissä muutamassa tunnissa, tarinan todenperäisyys taitaa olla niin ja näin. Mutta siitä, niin kuin kaikista hyvistä tarinoista jää aina jotakin mieleen; tässä tapauksessa se, että Iijärvi onkin itse asiassa Yöjärvi.

Mutta on lähes saareton Iijärvi tänäkin päivänä niin pitkä ja autio, että moottori-
kelkkailija, joka ajaa keskitalven maitomaisessa, varjottomassa valossa, ehtii
epäillä lukuisia kertoja pyörähtäneensä, kun ranta ei vain tule vastaan lumisa-
teesta. Pelkästään tämä – Iijärven suuruus ja Pautujärven suuruus – antaa oikeu-
tuksen rajata alueen omaksi kokonaisuudekseen.

Pohjoiset suoalueet alkavat heti Sammuttijärven ja Iijärven rannasta. Ranta on
paikoin niin matalaa, että järvellä kulkija ihmettelee, miten vesi pysyy järvessä.
Etelässä raja on kohdassa, missä tunturikoivikot muuttuvat yhtenäisiksi männi-
köiksi. Idässä alue päättyy suurten kivilohkareiden vallitsemaan kumpareikkoon.

Iijärvi ja Pautujärvi näyttävät kartalla sisaruksilta: ne ovat rinnakkain ja ne ovat
jotakuinkin samankokoisia ja -muotoisia, jos ei oteta huomioon Iijärven lounais-
päättä, joka on koukeroisten hiekkaharjujen, hiekkarantojen ja veden sokkeloa.
Epäily järvien läheisestä yhteydestä herää kuitenkin niitä tarkemmin tutkittaes-
sa. Pautujärvi, joka on yhdeksäntoista metriä korkeammalla kuin Iijärvi, lähtee
ennakko-odotusten vastaisesti laskemaan vesiään lounaaseen, pois päin merestä.
Čivtjuuhâ, Siuttajoki, laskee Inarijärveen. Iijärvi on sentään johdonmukaisempi ja
pudottelee Näätämöä myöten suoraviivaisesti kohti Jäämerta. Järviä erottaa
matala, noin kahden kilometrin levyinen kannas.

Avoimet vedet, matalat selänteet tunturikoivuineen, hiekkaharjut Iijärven mo-
lemmissa päissä, kiviset ja puuttomat routapounikot Pautujärven eteläpuolella ja
pohjoisen puolen apeat aavat – jos näin tunteenomaista ilmaisu on ylipäänsä lu-
pa käyttää alueesta, joka on jollekin rakasta kotiseutua – ovat maiseman keskei-
simmät elementit (taulukko 6).

Ihmisten vaikutus näkyy selvästi maisemassa. Kala, erityisesti siika, on saanut
yhden jos toisenkin rakentamaan kalapirttinsä järven rantaan, onpa Iijärven lou-
naispäässä talojakin kenttineen. Myös Kittilompolossa, Siuttajoen laitamalla, on
vanha lapintalo. Se lienee sijainnut aikanaan hyvinkin keskeisellä paikalla, mutta
on jäänyt sitten tienrakentamisen myötä syrjään ja tyhjentyneet. Osa seudun ra-
kennuksista on vanhuuttaan rapistunut, osa on uusia, hyvässä kunnossa ja käy-
tössä.

8.3.15 Ordavääri

Jos on kiinnostunut geomorfologiasta, kannattaa mennä Ordaväärin alueelle.
Siellä on nähtävissä suhteellisen pienellä alueella monenlaisia jään ja veden ka-
saamia muodostumia.

Maisemallinen kokonaisuus muodostuu viidestä osa-alueesta: itse Ordavääristä
kumpukenttineen, Iijärven–Silisjoen harjujaksosta, Ládnuoldžasta, Silisjoen itä-
puolisesta hiekkakentästä ja mäkimaisemasta, joka jää harjujakson ja Näätämö-
joen väliin (kuva 14 ja taulukko 6).

Ordâvääri on hauskan näköinen, vähän kuin eri maailmasta. Pienet patamaiset kummut nousevat rakkulamaisesti karusta kankaasta, joka kasvaa harvaa ja lyhyttä tunturikoivua. Kivenjärkäleitä on siellä täällä, ja aivan lukemattomasti on pieniä lampareita.

Iijärven–Silisjoen harju nousee Iijärvestä sen koillispäässä. Sieltä se jatkuu leveähkönä muodostumana Selkäjärville. Lukuisat peurankuopat kertovat, että villipeurat ovat käyttäneet harjua aikanaan kulkureittinään. Selkäjärvet harju erottaa toisistaan kapeana, jyrkkänä ja vaikeakulkuisena koivikkokannaksena. Järvien jälkeen harju jälleen levenee ja jatkaa matkaansa suuntansa säilyttäen kohti Puás-kijuuuhâ. Sinne tullessa harju muuttuu vaikuttavan näköiseksi kumpumuodostumaksi, jonka nimi on Ládnabuoldža. Tai on ehkä väärin puhua kummuista ja myöskin mäistä, vuorista tai selänleistä. Suomen kielestä ei taida yksinkertaisesti löytyä sanaa, joka kuvaisi suuria ja pyramidimaisia muodostumia, jotka vieressä seisten tekevät – ilman näkyvää syytä – läpiajamattoman esteen muuten tasaiseen seutuun. Geologeilla on kyllä syyensä ilmiölle. He puhuvat ”kamesmaastosta”. Sana tarkoittaa harjujen liepeille lajittuneista aineksista koostuvia kumpu- ja selänne muodostumia (Manner & Puro 1999), jotka ovat syntyneet jääkauden loppuvaiheessa, kun jään päällä ja sisällä ollut aines on vajonnut niille sijoilleen jään sulaessa pois alta ja ympäriltä. Tällaisia kerrostumia kutsutaan kuolleen jään muodostumiksi.

Silisjoen jälkeinen melko tasainen hiekkakenttä edustaa harjun deltamaista osaa. Täällä jäätikköjoki lienee aikanaan päättynyt syvään veteen tai suurempaan suvantoon, ja vesi on levittänyt hiekkvoja ympäriinsä. Myös tuuli on ollut asialla, sillä alueella on dyynejä.

Harujukson ja Näätämöjoen väliin jää vahvaa tunturikoivikkoa kasvava mäkinen maasto. Erityisesti Vuontislompolon seudulla mäet ovat jyrkkiä ja jopa toppamaisia, mutta koilliseen mentäessä maasto tasaantuu ja myös laajempia soita alkaa esiintyä, eikä vain pikku painanteita niin kuin muualla Ordâväärin alueella.

Seudulla tapaa harvoin ihmisiä. Siitä pitää kesäaikana huolen Näätämöjoki, joka sulkee kulun pohjoiseen. Talvella on vilkkaampaa. Silloin voi tavata jonkun riekonpyytäjän tai kalastajan, joka pitää majaansa jossakin Näätämökivarren kämässä. Aitavahtikin ajaa silloin tällöin Muddusjärven ja Näätämön paliskuntien raja-aitaa, joka kulkee alueen poikki etelästä pohjoiseen.

8.3.16 Karhuvaara

Karhuvaaran alueen syvä erämaisuus tuntuu yhtäkkiä hieman yllättävältä; sijaitseehan alue kuitenkin melko lähellä Sevettijärven tietä. Mutta kun tutustuu lähemmin alueen piirteisiin, sen hiljaisuus ja syrjäisyys käyvät luonnollisiksi. Tähän on kaksi pääsyytä: Alueella ei ole mitään erityistä vetovoimatekijää kuten hyviä kalavesiä, jotka houkuttelisivat luokseen. Toinen syy on kulkuvaikeus. Alueelle on vaikea päästä ja jos sinne meneekin, on siellä vaikea liikkua väsymättä ja eksymättä.

Jos haluaa kävellä alueelle Sevettijärven tieltä, ei ole kovin paljon vaihtoehtoja lähtöpaikan valinnassa. Pitkä järvireitti näet katkaisee yleensä yhteyden tielle. Ainoiksi vaihtoehtoiksi jää aloittaa taival joko Nitsijärven koillispuoliselta vedenjakajalta tai Mihkali- ja Rautaperäjärven välisestä salmesta, jossa on pukkisilta, tai sitten Sevettijärveltä. Kaikissa tapauksissa vastassa on ensin reilun viiden kilometrin mäntymetsätaival. Varsinkin Nitsijärven vaihtoehdossa se on vaikeakulkuinen kumpareiden, kivien, painanteiden, pensasmaisten koivujen ja mäntyjen pitkien alaoksien takia.

Itse alue on suurpinnanmuodostukseltaan varsin tasaista ilman, että mikään vaara nousisi juuri muita korkeammalle. Karhuvaara, jonka mukaan olen nimennyt alueen, ylenee kuitenkin loivasti ympäristöstään. Sen korkeus jää silti vain 230 metriin. Iso-Pelsa nousee jyrkästi tasangosta 273 metrin korkeuteen, mutta koska se on alueen länsilaidalla, ei se kuvaa oikein koko aluetta (kuva 14).

Jos maasto onkin yleispiirteiltään laakeaa, on se yksityiskohdissaan rikkonaista, epätasaista ja paikoin kallioistakin. Mäet, painanteet, pikkusuot, lukemattomat matalat lammet ja lampareet seuraavat toisiaan päättymättömästi (taulukko 6). Kun vielä tunturikoivu peittää kaukonäkymää, muodostuu tästä kaikesta eksyttävä systeemi. Maasto on tosin suuntautunut täälläkin lounaasta koilliseen, mutta pienistä korkeuseroista johtuen se saattaa jäädä maanrajassa kulkijalta huomaamatta.

Maasto on vaikeakulkuista erityisesti kuljettaessa kaakosta luoteeseen. Kulkija törmää tuon tuosta poikkisuuntaiseen lampeen, ja sitäkin ei käy aina kiertäminen rantoja pitkin, koska niitä peittävät yleisesti ruosteenmustat louhikot. Ja on louhikoita muuallakin. Iso-Pelsan koillispuolelta lähtee kivivyö, jolla on pituutta kahdeksan kilometriä ja leveyttä parhaimmillaan pari kilometriä. Vaivaiskoivu peittää suopainanteita. Sileät kovan maan taipaleet ovat lyhyitä.

Edellä sanottu huomioon ottaen ei tarvitse ihmetellä, että retkeilijät karttavat aluetta. Mutta on täälläkin käyttäjänsä. Joidenkin suurempien järvien rannoilla on kolttien kalapirttejä. Muutamat niittypalstat ovat nekin löytäneet rakentajansa. Ja ovat tietysti poromiehet ja porot. Näätämön paliskunnalla on erotuspaikka Ahvenjärvellä, ja sieltä lähtevät pitkät ohjainaidat eli siulat kohti Pautujärveä.

8.3.17 Näätämöjoen laakso

Näätämöjoki virtaa Iijärvestä lähtiessään tunturikoivikoiden sisällä. Aina välillä se leviää lompoloiksi. Niistä huomattavimmat ovat Kaarttilompolo ja Vuontis-lompolo, jonka lukuisat niemekkeet ja lahdet pistävät arvaamaan, mistä pääuoma kulkee.

Kohta Opukasjärven jälkeen jokilaakson rannat muuttuvat mäntyvaltaisiksi. Laakso ei ole erityisen jyrkkä. Se on syntynyt kallioperän ruhjeeseen, jonka suunta on lounaasta koilliseen. Jään sulamisvaiheessa, noin 10 000 vuotta sitten laakossa virtasi jäätikköjoki. Paitsi, että se kuljetti irtainta ainesta mukanaan, se

myös kasasi sitä hiekka- ja sorakerrostumiksi laakson pohjalle. Nykyinen joki on muovannut uomansa näihin kerroksiin.

Näätämöjoki on yleensä 1–3 metriä syvä, pääosin hiekkapohjainen, melko laiskasti virtaava joki. Kosket ovat matalia, mutta kivisiä. Vesi ja jäätelit muokkaavat pohjaa varsinkin matalissa kohdissa, missä virran nopeus on suurempi kuin syvänteissä. Virta muovaa hiekkaa kuten tuuli lunta. Se kinostaa, tekee pohjaan aaltoja ja kaivaa pohjakiven ympärille rengasmaisen syvänteen samoin kuin tuis-ku jättää mökin ympäristön lumettomaksi.

Jään sisäisissä tunneleissa ja railoissa virranneet sulamisvedet ovat muodostaneet laakson keskiosaan, joen eteläpuolelle, epäyhtenäisen harjun. Harju on osa pitkää harjujaksoa, joka alkaa Kaamasesta Tuuruharjun nimellä. Iijärven lounaispäässä, missä harju sukeltaa järveen, on kauniita hiekkarantoja. Harju nousee Iijärvestä sen koillispuolella jatkaen matkaansa Opukajärven pohjoispuolelle. Siellä jäätikkövirran tuomat hiekat ovat aikanaan kerrostuneet sulamisvesistä syntyneeseen jääjärveen leviten tasaiseksi kuolpunaksi. Sen koillispuolella alkaa jälleen katkonainen harjujakso, joka on syntynyt Raanuojan laaksoon; ja myös toinen harju, joka kulkee Näätämöjoen eteläpuolella Saunakoskelta Suopumavaaran kohdalle asti.

Näätämö on erämainen lohijoki. Joki virtaa tiettömässä kairassa toisin kuin muut Suomen tunnetut lohijoet Teno ja Tornionjoki. Erämaisuus luo Näätämöjoelle aivan oman tunnelmansa. Kalastajat arvostavat sitä. He tulevat joelle heinäkuun alussa, lohien nousun alettua, ja sen jälkeen heitä on elokuun puoliväliin, jolloin joki alkaa jälleen hiljetä.

Kolttasaaamelaisilla on kalastustukikohtia joen rannalla tai hieman syrjempänä (kuva 17). Metsähallituksella on vuokratuvat Kontinpaistamassa, Saunakoskella ja Kuosnijoella, ja niiden lisäksi on tulipaikkoja (ks. liite 3). Näätämöjoessa on kaksi siltaa. Niistä toinen on Opukajärven länsipuolella. Toinen, noin sata metriä pitkä riippusilta ylittää joen lähellä Norjan rajaa, noin kilometri Kallojoen suusta alavirtaan. Myös Kallojoessa on silta. Seudun yksityismailla on yleisesti kämppejä.

Ihmisen vaikutus näkyy joella muutenkin kuin kalastuksen ja retkeilyn tukirakenteina. Joen etelärannassa, jotakuinkin erämaan rajalla, kulkee Vätsärin ja Näätämön paliskuntien välinen poroaita. Aidan ja joen väliin jää laaja ja tiheä viljelymännikkö, joka on kylvetty 1930-luvulla.

Näätämöjoki on myös raakkujoki. Raakku eli jokihelmisimpukka on harvinaistunut kovin viime vuosikymmeninä, ainakin Saunakosken ja Norjan rajan välisellä jokiosuudella. Kesällä 1998 tehdyssä inventoinnissa löydettiin vain kymmenkunta elävää raakkua, mutta runsaasti kuolleitten raakkujen kuoria.

Kasvistollinen erikoisuus on tunturikohokki, jota tavataan varsin tavallisena joen rantatörmiltä (kuva 2).

8.3.18 *Stuorrát Golmmesjávri*

Stuorrát Golmmesjávrin alue on muihin alueisiin verrattuna pieni. Se on kuitenkin rajattu omaksi kokonaisuudekseen, koska sitä ei voi väkivaltaa tekemättä liittää muihin. Se poikkeaa Čuomasvárrista, koska sen maasto on selvästi suuntautunut lounaasta koilliseen, ja koska se kuuluu Silisjoen eikä Ylä-Pulmankijoen vesistöalueeseen. Sitä ei voi liittää ”Suurten soiden alueeseen”, koska suot eivät ole erityisen tunnusomaisia. Kalliot, ruhjeet ja lampareet, jotka ovat ”Isokivennokan” tunnuspiirteitä, puuttuvat. ”Villavaaraankaan” lähes puutonta aluetta ei voi oikein liittää, koska Villavaara edustaa paremminkin Näätämöjoen puoleisia vaihtelevia maisemia (taulukko 6).

Mutta on alueella sellaisia omiakin piirteitä, jotka puoltavat sen itsenäisyyttä. Niitä ovat etenkin Stuorrát Golmmesjávri, joka on suuri ja kaksiosainen, arktisen oloinen järvi. Sen jäät sulavat korkean sijainnin (270 m mpy) takia vasta juhannuskesällä kuten Vetsijärvikin. Kannaksen halkaisemat Čárajávrrit (Tsaarajärvet) alempana, harvahkon tunturikoivikon sisällä ovat myös laajahkoja.

Alue Tsaarajärvistä koilliseen on puutonta tunturiselännettä. Čáraoavlin laki on 345 metrin korkeudella. Sitä neljä metriä ylemmäksi nousee Golmmesoavi, joka on joillekin historiankirjoista tuttu. Laella on rajapyykki. Se on pystytetty sinne Strömstadissa vuonna 1751 tehdyn rauhansopimuksen jälkeen. Tuossa sopimuksessa ratkaistiin silloisen Tanska-Norjan ja Ruotsi-Suomen verotusalueiden raja pohjoisessa. Inari jäi vielä lähes sadaksi vuodeksi yhteisverotusalueeksi, sillä rajankäyntiä Golmmesoavista etelään jatkettiin vasta 1820-luvulla. Golmmesoavlin rajapyykki toimii nykyisin Suomen ja Norjan rajamerkinä. Osoituksena maiden hyvistä suhteista valtakunnan rajalla oleva poroaita kulkee milloin Suomen, milloin Norjan puolella. Stuorrát Golmmesjávrin se kiertää Norjan puolelta.

Kaldoavin ja Näätämön paliskuntien välinen aita kulkee alueen läpi kunnanrajan suunnassa. Se lähtee Stuorrát Golmmesjávrin kannakselta, ohittaa Tsaarajärvet eteläpuolelta ja jatkaa vedenjakajaa (ja Inarin ja Utsjoen kunnanrajaa) suurpiirteisesti seuraten lounaaseen kohti Petsikkaa.

Eteläisemmän Tsaarajärven itäpuolella on Metsähallituksen autiotupa Sevetti-Pulmanki-reitin varressa.

8.3.19 *Isokivennokka*

Isokivennokka eroaa kaikista muista alueista. Ero johtuu laajoista kalliopinnoista, jotka peittävät seutua vaaka-, pysty- ja vinoseinäminä ja ruhjeina. Maasto on epätasaista ja rikkonaista. Puustoa ei ole. Lammikot täyttävät lukemattomia painanteita (taulukko 6). Kivenlohkareet kalliuseinämillä voivat tuoda mieleen kummia kuvia.

Talvella, kun lumi tasaa kuopat ja hävittää lammikot näkyvistä, maiseman rikkoisuus häviää. Varsinkin keskitalven pilvisinä päivinä, kun varjoja ei ole ja lumi on yhtä maitoa, alueella liikkuva kelkkailija saa olla tarkkana. Edessä olevaa rotkoa ei ehkä huomaa ennen kuin tipahtaa siihen. Lumettomat mustat seinämät antavat kuitenkin viitteitä maaston yleiskuvasta toisin kuin puuttomassa avotunturissa, jossa tasapainoaisesti helposti pettää, kun ympärillä on pelkkää valkoista, ilman mitään kiinnekohtaa. Lukemattomat ovat ne tarinat, joissa kuvataan tällaisia erehdyksiä. Onpa käynyt niinkin, että reessä matkannut toveri on kävellyt pysähtyneen kelkan viereen säikähdyttäen ajajan pahanpäiväisesti; hän kun on luullut ajavansa hyvänlaista vauhtia eteenpäin moottorin käydessä ja telan pyöriessä tyhjää.

Alueen karuus huomioon ottaen ei tarvitse ihmetellä, että alueella on vain vähän ihmisen rakenteita. Paliskuntain yhdistyksellä on sentään kämpppä Norjan rajalla, poro-aidan varressa ja rajaan liittyy myös Rajavartioston kämpppä, joka sijaitsee kauniissa koivikkokurun suussa alueen pohjoisosassa.

8.3.20 Villavaara

Villavaaran alue on hyvin monimuotoinen. Se on sitä sekä kasvillisuuden, geologian, pinnanmuotojen että vesien suhteen. Siellä ovat ainoana alueista edustettuna kaikki Kaldoaivin erämaa-alueen keskeiset maisemaelementit (taulukko 6).

Suuri vaihtelu merkitsee kuitenkin samalla sitä, ettei mikään yksittäinen maisematekijä nouse yksinomaisesti hallitsevaksi, vaan mäntymetsät, paljakat, suot, kalliot, louhikot ja lammet nousevat pienialaisesti esiin tunturikoivikoiden muodostamasta taustasta.

Pienet virtaavat vedet, purot ja jokien latvat, ovat vaara-alueen erityispiirre. Alueelta lähtee muun muassa Silisjoen ja Harrijoen latvahaaroja ja Raanuoja. Silisjoen latvapurot alueen länsiosassa kulkevat runsaspuustoisissa koivikkokuuruissa. Rehevyyden syynä on emäksinen kallioperä. Alue kuuluu Opukasjärven liuskealueeseen, joka kulkee viiden–kymmenen kilometrin levyisenä Gisttabelvuopmista pohjoisessa Sundejärveen etelässä. Liuskealue muodostuu pääosin amfiboliitista.

Sevettijärven–Pulmankijärven retkeilyreitti kulkee alueen halki. Sen varressa ovat Iisakkijärven ja Huikkimatsokkan autiotuvat. Niin sanottu Norjan polku lähtee Iisakkijärven pohjoispuolelta kohti Isokivennokkaa. Sen kulkijoita palvelee Rousajärven autiotupa, josta on myös yhteys Näätämöön ja Pulmankijärvelle.

Metsähallituksen reittien ja tupien ohella rajavartiostolla ja Näätämön paliskunnalla on kämpät alueella.

8.3.21 Mäntymetsäalue

Yhtenäisten mäntymetsien alue ulottuu ainoastaan alueen etelälaitaan. Maasto on kumpuilevaa. Näkyvyys jää mäntyjen ja mäkien takia lyhyeksi. Pienet suot ja lammet ovat tavallisia (taulukko 6). Alueen erikoisuutena on Kiviselkä, joka nimensä mukaisesti on laaja, yli kymmenen neliökilometrin suuruinen louhikko-kenttä. Aivan yhtenäistä louhikko ei kuitenkaan ole, vaan mäntymetsiköitä kasvaa kivikoiden välissä.

Täällä, kuten viereisellä Karhuvaaran alueellakin, ihmisiä tapaa harvoin. Syynä lienee Nitsijärven pohjoispuolinen kumpumoreenialue, joka vaikeakulkuisena torjuu tulijoita. Alueen erämaaluonne onkin korkea tien läheisyydestä huolimatta. Erämaisuuutta eivät juurikaan vähennä vanhat kannot, jotka osoittavat, että täälläkin on hakattu varovaisesti joku vuosikymmen sitten.

8.4 Talvinen maisema

Varsin tavallista on, että luonnonkuvaukset kirjoitetaan kesänäkökulmasta. Tämä on perusteltua sen takia, että kesällä on elämää, ja se kiinnostaa ihmisiä. Esimerkiksi kasvillisuus eri lajeineen nousee esiin. Talvellahan se on lumen alla ja monien kasvien maanpäälliset osat ovat kuolleet ja kuihtuneet. Kesäistä kuvausta puoltavat myös muuttolinnut, jotka ovat näkyvimmillään ja kuuluvimmillaan kesän alussa. Tuohon ajankohtaan pääsääntöisesti ajoittuvista kuvauksista voi kuitenkin tulla se virheellinen kuva, että erämaa olisi ympäri vuoden yhtä helvetinmoista huutoa, sirkutusta, vihellystä, piipitystä ja räähkyntää.

Suurimman osan vuodesta erämaa on kuitenkin varsin hiljainen paikka, usein lähes äänetön. Lumi peittää maata kahdeksan kuukautta. Siitä kaksi kuukautta on lähes pelkkää hämärää, kaamosta.

Vetsivuomaa valaisee kuu ja lumi. Yö tuntuireitten ja kurujen yllä on kuin harso, helmiäisen hohtoinen – kuitenkin himmeä niin, että välimatkat peittävät: Kaldoivin laki tuolla, peninkulman päässä, on yhtä lähellä kuin Urraioivin pahtarinne tässä.

E. N. Manninen (1938).

8.5 Maisemien monimuotoisuus

Alueet eli maisemalliset kokonaisuudet rakentuvat aina useammasta maiseman osatekijästä. Keskeisiä osatekijöitä ovat kasvillisuus, topografinen vaihtelu, kalliot, louhikot, suot ja vedet. Niiden esiintymistä eri alueilla tarkastellaan oheisessa taulukossa (taulukko 6).

Kaldoaivin erämaa-alueella kasvillisuutta kuvaa hyvin puuston esiintyminen. Se voi olla mänty- tai tunturikoivuvaltaista. Kun se puuttuu kokonaan, on kyse paljakasta. Käsitteellä ”topografinen vaihtelu” tarkoitetaan maaston korkeuseroja ja geomorfologisten muodostumien, kuten harjujen ja kumpumoreenien, esiinty-

mistä. Vaihtelun ei tarvitse aiheutua alueen absoluuttisesta korkeudesta. Esimerkiksi Gálddoaivin–Guorboaivin tunturiselänne on yleispiirteiltään varsin laakeaa, topografisesti vähän vaihtelevaa. Kalliot ja louhikot ovat käsitteinä selviä. Suotkin ovat selkeä oma ryhmänsä. Niihin on oheisessa tarkastelussa liitetty myös soistuneet alueet ja voimakkaasti routivat puuttomat alueet. Vedet on jaettu kahteen ryhmään: järviin, lampiin ja lammikoihin sekä virtaaviin vesiin.

Kaikilla alueilla esiintyy useampia maiseman osatekijöitä. Vähiten niitä on Suurten soiden alueella, missä niitä on neljä. Kuktsejärvien alueella ja Isokivennokassa osatekijöitä on viisi. Monimuotoisimpia maisemakokonaisuuksia ovat Villa-vaaran alue yhdeksällä ja Čuomasvarrin alue kahdeksalla elementillään.

Maisemallinen monimuotoisuus ei ehkä vastaa täysin ekologista diversiteettiä, joskin on luultavaa, että eläin- ja kasvilajien määrä on sitä suurempi, mitä heterogeenisempi alue on. Voi päätellä, että tällaisella seudulla on paljon ekologisia lokeroita ja niihin sopeutuneita lajeja. Vuodenaikojen vaihtelut sekoittavat tilannetta. Esimerkiksi Suurten soiden alue on talvella melko autio ja tyhjä, mutta kesällä siellä on rikas lintu- ja hyönteismaailma.

Ei voida tehdä sellaista johtopäätöstä, että heterogeeniset, monesta osatekijästä koostuvat maisemat olisivat suoraan arvokkaampia kuin muut alueet. Näin on ehkä ihmisen kannalta – ainakin nykyisestä rakennuskannasta päätellen – mutta suojelun kannalta tilanne voi olla koko lailla päinvastainen, kuten Matti Mela artikkelissaan osoittaa.

Lähteet

- Länsman, T. 2000: Kaldoaivin erämaa-alueen asutus- ja elinkeinohistoria. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 126. 101 s.
- Maisema-aluetyöryhmä 1993: Maisema-aluetyöryhmän mietintö. I Maisemanhoito, II Arvokkaat maisema-alueet. – Ympäristöministeriö, ympäristösuojeluosasto, työryhmän mietintö 66. 199 + 204 s.
- Manner, R. & Puro, A. 1999: Kaldoaivin erämaa-alueen kallio- ja maaperä sekä vesistöt. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 110. 64 s.
- Manninen, E. N. 1938. Tunturi uhkaa. – Gummerus, Jyväskylä. 256 s.
- Paulaharju, S. 1927: Taka-Lappia. – WSOY, Porvoo. 279 s.
- Sihvo, J. 2002: Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen ja Urho Kekkosen kansallispuiston luontokartoitus. Loppuraportti osa 2: Ylä-Lapin luontotyyppit. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 137. 175 s.

Taulukko 6. Maiseman eri elementtien esiintyminen alueilla. Yksi tähti tarkoittaa, että kyseinen maisematekijä esiintyy, mutta ei ole kovin näkyvä maisematekijä. Kolme tähteä tarkoittaa, että elementti on vallitseva maisemassa. Kaksi tähteä on edellisten välimuoto.

Alueen nimi	Paljakka	Mäntymetsä	Tunturikoi-vikko	Topografinen vaihtelu	Kalliot	Louhikot	Suot	Järvet ja lammet	Virtaavat vedet	Elementtien lukumäärä
Utsjoen itävuoma	**		**	**		**	*	*	**	7
Ännevárri	***		*	*			**	*	*	6
Vetsijoen laakso	*		***	**	**	**			***	6
Vetsivuoma			***	*		*	***	***	**	6
Bárit-Mustatunturi	***		*	***		**	*	*	*	7
Gálddoaivi-Guorboaivi	***			*		*	*	*	*	6
Ylä-Pumankijoen laakso		**	***	***	*	**			***	6
Ylä-Pumankijoen latvat	*		*	**		**	*	*	**	7
Čuomasvárri	**		**	**	*	**	*	**	*	8
Gukčejávrrit			**	*			***	**	**	5
Petsikko			***	*	*		*	**	*	6
Suurten soiden alue			**				***	***	**	4
Iijärvi ja Pautujärvi			***	*		**	**	***	*	6
Ordavääri			***	***		**		***	*	5
Karhuvaara			***	*	**	**	**	***	*	7
Näätämojoen laakso		**	**	**	*	*	*		***	7
Stuorrát Golmmesjávri	**		*	*		*	*	***	*	7
Isokivennokka	***			**	***	**		**		5
Villavaara	*	*	**	**	**	*	*	***	**	9
Mäntymetsäalue		***	*	*		***	**	**	*	7

9 KALDOAIVI ERÄMAANA

9.1 Mikä on erämaa?

Tapio Tynys

Erämaa-käsite on aiemmin, eränkäynnin aikana, ollut ihmisille toinen kuin mitä se on nyt. Erämaa oli perinteisesti kylän ulkopuolinen asumaton alue, johon tehtiin useamman päivän pituisia pyyntiretkiä pyynnin kohteen ollessa kala tai metsän riistä.

Nykyisin, kun eränkäynnin merkitys on olennaisesti vähentynyt, erä-sanan alkuperäinen merkitys on unohtumassa ja erämailla on alettu tarkoittaa pelkästään laajoja ja syrjäisiä, tiettömiä, asumattomia ja luonnontilaisina säilyneitä alueita. Ajattelun lähtökohtana lienee amerikkalainen "wilderness"-käsite. Amerikkalaiset wilderness-alueet ovat laajoja luonnontilaisia alueita, joilla ei näy ihmisen jälkiä. Ne kuuluvat luonnonsuojelun hierarkiassa kaikkein ankarimmin suojeltuun luokkaan vastaten suojeluasteeltaan lähinnä Suomen luonnonpuistoja mutta eivät lainkaan Suomen lakisääteisiä erämaa-alueita, jotka ovat jonkinlaisia suojelu- ja talousalueiden välimuotoja. Koska ihminen on olennainen osa suomalaisessa erämaakäsityksessä, on erämaan kääntäminen wildernessiksi virheellistä ja harhaanjohtavaa.

Suomalaisessakin erämaakäsityksessä on vivahteita sen mukaan, mistä alueesta puhutaan. Samuli Paulaharju (1927/1965), kuvatessaan riekonpyyntiä Utsjoella, ilmaisee Utsjoella, ehkä 1900-luvun alussa vallinneen käsityksen erämaa-sanan merkityksestä.

"Parin neljänneksen, peninkulmankin mittainen pyytömaa on monella riekkomiehellä hallussaan. Tunturiin, erämaansa vierille, moni on rakentanut vartavastisen turvekodankin, jossa saattaa talvisella eräretkellään asustaa, syksytalvella jo useat kerrat ja taas kevätpuoleen parhaana pyyntiaikana, helmi- ja maaliskuussa, oikein viikottain".

Toisin sanoen, nykyisessä lailla rajatussa erämaassa, olikin tuolloin, 1900-luvun alussa, monta erämaata. Jokaisella riekostajalla oli hallussaan oma erämaa, jonka isäntänä hän hääri. Erämaa Paulaharjun käyttämässä merkityksessä oli yksityinen, muilta pois suljettu pyyntialue. Sanan käyttö tässä merkityksessä poikkeaa Etelä-Suomesta, jossa erämaa oli kylän yhteinen pyyntimaa. Yhtäkaikki, yhteys pyyntiin on selvä.

Nykyisiä ajatuksia kuvaa ehkä parhaiten Ville Hallikainen (1998), joka on tehnyt tutkimuksen suomalaisten erämaakäsityksestä. Tutkimuksen tulos ei yllätä. Luonnontilaisuus, tietttömyys, asumattomuus, laajuus ja syrjäisyys ovat myös suomalaisten erämaiden tärkeitä ominaisuuksia. Niiden lisäksi metsät ja suot sekä erityisesti aarniometsät ja luonnontilaiset suot ovat keskeinen osa erämaaisemassa. Erityisesti kelot, puuston suuri määrä ja järeys sekä puuston korkea ikä lisäävät erämaisyyttä. Sen sijaan avoimet tunturialueet, jotka muo-

dostavat huomattavan osan erämaistamme, eivät kuulu suomalaiseen erämaakuvaan. Ehkä yllättävintä on, että erämaan ei tarvitse olla kovin iso. Noin puolelle Hallikaisen tutkimukseen vastanneille erämaan kooksi riitti halkaisijaltaan kahdeksan kilometrin suuruinen alue, toisin sanoen noin 5 000 hehtaarin laajuinen alue. Kaikki Suomen lakisääteiset erämaat ovat selvästi suurempia.

Yksikään saamenkieleemme, pohjoissaami, inarinsaami ja koltansaami, ei tunne sanaa erämaa. Se, että on näin, kuvanee myös erämaasanan syntyä ja sisältöä: tarvitaan jokin kiinteä asutuksen muoto kuten kylä, ennen kuin sille voi syntyä vastakohta, siis erämaa. Jos tällaista ihmisten ryhmittymää ei ole, vaan perheet elävät hajallaan metsissä ja tuntureilla, ei ole myöskään erämaata.

Toinenkin tulkinta voidaan esittää. Osa saamelaisista, esimerkiksi Tenonvarren asukkaat, on jo niin pitkään elänyt kiinteästi jokivarrellaan, että erämaa-käsitteen syntymiselle tarpeellinen vastakohta eli kylä oli olemassa. Täällä ei ole kuitenkaan puhuttu kylästä ja erämaasta vaan jokivarresta ja tunturista. Vielä 1900-luvun alkupuolella jako kahden eri kulttuurimuodon välillä oli selvä. Jokivartiset elivät kiinteissä taloissaan joen varrella pyytäen kesällä lohta ja niittäen heinää pieniltä kentiltä lehmilleen ja käyden talvella tunturissa riekonpyynnissä. Tunturilaiset, porolappalaiset kuten heitä silloin kutsuttiin, elivät kautta vuoden tunturissa vaihtaen kodan paikkaa laitumen kuluessa liikaa sen ympäriltä. Vaikka myös tunturilaisilla oli jo 1900-luvun alkupuolella yleisesti kiinteä asunto jokivarressa, vasta moottorikelkan tulo 1960-luvun lopulla mullisti elämisenmuodon. Poromiehet alkoivat käydä päivittäin töissä tunturissa asuen jokivarressa. Tänäpäin, kun kaikki asuvat kiinteissä taloissaan teiden varsilla, ollaan siten tultu lähemmäksi suomalaista tie-keskeistä erämaakäsitettä. Huomattava on kuitenkin, että kulttuurinen jako tunturilaisiin eli poromiehiin ja jokivarren asukkaisiin elää yhä.

Edellä olevasta kävi jo ehkä ilmi, että erämaakäsite sellaisena kuin se on erämaalaisissa, tulee suomalaisesta perinteestä, johon on ympätty kansainvälisiä ja saamelaisia aineksia halutun lopputuloksen saavuttamiseksi. Lopputulos eli erämaalaki on kansainvälinen sikäli, että myös Suomessa erämaat ovat laajoja ja lähes asuttomia, lähes tietttömiä ja varsin luonnontilaisia. Suomalaista perinnettä edustaa lain tavoite turvata metsästys ja kalastus erämaissa. Saamelaista ainesta on se, että tunturialueita sanotaan nyt erämaiksi ja se, että lain tarkoituksena on turvata poronhoito ja saamelaiskulttuuri kilpailevilta maankäyttömuodoilta. Asetelma jokivartinen–tunturilainen näkyy siten, että erämaan raja seuraa tarkasti asuttujen jokilaaksojen ja tunturiylängön taitekohtaa. Ei ole sattuma, että jokilaaksojen yksityistilojen ja valtion maan raja asettuu samalle linjalle. – Oma mielenkiinton-
sa on verrata erämaalain tavoitteita suomalaisten yleisiin tavoitteisiin. Hallikaisen (1998) mukaan suomalaiset haluavat säilyttää erämaat ennen kaikkea eliölajien suojelemiseksi, tulevia sukupolvia varten ja virkistykseen takia. Erämaalaki tuntee myös mainitut tavoitteet, mutta korostaa niiden lisäksi erämaiden kulttuurista ja taloudellista merkitystä.

9.2 Laajuus

Tapio Tynys

Kaldoaivin erämaa-alue on selvästi laajin Suomen kahdestatoista lakisääteisestä erämaasta. Sen pinta-ala on noin 295 000 hehtaaria, millä se ylittää seuraavaksi suurimman Käsivarren erämaa-alueen vajaalla sadalla tuhannella hehtaarilla. Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue, joka jää lähes kokonaan Kaldoaivin erämaa-alueen sisään, on puolestaan Suomen suurin soidensuojelualue 52 000 hehtaarin alallaan. Jo sekin on yksin suurempi kuin neljä pienintä erämaa-alueita (Tsarmitunturi, Tuntsa, Kemihaara ja Pulju).

Yhtenäinen erämaa ei kuitenkaan todellisuudessa rajoitu vain Suomen puoleiseen alueeseen, vaan tietön alue jatkuu vielä Norjan puolella noin sadan tuhannen hehtaarin suuruisena. Kun tämä yhteys otetaan huomioon, voidaan todeta, että Kaldoaivin erämaa ja siihen liittyvä Norjan puoleinen tunturiseutu muodostavat noin puolen miljoonan hehtaarin suuruisen tiettömän kokonaisuuden.

Erämaan pituus on suurimmillaan 80 kilometriä välillä Syysjärvi–Urroaivi Norjan rajalla. Suurin leveys on melkein yhtä suuri. Näätämöstä on noin 76 kilometriä erämaan luoteiskulmaan, joka tulee lähelle Utsjoen kirkonkylää. Suurimman pituuden ja leveyden akselit ovat lähes kohtisuorassa toisiaan vastaan.

Käytännössä laajuus riippuu kulkutavasta. Moottorikelkalla ajaa kohtuullisesti päivässä erämaan halki, kun turvautuu olemassa oleviin uriin. Kävellessä liikuttaessa matkaan saa varata viikon.

9.3 Syrjäisyys

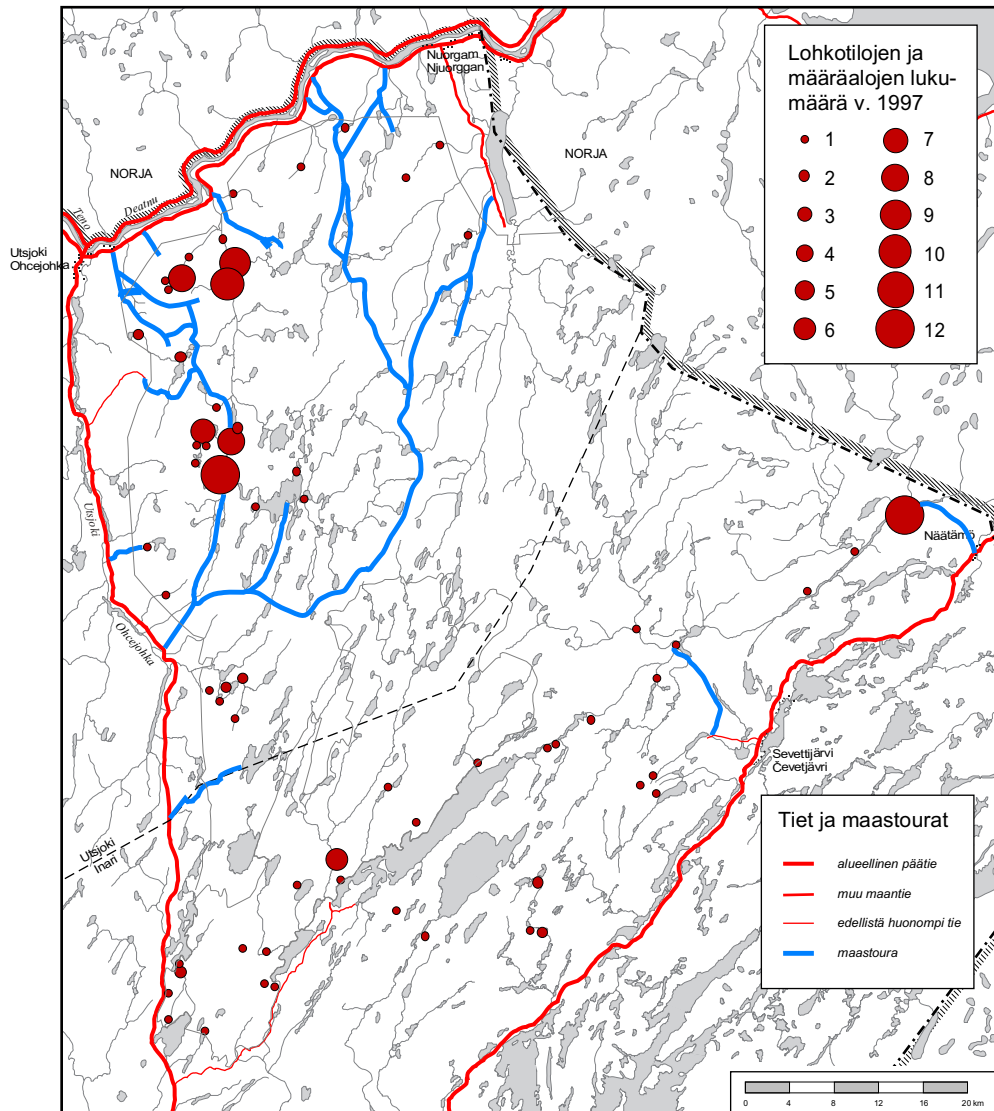
Tapio Tynys

Erään yleisessä käytössä olevan määritelmän mukaan erämaa alkaa kahdeksan kilometrin päässä tiestä. Kahdeksan kilometriä on se matka, jota pitemmälle kävelyään ihminen ei enää yleensä palaa tielle samana päivänä, vaan yöpyy maastossa. Kaldoaivin erämaata ja Suomen muita erämailta ei ole rajattu kyseisen määritelmän mukaan, vaan lähemmäksi teitä, eräät erämaat (Hammastunturi, Pulju) jopa niin, että tie halkaisee niitä. Tässäkin näkyy suomalaisen erämaan ero wilderness-alueisiin: Suomen erämaat haluttiin perustaa laajoina luontaiselinkeinojen turvaamiseksi.

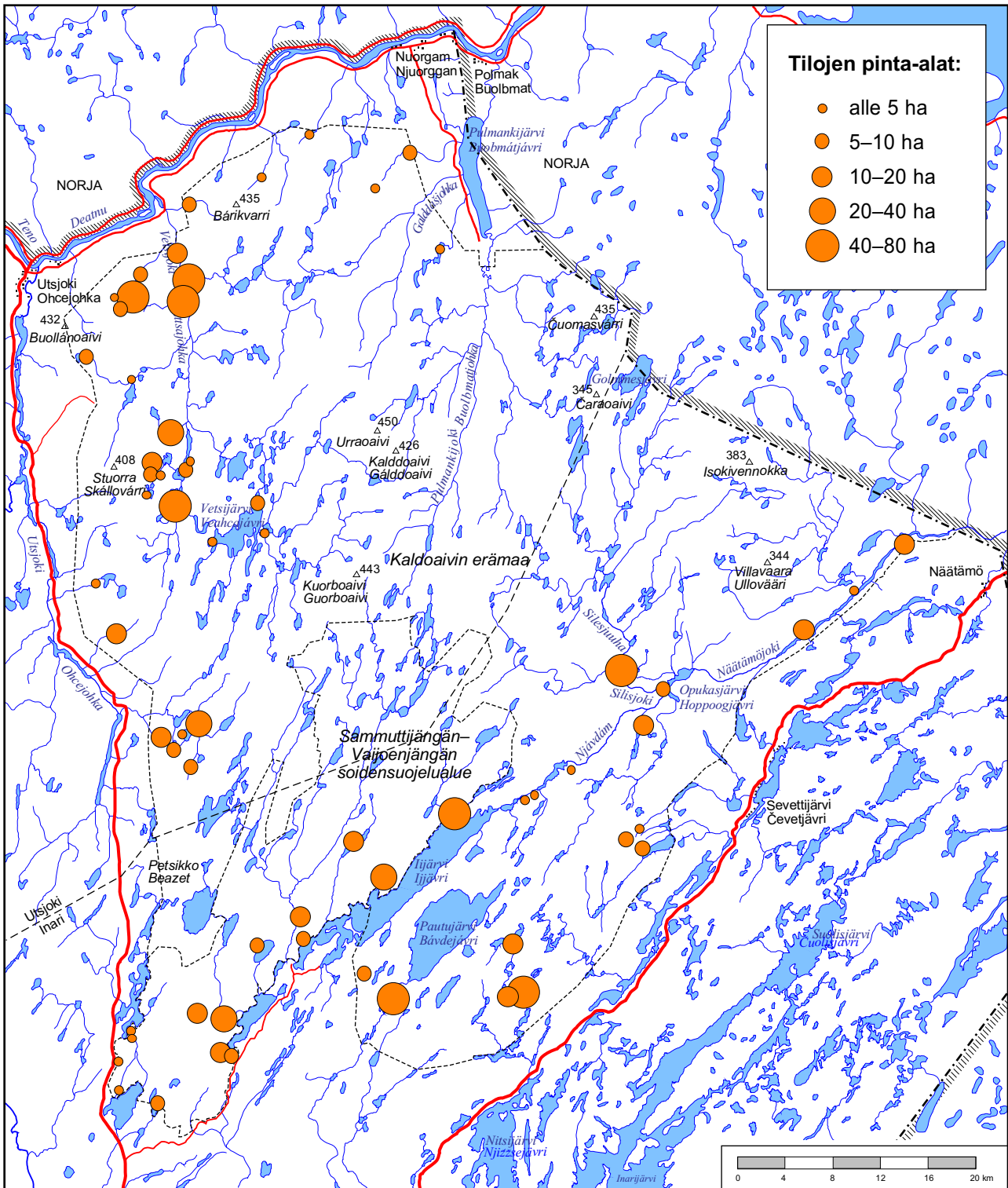
Kaldoaivin erämaa jää kahden päätien ja valtakunnan rajan väliin. Erämaan rajan etäisyys sekä Inarista Utsjoelle menevään tiehen että Inarista Sevettijärvelle ja Näätämöön menevään tiehen on yleensä 2–4 kilometriä. Kauimpana tiestä on Njallajärvi, josta on linnuntietä 28 kilometriä tien varteen, oli se sitten Pulmankijärvellä, Mieraslompolossa tai Ahvenjärven poroerotuspaikalla Sevettijärven pohjoispuolella. Asia ei muuksi muuttuisi, vaikka Norjan puoleinen tunturiylänkökin otettaisiin huomioon.

Sammutijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue ulottuu aivan pikitien laitaan Syysjärven ja Säytsjärven välillä, ja se rajoittuu myös Iijärven tiehen.

Joskin koko erämaa jää yleisten teiden ulkopuolelle, lukuisat kulku-urat johtavat erämaahan ja siellä oleville yksityismaille (kuva 15 ja kuva 16). Urat ovat syntyneet yleensä 1950–1970-luvuilla, jolloin paikalliset kulkivat traktoreilla erämaassa, milloin kalajärvillään, milloin hillan keruussa. Myöhemmin traktorit ovat väistyneet, ja niiden tilalle ovat tulleet maastoautot ja mönkijät.

Kuva 15. Erämaassa sijaitsevat yksityistilat kappalemäärittäin ja alueen maastourat.

Kuva 16. Yksityistilojen pinta-alat Kaldoaivin erämaassa.

Kulku-urat seuraavat yleisesti vedenjakajia, koska ne ovat ainoita paikkoja, joissa ei tarvitse ylittää jokia. Pisin tällainen, vedenjakajaa seuraava ura kulkee Mieras-lompolon Iivanasvaarasta Puksajärvien kautta Kuorboaville ja edelleen Kaldoai-vin tunturiselänteelle. Siellä se haaraantuu niin, että oikean puoleinen haara menee Pulmankijärvelle ja vasemmanpuoleinen Njallavaaran kohdalle Utsjoen ja Nuorgamin väliselle tielle.

Juridisesti maastourat ovat joko yksityisille tiloille osoitettuja rasitteita tai maastoliikenteen mukaista maastoa, jonka kulkuluvista päättää Metsähallitus. Utsjoen puolella erämaata on tavallista, että tiloille on osoitettu 4–5 metrin levyinen rasite, jota kuitenkin ei ole yleensä yksilöity kartalle eikä maastoon. Tästä yleissäännöstä on poikkeuksena Iivanasvaarasta Vetsimukan tiloille osoitettu neljä metriä leveä rasite sekä myös eräät yksittäisille tiloille osoitetut rasitteet. Inarin puoleisella osalla erämaata rasitteet ovat yleisesti vain metrin levyisiä. Niitä ei ole yksilöity.

Maastoajoneuvojen lisäksi lentokoneet ovat vähentäneet syrjäisyyttä. Sevettijärvellä on jo vuosia ollut yrittäjä, joka lentää kalastajia ja retkeilijöitä erämaajärville. Myös Utsjoen Mantojärveltä viedään kesäisin ihmisiä lentokoneella erämaahan. Kunta tukee rahallisesti asukkaidensa erämaalentoja.

Erämaa on nykyisin kulkuneuvoin kohtuullisen helposti saavutettavissa, vaikka vuodenajat sanelevat yhä kulkemisen tarpeen ja vaikeuden. Kevät ja alkukesä toukokuun puolivälistä heinäkuulle on yhä aikaa, jolloin juuri kukaan ei liiku erämaassa. Ensinnäkin kulku-urat ovat pehmeitä roudan sulaessa ja tulvavesien virratessa, ja toiseksi kenelläkään ei ole tuolloin mitään asiaakaan tunturiin. Kuvaavaa on kysymys, jonka eräs poromies heitti ystäväni soittaessa hänelle kesäkuun alkupuolella Roavveaivin kämpältä. ”Mitä helvettiä juuri siellä teette?”, mies ihmetteli tarkoittaen, että tuohon aikaan vuotta ei tunturissa pitänyt olla mitään järkevää tekemistä. Myös alkutalvi on hiljainen lumen tuloon saakka. Esimerkiksi talvella 2000–2001 lunta tuli, poikkeuksellisesti kyllä, vasta helmikuussa niin paljon, että poromiehet pääsivät aloittamaan porojen kokoamisen. Yleensä riittävä lumi tulee jo marraskuussa.

9.4 Asumattomuus

Tapio Tynys

Kaldoaivin erämaassa ei ole nykyisin pysyvää asutusta. Tilapäisiä käyttöön tarkoitettuja asuinrakennuksia on sen sijaan runsaasti kuten oheinen kuva 17 osoittaa). Erilaisten kämppien ynnä muiden asuinrakennusten yhteismäärä on laskelmani mukaan 130 kappaletta (taulukko 7). Määrä voi heittää muutamalla, koska en ole selvittänyt erämaa-alueen sisällä olevien yksityismaiden (jotka eivät siis kuulu erämaahan eivätkä soidensuojelualueeseen) rakennuskantaa aivan tarkasti.

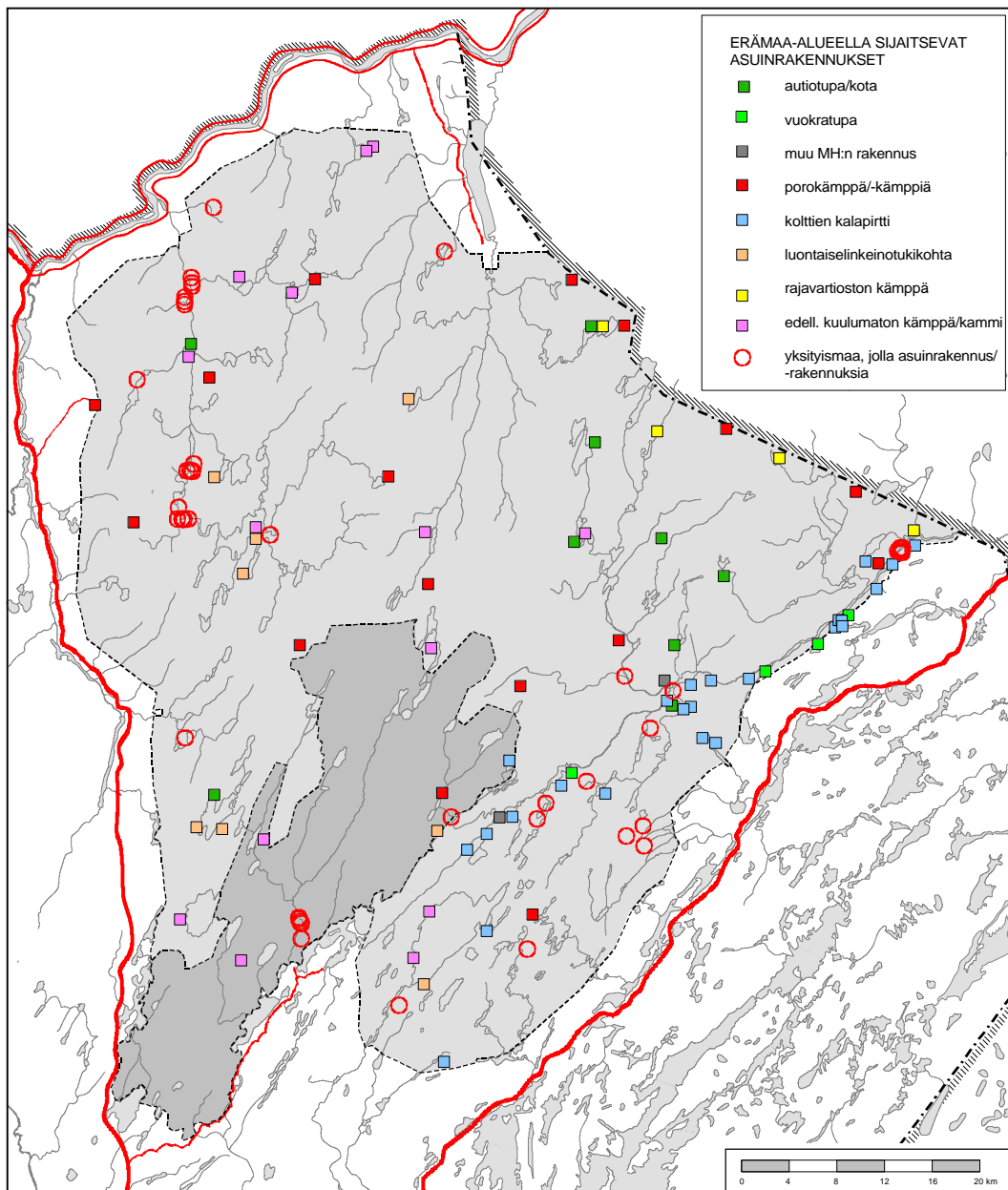
Mielenkiintoista on verrata edellä mainittuja lukuja 1960-luvun tietoihin. Tuolloin erämaa-alueella oli Länsmanin (2000) mukaan kuvasta 18 ja taulukosta 8 ilmenevä rakennuskanta.

Taulukko 7. Rakennuskannan jakautuminen käyttötarkoituksen mukaan vuonna 2001.

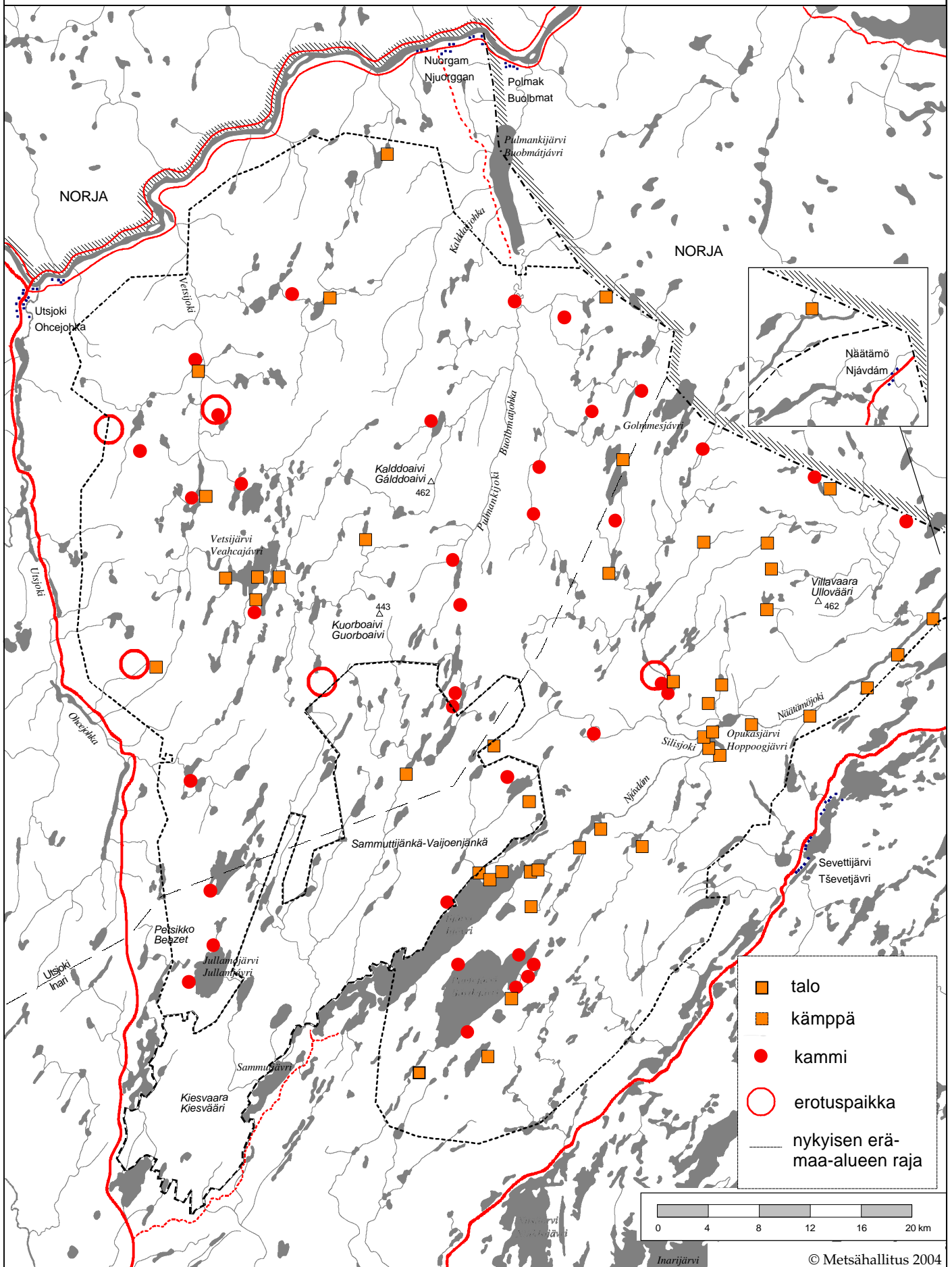
Käyttötarkoitus	Kpl
Kolttien kalapirtit	24
Luontaiselinkeinolain mukaiset kämpät	7
Yksittäiset porokämpät	13
Porokämpät "kylissä" (kaksi keskittymää, kämppien määrä arvio)	10
Rajavartioston kämpät	4
Muut vuokrasopimukseen perustuvat kämpät	12
Sopimuksettomat kämpät	4
Metsähallituksen vuokratuvat	4
Metsähallituksen autiotuvat	7
Metsähallituksen kodat kelkkaurien varressa	2
Metsähallituksen omassa käytössä olevat kämpät	3
Asuinrakennukset yksityismailla	40
Asuinrakennuksia yhteensä	130

Taulukko 8. 1960-luvulla Kaldoaivin alueella sijainneet rakennukset.

Käyttötarkoitus	Kpl
Riekostuskammit	23
Kalakammit	9
Niittokammit	3
Kammi, erittelemättä topografikartassa	29
Yksittäiset porokämpät	7
Poroerotuspaikat (ehkä noin 10 kämppää)	2/10
Kesämerkintäpaikat (ehkä noin 15 kämppää)	4/15
Kämpät ja talot topografikartan mukaan (sis. yksityismaat)	37
Asuinrakennuksia yhteensä	133

Kuva 17. Kaldoaivin erämaan alueella sijaitsevat asuinrakennukset vuonna 2001. Huomattava on, että rakennukset on piirretty karttaan noin neliökilometrin suuruisina. Todellisessa mittakaavassa ne eivät näkyisi lainkaan. Lähde: Metsähallituksen vuokrasopimukset.

Kuva 18. Tiedossa olevat, nykyisellä erämaa-alueella 1960-luvulla sijainneet kämpät ja kammit. Lähde: Länsman (2000).

Niilo Valonen päätyi selvityksessään suurempaan kammien lukumäärään (Parkkonen 1998). Hänen mukaansa pelkästään Nuorgamin alueella oli vuonna 1954 42 turvekammia, joita käytettiin pääasiassa riekostukseen mutta myös kalastukseen ja poronhoitoon.

Niin kuin edellä esitetystä käy ilmi, erämaa-alueen nykyinen rakennuskanta on lukumäärältään melko varmasti pienempi kuin viisikymmentä vuotta sitten. Myös rakennusten laatu, käyttötarkoitus, käytön määrä ja sopimusjuridiikka on muuttunut olennaisesti.

Rakennusten laatu on parantunut olennaisesti viimeisten vuosikymmenten aikana. Perinteinen turvekammi rakennettiin materiaaleista, jotka saatiin luonnosta rakennuspaikan vierestä. Ikkunalasi oli pitkään ainoa ostettava materiaali, eikä edes se kuulunut perinteiseen kammiin, jonka rakentaminen aloitettiin tekemällä kuorituista tunturikoivuista ylöspäin kapeneva tukikehikko (Parkkonen 1998). Se vuorattiin ulkopuolelta suomumaisesti ladotuilla tuohilla. Ne estivät veden valumisen kammiin. Tuohien päälle ladottiin turpeesta irrotettuja paloja, jotka painoivat toinen toistaan tiiviisti vastakkain muodostaen tiiviin seinän. Seinän paksuus oli 30–40 senttiä. Turpeita lisättiin tarvittaessa. Talvikäyttöisissä kammeissa oli alkujaan kivistä muuratut tulisijat, kunnes pelti- ja rautakamiinat yleistyivät. Kammit olivat pieniä; niissä oli yleensä tilaa vain kahdelle hengelle ja heidän välttämättömille tarvikkeilleen. Koska kasvillisuus verhosi kammit muutamassa vuodessa, ne sulautuivat maastoon erinomaisesti.

Joitakin kammeja on yhä käytössä, mutta valtaosan asuinrakennuksista muodostavat hirsi- tai lautarakenteiset, ympärivuotiseen käyttöön tarkoitetut kämpät ja mökit. Niiden varustus on hyvä ja monipuolinen. Myös rakennusten käyttötarkoitus on muuttunut. Kun perinteinen kammi tehtiin yksinomaan elinkeinon harjoittamiseen, vapaa-ajan vietto ja virkistäytyminen on nykyisin tullut tavalliseksi. Siihen yhdistyy kuitenkin yhä lähes poikkeuksetta kotitarvekalastusta, hillastusta ja usein myös metsästystä. Osa kämpistä, esimerkiksi porokämpät, on edelleen lähes pelkästään ammattikäytössä.

Käytön määrässä ja luonteessa on tapahtunut olennaisia muutoksia. Moottorikäyttöiset ajoneuvot, kuten moottorikelkat, mönkijät ja maastoautot, mahdollistavat nykyisin lyhyet, vain viikonlopun pituiset käynnit kämpällä. Aiemmin, kun kulku tapahtui jalan, suksilla tai eläimen vetämänä, ei kannattanut juuri ajatellaakaan viikkoa lyhyempiä reissuja, kuten ilmenee Paulaharjun (1927/1965) tekstistä:

Useat eränkävijät, kuten Veätshagnjargan miehet, nousevat riekkotunturiinsa porolla, heittäen jutonsa pyyntiajaksi jäkälää kaivamaan, jotkut, niin kuin Uulas-Uulan Hans, ajavat hevosella – pyyytäjillä on tunturissa turpeinen hevostalli – tuoden palatessaan tunturiniityltä heinäkuorman. Hans saattaa elellä erämaassa viisin, kuusin viikoin, aina pyhäaikana ajaen heinäkuorman ja riekkosaaliin kotiin. Mutta monet taas taivaltavat riekkotanhuvilleen sivakoilla hiihtäen. Vetäen perässään leveäjalaksista keveätä kelkkaa, he vievät mennessään viikon eväät sekä tuovat tullessaan viikon saaliit. Lukkarpaikan Jouni kyllä, päästyään kelkka perässään

tunturikodalle, asustaa siellä yhteen menoon kolme, neljä viikkoa, ja Leppälän Uula möyrii Veätshagmukan niittypirtillä yksinään koko talven. ...

Perinteinen riekonpyynti – joka oli pelkästään ansapyyntiä – alkoi lumen paksunnuttua riittävästi joskus tammikuussa, ja kesti purojen avautumiseen saakka eli yleensä huhtikuun lopulle. Tuon ajan pyyntimiehet asuivat enempi vähempi tunturissa. Kevään tullessa palattiin jokivarsiin, joissa elettiin myös alkukesä. Hillan kypsyyssä heinä-elokuun vaihteessa jokivartiset palasivat jälleen tunturiin, jossa odottivat myös niittotyöt. Syksy olikin sitten varattu kalastukselle. Poromiehillä, tunturilaisilla, oli oma rytmensä. He asuivat pääosan vuodesta tunturissa porojensa kanssa viettäen ainoastaan kesäajan ja lyhyitä jaksoja muulloin jokivarren taloissaan.

Ja vielä...

Utsjoen itäisillä tunturijärvillä tenolaiset eivät juuri kalastele. Veätshagjäyriä ja Tuolbajäyriä käyttävät kalavesinään "Utsjoen sisällä asuvaliset" Aikiot, Inarin järvikansan jälkeläiset, Leppälän, Ollilan ja Mieraslompolon asukkaat. Jo vanhastaan Aikioiden suuräijä, Sauvan Piettarin vövy, Ollilan Paksujalka, kävi Veätshagjäyriä ahkerasti pyytämässä, ja yhtä ahkerasti vieläkin vanha Ollilan Piettar ja nuori Leppälän Uula liikkuvat samalla järvellä. Miehillä on kalapirtit järvenrannalla, ja kesäisin he oleskelevat erämaassa toisinaan kuukausittain, syksylläkin aina lumiin saakka. Verkkoja ukot vain käyttävät pyyntineuvoinaan ja saavat enimmäkseen siikaa, joka on järven valtakala, mutta antaa vesi heille harria ja haukeakin. Kalamajassaan erämiehet asustelevat, pyhäpäivin ja muinakin joutohetkinä he vuorottain lueskelevat ääneensä Raamattua, Salmakirjaa, Andelinin postillaa sekä kirjaa "Sielu ja Jeesus puhuvat", ynnä muita hyviä kirjoja.

9.5 Luonnontilaisuus

9.5.1 Laiduntaminen

Elina Stolt

Poronhoitolaissa (848/1990) laiduntamisen kestävyys vaatimus on sidottu talvilaitumien tilaan. Lain perustana on ollut se, että talvilaitumien kantokyky on yleensä poronhoidon minimitekijä, joka sanelee myös luonnonlaitumilla laidunnettavien porojen enimmäismäärän. Poronhoito on kuitenkin muuttunut viime vuosikymmeninä monin eri tavoin. Talvinen lisäruokinta ja loisrokotukset ovat parantaneet porokannan selviytymis- ja elinkykyä. Vasantuotto ja vasojen teuraspainot ovat lisäruokinnan avulla nousseet. Periaatteessa nykyisillä poronhoitomenetelmillä on mahdollista elättää niin suurta porokarjaa, että kesälaidunten tilassa saattaa tapahtua alueellisesti selvää heikkenemistä.

Porot laiduntavat koko erämaa-alueella ja soidensuojelualueella, joten ympäristövaikutukset kohdistuvat laajalle alueelle. Laiduntaminen kohdistuu pohja-, kenttä- ja pensaskerrokseen sekä nuoreen puustoon.

Poron laidunten käyttöön vaikuttaa ratkaisevasti eri ravintokasvien saatavuus, joka on sidoksissa vuodenaikaan (Kumpula ym. 1996, 1999). Keväällä porot syövät kasvunsa aloittavia ensimmäisiä vihreitä kasveja mm. villoja, saroja ja luikkia. Kevään edetessä ravintokasvien määrä lisääntyy useilla kymmenillä uusilla kasvilajeilla. Poro valikoi aina tuoreimmat, vielä kasvuvaiheessa olevat versot. Tällaisia ravintokasveja ovat mm. maitohorsma, kurjenjalka, järvikorte ja metsälauha sekä koivujen ja pajujen lehdet. Syyskesällä porot käyttävät mielellään ravinnokseen monia sieniä, kuten tatteja, rouskuja ja haperoita. Sienillä on tärkeä merkitys poron syyskunnan viimeistelyssä. Syksyyn siirryttäessä porojen ravinto vaihtuu ja ne syövät jäkäliä, varpuja ja heiniä. Poronjäkäliä on tärkeä talviravinto, mutta porot syövät talvella myös runsaasti varpumaisia kasveja, kuten mustikkaa, variksenmarjaa, kanervaa ja puolukkaa, sekä heiniä. Kevättalvella tunturi-alueella porot kaivavat varpuja ja jäkäliä. Metsäalueilla laiduntavat porot käyttävät lisäksi puilla kasvavia jäkäliä, loppoja ja naavoja. Mikäli kaivuolot ovat vaikeat, porot syövät jo aikaisin talvella loppoja ja naavoja. Jos jäkäliä on runsaasti, porot kaivavat vaikeissakin lumiolosuhteissa. Talven vaihtuessa keväksi talviravinnon osuus vähenee sitä mukaa, kun vihreitä kasveja ilmaantuu saataville.

Tutkimuksia laidunnuksen vaikutuksista jäkäliköihin ja mäntymetsiin on runsaasti. Sen sijaan poron laidunnuksen vaikutuksia tunturikoiviköihin on alettu tutkia vasta 1990-luvulla.

Tunturikoivu on porolle kesällä merkittävä ravinnon lähde. Poro ei tunturimittarin tavoin pysty syömään suurta koivua lehdettömäksi, mutta toisaalta poro syö saman alueen koivuja joka vuosi. Poron laidunnuksen vaikutusta tunturikoiviköiden rakenteeseen on tutkittu 1990-luvun alussa Utsjoella ja Sallassa (Helle ym. 1998). Utsjoen laidunnettu tutkimuskohde sijaitsi Kaldoaivin erämaa-alueella, Vetsijärven lounaisosassa, ja laiduntamaton Skalluvaaran poroerotusaidan lähistöllä. Vetsijärvellä laidunnus on ollut voimakasta yli 200 vuotta, sillä alue on vanhaa porosaamelaisten kesäasuinaluetta. Tunturimittarituhon vaikutuksesta laidunpaine lisääntyi 1960-luvulla voimakkaasti. Vetsijärven alue säästyi tunturimittarituholta. Lisäksi porot viihtyvät Vetsijärven alueella avoimien hietiköiden vuoksi, joilla hyönteiset vaivaavat vähemmän kuin rehevämällä alueella. Tutkimuksen tulokset Utsjoella osoittivat, että porojen laidunnus lisäsi siemensyntytisten tunturikoivujen määrää. Pieniä taimia oli laidunnetulla alueella huomattavasti enemmän kuin laiduntamattomalla alueella. Laidunnetulla alueella valtaosa taimista ei saavuttanut kuitenkaan 0,5 metrin pituutta. Laiduntamattomalla alueella taimia oli vähemmän, mutta niiden eloonjääminen oli selvästi parempaa (Helle ym. 1998).

Suomen poronhoitoalueen talvilaidunvarat -tutkimuksessa (Kumpula ym. 1997) todettiin, että pohjoisosan talvilaidunten määrissä ja kunnossa oli suuria eroja. Laidun- ja ravintovarojen eroihin olivat syynä sekä poromäärien että laidunten runsauden erot paliskunnissa. Paliskunnissa, joissa poromäärät ovat jo pitkään olleet korkeat ja jäkäliköiden määrä suhteellisen pieni poroa kohti, jäkäliköiden kunto oli yleensä huono. Paliskunnissa, joissa poromäärät olivat verrattain korkeat mutta jäkäliköitä kohtalaisen paljon poroa kohti, jäkäliköiden kunto oli yleensä vähintään tyydyttävä. Poromäärien kasvu on aiheuttanut sen, että jäkäli-

köt ovat paikoin varsin tarkkaan syötyjä. Jäkälikön kulumisen myötä myös maan ravinneolot ja juurten pakkaskestävyys muuttuvat huonompaan suuntaan. Lisäksi laiduntamisen myötä joillakin alueilla koivun uudistuminen on vaikeutunut (Kumpula ym. 1997).

Itä-Lapin metsävaurioprojektissa tehdyt tutkimukset (Tikkanen 1995) osoittivat, että poronlaidunnuksen myötä kuluneet jäkälিকöt aiheuttavat maan mikrobiologisen aktiivisuuden heikentymistä. Suojaava jäkäläpeite tasoittaa maan lämpö- ja kosteusoloja ja vaikuttaa myönteisesti maamikrobien toimintaan ja todennäköisesti myös maan ravinneoloihin sekä juurten pakkaskestävyyteen.

Kohtuullisen laidunnusvaikutuksen on todettu lisäävän tunturikasvillisuuden monimuotoisuutta (Helle & Aspi 1983). Porot syövät kesällä tunturikoivuja. Laidunnuksen myötä joidenkin metsänrajakoivujen ulkonäkö alkaa muistuttaa omenapuita, koivikot harvenevat ja ajan myötä puuston raja saattaa laskea. Vaaravyöhykkeessä ovat lähinnä korkealla sijaitsevat erilliset tunturikoivuesiintymät (Helle ym. 1998). Toisaalta nykyinen, luonnontilasta poikkeava maisemakuva on jo oikeastaan muuttunut kulttuurimaisemaksi, jonka muuttaminen määrätietoisella laiduntamisen vähentämisellä ei välttämättä ole edes suotavaa (Oksanen & Virtanen 1995).

Paliskuntien väliset raja-aidat ja paliskuntien laidunkiertoaidat ohjaavat porojen kulkua ja kuluttavat yleensä kasvillisuutta aitojen lähellä. Lisäksi ne ohjaavat myös muiden suurempien nisäkkäiden, kuten hirvien, kulkua.

9.5.2 Tunturimittarituhot

Elina Stolt

Tunturimittari aiheutti tunturikoivikoissa vuosien 1964–1966 massaesiintymisellään tuhoja noin 500 000 hehtaarin alueella Ylä-Lapissa. Tuhoalueeksi (yli puolet puustosta on tuhoutunut) luokiteltiin vielä viime vuosikymmenen lopulla 235 400 hehtaaria, josta täysin puutonta oli 68 200 hehtaaria. Utsjoella tuhoaluetta on yhteensä 101 500 hehtaaria, joka on 62 % koivikoiden kokonaispinta-alasta. Tästä puuttomaksi on muuttunut 59 200 hehtaaria, joka on 58 % tuhoalasta ja 36 % koivikoiden kokonaispinta-alasta (Sihvo 2002).

Tuhojen eteneminen oli monen tekijän yhteisvaikutusta. Tunturimittarin massaesiintymisvuodet olivat kylmiä ja sateisia, jolloin puiden uusien lehtien muodostuminen oli hidasta. Perättäisistä tuhovuosista johtuen puiden vararavinto ehtyi. Puiden kuoltua maaperään vapautui ravinteita ja pintakasvillisuus rehevöityi. Tällöin porot ja myyrät viihtyivät alueella erityisesti ja söivät koivun juurivesat ja taimet. Haihdutuksen vähettyä maaperän kosteus ja sammaleisuus lisääntyivät ja estivät siementen itämistä. Siemensato niukkeni niukkenemistaan aiheuttaen laajojen puuttomien alueiden syntymisen (Sihvo 2002, Sulkava 2002).

Tuhoissa valtaosa tunturikoivikon biomassasta ja sen tuotannosta hävisi. Tunturikoivu on metsänrajapuu ja ekosysteemin avainlaji Tunturi-Lapissa. Se muodostaa suurimman osan kasvillisuusvyöhykkeen biomassasta ja tuotannosta. Suurin osa kasvi- ja eläinlajeista on riippuvainen koivusta. Tuhojen seurauksena tunturikoivuvyöhykkeen tuotantokyky väheni ja runsaasti ekosysteemin kasvi- ja eläinlajistoa hävisi. Heikkenevä muutos mm. pintakasvillisuudessa jatkuu edelleen. Koivikoiden tuhoutumisen myötä myös alueen lähi- ja kaukomaisema muuttuivat.

Koivikko ylläpitää maaperän ominaisuuksia estäen mm. happamoitumista. Tuhon jälkeen happamoituminen ja ravinteiden huuhtoutuminen nopeutuvat, jolloin valuma-alueen lampien ja purojen veden laatu heikkenee. Tästä on haittaa kalakannoille (rautu, taimen). Koivikoiden tuhoutuessa myös hyönteisten määrä vähenee ja samalla vähenee virtavesien kalaston ravinnon määrä.

Tunturikoivikoiden tuhoutumisella oli vaikutuksia laajalti myös luontaiselinkeinojen harjoittamismahdollisuuksiin ja sitä kautta koko paikallisyhteisöön. Kotitarvepuun määrä väheni, porolaitumien arvo heikkeni, metsästettävä riista väheni ja kalakannat heikkenivät. Tämä on vähentänyt luonnon käytön mahdollisuuksia ja siten muuttanut Utsjoella luontais- ja saamelaiselinkeinojen toimintaympäristöä.

9.5.3 Ilmansaasteet

Elina Stolt

Ilmansaasteita kulkeutuu Kaldoaivin alueelle pääasiassa Kuolan niemimaan nikeli- ja kuparisulatoista ja Keski-Euroopasta. Kuolan saastepäästöjen vaikutuksia Lapin metsiin on tutkittu Itä-Lapin metsävaurioprojektissa (Tikkanen 1995). Kuolan saastepäästöt tulivat suomalaisten tietoisuuteen 1980-luvun lopulla, jolloin Lapissa havaittiin neulaskatoilmiöt. Saasteilmaston tyypillisin piirre Suomen Lapissa on ilman rikkioksidipitoisuuden kohoaminen hetkittäin varsin korkealle. Tutkimuksen mukaan rikin vaikutus ilmenee puiden rungoilla ja oksilla kasvavien jäkälien toimintojen ja hienorakenteen sekä lajiston muutoksina. Saastevaiikutukset tulevat esiin myös männyn neulasten muutoksina. Kuolan saastepäästöjen suora yhteyttä neulaskatoon ei tutkimuksessa voitu todeta. Tehtyjen selvitysten perusteella tultiin siihen tulokseen, että männyn vuosittaiset neulasvuosikertojen suuret vaihtelut johtuvat pääasiassa suurilmastossa tapahtuneista muutoksista (Tikkanen 1995).

Metsänrajametsissä ilmaston vaihtelut vaikuttavat merkittävästi metsän uudistumiseen ja metsänrajan siirtymiseen. Lämpiminä ajanjaksoina metsänrajametsät uudistuvat hyvin ja metsänraja siirtyy pohjoisemmaksi. Kylminä ajanjaksoina mänty uudistuu huonosti ja mäntyjä kuolee pystyyn. Viimeksi lämmin ajanjakso oli 1920- ja 1930-luvuilla. Tämän jakson tuloksena metsänrajalla on nykyisin runsaasti nuoria mäntymetsiä (Sandström ym. 2000).

9.5.4 Moottoroitu liikkuminen

Elina Stolt

Talvella moottorikelkka on yleisin kulkuneuvo. Kesällä kulkuneuvoina käytetään vesitasoa, mönkijää, maastoautoa, moottorivenettä ja helikopteria.

Moottoroitu liikenne on supistanut erämaita sosiaalisessa mielessä ja mahdollistanut niiden syrjäisimpienkin kolkkien tavoittamisen päivässä tai parissa. Toisaalta moottoroitu liikkuminen – moottorikelkkailu ja lentoliikenne – mahdollistavat erämaiden matkailullisen hyödyntämisen niillekin, joiden voimat tai taidot eivät riitä omin voimin alueella liikkumiseen.

Maastoliikenne on lisääntynyt voimakkaasti. Ensimmäiset moottorikelkat hankittiin Ylä-Lappiin vasta vuonna 1962. Ne yleistyivät kuitenkin nopeasti 1960-luvun lopulla ja 1970-luvulla, ensin työkäytössä, sitten enenevässä määrin huvikäytössä. Nykyisin moottorikelkkailu on kiinteä osa ylälappilaisten talvielämää. Suurin osa moottorikelkkailusta keskittyy merkityille moottorikelkkaurille. Urien avulla pyritään siihen, että moottorikelkkailu häiritsisi mahdollisimman vähän luontoa ja luontaiselinkeinojen harjoittamista. Paikkakuntalaiset voivat kelkkailla rajoituksetta koko alueella, mutta heidänkin liikkumisensa loppuu tai ainakin vähenee merkittävästi kelirikon myötä ennen lintujen pesimä- ja porojen vasomisaikaa. Moottorikelkkailu voi aiheuttaa kevättalvella haittaa ja vahinkoa poroille ja poronhoidolle juoksuttamalla kantavia vaatimia upottavassa hangessa ja hajottamalla tokkia. Ulkopaikkakuntalaisille myönnetään harkiten moottorikelkkalu-pia urien ulkopuolelle.

Kesäaikainen maastoliikenne, joka on uudempi ilmiö, jättää jälkiä maastoon. Kun aikaisemmin kuljettiin jalkaisin, nykyisin liikkumiseen käytetään moottoripyöriä, mönkijöitä, traktoreita ja maastoautoja. Haittavaikutuksia vähennetään tiukalla maastoliikennelupakäytännöllä. Utsjoella Metsähallitus ei ole pääsääntöisesti myöntänyt kesäaikaisia maastoliikennelupia kuin paikkakuntalaisille ja heillekin tietyille vakiintuneille kulku-urille. Inarissa kesäaikaisia maastoliikennelupia on myönnetty pääsääntöisesti luontaiselinkeinon harjoittajille tietyille kulku-urille.

Lentoliikenne on alueella suhteellisen vilkasta. Ilmailulain (281/95) mukaisesti lentokoneet voivat laskeutua alueen järville ja joille ja nousta niiltä ilman Metsähallituksen lupaa silloin, kun kyseessä ei ole säännöllinen reittiliikenne. Helikopterin laskeutuminen maalle on kuitenkin luvanvaraista, jos kyse ei ole pelastus- tai virkatoimista tai porotalouden ja luontaiselinkeinojen tarpeista. Pienlentokoneiden toiminnasta alueella ei ole tarkkaa tietoa. Aluelennonjohdolle tarvitsee tehdä ilmoitus ainoastaan, kun lennetään rajavyöhykkeen lähellä. Lentoliikenne säästää maastoa kulumiselta, mutta toisaalta saattaa häiritä esim. laskeutumisjär-villä pesiviä vesilintuja ja aiheuttaa meluhaittoja muille liikkujille. Alueen erä- maisuus vähenee, koska lentoliikenteen ansiosta erämaisimmatkin osat ovat eri- laisten kulkijoiden helposti saavutettavissa.

9.5.5 Luonnon virkistyskäyttö

Elina Stolt

Retkeily Kaldoaivissa suuntautuu alueen koillisosaan Sevettijärvi–Pulmankijärvi-retkeilyreitille sekä Näätämojoen varteen, joissa sillä on vaikutusta alueiden luonnontilaisuuteen. Vaikutukset näkyvät lähinnä kasvillisuuden kulumisena kulkureiteiltä ja roskaantumisena. Pääsääntöisesti retkeilijät tai vaeltajat kunnioittavat luontoa eivätkä roskaa tai vaurioita sitä, joskin yksikin ajattelematon kulkija voi jättää huomattavan sotkun luontoon.

Osa virkistyskalastajista ja -metsästäjistä liikkuu moottorikelkoilla ja pienlentokoneilla. Tästä aiheutuu edellä mainittuja häiriöitä ympäristölle ja meluhaittoja muulla tavoin alueella liikkuville.

9.5.6 Pyyntikulttuuri

Sampo Parkkonen ja Elina Stolt

Tämä kappale on tiivistelmä pääosin Sampo Parkkosen laatimasta selvityksestä koskien Kaldoaivin metsästystä (Parkkonen 1998).

Varhaisimpia kulttuureita alueella on pyyntikulttuuri, johon kuului peuran ja turkiseläinten metsästystä, kalastusta, linnustusta ja keräilyä. Metsästyksestä on ensimmäisiä tietoja tuhansien vuosien takaa. Eläimistä pyydettiin lähinnä peuraa ja majavaa. Linnustus oli pääasiassa riekon ja kiirunan pyyntiä sekä vesi- ja merilintujen kevätpyyntiä. Riista ja kala olivat ensisijaisia ravinnon lähteitä.

Pennasen (2000) mukaan varhaisimman kulttuurimuodon perustana pohjoisilla reuna-alueilla ennen talvisten kulkuvälineiden kehittymistä oli kalastukseen perustuva elämäntapa. Tehokas metsästys ei ollut mahdollista talvella vaikeiden lumiolosuhteiden takia, kun taas kalastus talvikylien läheisissä järvissä takasi edes jollain tavalla ravinnon (Pennanen 2000).

Luonnonolot, ympäristöolot ja sosiaaliset olosuhteet saattoivat muuttaa elinkeinojen keskinäistä painoarvoa. Esimerkiksi poronhoito yleistyi, kun peura- ja majavakannat vähenivät. Peurakannan vähenemisen syynä on todennäköisesti liikametsästys. Pyyntitekniikat kehittyivät, väkimäärä lisääntyi eikä pyyntiä säädelty riittävästi. Lienee katovuosillakin osuus peurakantojen vähenemiseen. Suurporonhoidon myötä alueelle jääneet peurat sulautuivat porotokkiin. 1800-luvun alussa peura- ja majavakannat olivat romahtaneet. Peurat olivat tyystin loppuneet Utsjoelta eikä majavia enää ollut Kaldoaivin alueella.

Länsmanin (2000) selvityksen mukaan metsästys oli 1800-luvulla vähäistä riekonpyyntiä lukuun ottamatta. Silloin tällöin tapettiin susi tai peura, vesilintujakin oli vähän. Susia liikkui paljon, ei kuitenkaan enemmän kuin Pohjois-Lapissa

yleensä. Paria vuosikymmentä myöhemmin pyydettiin oravia ja näätiä. Majavat olivat Inarissa harvinaisia (Länsman 2000).

Peurojen loputtua riekko nousi taloudellisesti merkittävimmäksi saaliseläimeksi. Riekkoja on oletettavasti pyydetty elannoksi niin kauan kuin alueella on asuttu. Varhaisista pyyntitavoista ei ole yksityiskohtaista tietoa. Ensimmäiset maininnat riekon ansapyynnistä ovat 1650-luvulta. Pääosa riekoista on ennen vuotta 1954 pyydetty ansoilla. Ainoastaan omaan käyttöön ammuttiin vähän ns. "keittolintuja". Sotien jälkeen haulikot yleistyivät ja ampumatarvikkeiden saanti helpottui.

Myös vesilintujen metsästys on ollut tärkeää alueen asukkaille varsinkin keväisin, jolloin vesilintuja metsästämällä saatiin tuoretta lihaa. Metsästys ei kestänyt yleensä monta viikkoa eikä saaliin määrä ollut suuri, mutta siitä saatiin tervetullutta vaihtelua ruokavalioon. Iijärveläiset järjestivät pyynnin yhdessä ja jakoivat saaliin talojen kesken. Pääasiallisia saalislintuja olivat mustalintu ja pilkkasiipi. Parhaina keväinä niitä saatiin useita kymmeniä. Hanhisaaliit vaihtelivat vuosittain muutamasta linnusta pariinkymmeneen lintuun. Pyynti alkoi vapun aikaan ja jatkui kevästä riippuen enintään kesäkuun alkupuolelle. Kun metsästyslaki kielsi vesilintujen kevätmetsästyksen, se väheni aika nopeasti ja loppui sitten lähes kokonaan.

Jänistä metsästettiin lähinnä sen pehmeän nahan takia. Sitä ei käytetty juurikaan ravinnoksi pohjoisessa. Iijärveläiset eivät koskaan syöneet jäniksiä, vaikka niitä juoksi pihapiirissä välillä puolikin tusinaa samanaikaisesti. Joissakin Utsjokivarren taloissa oli niukkuuden vuoksi pakko syödä jänistäkin.

Sata vuotta sitten kettu oli haluttu saalis. Sitä metsästettiin pääasiassa raudoilla ja myrkyllä. Kettukantaa verottivat metsästyksen lisäksi alueella talvisin liikkuvat susilaumat. Susikannan romahdettua kettujen määrä lisääntyi selvästi. Ketun nahan arvo piti yllä kohtalaista pyyntiä aina 1980-luvun alkupuolelle asti. Tämän jälkeen kiellettiin ketun jalkarautapyynti ja pian myös myrkkypyynti. Samaan aikaan nahan arvo putosi lähes olemattomaksi. Vanhat ketunpyytäjät eivät opetelleet uusia pyyntitapoja eikä nahan hinta houkutellut uusia yrittäjiä. Kettukanta kasvoi ylisuureksi ja kettuihin iski sairauksia. Ketun tiedetään tuhoavan uhanalaisen naalin pesintöjä, koska se voimakkaampana valtaa naalin pesäluolia. 1990-luvun puolivälissä aloitettiin eräiden luonnonsuojelujärjestöjen aloitteesta kettujen tehometsästys naalien pesimäalueilla. Kaldoaivin alueella muutama metsästäjä metsästi vuosien 1995–1998 aikana poikkeusluvilla kettuja moottorikelkkaa apuna käyttäen. Talvella 1999 ketunmetsästys tehostui vuonna 1998 alkaneen Naali-Lifen myötä.

Ahma verotti poroja ja vaikeutti tokkien paimennusta. Riekonpyytäjiä ahma kiusasi rosvoamalla saaliin ansoista. Se oli pahempi saalisrosvo kuin kettu. Kettu varasti ansasta riekon ja söi sen. Ahma varasti riekon ansasta, kätki sen, haki uusia niin kauan kuin löysi ja söi vasta myöhemmin. Usein metsästäjä saikin osan saaliista takaisin etsimällä ahman kätköjä. Ahmoja metsästettiin pääasiassa myrkyillä ja raudoilla. Ahma oli vaikeasti pyydetty, mutta 1960-luvulla ahmakanta

pieneni, kun moottorikelkkaa sai käyttää metsästyksessä. Nykyisin moottorikelkkaa ei saa käyttää apuna metsästyksessä.

Hirviä ei tavattu Utsjoella eikä Inarissakaan 1800-luvulla juuri lainkaan. Saaliina se oli harvinainen vielä 1950- ja 1960-luvuilla. Hirvikanta on kasvanut voimakkaasti noista ajoista.

1800-luvun alussa karhuja oli runsaasti varsinkin Muddusjärven ja Paatarin seuduilla (Länsman 2000). Myöhemmin karhukanta romahti ja vasta viime vuosina karhukanta Inarin puolella on taas kasvanut ja joitakin havaintoja on tehty Petsikon pohjoispuoleltakin.

9.5.7 Metsien käsittely ja metsäpalot

Elina Stolt

Vuosisatojen aikana ihminen on käyttänyt alueelta puuta sekä poltto- että rakennuspuuksi. Eniten puuta kaadettiin asutuissa jokilaaksoissa. Kuten Tynys toteaa luvussa 8.3 Pulmankijoen mäntymetsä on ollut aikaisemmin nykyistä laajempi. Myös poronhoitoon on tarvittu puuta. Nykyiset hakkuuohjeet ohjaavat hakkuut puustoisille alueille. Metsähallitus on viime vuosina pyrkinyt kohdistamaan polttopuun käyttöä koivun sijasta pystymäntyihin puun hinnoittelulla. Puun otto keskittyykin nykyisin kämppien ja muiden käyttöpaikkojen läheisyyteen. Kaldoaivin erämaa-alue kuuluu osittain koltta-alueeseen, jossa koltilla on joitakin erityisomaisuuksia mm. kotitarvepuun oton suhteen.

Nykyisin metsäpaloja torjutaan tehokkaasti, joten palojen vaikutus luontoon ja sen kiertokulkuun on enää vähäistä. Paloilla olisi oma merkityksensä luonnon monimuotoisuuteen mm. nuorten ikäluokkien syntymiseen, koivun ja muun lehtipuun lisääntymiseen sekä kulolajien esiintymiseen.

9.5.8 Kalanistutukset

Markku Seppänen

Alueella kalavesien hoito on perustunut kalastuksen säätelyyn ja kalojen luontaiseen lisääntymiseen sekä ennen vuotta 1987 myös kalanistutuksiin. Kalastuksen säätely on tapahtunut pyydysmäärärajoituksin ja pyydysten käyttöä koskevilla määräyksillä.

Kalanistutuksia on suoritettu Paatsjoen vesistöalueelta vuoteen 1986 asti, jonka jälkeen on ollut mahdollista suorittaa vain vesistöalueen sisäisiä siirtoistutuksia. Siirtoistutusten tarkoituksena on ollut palauttaa alkuperäisiä rautu- ja taimenkantoja, jotka ovat hävinneet joko muun kalalajin, lähinnä siian, istutuksen tai liiallisen kalastuksen vuoksi.

Istutuksiin on käytetty Paatsjoen vesistöä peräisin olevaa Ivalojoen pohjasiikaa ja Inarijärven alkuperää olevaa nieriää. Näätämöjoen vesistöalueelle on istutettu myös planktonsiikaa, jota ei esiinny luontaisesti Jäämereen laskevissa vesissä. Muutamissa järvissä istutussiika on muodostanut luontaisesti lisääntyvän kannan. Utsjoen kunnan alueella siikaistutuksia on suoritettu vuosina 1957–1986 36 järveen ja nieriäistutuksia 20 eri järveen. Näätämöjoen vesistössä siikaa on istutettu kymmenkuntaan järveen. Osa siikaistutuksista on kortistoinnista, sillä istukkaita jaettiin yleensä kyläläisille, jotka suojellakseen ”omia” pyyntijärviä kertoivat istutusjärveksi jonkin muun veden nimen. Inarijärven alkuperää olevia isonieriöitä on istutettu sekä alkuperäisiin rautujärviin että aivan uusiin vesiin. Nieriäkannat ovat joko sekoittuneet tunturirautukantoihin tai yleensä hävinneet. Isonieriä viihtyy paremminkin syvässä ja suurissa järvissä; tunturijärvissä lajille ei liene sopivia kutupaikkoja. Iijärveen istutusnieriä on muodostanut oman kannan.

Kuolan alueelle venäläisten istuttamia Tyynenmeren lohijokien kalalajistoon kuuluvia koira- ja kyttyrälohia nousi 1970–1980-luvuilla aina Teno- ja Näätämöjoen latvoille asti. Näätämöjoen vesistössä pisimmälle kiikkuneesta lohesta on havainto Jullamojärvestä Petsikkotunturissa. Tyynenmeren lohen ei ole havaittu muodostaneen lisääntyviä kantoja.

9.5.9 Tulokaslajit

Matti Mela

Nisäkkäistä minkki ja piisami ovat tulokaslajeja Kaldoaivin alueella. Pohjois-Amerikasta oleva minkki levisi turkistarhauksen kautta luontoon viime vuosikymmenen puolivälissä ja on levinnyt koko maahan. Minkkiä voidaan tavata kaikkien vesistöjen varrelta ympäri erämaata ja soidensuojelualuetta. Yleisimänä se esiintyy jokivarressa.

Piisami on niin ikään Pohjois-Amerikasta peräisin oleva tulokaslaji. Sitä istutettiin aikoinaan eri puolille maata ja laji on levinnyt myös Kaldoaiviin viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana. 1980-luvun lopulla piisamia esiintyi jo Iijärvellä ja myös muualla Näätämön laaksossa. Laji levinnee kohti pohjoista, mutta Utsjoen puolelta ei ole vielä havaintoja.

9.5.10 Kasvisto

Heikki Kauhanen

Ihmisen vaikutus kasvilajistoon on ollut melko vähäinen. Muutokset ovat rajoittuneet enimmäkseen suppeille alueille. Kulkureittien varrella esiintyy polkusaraa (*Carex brunnescens*). Selvimmin alkuperäinen kasvillisuus on väistynyt poroerotuspaikoilla ja kämppien ympäristössä. Tilalle on tullut mm. nurmilauha (*Deschampsia caespitosa*), punanata (*Festuca rubra*), pohjannurmikka (*Poa alpigena*), niittysuolaheinä (*Rumex acetosa*), heinä- ja pihatähtimö (*Stellaria graminea* ja *S.*

media). Alkuperäisistä kasvilajeista töppövilla (*Eriophorum scheuchzerii*) on selvästi hyötynyt ihmisen maastoon jättämistä jäljistä.

Porojen laidunnus on ihmisen toimintaan liittyvä tekijä, joka on muokannut alueen kasvillisuutta. Selvimmin se näkyy pohjakerroksessa. Hyvin kehittyneet jäkäläköt puuttuvat lähes kokonaan. Porojäkäläkasvustot ovat kuluneita, kun taas tinajäkälät ovat lisääntyneet poronjäkälien kustannuksella. Paikoitellen laidunnus on myös haitannut koivun uudistumista tunturimittarituhon jälkeen.

Lähteet

- Hallikainen, V. 1998: The Finnish wilderness experience. – Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 711. 288 s.
- Helle, T. & Aspi, J. 1983: Effects of winter grazing by reindeer on vegetation. – *Oikos* 40: 337–343.
- , Kajala, L., Niva, A. & Särkelä, M. 1998: Porojen laidunnuksen vaikutus tunturikoivikoiden rakenteeseen. – Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 678: 132–141.
- Kumpula, J., Colpaert, A., Kumpula, T. & Nieminen, M. 1996: Porojenhoitoalueen pohjoisosan porolaidunten inventointi. – Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Porotutkimusasema, Kaamanen. Oulun yliopisto, maantieteen laitos, Oulu. 27 s. + karttaliitteet.
- , Colpaert, A., Kumpula, T. & Nieminen, M. 1997: Suomen poro- ja vuohienhoitoalueiden talvilaidunvarat. – Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Kaamanen. 43 s. + 34 kuvallia.
- , Fielitz, U. & Colpaert, A. 1999: Porojen laidunten käyttö Pohjois-Lapissa. – Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Kaamanen. 31 s.
- Lämsä, T. 2000: Kaldoaivien erämaa-alueen asutus- ja elinkeinohistoria. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 126. 101 s.
- Oksanen, L. & Virtanen, R. 1995: Topographic, altitudinal and regional patterns in continental and suboceanic heath vegetation of northern Fennoscandia. – *Acta Botanica Fennica* 153: 1–80.
- Parkkonen, S. 1997: Metsästyksestä Kaldoaivien erämaa-alueella. – Käsikirjoitus, Metsähallitus, Ivalo. 20 s.
- Paulaharju, S. 1927/1965: Taka-Lappia. – WSOY, Porvoo. 279 s.
- Pennanen, J. 2000: Selviytymisen ehdot varhaisimpina aikoina. – Teoksessa: Pennanen, J. & Näkkäläjärvi, K., Siiddastallan. Siidoista kyliin. Luontosidonnainen saamelaiskulttuuri ja sen muuttuminen. Kustannus Pohjoinen. S. 56–57.

- Sandström, O., Vaara, I., Heikkuri, P., Jokinen, M., Kokkonen, T., Liimatainen, J., Loikkanen, T., Mela, M., Osmonen, O., Salmi, J., Seppänen, M., Siekinen, A., Sihvo, J., Tolonen, J., Tuohisaari, O., Tynys, T., Vaara, M. & Veijola, P. 2000: Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelma. – Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 38. 246 s.
- Sihvo, J. 2002: Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen ja Urho Kekkosen kansallispuiston luontokartoitus. Loppuraportti osa 2: Ylä-Lapin luontotyypit. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja Sarja A 137. 175 s.
- Sulkava, P. 2002: Utsjoen tunturikoivikoiden ennallistaminen "Tähti ja Koivu" hanke. – Hankesuunnitelma, Metsähallitus, Ivalo. 16 s.
- Tikkanen, E. 1995: Kuolan saastepäästöt Lapin metsien rasitteena. – Gummerus, Jyväskylä. 232 s.

10 LUONTAISELINKEINOT

Elina Stolt

Erämaalain eräänä tarkoituksena on saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaaminen.

Metsästys, kalastus ja poronhoito ovat kuuluneet saamelaisten pääelinkeinoihin niin kauan kuin tiedetään. Taloudellisen hyödyn lisäksi niillä on vahva kulttuurinen merkitys, jota ei voida rahassa mitata. Tenolaisten talous perustui ennen sotia monitalouteen: talouden perustan muodostivat kalastus, riekostus, karjanhoito, marjastus, käsityöt ja poronhoito. Edellytykset maanviljelyyn pohjoisen kaaruissa ja kylmissä oloissa ovat heikot.

10.1 Poronhoito

Elina Stolt

Poronhoidon historiaa on kuvattu erillisessä selvityksessä, joka käsittelee Kaldoaivin alueen asutusta ja elinkeinohistoriaa. Selvitys on julkaistu tässä julkaisusarjassa (Länsman 2000).

Länsmanin (2000) mukaan poronhoidosta määrättiin senaatin kirjeillä 1800-luvun lopulla ja velvoitettiin poronomistajat perustamaan paliskunnat alueille, joilla niitä ei vielä ollut. Syöttöoikeuden valtion maihin sai nyt vain kuulumalla paliskuntaan. Utsjoelle perustetun poronhoitoyhtiön, johon kuuluivat Paistunturin ja Kaldoaivin paliskunnat, ohjesääntö vahvistettiin 25.4.1900. Ohjesääntö poronhoidolle Inarin kunnassa on annettu 9.3.1901. Inarin poronhoitoalue jakautui viiteen paliskuntaan, joista pohjoisin oli Muddusjärven paliskunta. Sen itäosa rajoittui pohjoisessa Kaldoaivin paliskuntaan (Länsman 2000).

Kaldoaivin paliskunta on perustettu 1900-luvun alussa. Silloin paliskunnan erotusaita sijaitsi Vadatin alueella. Vuonna 1947 paliskunta päätti rakentaa erotuspaikan Čokkavárriin, koska Vadatin aita oli lahonnut ja sen lähellä ei enää ollut hyviä syöttömaita. Paliskunnan ensimmäinen kokous pidettiin uudella aidalla joulukuussa 1950 (Länsman 2000).

Kaldoaivin alueesta osa on kolttu-alue. Saamelaistoimikunnan (2002) mietinnön mukaan kolttien asuttama alue ulottui vanhastaan ja vielä 1800-luvulla Näätämöstä aina Kuolan niemimaan itäisimpään kärkeen. Valtioneuvoston päätöksillä vuosina 1946 ja 1947 vahvistettiin Suonikylän kolttien sijoitusalueeksi Näätämön eli Sevettijärven alue ja muiden kolttien sijoitusalueeksi Nellimin alue (Saamelaistoimikunta 2002).

Kolttasaamelaiset halusivat saada oman erillisen paliskuntansa ja ottaa jälleen käyttöön osan omista perinteisistä paimennustavoistaan, koska heidän mielestään ne olivat tehokkaampia. Näätämön paliskunta muodostettiin 1.6.1969. Vasta, kun Muddusjärven ja Näätämön paliskuntien välille rakennettiin esteaita 1985, paliskuntien porot alkoivat pysyä erillään ja paliskuntien jako tuntui myös käytännössä (Länsman 2000).

Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella laiduntavat porojaan Kaldoaivin paliskunta (noin 172 000 hehtaarilla), Näätämön paliskunta (noin 81 000 hehtaarilla) ja Muddusjärven paliskunta (noin 40 000 hehtaarilla) sekä pienellä osalla (noin 700 hehtaarilla) aluetta Vätsärin paliskunta (kuva 19).

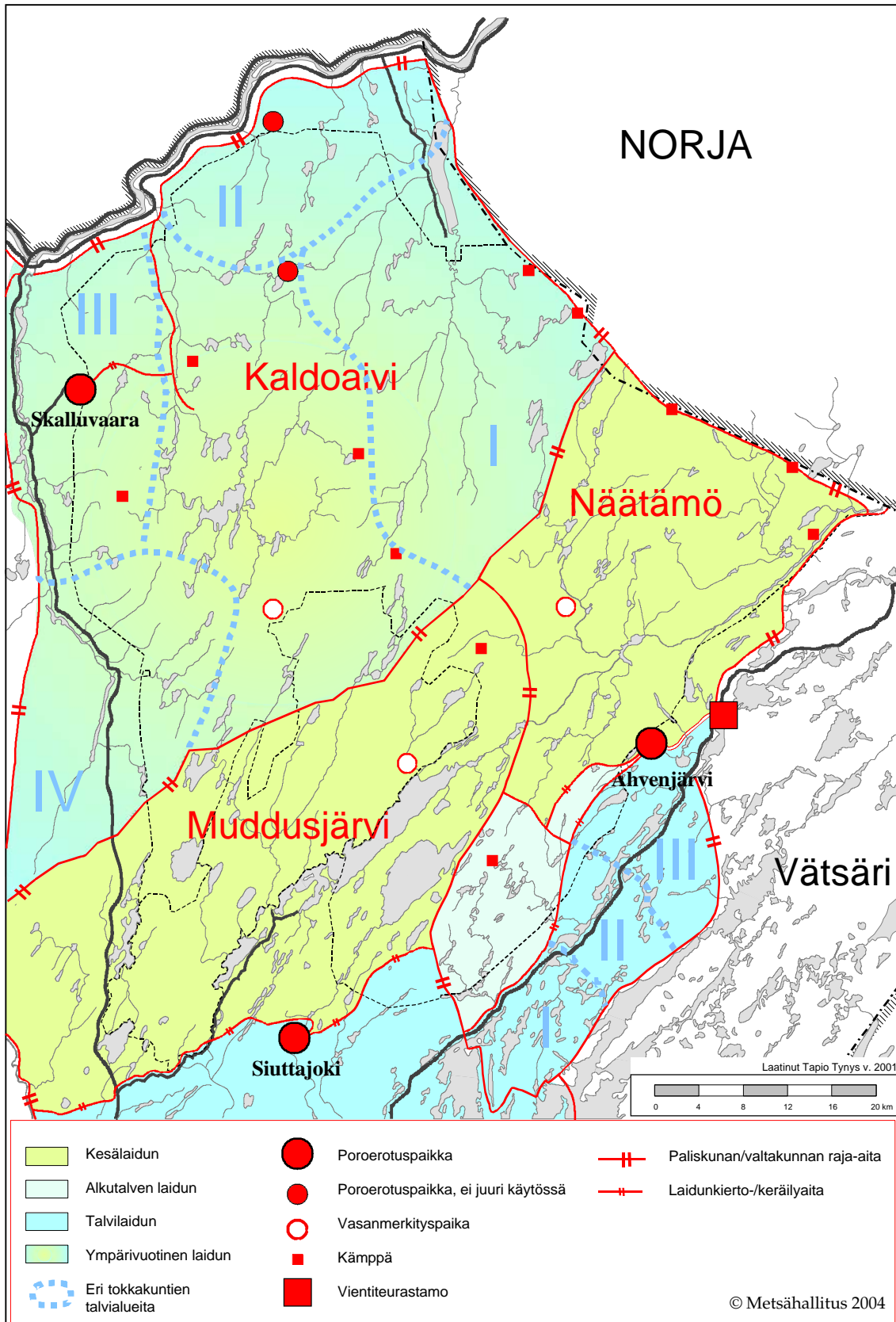
10.1.1 Paliskuntien laidunjärjestelyt

Kaldoaivin paliskunta

Kaldoaivin paliskunnan laidunmaat sijaitsevat lähes kokonaan erämaa- ja soidensuojelualueella rajoittuen pohjoisessa Utsjoen ja Nuorgamin välillä Tenojokeen, koillisessa ja idässä Norjan rajaan, kaakossa ja etelässä Inarin kunnan rajaan Siikajärven kohdalle, josta lännessä Tsuokkajärven ja Utsjoen länsipuolta Utsjoelle Tenojokeen. Pääosa Kaldoaivin paliskunnan laidunmaista on valtion hallinnoimia alueita. Vähäiset yksityismaat sijaitsevat Utsjoen, Tenojoen ja Pulmankijärven rannoilla.

Kesäisin porot ovat vapaana koko paliskunnan alueella. Kaldoaivin paliskunnassa kesäerotuksia eli -merkityksiä ei enää järjestetä vaan porot merkitään syksyn alkutalven kuluessa. Syksyllä porot kootaan Annivaaran syöttöaitaan, joka on Skalluvaaran erotusaidan yhteydessä. Erotusten jälkeen porot viedään tokkakunnittain omille laidunalueilleen. Paliskunnassa ei ole selkeästi erillistä kesä- ja talvilaidunalueita, joten laidunkiertoaitoja ei ole. Esteaidat kulkevat paliskunnan ympäri. Vaikka varsinaista järjestettyä laidunkiertoa ei paliskunnassa ole, poroilla on oma luontainen laidunkiertoonsa.

Kuva 19. Kaldoaivin erämaa porojen laidunmaana sekä keskeiset porotalouden rakenteet.

Skalluvaarassa Kaldoaivin paliskunnan poronomistajilla on omat porokämpät, joissa asutaan erotusten aikana. Lisäksi paliskunnalla ja poromiehillä on porokämppiä muuallakin paliskunnan alueella.

Näätämön paliskunta

Näätämön paliskunta rajoittuu pohjoisessa Norjan rajaan, idässä Näätämöjoki-Sevettijärvi-Suolisvuono-linjaan, etelässä Suolisvuonoon, lännessä Nitsijärvi-Jänkäjärvenselkä-Vuontislompolo-Tievja-linjaan, josta Utsjoen kunnan rajaa Kolmmesjärvelle Norjan rajalle. Näätämön paliskunnan laidunmaista 81 000 hehtaaria sijaitsee erämaa-alueella. Paliskunnan laidunmaat eivät ulotu soidensuojelualueelle.

Kesällä Näätämön paliskunta laiduntaa porojaan paliskunnan pohjoisosien tunturialueilla. Nykyisin paliskunnalla ei ole ollut vasanmerkitystä kesällä. Jokien jäädyttyä ja lumen tultua porot etotaan kesä- ja syysalueilta ja erotellaan Ahvenjärven erotusaidassa. Vasat merkitään erotusten yhteydessä. Erotusten ajan paliskunta paimentaa poroja yhtenä tokkana. Alkutalvesta erotusten jälkeen porot siirtyvät paliskunnan lounaisosiin Pautujärven itäpuolisille alueille. Talveksi porot siirtyvät erämaa-alueen ulkopuolelle Sevettijärven tien itäpuolisille alueille. Poroja paimennetaan ja hoidetaan tokkakunnittain helmikuusta huhtikuuhun ja ruokitaan lisärehulla paimennuksen helpottamiseksi.

Paliskunnan alueen sisälle on tehty laidunaitoja porotöiden helpottamiseksi. Ahvenjärven erotusaidassa on laaja syöttöaita ja valaistus mahdollistaa erotukset pimeälläkin.

Muddusjärven paliskunta

Muddusjärven paliskunta rajoittuu pohjoisessa Utsjoen kunnan rajaan, idässä Tievja-Vuontislompolo-Jänkäjärvenselkä-Nitsijärvi-Inarijärvi-Juutuanjoki-Soljärvi-linjaan, lännessä Kettujoki-Muddusjärvi-linjaan ja Kaamasjokeen Utsjoen kunnan rajalle. Muddusjärven paliskunnan laidunmaista 40 000 hehtaaria sijaitsee Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttjängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueella rajoittuen pohjoisessa Kaldoaivin paliskunnan ja Utsjoen kunnan rajaan, Näätämön paliskunnan rajaan sekä etelässä ja lännessä erämaa-alueen rajaan.

Keväällä vasonta-aikana noin puolet poroista vasotetaan aidassa ja toinen puoli vasoo vapaana. Alkukesästä porot menevät paliskunnan pohjoisosaan Iijärven seudulle ja siitä pohjoiseen, jolloin laidunaita suljetaan. Porot liikkuvat vapaasti kesälaitumella. Kesällä ei ole vasojen merkitsemistä. Syksyllä porot kerätään pääerotuspaikalle, Siuttajoen erotusaidalle, ja vasat merkitään erotuksen yhteydessä. Erotusten jälkeen porot päästetään paliskunnan eteläosaan talvilaitumilleen. Talvi- ja kesälaitumen välille on rakennettu aita, joka toimii hyvin. Paliskunta laiduntaa porojaan talvella paimentaen. Tammi-helmikuussa pidetään pohjaerotukset, joista tokkakunnat ottavat porot omille alueilleen paimennukseen. Joka talvi tokat pyritään viemään eri alueille laidunnukseen. Poroja paimennetaan useassa

tokassa ja ruokitaan lisärehulla paimenuksen helpottamiseksi. Paimennus jatkuu huhtikuuhun asti. Muddusjärven paliskunnassa on viisi tokkakuntaa, vaikkakin tokkakunnat ovat osittain yhdistyneet. Tämä helpottaa paimentamista. Siuttajoen erotusaidalla valaistus mahdollistaa porojen käsittelyn yölläkin. Erotusaidalle poromiehet ovat rakentaneet perheittäin kämppiä, joissa voidaan yöpyä erotusaikana (Pentti Valle, henk.koht. tiedonanto 2002).

10.2 Metsästys

Elina Stolt

10.2.1 Johdanto

Metsästys kalastuksen ohella on aina ollut tärkeä elinkeino pohjoisen asukkaille, ja se lienee ollut ensimmäisiä toimeentulon lähteitä. Aikoinaan poroja omistettiin vähän, joten metsän riista oli tärkeä osa ravintoa. Ensimmäiset tiedot metsästyksestä Suomessa ovat peräisin tuhansien vuosien takaa. On arveltu, että vakainainen asutus on syntynyt Suomeen ilmeisesti halusta parantaa metsästyksmahdollisuuksia (Ylänne 1950). Metsästyspaine lisääntyi 1700-luvun lopulta alkaen ja samaan aikaan tapahtunut asekehitys tehosti saaliin saamista. 1800-luvulla ainakin peura ja majava pyydettiin loppuun (katso luku 9.5 pyyntikulttuuri). Peuran häviämiseen vaikutti myös porojen lisääntyminen, koska ne käyttivät samoja talvilaitumia peurojen kanssa.

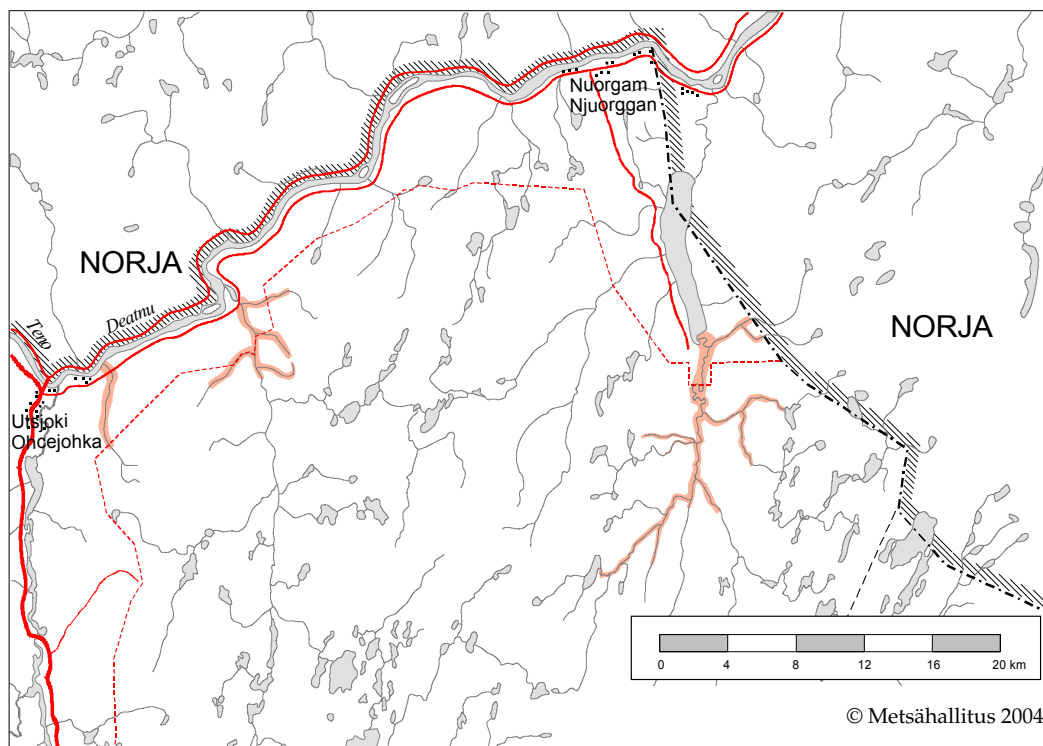
Suomen ensimmäinen metsästyslaki on vuodelta 1868 ja seuraava vuodelta 1898. Nykyisin metsästyslain (1993) mukaan henkilöllä, jonka kotipaikka sijaitsee Lapin lääniin kuuluvassa kunnassa, on maksuton oikeus metsästää kotikunnassaan valtion hallinnoimilla alueilla. Paikkakuntalaisten metsästys on kiintiömätöntä, mutta riistanhoitoyhdistys ohjaa sitä suosituksin ja Lapin riistanhoitopiiri lyhentää tarvittaessa metsästysaikaa. Metsästäjät voisivat vaikuttaa myös itse riistakantoihin pidättäytymällä metsästyksestä huonoina kanalintuvuosina. Rajavyöhykkeellä metsästys on muutoin kiellettyä, mutta elinkeinoperusteista riekon ansapyyntiä varten rajavartiolaitos myöntää kulkulupia rajavyöhykkeelle.

Riistalajisto muuttuu siirryttäessä metsäisiltä, osin vanhojen metsien alueilta avosoille ja tuntureille. Suo- ja metsäalueilla viihtyvät hirvi (kuva 20) ja vanhojen metsien lajeista mm. metso. Riekko viihtyy tunturikoivikoissa ja kesällä sekä alkusyksystä myös soilla. Kun nousta vielä ylemmäs tunturiin voidaan tavata kiiruna. Metsähanhi viihtyy lähinnä metsäisten aluiden soilla. Karhu esiintyy lähes koko Inarin kunnan alueella, lähinnä kuitenkin valtakunnan rajan pinnassa (Sandström ym. 2000). Kaldoaivin alueella karhua esiintyy vähän.

Kaldoaivin alue on hirville ensisijaisesti kesälaidunalueita. Kuitenkin siellä talvehtii muutamia kymmeniä hirviä. Vuosittain erämaa- ja soidensuojelualueelta metsästetään korkeintaan puolenkymmentä hirveä. Pohjois-Norjan hirvikannan voimistuminen näkyy myös Suomen puolella.

Metson pyynti Kaldoaivin alueella on vähäisempää siksi, että niitä esiintyy erämaassa alueen luonnonolojen vuoksi melko vähän. Pienpetoja pyydetään jonkin verran. Karhuakin metsästetään vähäisissä määrin. Maa- ja metsätalousministeriö myöntää vuosittain karhukiintiöt erikseen läntiselle ja itäiselle poronhoitoalueelle. Utsjoki ja Inari kuuluvat itäiseen poronhoitoalueeseen. Metsästysasetuksen muutos on muuttanut alueilla myös karhun kiintiömetsästystä vuodesta 1998. Aiemmin etelärajana oli metsästyslain 8 §:ssä mainittu kuntien raja. Nyt kiintiömetsästysalueen rajan muodostaa poronhoitoalueen raja.

Kimmo Gröndahl teki vuosien 2002–2003 aikana metsästys selvityksen Ylä-Lapin riekonmetsästäyksestä metsästyskudella 2001–2002. Työ julkaistaan myöhemmin Rovaniemen ammattikorkeakoulun opinnäytetyönä. Selvityksen mukaan metsästyskaudella 2001–2002 riekkoja metsästettiin Ylä-Lapin alueelta noin 35 000 kappaletta. Utsjoella ja Inarissa vieraspaikkakuntalaiset metsästäivät näistä lähes 30 % (Kimmo Gröndahl, henk.koht. tiedonanto 2003).

Kuva 20. Utsjoen puolella sijaitsevat hirville erityisen tärkeät puronvarret (Johan Matti Sarre, henk.koht. tiedonanto JMS/TT).

10.2.2 Paikkakuntalaisten metsästys

Metsästyksellä ei ole enää nykyisin niin suurta taloudellista merkitystä kuin aikaisemmin. Osalle metsästäjistä se on enää vapaa-ajan harrastus. Sivuelinkeinona sillä on kuitenkin suuri merkitys lähinnä riekon pyynnin muodossa. Riekko on edelleen tärkein kaupallinen riistaeläin Ylä-Lapissa, ja sitä pyydetään myös ikivanhaan tapaan ansoilla. Muut riistaeläimet metsästäjä käyttää yleensä itse. Riekkolla on ansiollista merkitystä myös metsästysmatkailun muodossa. Tämä tarkoittaa sitä, että matkailuyrittäjät myyvät riekonmetsästyslupia ja ohjattuja metsästyspaketteja. Metsästysseivetyksen (Kimmo Gröndahl, henk.koht. tiedonanto 2003) mukaan noin puolet ulkopaikkakuntalaisista metsästäjistä ilmoitti majoittuneensa paikallisten matkailuyrittäjien ”vuokralaisina”.

Paikkakuntalaiset metsästivät Kaldoaivin alueella metsästyskaudella 2001–2002 riekkoa, metsoja, vesilintuja, hirviä, jäniksiä ja pienpetoja (taulukko 9). Metsästysalueella painottui Vetsijärven ympäristöön, Pulmankijoen varteen Mieraslompolon ja Petsikon väliselle alueelle sekä Iijärven ja Pautujärven ympäristöön (Kimmo Gröndahl, henk.koht. tiedonanto 2003).

Kaldoaivin yksilömääräisesti pyydytyin riistalaji on alueella yleisenä esiintyvä riekko. Paikallisille asukkialle se on ollut aina tärkeä lintu. Metsästysseivetyksen (Kimmo Gröndahl, henk.koht. tiedonanto 2003) mukaan paikkakuntalaiset metsästivät riekkoa koko Ylä-Lapin alueella (Utsjoki, Inari ja Enontekiö) noin 28 000 kpl. Näistä noin 6 500 metsästettiin Kaldoaivin alueelta. Jokainen selvitykseen osallistunut Kaldoaivissa metsästännyt paikkakuntalainen ilmoitti metsästäneensä ainakin riekkoja. Lähes kolmannes metsästäjistä oli metsästännyt metsoa, vesilintuja ja hirveä. Jänistä ja pienpetoja metsästettiin hiukan vähemmän (taulukko 9).

Kaldoaivin alueella riekkoa ansiokseen pyytäviä ilmoitti olevan noin 5 % paikkakuntalaisista metsästäjistä. Ansiometsästäjät pyytävät riekkoa pääasiassa ansoilla kahdesta kolmeen kuukautta vuodessa, riippuen keliolosuhteista. Yleensä pyynti aloitetaan vasta, kun lumen vahvuus on vähintään 10–15 cm. Pyyntikausi kestää Ylä-Lapissa maaliskuun loppuun. Pääsääntöisesti alkusyksyllä (lokakuussa) riekkoa pyydetään aseella, myöhemmin ansoilla. Paikkakuntalaisista metsästäjistä noin 25 % ilmoitti pyytävänsä riekkoja ansoilla ja noin 40 % käyttävänsä metsästyksessä apuna kanakoira (Kimmo Gröndahl, henk.koht. tiedonanto 2003).

Taulukko 9. Kaldoaivin alueella metsästetyt riistalajit metsästyskaudella 2001–2002. Tehdyn selvityksen (Kimmo Gröndahl, henk.koht. tiedonanto 2003) mukaan kaikki Kaldoaivissa metsästäneet paikkakuntalaiset olivat metsästäneet riekkoja.

Riistalaji	Kaldoaivin metsästäjistä ilmoitti metsästäneensä, %
Riekko	100
Metso	36
Vesilintu	41
Hirvi	39
Jänis	22
Pienpeto	28

10.2.3 Ulkopaikkakuntalaisten metsästys

Ulkopaikkakuntalaisten metsästyksen järjestelyjä varten Ylä-Lappi on jaettu useaan pienriistan lupametsästysalueeseen, joille kullekin määritellään vuosittain kiintiöt riistakantojen kehityksen mukaan. Kaldoaivin alueelle sijoittuu tällä hetkellä neljä pienriistan lupametsästysaluetta. Pienriistaluvalla voi metsästää kanalintuja, vesilintuja, jäniksiä ja pienpetoja. Pienriistan metsästys on pääsääntöisesti ollut riekon metsästystä.

Ulkopaikkakuntalaiset metsästivät metsästyskaudella 2001–2002 koko Ylä-Lapin alueelta riekkoja noin 7 000 kpl, näistä Kaldoaivin alueelta noin 2 500 kpl. Ulkopaikkakuntalaiset eivät saa pyytää riekkoja ansoilla. Ulkopaikkakuntalaisista metsästäjistä noin 75 % käytti metsästyksessä apuna kanakoiraa. Metsästys painottuu Kaldoaivissa lähes samoille alueille kuin paikkakuntalaistenkin metsästys (Kimmo Gröndahl, henk.koht. tiedonanto 2003).

10.3 Kalastus

Markku Seppänen

10.3.1 Kalastuksen merkitys

Lohenkalastus on ollut aina taloudellisesti merkittävämpää kuin tunturivesien kalastus, erityisesti Utsjoella. Tunturivesillä on kuitenkin ollut huomattava taloudellinen merkitys, joka on huomioitu tiloja perustettaessa. Tilojen varallisuusarvoon lisättiin omien vesialueiden lisäksi yhteisten kalavesien ja erityisten nautintajärvien kalantuotto. Tärkeimmät tunturivesien saalislajit 1950-luvun lopulle olivat rautu, taimen, siika ja harjus. Kalastuksen luonne muuttui 1960-luvulla uusien verkkojen tullessa markkinoille. Saalista saatiin paremmin ja tunturijärviin oli aloitettu siikaistutukset. Lisäksi kulkeminen järville helpottui, kun käyttöön tulivat moottorikäyttöiset kulkuneuvot.

Kalastuksen merkitys alkoi muuttua 1980-luvulla. Tunturivesien kalastuksen suoranainen ansiomerkitys väheni, koska saaliita ei enää myyty eikä vaihdettu kuten ennen. Kalastuksesta tuli yhä enemmän kotitarve- ja virkistyskalastusta. Kalastuksen merkitys luontaiselinkeinojen lisänä on säilynyt. Kotitarvekalastuksessa käytetään etupäässä verkkoja ja kalastus kohdistuu pääosin siikaan.

Ulkopaikkakuntalaiset ovat voineet kalastaa tunturijärvillä lähinnä omistamiensa kiinteistöjen kalastusoikeuksien puitteissa. Tunturivesien virkistyskäyttö lisääntyi 1970-luvulla, jolloin turisteille alettiin myydä virkistyskalastuslupia muutamille rajoitetuille virkistyskalastusalueille. Vuoden 1998 alusta turistikalastajat ovat päässeet kalastamaan tunturivesille kuten muuallakin Suomessa. Vapaa pilkkimisoikeus ja läänin viehekortin käyttö mahdollistaa muualla kuin virtavesissä kalastamisen. Ulkopaikkakuntalaisten kiinteistön omistajien määrä on lisääntynyt ja kiinteistöä ostettaessa kauppaan sisältyy usein myös osuus kantatilan kalastusoikeuksista.

Utsjoen kunnan alueelta on kerätty saalistilastoja järjestelmällisesti Tenojoesta ja sivujoista, joihin lohi nousee. Näätämöjoelta kerätään samoin saalis- ja kalastajatiedot vuosittain. Tunturivesistä saalistiedusteluja on tehty vuosina 1974, 1979, 1986 ja 2001. Saalistilastojen perusteella Utsjoen kunnan puolella tunturivesien kalastus ja saaliit ovat vähentyneet huomattavasti viimeisen 25 vuoden kuluessa. Kalastuskohteiden määrä ei ole kuitenkaan vähentynyt. Saaliiden väheneminen johtuu kalastustapojen muuttumisesta ja kalastuksen vähenemisestä. Tärkeällä sijalla on virkistyskalastus. Viehekalastus ja pilkkiminen saavat jalansijaa entistä enemmän.

Vuonna 2001 merkittävimmät saaliit Utsjoella Kaldoaivin erämaa-alueella saatiin saalistilastojen perusteella Vetsijärvestä ja Vuognoljärvestä. Inarin kunnan puolella kalastus painottuu Näätämöjokeen, Ii- ja Jullamojärveen sekä Pautujärveen. Näätämöjokivarressa ja kuntien rajalla olevissa järvissä kalastus on satunnaisempaa. Ammattimainen kalastus on loppunut lähes kokonaan. Porotalouden harjoittajat kalastavat porojen paimennuksen yhteydessä. Syksyisin käydään siian kalastuksessa, jolloin kaukana olevia järviä voidaan kalastaa tehokkaasti. Järville kuljetaan mönkijöillä ja moottoripyörillä tai lentokoneella.

Kevättalvella pilkkiminen on suosittua ja kalastusretkien kohteena ovat rautu-, harjus- ja taimenvedet. Paikkakuntalaiset, joilla on mahdollisuus käyttää moottorikelkkoja, kulkevat kaukaisille tai kesällä hankalassa maastossa sijaitseville vesille. Ulkopaikkakuntalaiset ovat hakeneet myös kevättalvella moottorikelkkaluupia urien ulkopuolelle pilkkijärville. Kaldoaivissa moottorikelkkaurasto kulkee usean pilkkijärvien kautta.

Näätämöjoelle myydään kausittain (1.6.–31.8.) noin 600–800 virkistyskalastuslupaa. Lupatilastojen mukaan virkistyskalastus Näätämöjoella on koko ajan kasvussa.

10.3.2 Kalastusoikeus ja kalastusrajoitukset

Vuoden 1998 alusta lähtien Ylä-Lapin kalastusta ovat säädelleet kalastuslaki (286/1982) ja -asetus (1364/1997) sekä niiden perusteella annetut määräykset.

Kalastusta koskeva yleinen ohjaus kuuluu kalastuslain mukaiselle kalastusalueelle. Kalastusalue on toimielin, jonka hallintaan kuuluu kalataloudellisesti yhtenäinen alue. Erämaa-alue kuuluu kahteen kalastusalueeseen: Inarin ja Utsjoen kalastusalueeseen. Kalastusalueiden rajat noudattavat kuntien rajoja. Kalastusalueeseen kuuluvat kaikki vesialueet omistus- tai hallintaoloista riippumatta. Jäsenenä ovat vesialueen omistajat ja alueella toimivat ammattikalastus- ja virkistyskalastusjärjestöt. Kalastuslaki edellyttää, että kalastusalue laatii käyttö- ja hoitosuunnitelman, joka sisältää selvityksen kalastusalueen kalakantojen tilasta sekä hoitoa ja kalastuksen järjestämistä koskevat yleiset suuntaviivat. Kalastusalueet ovat laatineet alueilleen käyttö- ja hoitosuunnitelmat vuonna 2002.

Huolimatta kalastusalueen kalastuksen säätely- ja ohjaustehtävistä ja velvoitteista kalastuksen järjestäminen ja lupien myöntäminen kuuluu vesialueen omistajalle. Alueen vesistä yli 90 % kuuluu valtiolle, ja niiden hallinnasta vastaa siten Metsähallitus. Valtion vesien kalastusta ja kalavesien hoitoa ohjaavat lakisääteiset kunnittain toimivat kalatalousneuvottelukunnat. Metsähallitus myöntää kalastusluvut ja suorittaa muut vesialueiden hoitotehtävät kalatalousneuvottelukuntien ohjeiden mukaisesti. Erityisistä syistä ohjeista voidaan poiketa.

Muusta Suomesta poiketen kuntalaisilla on oikeus saada maksuton kalastuslupa valtion vesillä kalastamiseen. Lupa myönnetään kotitarvekalastuksen, ammattikalastuksen tai luontaiselinkeinojen harjoittamisen perusteella. Käytännössä kaikki Utsjoen ja Inarin kuntalaiset ovat saaneet maksuttoman kalastusluvun. Ulkopaikkakuntalaisille voidaan myöntää kalastuslupia, jos se ei heikennä kuntalaisten kalastusmahdollisuuksia. Kuntalaisten kalastusta säädellään vesialueen omistajan lupaehdoilla (pyydysmäärät ym.).

Ulkopaikkakuntalaisille myydään virkistyskalastuslupia, jotka kattavat lähes koko alueen. Lupa-alueeseen eivät kuulu lohennousualueet Tenojoen vesistöalueella. Näätämöjokeen myydään erillisiä lupia. Ulkopaikkakuntalaisille lupa myönnetään vain vieheellä tapahtuvan kalastukseen.

Osa erämaan kalastuksesta tapahtuu muilla kuin vesialueen omistajan myöntämällä luvilla. Onkiminen, pilkkiminen ja kalastus läänikohtaisella vieheluvalla ovat jokamiehenoikeuksia, ei kuitenkaan lohi- ja siikapitoisten vesistöjen koski- ja virtapaikoissa. Tähän kalastukseen ei tarvita vesialueen omistajan lupaa. Kaikki alueen vesistöt ovat lohi- ja siikapitoisia ja siten ulkopaikkakuntalainen tarvitsee mainituilla alueilla kalastamiseen Metsähallituksen virkistyskalastusluvun. Jokamiehenoikeus ei myöskään koske vesiä, joissa kalastus ilman vesialueen omistajan lupaa on muutoin kielletty. Kielto voidaan asettaa tavanomaista tehokkaamman kalakannan hoidon tulosten turvaamiseksi ja kutualueiden suojelemiseksi. Utsjoen kunnan alueella kielto on asetettu eräisiin rautujärviin, joiden kalastoja hoidetaan siirtoistutuksin tai jotka ovat tärkeitä emokalajärviä. Vuonna 2003 siirtoistutusjärviä on neljä ja emokalajärviä viisi.

Koltille on myönnetty kalastusoikeus kolttilaissa (253/1995). Tätä kalastusoikeutta voi käyttää koltta-alueella asuva koltta. Oikeus kalastukseen on vain koltta-alueella. Muualla kalastamiseen tarvitaan kalaveden omistajan lupa, kuten muillakin kuntalaisilla. Kolttien kalastukseen ei ole asetettu pyydysmäärärajoituksia. Muutoin kalastuksessa on noudatettava kalastuslakia ja muita annettuja sääntöjä ja määräyksiä.

Teno- ja Näätämöjoessa lohen nousualueella on voimassa Suomen ja Norjan valtioiden välinen sopimus ja sääntö kalastuksen järjestämisestä. Tenojoen vesistön alueella säännön piiriin kuuluvat Ylä-Pulmankijoki Yläputokselle asti, Luossajoki Luossajärveen asti, Skiihpajoki ensimmäiseen lompoloon asti, Kaldustsjoki Luovosvarjokisuuhun asti ja Vetsijoki Alimpaan Riekköjärveen asti. Näätämöjoessa säännön sovellusalue ylittää Opukasjärven yläpuolelle.

Kalatautien leviämisen ehkäisemiseksi maa- ja metsätalousministeriön päätöksellä suojattuja alueita ovat Paatsjoen, Tenojoen ja Näättäjäjoen vesistöalueet. Muualta Suomesta ei näille vesistöalueille saa tuoda elävää kalamateriaalia. Kalojen istuttaminen on kielletty Paatsjoen vesistöalueelta Teno- ja Näättäjäjoen vesistöihin. Lisäksi Tenojoen kalastussopimuksessa ja -säännössä on Tenojoen vesistöä koskevat säädökset kalanistutuksista, jotka kieltävät kalanviljelyn vesistöalueella. Siirtoistutuksiin, joita voi suorittaa vain lohen nousualueen ulkopuolella, tulee hakea erillinen lupa.

10.3.3 Erityisperusteinen kalastus

Suomessa aloitettiin 1700-luvulla maareformi, jonka tarkoituksena oli rakentaa täydellinen kiinteistöjärjestelmä. Järjestelmää tarvittiin erityisesti verotuksen selvittämiseksi ja tilojen elinkelpoisuuden parantamiseksi. Isojakotoimitukset saatettiin pääpiirteittäin loppuun Inarissa ja Utsjoella vasta vuonna 1984. Näissä toimituksissa ei kuitenkaan käsitelty tiloille merkittäviä erityisperusteisia kalastusoikeuksia, jotka perustuivat tilan perustamisasiakirjamerkintöihin tai ns. ikimuis-toiseen nautintaan. Vesipiirirajankäyntitoimitusta jatkettiin siten kalastusoikeuksien osalta. Toimitusmiehet antoivat päätöksensä vuonna 1985. Valitusketju johti maa-oikeuden päätökseen vuonna 1989 ja edelleen vuonna 1993 annettuun Korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen, jossa Korkein hallinto-oikeus palautti osan päätöksestä uudelleen maa-oikeuden käsiteltäväksi. Lopullisesti erityisperusteiset kalastusoikeudet vahvistettiin maa-oikeuden päätöksellä vuonna 1996.

Vuonna 1996 loppuun saatetussa päätöksessä kantatiloille määriteltiin kalastusnautintajärvet, jotka yleensä sijoittuvat valtion vesialueille. Päätöksessä ei otettu kantaa nautinnan sisältöön, vaan päätökset koskevat vain kalastuspaikkoja, joita voivat olla nimetyt järvet, joet tai järven osat sekä pato- ja nuottapaikat. Nautintakalastajilla on käyttöoikeus toisen omistamaan veteen. Päätöksessä ei myöskään otettu kantaa omistajan ja nauttijan väliseen suhteeseen. Tilojen perustamisasiakirjoissa tai muulla tavalla esitetty kalastuksen laajuus ei useinkaan ilmene lukuun ottamatta nimettyä pyydystä, kuten patokalastusta tai nuotta- tai verkopaikkaa.

Aikojen kuluessa tilat ovat ymmärrettävästi perinnönjaon tai myymisten myötä pirstoutuneet osakastiloihin. Maanmittaustoimituksissa vuosina 1998–2002 yritettiin selvittää kalastusnautintojen jakaantumista osakastilojen kesken ja veden omistajan ja nauttijan välistä suhdetta. Toimitukset kumottiin Korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Maanmittaushallinnolla on tavoitteena edelleen selvittää kalastusnautintojen jakaantumista osakastilojen kesken. Kalastusnautinnan sisältöä ja sen jakaantumista omistajan ja nauttijan kesken ei ilmeisesti voida nykyisen lainsäädännön puitteissa ratkaista.

Metsähallituksella vesialueiden haltijana on kalastusoikeus alueen vesiin. Erityisperusteisen kalastusoikeuden haltijalla on oikeus vahvistettuihin kalastuspaikkoihin veden omistajan ohella. Erityisperusteisten kalastusoikeuksien laajuutta ja nautintojen jakautumista osakastilojen kesken ei ole toistaiseksi määritetty.

10.4 Marjastus

Elina Stolt

Tärkeimpiä luonnonmarjoja Ylä-Lapin alueella ovat hilla, puolukka ja mustikka. Variksenmarjaa käytetään myös jonkin verran, viime vuosina käyttö on hieman lisääntynyt.

Hilla on Ylä-Lapissa kaikkein merkittävin myyntimarja, ja sillä on edelleen ansiollistakin merkitystä Ylä-Lapin alueella. Hillan merkitys toimeentulon lisänä kasvoi maanteiden rakentamisen myötä, koska marjat oli helpompi kuljettaa myyntiin ja hillajängät helpompi saavuttaa. Marjan tärkeydestä kertoo sekin, että Inarissa ja Utsjoella on takavuosina pyritty rajoittamaan ulkopaikkakuntalaisten hillanpoimintaa.

Seppo Saraspää kuvaa hausalla tavalla teoksessa Punainen tupa ja erämaa (Linnilä & Saraspää 2000), miltä hillastus Lapissa näyttää muualta muuttaneen silmin.

Lapissa on kaksi asiaa, joita muualta muuttaneen on mahdoton koskaan oppia täysin ymmärtämään: kulotus ja hillastus...

... Toinen samankaltainen asia on vuosittainen hillahysteria, joka alkaa heti kulotuksen jälkeen. Tuolloin hilla on kukassaan, ja kukkien määrä, laatu ja kasvupaikat ovat ihmisten keskeinen puheenaihe. Tätä jatkuu sitten pitkin kesää. Oudompi ei asiaa ehkä huomaa, sillä hillaan liittyy aivan oma salakielinen käsitteistönsä. Jos esimerkiksi Lapin Kansassa on heinäkuun alkupuolella pikku-uutinen Naruskalla toistuvasti nähdystä karhulaumasta, tarkoittaa tämä selkokielellä sitä, että pölytys on siellä onnistunut, hilla on ehtinyt supulle, ja sitä on paljon...

... Ennen varsinaista poimimisaikaa seuraa vielä huhuvaihe. Klassisin on kertomus turistilaumasta joka on saksilla rapsinut parhailta jängiltä satoja litroja raakoja hillaloja. Tämä tarina toistuu yhtä väsyttävään varmasti kuin myöhemmin syksyllä kuultava kertomus turistimetsästäjistä, jotka Savukosken TB:llä tankatessaan epähuomiossa aukaisevat ammutuilla metsoilla täyteen pakatun takakontin.

Viimein hilla on kypsää, ja ihmisten käyttäytymisestä katoaa kaikki järki ja logiikka. Sukulaiset eivät tunne toisiaan, kukaan ei suostu kertomaan saalistaan, saatikka paljastamaan marjapaikkaansa – sen kysyminenkin koetaan suoranaiseksi loukkaukseksi. Marjaan lähdetään salaa aamuvarhain, ajetaan metsäautoteillä mitä kummallisimpia harhautuslenkkejä, eikä autoa koskaan pysäköidä varsinaisen kohteen läheisyyteen. Illalla kotona koetetaan saada täydet marja-astiat naapurilta salaa kellariin, tai sitten kannetaan tyhjät ämpärit sinne mahdollisimman näkyvästi mutta täyden oloisesti. "Löytykö" – kysymykseen kuuluu vastata: "Ei marjan marjaa", mutta samalla hymyillään merkitsevästi. Yön aikana ripustetaan tyhjiä vastapestyjä eräpusseja pyykkinarulle kuivumaan. Näin toimitaan olipa marjoja löytynyt tai ei. Vanha kansanviisaus "Kateus kovankin onnen voittaa" toteutuu puhtaimmillaan juuri hillastuksessa.

Toiminta varsinaisella hillajängällä on oma lukunsa. Ensimmäinen vaihe on levittäytyminen. Poimintaporukka hajaantuu mahdollisimman laajalle alueelle ja yrittää näin varata mahdollisimman suuren osan jängästä käyttöönsä. Yksinäinen hillamies nostelee kirkkaanvärisiä puseroita ja muita vaatekappaleita männynrassien oksille roikkumaan reviirimerkeiksi. Jokainen hillanpoimija on toki varannut ylimääräisiä vaatteita tähän tarkoitukseen. Täällä jos missä kerrospukeutuminen on paikallaan.

Tasaisin välein huudellaan: "Onko siellä mithän?" "Eiku pikku ruoppuja. Lähemmä pois!" Yksinäinen hillastajakin oppii tämän ääntään muunnellen käytävän vuoropuhelun kohtuullisella harjoittelulla. Sen sijaan hillajängän varsinaista karjaisua ei kenenkään lappilaisen tarvitse erikseen harjoitella. Koko tuskan, pettymyksen ja raivon täyttämä itkunpiukea huuto: "Täällä on käyty!" ryöstäytyy vaistomaisesti hänen huuliltaan heti kun hän näkee ensimmäisen tyhjän hillankannan. Näin siitä huolimatta, että marja on ilmeisesti oman porukan tai vielä luultavammin hänen itsensä noukkima.

Jos kaikista hämäyshuudoista ja autonpiilottamisista huolimatta vieras porukka sattuu samalle jängälle, heidät pusketaan pois: Levittäydytään tasaiseen taistelurintamaan ja aletaan poimia suoraan kohti. Katsetta kertaakaan nostamatta lähes tyttään tunkeilijoita. Ja mahdollisimman nopeasti, sillä vaikka karkottaminen ei onnistuisikaan, selän taakse jäävä alue on kiistattomasti poimijan hallussa. Jos vastapuoli koettaa väistää, korjataan suuntaa sen verran, että se jatkuvasti pysyy suoraan kohti. Tiukimmillaan tilanne johtaa siihen, että toisilleen oudot poimijat riipivät sanaakaan sanomatta, päät lähes vastakkain marjoja saman mättään eri laidoilta. Melkoisia kaksintaisteluja käydään Lapin aapasoilla. Yleensä vieras joukkio lopulta tajuaa moraalisen tappionsa ja poistuu vähin äänin jängänlaidan karhakistoon.

Tämä kaikki toistuu päivittäin lukemattomilla jängillä sen parin kolmen viikon ajan minkä hillastus kestää. Kaikki muu – töissäkäynti, harrastukset, ihmissuhteet – painuvat taka-alalle, on vain hilla ja ainoastaan hilla. Jos tupalainen on valinnut asentopaikkansa maan pohjoisilta alueilta, kannattaa hänen mennä tähän riemuun täysillä mukaan. Se antaa loppukesän päiviin jännitystä, kehittää ruumiinkuntoa ja sissitaitoja sekä lujittaa yhteenkuuluvuutta alueen muihin asukkaisiin...

Hillan arvokkain sato saadaan aivan havumetsäalueen pohjoisosasta ja tunturi-soilta. Myöhään kypsyvää, suurimarjainen väriltään punertava tunturihilla on Pohjois-Inarin, Utsjoen ja myöskin Enontekiön erikoisuus (Sandström ym. 2000).

Muita marjoja kuin hillaa kerätään lähinnä omiksi tarpeiksi. Pääasiallista toimeentuloa kukaan ei marjastuksella saa, vaan elannon saaminen on perinteisesti edellyttänyt useamman kuin yhden elinkeinon harjoittamista. Puhutaan luontaiselinkeinojen harjoittamisesta. Siihen liittyvät yleensä kaikki nämä neljä: porotalous, kalastus, metsästyminen ja marjastus.

Lähteet

- Linnilä, K. & Saraspää, S. 2000: Punainen tupa ja erämaa. Rikkaan arjen allakka. – Tammi, Helsinki. s. 227–229.
- Länsman, T. 2000: Kaldoaivin erämaa-alueen asutus- ja elinkeinohistoriaa. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja Sarja A 126. 101 s.
- Saamelaistoimikunta 2002: Saamelaistoimikunnan mietintö 2001. – Komiteanmietintö 2001:14. 179 s.
- Sandström, O., Vaara, I., Heikkuri, P., Jokinen, M., Kokkonen, T., Liimatainen, J., Loikkanen, T., Mela, M., Osmonen, O., Salmi, J., Seppänen, M., Siekinen, A., Sihvo, J., Tolonen, J., Tuohisaari, O., Tynys, T., Vaara, M. & Veijola, P. 2000: Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelma. – Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 38. 246 s.
- Yläne, Y. (toim.) 1950: Suomen metsästys. Kokoomateos metsästyksestä ja riistanhoidosta. – Otava, Helsinki. 849 s.

11 VIRKISTYSKÄYTTÖ JA LUONTOMATKAILU

Elina Stolt

Luontomatkailulla tarkoitetaan tässä muiden kuin utsjokelaisten ja inarilaisten alueelle suuntautuvaa luontoon tukeutuvaa matkailua. Luonnon virkistyskäyttö on hieman luontomatkailua laajempi käsite. Ero on siinä, että virkistyskäyttö pitää sisällään myös paikallisten ihmisten virkistäytymisen, kun taas luontomatkailu viittaa alueen ulkopuolelta tuleviin ihmisiin. Luonnon virkistyskäyttö voidaan siten jakaa (paikallisten ihmisten) lähivirkistyskäyttöön ja (ulkopaikkakuntalaisten) kaukovirkistyskäyttöön eli luontomatkailuun (Ympäristöministeriö 2002).

Virkistäytyminen luonnossa voi Suomessa tapahtua joko omin voimin, vetokoiria, poroja tai hevosta käyttäen, moottoridusti maastomönkijällä, maastoautolla, moottoripyörällä, moottorikelkalla, moottoriveneellä, vesijetillä tai näitä kulkumuotoja eri tavoin yhdistäen. Tällaiseen laajaan luonnon virkistyskäytön määrittelmään on päätynyt muun muassa luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämisyöryhmä (Ympäristöministeriö 2002). Luontoon ja sieltä takaisin maantienvarteen, myös Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuittijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella, voi siirtyä maastoajoneuvojen lisäksi moottoriveneellä, lentokoneella tai helikopterilla. Omin voimin liikkuminen voi tapahtua myös huolletusti. Tällöin ryhmän varusteet ja muonat kuljetetaan maastossa tauko- ja yöpymispaikoille esimerkiksi moottorikelkalla, jolloin virkistäytyjät säästävät varusteiden kuljettamisen rasituksilta ja voivat liikkua kevyemmin ja pidempiä päivämatkoja. Perinteinen jokamiehen oikeuksiin perustuva luonnossa liikkuminen tapahtuu kuitenkin omin voimin huoltamattomasti, jolloin kyse on yleensä nk. perinteisestä eräretkeilystä.

Ohjattu liikkuminen ja virkistäytyminen luonnossa voi olla joko liiketoiminnallista tai ei-liiketoiminnallista. Jyrkän rajan vetäminen liiketoiminnallisen ja ei-liiketoiminnallisen virkistäytymisen välille on tulkinnanvaraista. Periaatteessa kyse on liiketoiminnasta, mikäli ohjattuja luontomatkoja markkinoidaan suurelle yleisölle tai niitä myydään muillekin kuin yhdistyksen omille jäsenille.

Ohjelmapalveluyrittäjillä tarkoitetaan matkailuyrittäjiä ja -organisaatioita, jotka myyvät ohjattuja retkiä ja kuljetuksia alueella. Ohjelmapalveluita, esimerkiksi kuljetusta, ohjelmallista toimintaa ja pienimuotoista majoitusta erämaa-alueella, voivat tarjota ohjelmapalveluyrittäjien lisäksi alueen luontaiselinkeinonharjoittajat, joilla on luontaiselinkeinotukikohtia alueella. Näin hankittu matkailutulo on osa heidän elinkeinokokonaisuuttaan, mutta ei kuitenkaan pääelinkeino.

Retkeily Kaldoaivin alueella ja muillakin erämaa-alueilla on suhteellisen nuori maankäyttömuoto. Alueella on kuljettu kauan, mutta kulkemisen tarkoituksena on ollut joko ruoan haku tai työn teko.

Vuonna 1996 tehdyn Kaldoaivin erämaa-alueen retkeilyselvityksen (Parviainen 1996) perusteella pääosa retkeilijöistä tulee Kaldoaviin Uudeltamaalta, Hämeestä ja Lapista. Kaldoaivin vetovoimaisimmiksi tekijöiksi koettiin alueen laajuus ja pienipiirteisyys, luonnon rauha, koskemattomuus, erilaisuus, retkeilijöiden vähäinen määrä ja kalastusmahdollisuudet. Paikkakuntalaiset retkeilevät harvoin vain retkeilyn vuoksi. He käyvät alueella metsästävässä, kalastamassa ja hillassa.

Parviaisen (1996) selvityksen perusteella retkeilyn huippukausi on huhtikuu. Silloin liikkuvat hiihtäjät, kelkkailijat ja pilkkijät. Toinen sesonki ajoittuu heinäelokuulle, jolloin alueella liikkuvat vaeltajat (Parviainen 1996).

Matkailijoille myydään ohjelma- ja opaspalveluiden lisäksi majoituspalveluita, ruokaa ja maastoruokailupalveluita, polttoainetta, matkamuistoja, retkitarvikkeita sekä kuljetuspalveluita. Parviaisen (1996) mukaan noin kolmannes retkeilijöistä käytti yksityisten majoituspalveluja ja vajaa 20 % käytti opaspalveluja liikkueensa alueella. Paikalliset matkailuyritykset, Metsähallituksen palvelupisteiden ohella, myyvät matkailijoille lisäksi moottorikelkkauralupia sekä kalastus- ja pienriistolupia.

11.1 Virkistyskäytön rakenteet

11.1.1 Tuvat ja tulipaikat

Autiotupa on aina avoin, puukaminalla, laverilla, pöydällä ja penkeillä sekä joskus kaasukeittolevyllä varustettu vaatimaton tupa. Tupa on tarkoitettu yhden, korkeintaan kahden yön yöpymiseen omin voimin erämaassa kulkeville. Paikalliset ihmiset yöpyvät tuvissa myös moottorikelkalla liikkueensa. Samoin ulkopaiikkakuntalaiset moottorikelkkailijat ovat yöpyneet hiljaisena kautena Metsä-

hallituksen valtakunnallisen moottorikelkkauran varrella sijaitsevilla autiotuvilla.

Varaustupa on autiotuvan tapaan vaatimattomasti varustettu, korkeintaan yhden tai kahden yön yöpymiseen tarkoitettu tupa. Varaustuvasta retkeilijä voi maksua vastaan varata itselleen yösijan. Tupaa ei voi varata kokonaan itselleen, kuten vuokratuvan, ainoastaan petipaikan.

Vuokratupa on kenen tahansa vuokrattavissa lyhyeksi ajaksi eli korkeintaan viikoksi tai kahdeksi kerrallaan. Tällöin tuvan saa kokonaan käyttöönsä vuokraajaksi. Vuokratupa on myös matkailuyrittäjien vuokrattavissa ja hyödynnettävissä ohjelmopalveluiden tukikohtana eli nk. isännöitynä vuokratupana. Tuvan varustelutaso on parempi kuin auto- tai varaustuvissa.

Isännöity vuokratupa on tarkoitettu ensisijaisesti liiketoiminnallisen ohjatun luontomatkailun majoittumistarpeisiin. Varustelutasoltaan isännöidyt vuokratuvat eivät eroa olennaisesti vuokratuvista. Tuvat ovat Metsähallituksen hallinnassa ja niitä vuokrataan lyhytkestoisesti matkailuyrittäjille.

Kaldoaivin erämaa-alueella on yhteensä kuusi autiotupaa, jotka sijaitsevat Sevettijärven–Pulmankijärven reitin varrella. Sevettijärveltä luoteeseen sijaitsee Opukasjärven autiotupa. Seuraavaksi tulee Iisakkijärven tupa, joka sijaitsee Opukasjärven (Hoppoogjävi) pohjoispuolella olevan Iisakkijärven lounaispäässä. Rousajärven autiotupa Näätämöjoen pohjoispuolella sijaitsee 10 km Opukasjärvestä pohjoiskoilliseen. Huikkimajoen, Tshaarajärven ja Tsuomasjärven autiotuvat ovat seuraavina reittiä pohjoiseen kuljettaessa (ks. liite 3). Kaikkiin tupiin mahtuu yöpymään kahdeksan henkilöä, paitsi Tsuomasjärven autiotupaan, jonne mahtuu kuusi henkeä. Kaikissa tuvissa on varustuksena kamiina ja kaasuliesi. Moottorikelkkauran varrella Vaisjoella sijaitsee avoin kammi, jossa mahtuu yöpymään kaksi henkilöä.

Katetut tulipaikat (kodat ja laavut) ja tulipaikat sijoittuvat Näätämöjokivarteen sekä moottorikelkkaurien varteen (liite 3).

Metsähallituksen luontopalvelut vastaa autiotupien ja tulipaikkojen puu- ja jätehuollosta sekä siivoaa tuvat muutaman kerran vuodessa. Muutoin siivous kuuluu tupien käyttäjille käytön jälkeen.

Tupakansioissa on ajan tasalla olevat ohjeet jätehuollosta ja tupien käytöstä. Tavoitteena on vähentää jätteen syntymistä tehokkaalla viestinnällä ja toisaalta käsitellä syntynyt jäte asianmukaisesti. Tupien yhteydessä on seka- ja biojätteen, tölkkien ja pullojen keruupisteet sekä ulkokäymälät. Sekajätteet kuljetetaan maastosta talvella puuhuollon paluukuormina.

Villi Pohjola vastaa Metsähallituksen maksullisista luontomatkailupalveluista. Villin Pohjolan luontomatkailu painottuu tällä hetkellä Inarin lähialueille mutta myös Näätämöjoen alueelle. Alueen neljä vuokratupaa, Kuosnijoki, Saunakoski, Kontinpaistama ja Silisjoki, sijaitsevat kaikki Näätämöjoen varrella (ks. liite 3).

11.1.2 Retkeilyreitit ja maastourat

Retkeily ja virkistyskäyttö painottuu Kaldoaivissa alueen koillisosaan Sevettijärven–Pulmankijärven alueelle, Inarinpolulle ja Saamenpolulle. Virkistyskalastus ja melonta on vilkasta Näätämöjoella.

Sevettijärven–Pulmankijärven retkeilyreitti on 60–70 km:n mittainen. Sevettijärveltä reitti kulkee Opukasjärven kautta Näätämöjoen yli jatkuen Iisakkijärvelle. Sieltä voi jatkaa joko suoraan Huikkimajoelle tai toista reittiä Rousajärven kautta. Tshaarajärven jälkeen reitti kääntyy koilliseen Norjan rajan tunturialueille ja jatkuu siitä Tsuomasjärven kautta Pulmankijärven tien päähän. Pulmankijärven eteläpäähän pääsee ajamalla Nuorgamista maantietä noin 20 km.

Inarinpolku Sevettijärveltä Varanginvuonolla sijaitsevaan Karlebotniin erkanee Sevettijärven–Pulmankijärven reitiltä Rousajärven kautta jatkuen Isokivennokan eteläpuolitse. Rajan ylitys Norjan puolelle tapahtuu Aittoaivissa, josta reitti jatkuu Borgejärven länsipuolitse pohjoiseen. Koko reitin pituus on noin 100 km. Suomen puolella reitillä on kolme autiotupaa, Norjan puolella ei yhtään.

Vuonna 2001 voimaan astuneen Schengenin sopimuksen nojalla norjalaiset ja eu-kansalaiset voivat ylittää Suomen ja Norjan välisen rajan mistä kohdasta tahansa ilman erillistä lupaa, kunhan mukana ovat vaadittavat henkilöllisyyspaperit. Tullattavaa tavaraa ei saa olla mukana. Tullisäännösten lisäksi tulee huomioida, että Norjassa moottoriajoneuvojen käytölle on tiukemmat määräykset kuin Suomessa. Sekä Suomessa että Norjassa moottoroituun liikkumiseen maastossa tarvitaan pääsääntöisesti lupa. Schengen-sopimuksen myötä erämaa-alueella sijainneet viralliset rajanylityspaikat menettivät merkityksensä.

Saamenpolku on 87 km:n mittainen rengasreitti Sevettijärveltä Näätämöön ja takaisin. Reitti kulkee paikoin saamelaisten vanhoilla poluilla seuraten Sevettijärven ja Näätämön välisen tien suuntaa. Menomatalla Sevettijärvi kierretään eteläpuolelta, jossa reitti nousee ensin Vainospään tunturin rinteille. Sieltä reitti jatkuu Kirakkajärven ja Nuortijärven kautta Näätämöön ja edelleen Palovaaraan. Paluureitti kulkee Sevettijärven ja Näätämön välisen tien pohjoispuolella. Aluksi reitti suuntautuu Palovaaran yli Näätämöjoen riippusillalle ja jatkuu Suoppumajärven ja Harrijärven välistä Villavaaralle (ks. luku 8.3.20). Harrijoki ylitetään kahlaten. Villavaaran rinteiltä reitti laskeutuu Rousajärvelle, jossa Saamenpolku yhtyy Sevettijärven–Pulmankijärven eräretkeilyreittiin.

Inarin–Utsjoen tieltä on tieyhteys Iijärven tietä Iijärvälle, jonka lounaispäästä veneiden vesillelaskupaikalta alkaa Näätämöjoen melontareitti. Reitin päätepiste on Neidenin Retkeilymajalla Norjassa, jonne on myös tieyhteys. Näätämöjoen melontaoppaassa reittiä on luonnehdittu erämaareitiksi, jossa koskia on erittäin paljon.

Alueella ei ole moottorikelkkareittejä. Erämaa-alueella ja soidensuojelualueella on merkittäviä moottorikelkkauria (ks. liite 3), joita ei ole perustettu maastoliikenneläin tarkoituksena reitteinä. Näillä liikkuminen tapahtuu maanomistajan eli

Metsähallituksen luvalla. Yksi ura lähtee erämaa-alueen ulkopuolelta Sevettijärveltä ja kulkee Opukasjärven kautta Silisvaaraan jatkuen Skietsaraksen kautta aina Nuorgamiin asti. Skietsaraksesta kulkee ura myös Johttijärvelle. Toinen ura etelä-pohjoissuunnassa kulkee osittain Sammuttjängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueella ja osittain Kaldoaivin erämaa-alueella. Ura jatkuu Johttijärven ja Vetsijärven kautta aina Utsjoelle asti. Lisäksi edellä mainitulta uralta lähtee Nuorgamiin yhdysura Skalluvaaran pohjoispuolelta. Metsähallituksen luontopalvelut ylläpitää ja huoltaa moottorikelkkaurat.

11.2 Liikkuminen ja jokamiehen oikeudet

11.2.1 Ulkopaikkakuntalaisten moottorikelkkailu

Ulkopaikkakuntalaiset saavat kelkkailla itsenäisesti vain Metsähallituksen valtakunnallisen moottorikelkkauraverkoston uria pitkin (ks. liite 3). Muualla liikkessaan he tarvitsevat kirjallisen luvan ja mukaansa alueen hyvin tuntevan oppaan. Ohjelmopalveluyrittäjät tuovat urille myös kelkkasafareita sekä hiihtoryhmiä.

11.2.2 Kuntalaisten moottorikelkkailu

Kuntalaisten moottorikelkkaretket ajoittuvat suurimmaksi osaksi kevätkaudelle maaliskuulta huhtikuulle ja keliin salliessa myös toukokuulle. Tällöin kuntalaiset käyvät pääasiassa pilkkiretkillä alueiden kalavesillä käyttäen tukikohtinaan laavuja tai yksityismailla sijaitsevia rakennuksia. Kelkkaretkillä liikutaan pääsääntöisesti vakiintuneita kulku-uria pitkin. Poronhoitotöitä lukuun ottamatta kuntalaiset tarvitsevat moottorikelkkailuun aina maastoliikenneluvan, joka on maksuton.

11.2.3 Jokamiehen oikeuteen perustuva virkistyskäyttö

Jokamiehen oikeudet ovat voimassa erämaa- ja soidensuojelualueella. Siten kaikilla on oikeus liikkua ja oleskella tilapäisesti toisen omistamalla maa- tai vesi-alueella ilman aika- tai aluerajoituksia. Jokamiehen oikeudella liikkuminen tarkoittaa omin voimin liikkumista, joko poroja, koiria tai hevosta apuna käyttäen. Jokamiehen oikeudella voi myös sienestää, marjastaa sekä pilkkiä ja onkia.

Soidensuojelualueella on mahdollista järjestyssäännöllä rajoittaa liikkumista tai leiriytymistä, mikäli ne uhkaisivat alueen suojelun tavoitteita. Rajoitukset eivät kuitenkaan ole olleet tarpeellisia Sammuttjängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueella.

Koiravaljakkotoiminta on lisääntynyt alueella voimakkaasti ja toimintaan käytetään pääasiassa moottorikelkkauria. Yritystoimintaan perustuva koiravaljakkotoiminta on luvanvaraista. Myöskään Metsähallituksen tupien käyttö ei kuulu jokamiehen oikeuksiin, vaan niiden käytösäännöistä Metsähallituksella on oikeus päättää erikseen.

Lähteet

Parviainen, T. 1996: Kaldoaivin erämaan retkeily selvitys. – Raportti, Metsähallitus, Ivalo. 13 s.

Ympäristöministeriö 2002: Ohjelma luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi. – Suomen ympäristö 535. 48 s.

12 PAIKANNIMISTÖ ALUEEN KUVAAJANA

Ilmari Mattus

12.1 Johdanto

Kaldoaivin ja Paistunturin erämaa-alueiden paikannimistöt ovat säästyneet ulkopuolisilta vaikutteilta paremmin kuin muiden erämaa-alueiden paikannimistöt Lapissa. Eritoten Ylä-Lapin pohjoisosa eli pohjoissaamenkielinen alue on säilyttänyt asemansa suhteellisen selkeänä. Tämä johtuu siitä, että Utsjoki on saamelais-enemmistöinen kunta, kun taas Kaldoaivin erämaa-alueen eteläosa on inarinsaamenkielistä aluetta ja inarinsaame siellä on vähemmistönä.

Alkuperäiseen paikannimistöön on kohdistunut paineita jo useita vuosikymmeniä siten, että eräät paikannimet ovat kokeneet lähes pahoinpitelynomaisia muutoksia. Näitä ovat nimien väännökset, mukaemat ja väärät suomennokset. Paineita on tullut suomen kielen puolelta ja inarinsaamen paikannimistöön jonkun verran myös pohjoissaamen puolelta. Jälleen kerran kiitos alkuperäisten paikannimien säilymiselle kuuluu alueen paikannimikeräjille. Ilman heitä paikannimet olisivat kokeneet vieläkin pahempia muutoksia. Esimerkkeinä tällaisista todella suurista muutoksista ovat Keski-Lapin paikannimikummallisuudet, joiden merkitystä nykyään ei enää kukaan tiedä. Selvää on, että nämäkin paikannimet ovat olleet alkujaan saamenkielisiä, mutta arvaileminen niiden alkuperäismerkityksistä ilman kieli- ja historiatieteellistä tuntemusta on turhaa, koska nykyistenkin saamenkielisten paikannimien selvittäminen joidenkin nimien osalta on työlästä ja osin jopa mahdotonta.

Paikannimien suomentamiseen suhtaudutaan kahdella eri tavalla: se joko hyväksytään tai ollaan sitä vastaan. Asiasta on käyty keskusteluja erilaisissa tilaisuuksissa päätyttä kuitenkään mihinkään erityisen selkeästi määriteltävään linjaan, mikä toisaalta on hyvä. Antaahan se paikalliselle tasolle ja käytännölle sille kuuluvan päätäntävällän, vaikkakaan se ei aina kaikkia miellytä.

”Kääntäminen onkin normaalia kaavanimien kohdalla, jotka ovat tavallisesti uusia (tiet, kadut, virastot jne.). Ns. luontonimien kohdalla käännösnimien ja muidenkin uusien nimimuotojen vakiintuminen on hidasta. Hyväkään käännösnimi ei välttämättä vakiinnu nopeasti käyttöön. Esim. Coages Johttejavri saa nykyisin muodon Goškkes Johttejavri inarinsaamelaisen alkuperäisen nimen mukaisesti” (Samuli Aikio).

Saamennoksissa naapurisaamenkielistä toiseen ja eritoten paikannimien sijoittamisissa (esim. inarinsaamen nimi pohjoissaamenkieliselle alueelle, tai päinvas-toin) olisi huolehdittava siitä, että alkuperäisen paikannimen statusta ei horjute-ta. Koltansaamennokset eri kielistä ovat perusteltavissa ja jopa suositeltaviakin, mutta ennen koltansaamennoksen tekemistä olisi hyvä ottaa selville, onko paikalle jo olemassa inarinsaamen- tai pohjoissaamen nimeä ja ellei ole, niin siinä tapauksessa voitaisiin koltansaamennos tehdä vaikka suomen kielestä.

Kartoittajat aina Ruotsinvallan ja tsaarinvallan ajoista lähtien ovat pyrkineet kirjaamaan karttoihinsa myös alkukieliset nimet, mutta he eivät ilmeisestikään ole olleet tietoisia siitä, että on erikseen inarinsaame, pohjoissaame ja koltansaame. Vielä vähemmän heillä on ollut tietoutta kielirajoista. Siitä syystä vanhoissa ja vielä 1970-luvulla laadituissa kartoissa inarinsaamenkieliselä alueella on runsaasti pohjoissaamenkielisiä nimiä, mutta ei kylläkään päinvastoin. Tuona aikana tosin ajateltiin yleisesti, että saamen kieli tarkoittaisi ainoastaan pohjoissaamenkieltä ja siltä pohjalta ajateltuna on ehkä ymmärrettävissä, että suurin osa inarinsaamenkielisistä paikannimistä pohjoissaamennettiin ja ne päätyivät sellaisenaan vielä karttoihinkin. Vasta 1990-luvulla herättiin näkemään, että kyse on todellakin eri kielistä, eri kielialueista ja sitä kautta myös kielirajoista. Suomen Maanmittauslaitos on 1990-luvun puolella teettänyt saamenkielisen (pohjoissaamen, inarinsaamen ja koltansaamen) paikannimiluettelon numeeriseen muotoon, joka kattaa noin 50 % Ylä-Lapin saamenkielisestä alueesta. Loput 50 % on vielä laatimatta kyseiseen muotoon, mutta toivottavasti Maanmittauslaitos teettää senkin, sekä vielä Käsivarren alueen, joka on pelkästään pohjoissaamenkielistä aluetta.

12.1.1 Työn toteutus

Kaldoaivin paikannimistön selvittämistyössä Inarin kunnan puolella olen käyttänyt aikaisempien tutkimusteni tuloksia ja Utsjoen kunnan puolella olen tukeutunut paikannimien sijoittamisissa ja oikeinkirjoittamisissa lähes täydellisesti **Ante Aikion** v. 1998 tekemään paikannimiselvitykseen, joka on laadittu Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen paikannimikortiston perusteella, sekä Sevettijärven suunnalla **Jouni Mosnikoffin** samaan aiheeseen liittyvään koltankieliseen paikannimimateriaaliin. Ilman niitä tehtävä olisi ollut mahdoton. Muina tietolähteinä on käytetty vanhoja karttoja, paikallisten ihmisten asiantuntemusta sekä asiasta julkaistuja kirjoja, kirjoituksia ja muistiinpanoja, joista tarkemmin lähdeluettelossa. Karttalehtien 3931 1 ja 3931 2 paikannimien tulkinnassa ja joidenkin nimien lisäämisissä olen tukeutunut **Irma Laitin** v. 1995 käsikirjoitukseen pro gradu -työtä varten *Ohcejohsis báikenamat* = Utsjoenlaakson paikannimet.

12.1.2 Yleisiä ohjeita

Karttalehtijakona on käytetty Topografikunnan valmistamia 1: 50 000 karttalehtiä, jotka on numeroitu ykkösestä kuuteentoista. Paikannimen perässä olevan koodiyhdistelmän ensimmäinen **lihavoitu** numero on samalla karttalehden numero, jonka perusteella lukija löytää etsimänsä kohteet liitteenä 2 olevilta karttalehdiltä. Seuraava kirjain-numero-yhdistelmä kertoo sen, missä ruudussa kohde kartalla sijaitsee ja viimeisenä on juokseva numero **lihavoituna** joko pelkästään numerona tai lisättyä kirjainjatkeella **A, B, C** jne., jonka tarkoitus selviää myöhemmin. Karttalehtien numerointi ja niiden painatusvuodet ovat seuraavat: **1** = 3941 1 (1980), **2** = 3941 2 (1979), **3** = 3942 1 (1980), **4** = 3932 1 (1979), **5** = 3932 2 (1979), **6** = 3934 1 (1979), **7** = 4912 2 (1980), **8** = 4914 1 (1980), **9** = 3931 1 (1975), **10** = 3931 2 (1975), **11** = 3933 1 (1975), **12** = 4911 2 (1976), **13** = 4913 1 (1980), **14** = 3842 1 (1974), **15** = 3842 2 (1974) ja **16** = 3844 1 (1975). Indeksikartta on liitteenä 1.

Kaikki karttalehdet on pystysuunnassa jaettu neljään sektoriin, jotka on merkitty isoilla kirjaimilla: A-kirjaimesta R-kirjaimen ja vaakatasossa kuuteen sektoriin, jotka on numeroitu 1–20, lukuun ottamatta karttalehtiä 1–3, jotka on jaettu vaakatasossa neljään eri osaan. Näissä karttalehdissä Norjan valtakunnan osuus on yli puolet, joka on syynä numerojakoon. Sekä aakkostus että numerointi alkavat karttalehdeltä nro 1 ja jatkuvat katkeamattomana siirryttäessä seuraaville lehdille. Jos siis haluttaisiin tietää, missä sijaitsee paikannimi, jonka numero luettelossa on esim. **1234**, niin se löytyy sitä edeltävän numero ja kirjainyhdistelmän perusteella, jotka ovat **15 E17**: karttalehti **15** on 3842 2 ja kirjain E on ensimmäinen pystysektori kartan vasemmasta reunasta lukien ja numero 17 on ensimmäinen vaakasektori kyseisen kartan yläreunasta lukien. **Räjinjargâ**-niemen koodi kokonaisuudessaan siis on **15 E17: 1234**.

Paikannimiä on yhteensä **1709** ja ne ovat luettelossa aakkos- ja numerojärjestyksessä siten, että on otettu huomioon niin saamen kuin suomenkin kirjainmerkit. Käytetty aakkostus poikkeaa seuraavilta kohdin suomalaisesta aakkosjärjestyksestä: a, á, â, b, c, č, d, đ, e... g, ğ, ħ... k, ģ... n, ŋ, o, õ... s, š, t, u... z, ʒ, ž, ʒ... ä, ö. Paikannimien määrä ei täsmää juoksevan numeroinnin kanssa, koska lopulliseen numerojärjestykseen siirtämisen jälkeen ilmaantui lisää paikannimiä, jotka sijoitettiin aakkosellisesti omalle paikalleen, mutta jo varatulle numerolle. Mikäli juoksevan numeron perässä on iso kirjain (esim. **1068A**), on kyseessä juuri tällainen myöhemmin lisätty nimi. Jos saman numeron kohdalle on osunut vielä muitakin nimiä, niin silloin juokseva numero + kirjainyhdistelmä on **1068B**, **1068C** jne.

Lähes puolessa paikannimistä on kysymys suomennoksesta, pohjoissaamennoksesta, koltansaamennoksesta tai inarinsaamennoksesta. Tässä kirjoituksessa nämä on eroteltu siten, että ensimmäisenä on suomenkielinen nimi huolimatta siitä, mistä kielestä suomennos on tapahtunut, seuraavaksi tulee paikannimi, josta suomennos, pohjoissaamennos ja koltansaamennos on tehty. Esim: **Nilijärvi – Njollâjávri – Njallajávri – Njölljäu’rr** (JM) ”Njállajavri” Iso-Pelsasta 2 km luoteeseen. Suora suomennos, pohjoissaamennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. Nilijärvi = suomea, *Njollâjávri* = inarinsaamea, *Njallajávri* = pohjoissaamea ja *Njölljäu’rr* = koltansaamea. Suluissa oleva (JM) = Jouni Mosnikoff, jolta tieto koltansaamennoksesta on peräisin.

Jos ei ole varmaa, mistä kielestä suomennos, inarinsaamennos, pohjoissaamennos tai koltansaamennos on tehty, niin se on ilmaistu paikannimien järjestyksellä ja sitä seuraavilla lauseilla. Esim: **Harrijärvi – Suávviljávri – Soavveljávri – Suävveljäu’rr** (JM) ”Soavveljavri” Näätämöjoen pohjoispuolella 6 km valtakunnan rajasta. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. Harrijärvi = suomea, *Suávviljávri* = inarinsaamea, *Soavveljávri* = pohjoissaamea ja *Suävveljäu’rr* = koltansaamea. Tässä tapauksessa kaksi keskimmäistä nimeä ovat ne, joista suomennos ja koltansaamennos on tehty inarinsaame ensiksi mainittuna, kuten myös suomennoksesta ja koltansaamennoksesta kertovassa tekstiosuudessaakin. Kirjainyhdistelmä (JM) kertoo siitä, että tieto koltansaamennoksesta on saatu Jouni Mosnikoffilta. Sitaateissa oleva nimi ”*Soavveljavri*” on muoto, jolla nimi on topografisella kartalla, ja sitaatit kertovat myös sen, että kirjoitustapa on

vanhentunut. Jos suomennos, inarinsaamennos ja koltansaamennos on tehty pohjoissaamesta, pohjoissaamen nimi on toisena, sen jälkeen inarinsaamen nimi ja viimeisenä koltansaamen nimi. Esim: **Iisakkijärvi – Issátjávri**, vanhempi nimi **Iss-ádjá jávri – Issáákjávri**, vanhempi nimi **Iss-äijih jávri – Iisakjäu'rr** (EPA, JM) "*Issakjavri*". Opukasjärveltä 3 km pohjoiseen. Suora suomennos, inarinsaamennos ja koltansaamennos pohjoissaamesta. Iisakin henkilöllisyys ei ole tiedossa. Nimi kirjoitettiin v. 1908 "*Isadjaladtuk*" (Maanmittauksen ylihallitus 1908) eli *Issádjáláddut* = Iisakki-äijän lammet.

Tuntuu luonnolliselta, että Sevettijärven alueella koltansaamen nimi esiintyisi listassa heti suomenkielisen nimen perässä. Näin ei kuitenkaan ole, koska tähän kohtaan on sijoitettu nimi, josta suomennokset, inarinsaamennokset, pohjoissaamennokset ja koltansaamennokset on tehty. Tästä poikkeuksena on muutamia Sevettijärven seudun nimiä, jossa koltansaamennos on tehty suomen kielestä. Jos nimeä ei ole esim. inarinsaameksi tai pohjoissaameksi, niin silloin koltansaamen nimi esiintyy toisena listassa. Esim: **Ahvenjärvi – Vuâskjäu'rr** (JM) Sevettijärven länsipuolisen Rautulompolan lounaispuolella. Suora koltansaamennos suomen kielestä. Toki voisi olettaa ja todennäköistä onkin, että suomenkielinenkin nimi, josta koltansaamennos on tehty, olisi suomennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta, mutta koska täyttä varmuutta asiasta ei ole, on päädytty siihen, että koltansaamennos on tehty kartassa olevasta suomenkielisestä nimestä. Alueen koltankieliset nimet ovat yleensä uusia, inarin- tai pohjoissaameen perustuvia, lukuun ottamatta 1800-luvulta peräisin olevaa ja sitä vanhempaa nimikerrostumaa.

Saamenkielien tunnistamista helpottavat seuraavat asiat:

- **Pohjoissaamesta** puuttuvat kirjainmerkit ä, â, ja y. Sanan alussa ei ole yleensä kirjaimia k, p, t, vaan niiden sijasta g, b, d, (jotka tosin ääntyvät suurin piirtein samoin kuin k, p, t).
- **Inarin- ja koltansaamessa** sen sijaan k, p, t ovat sanan alussa tavanomaisia.
- **Koltansaamen** kielessä on samoja kirjainmerkkejä kuin inarin- ja pohjoissaamen kielissä, mutta siinä on lisäksi vielä joitakin erikoiskirjainmerkkejä, jotka puuttuvat em. saamenkielistä kuten g, ġ, Ķ, å, õ, ʒ. Lisäksi kielen tunnistamista helpottaa se, että sanan keskellä on ns. liudennus- eli pehmenysmerkkejä, esim: *jäu'rr* = järvi, *vää'rr* = vaara, *čič'lj* = selkä jne.
- Kaikista Suomen puolella kirjoitettavista saamenkielistä puuttuvat kirjainmerkit q, w, x, å ja ö. Å-kirjainta esiintyy vain koltansaamessa (ja eräissä vanhentuneissa pohjoissaamen kirjoitustavassa).

12.1.3 Yleisimmät appelliitit eli yleisnimet

Paikannimien perusosat ovat aina appelliitit eli yleisnimiä. Koska kirjoituksessa esiintyy suomen kielen lisäksi kolme saamen kieltä, on appelliitiviluettelossa käytetty seuraavanlaista jakoa: 1. pohjoissaamen (**Po**), 2. inarinsaamen (**I**), 3. koltansaamen (**Ko**) ja 4. suomen kieli (**Su**). Niin pohjoissaamessa kuin inarinsaamessakin esiintyy lyhentyneitä yhdyssanamuotoja, jotka on kerrottu kunkin paikannimen kohdalla erikseen.

Po	I	Ko	Su
- ája	aajâ	vuäj	lähde; oja, puro
- ápmir	ämmir	ä'mmer	kunnas
- ávži	ävži	ku'řčč	rotko (autsi)
- bahta	pottâ	pött	perä, takamus
- bákti	pähti	pä'htt	pahta
- báljahaš		paaliķ	paljakka
- bohki	pohe	pää'ķķ	kapeikko järvien tai vaarojen välissä
- borri	pore	pää'rr	mäennyppylä, harjanne, kumpu
- buolža	puolžâ	viörr	harju
- čearru		čeärr	laaja, tasainen ja karu vaara, tunturi
- čielgi	čielgi	čiö'lj	selkä ~ selänne
- čoalbmi	čuálmi	čuä'lmm	salmi
- čohkka	čokke, čukkâ	čâ'ķķ	huippu
- čopma	čummâ	čâ'mm	kumpu, kukkura
- čorru	čoro	pää'rr	harju, harjanne
- čuoddjá	čuájá		suoja (pitkä kapea lahti, johon laskee tai josta lähtee joki)
- dievvá	tiává	ču'lpp	kumpare (tieva)
- eana(n)	eennâm	jânnam	maa
- fielbmá	viálmá	veálm	kapea syvä suvanto
- gáldu	káldee	ka'lddi	avanto, kaltio, lähde
- gállat	kaalá	kaal	kahlaamo
- gállli	kállee	ka'lli	kallio
- gárggu	kárgu	kuârgg	kari (järvessä)
- gávva	kaavâ	kaavv	mutka (loiva), poukama, taive, kaarre
- geađgi	keđgi	ķeä'dgđ	kivi
- geahči	keeči	ķie'čč	kärki, pää, nokka
- gielas	kielâs		niemeke, pitkä ja kapea selänne
- goatnil	kuánnil	kâ'nnel	kohte, akanvirta (joessa oleva syvä kohta, jossa vesi kääntyy vastavirtaan)
- gorsa	korsâ	ku'řčč	pienehkö syvä rotko, kapea kuru (kursu)
- gorži	korže		putous
- guoika	kuošká	kuoškk	koski
- guolbba	kuolbâ	kuölban	kangas (maa)
- guotkku	kuátku	mue'tķķ	kannas
- gurra	kurrâ	ku'řčč	kuru
- jávrradat	jávrádâh		järveke (suurempi kun järvikäinen)
- jávri	jávri	jäu'rr	järvi
- jávrradagaš	jávráduvvâš		järvikäinen
- jeaggi	jeggi	jeä'g'g	jänkä, suo
- jienjas	jienjâs		jäätie
- johka	juuhâ	jokk	joki
-	koškes	kää'sķes	matalikko
- jargņa	jornjâ	jörnņ	järvenselkä
- lásis	lássá		luoto (pieni saari), silokallio (sileä viettävä)

- leahki	leehi	lie'kk	laakso
- leakšá	liäkšá	leähšš	soinen, laajahko laakso tunturissa
- luokta	luohtá	luhtt	lahti
- luoppal	luobâl	luubbâl	lompola
- maras	moorâst	mõõrâst	marasto (soiden tai vesialueiden ympäröimä kuiva maankohta)
- mohkki	mokke	má'kk	mutka
- muotki	myetki	mue'tkk	kannas, taival (vesistöjen välillä)
- njáiku	njáikku		ulkonema, kolkka, maannokka
- njálbmi	njálmí	njá'lm	suu
- njárga	njárgá	njárgg	niemi
- njunis	njunes		nenäke (vaaran tai tunturin)
- njunni	njune	njuu'nn	nokka
-	noppe		korkea niemi
- oaivi	uáivi	vuei'vv	pää
- roavvi	ruáivi	ruá'v'v	rova (vanha palanut alue)
- roggi	rogge	rá'gg	kuoppa
- rohči			ahdas paikka, kapeikko (esim. kahden kallion välissä, joessa kapea ja virtaava paikka)
- rohtu	roto	ráátt	lehto (ruto)
- savu	savo	sâáv	suvanto
- sátku	sátku	sátkk	venevalkama
- seaibbuš	seeibuš	seeibaž	pitkä, loiva vaaran tai tunturin nokka
- skáidi	skáidi	skái'dd	kaira eli kaita (jokien välissä)
- suolu	suálui	suâl	saari
- suotnju	suánju	suânnj	letto, rimpisuo
- suovka	suovkkâ	soukk	tiheikkö
- vadđa	vodđá		aukea, matala puuton vaara tunturissa, laajahko aukio, tavallisesti soinen; laakea kunnas
- várrí	vääri	vää'rr	vaara
-	vuodâs	vuõdas	hietikko
- veadji	vei		pienehkö joki
- vuohčču	vuáčču		kapea vetinen suo (vuotso), lahti
- vuohppi	vyeppée	vuõ'p'pi	vuopaja
- vuolli		vue'll	alus, alapuolinen tai alajuoksu
- vuopmi	vyemi	vue'mm	metsäinen laaja jokilaakso eli vuoma
- vuotna	vuonâ	vuõnn	vuono
- vuovdi	vyevdi	vu'vdd	metsä (outa).

A

Aarniniemi – Aarninjargâ "Aarneniemi" (TII.1963) Niemi ja talo Miihkalijärven itärannalla. Mukaemasuomennos inarinsaamesta; *aarni* = aarre. Ehkä olisi suomennoksessakin parempi käyttää aarni-muotoa, koska suomen kielessäkin on sana aarni kuvaamassa aarretta (Valpola 1976 s. 18). Muoto Aarneniemi on peräisin ennen vuotta 1899 (Lapin Tiepiiri 1974), mutta vuoden 1908 yleiskartassa (Maanmittauksen ylihallitus 1908) se on muodossa Aarniniemi. Nykyisissä topografisissa kartoissa muoto Aarneniemi on peräisin mahdollisesti vuodelta 1933, jolloin Juhani Nuorgam (*1911) antoi silloiselle ylioppilas Erkki Esaias Itkoselle (1913–1992) kyseisen tiedon. Sen mukaan niemellä ei olisi saamenkielistä nimeä lainkaan, mikä tuntuu oudoksuttavalta. Onhan järven muillakin niemillä inarinsaamenkieliset nimet. Juhani Nuorgam oli pohjoissaamelainen, eikä hän puhunut inarinsaamea, vaikkakin ymmärsi sitä. Niin T. I. Itkonen v. 1963 luovuttamassaan aineistossa kuin myös Samuli Aikio v. 1963 ovat kirjanneet inarinsaamenkielisen nimen muotoon *Aarninjargâ* ja sekä talon että niemen suomenkieliseen muotoon Aarniniemi, joka sittemmin 1970-luvulla laadituissa topografisissa kartoissa onkin oikein. Aarniniemen uudistilan perustaja oli Aabram Aikio (*1850 Riutulassa, †1913) ja vaimonsa Valpu Aikio, os. Saijets (1860–1934), kotoisin Väylän Vuopajaniemestä. Aarniniemi oli tärkeä yöpymispaikka Reisivuonon matkalaisille, ja siellä yöpyivät niin pororaitolaiset kuin hevostmiehetkin. Aabram Aikio joutui nismiehen pyynnöstä poistamaan talostaan yhden väliseinän, mihin hän sai 500,00 markan avustuksen, ja v. 1900 rakennuttamaan vielä hevostallinkin kymmenelle hevoselle (Morottaja 1997 s. 127–131), Eero Pekka Aikion mukaan neljälentoista hevoselle. Hänen mukaansa Aarniniemen inarinsaamen nimi on **Aarrân-njargâ**; *aarrân* = arina. Niemessä on asuttu useita vuosisatoja sitten ja siellä on runsaasti vanhoja kotapaikkoja, joissa jokaisessa on ollut arina.

Sana *aarni* on hyvin vanha ilmaus inarinsaamessa ja yleensä *aarni*-sanan jatkeena on hauta. Tästä esimerkkinä ote käsikirjoituksesta *"Muinaisjäännöksiä ja tarinoita Inarijärven ympäristöltä"*, jossa Ilmari Itkonen (1910) kertoo:

"Aarnihaudoilla (aarnihävdi) kerrotaan samalla hetkellä ja sinä iltana kuin sinne kätkeytyjen rahojen omistaja kuolee, näkyvän kirkas tuli (toisten mukaan kuin viinaliekki), joka syntyy siitä että nuo aarteet 'palavat', vaan kuitenkin sieltä eiväät häviää. Kun sellaiseen paikkaan menee juhannusyönä vahtimaan, voipi saada aarteen haltuunsakin, jos osaa oikein menetellä. Silloin tulee vaikka minkänäköisiä eläimiä vahtijan luo, mutta niitä ei saa peljätä. Kun sitten yksi niistä, esim. jaara käypi päälle, pitää sitä sarvista näpätä kiinni. Silloin vahtija pyörtyy ja näkee, siitä seivittyään, sen kiisan (arkun) rivan, johon rahat on kätkeyty. Toisten mukaan kuuluu tuli palavan aarnihaudoilla juhannusyönäkin, jolloin niitä sen vuoksi on paras etsiä.

Mainittakoon seuraava hauskeampi ja suurimmalta osaltaan nähtävästi edellistä vanhempi toisinto: Kun aarnihauta on saatu selville – siitähän joskus nousee savua – niin pitää kahden henkilön mennä (juhannusyönä?) ihan sen päälle istumaan (tai seisomaan), jalat haarallaan ja selät vastakkain, toinen katsoen puoleenpäivään, toinen puoleenyöhön. Silloin rupeaa heidän luokseen tulemaan kaiken maailman eläimiä, jos kuinka rumiakin, jotka kaikki katsovat sinne heidän haarainsa väliin, mutta niitä ei saa peljätä. Kun sitten viimeinen niistä käypi toiseen

syliksi, pitää siihen lujasti tarttua, olipa se kuinka hirvittävän näköinen tahansa, ja painia sen kanssa kaikin voimin, kunnes viimein huomaa taistelevansa – raha-arkun tai muun aarteen kanssa.” 11 K16: 1

Ahvenjärvi – Vuáskujávri (TII.1963, SA.1963) Sammuttijärven eteläpään itäpuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 D18: 3

Ahvenjärvi – Vuáskujávri – Vuâskjäu’rr (TII.1963, JM) Sevettijärven länsipuolella. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. 11 L13: 3

Ahvenjärvi – Vuoskkojávri – Vuáskujávri (AA/SA.1998) ”*Vuoskojavri*” Nikulasjärven eteläpäästä 1,5 km itään. Suora suomennos pohjoissaamesta tai inarinsaamesta. 10 E14: 4

Ahvenjärvi – Vuâskjäu’rr (JM) Sevettijärven länsipuolisen Rautulompolan lounaispuolella. Suora koltansaamennos suomen kielestä. 12 N13: 5

Ahvenlammit – Vuáskujávrrááh (SA.1963) Kaksi lampea tien molemmin puolin Nitsijärven Pekkala -talon kohdalla. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 H19: 6

Ahvonselkä – Vuáskučielgi – Vuâskčič’lj (TII.1963, JM) ”*Vuáskutšielgi*” Maanselkä Ävlejoen ja Opukasjärven välissä. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. 11 L13: 7

Ahventsokka – Vuáskučokke – Vuâskččákk (TII.1963, JM) Huippu Sevettijärven länsipuolella. Mukaemasuomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta; *čokke* = huippu. 11 L13: 8

Ailin Isokalajärvi – Aailâ Stuorrâkyelijávri (SA.1963, TII.1963) Sammuttijärven itäpuolella olevan *Sarvesjavri*-järven itäpuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. Ailin henkilöllisyydestä ei ole tietoa 15 E17: 9

Ailijärvi – Aailâjávri – Ailijäu’rr (EPA, JM) Pautujärven eteläpuolella olevan Jänkäjärven itäpuolella. Suora suomennos inarinsaamesta ja suora koltansaamennos suomen kielestä. Ailin henkilöllisyydestä ei ole tietoa 15 H17: 10

Ailijärvi – Aailâjávri – Ailijäu’rr (TII.1963, JM) ”*Ailejavri*” Sevettijärven kylän länsipuolella. Suora suomennos inarinsaamesta ja suora koltansaamennos suomen kielestä. Ailin henkilöllisyydestä ei ole tietoa 12 M13: 11

Ailikas – Áilegas (AA/SA.1998) Korkea tunturi Utsjoen kylän itäpuolella. Mukaemasuomennos pohjoissaamesta; *áilegas* = pyhä. Terho Itkonen (Itkonen, Terho 1972 s. 293) kirjoittaa:

”Ailigas, yksi kolmesta samannimisestä Utsjoen tunturista, jotka kansanperinne tuntee ”pyhinä vaaroina”, ”porojumalina”. Kaksi muuta ovat Tenon varrella Nuuvuksessa ja Karigasniemen läheisyydessä.” 4 A5: 12

Aitajärvet – Äidijávraáh (SA.1963) Kaksi järveä Sevettijärven tien molemmin puolin Nitsijärven kohdalla. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 H19: 13

Aittasaari – Äittisuálu (SA.1963) Jullamojärven kaakkoisosassa. Suora suomennos inarinsaamesta. 9 D16: 14

Aittasaari – Áitesuolu (AA/SA.1998) *Johttejávri*-järven *Vihttannjárga*-niemen tyven itäpuolella. Suora suomennos pohjoissaamesta. 9 D14: 15

Aittoaivi – Äittiuáivih – Áitoaivvit (AA/SA.1998) "*Aihtoaivvik*" Tunturiryhmä valtakunnan rajan tuntumassa, joista yksi on rajalla ja kaksi Norjan puolella. Mukaelmasuomennos pohjoissaamesta tai inarinsaamesta. Yksikkömuotoinen mukaelmasuomennos on ilmeisesti vakiintunut ainakin rajamiesten käyttöön, joten lienee jatkossakin käytettävä sitä. Suora suomennos olisi Aittapäät. 7 N8: 16

Ala-Tarvojärvi – Tarvoojávri (JUM) Syysjärven eteläpäästä 2 km itään. Mukaelmasuomennos inarinsaamen nimestä, jonka määriteosan merkitys ei ole tiedossa. Kyseessä saattaisi olla muinaisen ihmisen nimi. Koska primäärinimen määriteosana on *Tarvo*, niin mukaelmasuomennoksessakin riittäisi pelkkä "*Tarvo*", koska pohjoisempänä oleva *Paje-Tarvoojávri* on suomenkielisenä mukaelmana Ylä-Tarvojärvi. 14 C19: 17

Alavaara – Vyelivääri Luolajärven ja Näätämöjoen välissä. Suora suomennos inarinsaamesta. 7 O10: 18

Alempi Ellijärvi – Määddib Elijávri (MM.1972) Järvi Iijärven vanhan kinttupolun länsipuolella. Sanatarkka suomennos inarinsaamesta olisi Eteläisempi Ellijärvi. 14 D19: 19

Alimmainen Pitkälompola – Vyelemuš Kuhesluobâl – Guhkesluoppal (SV) Siuttajoessa Pautujärvestä 5 km lounaaseen. Suora suomennos inarinsaamesta. Pohjoissaamen nimestä puuttuu lompolan sijaintia kuvaava määrite suhteessa muihin lompoloihin. 15 G17: 20

Alla Bárit ~ Alla-Bárit (AA/SA.1998) Korkea tunturi Vetsikon kylästä 6 km itään. Kartassa "*Parikvarri*" joka on virheellinen. Määriteosaselitys: ks. *Allaoaivi*; perusosaselitys: ks. *Juovva-Bárit*. 1 D4: 21

Alla-Bárit jávri (AA/SA.1998) Järvi keskellä *Alla Bárit* -tunturia. Määriteosaselitys: ks. *Allaoaivi*; perusosaselitys: *Juovva-Bárit, jávri* = järvi. 1 D4: 22

Allaguolbba (AA/SA.1998) Kuolpuna Vetsijoen länsirannalla lähellä kylää. Määriteosaselitys: ks. *Allaoaivi, guolbba* = kuolpuna. 1 C4: 23

Allaoaivi (AA/SA.1998) "*Állaoaivi*" Tunturi Utsjokisuulta 3,5 km itä-kaakkoon. Pohjoissaamea; *alla* = korkea, *oaivi* = pää. 4 B5: 24

Allasuolu (AA/SA.1998) "*Állasuolu*" Saari Vetsijärven *Veahčajárčuodjá*-lahdessa. Määriteosaselitys: ks. *Allaoaivi, suolu* = saari. 5 E9: 25

Allijärvet – Áŋjaláhjávrrááh Kaksi pientä järveä Jänkajärven ja Siuttajoen välissä. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 G17: 26

Altojoki – Álttojuuhâ – Álttojuhka Altojärvestä Kaamasjokeen. Harhaanjohdava mukaelmasuomennos inarinsaamen paikannimestä, jonka aikaisempi nimi on ollut *Áldohjuuhâ* (TII.1963). Tieto on saatu 1945 Matti Mattukselta (1900–1983), jolla oli joen varrella talvipaikka "*Aaltola*".

"Itkonen on viitannut nimen kohdalla sanaan áldudâh 'vaamintalja'. Pohjoissaamen Álto- voisi olla metateettinen muoto áldoh-muodosta (h-aines siirtynyt sanassa "taaksepäin"), ja siitä olisi tullut suomenkielen Altto- ja siitä takaisin inarinsaameen muoto Álttoo-." (SA.2001).

Nyt nimen palauttaminen entiselleen on mahdotonta ja osin tarpeetontakin, koska muoto *áltto* on jo vakiintunut. Mikäli alun perin olisi käytetty oikeaa suomennosta, joka olisi ollut Vaadin- tai Vaamijoki, niin kenties inarinsaamen nimikin olisi säilynyt alkuperäisenä *Áldohjuuhâ*-nimisenä. Nimen muuttuminen lienee alkanut jo 1930-luvun loppupuolella Syysjärven maantien rakentamisen yhteydessä. 14 C20: 27

Altojärvi – Álttoojávri (SV) Paksumaa-talosta 1 km etelään. Mukaelmasuomennos inarinsaamesta. Määriteosaselitys: ks. Altojoki. 14 C20: 28

Altovaara – Álttoovääri (SV) Altojärven ja Tuuruharjun välissä. Mukaelmasuomennos inarinsaamesta. Määriteosaselitys: ks. Altojoki. 14 C20: 29

Anárašbákti (AA/SA.1998) "*Anarašpakti*" Pahta Tenon Alakönkään alaosan kohdalla. Pohjoissaamea; *anáraš* = inarinsaamelainen, *bákti* = pahta. 2 F1: 30

Anárašjávri (AA/SA.1998) "*Anarašjavri*" Järvi Tenon Alakönkään alapään kohdalla 1,5 km kaakkoon. Määriteosaselitys: ks. *Anárašbákti, jávri* = järvi. 2 G1: 31

Anárašjeaggi. (Laiti 1995) Suo Mierasjärven pohjoispäästä 3 km koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Anárašbákti, jeaggi* = jänkä. Inarinsaamelaisten reitti *Vađaid*-aidan poroerotukseen kulki sitä kautta, mistä nimi. 9 C12: 31A

Anárašjohka (AA/SA.1998) "*Anarašjohka*" Joki *Anárašjávri*-järvestä Tenoon Alakönkään alapuolelta. Määriteosaselitys: ks. *Anárašbákti, johka* = joki. 2 G1: 32

Anárašvárri (AA/SA.1998) "*Anarašvarri*" Vaara Tenon Alakönkään alaosan kohdalla. Määriteosaselitys: ks. *Anárašbákti, várri* = vaara. 2 F1: 33

Annan Juomusjärvi – Ánnáá Juoŋâsjávri (SA.1963) Niipijoen eteläpuolella Iijärvelle menevän maantien itäpuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. Koska *Ánná* on deminutiivimuodossa, kuten *Áánáš-ákku* (Annanen-muori), joka oli Akun Jounin (Jouni Högman, 1890–1968) kasvatusäiti, kyseessä saattaa olla sama henkilö. 14 D19: 34

Annanjätkä – Rakkil-Ááná jeggi (MM.1972) Sammuttijärven Jaakobinkaltio-talosta 2 km etelään. Mukaemasuomennos inarinsaamen nimestä, jonka määrittelyn alkuosan merkitys ei ole tiedossa. **15 E17: 35**

Annanjärvi – Rakkil-Ááná jävri (MM.1972) Sammuttijärven Jaakobinkaltio-talosta 1 km itään. Nimiselitys: ks. Annanjätkä. **15 E17: 36**

Annanlahti – Ánnáásuolluuvuonâ (JHA) Vuono Iijärven Annansaaren länsipuolella. Osittainen suomennos inarinsaamesta, jonka täydellinen suomennos olisi Annansaarenuono. Nimiselitys: ks. Annansaari. **10 F16: 37**

Annansaari – Ánnáásuálui (SA.1963) Iijärven *Variâgâšnjargâ*-niemen pohjoispuolella. Kyseessä *Stuorr-Ant Ánná* (Ison-Antin Anna), Anna Antintytär Sarre (1848–1915), joka tunnettiin myös noitana. Hänestä on *Pärni-rokke* (Poika-vainaja) Juhani Aikio (1873–1919) sepittänyt pilkkalaulun, joka eteni sitä mukaa, kun Anna teki tekosiaan. Noituuden harrastaminen oli eräs pilkkalaulun aiheista. Noita-konsti, jota Anna käytti pakkasten lauhduttamiseksi, oli talven kivesten polttaminen. Hän otti kaksi pyöreää kiveä laittoi ne tuleen ja sen jälkeen kun olivat tuluksia, kantoi hän ne ulos kinokseen (Morottaja 1997 s. 106–107). Erkki Itkosen mukaan (EI.1933) hän asui saarensa ja kuoli sinne. Iijärveläisten mukaan (JHA) Anna on kuollut pienelle saarelle, nimeltään **Stuorr-Ant Ááná láássáš**, joka on Rovaniemen kärjestä 1 km pohjoiskoilliseen eli *Uccâluovtâš*-lahden suulla. Saari tunnetaan myös nimellä **Ánnáá jäämmimlássáš** (Annan kuolinlaassa). *Sárá-Pirgit* (Birgitta Mattuksen, 1885–1981) kertoman mukaan (Morottaja 1997 s. 106–107) Ison-Antin Anna asui Iijärven *Uccâluovtâš*-lahden tietämällä, jossa hänellä oli kota. Hän kalasti *Uccâluovtâš*-lahtea ja Kuivajärveä ja piti Annansaareissa lampaita, joita kävi päivittäin lypsämässä. **10 F16: 38**

Antin Kotajärvi – Aandi Kuátsaijáávráš (SA.1963) Paksumaan talosta 5 km itään. Lähes suora suomennos inarinsaamesta, jonka sanatarkka suomennos olisi Antin Kotasijajärvinen. Antin henkilöllisyydestä ei ole tietoa, mutta hän saattaisi hyvinkin olla *Njuámmil-Antti 'Jänis-Antti'* (Antti Mujo, *1800-luvun alkupuolella). Hänen asuinpaikkansa oli talvella Paksumaa ja kesällä Säytsjärvi. Jo vuonna 1899 nimi kirjoitettiin suomeksi Antinkotajärvi (Lapin Tiepiiri 1974). Kota on kartan mukaan sijainnut järven lounaispään eteläpuolella paikassa, jossa on myöhemmin ollut Pekka Mattuksen tupa, ks. Pekan Tupakuolpuna. Myöskin muita potentiaalisia Antteja oli, kuten Iso-Antti, (ks. *Stááluoto*) tai Pikku-Antti (ks. *Skiečaras – Skiečârâsuáivi*). **14 D20: 39**

Anttijáávráš (EPA) Lampi *Ilgeenjargâ*-niemen pohjoisosassa. Inarinsaamea; Antin henkilöllisyydestä ei ole tietoa. **11 K16: 40**

Arola Talo Pulmankijoen itärannalla sen alajuoksulla. **3 I4: 41**

Asendotiävááš (MM.1972) Kumpare Sammuttijärven Harriojan ja Ruoptujoen yhtymäkohdan länsipuolella. Inarinsaamea; *asendo* = juonnos suomen kielen sanasta asento, *tiävááš* = deminutiivimuoto sanasta *tiävá* = kumpare. Heinäntekijät pitivät kyseisellä tievalla asentoa. **14 D17: 42**

Aškkasjohjávri (AA/SA.1998) *Aškkasjohka*-joen lähdelampi *Aškkasjohoaiivi*-vaaran länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. *Aškkasjohka*, *joh* = lyhentymä sanasta *johka* = joki, *jávri* = järvi. 5 G8: 43

Aškkasjohka (AA/SA.1998) "*Aškasjohka*" Joki *Vuopme-Gálddojávri*-järvestä Pulmankijokeen. Pohjoissaamea; *aškkas* = paanne, *johka* = joki. Joki paantaa pitkin talvea, josta nimi (Laiti 1995). 5 H6: 44

Aškkasjohoaiivi "*Aškarvarri*" Vaaranlaki *Urroaiivi*-tunturista (kartalla "*Kaldoaiivi*") 1,5 km itään (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Aškkasjohka*, *joh* = lyhennyt genetiivimuoto sanasta *johka* = joki, *joga* = joen, *oaiivi* = pää. 5 G8: 45

Á

Áábrâmluohtâ – Ápparanluokta (MM.1972) Lahti Säytsjärven itärannalla *Kuáti-njargâ*-niemen kohdalla. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *Áábrâm* ~ *Ápparan* = genetiivimuoto nimestä *Áábrâm* ~ *Ápparan* = Aabrami, *luohtâ* ~ *luokta* = lahti. Aabramin henkilöllisyydestä ei ole tietoa, mutta on luultavaa, että kaikki *Áábrâm*-alkuiset nimet Säytsjärven, Syysjärven ja Iijärven alueella ovat saaneet alkunsa jonkun Aikion suvun edustajan mukaan. Eräs henkilö *Ábrâmâš* eli Pikku-Aabrami (Aabram Aikio, 1875–1948) olisi saattanut hyvinkin olla yksi heistä, jonka mukaan osa paikoista olisi nimetty. 14 C17: 46

Áábrâm-Mattii luohtâ (HA) Lahti Iijärven lounaispään itärannalla. Inarinsaamea. Kyseessä Matti Aabraminpoika, ja mitä ilmeisimmin sukunimeltään Aikio, jonka henkilöllisyydestä ei ole tarkempaa tietoa, *luohtâ* = lahti. 10 F16: 47

Áábrâm-Mattii njargâ (HA) Pieni, kapea niemi Iijärven lounaispään itärannalla. Määriteosaselitys: ks. *Áábrâm-Mattii luohtâ*, *njargâ* = niemi 10 E16: 48

Áábrâmnjargâ – Ápparannjarga "*Abbarannjarga*" Pieni niemi Säytsjärven Kenttäsaaren koillispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Áábrâmluohtâ*, *njargâ* ~ *njarga* = niemi. 14 C17: 49

Áábrâmnjargâ (JUM) Niemi Syysjärven Kenttäsaaren koillispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Áábrâmluohtâ*, *njargâ* = niemi. 14 B19: 50

Áhkovárri (AA/SA.1998) "*Ahkovarri*" Pieni vaara Pulmankijärven länsipuolella 1,5 km *Gálddašjohka*-jokisuulta luoteeseen. Pohjoissaamea; *ahko* = lyhennyt genetiivimuoto sanasta *áhku* = mummo, isoäiti tai vanha nainen, *várri* = vaara. 2 H3: 51

Áhu-Jovn Kuáti-njargâ Niemi Säytsjärven Keinolahden länsipuolella. Akun-Jounilla (Jouni Högman, 1890–1968) oli kesäkota kyseisessä niemessä, mutta talviasuinpaikka Paksumaan Törmäsessä. Määritteen alkuosa *Áhu*, joka on mukaeltu suomenkieliseen muotoon "*Akun*", taas on genetiivimuoto sanasta *ákku* = isoäiti tai vanha nainen. Alueella vaikutti tuolloin *Eeliš-ákku* (Anna-muori) -niminen

pohjoissaamelainen porosaamelainen (sukunimi ei ole tiedossa), jonka ottopoika Akun-Jouni oli.

Akun-Jouni oli persoona, joka kulki etiäisten kanssa ja joskus nämä etiäiset yllättivät jopa hänet itsensäkin. **Matti Mattus** (1900–1986) kertoo (Morottaja 1997 s. 24–25) seuraavaa (suomennos kirjoittajan):

”Niiles-Jounin Paavali (Paavali Nuorgam) oli Akun-Jounilla renkinä ja he olivat jossain Jullamojärven pohjoispuolella. Paavali oli yksinään laavussa ja niin tulee Akun-Jouni, mutta laavuun ei tullut. Ukona kuului itkeskelevän ja, ja niin pyssyllä vielä paukautti. No toinenhan tietenkkin pelästyi hirveästi ja meni katsomaan, että mikä se oli, mitä se nyt on ja... Ei siellä ollut ei yhtään ketään. No ei siinä mitään. Niin tuli Akun-Jouni vuorokauden kuluttua. He olivat Jounin kanssa laavussa, kun kuulevat ihmisen tulevan laavun ulkopuolelle, ottavan kirveen ja menevän koivua hakkaamaan. No he laavusta ulos katsomaan, että kuka se on. Koivunhakkaaja oli aivan kuin Akun-Jouni, niin Akun-Jounin näköinen että! Ja niin Akun-Jouni oli muka ottanut kirveen, kävellyt miehen luo ja sanonut ”Á-Ánnahan mun ieš čuohpan dán soagi, ii-dat du dárbbáš dan čuohppat!” (A-annahan kun minä itse katkaisen tämän koivun, ei se sinun tarvitse tätä katkaista!). Ja silloin oli kadonnut se kaveri. Lieneekö piru siinä mitään totta vai lieneekö tarinan jatko vain. Mene ja tiedä, kun ei ole itse ollut. Paavali oli kertonut sen Vuollin-Uula-vainajalle (Uula Mujo) ja Vuollin-Uula puolestaan sen sitten kertoi. Tämä tapaus oli paljon ennen maailmansotaa.”

Akun-Jounista kertovat tarinat ovat luettavissa inarinsaamenkielisestä kirjasta *”Tovlááh mainâseh”* s. 122–125 (Morottaja 1997). **14 B17: 52**

Áhu-Jovn Kyelijävri (JUM) Kiesjärvistä pohjoisempi, jotka ovat Säytsjärven itäpuolella. Akun-Jouni (Jouni Högman) pyysi talvikalat järvestä. Nimiselitys: ks. *Áhu-Jovn Kuátinjargâ, kyeli* = kala, *jäveri* = järvi. **14 C17: 53**

Áilegasfeaskkir (AA/SA.1998) *”Ailigasfeäskir”* Korkeahko tasanne Utsjoen *Áilegas*-tunturin länsipuolella, tunnetaan myös suomenkieliseltä nimeltään Pikku-Ailikkaana. Määriteosaselitys: ks. *Áilegas, feaskkir* = eteinen. **4 A5: 54**

Áilegasjohka (AA/SA.1998) *”Ailigasjohka”* Joki Utsjoen *Áilegas*-tunturin pohjoisrinteeltä Tenoon. Määriteosaselitys: ks. *Áilegas, johka* = joki. **4 A5: 55**

Áilejohka – Ailijokk (JM) Joki Ailijärvestä Sevettijärveen. Koltansaamennos pohjoissaamesta. **12 M13: 56**

Áitejohka (AA/SA.1998) Joki, joka saa alkunsa *Duottar-Áitevárri*-vaaran itäpuolelta ja yhtyy pienempään *Bávvalášjohka*-jokeen. Pohjoissaamea; *áite* = yhdyssanamuoto sanasta *áiti* = äitta, *johka* = joki. **5 E5: 57**

Áitevárri (Aslak Antti Länsman 2001, henk.koht. tiedonanto) *”Aihtevarri”* Vaara *Njuohkarjävri*-järvestä 2 km etelä-kaakkoon. Määriteosaselitys: ks. *Áitejohka, várri* = vaara. **5 E5: 58**

Ákšoleakšá (AA/SA.1998) "*Akšoleakša*" Suo *Guorboaiivi*-tunturiryhmän luoteispuolella. Pohjoissaamea; *ákšo* = lyhentymä sanasta *ákšu* = kirves, *leakšá* = soinen laakso tunturissa. 5 F9: 59

Ákšoleavššájohka (AA/SA.1998) "*Akšoleävššájohka*" Joki *Ákšonjunni*-tunturin eteläpuolelta *Uhca Fállejávri* -järveen. Määritteen alkuosaselitys: ks. *Ákšoleakšá*, *leavššá* = genetiivimuoto sanasta *leakšá* = soinen laakso tunturissa, *johka* = joki. 5 F9: 60

Ákšoláttu (AA/SA.1998) Utsjoen Jaakkola -talosta 0,5 km pohjoiseen. Pohjoissaamea; *ákšo* = lyhentymä sanasta *ákšu* = kirves, *láttu* = lampi. 4 A7: 61

Ákšonjunni (AA/SA.1998) Tunturi *Duottar-Gálddojávri*-järven eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Ákšoláttu*, *njunni* = vaaran tai tunturin nokka. 5 G8: 62

Álddagasnjárga (AA/SA.1998) Niemi Vetsijoen länsirannalla vastapäätä *Leaibe-njárga*-niemeä. Pohjoissaamea; *álddagas* = salama, *njárga* = niemi. 4 C5: 63

Áldoaivi (AA/SA.1998) Huippu *Vuokŋoljávrrit*-järvien pohjoispäästä 2 km pohjois-koilliseen. Itäpuolella on *Várdoaivi*. Määriteosaselitys: ks. *Áldovárri*, *oaivi* = pää. 2 E3 64

Áldovárri (AA/SA.1998) "*Aldovarri*" Vaara Vetsijärven koilliskulmalta 7 km koilliseen. Pohjoissaamea; *áldo* = lyhentymä sanasta *áldu* = vaadin (naaras poro), *várri* = vaara. 5 F8: 65

Áldunjargâ (SA.1963) "*Áldunjarga*" Leveähkö niemi Mattussaaren kohdalla Sammuttijärven itärannalla. Inarinsaamea; *áldu* = vaadin, *njargâ* = niemi. 15 E17: 66

Áldunjargjáávráš (MM.1972) Pieni lampi Sammuttijärven itärannalla olevassa *Áldunjargâ*-niemessä. Määriteosaselitys: ks. *Áldunjargâ*, *njarg* = lyhentymä sanasta *njargâ* = niemi, *jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi > järvinen. 4 D18: 67

Ándaras-Hánssa čopma (AA/SA.1998) "*Andaras-Hanssa Tšobma*" Huippu Vetsijoen itäpuolella *Čohkavárri*-vaarasta 2,5 km etelään. Kyseessä Hans Andaraksenpoika Kitty (1886–1970), joka paimensi porojaan myös Inarin puolella, *čopma* = kukkula. Hänen isänsä oli Andaras Hansinpoika Kitty (1844–1926). 4 D7: 68

Ándaras-Hánssa Hávgajohka (AA/SA.1998) Joki *Spiikkárjávri*-järvestä *Vuolimuš Gukčejavri* -järveen Mierasjärven pohjoispään itäpuolella. *Hávgajohka* on hieman pohjoisempana. Nimiselitys: ks. *Ándaras Hánssa čopma*, *hávgá* = hauki, *johka* = joki. 9 D12: 69

Ánnáluokta (AA/SA.1998) "*Annaluokta*" Lahti Utsjoen Mantojärven eteläosan länsirannalla. Pohjoissaamea; *Ánná* = Anna, *luokta* = lahti. 4 A6: 70

Ánnevárri (AA/SA.1998). "Annevarri" Laaja tunturialue Utsjoen vesistön ja Vetsjoen välissä Kidisjoesta pohjoiseen, paitsi Ailikas. Samuli Aikion mukaan määriteosassa saattaisi olla kysymys kolttasaamelaisesta sanasta (SA.2001), *várri* = vaara. 4 B5: 71

Ánotjávri (AA/SA.1998) "Anodjavri" Järvi *Ánotvárri*-vaaran eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Ánotvárri*, *jávri* = järvi. 5 G6: 72

Ánotjohka (AA/SA.1998) "Anodjohka" Pieni joki *Ánotjávri*-järvestä *Njáhkájávri*-järveen. Määriteosaselitys: ks. *Ánotvárri*, *johka* = joki. 5 G6: 73

Ánotvárri (AA/SA.1998) "Anodvarri" Vaara *Hávgajávri*-järvestä 1,5 km etelään *Gálddašjohka*-joen itäpuolella. Pohjoissaamea; *Ánot* = Anunti, *várri* = vaara. 5 G6: 74

Ápmil, myös **Ápmialáš** (AA/SA.1998) Eräs *Hávgaskáidi*-kaidan huipuista *Vuolimuš Hávgajávri* -järven länsipuolella. Pohjoissaamea; appellatiivi *ápmil* = syntymästään yksisarvinen naarasporo, *aláš* = vaaran tai tunturin laki, yleensä puuton (SA.2001). 9 D11: 75

Ásttahaťjávri (AA/SA.1998) "Astatakjavri" Järvi *Buolžžatjávri*-järven lounaispuolella. Pohjoissaamea; *ásttahať* = halvaantuminen, näivettyminen, *jávri* = järvi. 5 E8: 76

Áttábohki (AA/SA.1998) Niva Utsjoen *Suohpajávri*-järven ja *Guorosvuohppejávri*-järven välissä *Áttásuolu*-saaren alapuolella, *bohki* = niva, kapeikko. 4 A7: 77

Áttásuolu (AA/SA.1998) "Addasuolu" Saari *Suohpajávri*-järven ja *Guorosvuohppejávri*-järven välissä. Pohjoissaamea; *Áttá* = Antti, *suolu* = saari. 4 A7: 78

Ávskkarnjárga (AA/SA.1998) Entinen niemi, nykyinen saari Pulmankijoen alajuoksulla. Vesi syövyttänyt niemen kapean kohdan poikki. Pohjoissaamea; *ávskkar* = äyskäri, *njárga* = niemi. 5 H5: 79

Ávvačohkka (AA/SA.1998) Pulmankijärveen laskevan *Gálddašjohka*-joen jokisuusta 5 km länteen. Määriteosan merkitys ei ole tiedossa, *čohkka* = huippu. 2 G3: 80

Ávvačohkajávri (AA/SA.1998) "Avvatšohkajavri" Pieni järvi Pulmankijärveen laskevan *Gálddašjohka*-joen jokisuusta 6 km länteen. Pohjoissaamea, määriteosan merkitys ei ole tiedossa, *čohka* = genetiivimuoto sanasta *čohkka* = huippu (laki), *jávri* = järvi. 2 G3: 81

Ávžegeašláttu (AA/SA.1998) Lampi *Ivvánasjohka*-joen *Ávži*-rotkon yläpään kohdalla. Määriteosaselitys: ks. *Ávži*, *geaš* = lyhentymä genetiivimuotoisesta sanasta *geaži* = pää (ei anatominen.), *láttu* = lampi. 9 C11: 82

Ávžegeaščopma (AA/SA.1998) Vaaranlaki Mieraslompolasta 5,5 km pohjoiskoilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Ávži*, *geaš* = lyhentymä genetiivimuotoisesta sanasta *geaži* = pään, *čopma* = kukkula (pyöreä). 9 C11: 83

Ávži (AA/SA.1998) Rotko Mierasjärven pohjoispään itäpuolella. Pohjoissaamen appellatiivi; *ávži* = rotko. Utsjoen maantie ylittää sen. Rotkon molemmin puolin ovat **Ávžedearbmi**-törmät (Laiti 1995). 9 B12: 84

B

Badjevárri rinnakkaisnimi **Vuostávárri** Vaara Nuorgamin kylän länsipäästä 1,5 km etelään. Kartalla nimi on sijoitettu 1 km liiaksi itään (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *badje* = ylä, *vuostá* = juusto tai vastaan, vasten, *várri* = vaara. 2 G1: 85

Baikabolločohkka (AA/SA.1998) "*Paihkapollojtšohkka*" Nuorgamin kylän eteläpuolella 1–2 km valtakunnan rajasta. Määriteosaselitys: ks. *Baikabollojohka*, *čohkka* = huippu. 2 H1: 86

Baikabollojohka (AA/SA.1998) "*Paihkapollojohka*" Pieni oja Nuorgamin kylän kohdalta Tenoon. Pohjoissaamea; *baika* = uloste (paska), *bollo* = lyhentymä sanasta *bolllu* = kuppi, *johka* = joki. 2 G1: 87

Bajánvađđa (AA/SA.1998) "*Pâjanvađđa*" Matala vaara *Bajit Háltejávri* -järvestä 5 km itä-kaakkoon. Pohjoissaamea; *baján* = ukkonen, *vađđa* = laakea aukea soinen kunnas, aukea metsässä. 5 F6: 88

Bajimuš Cieskuljávri (AA/SA.1998) "*Pâjimuš Tsieskuljavri*" Järvi *Buksaljávri* -järven eteläpäästä 4 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Bajimuš Gukčejávri*, *cieskul* = ks. *Cieskuljohka*, *jávri* = järvi. 4 B9: 89

Bajimuš Gukčejávri "*Ylimmäinen Kuktsejávri – Pajimuš Kukšejávri*" Järvi Mierasjärven pohjoispäästä 10 itään. Suomenkielinen mukaelma ei ole vakiintunut (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *bajimuš* = ylimmäinen, *gukče* = ks. *Gukčeluoppal*, *jávri* = järvi. 9 D12: 90

Bajimuš Hávgačjávri (AA/SA.1998) *Hávgačjávrit*-järvistä suurin Mierasjärven pohjoispäästä 10 km itä-koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Bajimuš Gukčejávri*, *hávga* = hauki, *jávri* = järvi. 9 D11: 91

Bajimuš Rievssatjávri (AA/SA.1998) Ylin järvi Vetsijoessa. Määriteosaselitys: ks. *Bajimuš Gukčejávri*, *rievssat* = riekko, *jávri* = järvi. 4 C8: 92

Bajimuš Skáidejávri (AA/SA.1998) "*Pâjimuš Skaidejavri*" Järvi *Luovosvárjohka* -jokisuun kohdalla *Gálddašjohka* -joen itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Bajimuš Gukčejávri*, *skáide* = kaita eli kaira (jokien välissä), *jávri* = järvi. 5 G5: 93

Bajit Borátbokcájohka (AA/SA.1998) "*Pajimuš Porapoktsajohka*" Joki Irdoaijávri-järvestä Alakönkään kohdalta Tenoon. Määriteosaselitys: ks. *Bajitluoppal*, perusosa: ks. *Vuolit Borátbokcájohka*. 2 F2: 94

Bajit Buolžžatjávri (AA/SA.1998) Järvi Vetsijärven koilliskulmalta 4 km pohjoiseen. Määriteosaselitys: ks. *Bajitluoppal*, *buolžžat* = mahdollisesti monikkomuoto sanasta *buolža* = harju, *jávri* = järvi. 5 E8: 95

Bajit Čohkavárluoppal (AA/SA.1998) Vetsijoessa *Vuolimuš Rievssatjávri*-järvestä 3,5 km pohjoiseen. Määriteosaselitys: ks. *Bajitluoppal*, *čohka* = terävä, *vár* = genetiivin lyhentymä sanasta *várri* = vaara, *luoppal* = lompola. 4 C7: 96

Bajit Háltejávri (AA/SA.1998) "*Pajib Haltejávri*" Järvi *Njuohkárjávri*-järvestä 4,5 km etelä-lounaaseen. Määriteosaselitys: ks. *Bajitluoppal*, *hálte* = paistinvarras, *jávri* = järvi. 5 E6: 97

Bajit Hávgačávri (AA/SA.1998) "*Pajib Havgajávri*" Järvi *Skiehččaras-tunturin* huipulta 2,5 km länsi-luoteeseen. Määriteosaselitys: ks. *Bajitluoppal*, *hávga* = hauki, *jávri* = järvi. 6 I9: 98

Bajit Jeagelveijohka (AA/SA.1998) "*Pajib Jeägelveäijohka*" Joki *Jeagelveijávri*-järvestä Välimaan kohdalta Tenoon. Pohjoissaamea; *bajit* = ylempi, nimiselitys: ks. *Jeagelveivárri*. Tässä nimessä jokea ilmaiseva sana esiintyy kaksi kertaa, ja jos sen vapaasti suomentaisi, niin siitä tulisi Ylempi Jäkäläjoenjoki. Sanan *veadji* lyhyt genetiivi *-vei-* + *johka* on yleinen yhdistelmä Utsjoen nimistössä vaikka *veadji* esiintyy myös itsenäisenä jokea tarkoittavana sanana, esim. *Viđgaveadji*. 1 D3: 99

Bajit Lihttoája (AA/SA.1998) Oja Korretojan talosta 4,5 km koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Bajitluoppal*, *lihtto* = liitto, *ája* = oja. Ettoaikana poromiehet sopivat tapaamisesta näitten ojien luona (Laiti 1995). 9 B11: 100

Bajitluobbalvárri "*Nunnapirggetroavvi*" Vaara Vetsijoen itäpuolella *Bajit Luovosvárjohka* -jokisuun kohdalla. Pohjoissaamen nimi sijoitettu virheellisesti. Oikea *Nunná-Birgget roavvi* on paikassa, jossa on virheellisesti *Geađgeborvárri* "*Keađgeporvarri*", jollaista ei ole olemassakaan (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Bajitluoppal*, *luobbal* = genetiivimuoto sanasta *luoppal* = lompola > lompolan, *várri* = vaara. 4 C5: 101

Bajitluoppal ~ Luossaluoppal (AA/SA.1998) "*Pajibluobbal*" Lompola Vetsijoessa *Bajit Luovosvárjohka* -jokisuun yläpuolella. Pohjoissaamea; *bajit* = ylempi, *luoppal* = lompola, *luossa* = lohi. 4 C5: 102

Bajit Luovosvárjohka (AA/SA.1998) "*Pajib Luovosvárjohka*" Joki *Geađgeborjeaggi*-jängästä laskee Vetsijokeen. Pohjoissaamea; *bajit* = ylempi, *luovos* = irrallaan, *vár* = lyhentymä sanasta *várri* = vaara, *johka* = joki. 4 C5: 103

- Bajit Skuolffejávri** (AA/SA.1998) "*Pájib Skuolfejavri*" Järvi Vetsijärven luusuasta 4 km länteen. Pohjoissaamea; *bajit* = ylempi, *skuolffe* = genetiivimuoto sanasta *skuolffi* = pöllö, *jávri* = järvi. 4 C9: 104
- Bajit Suolojávri** (AA/SA.1998) "*Suolojavri*" Järvi Utsjoen Saarela -talon kohdalla. Pohjoissaamea; *bajit* = ylempi, *suolo* = saari, *jávri* = järvi. 4 A6: 105
- Báktenjárga** (AA/SA.1998) "*Paktenjarga*" Niemi Pulmankijärven länsirannalla 1,3 km järven eteläpäästä. Pohjoissaamea; *bákti* = pahta, *njárga* = niemi. 2 H4: 106
- Báljahaš** (AA/SA.1998) Vaara Vetsijärven koilliskulmasta 6 km itään. Pohjoissaamen appellatiivi; *báljahaš* = paljakka. 5 F9: 107
- Báljahašjávri** (AA/SA.1998) Järvi Vetsijärven koilliskulmasta 5 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Báljahaš*, *jávri* = järvi. 5 F8: 108
- Bálovárjohka** (AA/SA.1998) "*Pallovarjohka*" Joki idästä *Váišjávri*-järveen. Pohjoissaamea; *bállu* = lyhentymä monikkomuotoisesta sanasta *bállut* = "*munat*" (kivekset), *vár* = genetiivimuotoinen lyhentymä sanasta *várri* = vaara > vaaran, *johka* = joki. 4 C7: 109
- Bánnajeaggi** (AA/SA.1998) Pieni jänkä Nuorgamin kylältä 2 km etelään. Pohjoissaamea; *bánna* = pikkuriikkinen, *jeaggi* = jänkä. 2 G1: 110
- Bárit** Koko laaja tunturialue Vetsikon alajuoksulta aina *Čáhppesduottar*-tuntureille asti (AA/SA.1998). Nimiselitys: ks. *Juovva-Bárit*. 1 D4: 111
- Báritjávri** (AA/SA.1998) "*Parikjavri*" Järvi Vetsikon kylästä n. 7,5 km itä-kaakkoon. Määriteosaselitys: ks. *Juovva-Bárit*, *jávri* = järvi. 1 D4: 112
- Báritjohka** (AA/SA.1998) Joki *Báritjávri*-järvestä Vetsijokeen. Määriteosaselitys: ks. *Juovva-Bárit*, *johka* = joki. 1 D4: 113
- Báršejohka** (AA/SA.1998) "*Paršejohka*" Joki *Alla Bárit* -tunturin etelärinteiltä Vetsijokeen. Määriteosaselitys: ks. *Bárši*, *johka* = joki. 1 D4: 114
- Bárši** (AA/SA.1998) "*Parši*" Etelärinteeltään jyrkkä vaara Vetsikkojokeen laskevan *Báršejohka*-joen pohjoispuolella. Pohjoissaamea; *bárši* = vaara, joka on muista erottuva (punkero). 1 D4: 115
- Bárššiláddot** (AA/SA.1998) Kaksi lampea *Bárši*-vaaran pohjoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Bárši*, *láddot* = monikkomuoto sanasta *láttu* = lampi. 1 D4: 116
- Bávdečearru** "*Pávditšeárru*" Vaara *Čearuvuohppi*-vuopajasta 1 km koilliseen. Määriteosaselitys: ks. Pautujärvi, perusosaselitys: ks. *Čearuvuohppenjárga*-niemen määriteosaselitys. 10 H15: 117

Bávttvevuolsuolu (AA/SA.1998) "*Pavottevuossuolu*" Mantojärven itäisin saari. Pohjoissaamea; *bávttvevuol* = yhdyssanalyhentymä pahdanalusta tarkoittavan *bávttvevuolle*-sanan genetiivistä *bávttvevuole*. 4 A6: 118

Bávvalašjohka (SA.2001) Joki *Háltevárri*-vaaran itäpuolelta *Njuohkarjohka*-jokeen. Pohjoissaamea; *Bávvalaš* = deminutiivimuoto nimestä *Bávval* = Paavali, *johka* = joki. 5 E6: 119

Bávválláttu (AA/SA.1998) "*Pavvalladdu*" Hiekkapohjainen kirkasvetinen lampi Patonivan itäpuolella maantien varrella. Määriteosaselitys: ks. *Bávválroavvi*, *láttu* = lampi. 4 A8: 120

Bávválluoppal (AA/SA.1998) "*Pavvulluobbal*" Lompola *Vuokŋoljohka*-joen pohjoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Bávválroavvi*, *luoppal* = lompola. 4 D5: 121

Bávválroavvi (AA/SA.1998) "*Pavvalroavvi*" Vanha paloalue Utsjoen Patonivasta 2 km kaakkoon. Pohjoissaamea; *Bávvál* = Paavali, *roavvi* = rova. 4 A8: 122

Beaivv-Ándarasjávri (AA/SA.1998) "*Peäivv-Andarasjavri*" Järvi *Vuokŋoljávrorrit*-järvien *Goalmátjávri*-järvestä 1,5 km etelään. Pohjoissaamea; *Beaivv-Ándaras* = Anders Päiviö, *jávri* = järvi. Erik Schytte Blix (1987 s. 533) kirjoittaa (kirj. käännös pohjoissaamesta):

"Beaivi on käytetty myös sukunimenä (Bejoe, Peiwe), mutta yleisimpien sukunimimuotojen päätteinä ovat -io, (iö), kuten esim. Pehr Andersson Päifvio Utsjoella 1770."

Beaivv-Ándaras siis saattaisi olla hänen isänsä. 5 E5: 123

Bealljegašjávri (AA/SA.1998) "*Peälljekeähtšejavri*" Järvi *Čárajávrorrit*-järvien eteläpäästä 2,5 km länsi-lounaaseen. Pohjoissaamea: *beallje* = genetiivimuoto sanasta *beallji* = korva, *gaš* = genetiivinen lyhentymä sanasta *geahči* = kärki, nokka, *jávri* = järvi. 6 I8: 124

Bealljegašjohka (AA/SA.1998) "*Peälljekeähtšejohka*" Monihaarainen joki *Bealljegašjávri*-järvestä *Skiehččarasjávri*-järveen. Määriteosaselitys: ks. *Bealljegašjávri*, *johka* = joki. 6 J8: 125

Bealljegašvadda (AA/SA.1998) "*Peälljekeähtševâdda*" Vaara *Skiehččaras*-tunturista 4 km luoteeseen. Määriteosaselitys: ks. *Bealljegašjávri*, *vadda* = laajahko matala laajahko soinen kunnas "*vosa*". 6 I8: 126

Beavrretjávri ~ Beavrretvárri Järvi Tenon Alakönkään alapäästä 3,5 km etelä-kaakkoon. Määriteosaselitys: ks. *Buollánvárri*-vaaran rinnakkaisnimi, *jávri* = järvi. Pohjoissaamen monikkomuotoinen nimi "*Peävvekrejávrik*" virheellinen, koska järviä on vain yksi (AA/SA.1998). 2 G2: 127

Biedjodievát (AA/SA.1998) Ketunluolakummut *Dápmotvárjeaggi*-jängän kaakkoispuolella. Pohjoissaamea; *biedjo* = luola, *dievát* = monikkomuoto sanasta *dievâ* = kunnas > kunnaat. 9 C13: 128

Biedjojávri "Naali-Luolajärvi" Järvi *Mierggasroavvi*-rovan lounaispuolella. Kartassa oleva "Luolajärvi", joka olisi suora suomennos pohjoissaamesta, on sijoitettu karttaan 2 km etelämmäksi todellisesta paikastaan. Suomenkielinen nimi on epämääräinen ja horjuva, joten se on suositeltu jätettäväksi kartalta kokonaan pois (AA/SA.1998). 10 E13: 129

Biedganavárri (AA/SA.1998) "*Piedġanamvarri*" Tenon Alakönkään alapäästä 2,5 km etelä-lounaaseen. Pohjoissaamea; *biedġanan* = imperfektimuoto sanasta *biedġanit* = hajaantua, hajota, särkyä, rikkoontua, *várri* = vaara. 2 F2: 130

Bieskkejohka (AA/SA.1998) Pieni joki idästä Vetsijokeen 2,5 km Vetsikon kylästä. Pohjoissaamea; *Bieskke* = genetiivimuoto sukunimestä *Bieske* = Pieski (sukunimi), *johka* = joki. 1 C4: 131

Bihkkaboaldinguolbba ~ Beahceguolbba (AA/SA.1998, Taisto Länsman) Kuolpuna Pulmankijoen länsirannalla *Morešveijohka*-jokisuun kohdalla. Pohjoissaamea; *bihkka* = terva, *boaldin* = aktiomuoto verbistä *boaldit* = polttaa > polttaminen > poltto, *beahce* = lyhentymä sanasta *beahci* = mänty, *guolbba* = kangasmaa eli kuolpuna. 5 H5: 132

Bikkejávri "*Piikkijärvi – Pigijavri*" Järvi *Čoalmmávárri*-vaarasta 5,5 km pohjoisluoteeseen. Pohjoissaamea; *Bikke* = genetiivimuoto nimestä *Bigge* = Birgit, *jávri* = järvi. Suomenkielinen mukaelma harhaanjohtava ja horjuva eikä ole vakiintunut käyttöön (AA/SA.1998). 10 F12: 133

Bikkejohka (AA/SA.1998) Joki *Bikkejávri*-järvestä Vaijärveen. Määriteosaselitys: ks. *Bikkejávri*, *johka* = joki. 10 G12: 134

Bikkeluoppal (AA/SA.1998) Lompola Vaijärven ja *Bikkejávri*-järven välissä *Bikkejohka*-joessa. Määriteosaselitys: ks. *Bikkejávri*, *luoppal* = lompola. 10 G12: 135

Biret-Lásse jeaggi (Laiti 1995) Pieni jänkä Mierasjärven pohjoispäästä 1,5–2 km pohjois-koilliseen. Pohjoissaamea; *Biret-Lásse* (Lassi Porsanger 1882–1942) poimi hilloja tästä jängästä. 9 C12: 135A

Biret-Ovllá láttu (Laiti 1995) Lampi *Stuorrágoahtejeaggi*-jängän itäpuolella, jossa *Biret-Ovllá* (Ola Erke 1901–1978) pyysi keväisin haukia, *láttu* = lampi. 9 D13: 136

Bižusmaras (AA/SA.1998) "*Pidšusmârastak*" Marasto *Golmmesoaiivi*-tunturista 3,5 km valtakunnan rajaa pitkin pohjoiseen. Pohjoissaamea; *bižus* = kapustarinta, *maras* = marasto. 6 K5: 137

Boaimmáščohkka (AA/SA.1998) Vaaran huippu Utsjoen Tsieskula -talosta 2,5 km itään. Pohjoissaamea; *boaimmáš* = piekana, *čohkka* = huippu. 4 A8: 138

Boimmáščohkka Vaaran huippu Tsieskula-talosta 4 km itä-koilliseen. Nimiselitys: ks. ylempi *Boimmáščohkka*. Karttaan samalle kohtaa on merkitty *Juovva-Skállovárri* "*Juovva-Skallovárri*", jonka oikea sijaintipaikka on 1,5 km pohjoisempänä (AA/SA.1998). 4 A8: 139

Boares Duoggemaras (AA/SA.1998) Pitkä marasto *Bajimuš Gukčejávri* -järven luoteispuolella. Pohjoissaamea; *boares* = attribuuttimuoto sanasta *boaris* = vanha, *duogge* = yhdysosamuoto sanasta *duoggi* = takku, *maras* = marasto. 9 D12: 140

Boazogávva (AA/SA.1998) Matala ylänkö Patonivasta 6 km itään. Pohjoissaamea; *boazu* = poro, *gávva* = taive, kaarre, loiva mutka tai poukama. 4 B7: 141

Bohttovárri (AA/SA.1998) "*Pohttovárri*" Pieni vaara Nuorgamin kylästä 2 km etelään. Pohjoissaamea; *bohtto* = yhdysosamuoto sanasta *bohttu* = pieni metsikkö; potta. 2 G1: 142

Bolesája (AA/SA.1998) "*Roavvepogeaaja*" Puro *Gihlibohki*-kurusta *Váišjohka*-jokeen. Pohjoissaamea; *boles* = poliisi, *ája* = oja. 4 C6: 143

Bommečopma (AA/SA.1998) "*Pommetšopma*" Huippu Vetsijoen ja *Lohkkejávri*-järven välissä. Pohjoissaamea; *bomme* = pommi, *čopma* = kukkula. 4 C7: 144

Buksajárjohka (AA/SA.1998) "*Puksajavrjohka*" Joki *Buksajávri*-järvestä *Stuorra Fállejávri* -järveen. Määriteosaselitys: ks. *Buksajávri*, *johka* = joki. 5 E10: 145

Buksajároaivi (AA/SA.1998) "*Puksajároaivi*" Vaara Tsieskula-talosta noin 7 km itään. Määriteosaselitys: ks. ylin *Buksajávri*, *jár* = genetiivin lyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *oaivi* = pää. 4 B8: 146

Buksajároaivvit (AA/SA.1998) "*Puksajavroaivvik*" Kolme huippua Mierasjärven pohjoispäästä n 15 km itä-koilliseen. Määriteosaselitys: ks. ylempi *Buksajávri*, *jár* = genetiivin lyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *oaivvit* = monikkomuoto sanasta *oaivi* = pää > päät. 10 E11: 147

Buksajávri (AA/SA.1998) "*Puksajávri*" Järvi Mierasjärven pohjoispäästä 15 km itä-koilliseen. Pohjoissaamea; *buksa* = housun lahje, *jávri* = järvi. 10 E11: 148

Buksajávri (AA/SA.1998) "*Puksajávri*" Järvi Tsieskula-talosta 8 km itään (pohjoisempi järvi). Nimiselitys: ks. *Buksajávri* (ylempi). 4 B8: 149

Buođđobohki Niva, jonka kohdalta Utsjoen maantie ylittää viimeisen kerran Utsjoen vesistön ennen Utsjoen kylää. Pohjoissaamea; *buođđo* = lyhentymä sanasta *buođđu* = lohipato, *bohki* = niva. Siinä on ollut Jomppalan Högmanneilla poikkipato (Paulaharju 1927 s. 68) 4 A7: 150

Buođđoluoppal (AA/SA.1998) "*Puođđoluoppal*" Utsjoen vesistön alimmainen lompola Utsjoen kylän kohdalla. Määriteosaselitys: ks. *Buođđobohki*, *luoppal* = lompola. 4 A5: 151

Buoiddesguoljávri "Puoiddeskuoljávri" Järvi Pautujärven eteläpäästä 1 km länteen. Pohjoissaamea; *buoiddes* = attribuuttimuoto sanasta *puoidi* = lihava, *guol* = lyhentymä genetiivimuotoisesta sanasta *guolli* > *guoli* = kala > kalan, *jávri* = järvi.

10 G16: 152

Buoiddesguoljávri (AA/SA.1998) "Puoiddeskuoljávri" Järvi Čoalmmávárri-vaarasta 9 km luoteeseen. Nimiselitys: ks. *Buoiddesguoljávri* (ylempi).

10 F11: 153

Buolbmátčohkka (AA/SA.1998) "Buol' bmatčåk'ka" Huippu valtakunnan rajalla 4 km Tenosta etelään. Pohjoissaamea, jonka määriteosan merkitys ei ole tiedossa, *čohkka* = huippu. Saanut nimensä *Buolbmát*-kylän mukaan, joka sijaitsee Tenon varrella Norjan puolella. Ks. Pulmanki.

2 H1: 154

Buolláneana (AA/SA.1998) "Puollameäna" Matala vaara Vetsijärven eteläpäästä 1–5 km lounaaseen. Määriteosaselitys: ks. *Buollánoaivi*, *eana* = maa.

4 D10: 155

Buollángohteluoppal (AA/SA.1998) Lompola Vetsijoessa *Ándaras-Hánssa čopma* -kukkulan kohdalla. Pohjoissaamea; *buollán* = partisiippimuoto verbistä *buollit* = palaa > palanut, *goahte* = kota, *luoppal* = lompola.

4 C7: 156

Buollánoaiaski (AA/SA.1998) "Puollanoaiaski" Tasanne *Buollánoaivi*-tunturin länsirinteellä. Määriteosaselitys: ks. *Buollánoaivi*, *oai* = genetiivimuodon lyhentymä sanasta *oaiivi* = pää, *aski* = syli.

4 A6: 157

Buollánoaivi (AA/SA.1998) "Puollamoaiivi" Korkea tunturi Mantojärven itäpuolella. Pohjoissaamea; *buollán* = imperfektimuoto verbistä *buollit* = palaa > palanut, *oaiivi* = pää.

4 A6: 158

Buollánvárrri (AA/SA.1998) Vaara Pulmankijoen itäpuolisen *Roavvevárrri*-vaaran laelta 2 km etelään. Määriteosaselitys: ks. *Buollánoaivi*, *várrri* = vaara.

6 I6: 159

Buollánvárrri (AA/SA.1998) Vaara Pulmankijoen alajuoksun ja valtakunnan rajan välissä. Määriteosaselitys: ks. *Buollánoaivi*, *várrri* = vaara.

3 I4: 160

Buollánvárrri Rinnakkaisnimi **Beavrretvárrri** (AA/SA.1998) "Puollamvarri" Vaara Tenon Alakönkään alapäästä 3 km kaakkoon. Määriteosaselitys: ks. *Buollánoaivi*, *beavrret* = säärevä eli peurakka (erityisesti poro), *várrri* = vaara.

2 G2: 161

Buolbmátgeašduolbbás (Samuli Aikio 2000) Tasanne *Buolbmátgeašjávri*-järven länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. Pulmankijärvi, *geaš* = lyhentymä genetiivimuodosta *geaži* = pään ~ kärjen, *duolbbás* = tasanne.

5 G9: 162

Buolbmátgeašjávri (AA/SA.1998) "Puolmakkeäšjávri" Järvi Pulmankijoen latvoilla. Määriteosaselitys: ks. Pulmankijärvi, *geaš* = ks. ed. *jávri* = järvi.

5 H9: 163

Buolžanjárgá (AA/SA.1998) Kapea niemi Vetsijärven koilliskulmalla. Pohjoissaamea; *buolža* = harju, *njárga* = niemi.

5 E9: 164

Buolžanjárgá (AA/SA.1998) Kaksi niemeä Mantojärven eteläpäässä molemmilla puolin *Námmábohki*-nivaa. Nimiselitys: ks. *Buolžanjárgá* (ylempi). 4 A6: 165

Buolžanjárluokta (AA/SA.1998) Vetsijärven itäisin lahti *Buolžanjárga*-niemen itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Buolžanjárga* (ylempi), *njár* = lyhentymä genetiivimuodosta *njárgha* = niemen, *luokta* = lahti. 5 E9: 166

Buolžžatgeažečohkka (AA/SA.1998) Huippu *Bajánvoađđa*-vaarasta 1,6 km länteen. Pohjoissaamea; *buolžžat* = harjukas (harjullinen), *geaže* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *geahči* = kärki ~ pää, *čohkka* = huippu. 5 E6: 167

Buolžžatjávri (AA/SA.1998) "*Puoldšakjavri*" Pitkä järvi Vetsijärven koilliskulmalta 2 km pohjoiseen. Määriteosaselitys: ks. *Buolžžatgeažečohkka*, *jávri* = järvi. 5 E8: 168

Buolžžatjohka (AA/SA.1998) "*Puoldšakjohka*" Joki joka saa alkunsa *Bajánvoađđa*-vaaran länsipuolelta ja laskee *Bajit Buolžžatjávri* -järveen. Määriteosaselitys: ks. *Buolžžatgeažečohkka*, *johka* = joki. 5 E7: 169

Burrojeaggi (Laiti 1995) Suo Mieraslompolan pohjoisimman talon pohjoispuolella. Mieraslompolan sonni oli uponnut kyseiseen suohon, josta nimi. Pohjoissaamea; *burro* = yhdyssanamuoto sanasta *burru* = sonni, *jeaggi* = jänkä. 9 B12: 169A

C

Cakkâmjáávráš (HA) Pieni pyöreä järvi Iijärven Annansaaren itäpäästä 1 km pohjoiseen. Määriteosaselitys: ks. *Cakkâm Moorast*, *jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi. 10 F15: 170

Cakkâm Moorâst (HA) "*Tsaggam Moorast*" Pieni marasto Iijärven Annansaaren itäpäästä 0,5 km pohjoiseen. Inarinsaamea; *cakkâđ* = ähkiä, *moorâst* = marasto. Taus-talla saattaa olla myös pohjoissaamen verbi *caggat* = pidätellä tai käännyttää (esim. poroja), koska paikannimi on vanha ja topografiselle kartalle v. 1975 määriteosan keskuskonsonantit on kirjoitettu pehmeillä kirjaimilla. Iijärven alueella vaikuttivat 1800-luvun puolella Varangin pohjoissaamelaiset poromiehet, jotka toivat tokkansa laidunnettaviksi sinne. 10 F15: 171

Cavanjargâ (HA) Pieni niemi Iijärven Annansaaren itäpäästä 0,5 km koilliseen. Inarinsaamea; *cava* = mahdollisesti verbigenetiivi sanasta *caappâđ* = paloitella taikka silputa lastuiksi, *njargâ* = niemi. 10 F15: 172

Cehájáávráš (SA.1963) "*Tsehájááuráđš*" Pieni järvi keskellä Iijärven *Varjâgâšnjargâ*-niemeä. Inarinsaamea; *cehá* = mahdollisesti genetiivimuoto sanasta *cekki* = lovi tai verbistä *ciäkkuđ* (= salvaa hirsirakennusta) johdettu genetiivimuotoinen sana *cehá* = salvos (kehikko) > salvoksen (kehikon), *jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi > järvinen. 10 F16: 173

Cehákaavâ (TII.1963, HA) Pieni poukama Iijärven *Varjâgâšnjargâ*-niemen *Cehájáávráš*-järvestä 0,4 km pohjoiseen. Määriteosaselitys: ks. *Cehájáávráš*, *kaavâ* = poukama. Jouni Kitti on kirjannut 28.10.1974 Heikki Aikion (1910–1994) ilmoittamana ”*taimenen toiveessa*”, jonka merkitys suhteessa paikannimeen ei ole kirjoittajan tiedossa. 10 F16: 174

Cieskuljoga davit suorgi (AA/SA.1998) Pieni joki, joka laskee koillisesta *Vuolimuš Cieskuljávri* -järveen. Määriteosaselitys: ks. *Cieskuljohka*, *joga* = genetiivimuoto sanasta *johka* = joki, *davit* = pohjoisempi, *suorgi* = haara. 4 B8: 175

Cieskuljohka (AA/SA.1998) ”*Tsieskuljohka*” Joki *Bajimuš Cieskuljávri* -järvestä *Gaskkamuš-* ja *Vuolimuš Cieskuljávri* -järvien kautta Utsjokeen. Pohjoissaamea. Määriteosaan, jonka merkitys on tuntematon, liittyy (epäuskottava) selitystarina (SA.2001). 4 A8: 176

Cirhávuođâs (JUM) Hiekkaranta Syysjärven itärannalla sen puolella välissä. Inarinsaamea; *cirhá* = mahdollisesti genetiivimuoto sanasta *cirrá* = nuoren pojan penis, *vuodâs* = hiekkaranta. 14 C19: 177

Cirhávuođâsnjargâ (JUM) Pieni kapea niemi *Cirhávuođâs*-hiekkarannan länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. *Cirhávuođâs*, *vuodâs* = genetiivimuoto sanasta *vuodâs* = hiekkaranta, *njargâ* = niemi. 14 C19: 178

Coages Gárbboljávri (AA/SA.1998) ”*Tsoages Karbuljavri*” Järvi Karpulijärven pohjoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Coages Johttejávri*, *gárbbol*: ks. Karpulijoki, *jávri* = järvi. 10 F11: 179

Coages Johttejávri (Goškkes Johttejávri) – Koškis Juttjávri (AA/SA.1998, JUM) ”*Tsoages Johttijavri*” Järvi *Johttejávri*-järvestä noin 3 km pohjois-koilliseen. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *coages/goškkes* ~ *koškis* = matala (vedestä), *johtte* = ks. *Johttejávri*, *jávri* ~ *jávri* = järvi. 9 D13: 180

Cuobbuujuuvâš (HA) Pieni oja etelästä Iijärven Kutulahden pohjukkaan. Inarinsaamea; *cuobbuu* = genetiivimuoto sanasta *cuábui* = sammakko, *juuvâš* = deminutiivimuoto sanasta *juuhâ* = joki. 10 F16: 181

Cuopporivot (Laiti 1995) Lätäkkö *Duolljeváldinroavvi*-rovan luoteispuolella. 1980-luvulla olivat poromiehet menossa vasanmerkitykseen *Buksajávri*-järvelle. Paria kilometriä ennen aitaa on rapakko, jonka poikki tie menee. Sinä kesänä oli paljon sammakoita rapakossa, kertovat poromiehet. Pohjoissaamea; *cuoppo* = lyhentynyt muoto sanasta *cuoppu* = sammakko > sammakon, *rivot* = rapakko. 10 E11: 182

Č

Čakčaluoppal – Čohčâluobâl (EPA) ”*Tšatšaluoppal*” Lompola Villavaaran itäpuolella. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *čakča* ~ *čohčâ* = syksy, *luoppal* ~ *luobâl* = lompola. 7 N9: 183

Čapisluohtâ (MM.1972) Syysjärven pohjoisin lahti. Inarinsaamea; *čapis* = attributtimuoto sanasta *čappâd* = musta, *luohtâ* = lahti. Lahden rantatörmä on ns. mustaa multaa. 14 C18: 184

Čáháligjuuvâš ~ Čáháligjävruuvâš "Tšáháligjuuvâš" Joki Čáháligjävri-järvestä Jullamojärveen. Määriteosaselitys: ks. Čáháligvääri, *juuvâš* = deminutiivimuoto sanasta *juuhâ* = joki > jokinen, *jävr* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *jäveri* = järvi. 9 D15: 185

Čáháligjävri (MM.1972) "Tšáháligjävri" Järvi Jullamojärven pohjoispäästä 1,2 km pohjoiseen. Määriteosaselitys: ks. Čáháligvääri, *jäveri* = järvi. Kirjassa Tovlááh mainâseh (Morottaja 1997) kertoo Matti Mattus (1900–1986) s. 6 seuraavaa (suomenos kirjoittajan):

"Čáhálig on melkein kuin ihminen. Se on sellainen pieni olio, sellainen kääpiö. Niin olivat siellä nuottaamassa. Tuli čáhálig. Ne tahtoivat avuksi nuottaamaan. No sehän kyllä lähti. Vetivät pari apajaa, neuvoivat miten pitää köyttä vetää ja niin edelleen. Kun kerkesivät siitä niin menivät ja ripustivat nuotan ulkuihin, ulut kun olivat tuon ajan ihmisillä. Nuotanperän ripustivat kahdella veneellä, toiset toista puolta ja toiset toista puolta. Čáhálig myös ripusteli sitä nuottaa ja kun köyden ripusti siihen ulun päähän niin takertui itse siihen köyteen, eivätkä toiset ehtineet pelastaa, se hirttyi siihen. Ihmiset hautasivat sen čáháligin ja siitä muka sai nimen Čáháligjävri. Se on siellä Čáháliguáivi-vaaran alla se Čáháligjävri. Eikä se ollut siitä pidempi tarina. Tämän tarinan olen kuullut mummo-vainajaltani, Petterin Ingalta (Inga Petterintytär Padar, *1840, kirj. lis.). Hän oli isäni äiti."

Čáhálig-haltialla on siis taipumusta sotkeentua kaikenlaisiin naruihin ja pauloihin; ks. Čáháligvääri. 9 D15: 186

Čáháligvääri ~ Čáháliguáivááh (SA.1963) "Tšáháligvääri" Vaara Jullamojärven pohjoispäästä 2 km koilliseen. Iijärveläiset käyttävä perusosasta monikon deminutiivimuotoa sanasta *uáivi* = pää > päiset, koska huiput ovat kaukaa katsottuna aika pieniä ja vaaralla on kolme huippua, mutta ne näkyvät Iijärven ja Sammuttjärven suuntaan kahtena. Inarinsaamea; *čáhálig* = aarteenvartijamaahinen.

"Čáhálig asustaa vaaran huipuilla maan sisällä, eikä ole kuin kolmen korttelin mittainen, alaston ja lapsenkasvoinen. Čáhálig omistaa paljon tavaraa, hopeaa ja kultaa. Kun ihminen löytää aarteenhaltijan reijän, hän sitoo valkean kallonkaan (poron kallonahasta tehty karvakenkä), tai nutukkaan nuoran ja laskee alas tuon valkean kengän. Čáhálig laittaa molemmat jalkansa ja käärii sen ympäri nuoran, ja silloin ihminen vetää čáháligin ylös, ja se tahtoo takaisin, mutta ihminen ei päästä ennen kuin se on tuonut kaikki rahansa" (Koskimies & Itkonen 1978 s. 228–229.).

Čáhálig-alkuisia paikannimiä on monia ympäri Lappia (ks. myös pohjoissaamen Čáhkál-alkuiset paikannimet). 9 D15: 187

Čáhcesullonjarga (EI.1933) Kapea niemi Pautujärvesä Kuotkulammesta 1,2 km etelään. Pohjoissaamea: *čáhce* = lyhentymä sanasta *čáhci* = vesi, *sullo* = genetiivimuoto sanasta *suolu* = saari, *njarga* = niemi. 10 G16: 188

Čáhcesullovuohppi (EI.1933) Vuopaja Pautujärnessä Kuotkulammesta 1,5 km etelään. Määriteosaselitys: ks. *Čáhcesullonjárğa, vuohppi* = vuopaja. **10 G16: 189**

Čáhcesuolu (EI.1933) Saari Pautujärnessä Kuotkulammesta 1,5 km etelään. Määriteosaselitys: ks. *Čáhcesullonjárğa, suolu* = saari. **10 G16: 190**

Čáhkálčohkka (AA/SA.1998) "*Tšahkaltšohkka*" Paljaslakinen huippu Utsjoen Saarela -talosta 2 km itä-kaakkoon. Pohjoissaamea; *čáhkál* = genetiivimuoto sanasta *čáhkál* (pitempi muoto *čáhkalkkis*), joka on sama aarteenvartijamaahinen kuin inarinsaamelaiten *čáhálig*. Määriteosaselitys: ks. *Čáháligvääri, čohkka* = huippu. **4 A7: 191**

Čáhkáljohka (AA/SA.1998) "*Tšahkaljohka*" Pieni joki *Čáhkálčohkka*-huipun pohjoispuolta Mantojärven eteläpäähän. Määriteosaselitys: ks. *Čáhkálčohkka, johka* = joki. **4 A6: 192**

Čáhkáljohroavvi (AA/SA.1998) "*Tšahkaljokroavvi*" Rova Mantojärven eteläpäästä 1,5 km kaakkoon. Määriteosaselitys: ks. *Čáhkálčohkka, joh* = lyhentymä sanasta *johka* = joki, *roavvi* = rova (vanha paloalue). **4 A6: 193**

Čáhppesčopma ~ Gállatčopma (AA/SA.1998, Laiti 1995) *Hávgaskáidi*-kairan eteläpään kukkula *Gukčejohka*-joen pohjoispuolella Mierasjärven pohjoispäästä 3,5 km itään. Pohjoissaamea; *čáhppes* = attribuuttimuoto sanasta *čáhppat* = musta, *čopma* = kukkula, *gállat* = genetiivimuoto sanasta *gálá* = kahlaamo. **9 C12: 194**

Čáhppesduottar (AA/SA.1998) Laaja monilakinen tunturiryhmä jokien *Gálddašjohka* ja *Lovttajohka* luoteispuolella *Čáhppesjávri*-järvelle saakka. Määriteosaselitys: ks. *Čáhppesčopma, duottar* = tunturi. **2 F3: 194A**

Čáhppesjávri Järvi Välimaasta 9 km itä-kaakkoon. Määriteosaselitys: ks. *Čáhppesčopma, jávri* = järvi. Pohjoissaamen nimi "*Stuorra Tšahppesjávri*" tarpeeton, koska pohjoisempi *Uhca Čáhppesjávri* (AA/SA.1998) kuvaa naapurinsa suuremmuutta. **2 F3: 195**

Čáhppesjohka (AA/SA.1998) "*Tšahppesjohka*" Lyhyt joenpätkä *Čáhppesjávri*-järvestä *Uhca Čáhppesjávri* -järveen. Määriteosaselitys: ks. *Čáhppesčopma, johka* = joki. **2 F2: 196**

Čáhppesoaiivi (AA/SA.1998) "*Tšahppesoaiivi*" Tunturi *Čáhppesjávri*-järven eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Čáhppesčopma, oaiivi* = pää. **2 F3: 197**

Čárajávrrit (AA/SA.1998) "*Tšarajávrrik*" Kuntien rajalla olevat kaksi suurehkoa järveä. Määriteosaselitys: ks. *Čárajohka, jávrrit* = monikkomuoto sanasta *jávri* = järvi. **6 J7: 198**

Čárajohka (AA/SA.1998) "*Tšarajohka*" Joki *Čárajávri*-järvestä *Skiehččarasjávri*-järveen. Pohjoissaamea; *čára* = tuntematon sana, *johka* = joki. **6 J8: 199**

- Čáraoaivi** (AA/SA.1998) "Tšaraoaivi" Huippu Čárajávrrit-järvistä 2 km pohjoiskoilliseen. Määriteosaselitys: ks. Čárajohka, oaivi = pää. 6 J7: 200
- Čearretláttu** (AA/SA.1998) Lampi Mieraslompolan pohjoisemmasta talosta 0,8 km pohjoiseen, Pohjoissaamea; čearret = tiira, láttu = lampi. Tiirat pesivät lammen saarella (Laiti 1995). 9 B12: 201
- Čearuvuohppi** (EI.1933) "Tšeäruvuohppi" Pautujärven pohjoisin lahti. Määriteosaselitys: ks. Čearuvuohppenjárga, vuohppi = vuopaja. 10 H15: 202
- Čearuvuohppenjárga** (EI.1933) "Tšeäruvuohppenjárga" Pautujärven pohjoisin niemi. Pohjoissaamea; čearu = genetiivimuoto sanasta čearru = laaja, tasainen ja karu vaara, vuohppe = yhdysosamuoto sanasta vuohppi = vuopaja, njárga = niemi. 10 H15: 203
- Čerrihkedginjárga** (VA) Loiva niemi Iijärven lounaispäässä. Inarinsaamea; čerrih = tiira, keđgi = kivi, nargâ = niemi. 10 E16: 204
- Čevrisjuuvâš** (JUM) Pieni joki Ala-Tarvojärvestä Saukkolompoloiden kautta Harrijärveen. Inarinsaamea; čevris = lyhentymä sanasta čevris = saukko, juuvâš = deminutiivimuoto sanasta juuhâ = joki > jokinen. 14 C19: 205
- Čevrisluobbâleennâm** (JUM) Pieni marasto Syysjärven Saukkolompoloiden länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. Čevrisjuuvâš, luobbâl = genetiivimuoto sanasta luobâl = lompola, eennâm = maa. 14 C19: 206
- Čevrisluobbâljeggi** (JUM) Jänkä Syysjärven Saukkolompoloiden pohjoispuolella. Määriteosaselitys: ks. Čevrisjuuvâš, luobbâl = genetiivimuoto sanasta luobâl = lompola, jeggi = jänkä. 14 C19: 207
- Čiekŋalisája** (AA/SA.1998) Puro Ándaras-Hánssa čopma -kukkulan kohdalla Vetsijokeen. Pohjoissaamea; čiekŋalis = attribuuttimuoto sanasta čienjal = syvä, ája = oja. 4 C7: 208
- Čiekŋalisjávri** (AA/SA.1998) "Tšieŋgalisjavri" Järvi Stuorra Dievja -tunturin lounaispuolella. Määriteosaselitys: ks. Čiekŋalisája, jávri = järvi. 5 H10: 209
- Čiekŋalisjávri** (AA/SA.1998) "Tšieŋgalisjavri" Järvi Hárremahčohkka-huipun lounaispuolella. Määriteosaselitys: ks. Čiekŋalisája, jávri = järvi. 2 H2: 210
- Čienâlisluobâl** (SV) Pieni lompola Siuttajoen yläjuoksulla 3 km Kuivalomolasta ylävirtaan. Inarinsaamea; čienâlis = attribuuttimuoto sanasta čienjâl = syvä, luobâl = lompola. 15 F18: 211
- Čiermihkoddemčielgi** (JUM) Čiermihkoddemváárááš-vaaran jatke Syysjärven itäpuolella pohjoiseen. Inarinsaamea; čiermih = kermikkä, koddem = aktiomuoto verbistä koddeđ = tappaa > tappaminen > tappama, čielgi = selkä. 14 C19: 212

Čiermihkoddemváarááš (JUM) Vaara Syysjärven eteläpäästä 1,2 km itäkoilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Čiermihkoddemčielgi, váarááš* = deminutiivimuoto sanasta *vääri* = vaara. **14 C19: 213**

Čieskâdâsjävručuájá (MM.1972) Pitkä lahti eli suoja *Čieskâdâsjävri*-järven pohjoispäässä. Inarinsaamea. Määriteosaselitys: ks. *Čieskâdâsjävri, jävor* = lyhentymä sanasta *jävri* = järvi, *čuájá* = pitkä lahti. **9 C15: 214**

Čieskâdâsjävri – Čieskadasjävri (MM.1972) "*Tšieskâdâsjävri*" Järvi Jullamojärvestä 2,5 km länteen. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *čieskâd* ~ *čieskat* = halkaista konttiluuta tai halkoa, *jävri* ~ *jávri* = järvi. Järven varhaisempi nimi lienee ollut **Kuhesjävri** (Suomen yleiskartta vuodelta 1872) "*Kuhesjäyri*"; *kuhes* = attribuuttimuoto sanasta *kukke* = pitkä. **9 C16: 215**

Čieskâdâsluohtâ – Čieskadasluokta (TII.1963) "*Tšieskâdâsluokta*" Läntisin lahti *Johttejävri*-järvestä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Čieskâdâsjävri, luohtâ* ~ *luokta* = lahti. **9 D14: 216**

Čieskâdâsuáivi – Čieskadasoivi (MM.1972) "*Tšieskâdâsoivi*" Vaara *Čieskâdâsjävri*-järven ja Petsikkojärven välissä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Čieskâdâsjävri, uáivi* ~ *oivi* = pää. **9 C15: 217**

Čieskâdâsvääri – Čieskadasvárri "*Tšieskâdâsvarri*" Vaara *Johttejävri*-järvestä 2 km lounaaseen. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Čieskâdâsjävri, vääri* ~ *várri* = vaara. **9 C14: 218**

Čievčâjävri – Čievččâjävri (JHA) "*Tšievččâjävri*" Järvi *Kuátku*-kannaksessa Iijärven ja *Kuáđhu-uáivi*-vaaran välissä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *čievčâ* ~ *čievččâ* = genetiivimuoto sanasta *čiehcâ* ~ *čiekčâ* = sääksi eli kalasääski, *jävri* ~ *jávri* = järvi. **10 G16: 219**

Čievrânjargâ (JIM) Niemi Syysjärven Häntälähden pohjoispuolella. Inarinsaamea; *čievrâ* = sora, *njargâ* = niemi. **14 B19: 220**

Čihččetjävri (AA/SA.1998) *Vuokŋoljávrrit*-järvistä pohjoisin. Pohjoissaamea; *čihččet* = seitsemäs, *jävri* = järvi. **2 E4: 221**

Čillaláddot (AA/SA.1998) "*Tšillaláddok*" Pienten lampien ryhmä Pulmankijärvelle menevän maantien länsipuolella 2,5 km Nuorgamin kylästä. Pohjoissaamea; *čilla* = ampumasuoja (mm. vesilintujen pyynnissä), *láddot* = monikkomuoto sanasta *láttu* = lampi. **2 G1: 221A**

Čiskke-Jovsset ája (AA/SA.1998) Oja *Giđešjohka*-jokeen pohjoisesta. Pohjoissaamea; *Čiskke-Jovsset* = Josef Vuolab (1877–1966), joka asui Utsjoen Jaakkola -talossa. **4 A7: 222**

Čivtmokke – Čivttamohkki (SV) Mutka Siuttajoessa poroerotusaidan lounaispuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *čivttá* ~ *čivotta* = eräänlainen peurapyydys, *mokke* ~ *mohkki* = mutka. Kyseessä siis saattaa olla joen mutka, jonka läheisyydessä varsinainen peurapyydys on sijainnut ja joka on antanut nimen koko joelle, koska jos ”*siutta*” eli peurapyydys olisi sijainnut muualla joen varressa, niin silloin kyseinen joen mutka olisi *Čivtjuvmokke* ’Siuttajoenmutka’, eikä *Čivtmokke* ’Siuttamutka’, kuten on lähellä olevan *Čivtjuvruávi* = Siuttapalon nimi. Sanaatarkka suomennos siis olisi Siuttajoenpalo. *Čivtmokke* oli ilmeisesti erinomainen peurapyyntipaikka, koska soinen joki ja *Čivtmokkjävi* lännessä sekä Siuttajoki idässä ohjasivat pohjoiseen matkaavia peuroja noin 50 metriä leveälle kannakselle, jossa tämä *čivttá* ilmeisesti on sijainnut ja vangitsi peurat. Tämän *Čivtmokke*-mutkan läheisyydessä on ollut myös *huonâs* ~ *fuonâs* = hukanhuone, joka on huoneenomainen sudenpyydys. Näitä pyydyksiä käytettiin peurapyyntikulttuurin aikoihin aina 1900-luvun alkupuolelle saakka. 15 F19: 223

Čivtmokkjävi (MM.1972) ”*Tšuhdamohkkejavi*” Järvi Siuttajoen erotuspaikalta 1,5 km lounaaseen. Määriteosaselitys: ks. *Čivtmokke*, *jävi* = järvi. Saamenkielinen nimi kirjoitettu karttaan pohjoissaamen kielellä, vaikka alue on inarinsaamenkielinen. 15 E19: 224

Čoalmmájávi – Čuálmáájávi (AA/SA.1998, HIM) ”*Tšoalmmajavi*” Järvi kuntien rajan pohjoispuolella *Čoalmmávárri* ~ *Čuálmáávääri* -vaarasta 3 km pohjoiseen. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *čoalmmá* = epäsäännöllinen genetiivimuoto sanasta *čoalbm* = salmi, *čuálmáá* = deminutiivinen genetiivimuoto sanasta *čuálm* = salmi, *jávi* ~ *jávi* = järvi. 10 H11: 225

Čoalmmávárri – Čuálmáávääri (AA/SA.1998, HIM) ”*Tšoalmmavarri*” Vaara Inarin ja Utsjoen kuntien rajalla. Määriteosaselitys: ks. *Čoalmmájávi*, *várri* – *vääri* = vaara. 10 G12: 226

Čoavvá-Biehtár álli – Čuávvá-Piättár ääli Rinne Säytsjärven Kenttäsaaren itäranalla *Suolluovveppee*-vuopajan kohdalla. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *Čoavvá-Biehtár* = ks. Säytsjärven Kenttäsaari, *álli* ~ *ääli* = vaato tai verkkokeppi, mutta tässä tapauksessa se tarkoittaa rinnettä, joka viettää veteen. 14 C17: 227

Čohkavárja (AA/SA.1998) Puro *Čohkavárri*-vaaran eteläpuolta Vetsijokeen. Määriteosaselitys: ks. *Čohkavárri*, *ája* = oja. 4 D7: 228

Čohkavárri – Čuhávääri (AA/SA.1998) Terävähuippuinen vaara Vetsijoen itäpuolella *Váišjári*-järven kohdalla. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *čohka* ~ *čuhá* = terävä, *várri* ~ *vääri* = vaara. Inarinsaamen nimi on vakiintunut paikkaan siitä syystä, että kyseisen vaaran koillispuolella pidettiin kuuluisia poroerotuksia, johon inarinsaamelaisetkin osallistuivat. Nimi tulee ilmeisesti katoamaan inarinsaamen nimistöstä tämän sukupolven myötä, koska paikalla ei enää pidetä poroerotuksia. Karttaan *Čohkavárri* ”*Tšohkavarri*” on merkitty noin 3 km liiaksi koilliseen. 4 D7: 229

Čohkavárseaibbuš (AA/SA.1998) Čohkavárri-vaaran itäinen osa. Määriteosaselitys: ks. Čohkavárri, vár = lyhentymä sanasta várri = vaara, seaibbuš = loiva vaaran tai tunturin nokka. 4 D7: 230

Čohkavuoleláttu (AA/SA.1998) Lampi valtakunnan rajalla Buolbmátčohkka-huipun eteläpuolella. Pohjoissaamea; čohka = genetiivimuoto sanasta čohkka = huippu, vuole = genetiivi allegromuotoisesta sanasta (vrt. Bávttovuol-) vuolle = alus, alapuolella oleva osa, láttu = lampi. 2 H1: 231

Čohkkángeadgi (AA/SA.1998) "Tšohkkamkeäđgi" Siirtolohkare Stuorrageadggevárri-vaaran luoteisrinteellä, josta ilmeisesti vaarakin on saanut nimensä, ks. sitä. Pohjoissaamea; čohkkán = aktiivimuoto verbistä čohkkát = istua > istuminen > istuma, geadgi = kivi. 2 G1: 232

Čopperâsláássáš (SA.1963) "Tšopperasláássááš" Korkeahko pieni laassa Iijärven pohjoisosassa. Kartalle sijoitettu 0,3 km liiksi etelään. Inarinsaamea; čopperâs = attribuuttimuoto sanasta čoppeer = nyppylä > nyppyläinen, láássáš = deminutiivimuoto sanasta lássá = luoto > luotonen. 10 H14: 233

Čuájákuolbâ (SA.1963) Kuolpuna Nitsijärven Suojanperän pohjoispuolella. Inarinsaamea; čuájá = pitkä lahti (suoja), kuolbâ = kangas (kuolpuna). 16 I18: 234

Čuájánjargâ – Čuodjánjarga (EI.1933) "Tšuodjanjarga" Niemi Pautujärven pohjoispäässä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: Ks. Čuájákuolbâ, njargâ ~ njarga = niemi. 10 H15: 235

Čuálmááh (HA) Kolme pientä salmea Iijärven Annansaaren, Skajesuálui-saaren ja Säpligláássáš-luodon välissä. Deminutiivinen monikkomuoto inarinsaamen appellatiivista čuálmí = salmi > salmiset. 10 F16: 236

Čuálmínjargâ (SA.1963) Pieni niemi Altojärven itäpäässä. Inarinsaamea; čuálmí = salmi, njargâ = niemi. 14 C20: 237

Čuánjáluobbâleh (PP) Kolme lompola Petsijärven pohjoispuolella. Inarinsaamea; čuánjá = hanhi, luobbâleh = monikkomuoto sanasta luobâl = lompola > lompolat. 11 L14: 238

Čuárvijávri – Čoarvejávri (AA/SA.1998) Noin 2 km pitkä järvi Mierggasroavvi-rovan itäpuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; čuárvi ~ čoarvi = sarvi, jávri ~ jávri = järvi. 10 F13: 239

Čuárviluobâl – Čoarveluoppal Lompola Čuárvevárri-vaaran länsipuolella. Kartalla Čoarvejárluoppal "Tšoarejavrluobbal", joka on Čoarvejávri-järven itäpuolella. Sillä ilmeisesti tarkoitetaan Čoarveluoppal-lompola, joka on Čoarvejávri-järvestä 2 km etelä-lounaaseen (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. Čuárvijávri ~ Čoarvejávri, luobâl ~ luoppal = lompola. 10 F13: 240

Čuárvinjargâ (SA.1963) "Tšoarvenjarga" Niemi Iijärven puolenvälin pohjoisrannalla. Inarinsaamea; *čuárvi* = sarvi, *njargâ* = niemi. Saamenkielinen nimi kirjoitettu pohjoissaameksi, vaikka alue on inarinsaamenkielinen. 10 G15: 241

Čuárviskáidi – Čoarveskáidi (TII.1963) "Tšoarveskaidi" Lähes 10 km:n mittainen kaita Čoarvejávri-järvestä etelään Vaijoen ja Čoarvejohka-joen välissä. Määriteosaselitys: ks. Čuárvinjargâ, skáidi ~ skáidi = kaira (kaita). 10 F14: 242

Čuárvivääri – Čoarvevári "Tšoarveskaidi" Vaara Čoarvejávri-järvestä 2 km etelään. Pohjoissaamen kielisestä nimestä saa käsityksen, että Čoarveskáidi olisi vain yksi huippu: ks. Čuárviskáidi – Čoarveskáidi (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. Čuárvijávri ~ Čoarvejávri, vääri ~ vári = vaara. 10 F13: 243

Čudejuoŋássainjargâ (TII.1963) Niemi Jullamojärven luoteiskulmalla. Inarinsaamea; *čude* = genetiivimuoto sanasta *čude* = vainolainen > vainolaisen, *juoŋás* = juomus, *sai* = lyhentymä sanasta *saje* = paikka, *njargâ* = niemi. 9 D15: 243A

Čuhčáennâm (MM.1972) Kuolpuna Siuttajoen ja Tupajärven puolella välissä. Inarinsaamea; *čuhčá* = metso, *eennâm* = maa. 15 E19: 244

Čullááš Terävä nyppylä Saurasvaarasta 1,5 km pohjois-koilliseen. Deminutiivimuoto inarinsaamen appellatiivista *čolle* = nyppylä. 15 G19: 245

Čullááš (MM.1972) Terävä nyppylä Tšullanselän eteläosassa, josta selkä on saanut nimensä. Nimiselitys: ks. Čullááš (ylempi). 15 E18: 246

Čunoiämmir (HIM) Hiekkainen kukkula Sammuttijärven Jaakobinkaltio -talosta 0,4 km koilliseen. Inarinsaamea; *čunoi* = hiekka, *ämmir* = kukkula. 15 E17: 247

Čuoččohanjávri (AA/SA.1998) Järvi *Guorboaiivi*-tunturiryhmän korkeimmalta kohdalta 1,5 km pohjois-luoteeseen. Määriteosaselitys: ks. Čuoččohanjohka, *jávri* = järvi. 5 F9: 248

Čuoččohanjohka (AA/SA.1998) Joki Čuoččohanjávri-järvestä *Ákšoleavššajohka*-jokeen. Pohjoissaamea; *čuoččohit* = seisottaa (poroja), *johka* = joki. 5 F9: 249

Čuodjaroggi (AA/SA.1998) Alava kurunomainen alue Mierasjärven pohjoispäästä 11 km itä-koilliseen. Pohjoissaamea; *čuodjá* = yhdysosalyyhentymä sanasta *čuodjá* = pitkä kapea lahti, johon laskee tai josta laskee joki, *roggi* = uoma. Kurun koillispuolella on *Veahčajárčuodjá*-lahti, josta nimi (Laiti 1995).

9 D11: 250, 4 D10: 250

Čuodjavárjávri (AA/SA.1998) "Tšuodjavarjvri" Järvi Čuodjavárri-vaaran koillispuolella. Määriteosaselitys: ks. Čuodjaroggi, *vár* = genetiivin lyhentymä sanasta *várri* = vaara, *jávri* = järvi. 5 E10: 251

Čuodjavárjávrrerjohka (AA/SA.1998) Joki Čuodjavárjávri-järvestä pohjoiseen. Määriteosaselitys: ks. Čuodjaroggi, vár = genetiivin lyhentymä sanasta várri = vaara, jávrre = genetiivin allegromuoto sanasta jávri = järvi > järven, johka = joki. 5 E10: 252

Čuodjavárri (AA/SA.1998) "Tšuođjavarri" Vaara Čuodjaroggi-kurun itäpuolella koilliseen. Määriteosaselitys: ks. Čuodjaroggi, várri = vaara. 10 E11: 253

Čuolviháluuláássáš (MM.1972) Pieni saari Sammuttijärven Mattussaaren eteläkärjestä 0,8 km länteen. Inarinsaamea; čuol = mahdollisesti lyhentymä sanasta čuoldâ = kanto tai pohjoissaamenkielisestä sanasta čuollu: gen. čuolu- > čuolo- (lyhentymä) = johde (lohipadossa), viháluu = genetiivimuoto sanasta vihálah = käestämisaikka, ks. Vihálah, láássáš = deminutiivimuoto sanasta lássá = luoto > luotonen. Ehkäpä saareissa on ollut muinoin lohipatojohdetta muistuttava rakennelma, joka on helpottanut hauen käestämistä. 15 E17: 254

Čuolviháluulohtâ (MM.1972) Pieni lahti Mattussaaren kohdalla Sammuttijärven länsirannalla. Määriteosaselitys: ks. Čuoviháluuláássáš ja Vihálah, luohtâ = lahti. 15 E17: 255

Čuomasjávrrit (AA/SA.1998) "Tšuođmasjavrrit" Kaksi järveä Čuomasvárri-vaaran eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. Čuomasvárri, jávrrit = monikkomuoto sanasta jávri = järvi. 6 J6: 256

Čuomasjohka (AA/SA.1998) "Tšuođmasjohka" Joki Čuomasjávrrit-järvistä Skihpajávri-järveen. Määriteosaselitys: ks. Čuomasvárri, johka = joki. 6 J6: 257

Čuomasvárri (AA/SA.1998) "Tšuođmasvarri" Korkea vaara Golmmesoarvi-tunturista 3 km luoteeseen. Pohjoissaamea; čuomas = somu, várri = vaara. 6 J5: 258

Čuonjájávri (AA/SA.1998) "Tšuođjonjavri" Pieni järvi Silisjoen länsipuolella Hávgajohka-joen eteläpuolella. Pohjoissaamea; čuonjá = hanhi, jávri = järvi. 6 J10: 259

Čuonjágáldomas (AA/SA.1998) Pieni marasto Mierasjärven pohjoispäästä 12 km itä-koilliseen. Määriteosaselitys: ks. Čuonjájávri, gáldo = lyhentymä sanasta gáldu = lähde, kaltio. 10 E11: 260

Čuonjágáldu Lampi Mierasjärven koillispuoleisten Hávgajávrrit-järvien ja Hávgaluoppal-lompolan itäpuolella. Lammella on muinoin pyydystetty hanhia ansoilla ja raudoilla sekä myöhemmin aikoina ampumalla (Laiti 1995, Pjera Niiles Laitin kertomana). 9 D11: 260A

Čuonjáláttu "Hanhilampi" Pieni lampi Mierasjärven pohjoispäästä 1,5 km kaakkoon. Suomenkielinen nimi ei ole vakiintunut (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. Čuonjájávri, láttu = lampi. Hanhet laskeutuvat ruokailemaan, mutta eivät pesi lammessa (Laiti 1995). 9 C12: 261

Čuosâčuánjávri (HEV) Pieni järvi Syysjärven eteläpäästä 4,5 km itään. Inarinsaamea; *čuosâ* = sulkasato, *čuánjá* = hanhi, *jávri* = järvi. Järvellä hanhet viettävät kesäisin sulkasatokauttaan. 14 C19: 261A

Čuovžaluoppal – Šapšâluobâl (EI.1933) Lompola Siuttajoessa Alimmaisen Pitkälompolan alapuolella. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *čuovža* ~ *šapšâ* = siika, *luoppal* ~ *luobâl* = lompola. 15 G17: 262

Čyetsyeini (JIM) Ruohikkoinen poukama Syysjärven Kiviniemen länsipuolella. Inarinsaamea; *čyet* = lyhentymä sanasta *čyeti* = sata, *syeni* = heinä. Oli muinoin hyvä hauenkäestyspaikka. 14 B19: 263

Čäcsuánju (JUM) Heinää kasvava rimpisuo Syysjärven eteläpään itäpuolella, josta Olli Mattus (1898–1965) niitti heinää lehmille. Inarinsaamea; *čäc* = yhdyssanalyhentymä sanasta *čääci* = vesi, *suanju* = rimpisuo tai letto. 14 C19: 264

D

Davimuš Bállovárri (AA/SA.1998) ”*Tavib Pallovarri*” Vaara Utsjoen *Váišjávri* -järven koillispuolella. Pohjoissaamea; *davimuš* = pohjoisin, *bállo* = yhdysosalyyhenlymä muuten käyttämättömästä yksikkömuodosta monikossa *bállut* = kivekset, *várri* = vaara. 4 C7: 265

Dápmotjárjeaggi Jänkä Mierasjärven itäpuoleisen *Dápmotjávri* -järven eteläpuolella. Saamenkielinen nimi ”*Tabmokjavrjeaggi*” kirjoitettu virheellisesti ja sijoitettu paikkaan, jossa on *Dápmotvárjeaggi* (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *jár* = genetiivin lyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *jeaggi* = jänkä. Määriteosaselitys: ks. *Dápmotluoppal*. 9 C13: 266

Dápmotjávri (AA/SA.1998) ”*Tabmokjavri*” Järvi Mierasjärven pohjoispäästä 2 km kaakkoon. Määriteosaselitys: ks. *Dápmotluoppal*, *jávri* = järvi. 9 C13: 267

Dápmotjávri (AA/SA.1998) ”*Tabmokjavri*” Utsjoen Leppälä -talosta 2 km itäkoilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Dápmotluoppal*, *jávri* = järvi. 4 B10: 268

Dápmotjávri (AA/SA.1998) ”*Tabmokjavri*” Utsjoen *Buollánoaivi* -tunturin kaakkoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Dápmotluoppal*, *jávri* = järvi. 4 B6: 269

Dápmotjávri (AA/SA.1998) ”*Tabmokjavri*” Järvi Vetsjoen ja *Váišjávri* -järven puolella välissä. Määriteosaselitys: ks. *Dápmotluoppal*, *jávri* = järvi. 4 C7: 270

Dápmotjeakkit (AA/SA.1998) ”*Tabmokjeäggik*” Pienten jänkien ryhmä Utsjoen *Buollánoaivi* -tunturin kaakkoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Dápmotluoppal*, *jeakkit* = monikkomuoto sanasta *jeaggi* = jänkä > jängät. 4 B6: 271

Dápmotjohka "Tammukkajoki – Tabmokjohka" Pieni joki *Dápmotjávri*-järvestä Mierasjärveen. Kartassa joki 0,5 km liiaksi etelässä, (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Dápmotluoppal, johka* = joki. 9 B13: 272

Dápmotjohka (AA/SA.1998) "Tabmokjohka" Joki *Dápmotjávri*-järvestä *Váišluoppal*-lompolaan. Määriteosaselitys: ks. *Dápmotluoppal, johka* = joki. 4 B6: 273

Dápmotjohka (AA/SA.1998) "Tabmokjohka" Joki *Rávdojávri*-järvestä *Dápmotjávri*-järveen, josta se jatkaa *Leaibejohka*-jokena Utsjokeen. Määriteosaselitys: ks. *Dápmotluoppal, johka* = joki. 4 B10: 274

Dápmotluoppal (AA/SA.1998) "Tabmokluobbal" Lompola Mierasjärven Karilampi-talosta 1 km kaakkoon. Pohjoissaamea; *dápmot* = tammukka, *luoppal* = lompola. 9 B13: 275

Dápmotvárjeaggi "Tammukkajänkä – Tabmokjavrjeaggi" Jänkä Mierasjärven pohjoispäästä 4 km kaakkoon. Saamenkielinen nimi sijoitettu 2–3 km liiaksi koilliseen. Molemmat karttanimet virheelliset, suomenkielinen nimi ei ole käytössä (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *vár* = genetiivin lyhentymä sanasta *várri* = vaara. Määriteosaselitys: ks. *Dápmotluoppal*. Saman *Dápmotvárjeaggi*-jängän pohjoispää on Mierasjärven pohjoispäästä 3 km itä-kaakkoon. Saamenkielinen nimi "Tabmokjavrjeaggi" sijoitettu väärään paikkaan. Oikea paikka on 3–5 km lounaampana, ks. *Dápmotjárjeaggi* (AA/SA.1998). 9 C12: 276, 9 C13: 276

Dápmotvárri (AA/SA.1998) "Tabmokvarri" Vaara Mierasjärven itäpuolisen *Dápmotjávri*-järven ja *Dápmotvárjeaggi*-jängän välissä. Määriteosaselitys: ks. *Dápmotluoppal, várri* = vaara. 9 C13: 277

Davrrájohka (AA/SA.1998) "Tavrajohka" Joki *Davrráluoppal*-lompolasta Pulmankijokeen. Määriteosaselitys: ks. *Davrráluoppal*. 5 H5: 278

Davrráluoppal (AA/SA.1998) "Tavraluobbal" Lompola *Hávgajávri*-järven ja Pulmankijoen puolella välissä. Pohjoissaamea; *davrrá* = mahdollisesti peräisin inarinsaamelastyypistä deminutiivin genetiivisestä *távrráa* ~ *stávrráa* = heinäseiväs. 5 H5: 279

Doaresbealjohka – Tuárispeljuuhâ (EPA) "Toarespeljohka" Joki pohjoisesta *Rekki-luobâl*-lompolaan. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *doares* ~ *tuáris* = poikittainen, *beal* ~ *pel* = genetiivin lyhentymä sanasta *bealli* ~ *peeli* = puoli, *johka* ~ *juuhâ* = joki. 12 O11: 280

Duottar-Gálddojávri (AA/SA.1998) "Tuoddar-Kallddojavri" Järvi *Urroaivi*-tunturin (kartassa "Kallddoaivi"), lounaispuolella. Pohjoissaamea; *duottar* = tunturi, *gálddo* = genetiivimuoto sanasta *gáldu* = lähde, kaltio, *jávri* = järvi. 5 G8: 281

Duoggemaras (AA/SA.1998) Marasto *Bajimuš Gukčejávri* -järvestä 1,5 km pohjoiseen. Pohjoissaamea; *duogge* = lyhentymä sanasta *duoggi* = takku. Maraston puut ovat surkastuneita, pieniä vänkkyräpuita, kuin takkuja (Laiti 1995). 9 D12: 282

Duolbajárbuolža (AA/SA.1998) Harju *Stuorát Duolbajávri* -järven ja *Uhcit Duolbajávri* -järven välissä. Määriteosaselitys: ks. *Duolbajohka*, *jár* = genetiivin lyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *buolža* = harju. 4 D8: 283

Duolbajohka (AA/SA.1998) "*Tuolbajohka*" Joki *Stuorát Duolbajávri* -järvestä *Uhcit Duolbajávri* -järven kautta Vetsijokeen. Pohjoissaamea; *duolba* = attribuuttimuoto sanasta *duolbbas* = tasainen tai lattea, *johka* = joki. 4 D7: 284

Duolba Skállovárri (AA/SA.1998) Matala laaja vaara Jomppala-talosta 5–7 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Duolbajohka*, *skállo* = genetiivimuoto sanasta *skállu* = sinkkiastia eli kasari, *várri* = vaara. 4 B8: 285

Duolljeváldinroavvi (AA/SA.1998) "*Tuoljiváldinroavvi*" Vanha paloalue Mierasjärven pohjoispäästä 14 km itä-koilliseen. Pohjoissaamea; *duollje* = yhdysosamuoto sanasta *duollji* = talja, *váldin* = aktiivimuoto verbistä *váldit* = ottaa > ottaminen > ottama, *roavvi* = rova. 10 E11: 286

Duottar-Áitevárri (AA/SA.1998) Vaara *Bajit Háltejávri* -järvestä 5 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Duottar-Bálgjahašjávri*, *áite* = yhdysosanamuoto sanasta *áiti* = aitta, *várri* = vaara. 5 F6: 287

Duottar-Bálgjahašjávri (AA/SA.1998) Järvi Vetsijärven koilliskulmalta 7 km itä-koilliseen. Pohjoissaamen nimi kirjoitettu virheellisesti *Vustenjávri* "*Vustemjavri*", joka on 4 km kaakompana. Pohjoissaamea; *duottar* = tunturi, *bálgjahaš* = paljakka, *jávri* = järvi. 5 F8: 288

E

Eavrujohka (AA/SA.1998) "*Eävrujohka*" Tenoon laskeva pieni joki Vetsikosta 2 km Utsjoen suuntaa. Pohjoissaamea; *eavru* = hapro *Oxyria digyna*. Se on tatar-kasvien heimoon kuuluva monivuotinen ruohokasvilaji, jota esiintyy vain pohjoisen pallonpuoliskon kylmillä seuduilla. Sen suoria oksaalihappopitoisia versoja ovat saamelaiset käyttäneet vihanneksina (CD-Fakta 2001). 1 C4: 289

Ednovárri (AA/SA.1998) Pieni vaara *Vuokŋoljohka*-joen pohjoispuolella. Pohjoissaamea; *edno* = genetiivimuoto sanasta *eanu* = eno, *várri* = vaara. 4 D5: 290

Einojávri (Laiti 1995) Järvi *Vuolimuš Gukčejávri* -järven koillispuolella. Eino Aikio (*1935) Mieraslompolasta kalasti järveä. 9 D12: 290A

Elijävrjeggi (MM.1972) Jänkä Ellijärvien välissä. Inarinsaamea, joka on suomeksi 'Ellijärvenjänkä'. 14 D18: 291

Ellijärvenrova – Elijävrruávi (MM.1972) Syysjärven Kutujoensuusta n. 6 km itään. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 D18: 292

Ergičuálmuohtâ (HA) Pieni lahti Iijärven Härkäsalmen luoteispuolella. Inarinsaamea; *ergi* = porohärkä, *čuálm* = lyhentymä sanasta *čuálm* = salmi, *luohtâ* = lahti. 10 F16: 293

Ergičuálmnjargâ (HA) Kärjestään terävä niemi Iijärven Härkäsalmen eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Ergičuálmuohtâ*, *njargâ* = niemi. 10 F16: 294

Ergijävri (MM.1972) Järvi Sammuttijärven pohjoispuoleisen Ulasjärven pohjoispäästä 2,5 km itään. Inarinsaamea; *ergi* = porohärkä, *jävri* = järvi. 15 F17: 295

Erkin Riijuujärvi – Erkkii Irgástállâmjävri (SA.1963) Niipijärven eteläpuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. Kyseessä Erkki Angeli (1890–1956), joka asui Iijärven Kutulahdessa. 14 D20: 296

Erkkevárri (AA/SA.1998) Vaara *Vuokŋoljávrrit*-järvien luoteispuolella. Pohjois-saamea; *Erkke* = genetiivimuoto nimertä *Erke* = Erkki, *várri* = vaara. 4 D5: 297

Erkkii-Aaslák Iyemesajadâs (MM.1972) Jänkä Sammuttijärven Nimetönjärven pohjoispään itäpuolella. Inarinsaamea, jonka vapaa suomennos olisi 'Erkin-Aaslakan hillaipaikka'. Aslak Angeli (*1932) oli kyseisestä jängästä löytänyt paljon hilloja. 15 E18: 298

Erotusaita – Vadaid gárdi (AA/SA.1998) "Poroerotuspaikka" Mieraslompolasta 8 km pohjois-koilliseen. Pohjoissaamen määriteosaselitys: ks. *Vadaidnjunni*, *gárdi* = kaarre (aitaus). 9 C11: 299

Erotusaita – Gárdi (AA/SA.1998) *Giđešjohka*-joen latvan itäpuolella. 4 B7: 300

Erotusaita – Čohkaváre gárdi (AA/SA.1998) Vetsijoen itäpuolella, joka ei ole enää käytössä. Pohjoissaamea; *čohka* = terävä, *váre* = genetiivimuoto sanasta *várri* = vaara > vaaran, *gárdi* = kaarre (aitaus). 4 D6: 301

Erotusaita – Njallaváre áidi (AA/SA.1998) *Njallavárri*-vaaran eteläpuolella. Pohjoissaamea; *njalla* = niliaitta, *váre* = genetiivimuoto sanasta *várri* = vaara, *áidi* = aita. 2 E2: 302

Erotusaita – Siuttajoen erotusaita – Čivtjuv pygálusáidi Muddusjärven paliskunnan erotusaita Siuttajoen itäpuolella. Mukaemasuomennos inarinsaamesta. Määritteen alkuosan selitys: ks. Siuttajoki. 15 F19: 303

Eteläinen Reppänäjärvi – Määddib Reppinjävri (MM.1972) Reppänäselän lounaisosassa. Mukaemasuomennos inarinsaamesta; *reppin* = räppänä eli savuaukko. 15 E18: 304

F

- Fállejohka** (AA/SA.1998) "*Fallejohka*" Joki (*Stuorra Fállejávri* -järvestä Vetsijärven itärannalle. Pohjoissaamea; *fálle* = lyhentymä sanasta *fállli* = haukka, *johka* = joki. 5 E9: 305
- Fálleleakšá** (AA/SA.1998) "*Falleleäkša*" Jänkä *Fállejohka*-joen koillispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Fállejohka*, *leakšá* = soinen laakso tunturissa. 5 E9: 306
- Fárppaljávri** (AA/SA.1998) "*Farppaljavri*" Järvi *Čáhppesjávri*-järven lounaispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Fárppaloaivvit*, *jávri* = järvi. 2 F3: 307
- Fárppaljohka** (AA/SA.1998) Joki *Fárppaljávri*-järvestä *Čáhppesjávri*-järveen. Määriteosaselitys: ks. *Fárppaoaivvit*, *johka* = joki. Pohjoissaamen nimi "*Farppaljohka*" on sijoitettu kartalle väärään paikkaan (AA/SA.1998). 2 F3: 308
- Fárppaloaivvit** (AA/SA.1998) Neljä lähes samankokoista ja samannäköistä huippua peräkkäin *Fárppaljávri*-järven pohjois- ja länsipuolella. Pohjoissaamea; *fárppal* = tynnyri, *oaivvit* = monikkomuoto sanasta *oaivi* = pää. Kartassa olevat "*Vuollegis Farppaloaivi*" ja "*Farppaloaivi*" ovat virheellisiä, koska päillä on vain yhteisnimitys *Fárppaloaivvit*. F2 F3: 309, 2 E3: 309, 2 F2: 309
- Fárrennjárga** (AA/SA.1998) Niemi Pulmankijoen alajuoksulla. Pohjoissaamea; *fárret* = muuttaa. 5 H5 310
- Fáskilláttu** (AA/SA.1998) Latvalampi *Anárašjeaggi*-jängän latvalla, lähellä *Vuohč-čojohka*-jokea. Pohjoissaamea; *fáskil* = tunturikihi, *láttu* = lampi. 9 C12: 311
- Feardnaája** (AA/SA.1998) Pieni puro, joka laskee *Cieskuljohka*-jokeen koillisesta. Pohjoissaamea; *feardna* = kahvimylly, *ája* = oja. 4 A8: 312
- Fielbmá** (AA/SA.1998) "*Puolbmagfielbma*" Joki *Fielbmájávri*-järvestä valtakunnan rajan ylitse Tenoon. Pohjoissaamen appellatiivi; *fielbmá* = pieni syvä joki tai syvä suvanto pikkujoesa. 2 H1: 313
- Fielmmajávri** (AA/SA.1998) "*Fielbmajavri*" Pieni järvi Nuorgamista 2 km etelään, valtakunnan rajasta 1,3 km länteen. Pohjoissaamea; *fielmma* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *fielbmá*, ks. sitä, *jávri* = järvi. 2 H1: 314
- Fierbmenjárga** (AA/SA.1998) "*Fierbmenjarga*" Niemi Pulmankijärven eteläpäästä 4 km pohjoiseen järven itärannalla. Määriteosaselitys: ks. *Fierbmesuolu*, *njárga* = niemi. 2 H3: 315
- Fierbmesuolu** (AA/SA.1998) Pohjoisempi saari Vetsijärvestä *Njárgajávri*-järven kohdalla. Pohjoissaamea; *fierbme* = lyhentymä sanasta *fierbmi* = verkko, *suolu* = saari. 5 E9: 316

G

Gabbalánjasjohka Joki, joka laskee Norjan puolelta Näätämöjokeen. Pohjoissaamea; *gabba* = puhtaan valkoinen poro, *lánjas* = nuori koivikko, *johka* = joki. Nimi tarkoittanee sitä, että jokivarrella on puhtaanvalkeaa nuorta koivikkoa. 8 Q9: 317

Gahperdievájávri (AA/SA.1998) "*Kâhpertievajávri*" Järvi Kenesjärven puolesta välistä 7 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Gahperdievvá*, *dievá* = genetiivimuoto sanasta *dievvá* = tieva, *jávri* = järvi. 4 B9: 318

Gahperdievvá (AA/SA.1998) *Ganešbákti*-pahdasta 6,5 km itään. Pohjoissaamea; *gahper* = lyhentymä sanasta *gahpir* = lakki, *dievvá* = kunnas eli tieva. 4 B9: 319

Galbmagáldut (AA/SA.1998) Kolme pientä järveä *Njuohgárggu*-tunturin koillispuolella. Pohjoissaamea; *galbma* = kylmä, *gáldut* = monikkomuoto sanasta *galdu* = kaltio ~ lähde ~ avanto. 5 F5: 320

Ganešguoika (AA/SA.1998) "*Kâneškuoihka*" Koski Kenesjärven ja *Buksaljávri*-järven välissä. Pohjoissaamea; *ganeš* = maahinen tai vuorenhaltija, *guoika* = koski. 4 A9: 321

Ganešjohka (AA/SA.1998) "*Kânešjohka*" Joki *Oaivvošláttu*-lammesta Kenesjärven eteläpäähän. Määriteosaselitys: ks. *Ganešguoka*, *johka* = joki. 4 B10: 322

Ganešjávri ks. Kenesjärvi

Ganešbákti (AA/SA.1998) "*Kânešpakti*" Pahta Kenesjärven itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Ganešguoka*. 4 A10: 323

Ganešvárri (AA/SA.1998) "*Kânešvarri*" Vaara Kenesjärven itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Ganešguoka*, *várri* = vaara. 4 A9: 324

Gaskabeaičohkka (AA/SA.1998) Huippu Välimaasta 1,9 km etelään. Määriteosaselitys: ks. *Gaskajávri*, *beai* = genetiivin lyhentymä sanasta *beaivi* = päivä, *čohkka* = huippu. 1 D3: 325

Gaskajávri (AA/SA.1998) "*Kâskajávri*" Pieni järvi *Nanabealjohka*-jokisuulta 2,6 km länsi-lounaaseen. Pohjoissaamea; *gaska* = keski, *váli*, *jávri* = järvi. 4 C10: 326

Gaskavárri "*Kâskavarri*" Vaara *Cuávisjávri*-järveen laskevan *Huikinvárjohka*-joen itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Gaskajávri*, *várri* = vaara. 6 L9: 327

Gaskkamuš Bállovárri (AA/SA.1998) "*Pallovárri*" Vaara Utsjoen *Váišjávri*-järven eteläpuolella. Pohjoissaamea; *gaskkamuš* = keskimäinen, *bállo* = ks. *Bállovárri*, *várri* = vaara. 4 C7: 328

Gaskkamuš Cieskuljávri (AA/SA.1998) "*Kâskamuš Tsieskuljavri*" Järvi Kenesjärven pohjoispäästä 2,5 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Gaskkamuš Bállovárri, cieskul*: ks. *Cieskuljohka, jávri* = järvi. **4 A9: 329**

Gaskkamuš Gukčejávri (AA/SA.1998) "*Keskimmäinen Kuktsejärvi – Kâskamuš Kuktšejavri*" Järvi Mierasjärven pohjoispäästä 6 km itä-kaakkoon. Suomenkielinen nimimukaelma ei ole paikallisten asukkaiden käytössä. Määriteosaselitys: ks. *Gaskkamuš Bállovárri, gukče* = ks. *Gukčeluoppal, jávri* = järvi. **9 D12: 330**

Gaskkamuš Hávgajávri (AA/SA.1998) Järvi Mierasjärven pohjoispäästä 8,5 km itä-koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Gaskkamuš Bállovárri, hávga* = hauki, *jávri* = järvi. **9 D11: 331**

Gaskkamuš Rievssatjávri (AA/SA.1998) "*Kâskamuš Rievssakjavri*" Järvi Vetsijoen luusuasta 5 km luoteeseen. Määriteosaselitys: ks. *Gaskkamuš Bállovárri, rievssat* = riekko, *jávri* = järvi. **4 C8: 332**

Gaskkamuš Skáidejávri (AA/SA.1998) "*Kâskamuš Skaidejavri*" Järvi Gálddašjohkajoen ja Pulmankijoen välissä. Määriteosaselitys: ks. *Gaskkamuš Bállovárri, skáide* yhdyssanamuoto sanasta *skáidi* = kaita eli kaira (jokien välissä), *jávri* = järvi. **5 G5: 333**

Gassanjárga (AA/SA.1998) "*Kâssanjarga*" Pienehkö niemi Vetsijärven pohjoispäässä. Pohjoissaamea; *gassa* = attribuuttimuoto sanasta *gassat* = paksu (pyöreistä esineistä, lumesta), *njárga* = niemi. **5 E9: 334**

Gassanjárluokta (AA/SA.1998) "*Kâssanjjarluokta*" Vetsijärven toiseksi pohjoisin lahti. Määriteosaselitys: ks. *Gassanjárga, njár* = genetiivin lyhentymä sanasta *njárga* = niemi, *luokta* = lahti. **4 D9: 335**

Gáhkkojávri (AA/SA.1998) "*Kahkkorladdu*" Lampi Nuorgamin kylän länsipäästä 1 km etelään. Määriteosaselitys: ks. *Gáhkkojávri, jávri* = järvi. **2 G1: 336**

Gáhkkojávri (AA/SA.1998) "*Kahkkorladdok*" Kaksi lampea Pulmankijärven eteläpäästä 1,5 km luoteeseen. Määriteosaselitys: ks. *Gáhkkojávri, láddot* = monikkomuoto lanasta *láttu* = lampi > lammet. **2 H4: 337**

Gáhkkojávri (Laiti 1995) Pieni lamppi Mierasjärven pohjoispäästä 1 km kaakkoon. Määriteosaselitys: ks. *Gáhkkojávri, láttu* = lampi. **9 B12: 337A**

Gáhkkojávri (SA.1963) Niemi Pautujärven Kuotkulammesta 1,5 km koilliseen. Pohjoissaamea; *gáhkko* = kaakkuri, *njárga* = niemi. **10 H15: 338**

Gáhkkojávri (SA.1963) Vuopaja Pautujärven Kuotkulammesta 1,4 km koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Gáhkkojávri, vuohppi* = vuopaja. **10 H15: 339**

Gálddašduolbbáš (AA/SA.1998) Tasanne *Gálddašjohka*-joen länsipuolella *Gálddoainurki*-tunturin luoteispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Gálddašjohka, duolbbáš* = deminutiivimuoto sanasta *duolbbas* = tasainen. 5 G6: 340, 5 F6: 340

Gálddašjohka "*Kalldošjohka*" Joki, joka saa alkunsa *Guottetoaivi*-tunturin länsipuolelta (kartassa "*Uhcib Kalldoaivi*") ja laskee Pulmankijärven keskipaikkeille (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *gálddaš* = *gáldd*, ks. *Gálddoaivi* + *-aš* = genetiivin lyhentymä sanasta *ávži* = laakso, *johka* = joki. 5 G6 341, 2 G3: 341

Gálddašluoppal (AA/SA.1998) "*Kallddašluobbal*" Lompola Pulmankijärven puolesta välistä 1,7 km länteen. Määriteosaselitys: ks. *Gálddašjohka, luoppal* = lompola. 2 H3: 342

Gálddoainurki (AA/SA.1998) "*Kallddoainurki*" Tunturi *Gálddašjohka*-joen latvan itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Gálddoaivi, nurki* = nurkka. 5 G6: 343

Gálddoaivi myös **Alla Gálddoaivi** Erämaa-alueen nimitunturi, joka on kartalle sijoitettu väärään paikkaan. Kartalla olevat *Urroaivi* ja *Gálddoaivi* ovat vaihtaneet paikkaansa. Virhe on jo vanha ja esiintyy lähes kaikissa tähän mennessä painetuissa kartoissa. Siitä huolimatta on syytä palauttaa oikeat nimet oikeille paikoilleen (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *gáldd* = nähtävästi allegro- eli pikapuheumuoto sanasta, joka on joko *gáldu* = lähde, tai johdettu sanasta *gáldet* = salvaa, kuohita. Edelliseen viittaavat nimet *Duottar-* ja *Vuopme-Gálddojávri*. Suomen yleiskartta vuodelta 1899 (Lapin Tiepiiri 1974) sijoittaa Kaldoaivin ylimalkaisesti Pulmankijoen länsipuolelle, mutta Suomen yleiskartta vuodelta 1908 (Maanmittauksen ylihallitus 1908) paikantaa sen jo tarkemmin, ja sen mukaan Kaldoavia on kaksi: nykyisissä kartoissa oleva *Urroaivi* (pohjoisempi) ja nykyisissä kartoissa oleva *Gálddoaivi* "*Kalldoaivi*" (eteläisempi). *Gálddoaivi* on myös Suomen pohjoisimman poropaliskunnan nimi. Inarinsaamelainen nimi *Kaaldduáivi* on inarinsaamenos tai mukaelma pohjoissaamesta ja tukee niin ikään jälkimmäistä vaihtoehtoa, koska salvaminen inarinsaameksi on *kaldid*. Nimi on vanha, koska norjalainen majuri Peter Schnitlerkin on sen kirjannut kartalleen (Schnitler 1744–46) nimellä Galdoive, joka on melko lähellä nykyistäkin kirjoitustapaa. 5 G7: 344

Gállatládđot (AA/SA.1998) Kaksi pientä lampea *Gukčejohka*-joen eteläpuolella ja *Vuolimuš Gukčejávri* -järven länsipuolella. Pohjoissaamea; *gállat* = lyhyempi genetiivi (pro: *gállaga*) sanasta *gála* = kahlaamo, joka juontuu sanasta *gállit* = kahlata. Irma Laitin mukaan nimi tulee siitä, että mieraslompolalaiset kahlasivat siltä kohtaa *Gukčejohka*-joen poikki mennessään siianpyyntiin taikka heinäntekoon *Gukčejávrit*-järville. (Laiti 1995). 9 C12: 345

Gállomas (AA/SA.1998) "*Kallomâras*" Laaja marasto Vetsijoen luusuasta 3 km pohjois-luoteeseen. Pohjoissaamea; *gállo* = yhdysosalyyhtymä sanasta *gállu* = otsa, *maras* = marasto. 4 D8: 346

Gáranasláttu (AA/SA.1998) "*Karanaslattu*" Lampi *Gáranasmaras*-maraston ja *Uhcit Duolbajávri* -järven välissä. Määriteosaselitys: ks. *Gáranasmaras, láttu* = lampi. 4 D8: 347

Gáranasmaras (AA/SA.1998) "*Karanasmaras*" Marasto Vuolimuš Rievssatjávri -järvestä kaakkoon. Pohjoissaamea; *gáranas* = korppi, *maras* = marasto. 4 D8: 348

Gáranasvárri (AA/SA.1998) "*Karanasvarri*" Vaara Pulmankijärven eteläpäästä 6 km länteen. Määriteosaselitys: ks. *Gáranasmaras*, *várri* = vaara. 2 G4: 349

Gárdečohkka Vaara Patonivasta 6 km itään. Nimi "*Kardetšohkka*" kartalla sijoitettu väärään paikkaan. Oikea paikka on 2 km idempänä (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Gárdemaras*, *čohkka* = huippu. 4 B7: 350

Gárdejohka (AA/SA.1998) "*Kardejohka*" Joki lounaasta *Váišjávri*-järveen. Määriteosaselitys: ks. *Gárdemaras*, *johka* = joki. 4 B7: 351

Gárdejohka (AA/SA.1998) "*Kardejohka*" Joki *Suorre-Dievjá*-tunturin pohjoispuolelta *Stuorat Diedvjjávri* -järveen. Määriteosaselitys: ks. *Gárdemaras*, *johka* = joki. 6 I10: 352

Gárdemaras (AA/SA.1998) "*Kardemaras*" Marasto *Váišjávri*-järven lounaispuolella. Pohjoissaamea; *gárde* = lyhentymä sanasta *gárdi* = kaarre (aitaus), *maras* = marasto. 4 B7: 353

Gárdemarrasája (AA/SA.1998) "*Kardemârrasaja*" Oja *Gárdemaras*-maraston länsipuolelta *Váišjávri*-järveen. Määriteosaselitys: ks. *Gárdemaras*, *marras* = genetiivimuoto sanasta *maras* = marasto, *ája* = oja. 4 B7: 354

Gárdeoaiivi "*Kardeoaiivi*" Vaara *Buođđobohki*-nivasta 6 km itä-koilliseen. Kartalla *Gárdeoaiivi*-vaaran eteläpuolelle on sijoitettu *Uhca Skállovárri* "*Uhtsa Skallovarri*", jota ei tunneta ja on siis virheellinen. (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Gárdemaras*, *oaiivi* = pää. 4 B7: 355

Gárdoaiivi (AA/SA.1998) "*Kardoaiivi*" Tunturi *Jeagelveijávri*-järven kaakkoispuolella. Pohjoissaamea; *gárd* = yhdysosalyhentymä sanasta *gárdi* = kaarre (aitaus), *oaiivi* = pää. 1 D3: 356

Gárggas (AA/SA.1998) "*Kârggas*" Avokallio valtakunnan rajan tuntumassa 8 km Aittoavista länsi-luoteeseen. Pohjoissaamea; *gárggas*: ks. *Njuohgárggu*-nimen perusosa. 7 M7: 357

Gárnjárčohkka (AA/SA.1998) "*Karnjartšohkka*" Huippu *Gárnjarga*-niemestä 2,5 km kaakkoon. Määriteosaselitys: ks. *Gárnjarga*, *njár* = genetiivin lyhentymä sanasta *njarga* = niemi, *čohkka* = huippu. 4 B5: 358

Gárnjarga (AA/SA.1998) "*Karnjarga*" Niemi ja kylä Tenon varrella. Pohjoissaamea; *gár* = lyhentymä tuntemattomasta sanasta, *njarga* = niemi. 1 B4: 359

Gárnjárjohgeašjeaggi (AA/SA.1998) "Karnjarjokkeäšjeaggi" Suo Utsjoen kylältä 5–6 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Gárnjárja*, *joh* = genetiivin lyhentymä sanasta *johka* = joki, *geaš* = lyhentymä sanasta *geahči* = kärki tai nokka, *jeaggi* = jänkä.

4 B5: 360

Gárnjárjohka (AA/SA.1998) Pieni joki Tenoon *Gárnjárja*-niemen koillispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Gárnjárja*, *johka* = joki.

1 B4: 361

Gávruļjávri Järvi *Buobmátgeašjávri*-järvestä 2,5 km itään, kartalla *Morešveijávri*, joka on virheellinen (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Gávruļjohka*, *jávri* = järvi.

5 H9: 362

Gávruļjohka (AA/SA.1998) Laskujoki *Gávruļjávri*-järvestä. Pohjoissaamea; *gávruļ* = tuntematon sana, *johka* = joki.

5 H9: 363

Gávruļvađđa Matala vaara *Gávruļjohka*-joen ja *Pulmankijoen* välissä. Kartalla oleva pohjoissaamen nimi "*Kávruļvađđa*" on sijoitettu 2,5 km liiaksi pohjois-koilliseen (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Gávruļjohka*, *vađđa* = laakea (soinen) kunnas (vosa).

5 H8: 364

Geađgeboroaivi (AA/SA.1998) "*Keäđgeporoaivi*" Tunturi Mantojärven pohjoispäästä 8 km itään. Pohjoissaamea; *geađge* = kivi, *bor* = genetiivin lyhentymä sanasta *borri* = kivistä tehty kätköpaikka eli purnu, *oaivi* = pää.

4 B5: 365

Geađgeborjeaggi (AA/SA.1998) "*Keäđgeporjeaggi*" Suo Utsjoen *Áilegas*-tunturin korkeimmalta kohdalta 6–7 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Geađgeboroaivi*, *jeaggi* = jänkä.

4 B5: 366, 4 C5: 366

Geađgejárľuoppal (AA/SA.1998) "*Keäđgejárľuoppal*" Lompola Nuorgamin eteläpuolella olevasta *Geađgejávri*-järvestä lähtevällä *Geađgejohka*-joella. Määriteosaselitys: ks. *Geađgeláttu*, *jár* = genetiivin yhdysosalyyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *ľuoppal* = lompola.

2 G2: 367

Geađgejávri (AA/SA.1998) "*Keäđgejávri*" Järvi Nuorgamin kylän länsipäästä 5 km etelään. Määriteosaselitys: ks. *Geađgeláttu*, *jávri* = järvi.

2 G2: 368

Geađgejohka (AA/SA.1998) "*Keäđgejohka*" Joki Nuorgamin eteläpuolella olevasta *Keađgejávri*-järvestä Nuorgamin länsipuolelta *Skáidejohka*-jokeen. Määriteosaselitys: ks. *Geađgeláttu*, *johka* = joki.

2 G1: 369

Geađgeláttu (SA.1963) Lampi Varpuniemi -talosta 0,3 km pohjoiseen. Pohjoissaamea; *keađgi* = kivi, *láttu* = lampi.

12 N13: 370

Geađgeluoppal Lompola Rákkijärven ja *Kuhsjávri*-järven välissä. Määriteosaselitys: ks. *Geađgeláttu*, *ľuoppal* = lompola.

12 O11: 371

Geađgevárri (AA/SA.1998) "*Keäđgevárri*" Vaara Pulmankijärven pohjoispäästä 7 km länteen. Määriteosaselitys: ks. *Geađgeláttu*, *várri* = vaara.

2 G2: 372

Geaidnojávri (SA.1963) – **Kiäinujávri** (Maanmittauksen ylihallitus 1908) Pieni järvi Alavaaran ja Näätämöjoen välissä. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *geaitnu* ~ *kiäinu* = tie (keino), *jávri* ~ *jávri* = järvi. 7 O10: 373

Gearddosjárája (AA/SA.1998) "Keärdosjar-aja" Oja *Gearddosjávri*-järvestä *Vuolit Borátbokcájohka* -jokeen. Määriteosaselitys: ks. *Gearddosvárri*, *jár* = genetiivin lyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *ája* = oja. 2 F2: 374

Gearddosjávri (AA/SA.1998) "Keärdosjavri" Järvi *Gearddosvárri*-vaaran kaakkoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Gearddosvárri*, *jávri* = järvi. 2 F2: 375

Gearddosvárri (AA/SA.1998) "Keärdosvarri" Tenojoen Alakönkään alapäästä 5 km etelään. Pohjoissaamea; *gearddos* = lyhentymä sanasta *gearddus* = rengas tai vanne, *várri* = vaara. 2 F2: 376

Geassesaibohki (MA) Niva *Suohpajávri*-järven alapuolella. Pohjoissaamea; *geasse* = yhdysosa sanasta *geassi* = kesä, *sai* = genetiivin lyhentymä sanasta *sadji* = sija, *bohki* = niva. 4 A7: 377

Geassemahjohka (AA/SA.1998) "Keäsemahjohka" Joki *Njallavárláddot*-lammista Tenoon. Määriteosaselitys: ks. *Geassesaibohki*, *mah* = genetiivin lyhentymä sanasta *muotki* = taival, *johka* = joki. 2 F1: 378

Geatkebeazečopma (AA/SA.1998) "Keätkepeädsetšobma" Vaara Kenesjärven eteläpäästä 2,5 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Geatkejávrrit*, *beaze* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *beahci* = mänty, *čopma* = kukkula. 4 B10: 379

Geatkejávrrit (AA/SA.1998) Kolme järveä *Morešveijohka*-joen länsipuolella *Ruosavárri*-vaarasta 2–3 km lounaaseen. Pohjoissaamea; *geatke* = lyhentymä sanasta *geatki* = ahma, *jávrrit* = monikkomuoto sanasta *jávri* = järvi. 6 I7: 380

Geinnodatjávrrit (AA/SA.1998) "Keinnođakjavrrik" Järvet *Vuokŋoljávrrit*-järvien *Guđátjávri*-järven kohdalta 2 km itään. Pohjoissaamea; *geinnodat* = kulkureitti, *jávrrit* = monikkomuoto sanasta *jávri* = järvi. 2 E4: 381

Geinnodatoaivvit (AA/SA.1998) "Keinnođakoaiivi" Yhteensä neljä vaaraa keskimäisen *Vuokŋoljávri*-järven itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Geinnodatjávrrit*, *oaiivvit* = monikkomuoto sanasta *oaiivi* = pää. 2 F4: 382, 2 E4: 382

Giddasaijávri (AA/SA.1998) "Kiđđasâijavri" Järvi Utsjoen vesistöissä Patonivasta 0,7 km pohjoiseen. Pohjoissaamea; *giđđa* = kevät, *sai* = genetiivin lyhentymä sanasta *sadji* = paikka (sija), *jávri* = järvi. 4 A7: 383

Gidešjohčielgi "Kiđešjoktšielgi" Selänne Utsjoen Saarela -talosta 4,5 km itä-kaakkoon. Kartalla nimi sijoitettu väärään paikkaan. Oikea paikka on 2 km koillisempänä (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Kiđešjohka*, *joh* = genetiivin lyhentymä sanasta *johka* = joki, *čielgi* = selkä (selänne). 4 A7: 384

Gidešjohka (AA/SA.1998) "*Kiđešjohka*" Joki *Váišjeaggi*-jängästä Utsjokeen. Pohjoissaamea. Määriteosan merkitys ei ole tiedossa vaikkakin se viittaisikin sanaan *giđđa* = kevät, *johka* = joki. 4 A7: 385

Gieddenjárga (AA/SA.1998) Niemi Pulmankijärven itärannalla 0,7 km valtakunnan rajasta. Pohjoissaamea; *giedde* = lyhentymä sanasta *gieddi* = kenttä, nurmikko, aho, *njárga* = niemi. 2 H3: 386

Gihlibohki (AA/SA.1998) Kuru *Nunná-Birgget roavvi* -rovan länsipuolella. Pohjoissaamea; *gihli* = kihla, *bohki* = kurun kapeikko, vesistöissä niva. 4 C6: 387

Giikkenčopma (AA/SA.1998) Kukkula Mierasjärven pohjoispäästä 12 km itäkoilliseen. Pohjoissaamea; *giikken* = aktiomuoto verbistä *giikket* = kiikaroida, *čopma* = kukkula. Paikalla poromiehet kiikaroivat *Buksajárgárdi*-erotusaidan siuloihin, joko poroja ollaan laittamassa aitaan (Laiti 1995). 10 E11: 388

Gironskáidi (AA/SA.1998) "*Kironskaidi*" Kaita *Njallavárri*-tunturin kaakkoispuolella. Nimiselitys: ks. *Gironskáijohka*, *skáidi* = kaira jokien välissä. 2 F2: 389

Gironskáijohka (AA/SA.1998) "*Kironskaijohka*" Joki *Gironskáiláddu*-lammesta *Njallavárláddut*-lampiin. Pohjoissaamea; *giron* = kiiruna, *skáí* = genetiivin lyhentymä sanasta *skáidi* = kaira (kaita, skaidi), *johka* = joki. 2 E2: 390

Gironskáiláttu (AA/SA.1998) "*Kironskailáttu*" Lampi *Njallavárri*-vaaran eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Gironskáijohka*, *láttu* = lampi. 2 E2: 391

Gisttatbeljávrrit – Kistâppeljäävrih "*Kistapeljjávrrik*" Muutaman järven ryhmä *Guollebastin*-vaaran eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Gisttatbeljohka*, *jávrrit* ~ *jäävrih* = monikkomuoto sanasta *jávri* ~ *jávri* = järvi. 6 K7: 392

Gisttatbeljohka – Kistâppeljuuhâ "*Kistapeljohka*" Joki Norjan puolelta Silisjokeen. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *gisttatbel* ~ *kiistâppel* = kinttaanpuolikas, *johka* ~ *juuhâ* = joki. 6 K8: 393

Gisttatbelvuopmi – Kistâppelvyemi "*Kistapelvuobmi*" Noin 10 km mittainen vuoma Suomen ja Norjan rajalla *Stuorát Guollebastinjávri* -järven itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Gisttatbeljohka*, *vuopmi* ~ *vyemi* vuoma. 6 L7: 394

Goahtejávri (AA/SA.1998) Alhaalta lukien järjestyksessä toinen *Vuokŋoljávrrit*-järvistä, joita on yhteensä seitsemän. Määriteosaselitys: ks. *Goahtemaras*, *jávri* = järvi. 4 D5: 395

Goahtejávri (AA/SA.1998) "*Koahtejávri*" Järvi *Fárppaljávri*-järvestä 2 km etelään. Määriteosaselitys: ks. *Goahtemaras*, *jávri* = järvi. 2 F3: 396

Goahtejeaggi (AA/SA.1998) Jänkä *Goahtejávri*-järven (alhaalta lukien toinen *Vuokŋoljávrrit*-järvistä) luoteispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Goahtemaras*, *jeaggi* = jänkä. 4 D5: 397

Goahtemaras (AA/SA.1998) Marasto *Gaskkamuš Gukčejávri* -järven ja *Vuolimuš Gukčejávri* -järven välissä. Pohjoissaamea; *goahhti* = kota (kammi), *maras* = marasto. 9 C12: 398

Goahtenjárga (AA/SA.1998) Karpulijärven pisin niemi. Määriteosaselitys: ks. *Goahtemaras*, *njárga* = niemi. 10 F12: 399

Goahtesailáttu (AA/SA.1998) Pieni lampi *Veahčâmohkki*-mutkasta 1,5 km lounaaseen. Määriteosaselitys: ks. *Goahtemaras*, *sai* = genetiivin lyhentymä sanasta *sadji* = paikka, *láttu* = lampi. 4 C9: 400

Goallágottečohkka (AA/SA.1998) Pieni nyppylä *Duottar-Gálddoaijávri*-järvestä 2 km kaakkoon. Määriteosaselitys: ks. *Goallágotteoaivi*, *čohkka* = laki. 5 G8: 401

Goallágotteoaivi (AA/SA.1998) Tunturi *Duottar-Gálddoaijávri*-järvestä 1,3 km itäkaakkoon. Pohjoissaamea; *goallá* = iänpäivän nulppovaadin, *gotte* = genetiivimuoto sanasta *koddi* = peura, *oaivi* = pää. 5 G8: 402

Goalláguottetjohka (AA/SA.1998) "*Kallakoddejohka*" Joki, joka laskee lännestä Pulmankijokeen 1,8 km *Buolmmátgeašjávri*-järvestä alaspäin. Määriteosaselitys: ks. *Goallágotteoaivi*, *guottet* = vasominen, *johka* = joki. Kysymyksessä saattaa kuitenkin olla joki, jonka oikea nimi olisikin *Goallágottejohka*, koska se sijaitsee *Goallágottečohkka*-huipun ja *Goallágotteoaivi*-pään välittömässä läheisyydessä ja näin olen kuuluisi samaan nimiperheeseen. 5 H8: 403

Goalmmátjávri (AA/SA.1998) Kolmas järvi alhaalta lukien *Vuokŋoljávrrit*-järvis-tä. Pohjoissaamea; *goalmmát* = kolmas, *jávri* = järvi. 5 E5: 404

Goarvevárri (AA/SA.1998) "*Koarvevarri*" Pohjoisin vaara *Uhcaskáidi*-kaidassa. Pohjoissaamea; *goarve* = lyhentymä sanasta *goarvi* = suuri ulkonema (kieleke), *várri* = vaara. 2 G4: 405

Goikevárri (SA.1963) Varpuniemen talon luoteispuolella. Pohjoissaamea; *goike* = attribuuttimuoto adjektiivista *goikkis* = kuiva, *várri* = vaara. 12 N13: 406

Golmmaluovttaš (VAH) – **Kuulmáluovtáš** (SV) Kolmen pientä lahtea rinnakkain Säytsjärven Purnulahden länsirannalla. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *golmma* ~ *kuulmá* = genetiivimuoto sanasta *golbma* ~ *kulmá* = kolme, *luovttaš* ~ *luovtáš* = deminutiivimuoto sanasta *luokta* ~ *luohtá* = lahti. 14 B17: 407

Golmmesoavi (AA/SA.1998) – **Kolmisuáivi** (SV) "*Kolmmesoavi*" Tunturi valtakunnan rajalla, jossa kohtaavat kolme kuntaa: Inarin, Utsjoen ja Norjan Sør-Vararangin kunnat. Pohjoissaamen *golmmes*-sanana pohjalla saattaa olla muoto sanasta *golbma* = kolme, koska tunturilla on selvästi kolme huippua, jos ottaa mukaan *Uhca Golmmesoavi* -tunturinkin. Inarinsaamen nimi mahdollisesti mukaelma pohjoissaamesta. Pohjoissaamen nimi "*Stuorab Kolmmesoavi*" on turha, koska vierellä oleva *Uhca Golmmesoavi* (*uhca* = pieni) erottuu nimensäkin puolesta suuremmasta naapuristaan. Vuonna 1766 nimi kirjoitettiin Kolmisoifvi (Itkonen, T. I.

1961 s. 4), joka viittaisi inarinsaameen. Eero Pekka Aikion mukaan nimi tulee *ryevdikolmihâš* = kolmipiikki-kalan mukaan (EPA). 6 K6: 408

Gomufanas (AA/SA.1998) Pieni vaara Vetsijoen länsirannalla *Vuokŋoljohka*-jokisuun yläpuolella. Pohjoissaamea; *gomu* = kumollaan oleva, *fanás* = vene. Vaara muistuttaa kumollaan olevaa venettä, josta nimi. 4 C5: 409

Gomunáhppi – Komonáppááh (SA.1963, JUM) Kumpare *Johttejávri*-järven eteläpäästä 0,5 km etelään. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *gomu* ~ *komo* = kumollaan oleva, *náhppi* ~ *náppi* = poron lypsykauha eli *naappu*. Inarinsaamen nimi on monikossa, koska siinä on useita kumollaan olevaa naappua muistuttavia kumpareita. 9 D14: 410

Gorrehatája (AA/SA.1998) "*Korrehakaja*" Oja *Guovžamuorjeaggi*-jängästä Tenoon Alakönkään yläpuolella. Pohjoissaamea; *gorrehat* = nousupaikka jäältä maalle, *ája* = oja. 2 E1: 411

Goržževuolli (AA/SA.1998) Suvanto Vetsijoessa *Váišjohka*-jokisuun yläpuolella. Pohjoissaamea; *goržže* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta, *gorži* = putous, *vuolli* = alus (alapuolinen). 4 D6: 412

Goržžilattu (AA/SA.1998) Lampi Vetsijoen itäpuolella *Veahčajohgorči*-putouksen kohdalla. Määriteosaselitys: ks. *Goržževuolli*, *látu* = lampi. 4 D6: 413

Gottorláddot Neljä lampea Rautulompolan ja Severtijärven välissä. Pohjoissaamea; *gottur* = kuntura (nimitys yhdestä porosta saataville kutakin lajia olevien tuotteiden määrälle, kuten koiville, koipinahoille ja suonille), *láddot* = monikko-muoto sanasta *látu* = lampi. 12 N13: 414

Gudátjávri (AA/SA.1998) *Vuokŋoljávrrit*-järvistä toiseksi pohjoisin. Pohjoissaamea; *gudát* = kuudes, *jávri* = järvi. 2 E4: 415

Guhkesbuolža (AA/SA.1998) Harju kuntien rajalla Iijärven pohjoispäästä pohjoiseen. Määriteosaselitys: ks. *Guhkesjienas*, *buolža* = harju. 11 I11: 416

Guhkes Hávgajávri (AA/SA.1998) "*Kuhkes Havgajávri*" Järvi Nuorgamin kylästä 3 km etelään, 2 km valtakunnan rajasta. Määriteosaselitys: ks. *Guhkesjienas*, *hávgá* = hauki, *jávri* = järvi. 2 H1: 417

Guhkesjávri (AA/SA.1998) Järvi *Bajit Buolžžatjávri* -järven itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Guhkesjienas*, *jávri* = järvi. 5 E8: 418

Guhkesjávri (AA/SA.1998) Järvi *Čuomasvárri*-vaaran länsipäässä. Määriteosaselitys: ks. *Guhkesjienas*, *jávri* = järvi. 6 J6: 419

Guhkesjienas – Kuhesjienâs (SA.1963) Kannas Katriinajärven ja Kotalompolan välissä. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *guhkes* ~ *kuhes* = attribuuttimuoto sanasta *guhki* ~ *kukke* = pitkä, *jienas* ~ *jienâs* = jäätie. 12 N13: 420

Guhkesláttu (AA/SA.1998) "*Kuhkesladdu*" Lammista eteläisempi Utsjoen vesistön *Suohpajávri*-järven pohjoispään koillispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Guhkesjienas, láttu* = lampi. 4 A7: 421

Guhkesluokta – Kuhesluohtâ (SA.1963) "*Kuhkesluokta*" Lahti *Tuárispelnjargâ*-niemen pohjoispäässä. Pohjoissaamea ja Inarinsaamea. Määriteosaselitys: ks. *Guhkesjienas, luokta ~ luohtâ* = lahti. 9 C16: 422

Guhkesnjárga (AA/SA.1998) Kapea niemi Vetsijärven eteläpäässä. Pohjoissaamea; *guhkes* = attribuuttimuoto sanasta *guhki* = pitkä, *njárga* = niemi. 4 D9: 423

Guhkesnjárga (AA/SA.1998) "*Kuhkesnjarga*" Pitkä niemi *Gaskkamuš Rievssatjávri*-järvessä. Nimiselitys: ks. *Guhkesnjárga* (ylin). 4 C8: 424

Guhkesnjárga (AA/SA.1998) Niemi *Goahtejávri*-järvessä *Vuokŋoljohka*-joen luusuan pohjoispuolella. Nimiselitys: ks. *Guhkesnjárga* (ylin). 4 D5: 425

Gukčejárjeaggi "*Kuktšejavrjeaggi*" Laaja suoalue *Gukčejávrrit*-järvien välissä. Saamenkielinen nimi sijoitettu virheellisesti 2–3 km pohjoisemmaksi oikeasta sijainnistaan (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Gukčejohka, jâr* = genetiivin lyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *jeaggi* = jänkä. 9 D12: 426

Gukčejohbávttit (SA.2001), paikallisesti pelkkä **Bávttit** (AA/SA.1998) Avokalliot Mieraslompolan kohdalla 4-tien pohjoispuolella jokien *Gukčejohka* ja *Vuohččojohka* välissä. Määriteosaselitys: ks. *Gukčejohka, joh* = lyhentymä sanasta *johka* = joki, *bávttit* = monikkomuoto pohjoissaamen kielisestä appellatiivista *bákhti* = pahta > pahdat. 9 B12: 426A

Gukčejohka ~ Gukčajohka "*Kutšejohka*" Utsjoen lisäjoki *Duoljjeváldinroavvi*-rovan länsirinteiltä Mierasjärven pohjoispäähän. Latvoista, joita on idässä kaksi ja etelässä yksi (appellatiivisesti *máttit suorgi* = etelähaara) käytetään nimitystä *Gukčejohsuorggit* (G:n haarat). Joen varrella on kolme järveä *Gukčejávrrit* (*Bajimuš*, *Gaskkamuš* ja *Vuolimuš Gukčejávri* eli ylin, keskimäinen ja alin G.) sekä lompola *Gukčeluoppal*, keskimäisen ja alimman *Gukčejávri* -järven välissä.

"Nimen määriteosaa ei osata selittää, eikä uskottavia selityksiä ole tullut tutkijoiltakaan (AA/SA.1998). Toinen samanniminen, huomattavasti pienempi joki on *Čársejohka*-joen latvoilla Länsi-Utsjoella." (SA.2001). 9 C12: 427

Gukčejohgállat (Laiti 1995) *Gukčejohka*-joen kahlaamo, josta heinäntekijät ja kalastajat *Gukčejávrrit*-järville mennessään kahlasivat ylitse. Määriteosaselitys: ks. *Gukčejohka, joh* = lyhentymä sanasta *joga* = joen, *gállat* = kahluupaikka. 9 C12: 427A

Gukčejohrohči (AA/SA.1998) Kapeikko *Gukčejohka*-joen kurussa. Määriteosaselitys: ks. *Gukčejohka, joh* = lyhentymä sanasta *joga* = joen, *rohči* = kapeikko laaksossa. 9 C12: 428

Gukčeluoppal (AA/SA.1998) Lompola *Dápmotvárjeaggi*-jängän itäpuolella. Pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Gukčejohka, luoppal* = lompola. 9 C13: 429

Gukčevárláttu (Laiti 1995) *Gukčevárri*-vaarasta 1 km lounaaseen. Määriteosaselitys: ks. *Gukčejohka, vár* = genetiivin lyhentymämuoto sanasta *várri* = vaara, *láttu* = lampi. 9 C13: 429A

Gukčevárri (AA/SA.1998) "*Kuktševárri*" Vaara Mierasjärven eteläpäästä 7 km itäkoilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Gukčejohka, várri* = vaara. 9 C13: 430

Guoikkavuolli (AA/SA.1998) Vetsijoen osa *Vuolitluoppal*-lompolan yläpuolella. Pohjoissaamea; *guoika* = koski, *vuolli* = alus (alapuolinen). 4 C5: 431

Guolehis Hávgajávri (AA/SA.1998) "*Kuolletis Hávgajávri*" Järvi Pulmankijoen ja *Gálddašjohka*-joen välissä. Pohjoissaamea; *guolehis* = kalaton, *hávgá* = hauki, *jávri* = järvi. 5 H5: 432

Guollebastin (AA/SA.1998) "*Kuollepastimtsielgi*" Vaara *Stuorát Golmmesjávri* -järven kaakkoispuolella. Pohjoissaamea; *guolle* = yhdysosamuoto sanasta *guolli* = kala, *bastin* = mahdollisesti aktiomuoto verbistä *bassit* = paistaa. 6 K7: 433

Guorbamaras (AA/SA.1998) Marasto Mierasjärven pohjoispäästä 11 km itään. Pohjoissaamea; *guorba* = attribuuttimuoto sanasta *guorbba* = karu, kulunut karvattomaksi tai jäkälättömäksi. Tässä yhteydessä sana *guorba* tarkoittaa riekottomuutta, koska riekot eivät viihdy kyseisessä marastossa (Laiti 1995). 10 E12: 434

Guorboairáhppát *Guorboaiivi*-tunturiryhmään kuuluva tunturi. Pohjoissaamen nimi "*Reätkátsopma*" on virheellinen (AA/SA.1998). Pohjoissaamea: *guorb* = yhdyslyhentymä sanasta *guorba* = ks. *Guorbamaras*, *oai* = genetiivinen yhdysosalyhentymä sanasta *oaiivi* = pää, *ráhppát* = monikkomuoto sanasta *ráhpis* = kivikkoinen, jyrkänteinen tai vaikeakulkuinen. 5 F10: 435

Guorboaiseaibbuš (AA/SA.1998) "*Kuorboaiseäibbuš*" Eteläisin osa *Guorboaiivi*-tunturiryhmän osista. Määriteosaselitys: ks. *Guorboairáhppat, seaibbuš* = loivasti laskeva tunturin tai vaaranselänne. 5 F10: 436

Guorboaiivi (AA/SA.1998) "*Kuorboaiivi*" Noin 4–5 km kanttiinsa oleva tunturiryhmä Vetsijärveltä 10 km kaakkoon. Määriteosaselitys: ks. *Guorbamaras, oaiivi* = pää. 5 F10: 437

Guorosvuohppečohkka (AA/SA.1998) Huippu Utsjoen Jaakkola -talosta 2 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Guorosvuohppejávri, čohkka* = huippu. 4 A7: 438

Guorosvuohppejávri (AA/SA.1998) "*Kuorosvuohppejávri*" Järvi Utsjoen Jaakkola -talon alapuolella. Pohjoissaamea; *guoros* = tyhjä, *vuohppe* = genetiivimuoto sanalle *vuohppi* = vuopaja, *jávri* = järvi. 4 A7: 439

Guorosvuohppi (AA/SA.1998) ”*Kuorosvuohppi*” Utsjoen *Giddasaijávri*-järven vuopaja. Määriteosaselitys: ks. *Gorosvuohppejávri*, *vuohppi* = vuopaja. 4 A7: 440

Guoššelahppinjárga (AA/SA.1998) ”*Kuoššelahppinjarga*” Niemi Vetsijoen luusuan itäpuolella. Pohjoissaamea; *guošše* = yhdysosamuoto sanasta *guošši* = sangallinen rove (tuohivasu), *lahppin* = aktiomuoto verbistä *lahppit* = kadottaa > kadottaminen > kadottama, *njárga* = niemi. 4 D9: 441

Guottetoaivi (AA/SA.1998) Tunturi *Vuobme-Gálddojávri*-järven luoteispuolella. Pohjoissaamen nimi ”*Uhtsib Kalddoaivi*” virheellinen, koska sellaista ei ole olemassakaan. Pohjoissaamea; *guottet* = vasominen ~ vasonta, *oaivi* = pää. 5 G7: 442

Guovdajávri (AA/SA.1998) ”*Kuovdajavri*” Järvi *Gálddoainurki*-tunturin itäpuolella. Pohjoissaamea; *guovda* = kenkäheinää kasvava kosteikko, *jávri* = järvi. 5 G6: 443

Guovdajohka (AA/SA.1998) ”*Kuovdajohka*” Joki *Guottetoaivi*-tunturin ja *Gálddoainurki*-tunturin välistä *Guovdajávri*-järveen. Määriteosaselitys: ks. *Guovdajávri*, *johka* = joki. 5 G6: 444

Guovloaivi Tunturi Välimaasta 4–5 km kaakkoon. Pohjoissaamen nimi ”*Kuovloaivi*” sijoitettu 1 km liiaksi etelään (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *guovl* = lyhentymä sanasta *guovlu* = seutu, *oaivi* = pää. 2 E3: 445

Guovttejohgasláddot (Laiti 1995) Useampia pieniä lampia Utsjoen maantien molemmin puolin 4 km Mieraslompolasta luoteeseen. Pohjoissaamea; *guovtte* = genetiivimuoto sanasta *guokte* = kaksi, *joh* = lyhentymä sanasta *johka* = joki, *gas* = lyhentymä genetiivimuotoisesta sanasta *gaskka* = välin, *láddot* = monikkomuoto sanasta *láttu* = lampi. 9 B11: 445A

Guovžaápmir (AA/SA.1998) Kukkula tunturissa Alakönkään yläpäästä 1,5 km etelään. Määriteosaselitys: ks. *Guovžačopma*, *ápmir* = kukkula. 2 E1: 446

Guovžačopma (AA/SA.1998) Mierasrovan keskimäinen huippu 4-tien itäpuolella. Pohjoissaamea; *guovža* = karhu, *čopma* = pyöreä kukkula. Syksyllä vähän lumen aikaan vuottui karhu menneen kukkulalle. Elli-Sammelin (Samuel Laiti 1891–1959) väki oli jättänyt porotokan ilman paimenta yöksi. Aamulla tokkaan mennessään poromiehet näkivät karhun kulkeneen tokan vierestä ja nousseen läheiselle pitkälle kukkulalle, josta tuli *Guovžačopma* (Laiti 1995). 9 B13: 447

Guovžajohka (AA/SA.1998) ”*Kuovžajohka*” Pieni oja lounaasta Pulmankijärven puoleenväliin. Määriteosaselitys: ks. *Guovžačopma*, *johka* = joki. 2 H3: 448

Guovžaluokta (AA/SA.1998) Mantojärven itärannan pohjoisin lahti. Määriteosaselitys: ks. *Guovžačopma*, *luokta* = lahti. 4 A6: 449

Guovžamuorjeaggi (AA/SA.1998) "*Kuovdšamuorjeaggi*" Pieni jänkä Alakönkään yläpäästä 2 km etelään. Määriteosaselitys: ks. *Guovžačopma*, *muor* = genetiivin lyhentyä sanasta *muorra* = puu, *jeaggi* = jänkä. 2 E1: 450

Guovžavárri (AA/SA.1998) "*Kuovdšavarri*" Vaara Pulmankijärveen laskevan *Viercajohka*-joen jokisuulta 3 km länteen. Määriteosaselitys: ks. *Guovžačopma*, *várri* = vaara. 2 G2: 451

H

Hacâstâmjuuhâ (HA) "*Haattsastamjuuha*" Joki *Vyeleeb Hacâstâmjävri* -järvestä Iijärven lounaisosaan. Inarinsaamea; *hacâstâm* = aktiomuoto verbistä *hacâstiđ* = le vittää haaroja, *juuhâ* = joki. 10 F15: 452

Hacâstâmluobâl (SA.1963) Lompola *Hacâstâmjuuhâ*-joen päällä 0,5 km *Vyeleeb Hacâstâmjävri* -järvestä 0,5 km alavirtaan. Määriteosaselitys: ks. *Hacâstâmjuuhâ*, *luobâl* = lompola. 10 F15: 453

Hacâstâmluohtâ (HA) Pieni lahti Iijärven lounaisosassa *Hacâstâmjuuhâ*-jokisuun itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Hacâstâmjuuhâ*, *luohtâ* = lahti. 10 F16: 454

Hacâstâmmoorâst (HA) "*Haattsastammoorast*" Noin 5 km pitkä marasto *Hacâstâmjuuhâ*-joen ja Iijärven välissä. Määriteosaselitys: ks. *Hacâstâmjuuhâ*, *moorâst* = marasto. 10 F15: 455

Hacâstâmruávi (SA.1963) "*Haattsastamroauvi*" Noin 3 km pitkä vanha paloalue *Hacâstâmjuuhâ*-joen ja Vaijoen välissä. Määriteosaselitys: ks. *Hacâstâmjuuhâ*, *ruávi* = rova. 10 F15: 456

Hanhenjuoksuttamajänkä – Čuánjákačáttállámjeggi (EH) Nitsijärven Turvejärven lounaispuolella. Lähes suora suomennos inarinsaamesta. Sanatarkka suomennos olisi **Hanhenjuoksuttelujänkä**. Jängällä on muinoin juoksuteltu sulka-satoisia hanhia. 15 G20: 457

Hanhenjuoksuttamajärvet – Čuánjákačáttállámjäävrih (SA.1963) Kaksi lampea Nitsijärven Turvejärven lounaispuolella. Kartassa virheellisesti "*Turvelompolat*" Suora suomennos inarinsaamesta. 15 G20: 458

Haŋŋájávri (AA/SA.1998) "*Hâŋŋajavri*" Järvi Nuorgamin kylästä 3 km etelään 1,5 km valtakunnan rajasta. Pohjoissaamea; *haŋŋá* = alli, *jávri* = järvi. 2 H1: 459

Hans-Andârâs kârdiluohtâ (SA.1963) Pyöreäpohjainen lahti Palo-Kotkajärven pohjoispäässä. Inarinsaamea, joka olisi suomen kielelle suomennettuna Hans-Andaraksen kaarrelahti. Hans Andaraksen henkilöllisyydestä ei ole tietoa, vaikkakin nimi viittaisi Kitti-sukuun. 15 E20: 460

- Haŋkkâpohe** (SA.1963) Kapeikko Kuosnajärvesä *Kuošnâuáivi*-tunturin kohdalla. Inarinsaamea; *haŋkkâ* = nippu, *pohe* = kapeikko (niva). 16 K17: 461
- Harrijoki – Suávviljuuhâ – Soavveljohka** Valtakunnan rajalta Harrijärven kautta Näätämöjokeen. Suora suomennos inarin- tai pohjoissaamesta. 7 O9: 462
- Harrijärvenkuotku – Suávviljävruátku** (MM.1972) Kannas Harrijärven ja Eteläisen Reppänjärven välissä. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 E18: 463
- Harrijärvi – Suávviljáávráš** (JUM) Syysjärven eteläpään länsipuolella. Lähes suora suomennos inarinsaamesta. Originaalin perusosa on deminutiivimuodossa, joten tarkka suomennos olisi Harrijärvinen. 14 B19: 464
- Harrijärvi – Suávviljävri** (SA.1963, MM.1972) *”Soavviljävri”* Sammuttijärven ja Kiesvaaran välissä. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 D17: 465
- Harrijärvi – Suávviljävri – Suávveljäu’rr** (SA.1963, JM) *”Soavviljääyreh”* Sammuttijärvestä 3 km kaakkoon. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. Kartassa saamenkielinen nimi on monikkomuodossa, mutta todellisuudessa järviä on vain yksi, jossa on kapeikko järven puolenvälin koillispuolella (MM.1972). 15 E18: 466
- Harrijärvi – Suávviljävri – Soavveljävri – Suávveljäu’rr** (JM) *”Soavveljaori”* Näätämöjoen pohjoispuolella 6 km valtakunnan rajasta. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. 7 O10: 467
- Harrilompola** Talo Kuosnajärven ja *Njollâluobâl*-lompolan välissä. 16 K17: 468
- Harrioja – Suávviljuuhâ** (MM.1972) Harrijärvestä Sammuttijärveen. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 D17: 469
- Harripulju – Suávvilpuolžâ – Soavvelbuolža** *”Soavvelpuoldša”* Harjumainen kumpare Näätämöjoen pohjoispuolisen Harrijärven länsipuolella. Suora suomennos inarinsaamensta tai pohjoissaamesta. 7 O10: 470
- Harrisuvanto – Suávvilšavo – Soavvelsavu** *”Soavvelšavu”* Suvanto Näätämöjoessa Harrijokisuun kohdalla. Suora suomennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. 7 P10: 471
- Harrivaara – Suávvilvääri** (SA.1963, MM.1972) *”Soavvilvääri”* Kiesvaaran itäpuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 D17: 472
- Harrivaara – Suávvilvääri** (SA.1963) *”Soavvilvääri”* Sammuttivaarasta 1,2 km itään. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 E18: 473
- Harrivaaranjärvi – Suávvilvärjävri** (SA.1963) Sammuttivaaran eteläkärjestä 1,5 km itään. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 E18: 474

Haukioja – Hávgaajohka (SA.1963) Pieni oja *Hávgaajávri*-järvestä Näätänojokeen Palovaaran kohdalla. Suora suomennos pohjoissaamesta. 7 P10: 475

Háltejohka (AA/SA.1998) "*Haltejohka*" Joki *Vuolit Háltejávri*-järvestä Vetsijokeen. Määriteosaselitys: ks. *Háltevárri, johka* = joki. 4 D6: 476

Hálteroavvi Vanha paloalue *Čohkavárri*-vaaran erotusaidan itäpuolella. Pohjoissaamen nimi kartassa virheellisesti *Čohkavárri "Tšohkavárri"*, joka on 2,5 km lounaampana (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Háltevárri, roavvi* = rova. 4 D6: 477

Háltevárri (AA/SA.1998) "*Haltevarri*" Vaara *Čohkavárri*-vaaran erotuspaikalta 3 km itä-kaakkoon. Pohjoissaamea; *hálti* = lihapuikko (lihapalan nostamiseen padasta tai paahattamiseen tulella), *várri* = vaara. 4 D7: 478

Háltevárseaibbuš (AA/SA.1998) *Háltevárri*-vaaran eteläinen osa. Määriteosaselitys: ks. *Háltevárri, vár* = genetiivin lyhentymä sanasta *várri* = vaara, *seaibbuš* = loiva vaarannokka. 4 D7: 479

Hánnojávri (AA/SA.1998) Pieni järvi Utsjoen *Geadgeboroaivi*-tunturin lounaispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Hánnomaras, jávri* = järvi. 4 B6: 480

Hánnojohka (AA/SA.1998) Joki *Hánnojávri*-järvestä *Váišluoppal*-lompolaan. Määriteosaselitys: ks. *Hánnomaras, johka* = joki. 4 B6: 481

Hánnomaras (AA/SA.1998) Pieni pitkulainen marasto Karpulivaaran pohjoispuolella. Pohjoissaamea; *Hánno* = genetiivimuoto nimestä Hannu, *maras* = marasto. Hannes Helander (*1926) pyysi ansoilla riekkoja (Laiti 1995). 10 E12: 482

Hánnoščopma (AA/SA.1998) Kukkula *Čoalmmájávri*-järven ja *Vaijärven* välissä. Määriteosaselitys: ks. *Hánnošgoahtejávri, čopma* = kukkula. 10 G12: 483

Hánnošgoahtejávri (AA/SA.1998) "*Hannoškoachtejavri*" Järvi *Čoalmmávárri*-vaarasta 2,5 km luoteeseen. Pohjoissaamea; *Hánnoš* = genetiivin deminutiivinen muoto nimestä *Hánno* = Hannu, jonka henkilöllisyydestä ei ole tietoa, *goahte* = kotta (kammi), *jávri* = järvi. 10 G12: 484

Haŋŋáláddot (AA/SA.1998) "*Hânnaladdok*" Pienten lampien ryhmä Utsjoen kirkonkylältä 6 km itään. Pohjoissaamea; *haŋŋá* = allia, *láddot* = monikkomuoto sanasta *láttu* = lampi > lammet. 4 B5: 485

Hárátjávri (AA/SA.1998) "*Harabjavri*" Järvi Mierasjärven pohjoispäästä 7 km pohjoiseen. Pohjoissaamea; *hárát* = harava, *jávri* = järvi. *Luobbal Jovsset* = Josef Aikio (1889–1979) niitti heinää järven rannalla (Laiti 1995). 9 B11: 486

Hárátjohka (AA/SA.1998) "*Harabjohka*" Joki *Hárátjávri*-järvestä *Bajit Cuokkajávri*-järveen. Määriteosaselitys: ks. *Hárátjávri, johka* = joki. Paikallisesti kutsutaan myös nimellä **Davit Ivvánasjohka** (Laiti 1995). 9 B11: 487

Hárátskáidi (AA/SA.1998) "*Harabskaidi*" Kaira (kaita) *Ivvánasjohka*-joen ja *Hárátjohka*-joen välissä. Määriteosaselitys: ks. *Hárátjávri*, *skáidi* = kaira jokien välissä. 9 B11: 488

Hárátsuotnju ~ Hárátjártsuotnju (AA/SA.1998, Laiti 1995) Pieni suo *Hárátjärven* lounaispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Hárátjávri*, *suotnju* = rimpisuo (letto), *jár* = yhdysosalyhentymä sanasta *jávri* = järvi. 9 B11: 489

Hárremahčohkka (AA/SA.1998) "*Harremahtšohkka*" Huippu Nuorgamin kylästä 4 km etelään, 0,5 km valtakunnan rajasta. Pohjoissaamea; *hárre* = mahdollisesti harri (harjus) taikka imperatiivimuoto verbistä *hárret* = levittää haaralleen, *mah* = luultavasti lyhentymä kaksitavuisesta (genetiivimuotoisesta) sanasta, esim. *muotkke* < *muotki* = taival, vrt. *Geassemahjohka*. Huippuja on kaksi, joista toinen on *Buolbmátčohkka* (ks. sitä), ja ne ikään kuin harottavat suuntaansa (kirjoittajan oletus). 2 H1: 490

Hávgajávri (AA/SA.1998) "*Havgajavri*" Järvi *Gálddašjohka*-joesta 1,5 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Hávgaskáidi*, *jávri* = järvi. 5 G5: 491

Hávgajávri (SA.1963) Pieni järvi Palovaaran länsipäässä Näätämöjoen eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Hávgaskáidi*, *jávri* = järvi. 7 P10: 492

Hávgajávri (AA/SA.1998) "*Havgajavri*" Pieni järvi Pulmankijärvelle menevän maantien länsipuolella 2 km Pulmankijärvestä. Määriteosaselitys: ks. *Hávgaskáidi*, *jávri* = järvi. 2 H2: 493

Hávgajávrrit (AA/SA.1998) "*Havgajavrrik*" Kolme perättäistä järveä Mierasjärven pohjoispäästä 7–10 km itä-koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Hávgaskáidi*, *jávrrit* = monikkomuoto sanasta *jávri* = järvi. 9 D11: 494

Hávgajeaggi (AA/SA.1998) Jänkä *Hávgajohka*-joen molemmin puolin Mierasjärven pohjoispäästä 5 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Hávgaskáidi*, *jeaggi* = jänkä (suo). 9 C12: 495

Hávgajohka (AA/SA.1998) "*Havgajohka*" Joki *Hávgajávrrit*-järvistä *Gukčejohka*-jokeen. Määriteosaselitys: ks. *Hávgaskáidi*, *johka* = joki. 9 D12: 496

Hávgajohka (AA/SA.1998) *Hávgajávri*-järvestä *Hávgaluoppal*-lompolan kautta *Davrrajohka*-jokeen. Määriteosaselitys: ks. *Hávgaskáidi*, *johka* = joki. 5 G5: 497

Hávgaluobbalat (AA/SA.1998) Lompolaryhmä *Bajit Hávgajávri* -järveen laskevis-
sa joissa. Määriteosaselitys: ks. *Hávgaskáidi*, *luobbalat* = monikkomuoto sanasta *luoppal* = lompola. 6 I9: 497

Hávgaluoppal (AA/SA.1998) Pieni lompola *Hávgajávri*-järven eteläpuolella ja *Gálddašjohka*-joen itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Hávgaskáidi*, *luoppal* = lompola. 5 G5: 498

Hávgaluoppal (AA/SA.1998) Lompola *Hávgajávrrit*-järvien lounaispuolella, Mierasjärven pohjoispäästä 7 km itä-koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Hávgaskáidi*, *luoppal* = lompola. 9 D11: 499

Hávgaskáidi (AA/SA.1998) "*Havgaskaidi*" Laajahko kaira *Hávgajohka*-joen ja *Vuoččuohka*-joen välissä. Pohjoissaamea; *hávgá* = hauki, *skáidi* = kaira jokien välissä. 9 D11: 500

Heaikkasuolu (AA/SA.1998) Saari Vetsijoessa *Vuokŋoljohka*-jokisuun yläpuolella. Pohjoissaamea; genetiivimuoto nimestä *Heaika* = Heikki, *suolu* = saari. Kyseessä saattaisi olla esim. Heikki Lukkari (*1922), joka asui Vetsikossa. 4 C5: 501

Heandaratievát (AA/SA.1998) "*Heändaraktievak*" Kumpareet Vetsijoen luusuasta 6 km länteen, Pohjoissaamea; *Heandarát* = Henrik ~ Heikki. Henrikin henkilöllisyydestä ei ole tietoa, *dievát* = monikkomuoto sanasta *dievvá* = kumpare (tieva). 4 C9: 502

Heandaratláddot (AA/SA.1998) "*Heändaraladdok*" Useamman lammen ryhmä Vetsijärven ja Kenesjärven puolella välissä. Määriteosaselitys: ks. *Heandaratievát*, *láddot* = monikkomuoto sanasta *láttu* = lampi. 4 C9: 503

Heandarátjohka (AA/SA.1998) "*Heändarakjohka*" Pieni Joki *Heandaratláddot*-lammista *Bajit Skuolffejávri* -järveen. Määriteosaselitys: ks. *Heandaratievát*, *johka* = joki. 4 C9: 504

Heargeája (AA/SA.1998) "*Heärgeaja*" Puro, joka saa alkunsa *Váišjohnjunis*-tunturin keskeltä ja jonka nimi alajuoksulla muuttuu *Soahkeája*-nimiseksi. Määriteosaselitys: ks. *Heargeduššanláttu*, *ája* = puro. 4 C6: 505

Heargeduššanláttu (AA/SA.1998) "*Heärgetuššamladdu*" Eteläisin lampi *Máttajárguolbba*-kuolpunassa. Pohjoissaamea; *heargi* = porohärkä, *duššat* = menehtyä, *láttu* = lampi. 4 A5: 506

Heikkovárjávri Järvi Pulmankijärvelle menevän maantien länsipuolella 3 km Nuorgamin kylästä. Kartalla oleva "*Kuhkesjavri*" on virheellinen (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Heikkovárri*, *vár* = lyhentymä sanasta *várri* = vaara, *jávri* = järvi. 2 G2: 507

Heikkovárri (AA/SA.1998) "*Heihkurašvarri*" Vaara Pulmankijärvelle menevän maantien länsipuolella 4,5 km Nuorgamin kylästä. Pohjoissaamea; *Heikko* = genetiivimuoto nimestä *Heiko* = Heikki, *várri* = vaara. 2 G2: 508

Heinäjänkä – Syeinijeggi (SA.1963, MM.1972) "*Syeinijeggi*" Reppänjärvien lounaispuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 E19: 509

Heinäjänkä – Syeinijeggi (SA.1963) "*Syeinijeggi*" Siuttajoen poroerotusaidan kaakkoispuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 F19: 510

Heinäoja – Syeinijuuhâ (SA.1963, MM.1972) Lännestä Sammuttijärven eteläpäähän. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 D18: 511

Heinäoja – Syeinijuuvâš (MM.1972) Laskee *Syeinjáávráš*-järvestä Syysjärveen laskevaan Kutujokeen koillisesta. Lähes suora suomennos inarinsaamesta; originaalissa on perusosa deminutiivimuodossa. 14 C18: 512

Hendrihkoškes (HA) Matalikko Sammuttijärven Kenttäsaaren koillispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Hendrihvarrimjäveri, koškes* = matalikko vedessä. 15 E17: 513

Hendrihluohtâ (HA) Pieni lahti Iijärven *Vyeppeenjargâ*-niemen kärjestä 1,5 km länteen. Määriteosaselitys: ks. *Hendrihvarrimjäveri, luohtâ* = lahti. 10 H14: 514

Hendrihnjargâ (HA) Niemi Iijärven *Vyeppee*-vuopajan suulta 1 km lounaaseen. Määriteosaselitys: ks. *Hendrihvarrimjäveri, njargâ* = niemi. 10 H14: 515

Hendrihsátku (HA) Venevalkama Iijärven pohjoisrannalla *Stuorrâluohtpottâ*-lahdenperältä 1,5 km itään. Määriteosaselitys Ks. *Hendrihvarrimjäveri, sátku* = venevalkama. 10 G15: 516

Hendrihvarrimjäveri (MM.1972) Järvi Syysjärven pohjoispäästä 3 km itään. Kartalla virheellisesti ”*Juomusjärvi*” Inarinsaamea; *Hendrih* = genetiivimuoto nimestä Henrik, *varrim* = muutto, *jäveri* = järvi. Kyseessä todennäköisesti Henrik Matinpoika Mattus (*1847), joka Sammuttijärven ja Iijärven suuntaan/suunnalta muuttaessaan kulki kyseisen järven kautta. Hän kuoli paleltumalla Utsjoen Mustantunturiin 1900-luvun alkupuolella ollessaan meno- tai paluumatkalla mahdollisesti Norjaan. 14 C18: 517

Hendrih-äijih puolžâ (JIM) Noin 100 m pitkä harju Syysjärven Leppäniemessä Niemelä-talosta 0,7 km pohjois-luoteeseen. Kyseessä ”*Hendrih-äijih*” ’Henrikki-äijä’ Henrik Matinpoika Mattus, ks. *Hendrihvarrimjäveri, äijih* = ukki, *puolžâ* = harju. Matti Mattuksen (Henrikin pojanpoika) lapset laskettelivat siinä talvella mäkeä. 14 B19: 517A

Hiitápohe (EPA) Rautaperäjärven *Ryevdipohsuálu*-saaren pohjoispään ja koillispuolisen mantereen välinen kapeikko. Inarinsaamea; *Hiitá* = kolttasaamelainen (mahd. Huoti eli Fotios), jonka hauta on nivan läheisyydessä, *pohe* = niva, kapeikko järvestä. 11 L15: 518

Hirsäämmir (MM.1972) Kukkula Iijärven maantien itäpuolella Sammuttijärven eteläpään kohdalla. Inarinsaamea; *hirsâ* = hirsi, *ämmir* = kumpare. 14 D18: 519

Hoikkaniemi – Segisnjargâ (MM.1972) Sammuttijärven itärannalla Kenttäsaaren kaakkoispuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 E17: 520

Holmberginjärvi – Holmbergjávri Kolmion muotoinen järvi Rautulompolan ja *Sundeejávri*-järven välissä. Suora suomennos pohjoissaamesta. Järven rannalla on ollut mahdollisesti Holmbergien tupa, koska vieressä on *Stohposaivárri* = Tupasi-javaara. 12 M12: 521

Hopiakivijärvi – Silbâkedgijáavráš (MM.1972) "*Silbakeäđgejavorraš*" Lähes neliskanttinen järvi Säytsjärven *Jávráduvvâš*-järvikäisen ja *Čieskâdâsjávri*-järven välissä. Lähes suora suomennos inarinsaamesta; originaalissa perusosa on deminutiivi-muodossa. 9 C16: 522

Hoppoogčukkâ – Hahpatčohkka (EPA) "*Hoppoogtšukka*" Vaaranhuippu Opukasjärven itäpuolella. Inarinsaamen ja pohjoissaamen mukaelma *hoppoog* ~ *hahpat* on ilmeisesti lähtöisin koltansaamen sanasta *hõppi* = huuhkaja (inarinsaamassa *oppuu*), *čukkâ* ~ *čohkka* = huippu. Ks. Opukasjärvi. 11 L11: 523

Huáššilááduš (SA.1963) "*Hoaššilááduš*" Lampi Altojärven eteläpuolella. Inarinsaamea; *huášši* = korte, *lááduš* = deminutiivimuoto sanasta *láddu* = lampi > lampinen. 14 C20: 524

Huáššiluobbâlâš (EPA) Lompola *Ilgeenjargâ*-niemen itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Huáššilááduš*, *luobbâlâš* = deminutiivimuoto sanasta *luobâl* = lompola > lompoloinen. 11 K16: 525

Huáššimokke (JUM) Ylimmäisen suvannon yläpää Syysjoen luusuasta alaspäin. Määriteosaselitys: ks. *Huáššilááduš*, *mokke* = mutka. Olli Mattus (1898–1965) niitti kortetta joen mutkasta. 14 B19: 526

Huáššisuánju (MM.1972) Suo Sammuttijärven *Koškeluohtmoorâst*-maraston ja Korkiamaraston välissä. Määriteosaselitys: ks. *Huáššilááduš*, *suánju* = rimpisuo (letto). 14 D17: 527

Huikinvárjohka "*Huikimvarjohka*" Joki pohjoisen suunnasta Silisjoen itäpuolella olevaan *Cuávisjávri*-järveen. Pohjoissaamea; *huikin* = aktiomuoto verbistä *huikit* = huutaa > huutaminen, *vár* = genetiivin lyhentymä sanasta *várri* = vaara, *johka* = joki. 6 K9: 528

Huikkemčukkâ – Huikinčohkka "*Huikimtšohkka*" Huippu *Koskâmuš Silesluobâl*-lompolasta 3 km itään. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *huikkem* ~ *huikin* = aktiomuoto verbistä *huikkeđ* ~ *huikit* = huutaa > huutaminen > huutama, *čukkâ* ~ *čohkka* = huippu. 6 K9: 529

Häntälahti – Seeibâgluohtâ (JUM) Syysjärven läntisin lahti. Lähes suora suomennos inarinsaamesta; *seeibâg* = hännällinen, *luohtâ* = lahti. Lahden länsirannalla on vuopaja, joka muodostaa sille ikään kuin hännän. Toisaalta itse lahti muodostaa hännän koko Syysjärvelle. 14 B19: 530

Härkäsalmi – Ergičuálmi (JHA) "*Heärgetšoalmi*" Salmi Iijärven *Varjâgâšnjargâ*-niemen koilliskulmalla. Suora suomennos inarinsaamesta. 10 F16: 531

I

Iijärvi Talo Iijärven lounaispäässä. Tällä hetkellä paikassa on useita vapaa-ajan asuntoja. 10 E16: 532

Iijärvi – Ijjävri – Idjajávri – Iijäu’rr (TIL.1963, JM) ”*Idjajavri*” Suuri järvi Inarin kunnan pohjoisosassa. Mukaemasuomennos, pohjoissaamennos ja koltansaamennos inarinsaamesta; *ijjá* = yö. Nimi on vanha, koska Peter Schnitlerkin on kirjannut sen karttaansa v. 1744–1745 nimellä ”*Ij jaure*”. 10 G15: 533, 10 H14: 533

Iisakkijärvi – Issátjávri, vanhempi nimi **Issádjájávri – Issáákjávri**, vanhempi nimi **Issäijihjávri – Iisakjäu’rr** (EPA, JM) ”*Issakjavri*” Opukasjärveltä 3 km pohjoiseen. Suora suomennos, inarinsaamennos ja koltansaamennos pohjoissaamesta. Iisakin henkilöllisyydestä ei ole tietoa, mutta nimi kirjoitettiin v. 1908 ”*Isadjaladtuk*” (Maanmittauksen ylihallitus 1908) eli *Issádjá láddot* ’Iisakki-äijän lammet’. 11 L11: 534

Ijjävr-Vuollii sátku (HA) Venevalkama Iijärven Kutulahden etelärannalla *Kyeškirnjargâ*-niemen kärjestä 0,5 km etelään. Kyseessä mahdollisesti sama Iijärven ihmisyyöjä Uula (ks. Sammuttijärven Kenttäsaari), koska nimi on deminutiivimuodossa. Myöhemmin Iijärvellä elänyttä Iijärven Uulaa (Uula Uulanpoika Aikio, 1908–1959) ei kutsuttu deminutiivimuodossa, vaan nimellä *Uccâ-Vuolli* ’Pikku-Uula’, joten hän ei liene tämän paikannimen henkilö. 10 F16: 535

Ilgeejuuhá (EPA) Pieni joki *Ilgeevyeppee*-vuopajan kautta Miihkalijärven eteläpähän. Inarinsaamea; *ilgee* = ilkiä, *juuhâ* = joki. 11 K16: 536

Ilgeeluohtâ (EPA) Lahti Miihkalijärven lounaispäässä *Ilgeenjargâ*-niemen itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Ilgeejuuhá*, *luohtâ* = lahti. 11 K16: 537

Ilgeenjargâ (SA.1963) Niemi Miihkalijärven eteläpään ja Välijärven pohjoispään välissä. Määriteosaselitys: ks. *Ilgeejuuhá*, *njargâ* = niemi. 11 K16: 538

Ilgeevyeppee (EPA) Vuopaja Miihkalijärven eteläpään louteispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Ilgeejuuhá*, *vyeppee* = vuopaja. 11 K16: 539

Ilgeevääri (SA.1963) Vaara Miihkalijärven eteläpään luoteispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Ilgeejuuhá*, *vääri* = vaara. 11 K16: 540

Iljáluobâl (SA.1963) Lompola Kuosnajärven lounaispäässä. Inarinsaamea; *Iljá* = mahdollisesti koltansaamelaisen henkilö Illep tai Ilja, *luobâl* = lompola. 16 J17: 541

Iljáluohtâ (SA.1963) Lahti Kuosnajärven lounaispäässä. Määriteosaselitys: ks. *Iljáluobâl*, *luohtâ* = lahti. 16 J17: 542

Iljávareláttu Lampi *Roavvebogijávri*-järvestä 2,5 km itään. Pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Iljáluobâl*, *váre* = genetiivimuoto sanasta *várrri* = vaara, *láttu* = lampi. 4 D6: 543

Iljávárri Vaara *Roavvebogijávri*-järven itäpuolella. Pohjoissaamea Määriteosaselitys: ks. *Iljáluobâl, várri* = vaara. 4 D5: 544

Ilmaavastenlahti – Almedvuástluohtâ (MM.1972) Säytsjärven eteläosan lahti. Mukaemasuomennos inarinsaamesta, jonka originaalin määritteen alkuosa on partitiivimuodossa sanasta *alme* = taivas, mutta samalla sanapäätte -d on omistusliite, joka vastaa suomenkielen päätettä -si. Sanatarkka suomennos siis olisi Taivastasivastenlahti, joten tässä paikannimessä ihminen puhuttelee jumalaa (seitaa?) lausuessaan nimen. Tällainen partitiivimuoto on inarinsaamessa hyvin harvinainen paikannimien yhteydessä. Kun katsoo kyseiseen lahteen esim. Säytsjärven *Áábrâmnejargâ*-niemen kärjen kohdalta taikka *Siäidáásuálu*-saaresta (*siäidáá* = genetiivin deminutiivimuoto sanasta *sieidi* = seita), niin lahden pohjukka sulautuu lähes täysin taivaan siseen. 14 C17: 545

Irdoaijávri Rinnakkaisnimi **Irdojávri** (AA/SA.1998) "*Irdoaijavrri*" Järvi *Uhcit Njallavárri* -vaarasta 2 km kaakkoon. Pohjoissaamea; *ird* ~ *irdo* = saattaa juontua verbistä *irdašuvvat* = aueta, *jávri* = järvi. 2 E2: 546

Irdoaivi (AA/SA.1998) Huippu *Uhca Čáhppesjávri* -järven länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. *Irdoaijávri, oaiivi* = pää. 2 F2: 547

Irjánkárgu (HA) Karikko Iijärven *Kuovdâláássáš*-laassasta 1 km etelään. Inarinsaamea; *Irján* = genetiivimuoto nimestä *Irjón* = Yrjö > Yrjön, *kárgu* = kari vedessä. Yrjön henkilöllisyydestä ei ole tietoa. 10 G15: 548

Isájávri (SA.1963, EPA) Selkajärven pohjoispään länsipuolella. Inarinsaamea; *Isá* = genetiivimuoto nimestä *Issá* = Iisakki > Iisakin, *jávri* = järvi. 11 I13: 549

Isonkivenjätkä – Stuorrâkedgjeaggi – Jõnnkeä'dgǵjeä'ǵǵ (MM.1972, JM) "*Stuorrâkedgijieggi*" Siuttajoen Kuivalompolan ja Reppänäjärvien välissä. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. 15 E18: 550, 15 F18: 550

Isonkivennokka – Stuorrâkedgnjunes – Stuorrageadggenjunis (TII.1963) "*Stuorrâkedginjunes*" Korkea tunturi n. 3 km valtakunnan rajasta, joka etelästä ja pohjoisesta katsottaessa on kolmihuippuinen (huiput kiinni toisissaan). Se näkyy kauas ja on helppo tunnistaa. Suora suomennos ja pohjoissaamennos inarinsaamesta. Tunturissa on talon kokoisia kiviä, josta nimi. 7 M8: 551

Isonlahdenjätkä – Stuorrâluohtjeaggi (SA.1963) "*Stuorrâluohtajeaggi*" Jänkä Iijärven *Myeisinjargâ*-niemen länsipuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. Saa-
menkielinen nimi karttaan on määriteosaltaan kirjoitettu inarinsaameksi ja perus-
osaltaan pohjoissaameksi. 10 G14: 552

Isonlahdenvaara – Stuorrâluohtvääri (JHA) Iijärven *Stuorrâluohtâ*-lahdesta 2–3 km luoteeseen. Suora suomennos inarinsaamesta. 10 F15: 553

Iso-Pelsa – Stuorrâ-Piälsá – Stuorra-Bealsa – Jönn-Pelsa (JM) Tunturi Pautujärven pohjoispään itäpuolella. Mukaemasuomennos ja pohjoissaamennos inarinsaamesta tai inarinsaamennos pohjoissaamesta sekä mukaelmakoltansaamennos suomen kielestä. Määriteosaselitys: ks. Pelsanjänkä. **11 I15: 554**

Issátsuohpáš (AA/SA.1998) Ylityskohta *Gálddašjohka*-joessa *Hávgajávri*-järven pohjoispään kohdalla. Pohjoissaamea; *Issát* = Iisakki, *suohpáš* = deminutiivimuoto ilman kantasanaa = (joen) ylityspaikka (kahluupaikka). **5 G5: 555**

Ivvánasjohka (AA/SA.1998) "*Ivvanasjohka*" Joki, joka laskee *Bajit Cuokkajávri*-järven eteläpään koillisesta. Pohjoissaamea. Määriteosa on johdos nimestä *Ivván* = livana, *johka* = joki. Paikallisesti kutsutaan myös nimellä **Máttit Ivvánasjohka** (Laiti 1995). **9 B11: 556**

Ivvánasvárri (AA/SA.1998) "*Ivvanasvarri*" Vaara Mierasjärven pohjoispäästä 3 km pohjoiseen. Määriteosaselitys: ks. *Ivvánasjohka*, *várri* = vaara. **9 B11: 557**

Ivvárvárri (AA/SA.1998) "*Ivvarvarri*" Vaara Välimaasta 4 km kaakkoon. Pohjoissaamea; *Ivvár* = livari, *várri* = vaara. **2 E3: 558**

J

Jaakkola Talo Utsjoen maantien varrella. **4 A7: 559**

Jaakkujärvi Järvi Silisjoen *Lavnekuátluobâl*-lompolasta 7 km länteen. Mukaemasuomennos joko pohjoissaamen *Jáhku*-nimestä tai inarinsaamen *Jááku*-nimestä. Originaali nimi ei ole tiedossa. **11 J11: 560**

Jaakobinkaltio (MM.1972) Talo Sammuttijärven koillisessä, jossa asui *Siempárnáá Hannu* (Hannu Saijets 1871–1950), *siem* = lyhentymä attribuutista *siemin* = pikkuriikkinen, *párnáá* = genetiivimuoto sanasta *pärni* = lapsi. Hannu Saijets oli kasvattilapsena Heikki Heikinpoika Aikiolla, jota kutsuttiin nimellä *Siempáárnáš*. **15 E17: 561**

Jáhkuvadda (AA/SA.1998) "*Jahkuvádda*" Matala vaara *Fállejohka*-jokisuulta 5 km itään. Pohjoissaamea; *Jáhku* = Jaakko, *vádda* = laajahko soinen alue. **5 F9: 562**

Jáku-Vuoli luohtâ – Jáhko-Vulle luokta "*Jahkuvulleluokta*" Lahti Pautujärven eteläpäästä 4 km koilliseen järven itärannalla. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *Jáku-Vuoli* ~ *Jáhko-Vulle* = Jaakon-Uula, *luohtâ* ~ *luokta* = lahti. Kyseessä mahdollisesti Uula Jaakonpoika Sarre (1818–1873), joka muutti Norjaan. **10 H16: 563**

Jávohisgáddadievát (AA/SA.1998) Kukkulat Mierasjärven pohjoispäästä 14 km itä-koilliseen. Pohjoissaamea; *Jávohis* = attribuuttimuoto adjektiivista *Jávoheapmi* = äänetön, *gádda* = genetiivimuoto sanasta *gánda* = poika > pojan, *dievát* = monikkomuoto sanasta *dievvá* = kukkula > kukkulat eli *tievat*. **10 E11: 564**

Jávráduvvâš – Jávrrádagaš (SA.1963) "*Jávrráđagaš*" Järvikäinen Säytsjärven ja *Ulcâ Sevžjáávoráš* -järven välissä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea, *jávráduvvâš* ~ *jávrrádagaš* = erityisen pieni järvimäinen vesialue; *jávri* ~ *jávri* = järvi > *jávrádâh* ~ *jávrrádat* = järveke > *jávráduvvâš* ~ *jávrrádagaš* = järvikäinen. **9 C16: 565**

Jeagelguolbba (AA/SA.1998) Kangasmaa Vetsijoen länsirannalla. Määriteosaselitys: ks. *Jeagelveivárri*, *guolbba* = kuolpuna. **1 C4: 566**

Jeagelveijávri (AA/SA.1998) "*Jeägelveäijávri*" Järvi Vetsikon kylästä 6 km itä-koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Jeagelveivárri*, *jávri* = järvi. **1 D3: 567**

Jeagelveivárri (AA/SA.1998) "*Jeägelveäivoarri*" Vaara Välimaasta 3 km etelään. Pohjoissaamea; *jeagil* = jäkälä, *vei* = genetiivin lyhentymä sanasta *veadji* = pienehkö joki, *várri* = vaara. **1 D3: 568**

Jeaggejárjoganjálmsuolu (SA.1963) "*Jeäggejavrjoganjálmsuolu*" Pieni saari Pautujärven puolenvälin itärannalla. Pohjoissaamea; *jeaggi* = jänkä, *jár* = genetiivin lyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *joga* = genetiivimuoto sanasta *johka* = joki, *njálm* = genetiivin lyhentymä sanasta *njálbmi* = suu. **10 H16: 569**

Jeagelsuolu (SA.1963) "*Jeägelsuolu*" Pieni saari Pautujärven Čearuvuohppenjárganiemen eteläpuolella. Pohjoissaamea; *jeagil* = jäkälä, *suolu* = saari. **10 H15: 570**

Jeggijávričielgi – Jeaggejárčielgi – Jeä'gǵjääu'rčioľj (SA.1963, JM) "*Jänkäjärvenharju*" Vaaranselänne Pautujärven kaakkoispuolella. Kartassa virheellisesti "*Jänkäjärvenharju*" Inarinsaamea, pohjoissaamea ja koltansaamea; *jeggi* ~ *jeaggi* ~ *jeä'gǵ* = jänkä, *jávri* ~ *jár* ~ *jääu'r* = lyhentymä sanasta *jávri* ~ *jávri* ~ *jäu'rr* = järvi, *čielgi* ~ *čielgi* ~ *čioľj* = selkä. **10 H16: 571**

Jeggijávrijuuhâ – Jeaggejárjohka "*Jeäggejavrjohka*" Joki Jänkäjärvestä *Jeggijávrijuuhâ*-lompolaihin. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Jeggijávrijuuhâ* ~ *johka* = joki. **10 H16: 572**

Jeggijávrijuuhâ – Jeaggejárjuohka "*Jeäggejavrijuohka*" Kaksi lompola Pautujärven kaakkoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Jeggijávrijuuhâ*, *juuhâ* ~ *johka* = joki. **10 H16: 573**

Jeggimoorâst (MM.1972) Pieni marasto Sammuttijärven Nimetönjärven koillispuolella. Inarinsaamea; *jeggi* = jänkä, *moorâst* = marasto. **15 E18: 574**

Jegginjargâ – Jeaggenjárga (SA.1963) "*Jeäggenjarga*" Niemi Pautujärven itärannalla. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Jeggimoorâst*, *njargâ* ~ *njargâ* = niemi. **10 H15: 575**

Jeggipottváarááš (VS) Vaara Turvejärven Pekkala -talosta 1,5 km pohjoiseen. Määriteosaselitys: ks. *Jeggimoorâst*, *pott* = lyhentymä sanasta *pottâ* = perä, *váarááš* = deminutiivimuoto sanasta *vääri* = vaara > vaaranen. **15 H19: 576**

Jienâjävřčummâ (SA.1963) Harjumainen kukkula Jääjärvien eteläpuolella. Inarinsaamea. Määriteosaselitys: ks. *Jienâjävřjuuhâ*, *čummâ* = kukkula. 10 H12: 577

Jienâjävřjuuhâ – Jiekñajárjohka (SA.1963) "*Jieñajavřjohka*" Joki Jääjärvistä Tuolpuojaan. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *jienâ* ~ *jiekñ* = jää, *jävř* ~ *jár* = lyhentymä sanasta *jävř* ~ *jävř* = järvi, *juuhâ* ~ *johka* = joki. 10 H13: 578

Jienâlisluohtâ ~ Kienâlisluohtâ (HA) "*Tšiegnalisluokta*" Lahti Iijärven Rovaniemien itäpuolella. Inarinsaamea; *jienâlis* ~ *kienâlis* = attribuuttimuoto sanasta *jienñâl* ~ *kienñâl* = syvä, *luohtâ* = lahti. 10 F16: 579

Jogačielgi (SA.1963) Selänne Ävlijärvistä 3 km etelään. Pohjoissaamea; *joga* = genetiivimuoto sanasta *johka* = joki > joen, *čielgi* = selkä. 11 J14: 580

Johttejárčielgi – (AA/SA.1998) Matala vaaranselänne *Coages Johttejävř*-järven länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. *Johttejävř*, *jár* = genetiivin lyhentymä sanasta *jävř* = järvi, *čielgi* = selkä. Irma Laitin tutkimuksen mukaan (Laiti 1995) *Johttejárčielgi* on *Coages Johttejävř*-järven koillispuolella ja *Coages Johttejárčielgi* kyseisen järven länsipuolella, jossa Ante Aikion mukaan on *Johttejárčielgi*. Irma Laiti käyttää muotoa *Goškes Johttejävř*, joka on inarinsaamen pohjainen. 9 D13: 581

Johttejárčuodjá – Juttjävřčuájá "*Johttijavřtšuodja*" Pitkä lahti *Johttejävř*-järven koillispäässä. Pohjoissaamea ja inarinsaamea. Määritteen alkuosaselitys: ks. *Johttejävř*, määritteen loppuosaselitys: ks. *Johttejárčielgi*, *čuodjá* ~ *čuájá* = pitkä kapea lahti, johon laskee tai josta laskee joki. 9 D13: 582

Johttejárjohka – Juttjävřjuuhâ (TII.1963) "*Johttijavřjohka*" Joki *Johtteluobbalat*-lompoloista Nikulasjärveen. Pohjoissaamea ja inarinsaamea. Määritteen alkuosaselitys: ks. *Johttejävř*, määritteen loppuosaselitys: ks. *Johttejárčielgi*, *johka* ~ *juuhâ* = joki 10 E14: 583

Johttejävř – Juttjävř (TII.1963) "*Johttijavř*" Suurehko järvi Utsjoen ja Inarin kuntien rajalla 9 km Petsikolta koilliseen. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *johtte* = yhdysosamuoto pohjoissaamen sanasta *johtti* = jutaja, jutava, (*johtit* = jutaa, kulkea), mutta inarinsaamen muoto (joka lienee alkuperäinen) ei vastaa tätä muotoa, vaikka on voinut olla äänteellisenä pohjana pohjoissaamen "*tulkinnalle*" (*johtti* olisi inarinsaameksi *jotte*). Ehkä muoto on alunperin lähtöisin koltansaamesta. (SA.2001), *jävř* ~ *jävř* = järvi. 9 D14: 584

Johtteluobbalat (AA/SA.1998) "*Johtteluobbalak*" Kaksi lompola *Johttejävř*-järven itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Johttejävř*, *luobbalat* = monikkomuoto sanasta *luoppal* = lompola. 9 D14: 585

Jokitörmänharju – Juhâpuolžâ (SA.1963) Koskikaltiojoen itäpuolella. Lähes suora suomennos inarinsaamesta. Originaalista puuttuu suomenkielisen "*törmä*"-sanasta vastike, joten täsmällinen suomennos olisi Jokiharju. 16 I18: 586

Jolinajänkä – Jolináájeggi (EH) Saurasvaarasta 4,5 km koilliseen. Mukaemasuomennos inarinsaamesta, jonka määriteosa on genetiivin deminutiivimuoto sanasta *jolinâš* = houkka > houkkanen. 15 G19: 587

Jorbajávri "*Jorbajávri*" Järvi Patonivan alapuolella. Pohjoissaamea; *gorba* on attributtimuoto sanasta *gorbbas* = pyöreä, *jávri* = järvi. 4 A7: 588

Jorgalančomat (AA/SA.1998) Kaksi kukkulaa *Goajtejávri*-järven (*Vuokŋoljávrrit*-järvistä läntisempi) luoteispuolella. Pohjoissaamea; *jorgalan* = aktiimuoto sanasta *jorgalit* = kääntää (esim. poroja), *čomat* = monikkomuoto sanasta *čopma* = kukkula (pyöreä). 4 D5: 589

Jorŋâsuálu (PP) Saari Rautaperäjärven Koivuniemi -talosta 0,8 km pohjoiseen. Inarinsaamea; *gorŋâ* = selkä (aapa), *suálu* = saari. Paikannimenä tarkoittaa yleensä ulointa saarta. 11 L15: 590

Joukkasjoki – Njukčajohka – Njuhčâjuuhâ "*Njuktšajohka*" Joukkasjärvestä Nikulasjokeen. Pohjoissaamea ja inarinsaamea, joista suora mukaelman omainen suomennos. 10 E14: 591

Joukkasjärvi – Njuhčâjávri – Njukčajávri (TII.1963) "*Njuktšajávri*" Nikulasjärvestä 3 km itään. Mukaemasuomennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. Järven länsirannalla on vanha kotasija. Siinä on ollut Henrik Matinpöika Mattuksen (*1847) kota (ks. *Hendrihvarrimjávri*) ja myöhemmin niin ikään kota mahdollisesti Henrikin jälkeläisten rakentamana. Määriteosaselitys: ks. Nikulasjoki. 10 E14: 592

Joutilasjärvi – Jyevdilâsjávri (JUM) Säytsjärven ja 4-tien välissä oleva matala kivikkoinen ja kalaton järvi. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 B17: 593

Jovnnaleageoaivi ~ Lávvoleageoaivi "*Jovnnaleägeoaivi*". Jälkimmäinen on uudisnimi ja katoamassa käytöstä (SA.2001). Vaara Pulmankijärven puolesta välistä 7 km länteen. Pohjoissaamea; *lávvu* = yhdysosalyhentymä sanasta *lávvu* = laavu, *Jovnnu* = Jouni, *leage* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *leahki* = laakso, *oaivi* = pää. 2 G3: 594

Juhaninjärvi – Juhháánjávri Pyöreähkö järvi Syysjärveltä 3,5 km itään. Suora suomennos inarinsaamesta, jonka määriteosan Juhanista ei ole varmaa tietoa, mutta voisi hyvinkin olla eräs kolmesta Juhani Högmanista (ks. Juhanin Kotajärvi). 14 C19: 595

Juhanin Kotajärvi – Juhháán Kuátsaijávri Turvejärven Pekkala -talosta 1,5 km luoteeseen. Kyseessä voisivat olla Supru-Juhani (Juhani Jouninp. Högman, 1888–1967), hänen setänsä Johan Daavidinp. Högman (*1879) tai hänen isoisänsä Johan Daavidinp. Högman (1834–1911). Lähes suora suomennos inarinsaamesta. Tarkempi suomennos olisi Juhanin Kotasijajärvi. 15 G19: 596

Juhánáá Šoddâmjävri (VS) Järvi Turvejärven Pekkala -talosta 2 km pohjois-lounaaseen. Inarinsaamea, jonka vapaa suomennos olisi Pikku-Juhanin Syntymäjärvi. Nimiselitys: ks. Juhanin Kotajärvi. 15 H19: 597

Jullâmâšjuuhâ (SA.1963) "Jullamâšjuuha" Pieni joki Vaijoen jängältä Iijärven lounaispäähen. Inarinsaamea; *jullâmâš* = mahdollisesti deminutiivinen aktiomuoto verbistä *juullâđ* = hioa, kuluttaa (pyöreäksi), *juuhâ* = joki. 10 E16: 598

Jullâmâšjuuvâviälmá (HA) *Jullâmâšjuuhâ*-joen alaosa ennen Iijärveä. Määriteosaselitys: ks. *Jullâmâšjuuhâ*, *juuvâ* = genetiivimuoto sanasta *juuhâ* = joki, *viälmá* = hitaasti virtaava joen osa. 10 E16: 599

Jullamojärvi – Juullâmjävri – Jollanjävri (TII.1963) "Jullamjävri" Lähes pyöreä isohko järvi Petsikosta 6 km itäkaakkoon. Mukaemasuomennos ja pohjoissaamennos inarinsaamesta; *julâluđ* = pyörityä (terästä), *juullâđ* ~ *jollat* = hioa, kuluttaa (pyöreäksi), *juulâs* = pyöristynyt kanto (lieassa pitoon). Järvi on lähes pyöreä, joten nimi lienee tullut siitä, että järvi on ikään kuin pyöristynyt tai pyöristetty. Vuoden 1899 yleiskartassa (Lapin Tiepiiri 1974) nimi on mukaeltu muotoon "Jullumajäyri", joten tästä voisi päätellä järven nimen olleen joskus toistasataa vuotta sitten mahdollisesti *Juullumjävri* = 'Pyöristetty järvi'. 9 D15: 600

Juohkešláijävri (AA/SA.1998) "Juohkešláijavri" Mierasjärven pohjoispäästä n. 15 km itä-koilliseen. Pohjoissaamea; *juohke* = jokainen > joka, *šláí* = genetiivin lyhentyminen sanasta *šladja* = laji, *jävri* = järvi. Järvessä on joka lajin kaloja (Laiti 1995). 10 E11: 601

Juohkešláijohka (AA/SA.1998) Joki *Juohkešláijävri*-järvestä Karpulijokeen. Määriteosaselitys: ks. *Juohkešláijävri*, *johka* = joki. 10 E13: 602

Juomusjärvi – Ánnáá Juoņâsjáávráš (SA.1963) Tuuruharjun länsipuolella Ulkujärven kohdalla. Lähes suora suomennos inarinsaamesta. *Ánnáá* = deminutiivinen genetiivimuoto nimestä *Ánná* = Anna, *jáávráš* deminutiivimuoto sanasta *jävri* = järvi > järvinen. 14 D20: 603

Juovajärvenlompolat – Juovâjávrluobbâlááh Juovajärven eteläpuolella Iijärven maantien itäpuolella. Harhaanjohtava mukaemasuomennos inarinsaamelaisesta paikannimestä; ks. *Juovâjávrrááh*, *jávri* = lyhentyminen sanasta *jävri* = järvi, *luobbâlááh* = deminutiivimuoto sanasta *luobâl* = lompola. 14 D19: 604

Juovajärvi – Juovâjävri Iijärven tien länsipuolella. Harhaanjohtava mukaemasuomennos inarinsaamelaisesta paikannimestä. Määriteosaselitys: ks. *Juovâjávrrááh*. 14 D19: 605

Juovâčielgjävrjuuhâ (EH) "Katajajoki" Joki Kiviselkäjärvistä Katosjärveen. Inarinsaamea; *juovâ* = louhikko, *čielg* = lyhentyminen sanasta *čielgi* = selänne, *jávri* = lyhentyminen sanasta *jävri* = järvi, *juuhâ* = joki. Suomenkielinen nimi sijoitettu 10 km liian koilliseen. 15 G18: 606

Juovâjávvrááh Kaksi pientä järveä Juovajärven ja Juovajärvelompoloiden välissä. Inarinsaamea; *juovâ* = louhikko ~ luolikko, *jávvrááh* = deminutiivinen monikkomuoto sanasta *jávri* = järvi > järviset. 14 D19: 607

Juovâjávrrjuuhâ Joki Juovajärvien ja Juovajärvilompoloiden välissä, laskee Niipijokeen. Määriteosaselitys: ks. *Juovâjávvrááh*, *jávrr* = lyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *juuhâ* = joki. 14 D19: 608

Juovânjargâ (HA) Iijärven Rovaniemen itäisin niemi. Määriteosaselitys: ks. *Juovâjávvrááh*, *njargâ* = niemi. 10 F16: 609

Juovssajávri (SA.1963) Lampi Sevettijärven Martinniemen tyvessä. Pohjoissaamea; *Juovssa* = genetiivimuoto nimestä *Juoksa* = Josef, *jávri* = järvi. 12 N13: 610

Juovva-Bárit Noin 3 x 5 km:n laajuinen tunturialue Vetsikon kylästä 2–6 km koilliseen. Alueelle merkitty "*Juovvoaivi*" on virheellinen (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *juovva* = louhikko ~ luolikko, *bárit* = monikkomuoto kaksitavuisesta sanasta, jonka merkitys ei ole tiedossa. 1 D3: 611, 1 C3: 611

Juovvačohkka "*Kardetšohkka*" Vaaranhuippu Utsjoen *Jorbajávri* -järvestä 4 km itään. Saamenkielinen nimi sijoitettu liiaksi länteen. Oikea paikka on idempänä (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Juovva-Bárit*, *čohkka* = huippu. 4 A7: 612

Juovvačopma (AA/SA.1998) Louhikkoinen kukkula Mierasjärven pohjoispäästä 9,5 km itä-koilliseen *Bajimuš Hávgajávri* -järven eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Juovva-Bárit*, *čopma* = kukkula (pyöreä). 9 D11: 613

Juovvanjarga (SA.1963) Niemi Pautujärven eteläpäästä 1 km pohjoiseen. Määriteosaselitys: ks. *Juovva-Bárit*, *njarga* = niemi. 10 G16: 614

Juovvaoaivvit (AA/SA.1998) "*Juovvaoaivvit*" Kolme vaaraa Kenesjärveltä 4–6 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Juovva-Bárit*, *oaivvit* = monikkomuoto sanasta *oaivi* = pää. 4 B9: 615

Juovva-Skállovárri Vaara Tsieskula-talosta 5 km koilliseen. Kartalla nimi merkitty 1,5 km liiaksi etelään, paikkaan, jossa on *Boaimmáščohkka* (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Juovva-Bárit*, *skállo* = genetiivimuoto sanasta *skállu* = sinkkiastia eli kasari, *várri* = vaara. 4 A8: 616

Juovvavárri (AA/SA.1998) "*Juovvavárri*" Vaara Utsjoen Leppälä -talosta n. 5 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Juovva-Bárit*, *várri* = vaara. 4 B10: 617

Justinvuopmi – Justemvyemi "*Justinvuobmi*" Noin 10 km pitkä vuoma, joka on suurimmalta osaltaan Norjan puolella. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *justin* ~ *justem* = aktiivimuoto verbistä *justit* ~ *justeđ* = jyystää (esim. tuuralla tai rautakan-gella), *vuopmi* ~ *vyemi* = vuoma. 7 O8: 618

Juullâmjuuhâ – Jollanjohka (TII.1963) "*Jullamjuuha*" Joki Jullamojärvestä Ruop-tujärveen. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. Jullamojärvi, *juuhâ ~ johka* = joki. 9 D15: 619

Juullâmuáivi – Jollanoaivi (TII.1963) "*Jullamoaiivi*" Koivuinen vaara Jullamojär-ven eteläpäästä 1 km lounaaseen. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosase-liitys: ks. Jullamojärvi, *uáivi ~ oaivi* = pää. 9 D16: 620

Juullâmuáivjávri "*Jullamoaiivijávri*" Pieni järvi *Juullâmuáivi*-vaaran lounaispuolel-la. Inarinsaamea. Määriteosaselitys: ks. Jullamojärvi, *uáiv* = lyhentymä sanasta *uáivi* = pää, *jávri* = järvi. 9 C16: 621

Juuvâšnjälmláássáš – Jogašnjálmme lássáš (SA.1963) Säytsjärven Purnulahden pohjoisin saari. Inarinsaamea ja pohjoissaamea, *juuvâš ~ jogaš* = deminutiivimuoto sanasta *juuhâ ~ johka* = joki, *njâlm ~ njálmme* = lyhentynyt genetiivimuoto ja ge-netiivimuoto sanasta *njâlmi ~ njálbmi* = suu, *láássáš ~ lássáš* = deminutiivimuoto sanasta *lássá* = pieni saari (laassa). 14 B17: 622

Juuvâšnjälmluohtâ – Jogašnjálmme luokta (SA.1963) Säytsjärven Purnulahden pohjoisin lahti. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Juuvâš-njälmláássáš*, *luohtâ ~ luokta* = lahti. 14 B17: 623

Juvvânjálmnjargâ (JHA) Niemi Iijärvessä Vaijoen suun pohjoispuolella. Inarin-saamea; *juvvâ ~ juuvâ* = genetiivimuoto sanasta *juuhâ* = joki, *njâlm* = lyhentymä sanasta *njâlmi* = suu, *njargâ* = niemi. 10 E16: 624

Jyevdilâsluohtâ (SA.1963) Altojärven läntisin lahti. Inarinsaamea; *jyevdilâs* = jou-tilas, *luohtâ* = lahti. 14 C20: 625

Jänisjärvi – Njuámmilâšjávri – Njoammelašjávri – Njuá'mmeljäu'rr (TII.1963, JM) "*Njoammelašjávri*" Sevettijärven pohjoispuolella. Osittainen suomennos, kol-tansaamennos ja täydellinen pohjoissaamennos inarinsaamesta; *njuámmilâš ~ njoammelaš* = deminutiivimuoto sanasta *njuámmil ~ njoammil* = jänis. Suomen yleiskartassa vuodelta 1908 nimi on inarinsaameksi "*Njoammilatsj-jäyri*" eli sama kuin nykyäänkin. 12 O12: 626

Jänispää – Njuámmiluáivi – Njoammeloaiivi – Njuá'mmelvuei'vv (TII.1963, JM) Sevettijärven pohjoispään luoteispuolella. Suora suomennos ja koltansaa-mennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. 12 N12: 627

Jänispäänhântä – Njuámmiluáivseeibuš – Njoammeoaiseaibbuš "*Njoammel-oaivveseäibbuš*" Sevettijärven pohjoispuolisen Jänisjärven luoteispuolella. Suora suomennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. 12 O11: 628

Jänkäjärvenselkä – Jeggijávrcielgi – Jeaggejárčielgi (SA.1963, JM) "*Jeäggejavr-tšielgi*" Nitsijärven pohjoispuolisen Jänkäjärven etelä- ja koillispuolella. Suora suomennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. 15 H17: 629, 11 I15: 629

Jänkäjärvi – Jeggijävri – Jeaggejávri – Jeä'ggjäu'rr (JM) Pautujärven kaakkoispuolella. Suora suomennos, pohjoissaamennos ja koltansaamennos inarinsaamesta tai inarinsaamennos pohjoissaamesta. 15 H17: 630

Järvelä Talo Iijärven lounaispäässä. 10 E16: 631

Jävildemjáávráš (SV) Pieni järvi Antin Kotajärven lounaispäästä 1,3 km luoteeseen vanhalla Siuttajoen talvikeinolla. Inarinsaamea; *jävildem* = aktiomuoto verbistä *jävildid* = nostaa jäkälää > jäkälännostaminen, *jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi > järvinen. 14 D20: 632

Jäviljävri (AS) Pieni järvi Partakon Pyhävaarasta 3 km länteen. Inarinsaamea; *jävvil* = lyhentymä sanasta *jävvil* = jäkälä, *jávri* = järvi. 15 G20: 633

Jävijnjargâ (MM.1972) Pieni niemi Sammuttijärven koillispuolella olevan Annanjärven länsirannalla lähellä pohjoispäätä. Määriteosaselitys: ks. *Jävijnjävri*, *njargâ* = niemi. 15 E17: 634

Jääjärvenjätkä – Jienâjävrijeggi – Jiekñajárjeaggi Jänkä Jääjärvien välissä. Suora suomennos ja pohjoissaamennos inarinsaamesta. 10 H12: 635

Jääjärvet – Jiekñajávrrit – Jienâjäävrih "Jiekñajávrrik" Kaksi järveä Čoalmmávoárrivaaran koillispuolella. Pohjoissaamea ja inarinsaamea. Suora suomennos pohjoissaamesta tai inarinsaamesta. 10 H12: 636

Jääjärvet – Jienâjäävrih – Jiõñjääu'rr (SA.1963, JM) Muutaman järven ryhmä Näätämön kylästä 4–6 km lounaaseen. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. 8 Q10: 637

Jääräjoki – Viercajohka Talo Pulmankijärven pohjoisosan länsirannalla. Mukaelmasuomennos pohjoissaamesta; *vierca* = pässi. 2 H2: 638

Jäävaara – Jienâvääri – Jiõñvää'rr (JM) Näätämön kylän lounaispuolella. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. 13 Q11: 639

K

Kaabilááduš (SV) Pieni lampi *Máárjálááduš*-lammen ja Törmänen-talon välissä Paksuamaassa. Törmänen-taltoa ei nykyään enää ole muualla kuin vanhemmissa kartoissa nimenä. Inarinsaamea, joka on saanut nimensä mahdollisesti Kaaperi Mujon (1890–1947) mukaan. Hän asui talvet Paksuamaassa ja kesät Säytsjärvellä. 14 C19: 640

Kaari-ááhu Kuátsaijävri ~ Ellii Kuátsaijävri (MM.1963, SA.1964) "Kaariááhukoatsaijävri" Pieni järvi Jullamojärven länsipuolella. Inarinsaamea; *Kaari* = Kaarina, *ááhu* = genetiivimuoto sanasta *ákku* = mummo, *kuátsai* = lyhentymä yhdyssanasta *kuátisaje* = kotasija, *jävri* = järvi. Ensimmäisessä tapauksessa (vanhempi nimi) on

kysymyksessä ”Panne-Gallaksen” eli ’Panne-puolison’ = Aslach Aslackzon Pannen (1697–1755) tai Aslach Aslaksen Bannen (1758–1816) puoliso Kaari-ákku ’Kaarina-muori’ (Paulaharju 1927 s. 102) ja jälkimmäisessä tapauksessa (nuorempi nimi) voisi kysymyksessä olla *Eelliš-ákku* = Elli-mummo, sukunimeltään Helander, joka vaikutti muinoin Pohjois-Inarin alueella. Ks. myös *Pänni-kálláa sátku*. Samuli Paulaharju (1927) kirjoittaa kirjassaan Takalappia s. 101:

”Kaaren-akka oli aikoinaan saanut maanitelluksi hoitoihinsa gufittarien (maahisten, kirj. lis.) porotokan ja onnen sellaisella välipuheella, ettei koskaan anna vieraalle porojansa, ei pahaista kisuraakaan, ei rahasta eikä ilman. Ja muori muisti aina välipuheensa. Yhdessä äijänsä kanssa Kaaren-akka aina juti Jäämerelle ja taas takaisin vanhoja keinojaan. Ja kun porot pudottelivat sarviaan, muori muisti aina ne vanhaan lappalaisten tapaan asettaa pystyyn jutamakeinon viereen. Niinpä Pannein tokka kasvoikin viimein valtavaksi eloksi. Sanotaan Panne-parin aikoinaan raitioineen 12 000:n suurlaumaa.”

Pannen poroelo siis kasvoi kasvamistaan, mutta aikanaan se myös loppuikin. Siitä Samuli Paulaharju (1927) kertoo kirjassaan Takalappia s. 102, seuraavasti:

”Suuresta porokarjastaan hurskas Panne-galles kyllä jakeli elukoita, kisoraporojakin anniskeli kaikille köyhille, kuka vain tuli kerjäämään. Mutta akka-Panne kyllä ei antanut. Hän marisi vain, kun ukko tuhiasi, ettei heille itselleen lopulta enää jää vetoporoakaan, jotta voitaisiin edes kotaa muuttaa. Mutta ukko-Panne vain paneskeli:

– Naa, kyllä me kota voidaan muuttaa . . . minä vedän yhden ahkion, ja sinä vedät toisen ahkion.

Eivätkä äijän porot loppuneet, vaikka hän niitä jakeli osattomille. Mutta tuli kerran vanha ruijalais-muori kerjäämään tappoporoa Pannen muorilta, eikä saanut. Sanoi Ruijan muori silloin Pannen muorille:

– Et antanut minulle, mutta vielä annatkin, kun tulee sellainen, joka ottaa . . . Oarjesta (koillisesta, kirj. lis.) ovat porosi tulleet ja oarjes-bieggaa (louna-tuuleen) ne taas menevätkin.

Ja pian sitten suuri susilauma tulikin, ajoi tokan järvelle – Panne-galles asusti silloin Kaaren-muorinsa kanssa Kaare-aahu-koatte-sai-jäyrillä, Juollomoaiven luona Inarin tunturimaassa – ja kaatoi kymmenittäin muorin poroja. Mutta kun Panne-galles antoi suden tappaman poron raadon Syysjärven Martille (Martti Sammelinpoika Mattus, 1796–1869, kirj. lis.), tuli vielä suuremmat tuhot. Panne-äijä ja Panne-muori olivat juuri ennättäneet suurlaumoineen Varennginniemielle, kun melkein koko tokka yhtäkkiä lähti jutamaan oarjes-bieggaa (louna-tuulta, kirj. lis.) kohden välittämättä vähääkään entisistä rajoista. Koutokeonoon asti porot mennä rynnistivät, ja sinne ne jäivät. Ja siitä ovat koutokeinolaisten porot vieläkin suivakoita ja valkoisia.”

9 C15: 641

Kaarsâhlááduš (EPA) Pieni pyöreä lampi Miihkalijärven eteläpäästä 100 m etelään. Inarinsaamea; *kaarsâh* = karsikko. *lááduš* = deminutiivimuoto sanasta *láddu* = lampi > lampinen. 11 K16: 642

Kaarttilompola – Kiärdooluobâl myös **Kärdiluobâl** ja **Kiärttooluobâl – Kää’rdluubbâl** (SA.1963, JM) ”*Keärdooluobal*” Ylimmäinen lompola Näätämojoessa. Mukaelmasuomenos ja koltansaamenos inarinsaamesta; *kiärdoo* = mahdollisesti

deminutiivinen genetiivimuoto sanasta *kiärdu* = pitkäsiima, vanne (SA.2001), *kär-di* = kaarre (erotusaita), *kiärttoo* = mukaelma sanasta *kiärdoo*. 11 I14: 643

Kahciipääččimladduuh (VA) Monta pientä lampea Iijärven Järvelä -talosta 1 km lounaaseen. Inarinsaamea; *kahcii* = kahdeksan kertaa, *pääččim* = aktiivimuoto verbistä *pääččiid* = ampua > ampuminen > ampuma, *ladduuh* = monikon deminutiivimuoto sanasta *lâddu* = lampi > lampiset. 10 E16: 644

Kakkârâsjáávráš (MM.1972) Pieni järvi Ruoptujärven eteläpäästä 1 km itä-koilliseen. Inarinsaamea; *kakkârâs* ~ *kakârâs* = kaakkuri, *jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi > järvinen. 9 D16: 645

Kalajärvi – Kyelijáávráš (SA.1963, MM.1972) Sammuittijärven itäpuolella olevan Annanjärven eteläpäästä 3,2 km itään. Lähes suora suomennos inarinsaamesta; originaalissa perusosa on deminutiivimuodossa. 15 F17: 646

Kaldoaivi – Gálddoaivi. Kaldoaivin erämaa-alueen nimitunturi. Nimiselitys: ks. *Gálddoaivi*. 5 G7: 646A

Kallojoki – Gállotjohka “Kallokjohka” Laskee Norjan puolelta rajan yli Näätämöjokeen. Mukaelmasuomennos pohjoissaamesta; *gállot* = poron otsanahasta ommeltu karvakenkä. 7 P9: 647

Kaltiojärvi – Käldeejávri Antin Kotajärven eteläpuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 D20: 648

Kaltiojärvi – Käldeejávri (SA.1963, MM.1972) Eteläisen Reppänjärven pohjoispään itäpuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 E18: 649

Kaltiojärvi – Gáldojávri (AA/SA.1998) *Johttejávri*-järven Keinolahden pohjukasta 3 km itään. Suora suomennos pohjoissaamesta. 9 D14: 650

Kansiahkionjärvi – Lohgeresjávri – Lokkerrisjávri (EPA) “*Lokkeresjavri*” Järvi *Pavdjávruájá*-lahden kaakkoispuolella. Suora suomennos ja inarinsaamennos pohjoissaamesta. Järven rantaan on kertomuksen mukaan hajonnut kansiahkio (EI.1933). 11 I15: 651

Kapteeninlampi – Kapteenlááduš (MUM) **Kapteenjáávráš** (JUM) Syysjärven koillispuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 C18: 652

Karhuvaara – Kuobžävääri – Guovžavárri – Kuobžžvää’rr (SA.1963, JM) Petsijärven eteläpäästä 2,5 km länteen. Suora suomennos, pohjoissaamennos ja kolntansaamennos inarinsaamesta. 11 K14: 653

Karilampi – Gárggoláttu Talo Mierasjärven itäpuolella. Suora suomennos pohjoissaamesta. 9 B13: 654

Karpulijoki – Gárbboljohka (AA/SA.1998) Joki Karpulijärvestä Nikulasjärveen. Mukaemasuomennos pohjoissaamesta, jonka merkitys ei ole tiedossa, vaikkakin se viittaisi pohjoissaamen sanaan *gárbbis* = pienehkö vene. 10 E13: 655

Karpulijärvi – Gárbboljávri (AA/SA.1998) ”*Karbuljavri*” Mierasjärven pohjoispäästä 15 km itään. Määriteosaselitys: ks. Karpulijoki. 10 F12: 656

Karpulivaara – Gárbbolvárri (AA/SA.1998) ”*Karbulvarri*” Mierasjärven pohjoispäästä 15 km itään. Määriteosaselitys: ks. Karpulijoki. 10 E12: 657

Kaskoojävrrjuuvâš (SA.1963) Pieni joki Juhanin Kotajärvestä Nitsijärven turvejärveen. Inarinsaamea; *kaskoo* = keskellä, *jávrr* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *jávri* = järvi, *juuvâš* = deminutiivimuoto sanasta *juuhâ* = joki. 15 G19: 658

Kaskoojävrrnjargâ (MM.1972) Sammuttijärven pohjoispuolisen Ulasjärven itäranalla. Määriteosaselitys: ks. *Kaskoojävrrjuuvâš*, *njargâ* = niemi. 15 E17: 659

Katosjärvi – Kádusjávri Saurasvaarasta 3 km pohjoiseen. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 G19: 660

Katriinajärvi – Gáhterinjávri – Katrinjávri – Katrinjäu’rr (SA.1963, JM) ”*Katrinjavri*” Sevettijärven Ahvenjärvelle menevän hiekkatien pohjoispuolella. Suora suomennos, inarinsaamennos ja koltansaamennos pohjoissaamesta. Katriinan henkilöllisyydestä ei ole tietoa. 12 M13: 661

Katrinčuálmi – Gáhterinčoalbmi (SA.1963) Kapeikko eli salmi Katriinajärvässä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *Katrin* ~ *Gáhterin* = Katriina, *čuálmi* ~ *čoalbmi* = salmi. 12 M13: 662

Kádusluobâl ”*Kádusluobal*” Katosjärveltä 2 km lounaaseen. Inarinsaamea; *kádus* = lyhentymä sanasta *kááđus* = katos, *luobâl* = lompola. 15 F19: 663

Kárcculuobâl (EPA) Pieni lompola Näätämöjoen eteläpuolisen Luolajärven länsipäästä 1,5 km länsi-luoteeseen *Kuovđâšmjuuhâ*-joessa. Inarinsaamea; *kárccu* = koverrettu kaukalo, ruuhi tai allas, *luobâl* = lompola. 12 O11: 664

Kedginjargâ (TII.1963) Pieni niemi Jullamojärven pohjoisosan länsirannalla. Inarinsaamea; *kedgi* = kivi, *njargâ* = niemi. 9 D15: 665

Kedgiporkielâs – Geadgeborgielas ”*Keäđgeporkielas*” Maanniemeke Iijärven pohjoispuolella Vaijoen itäpuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *kedgi* ~ *geadgi* = kivi, *pore* ~ *borri* = kumpare, *kielâs* ~ *gielas* = niemeke. Pohjoissaamen yhdyssana *geadgeberri* oli muinainen kalan- ja lihansäilytyspaikka (maakuoppa) eli purnu (inarinsaameksi *puornâ*). 10 G13: 666

Kehäjärvi – Kehájávri (SA.1963) Niipijoen ja Reppänäjokisuun itäpuolella Niipijärven kohdalla. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 D19: 667

Keinolahti – Kiäinuluohat – Geaidnoluokta (JUM) Säytsjärven eteläisin lahti. Suora suomennos ja pohjoissaamennos inarinsaamesta. 14 B17: 668

Keinolahti – Kiäinuluohat – Geaidnoluokta (TII.1963) ”*Keäjdnuokta*” Eteläisin lahti *Johttejávri*-järvessä. Suora suomennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. 9 D14: 669

Keino-oja – Kiäinujuuhâ (SA.1963, MM.1972) Pieni oja etelästä Sammuttijärven eteläpäähän. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 D18: 670

Kenesjärvi – Ganešjávri Pitkä järvi Utsjoen tien varrella. Määriteosaselitys: ks. *Ganešguoika*. 4 A9: 671

Kenestupa – Ganeštohp Kenesjärven eteläpäässä, joka on ollut aikoinaan autiotupa. Määriteosaselitys: ks. *Ganešguoika*. 4 A10: 672

Kenttäsaari – Kieddsuálu (JUM) Syysjärven suurin saari. Suora suomennos inarinsaamesta. Saarella on muinoin asuttu, koska siellä on vanha kenttä, joka enää ei ole havaittavissa. 14 B19: 673

Kenttäsaari – Kieddsuálu (MM.1972) Säytsjärven suurin saari. Suora suomennos inarinsaamesta. Saarella asui *Čuávva-Piättâr*, pohjoissaameksi *Čoavvá Biehttár* (*1789 Inarissa, †1851 Norjan Pulmangissa) = Pehr Andersson Saua (Sauva Pekka), joka oli mahdollisesti inarinsaamelainen (SA.2001) ja muutti myöhemmin Norjan Pulmankiin. 14 C17: 674

Kenttäsaari – Kieddsuálu (MM.1972) Sammuttijärven suurin saari. Suora suomennos inarinsaamesta. Saarella asui muinoin ilkeä mies, jota kutsuttiin Ihmissyöjä Iijärven Uulaksi (EI.1933 ja Itkonen Tuomo 1981 s. 72). Iijärven Uula oli ilmeisesti sama henkilö, josta Tuomo Itkonen (1981) kertoo kirjassaan ”*INARI Inarin kirkkojen paimenten muisto*” (s. 72–74), koska Inarin kunnassa ei ole tietävästi tapahtunut muita ihmissyöntitapauksia. Muistitieto vain ”*muistaa*” väärin. Tuomo Itkosen kirjassa (Itkonen Tuomo 1981) miehen nimi oli ”*Uula Uulanpoika Valle*” ja kannibalismiasia tapahtui v. 1768 Norjan ja Suomen rajan läheisyydessä ”*Sounnusvaarassa*” (ilmeisesti *Čuomasvárr* ”*Tsuomasvaara*”), kun hän oli palaamassa lapsineen, 9-vuotiaan Ellin ja 5-vuotiaan Pekan kanssa Norjasta. Vaimo oli jo sitä aikaisemmin kuollut Norjassa ollessaan. Asioiden eteneminen ei ole yhteneväinen Erkki Itkosen selityksen (EI.1933) ja A. V. Koskimiehen sekä T. I. Itkosen ”*Inarinlappalaista kansantietoutta*” -kirjan (Koskimies & Itkonen 1978) mukaan. Erkki Itkosen selvityksen ja Juhani Nuorgamin kertomuksen mukaan (Inari, Erkki EI.1933 1. Aarneniemi – Mutajärvi) Uula tappoi vaimonsa ja pari poikaansa, silpoi ruumiit ja pani lihat orteen savustumaan. Eräs pojista pääsi pakoon (Itkonen Tuomo 1981 s. 270). Hänen kauttaan tuli tieto rikoksesta nimismiehelle, joka mentyään murhaajaa pidättämään tapasi tämän parhailaan vaimon kylkeä paisutamassa. Juhani Nuorgamin mukaan Uula tapettiin siihen paikkaan. Tuomo Itkosen mukaan ”*Uula Vallen*” asia käsiteltiin Inarin käräjillä 20.2.1769, mutta koska rikos oli niin hirveä, niin se alistettiin Svean hovioikeuteen ja sieltä edelleen kuninkaalle. Vihdoin kuninkaallisella kirjeellä 23.1.1771 määrättiin, että Valle tuo-

mittaisiin loppuiäkseen Viaporin linnaan ja papiston tulisi ahkerasti opettaa ja koettaa istuttaa hänelle kristillisen uskon ymmärtämistä. 15 E17: 675

Kerristoijumjävi (MM.1972) Pieni järvi Eteläisen Reppänjärven eteläpäästä 0,5 km länteen. Inarinsaamea; *kerris* = genetiivimuoto sanasta *kerris* = ahkio > ahkion, *toijum* = aktiomuoto verbistä *toijuđ* = taittua > taittuma, *jävi* = järvi. Ei ole tiedossa, keneltä on ahkio taittunut. 15 E18: 676

Kesäkenttä Talo Syysjärven eteläpäässä. Uula (Olli) Heikinpoika Mattus (1898–1965) asui siinä. 14 B19: 677

Kidisjoki – Gidešjohka Talo Utsjoen Patonvassa. Mukaelmasuomennos pohjois- saamen nimestä, jonka määriteosan merkitys ei tiedossa. 4 A7: 678

Kieddsuolluučuálmi (MM.1972) Salmi Sammuttijärven Kenttäsaaren ja mantee- reen välissä. Inarinsaamea, *kiedd* = lyhentymä sanasta *kieddi* = kenttä, *suolluu* = genetiivimuoto sanasta *suálu* = saari, *čuálmi* = salmi. 14 D17: 679

Kiesjoenlahti – Kiesjuvluohtâ Säytsjärven eteläosassa. Kiesjoki, jonka alimmai- sen osan nimi on *Suávviljuuhâ* (Harrijoki), laskee siihen. Mukaelmasuomennos inarinsaamesta. Määriteosaselitys: ks. Kiesvaara. 14 C17: 680

Kiesjoki – Kiesjuuhâ (TII.1963) "*Kiesjohka*" Kiesjärviin pohjoisesta. Määriteosa- selitys: ks. Kiesvaara. 14 C17: 681

Kiesjärvet – Kiesvärjäävrih (MM.1972) Kaksi järveä Säytsjärven ja Kiesvaaran välissä. Mukaelmasuomennos inarinsaamesta, originaalissa on määritteen lisänä *vär* = genetiivimuotoinen lyhentymä sanasta *vääri* = vaara > vaaran. Määriteosa- selitys: ks. Kiesvaara. 14 C17: 682

Kiesvaara – Kiesvääri (TII.1963) Nelihuippuinen vaara Säytsjärven eteläosan itä- puolella. Mukaelmasuomennos inarinsaamen nimestä, jonka määriteosan merki- tys ei ole tiedossa, vaikka se viittaisikin sanoihin *kiessâđ* = kääriä tai *kiässáá* = kesäinen. 14 C17: 683

Kiesvaaranjänkä – Kiesvärjeggi (TII.1963) "*Kiesväärijeggi*" Suuri suo Kiesvaaran etelä- ja itäpuolella. Mukaelmasuomennos inarinsaamesta, originaalissa on mää- ritteen lisänä *vär* = genetiivimuotoinen lyhentymä sanasta *vääri* = vaara > vaaran. Määriteosaselitys: ks. Kiesvaara. 14 C18: 684

Kiesvärnjargâ (MM.1972) Niemi Sammuttijärven eteläpään länsirannalla Heinä- ojan suun pohjoispuolella. Määriteosaselitys: ks. Kiesvaara, *vär* = genetiivimuo- toinen lyhentymä sanasta *vääri* = vaara > vaaran, *njargâ* = niemi. 14 D18: 685

Kirakkavaara – Karehâšpuolžâ (SA.1963) "*Karehašpuoldša*" Kirakkavaaran pohjoispuolella. Osittainen mukaemasuomennos inarinsaamesta; *karehâš* = deminutiivimuoto sanasta *kaareeh* = uros peura tai 3-vuotias kerokaulainen (hangannut kaulansa lähes paljaaksi) uros poro *vyeveers* = vuorso (EPA), *puolžâ* = harju.

12 P11: 686

Kirkaskaltio – Šeliskäldee (MM.1972) Pyöreä lampi Sammuttijärven Jaakobinkaltio -talosta 2,5 km itään. Suora suomennos inarinsaamesta.

15 F17: 687

Kiškodemjävri – Gaikkodanjävri (EPA) "*Kaihkodamjavri*" Järvi Pikku-Pelsasta 1,5 km itään. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *kiškodem* ~ *gaikkodan* = aktiivimuoto sanasta *kiškodiđ* ~ *gaikkodit* = reviskellä, *jävri* ~ *jávri* = järvi.

11 J16: 688

Kitti-Andârâs čuálmi (JUM) Matala salmi Syysjärven Kenttäsaaren pohjoispuolella. Inarinsaamea; *čuálmi* = salmi. Kyseessä mahdollisesti Andaras Hansinpoika Kitti (1844–1926), joka kahlasi salmen kohdalta saareen varastaakseen lampaita. Syysjärveläiset pitivät niitä siellä kesäisin.

14 B19: 689

Kittilompola – Gihteluoppal – Kittiluobâl (SA.2000) Lompola ja talo *Uáivušvääri*-vaaran ja Siuttajoen välissä. Erkki Itkonen kertoo:

"Tämän lompolan rannalle oli Lemetti-Niiles Kitti (Niiles Klemetinpoika, *1863, kirj. lis.) rakentamassa taloa, mutta rakennushirsiä hakatessaan löi renki kirveellä jalkaterän poikki. Tapa oli sellainen, että jos joku rakennusmiehistä taloa tehtäessä loukkaa itsensä, pitää työ jättää kesken. Jos vielä jatkaisi talon tekoa, se olisi 'vastoin Luojan tahtoa', kuten sikäläinen sanonta kuului. Lemetti-Niila jätti työn kesken ja möi hirret Niiles-Jouni Nuorgamille (Jouni Niileksenpoika Nuorgam *1861, kirj. lis.), joka sivullisena kyllä oli vapaa rakentamaan talon samalle paikalle" (EI.1933).

15 G17: 690

Kivijärvenvaara ~ Pirivaara – Piiritvääri (EPA) "*Pirivaara*" Näätämöjoen ja Kivisaarijärven välissä. Suomenkielinen rinnakkaisnimi mukaelma inarinsaamesta; *Piirit* = Pirita ~ Priitta.

7 P9: 691

Kivilampi – Kedgilááduš (SA.1963) Sammuttijärven itäpuolisen Nimetönjärven itäpuolella. Suora suomennos inarinsaamesta.

15 E18: 692

Kiviniemi – Kedginjargâ (JUM) Syysjärven eteläosan länsirannalla. Suora suomennos inarinsaamesta.

14 B19: 693

Kivisaarijärvi – Kedgisuáluujävri – Geadgesuolójävri (TII.1963) Suurimmalta osalta Norjan puolella oleva järvi valtakunnan rajalla Näätämöjoen pohjoispuolella. Suora suomennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. Yleiskartassa vuodelta 1908 (Maanmittauksen ylihallitus 1908) "*Onharjäyri*", joka määriteosaltaan viittaisi koltansaamen kieleen.

7 P9: 694

Kiviselkä – Juovâčielgi "*Juovvatšielgi*" Louhikkoinen selkä Nitsijärven Pekkala-talosta 7,5 km pohjois-luoteeseen. Suora suomennos inarinsaamesta.

15 G18: 695

Kiviselkäjärvet – Juovâcielgjäävrih "Juovvatšielgejavrrik" Kaksi perättäistä järveä koillis-lounaissuunnassa Nitsijärven Pekkala -talosta 6,5 km luoteeseen. Suora suomennos inarinsaamesta. Saamenkielinen nimi kartalla pohjoissaameksi, vaikka alue on inarinsaamenkielinen. 15 G18: 697, 15 H18: 696

Kiäinuáivi – Geaidnoaivi (TII.1963) "Keinoaivi – Keäjnuoajoi" Vaara Johttijávri-järven eteläpään kaakkoispuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *kiäinu* ~ *geaidno* = keino (reitti), *uáivi* ~ *oaivi* = pää. 9 D14: 697

Kiäinujvkierâjävri (MM.1972) Pieni järvi Sammuttijärven eteläpäästä 1,5 km etelään. Inarinsaamea; *kiäinu* = keino (reitti), *juv* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *juuhâ* = joki > joen, *kierâ* = latva, *jävri* = järvi. 14 D18: 698

Kiäinujvroto (MM.1972) Tiheikkö Sammuttijärven eteläpuolisen Keino-ojan itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Kiäinujvkierâjävri*, *roto* = lehto. 14 D18: 699

Kiäinuluovtmoorâst (JUM) Marasto Säytsjärven Keinolahden eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Kiäinujvkierâjävri*, *luovt* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *luohtâ* = lahti > lahden, *moorâst* = marasto. 14 B18: 700

Kodanselkä – Kuááácielgi (JUM) "Kotaselkä – Koahetšielgi" Kodanselkäjärvien ja Syysjärven välissä. Lähes suora suomennos inarinsaamesta. Kartassa oleva "Kotaselkä" on sikäli väärin, että originaalissa määriteosa on genetiivin deminutiivimuodossa. Saamenkielinen nimi on karttaan kirjoitettu pohjoissaameksi, vaikka alue on selkeästi inarinsaamenkielinen. 14 C19: 701

Kodanselkäjärvet – Kuááácielgjäävrih (MM.1972) Kaksi järveä Syysjärven pohjoispään itäpuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 C18: 702

Kodojuuhâ Joki Kutujärvestä Säytsjärveen. Inarinsaamea; *kodo* = kutu, *juuhâ* = joki. 14 B17: 703

Kodojuuhâ "Kodđojohka" Joki etelästä Iijärven Paahumjävri-järveen. Nimiselitys: ks. ylempi *Kodojuuhâ*. Saamenkielinen nimi kirjoitettu pohjoissaameksi, vaikka alue on inarinsaamenkielinen. 10 F16: 704

Kodojuvjeggi (JUM) Jänkä Syysjärven pohjoispäässä Kutujoen länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. *Kodojuuhâ* (ylempi), *juv* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *juuhâ* = joki, *jeggi* = jänkä. 14 C18: 705

Kodoluohtâ (MM.1972) "Kodoluokta" Lahti Jullamojärven luoteiskulmalla. Kartassa oleva saamenkielinen nimi on määriteosaltaan inarinsaamea ja perusosaltaan pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Kodojuuhâ*, *luohtâ* = lahti. 9 D15: 706

Kodovääri (MM.1972) Vaara Jullamojärven pohjoispään luoteispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Kodojuuhâ*, *vääri* = vaara. 9 D15: 707

Koiranhäntäjávri (AA/SA.1998) Järvi *Vuolit Háltejávri* -järven itäpuolella. Erikoinen nimi, koska määriteosa on suomen kielellä, mutta perusosa pohjoissaamenkielellä, *jávri* = järvi. 4 D6: 708

Koivuvara – Suáhivääri – Soahkevárri – Sue'Kkvää'rr (EPA, JM) Pyöreä vaara valtakunnanrajan tuntumassa Kivisaarijärven länsipuolella. Suora suomennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta sekä suora koltansaamennos suomen kielestä. 7 O9: 709

Kolmâkäldeenjargâ (SA.1963) Nitsijärven Turvejärven itärannalla. Inarinsaamea; *kolmâ* = kylmä, *käldee* = kaltio, mutta myöskin avanto, *njargâ* = niemi. 15 H20: 710

Kontinpaistamajärvi – Oodâčieskâmjávri – Adđančieskanjávri "*Áđđamtšieskamjavri*" Rautujärven ja Näätamöjoen välissä. Osittainen suomennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta; *čieskâđ* ~ *čieskat* = halkaista konttiluuta. Yleiskartassa v. 1908 nimi on "*Odtapasseemjävri*" eli suomennos olisi sittenkin korrekki ja sen mukaan paikan inarinsaamen nimikin olisi **Oodâpasseemjávri**. 12 M12: 711

Korñiistállâmkaavâ – Gorgñestallangávva (SV, VAH) Poukama *Lávunjargâ*-niemen eteläpuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *korñiistállâm* ~ *gorgñestallan* = nouseskelu (maalle), *kaavâ* ~ *gávva* = poukama. 14 B17: 712

Korkiamarasto – Ollâmoorâst (SA.1963) Sammuttijärven eteläpään länsipuolella. Mukaemasuomennos inarinsaamesta. 14 D18: 713

Korretoja – Gorrehatája Talo ja Utsjoen vesistöön laskeva oja Mieraslompolasta 7 km Utsjoen suuntaan. Mukaemasuomennos pohjoissaamesta; *korrehat* = paikka, josta nousta maalle. 9 B11: 714

Koskâčuájá (PP) *Ryevdipohsuálui*-saaren itäpuolella oleva pitkä lahti. Määriteosaselitys: ks. *Koskâčummâ*, *čuájá* = pitkä lahti (suoja). 11 L15: 715

Koskâčummâ (JUM) Petsikkotuntureitten keskimäinen huippu, jossa oli myös poroerotusaita ja erotuksia pidettiin vielä 1970-luvulla. Inarinsaamea; *koskâ* = keski, *čummâ* = kukkula. 9 B15: 716

Koskâjävrluohtâ (EPA) Välijärven toiseksi itäisin lahti. Inarinsaamea; *koskâ* = väli, *jävri* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *jávri* = järvi, *luohtâ* = lahti. 11 K16: 717

Koskâmušmoorâst (VA) Marasto Iijärven Järvellä-talosta 1,5 km lounaaseen. Yksi kolmesta *Äijihkuátimoorâst*-marastoista. Määriteosaselitys: ks. *Koskâmušroto*, *moorâst* = marasto. 10 E16: 718

Koskâmušroto (MM.1972) Tiheikkö eli lehto Ruoptujoen itärannalla. Inarinsaamea; *koskâmuš* = keskimäinen, *roto* = tiheikkö. Näitä tiheikköjä Ruoptujoen varrella on kolme. 14 D17: 719

Koskâmuš Silesluobâl – Gaskkamuš Silisluoppal "*Kâskamuš Silisluobbal*" Kes-
kimmäinen lompola Silisjoessa. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *koskâmuš* ~ *gask-*
kamuš = keskimäinen, *siles* ~ *silis* = attribuuttimuoto sanasta *sile* ~ *silli* = peh-
mentynyt tai laiha kala, uupunut eläin, *luobâl* ~ *luoppal* = lompola. 6 K9: 720

Koskâsiiluhtâ (SA.1963) "*Koskasijluhta*" Sammuttijärven pohjoispään läntisin
lahti. Inarinsaamea; määriteosa viittaisi genetiivimuotoiseen sanaan *koskâsâš* =
välinen > välisen, *luhtâ* = lahti. 15 E17: 721

Koskikaltiojoki – Kuoškkulluujuhâ – Kâ'šškkalddijokk Koskikaltiojärvistä
Nitsijärveen. Nimiselitys: ks. Koskikaltiojärvi. 16 I18: 722

Koskikaltiojärvi – Kuoškkulluujävri – Kâ'šškkalddijäu'rr (SA.1963) Nitsijär-
ven Suoanperästä 3 km länsi-luoteeseen. Suora suomennos ja koltansaamennos
karttaan merkitystä inarinsaamen paikannimestä "*Kuoškâkäldeejävri*", joka on nit-
sijärveläisten mukaan virheellinen. Myös Samuli Aikio v. 1963 ja T. I. Itonen v.
1963 luovuttamassaan aineistossa ovat kirjanneet nimen *Kuoškkulluu*-muodossa.
Sanatarkka suomennos siis olisi 'Koskikuulujärvi', koska *kulluu* on sanan *kulluđ* =
kuulua kielteinen tai imperatiivimuoto. 16 I17: 723

Kossânjargâ (EPA) Hoikka niemi Miihkalijärven eteläosan itälaidalla. Inarinsa-
amea; *kossâ* = paksu (pyöreistä esineistä tai lumesta), *njargâ* = niemi. Niemi on yh-
tä korkea kuin kapeakin, joten se on paksu. 11 K16: 724

Kosseennâm (TII.1963) Laajahko maanselkä Altojärven ja Tarvojärvien välissä.
Inarinsaamea; *koss* = lyhentynyt attribuuttimuoto sanasta *kossuv* = paksu (pyö-
reistä esineistä tai lumesta), *eennâm* = maa. 14 C19: 725

Kosseennâmčielgi (HEV) *Kosseennâm*-maanselän jatke Ala-Tarvojärven pohjois-
pään itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Kosseennâm*, *čielgi* = selkä. 14 C19: 726

Koškejävri (EPA) Järvi Miihkalijärven eteläpäästä 4,5 km luoteeseen. Määriteosa-
selitys: ks. *Koškekuoškâ*, *jävri* = järvi. 11 J15: 727

Koškekuoškâ (MM.1972) Koski *Käđirkuátkujuuhâ*-joessa Kutujoen luusuan ylä-
puolella. Inarinsaamea; *koške* = attribuuttimuoto sanasta *koškes* = kuiva (matala),
kuoškâ = koski. 14 C18: 728

Koškeluhtláássâš (MM.1972) Pieni saari Sammuttijärven Kuivalahdessa. Inarin-
saamea; *koške* = attribuuttimuoto sanasta *koškes* = kuiva (matala), *luht* = lyhen-
tymä sanasta *luhtâ* = lahti, *láássâš* = pieni saari (luoto). 14 D17: 729

Koškeluhtmoorâst (MM.1972) Sammuttijärven *Räigkiädgáánjargâ*-niemen län-
sipuolella. Määriteosaselitys: ks. *Koškeluhtláássâš*, *moorâst* = marasto. 14 D17: 730

Koškisjuuhâ (MM.1972) "*Koškesjuuha*" Joki Kuivajärvestä Sammuttijärven poh-
joispäähän. Inarinsaamea; *koškis* = attribuuttimuoto sanasta *koškes* = kuiva, *juuhâ*
= joki. 15 E17: 731

Koškisjuvnjargâ (HIM) Niemi Sammuttijärvessä *Koškisjuuhâ*-jokisuun eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Koškisjuuhâ*, *juv* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *juuhâ* = joki > joen, *njargâ* = niemi. 15 E17: 732

Koškisjävrmoorâst "*Koškamjavormâras*" Pitkä marasto Iijärven lounaispäästä 3 km länteen. Määriteosaselitys: ks. *Koškisjuuhâ*. Saamenkielinen nimi on kirjoitettu topografiseen karttaan perusosaltaan pohjoissaameksi mutta määriteosaltaan inarinsaameksi; *koškâm* = heitellyt ~ nakellut tai heittelemine ~ nakkelemine. Määriteosaselitys: ks. *Koškisjuuhâ*, *jävr* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *jäveri* = järvi, *moorâst* = marasto. 10 E16: 733

Kotalompola – Goahtesailáttu – Kue'ttluubbâl (JM) Sevettijärven Varpuniemi -talosta 1,5 km luoteeseen. Mukaemasuomennos pohjoissaamesta ja koltansaa-
mennos suomen kielestä; *sai* = genetiivin lyhentymä sanasta *sadji* = sija, *láttu* = lampi. 12 N13: 734

Kotasijajärvi – Kuátsaijáávráš (SA.1963) Pieni järvi Paksumaa-talon koillispuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 C20: 735

Kuáduieennâm (MM.1972) Kuolpuna Reppänäselän Tupajärven länsipuolella. Inarinsaamea; *kuádui* = juurakko, *eennâm* = maa. 15 E18: 736

Kuáđhu-uáivi – Guotkkoaiivi "*Kuotkoaiivi*" Korkein vaara Iijärven ja Pautujärven välissä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *kuáđhu* ~ *guotkko* = genetiivimuoto sanasta *kuátku* ~ *guotkku* = kannas, *uáivi* ~ *oiivi* = pää. 10 G16: 737

Kuáivvááráš (TII.1963) "*Koáivvááráš*" Pieni vaara Jullamojärven pohjoispäästä 2 km itään. Inarinsaamea; *kuáiv* = mahdollisesti lyhentymä verbistä *kuáivuđ* = kaivaa tai sanasta *kuáivu* = lapio, *vááráš* = deminutiivimuoto sanasta *vääri* = vaara. 9 D15: 738

Kuálsilássááh (SA.1963) Kaksi pientä saarta Iijärven Rovaniemen pohjoispään koillispuolella. Inarinsaamea; *kuálsi* = koskelo, *lássááh* = monikon deminutiivimuoto sanasta *lássá* = pieni saari (luoto). 10 F15: 739

Kuánnilâš (SA.1963) Kosteikko Näätämöjoessa Iijärven ja Kaarttilompolan välissä. Inarinsaamea; *kuánnilâš* = deminutiivimuoto sanasta *kuánnil* = kosteikko (hietaasti virtaava joen osa). 11 I14: 740

Kuárláddu – Guorroláttu (SV) Lampi Iijärven maantien ja Törmänen-talon välissä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *kuáru* ~ *guorro* = kurja tai mitään tekemätön lampi esim. kalaston suhteen, *láddu* ~ *láttu* = lampi. 14 C19: 741

Kuátičuálmi (MM.1972) Salmi Säytsjärven *Lávunjargâ*-niemen ja *Päikkinjargâ*-niemen välissä. Inarinsaamea; *kuáti* = kota, *čuálmi* = salmi. 14 C17: 742

Kuátiluohtâ (MM.1972) "*Koatiluohhta*" Lahti Jullamojärven lounaiskulmalla, jonka rannalla on ollut aikoinaan Mujon perhekunnan kalastuskammi, josta nimi. Määriteosaselitys: ks. *Kuátičuálmi, luohthâ* = lahti. 9 D16: 743

Kuátinjargâ – Gohtenjarga (SA.1963) "*Kohtenjarga*" Niemi Pautujärven eteläpäästä 2 km pohjoiseen. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Kuátičuálmi, njargâ ~ njárga* = niemi. Lemetti-Niiles Kitti (Niiles Klemetinpoika, *1863, kirj. lis.) asui tässä niemessä (EI.1933). 10 G16: 744

Kuátisuánju (MM.1972) Pieni heinäjänkä Sammuttijärven Jaakobinkaltio -talosta 0,7 km etelä-lounaaseen. Määriteosaselitys: ks. *Kuátičuálmi, suánju* = rimpisuo (letto). 15 E17: 745

Kuátiävži (MM.1972) Rotko *Ruáptuvärmoorâst*-maraston eteläpäässä. Määriteosaselitys: ks. *Kuátičuálmi, ävži* = rotko. 9 D16: 746

Kuátku – Guotku "*Kuotku*" Kannas Iijärven ja Pautujärven välissä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *kuátku ~ guotku* = kannas. 10 G15: 747

Kuávžurjávrááh Kaksi pientä järveä Villavaaran eteläpuolella. Inarinsaamea; *kuávžur* = taimen, *jávrááh* = monikon deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi > järviset. 7 N10: 748

Kuávžurjávri (EPA) Järvi *Ruossâjávri*-järven itäpuolella, josta laskujoki Raanujoaan. Määriteosaselitys: ks. *Kuávžurjávrááh, jávri* = järvi. 7 N9: 748A

Kuávžurjuuhâ (EPA) Joki *Kuávžurjávri*-järvestä Raanujoaan. Määriteosaselitys: ks. *Kuávžurjávrááh, juuhâ* = joki. 7 N10: 748B

Kuhesjienâsjávri (MM.1972) "*Namatesjávri*" Pitkähkö järvi Sammuttijärven eteläpäästä 3 km etelään Iijärven maantien itäpuolella. Saamenkielinen nimi pohjoissaamea ja väärässä paikassa. Nimetönjärvi on idempänä. Inarinsaamea; *kuhes* = attribuuttimuoto sanasta *kukke* = pitkä, *jienâs* = jäinen, myös jäätie, *jávri* = järvi. 14 D18: 749

Kuhesjáávráš (MM.1972) Sammuttijärven eteläpäästä 0,7 km kaakkoon. Inarinsaamea. Määriteosaselitys: ks. *Kuhes Jienâsjávri, jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi > järvinen. 14 D18: 750

Kuhesjávri – Kuĸesjäu'rr – Guĸesjávri "*Kuĸesjávri*" Järvi Räckijärven pohjoispäästä 2 km länsi-luoteeseen. Suora koltansaamennos ja pohjoissaamennos inarinsaamesta. Määriteosaselitys: ks. *Kuĸes Jienâsjávri, jávri ~ jäu'rr ~ jávri* = järvi. 12 O11: 751

Kuĸesluobâl – Guĸesluoppal (SA.1963) Lompola *Cuávisjávri*-järven ja Silisjoen välissä *Cuávisjuuhâ*-joessa. Määriteosaselitys: ks. *Kuĸes Jienâsjávri, luobâl ~ luoppal* = lompola 6 K10: 752

Kuhesnjargâ (JUM) Niemi Syysjärven pohjoispään itärannalla. Inarinsaamea. Määriteosaselitys: ks. *Kuhes Jienâsjävri, njargâ* = niemi. 14 C19: 753

Kuivajärvi – Koškisjävri (SA.1963) ”*Koškamjävri*” Järvi Sammuttijärven pohjoispuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 10 E16: 754

Kuivalahti – Koškeluohtâ (SA.1963) ”*Koškeluohta*” Sammuttijärven puolenvälin länsirannalla. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 D17: 755

Kuivalompola – Koškeluobâl (MM.1972) Siuttajoessa poroerotusaidalta 3 km pohjois-koilliseen. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 F18: 756

Kuobžâluohtâ – Guovžaluokta (SA.1963) Lahti, joka muodostaa Opukasjärven eteläpään. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *kuobžâ* ~ *guovža* = karhu, *luohtâ* ~ *luokta* = lahti. 11 L12: 757

Kuosnajärvi – Kuošn(j)äjävri – Kuosnajäu’rr (TII.1963, JM) ”*Kuosnajävri*” Sevetijärvelle menevän maantien länsipuolella. Määriteosa tulee venäläisestä nimestä *Kuzma* (Itkonen T. I. 1984 II, 502), joka oli koltta ja asusteli alueella joskus 1800-luvun alkupuolella. Samuli Aikion mukaan väite ei tunnu uskottavalta. Koillis-Inarin alueella on kylläkin vaikuttanut eräs kolttsaamelainen *Kuesm* († n. 1850), (Nickul 1934 s. 49), jota inarinsaamelaiden keskuudessa kutsuttiin nimellä *Kyešmi* (Tynys 2000 s. 306–307, Sieksvuono), mutta kyseisen nimen toisen tavun m-kirjainmerkin muuttuminen paikannimen määriteosan n-kirjainmerkiksi tuntuu mahdottomalta. Matti Sverloffin mukaan kysymyksessä on näkymiseen liittyvä asia (esim. näköalapaikka). Mukaemasuomennos inarinsaamesta, joka voi olla mukaelma koltansaamesta ja koltansaamen nimi vuorostaan on mukaelma suomen kielestä. Samuli Aikion mukaan määriteosa saattaa pohjautua myös johonkin vanhaan inarinsaamen sanaan, jonka merkitystä ei nykyään enää tunneta, koska myös Ivalon ja Inarin välillä olevan Rahajärven = (I) *Rááhájävri* eteläisin lahti on *Kuosnjâvuonâ*. Hänen mukaansa kaikki *Kuošn(j)â*-alkuiset paikannimet kuuluvat samaan nimiperheeseen. Suomen yleiskartassa vuodelta 1899 (Lapin Tiepiiri 1974) nimi kirjoitettu ”*Kuoschnajärvi*”. 16 K17: 758

Kuosnajoki – Kuošn(j)âjuuhâ – Kuosnajokk (EPA) Luolajärvestä Näätämojokeen. Määriteosaselitys. Kuosnajärvi. 7 O10: 758A

Kuoškkulluujeggi (SA.1963) Jänkä Koskikaltiojärven ja *Cuávis Kuoškkulluujävri* -järven välissä. Määriteosaselitys: ks. Koskikaltiojärvi, *jeggi* = jänkä. 16 I18: 759

Kuotkulampi – Kuádhuláddu – Guotkkoláttu ”*Kuotkoláddu*” Pyöreä lampi Iijärven ja Pautujärven välissä. Mukaemasuomennos ja pohjoissaamennos inarinsaamesta. Määriteosaselitys: ks. *Kuátku*. 10 G15: 760

Kuovdâláássáš (HA) Pieni laassa Iijärven Neitiniemestä 1,8 km itään. Inarinsaamea; *kuovdâ* = keskellä oleva, *láássáš* = deminutiivimuoto sanasta *lássá* = pieni saari (luoto). 10 G15: 761

Kuovdâlâsnjargâ (HA) Iijärven *Vyeppeenjargâ* -niemen kärki *Sátkuláássáš*-saaren kohdalla. Inarinsaamea; *kuovdâlâs* = keskeinen (niemi on kohti järvenselkää), *njargâ* = niemi. 10 H14: 762

Kurula – Villebáiki Talo Mantojärven eteläpään itäpuolella. Ville Järvensivu (1901–1970) asui talossa. 4 A6: 763

Kutujoki – Kodojuuhâ – Godđujohka (MM.1972) "*Kodđujohka*" Säytsjärvestä Syysjärveen laskevasta *Käđirkuátku*-joesta lähtevä itäisempi haara. Reeska (siian kääpiomuoto) nousee syksyisin kutemaan kyseiseen jokeen. Saamenkielinen nimi kirjoitettu pohjoissaameksi, vaikka alue on selkeästi inarinsaamenkielinen. 14 C18: 764

Kutulahti – Kodoluohâ (HA) "*Kodđuluokta*" Iijärven koillispuoleen itäisempi lahti. Suora suomennos inarinsaamesta. Saamenkielinen nimi kirjoitettu karttaan pohjoissaameksi, vaikka alue on inarinsaamenkielinen. Lahden rannalla asui Erkki Angeli, ks. *Erkkii Irgástállâmjávri*. 10 F16: 765

Kuumpičummâ – Gumppečopma Kukkula *Kuumpiruávi*-rovassa 2 km Tuolpujärvestä pohjoiseen. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *kuumpi* ~ *gumppe* = genetiivimuoto sanasta *kumppi* ~ *gumppe* = susi, *čummâ* ~ *čopma* = kukkula. 11 I12: 766

Kuumpiruávi (HIM) – **Gumpperoavvi** (SA.1963) Vanha paloalue Iijärven pohjoispuolella olevan Tuolpujärven pohjoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Kuumpičummâ*, *ruávi* ~ *roavvi* = rova. 11 I12: 766A

Kyeškirnjargâ (SA.1963) "*Kyeškirnjarga*" Hiekkainen niemi Iijärven Kutulahden pohjoispuolella. Inarinsaamea; *kyeškir* = vedenalainen hiekkapankki, *nargâ* = niemi. 10 F16: 767

Kyevtjuvrotto (MM.1972) *Käđirkuátku*-joen ja Kutujoen väliin jäävä tiheikkö niiden haarautuessa. Inarinsaamea; *kyevt* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *kyehti* = kaksi > kahden, *juv* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *juuhâ* = joki > joen, *roto* = tiheikkö 14 C18: 768

Käđirkuátku (JUM) Noin 4,5 km leveä Kannas Syysjärven ja Säytsjärven välissä, jota ennen Utsjoen maantien valmistumista paksumaalaiset käyttivät ahkerasti muuttomatkoihin keväisin ja syksyisin. Vielä nykyäänkin *Käđirkuátku*-joen ja Säytsjärven Keinolahden välissä on vahva polku. Inarinsaamea. Nimen perusosa tulee verbistä *käđirdiđ* = taittaa taivalta vaivalloisesti, *kuátku* = kannas kahden veden välissä. 14 B18: 769

Käđirkuátkujuuhâ (MM.1972) "*Kagerkuotkojohka*" Joki Säytsjärven ja Syysjärven välissä. Määriteosaselitys: ks. *Käđirkuátku*, *juuhâ* = joki. Saamenkielinen nimi kartassa pohjoissaameksi, vaikka alue on inarinsaamenkielinen. *Käđirkuátkujuuhâ*-joesta haarautuu Kutujoki, joka sekin laskee Syysjärveen, joten jokien väliin jää noin 4 km²:n suuruinen saari. 14 B18: 770, 14 C18: 770

Kähteejáávráš (HA) Pieni järvi Iijärven Kutulahden pohjukasta 0,5 km lounaaseen. Määriteosaselitys: ks. ylin *Kähteelááduš, jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi. 10 F16: 771

Kähteejuuvâš (HA) Oja *Kähteejáávráš*-järvestä Iijärven Kutulahden pohjukkaan. Määriteosaselitys: ks. ylin *Kähteelááduš, juuvâš* = deminutiivimuoto sanasta *juuhâ* = joki. 10 F16: 772

Kähteelááduš – Gáhkkorláttu (SV) Lampi Säytsjärven Keinolahden länsipuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *kähtee ~ gáhkkor* = kaakkuri, *lááduš* = deminutiivimuoto sanasta *láddu* = lampi > lampinen, *láttu* = lampi. 14 B17: 773

Kähteelááduš (MM.1972) Pieni lampi Sammuttijärven talosta 0,4 km lounaaseen. Nimiselitys: ks. *Kähteelááduš* (ylin). 14 D18: 774

Kähteelááduš (M.M.1972) Pieni lampi Sammuttijärven ja Annanjärven eteläpään välissä. Nimiselitys: ks. *Kähteelááduš* (ylin). 15 E17: 775

Kähteeluohat (MM.1972) Poukama Ruoptujärven koilliskulmalla. Määriteosaselitys: ks. ylin *Kähteelááduš, luohat* = lahti. 9 D15: 776

Kähteeluohat (HA) Lahti Iijärven Rovaniemen länsipuolella *Paahumjávri*-järven luoteispuolella. Määriteosaselitys: ks. ylin *Kähteelááduš, luohat* = lahti. 10 F16: 777

Kähteeluovtnjargâ (HA) "*Siimmagnjarga*" Pohjoiseen suuntautuva niemi Iijärven *Varjâgâšnjargâ*-niemen koillispäästä 0,6 km kaakkoon. Saamenkielinen nimi kirjoitettu karttaan pohjoissaameksi ja sijoitettu 0,5 km liiaksi koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Kähteelááduš* (ylin), *luovt* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *luohat* = lahti > lahden, *njargâ* = niemi. 10 F16: 778

Kähteenjargâ (TII.1963) Pieni niemi Ruoptujärven koilliskulmalla. Määriteosaselitys: ks. ylin *Kähteelááduš, njargâ* = niemi. 9 D15: 779

Käldeelááduš (SV) Pieni lampi Paksumaan Törmänen -talon, joka on enää vain kartalla, länsipuolella. Inarinsaamea; *käldee* = kaltio, *lááduš* = deminutiivimuoto sanasta *láddu* = lampi. 14 C19: 780

Källeenjaargâš (JIM) Pieni kallioinen niemi Syysjärven eteläosan länsirannalla nykyisen veneenlaskupaikan pohjoispuolella. Inarinsaamea; *källee* = kallio, *njaargâš* = deminutiivimuoto sanasta *njargâ* = niemi. 14 B19: 781

Kälmiláássáš (MM.1972) Pieni saari Sammuttijärven Jaakobinkaltio -talon kohdalla. Määriteosan merkitys ei ole tiedossa, *láássáš* = deminutiivimuoto sanasta *lássá* = pieni saari (luoto). 15 E17: 782

Kälmiláássáanjargâ (MM.1972) Pieni niemi Sammuttijärvessä Jaakobinkaltio -talosta 0,3 km lounaaseen. Määriteosan merkitys ei ole tiedossa, *lássáá* = genetiivin deminutiivimuoto sanasta *lássá* = pieni saari (luoto), *njargâ* = niemi. 15 E17: 783

Kärdikuátikuoškâ (SA.1963) Koski Vaijoessa Iijärven lounaispäästä 3 km pohjoiseen. Inarinsaamea; *kärdi* = kaarre (aita), *kuáti* = kota (kammi). 10 E16: 784

L

Laasavaara – Lássávárri (SA.1963) "*Lassavarri*" Villavaarasta 5 km länsi-lounaaseen. Mukaelmasuomennos pohjoissaamesta; *lássá* = genetiivimuoto sanasta *lásis* = silokallio. 7 M10: 785

Laavurenkaanlammet – Lávvuriggječávrráh (JUM) Kaksi pientä lampea Syysjärven Häntälahdesta 2 km pohjoiseen, maantien itäpuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 B18: 786

Laavuvaara – Lávvováari – Lávvovárri (TII.1963) "*Laavvuvaara*" Vaara *Pajemuš Sillesluobâl* -lompolan pohjoispäästä 3 km itään. Suora suomennos inarinsaamesta, tai pohjoissaamesta. 6 K8: 787

Laddiittáhuohtâ (MM.1972) Lahti Sammutijoen luusuan itäpuolella. Inarinsaamea; *laddiittáh* = rantautumispaikka eli venevalkama, *luohtâ* = lahti. 15 E17: 788

Laitapuolijärvi – Tuárispeljávri – Doaresbealjávri (SA.1963) Pieni kapea järvi Säytsjärven pohjoispään itäpuolella. Suora suomennos ja pohjoissaamennos inarinsaamesta. 9 C16: 789

Lammassaari – Savzâsuálui (AS) Ruohonvetämäjärven suurin saari. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 H19: 790

Lanâpuolžâ – Látnabuolža "*Ladnapuoldša*" Harjumuodostelma Silisjoen länsipuolella Opukasjärveltä 6 km. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *laaná* ~ *látna* = kasa, läjä tai latomus, *puolžâ* ~ *buolža* = harju. Harjut on ikään kuin kasattu tai ladottu vieriviereen. Toinen merkitys määriteosalle voisi olla se, että se on lyhentymä sanasta *laaná* = lihakaltio. Se on kylmäkaltio eli lähde, johon peuranlihat upotettiin syksyllä säilöön, kun ei ollut suolaa (Itkonen T.I. 1961, s. 5). 11 K11: 791

Latvajärvi – Kierâjávri (EPA) Rökkijärven itäpäästä 2,5 km itä-koilliseen. Suora suomennos inarinsaamesta. 12 P11: 792

Laukkupuolilammet – Lavkkâpellááduh – Lávkabealláddot (EPA) "*Lavkapeälláddok*" Luolajärven kaakkoispuolella. Suora suomennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. 12 P11: 793

Lauttajärvet – Puárreejävrih – Puárrevjääu'r (EPA) "*Hirsijärvet*" Näätämön maantien länsipuolella lähellä Näätämön kylää. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. 13 Q11: 794

Lavņekuátluobâl – Lavdnjegoahteluoppal – Lâu'nnjkue'ttluubbâl (EPA, JM) "*Lâvdnjekoahteluobbal*" Silisjoen lompoloista alimmainen. Määriteosaselitys: ks. *Lavņekuátvääri*. 11 K11: 795

Lavņekuátvääri – Lavdnjegoahtevârri – Lâu'nnjkue'ttvää'rr (TII.1963, JM) "*Lâvdnjekoahtevarri*" Vaara Opukasjärveltä 6 km luoteeseen. Inarinsaamea, pohjoissaamea ja koltansaamea; *lavņe* ~ *lavdnje* ~ *lâu'nnj* = turve, *kuáti* ~ *goahti* ~ *kue'tt* = kota, *vääri* ~ *vârri* ~ *vää'rr* = vaara. 11 K11: 796

Lááškákáuatimoorâst (SA.1963) "*Táškákoatimoorast*" Pieni marasto Iijärven *Varjâ-gâšnjargâ* -niemen länsilaidalla. Määriteosaselitys: ks. *Láášká-ävži*, *kuáti* = kota, *moorâst* = marasto. 10 F16: 797

Láášká-ävži (SA.1963, MM.1972) Pieni kuruntapainen syvennys Annanjängän ja Sammuttijärven välissä. Inarinsaamea, *ävži* = rotko. Nimi tulee *Láášká-Marttin* (Laiskimus Martin) mukaan, mutta koska sana *lášká* = laiskimus, on genetiivimuodossa, niin Marttinin isä on ollut se varsinainen laiskimus. 15 E17: 798

Láddelašája (AA/SA.1998) "*Laddelašaja*" Oja *Heikovárvjávri*-järvestä *Hávgajávri*-järveen Pulmankijärvelle menevän maantien länsipuolella. Pohjoissaamea: *láddelaš* = suomalainen (lantalainen), *ája* = oja. 2 H2: 799

Láddelašjeaggi (AA/SA.1998) "*Laddelašjeaggi*" Jänkä Pulmankijärvelle menevän maantien länsipuolella ennen Pulmankijärveä. Määriteosaselitys: ks. *Láddelašája*, *jeaggi* = jänkä. 2 G2: 800

Láddelašvârri Vaara Pulmankijärven pohjoispäästä 5 km länteen. Pohjoissaamen nimet "*Tavimuš Laddelašvarri*", "*Kâskamuš Laddelašvarri*" ja "*Maddimuš Laddelašvarri*" sekä monikkomuotoinen "*Laddelašvarik*" ovat virheellisiä, koska kyseessä on vain yksi vaara (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Láddelašája*, *vârri* = vaara. 2 G2: 801

Ládjojávrráš (AA/SA.1998) "*Ladjojavrráš*" Pieni järvi Pulmankijärvelle menevän maantien itäpuolella 1,5 km Pulmankijärvestä. Pohjoissaamea; *ládju* = heinänte-ko, *jávrráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi. 2 H2: 802

Lápmejohka (AA/SA.1998) "*Labmejohka*" Lännestä *Aškkasjohka*-jokeen. Määriteosaselitys: ks. *Lápmeluoppal*, *johka* = joki. 5 H6: 803

Lápmeluoppal (AA/SA.1998) "*Labmeluobbal*" Lompola *Aškkasjohka*-jokisuun kohdalta 3,3 km länteen. Pohjoissaamea; *lábme* = attribuuttimuoto sanasta *lápmi* = sulkasadosta johtuva lentokyvyttömyys, *luoppal* = lompola. 5 H6: 804

Lásse Heargebáhčenvađđa (AA/SA.1998) Matala vaara Kevojärven itäpuolella. Nimiselitys: ks. *Lásse Ládjojávri*, *heargi* = porohärkä, *báhčen* = aktiomuoto verbistä *báhčit* = ampua, *vađđa* = laakea soinen aukea metsässä (vosa). 4 A8: 805

Lásse Ládjojávri "*Lasse Ladjojavri*" Pieni järvi Kevojärven kohdalta 4 km itään. Kartalla nimi sijoitettu väärään paikkaan. Oikea paikka on 1,8 km idempänä (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *Lásse* = genetiivimuoto nimestä *Lásse* = Lassi, *ládjet* = niittää, *jávri* = järvi. 4 A8: 806

Lávunjargâ – Lávvonjarga "*Lavvonjarga*" Säytsjärven eteläpään suurin niemi. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *lávru* ~ *lávvo* = genetiivimuoto sanasta *lávru* ~ *lávvo* = laavu, *njargâ* ~ *njarga* = niemi. 14 B17: 807

Lávunjargâ (HA) "*Lavvonjarga*" Niemi Čuárvinjargâ-niemen päässä Iijärven *Stuor-ráluohtâ*-lahden itäpuolella. Nimiselitys: ks. *Lávunjargâ* (ylempi). 10 G15: 808

Leaibejohka "*Leäibejohka*" Joki *Dápmotjávri*-järvestä Leppälä-talon kohdalta Utsjokeen. Pohjoissaamea; *leaibi* = leppä, *johka* = joki. 4 A10: 809

Leaibejohka (AA/SA.1998) "*Leäibejohka*" Joki Norjan puolelta Pulmankijoen alapäähän. Nimiselitys: ks. ylempi *Leaibejohka*. 3 I4: 810

Leaibejohroavvi (AA/SA.1998) "*Leäibejohroavvi*" Vanha paloalue Leppälä-talon kaakkoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Leaibejohka* (ylempi), *joh* = lyhentymä sanasta *johka* = joki, *roavvi* = rova. 4 A10: 811

Leaibenjarga (AA/SA.1998) Niemi Vetsijoen itärannalla *Vuokŋoljohka*-jokisuun alapuolella. Määriteosaselitys: ks. *Leaibejohka* (ylempi), *njarga* = niemi. 4 C5: 812

Leaibeskáidi (AA/SA.1998) Kaira Pulmankijoen ja valtakunnan rajan välissä. Määriteosaselitys: ks. *Leaibejohka* (ylempi), *skáidi* = kaira jokien välissä. 3 I4: 813

Leaibevárri (AA/SA.1998) "*Leäibevarri*" Vaara Pulmankijärven eteläpään itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Leaibejohka* (ylempi), *várri* = vaara. 3 I4: 814

Leibirotto (HA) Tiheikkö Kuotkulammesta 0,5 km pohjoiseen. Inarinsaamea; *leibi* = leppä, *roto* = tiheikkö. 10 G15: 815

Lemmonlahti – Leemitluohtâ (EPA) Rökkijärven ja Jänisjärven välisen järvikäisen lahti. Mukaemasuomennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. Kyseessä saattaa olla Klemetti Kitti (1816–1876), joka lienee asunut lahden rannalla. Hän oli syntynyt Utsjoella ja asui *Fállát*-tuntureiden lähetyvillä. Kerrotaan, että hänellä oli poika, joka katosi tunturiin. Klemetti etsi häntä pitkään ja turhautuessaan hän sytytti palamaan erään maan, jota alettiin myöhemmin kutsua nimellä *Lemetroavvi* 'Lemetinrova' (HK.2003). 12 O11: 816

Leppälä – Leaibejohka Talo Utsjoelle menevän maantien ja Utsjoen välissä Kenesjärveltä 2 km etelään. 4 A10: 816A

Leppäniemi – Leibinjargâ (JIM) Syysjärven Häntälahden itäpuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. Niemen pohjoispäähän on karttaan merkitty pohjoissaamenlainen nimi "*Seäggimnjarga*", joka on kielellisesti väärin ja väärässä paikassa. Tarkoittanee *Seggeenjargâ*-niemeä, joka on Syysjärven Niemelä -talon koillispuolella. 14 B19: 817

Lihavakalajärvet – Pyeidiskyeljárááh – Buoiddesguoljávrrit (MM.1972) "*Puoiddeskuollejavri*" Kaksi järveä molemmin puolin Utsjoen maantietä Säytsjärven pohjoispään länsipuolella. Järviä on ollut aikaisemmin vain yksi, mutta 1950-luvun puolella välissä rakennettiin Utsjoen maantie, joka laitettiin kulkemaan järven kapeikon yli, joten järviä muodostui kaksi. Suora suomennos ja pohjoissaamenos inarinsaamesta. 9 B16: 818

Lijneläppimsuálu (JUM) Saari Syysjärven Kenttäsaaren itäpuolella. Inarinsaamea; *lijne* = liina, *läppim* = aktiomuoto verbistä *läppiđ* = kadottaa > kadottaminen, *suálu* = saari. 14 B19: 819

Lohkkejárjohka (AA/SA.1998) "*Lohkkejavrjohka*" Joki *Lohkkejávri*-järven ja Vetsjoen välissä. Määriteosaselitys: ks. *Lohkkejávri*, *jár* = genetiivin lyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *johka* = joki. 4 C7: 820

Lohkkejárluoppal (AA/SA.1998) "*Lohkkejavrluobbal*" Lompola *Lohkkejávri*-järven eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Lohkkejávri* ja *Lohkkejárjohka*, *luoppal* = lompola. 4 C7: 821

Lohkkejávri (AA/SA.1998) "*Lohkkejavri*" Järvi *Vuolimus Rievssatjávri* -järven ja *Váišjávri*-järven välissä. Pohjoissaamea; *lohkke* = kansi, *jávri* = järvi. 4 C7: 822

Lojesleakšá – Lojesliäkšá (TII.1963, SA.1963) Noin 5 x 10 km:n kokoinen suoalue Karpulijärvien ja *Geađgeborgielas*-vaaran välissä. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *lojes* ~ *lojes* = attribuuttimuoto sanoista *lodji* ~ *loje* = kesy (rauhallinen), *leakšá* ~ *liäkšá* = laajahko soinen laakso tunturissa. Suoalue sijaitsee Utsjoen ja Inarin kuntien rajalla ja eräiden tietojen mukaan yltäneen Vaijoen ylitse aina *Geađgeborgielas*-vaaraan saakka. Joittenkin inarinsaamelaisten mukaan *Lojesleakšá – Lojesliäkšá* olisi osa *Suávviljeggi*-jänkää, mutta *Leaibe Heaika* = Heikki Aikion (*1895) mukaan asia on juuri päinvastoin. *Suávviljeggi* on osa *Lojesleakšá ~ Lojesliäkšá* -suota. Kartassa nimi on sijoitettu noin 4 km liiaksi etelään. Juhani Nuorgamin mukaan
"porot viihtyvät loppukesällä hyvin laiduntaessaan tällä suolla, joka kasvaa heinä, lehtiheinää", kortetta, pajua ja vähän vaivaiskoivuakin" (EI.1933).

Irma Laitin (1995) mukaan

"porot heittävät juoksentelemasta, kun ettoaikaan poromiehet saapuvat tokan kanssa tälle suoalueelle."

Samuli aikion mukaan (SA.2001)

"Tämä juuri selittää määriteosan "lojes" merkityksen." 10 F12: 823, 10 G13: 823

Loossâmjuuhâ (VA) "*Loassanjohka*" Puro *Vyeleeb Loossâmjávri* -järvestä Iijärven Kutulahteen. Määriteosaselitys: ks. *Vyeleeb Loossâmjávri*, *juuhâ* = joki. Saamenkielinen nimi kartalla pohjoissaameksi, vaikka alue on selkeästi inarinsaamenkielinen. 10 F16: 824

Lovttajávrrit (AA/SA.1998) "*Lovttajávrrik*" Useamman järven ryhmä *Njuohkárjávri* -järven pohjoispäästä 2–3 km itä-koilliseen. Pohjoissaamea: *lovttá* = verbigeneetiivi verbistä *loktat* = nousta, kohota. 5 F5: 825

Lovttajohka (AA/SA.1998) Joki *Lovttajávrrit*-järvistä *Gálddašjohka*-jokeen. Määriteosaselitys: ks. *Lovttajávrrit*, *johka* = joki. 5 F5: 826, 2 G4: 826

Lovttaluoppal (AA/SA.1998) "*Lovttaluobbal*" Lompola *Lovttajohka*-joessa *Stuor-raleageoaiivi*-tunturin kaakkoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Lovttajávrrit*, *luoppal* = lompola. 2 F4: 827

Luobbal-Sámmol jeaggi (Laiti 1995) Jänkä Mierasjärven puolesta välistä 1 km itään. Jänkä joka rajoittuu Samuli Aikion (1902–1980) maihin, *jeaggi* = jänkä. 9 B13: 827A

Luohkkoaijávrrit "*Luohkonjärvet*" Kaksi järveä *Moalkejávri*-järven ja 4-tien välissä. Suomenkielinen mukaemasuomenno ei ole paikallisten asukkaiden käytössä (AA/SA.1998). Pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Luohkkoaijohka*, *jávrrit* = monikkomuoto sanasta *jávri* = järvi. 9 C14: 828

Luohkkoaijeaggi "*Luohkajänkä*" Jänkä läntisemmäm *Luohkkoaijávri*-järven pohjoispuolella. Suomenkielinen mukaemasuomenno ei ole paikallisten asukkaiden käytössä (AA/SA.1998). Samuel Laiti (1891–1959) niitti lehmille heinää, joka suovattiin ja vedätettiin talvella kodalle (Laiti 1995). Määriteosaselitys: ks. *Luohkkoaijohka*, *jeaggi* = jänkä. 9 C14: 829

Luohkkoaijohka "*Luokkajoki*" Joki *Luohkkoaijávri*-järvestä Mierasjärven eteläpäähän. Suomenkielinen nimijohdos virheellinen eikä ole paikallisten käytössä (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *luohkk* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *luohkká* = mäki > mäen, *johka* = joki. Nimen määriteosa tulee paikannimestä *Luohkkoaiivi*, joka saavutetaan, kun noustaan Mierasjärven eteläpäästä jyrkkää rinnettä, joka on nimeltään *Mierašjárluohkká* (Mierasjärvenmäki) maantielle eli "*luohká oai-vái*" = mäen päähän (SA.2001). 9 B14: 830

Luohkkoailáttu (Laiti 1995) Lampi Korretojan talosta 2 km pohjois-koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Luohkkoaijohka*, *láttu* = lampi. Määriteosassa ei ole kysymys *Mierašjárluohkká*-mäestä, koska paikannimi sijaitsee Mierasjärven pohjoispuolella, vaan ilmeisesti lähellä on jokin toinen *luohkká* = mäki, jonka mukaan paikka on nimetty. 9 B11: 830A

Luoktejávri (SA.1963) Järvi Silisjoen ja *Cuávisjávri*-järven välissä. Määriteosaselitys: ks. *Luoktenjára*, *jávri* = järvi. 6 K10: 831

Luoktenjárga "Luoktenjarga" Niemi Pautujärven eteläpäästä 0,6 km koilliseen. Pohjoissaamea; *luokti* = katos, *njárga* = niemi. 10 G16: 832

Luoktesullot "Luoktesullok" Neljän saaren ryhmä Pautujärven eteläpäästä 1,5 km koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Luoktenjárga*, *sullot* = monikkomuoto sanasta *suolu* = saari. 10 G16: 833

Luolajärvi – Kuõđašmjäu'rr – Kuovđášmjävri (TII.1963) "Kuõđašjavri" Pitkä järvi Näätämöjoen eteläpuolella lähellä Näätämön kylää. Suora suomennos ja inarinsaamennos koltansaamesta. Saamenkielinen nimi kirjoitettu pohjoissaameksi. Alai Mihalkovin Kuolan Lapin verokirjan, v. 1606–1608 mukaan Näätämön lapinkylä oli "Kovdes"-järven rannalla (Viinanen 2002). Mahdollisesti "Kovdes"-järvi on tarkoittanut samaa kuin Suomen yleiskartassa vuodelta 1872 oleva "Kuodisjäyri". 7 P10: 834

Luolavaara – Kuovđášmvääri Luolajärven kaakkoispuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 12 P11: 835

Luossajávri (AA/SA.1998) "Luossajavri" Järvi *Golmmesoaiivi*-tunturista 8 km luoteeseen. Määriteosaselitys: ks. *Luossavárri*, *jávri* = järvi. 6 I5: 836

Luossajohka (AA/SA.1998) Joki *Luossajávri*-järvestä Pulmankijokeen. Suomenkielinen mukaelma "Luossajoki" ei ole korrekti, parempi suomennos olisi Lohijoki. Määriteosaselitys: ks. *Luossavárri*, *johka* = joki. 6 I5: 837

Luossavárri ~ Luossajohroavvárri (AA/SA.1998) "Luossavarri". Vaara lähellä valtakunnan rajaa, Pulmankijärven eteläpäästä kaakkoon. Pohjoissaamea; *luossa* = lohi, *joh* = lyhentymä sanasta *johka* = joki, *roav* = lyhentymä sanasta *roavvi* = rova, *várri* = vaara. 6 I5: 838

Luovosvárjohjeaggi (AA/SA.1998) "Luovosvarjogajeaggi" Jänkä Utsjoen kirkonkylältä 9 km itään. Pohjoissaamea; *luovos* = irrallaan, *vár* = genetiivin lyhentymä sanasta *várri* = vaara, *joh* = genetiivin lyhentymä sanasta *johka* = joki, *jeaggi* = jänkä. 4 C5: 839

Luovosvárjohka (AA/SA.1998) "Luovosvarjohka" Joki, joka saa alkunsa *Bajánvađđá*-vaaran itäpuolelta ja laskee *Luovosvárri*-vaaran länsipuolta *Gálddašjohka*-jokeen. Määriteosaselitys: ks. *Luovosvárjohjeaggi*, *johka* = joki. 5 F5: 840

Luovosvároaivi (AA/SA.1998) "Luovosvarri" Tunturin huippu Utsjoen kylältä 9 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Luovosvárri*, *vár* = lyhentymä sanasta *várri* = vaara, *oaiivi* = pää. 4 C5: 841

Luovosvárri Laaja tunturialue Utsjoen *Áilegas*-tunturin korkeimmasta kohdasta 8–11 km itään. Alueeseen kuuluvat *Luovosvároaivi*, jonka kohdalla on saamenkielinen nimi "Luovosvarri", *Uhcit Luovosvároaivi* ja ilmeisesti myös *Gomufanas* (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *luovos* = irrallaan, *várri* = vaara. 4 C5: 842

Luovosvárri (AA/SA.1998) "*Luovosvarri*" Vaara *Luovosvárjohka*-joen ja *Gálddašjohka*-joen välissä. Nimiselitys: ks. *Luovosvárri* (ylempi). 5 F5: 843

Luovveávži (AA/SA.1998) Pieni heinäinen kuru *Gukčejohka*-joen eteläpuolella Mierasjärven pohjoispäästä noin 2 km itään. Pohjoissaamea; *luovvi* = suova, *ávži* = rotko. 9 C12: 844

Luvlevárjávri (AA/SA.1998) "*Luvlevarjavri*" Järvi *Veahččâmohkki*-mutkasta 1,5 km länteen. Pohjoissaamea; *luvle* = mahdollisesti genetiivimuoto sanasta *lulli* = etelä, *vár* = lyhentymä sanasta *várri* = vaara, *jávri* = järvi. 4 C9: 845

Luvlevárjávrrit (AA/SA.1998) Muutaman järven ryhmä *Luvlevárri*-vaaran luoteispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Luvlevárjávri*, *jávrrit* = monikkomuoto sanasta *jávri* = järvi. 4 C8: 846

Luvlevárjohka (AA/SA.1998) "*Luvlevarjohka*" Joki *Luvlevárjávri*-järvestä *Moskojávri*-järveen. Määriteosaselitys: ks. *Luvlevárjávri*, *johka* = joki. 4 C9: 847

Luvlevárjohka (AA/SA.1998) "*Luvlevarjohka*" Joki *Luvlevárjávrrit*-järvistä *Njargajávri*-järveen. Määriteosaselitys: ks. *Luvlevárjávri*, *johka* = joki. 4 C8: 848

Luvlevárri (AA/SA.1998) "*Luvlevarri*" Vaara *Veahčâmohkki*-mutkan luoteispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Luvlevárjávri*, *várri* = vaara. 4 C8: 849

Lyöttijärvi – Luovttijávri (SA.1963) Järvi Iisakkijärvestä 3 km pohjoiseen. Muka-elmasuomenos pohjoissaamesta; *luovtti* = genetiivimuoto sanasta *luokti* = katos, *jávri* = järvi. 6 L10: 850

Läbisluohtâ (MM.1972) Pieni lahti Sammuittijärven itärannalla. Inarinsaamea; *läbis* = lyhentymä sanasta *lääbis* = karitsa, *luohtâ* = lahti. 15 E17: 851

Läätinjáávráš (VA) "*Läddinjááuráš*" Pieni järvi Iijärven *Varjâgâšnjargâ*-niemen länsiosassa. Inarinsaamea; *läätin* = aseenuhdistusrassi, *läddin* = jostakin käsin (suuntaan tai suunnalla), *jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi. Määriteosa *läddin* vaikuttaisi uskottavammalta, vaikkakin nykyiset iijärveläiset käyttävät muotoa *läätin*, joka lienee jo vakiintunut. 10 F16: 852

M

Maadijcuábuijáávráš (MM.1972) Pieni järvi Ulasjärveltä 2,5 km itään. Inarinsaamea; *maadij* = keino, *cuábui* = sammakko, *jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi. Talvikeino (reitti) Reppänäselästä pohjoiseen kulki sitä kautta. 15 F17: 853

Maadijluobâl (JUM) Saukkolompoloista suurin, jonka ylitse kulkee Syysjärven ja Paksumaän välinen talvikeino, joka nykyäänkin on käytössä. Inarinsaamea, *maadij* = talvikeino (reitti), *luobâl* = lompola. 14 C19: 854

Maadijluohtâ – Mádiiluokta (MM.1972) ”*Mađiiluokta*” Lahti Säytsjärven pohjoispään länsiosassa. Saanut nimensä siitä, että Utsjoelle menevä talvikeino kulki lahden kautta. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Maadijluobâl, luohtâ ~ luokta* = lahti. **9 C16: 855**

Madejärvi – Njähijávri (AS) ”*Njähijávri*” Nitsijärven länsipuolella olevan Ruohonvetämäjärven koillispuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. *Njähijávri*-järviä on kaksi lähekkäin, joten niitä kutsutaan monikkomuotoisella yhteisnimityksellä **Njähijäävrih**. **15 H19: 856**

Mainâskaavâ (HA) Pieni poukama Iijärven *Lávunjargâ*-niemen kärjestä 1,4 km itä-koilliseen. Inarinsaamea; *mainâs* = lyhentymä sanasta *maainâs* = kertomus, *kaavâ* = poukama. **10 G15: 857**

Manevuoššâmsuálui ”*Mânnevuoššamsuolu*” Kapea saari Iijärven Rovaniemen keskikohdan itäpuolella. Inarinsaamea; *mane* = muna, *vuoššâm* = aktiomuoto verbistä *vuoššâđ* = keittää > keittäminen > keittämä, *suálui* = saari. Saamenkielinen nimi kirjoitettu pohjoissaameksi, vaikka alue on inarinsaamenkielinen. **10 G16: 858**

Mantojärvi – Máttajávri ”*Maddajávri*” Utsjoen vesistön pohjoisin järvi. Mukaemasuomennos pohjoissaamesta; *mátta* = tyvi, etelä. **4 A6: 859**

Mantokoski – Máttatguoika ”*Maddahkuoihkka*” Pitkä, veneellä ajettava koski Mantojärven alapuolella. Mukaemasuomennos pohjoissaamesta. Määriteosaselitys: ks. *Mantojärvi*. **4 A5: 860**

Maŋluobbâlâš (EPA) Välijärven pohjoisin lompola. Inarinsaamea; *maŋ* ~ lyhentymä sanasta *maŋemuš* ~ *majemuš* = viimeinen, *luobbâlâš* = deminutiivimuoto sanasta *luobâl* = lompola > lompoloinen. **11 K16: 861**

Marasjávri (AA/SA.1998) ”*Mârasjávri*” Järvi Vetsijärven eteläpäästä 5 km länsilounaaseen. Pohjoissaamea; *maras* = marasto, *jávri* = järvi. **4 C10: 862**

Markkânluohtâ (SA.1963) Lahti Altojärven etelärannalla. Inarinsaamea; *markkân* = markkina tai kylä, *luohtâ* = lahti. **14 C20: 863**

Matalamarasto – Vyelligâsmoorâst (SA.1963) Sammuttijärven talosta n. 3 km länteen. Suora suomennos inarinsaamesta. **14 D18: 864**

Matjâs-Andârâs kaavâ (JUM) Pieni poukama Syysjärven itärannalla *Morâstâš*-maraston pohjoispään kohdalla. Inarinsaamea; *kaavâ* = poukama. *Matjâs-Andârâs* ’Matiaksen Andaras’ sukunimi on ollut mahdollisesti Sarre, koska Antti Matiaksen poika Sarre (*1732) on vaikuttanut Iijärven–Sammuttijärven–Syysjärven suunnilla 1700-luvun puolestavälistä eteenpäin. Hänen pojanpoikansa oli kuuluisa staalontappaja *Stuorrâ-Antti* = ’Iso Antti’ (1806–1879), josta tarkemmin *Stáá-luroto*-paikannimen yhteydessä. **14 B19: 865**

Matkailuhotelli Utsjoen kirkonkylällä, nykyisin **Hotelli Utsjoki**. 4 A5: 866

Mattussaari – Mattussuálui (MM.1972) Sammuttijärven toiseksi suurin saari. Suora suomennos inarinsaamesta. Saanut nimensä todennäköisesti *Máárjá Hendrih* 'Marian Henriikki', Henrik Mattuksen mukaan, ks. *Hendrihvarrimjävri, suálui* = saari. 15 E17: 867

Mattussuolluulássááh (MM.1972) Kaksi pientä saarta Sammuttijärven Mattussaaren eteläpuolella. Inarinsaamea; *suolluu* = genetiivimuoto sanasta *suálui* = saari > saaren, *lássááh* = monikkomuoto sanasta *lássá* = pieni saari (luoto). Nimiselitys: ks. *Hendrihvarrimjävri*. 15 E17: 868

Matveijáávráš (SA.1963) "Matveijavorraš" Pitkulainen pieni järvi *Čieskâdâsjávri* Čuá-já-lahden (suojan) itäpuolella. *Matvei* = Mattia vastaava ortodoksinen nimi, *jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi. 9 C15: 869

Máágákuátiämmir (HA) Kumpare Iijärven Rovaniemen pohjoispäässä *Sevesuálui*-saaren kohdalla. Inarinsaamea; *Máágá* = genetiivimuoto nimestä *Mággá* = Magga, *kuáti* = turvekota, *ämmir* = kumpare. Maggan henkilöllisyydestä ei ole tietoa. 10 F16: 870

Máárjálááduš (SV) Pieni lampi Paksumaan Kotasijajärven koillispuolella. Inarinsaamea; *Máárjá* = Maria, *lááduš* = deminutiivimuoto sanasta *láddu* = lampi. Marian henkilöllisyydestä ei ole tietoa. 14 C20: 871

Májásuovka (AA/SA.1998) Tiheikko Vetsijoen länsirannalla *Bajit Luovosvárjohka* -jokisuun alapuolella. Pohjoissaamea; *Májá* = mahdollisesti genetiivimuoto nimestä *Máijá* = Maija, *suovka* = pajutiheikkö. 4 C5: 872

Máretbohki (AA/SA.1998) Utsjoen Saarela -talon kohdalla olevista nivoista eteläisempi. Pohjoissaamea; *Máret* = Maarit, *bohki* = niva. 4 A6: 873

Máretsuolu (AA/SA.1998) Utsjoen Saarela -talon kohdalla oleva saari. Määriteosaselitys: ks. *Máretbohki, suolu* = saari. 4 A6: 874

Márfeája (AA/SA.1998) "Marfeaja" Pieni oja kaakosta *Rássejohka*-jokeen. Pohjoissaamea; *márfi* = makkara, *ája* = oja, puro. 4 A8: 875

Mártenašjávri (AA/SA.1998) "Martenašjavri" Pieni järvi Utsjoen *Áilegas* -tunturin korkeimmalta kohdalta 3,2 km itä-kaakkoon. Pohjoissaamea; *Mártenaš* = deminutiivimuoto nimestä *Márte* = Martti, *jávri* = järvi. 4 B5: 876

Máttatguoikkasuolu (AA/SA.1998) "Maddahkuoihkkasuolu" Saari Mantokosken alapäässä. Määriteosaselitys: ks. *Máttajávri, kuoikka* = genetiivimuoto sanasta *guoika* = koski, *suolu* = saari. 4 A5: 877

Máttajárguolbba (AA/SA.1998) Kuolpuna Mantojärven pohjoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Máttajávri*, *jár* = lyhentymä sanasta *járvi* = järvi, *guolbba* = kangas eli kuolpuna. 4 A5: 878

Máttimuš Bállovárri ~ Moninvárri "Monimvarri" Vaara *Váišjávri*-järven eteläpäästä 2 km etelään. Rinnakkaisnimi on hyvin harvoin käytössä, joten sitä ei laiteta vastaisuudessa karttaan (AA/SA.1998). Pohjoissaamea: *máttimuš* = eteläisin, *bállo* = genetiivimuoto sanasta *bállu* = ks. *Bállovárri*, *várri* = vaara. Määriteosan *monin* merkitys ei ole tiedossa, vaikkakin se viittaisi sanaan *monimat* = munuaiset. 4 B7: 879

Máttitmaras (AA/SA.1998) "Maddibmaras" Marasto *Bajit Háltejávri* -järvestä 4 km etelään. Pohjoissaamea; *máttit* = eteläisempi, *maras* = marasto. 5 E7: 880

Meardeguoika (AA/SA.1998) "Meärdekuoihka" Koski Vetsijärven *Gassanjárga*-niemen itäpuolella. Pohjoissaamea; *meardi* = merta tai rysä, *guoika* = koski. Koskessa ilmeisesti pyydystetty kalaa merralla. 5 E9: 881

Merkkájávri (EPA) Pieni järvi Miihkalijärven eteläpäästä 3,5 km länsi-luoteeseen. Määriteosaselitys: ks. *Merkkâváarááš*, *járvi* = järvi. 11 J16: 882

Merkkâváarááš (EPA) Pieni vaara Miihkalijärven eteläpäästä 3 km länsi-luoteeseen *Merkkâjávri*-järven eteläpuolella. Inarinsaamea; *merkkâ* = merkki, *váarááš* = deminutiivimuoto sanasta *vääri* = vaara > vaaranen. 11 J16: 883

Mierasjärvi – Mierašjávri Pitkä järvi Utsjoen tien länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. Mierasrova. 9 B12: 883A

Mieraslompola – Mierašluoppal "Mierašluobbal" Parin talon ryhmä samannimisen Utsjoen lompolan tuntumassa. Mukaemasuomennos pohjoissaamesta. Määriteosaselitys: ks. Mierasrova. 9 B12: 884

Mierasrova – Mierašroavvi (AA/SA.1998) Vanha paloalue Mierasjärven itäpuolella *Moalkejohka*-joen ja *Dápmotjohka*-joen välissä. Mukaemasuomennos pohjoissaamesta. Nimi on niin vanha, että sen määriteosan merkitys ei ole enää tiedossa (Laiti 1995). 9 B13: 885

Mierasvaara – Mierašvárri (AA/SA.1998) Mierasjärven eteläpäästä 3 km itäkaakkoon. Määriteosaselitys: ks. Mierasrova. 9 C14: 886

Mierggasroavejávri (AA/SA.1998) "Mierggasroavejavri" Järvi *Mierggasroavvi*-rovan koillispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Mierggasroavvi*, *roave* = genetiivimuoto sanasta *roavvi* = rova (vanha paloalue), *járvi* = järvi. 10 F13: 887

Mierggasroavvi – Mierkâsruávi (AA/SA.1998) Erkki Esaias Itkosen mukaan **Miergâsruávi** (SA.2001) ja sammuttijärveläisten mukaan **Mielgâsruávi** (HIM). Laaja rova (n. 10 x 3 km) Inarin ja Utsjoen kuntien rajalla Petsikosta 15 km koilliseen. Pohjoissaamea ja inarinsaamea. Määriteosan merkitys pohjoissaamen osalta

ei ole tiedossa, mutta inarinsaamen osalta se viittaisi sanoihin *miärkká* = sumu tai *mielgås* = emäpuu (ahkion), *roavvi* ~ *ruávi* = rova. 10 E14: 888, 10 E13: 888

Mi(i)hkalijärvi – Mikhâljävri ~ Mikkâljävri – Mihkaljäu'rr "*Mikhâljävri*" Sevet-tijärvelle menevän maantien länsipuolella. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta; *Miikhkali* = ortodoksinen nimi Mikael. 11 K16: 889

Mihkkaloaivi (AA/SA.1998) Vaara Vetsikon kylästä 3,5 km itään. Pohjoissaamea; miehen nimi *Mihkkal* = Mikael, *oaivi* = pää. 1 D4: 890

Mivttečohkka (AA/SA.1998) "*Miutitšohkka*" Huippu *Čuomasvárri*-vaaran luoteispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Mivottejávri*, *čohkka* = huippu. 6 J5: 891

Mivttejávri (AA/SA.1998) "*Miutijavri*" Järvi suurimmalta osaltaan Norjan puolella *Čuomasvárri*-vaarasta 2,5 km pohjoiseen. Pohjoissaamea. Määriteosan merkitys ei ole tiedossa, *jávri* = järvi. 6 J5: 892

Mivttejohka (AA/SA.1998) "*Miutijohka*" Joki *Mivottejávri*-järvestä *Luossajávri*-järveen. Määriteosaselitys: ks. *Mivottejávri*, *johka* = joki. 6 J5: 893

Miäldálásjäävrih (SA.1963) "*Meäldálasjäävrih*" Useita pieniä järviä Reppänäselän Tupajärven lounaispuolella. Inarinsaamea; *miäldálás* = peräkkäin ~ peräkkäiset, *jäävrih* = monikkomuoto sanasta *jávri* = järvi. 15 E19: 894

Moalkejárčopma (Laiti 1995) Kukkula Mierasjärven itäpuolisen *Moalkijávri*-järven koillispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Moalkejohka*, *jár* = lyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *čopma* = kukkula. 9 C14: 894A

Moalkejávri (AA/SA.1998) **Muálkkijávri** (JUM) "*Molkkijávri – Moalkejávri*" Järvi Mierasjärven eteläpäästä 5 km itä-kaakkoon. Suomenkielinen mukaemasuomennos epäkorrekti eikä ole paikallisten asukkaiden käytössä. Pohjoissaamea ja inarinsaamea. Määriteosaselitys: ks. *Moalkejohka*, *jávri* ~ *jävri* = järvi. 9 C14: 895

Moalkejávri (AA/SA.1998) "*Moalkejávri*" Järvi *Veahčamohkki*-mutkasta 3,5 km lounaaseen. Määriteosaselitys: ks. *Moalkejohka*, *jávri* = järvi. 4 C9: 896

Moalkejeaggi ~ Moalkejárjeaggi (AA/SA.1998) Jänkä *Moalkejávri*-järven pohjoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Moalkejohka* ja *Moalkejárčopma*, *jeaggi* = jänkä. Samuel Laiti (1891–1959), joka asui Mierasjärven eteläpäässä, niitti luhtaheinää lehmille (Laiti 1995). 9 C13: 897

Moalkejohka "*Molkkijoki*" Joki *Moalkejávri*-järvestä Mierasjärveen. Suomenkielinen mukaemasuomennos ei ole korrekti eikä paikallisten asukkaiden käytössä (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *moalki* = mutka, *johka* = joki. 9 B13: 898

Morástâš (JUM) Marasto Syysjärven eteläpään ja Harrijärven välissä. Inarinsaamea; deminutiivimuoto appellatiivista *moorâst* = marasto. 14 B19: 899

Morččesroavvi (AA/SA.1998) Rova Vetsijärven eteläpäästä 5 km etelään. Pohjoissaamea; *morččes* = lyhentymämuoto sanasta *morččis* = laskimo, *roavvi* = rova (vanha paloalue). 4 D10: 900

Morešvejávri (SA.2000) Pieni järvi *Skiehččaras*-tunturin huipulta 6 km luoteeseen. Määriteosaselitys: ks. *Morešveiskáidi*, *jávri* = järvi. 6 I8: 901

Morešvejohka ~ Morešveadji (AA/SA.1998) Pitkähkö joki *Moršveijávri*-järvestä Pulmankijokeen. Määriteosaselitys: ks. *Morešveiskáidi*, *johka* = joki. 6 I7: 902

Morešveiskáidi (AA/SA.1998) Pulmankijoen ja *Morešvejohka*-joen välissä. Pohjoissaamea; *moreš* = tuntematon sana, *vei* = lyhentymä sanasta *veadji* = pieni joki, *skáidi* = kaira kahden joen välissä oleva maa. 5 H7: 903, 5 H6: 903

Moskojávri (AA/SA.1998) "*Moskujávri*" Järvi *Veahčamohkki*-mutkan länsipuolella. Pohjoissaamea; *mosko* = lyhentymämuoto sanasta *mosku* = sumu (pimeällä), seisova ilma tai vesi, umpipaikka, *jávri* = järvi. 4 C9: 904

Motenjaargâš (VA) Pieni, kapea niemi Iijärven *Tyerbeevuonâ*-vuonon länsirannalla. Inarinsaamea; *mote* = muta. Heikki Aikion (1910–1994) mukaan (HA) *Muotânjargâ*; *muotâ* = lumi, *njaargâš* = deminutiivimuoto sanasta *njargâ* = niemi > nieminen. 10 E16: 905

Muálkkijáávráš (AS) Pieni järvi, jossa on kuusi lahtea, Ruohonvetämäjärven eteläpäästä 1 km länteen. Inarinsaamea, *muálkki* = mutka, *jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi > järvinen. 15 H19: 906

Muálkkijávri (MM.1972) Järvi Sammuttijärven eteläpäästä 3 km etelään Iijärven tien länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. *Muálkkijáávráš*, *jávri* = järvi. 14 D18: 907

Muálkkijávri (PP) Järvi Petsijärven koillispuolelta 2 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Muálkkijáávráš*, *jávri* = järvi. 11 L14: 908

Muálkkiluobâl – Moalkeluoppal Lompola Siuttajoessa Saarilompolan eteläpuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Muálkkijáávráš*, *luobâl* ~ *luoppal* = lompola. 15 G17: 909

Muárssááčummâ (SA.1963) Kukkula läntisemmän Selkjäjärven pohjoispäästä 2 km itä-koilliseen. Inarinsaamea; *muárssáá* = genetiivinen deminutiivimuoto sanasta *myerssee* = morsian > morsioisen, *čummâ* = kukkula (pyöreä). 11 I13: 910

Mukkalompola – Mokkeluobâl (SV) Niipijoessa Alttojärven pohjoispäästä 6,5 km itään. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 D20: 911

Muorahisjávri Pieni järvi *Muorahisvárr*-vaaran itäkulmalla. Pohjoissaamenkielinen nimi "*Muoratisjávri*" on sijoitettu 1 km liiaksi itä-koilliseen (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *muorahis* = puuton, *jávri* = järvi. 6 I8: 912

Muorahisjohka (AA/SA.1998) "*Muoratisjohka*" Joki *Muorahisjávri*-järvestä *Rávdajohka*-jokeen. Määriteosaselitys: ks. *Muorahisjávri*, *johka* = joki. 6 I8: 913

Muorahisvárri (AA/SA.1998) "*Muoratisvárri*" Vaara Pohjoisemman *Čarajávrrit*-järven eteläpäästä 4 km länteen. Määriteosaselitys: ks. *Muorahisjávri*, *várri* = vaara. 6 I8: 914

Mustajärvet – Čapisjávrrááh (SA.1963) Alttojärven eteläpuolella. Lähes suora suomennos inarinsaamesta. Alkuperäisessä nimessä perusosa on deminutiivimuodossa. 14 C20: 915

Mutajärvenlompola – Motejávrluobâl Lompola Partakon Mutajärven ja Alajärven välissä. Kartassa "*Alajärvenlompola*", joka on virheellinen (EH). Suora suomennos inarinsaamesta. 15 G20: 916

Mutajärvi – Motejávri – Mää'djäu'rr (VS, JM) Koskikaltiojärven koillispuolella. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. 16 I18: 917

Mutajärvi – Motejávri (SA.1963) Partakon Pyhävaaran länsipuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 G20: 918

Myeisijávri – Muoisejávri – Meissjäu'rr "*Muoisejavri*" Järvi Iijärven pohjoisosan itäpuolella. Inarinsaamea, pohjoissaamea ja koltansaamea. Nimi saattaa olla peräisin ortodoksisesta nimistöstä *Moisei* "*Mooses*" (Itkonen T. I. 1965) tai inarinsaamen kielisestä sanasta *myesi* = rauha, *jávri* ~ *jávri* ~ *jäu'rr* = järvi. 10 H14: 919

Myeisinjargâ (SA.1963) "*Myeysinjarga*" Niemi Iijärven pohjoisosan länsirannalla järven itäpuolella olevan *Myeisijávri*-järven kohdalla. Määriteosaselitys: ks. *Myeisijávri*, *njargâ* = niemi. 10 H14: 920

Myeisiluohâ (HA) "*Myejsiluohâ*" Lahti Iijärven *Myeisinjargâ*-niemen pohjoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Myeisijávri*, *luohâ* = lahti. 10 H14: 921

Mälivooššâmmoorâst (SV) Marasto Tuolpujärven ja *Suorre-Dievjá*-tunturin välissä entisellä Ruijan talvireitillä. Inarinsaamea, jonka vapaa suomennos olisi Vellinkeittämämaraisto. 11 I11: 922

Määddib Silesvääri – Máttit Silisvárri "*Maddib Silisvarri*" Vaara *Stuorrâ Silesluobâl*-lompolan ja *Cuávisjávri*-järven välissä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *määddib* ~ *máttit* = eteläisempi, *siles* ~ *silis* = attribuuttimuoto sanasta *sile* ~ *silli* = laiha tai pehmentynyt kala, huonokuntoinen tai uupunut eläin, *vääri* ~ *várri* = vaara. 6 K10: 923

N

Naalimaa – Njaaleennâm (SA.1963) "*Njaalaeennam*" Korkea marasto Jullamojärven itäpuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 9 D15: 924

Naalimaanjärvi – Njaaleennâmjáávráš (SA.1963) "*Njaalaeennamjáávráš*" Jullamojärven ja Ruoptujärven välissä. Osittainen suomennos inarinsaamesta; originaalissa perusosa on deminutiivimuodossa. 9 D15: 925

Naalimaanlahti – Njaaleennâmluohtâ (SA.1963/MM.1972) "*Njaalaeennamluohta*" Jullamojärven itäisin lahti. Suora suomennos inarinsaamesta. 9 D15: 926

Namahisláttu (AA/SA.1998) "*Namatisladdu*" Lampi Tenojoen Alakönkään alaosan kohdalta 2,5 km kaakkoon. Määriteosaselitys: ks. *Namahisoaivi*, *láttu* = lampi. 2 G2: 927

Namahisoaivi (AA/SA.1998) "*Namatisoaivi*" Tunturi Utsjoen kylältä 7,5 km itään. Pohjoissaamea; *namahis* = nimetön, *oaivi* = pää. 4 B5: 928

Nanabealjohka (AA/SA.1998) "*Nânapeäljohka*" Joki *Nanabealjávri*-järvestä Vetsijärveen. Pohjoissaamea; *nana* = luja, *beal* = lyhentymä sanasta *bealli* = puoli, *johka* = joki. 4 D9: 929

Nanabealjávri (AA/SA.1998) "*Nânapeäljavri*" Järvi Vetsijärven lounaispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Nanabealjohka*, *javri* = järvi. 4 D10: 930

Námmábohki (AA/SA.1998) Niva *Námmájávri*-järven ja Mantojärven välissä, kahden *Buolžanárge*-niemen välissä. Määriteosaselitys: ks. *Námmájávri*, *bohki* = niva. 4 A6: 931

Námmájávri (AA/SA.1998) "*Nammajavri*" Mantojärvestä ensimmäinen järvi ylävirtaan. Pohjoissaamea; *námmá* = mahdollisesti genetiivimuoto sanasta *námmi* = kasvavien sarvien nahka tai *námás* = pureva, kärkäs, hanakka. 4 A6: 932

Náráš (AA/SA.1998) Pieni vaara Vetsikon kylästä 4 km etelään. Pohjoissaamea; *náráš* = näppy. 1 C4: 933

Nárášjeaggi (AA/SA.1998) Pieni jänkä *Veahčabákti*-pahdasta 3,2 km etelään. Määriteosaselitys: ks. *Náráš*, *jeaggi* = jänkä. 1 C4: 934

Nealgejávri "*Neälgejavri*" Pieni järvi *Koskâmuš Silesluobâl*-lompolan itäpuolella. Pohjoissaamea; *nealge* = nälkä, *javri* = järvi. 6 K9: 935

Nealgejárjohka "*Neälgejavrjohka*" Joki *Nealgejávri*-järvestä *Stuorrâ Silesluobâl*-lompolaan. Määriteosaselitys: ks. *Nealgejávri*, *jár* = yhdysosalyhentymä sanasta *javri* = järvi, *johka* = joki. 6 K10: 936

Neitiniemi – Nieidânjargâ (SA.1963), "*Nieidanjarga*" Iijärven *Stuorrâluohtâ* -lahden lounaispuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. Niemessä on ollut kaksi tyttöä laavulla 1800-luvun loppupuolella, kun poroja kevätaikaan laskettiin vaipaiksi laitumelle (EI.1933). **10 G15: 937**

Nieidâkäldee (HIM) Kaltio eli hete *Nieidâkäldeejjuuhâ*-joen yläjuoksulla, jonka tarkka sijainti ei ole tiedossa. Inarinsaamea; *nieidâ* = tyttö, *käldee* = lähde, kaltio, avanto. **14 D17: 938**

Nieidâkäldeejeggi (MM.1972) Jänkä Kiesvaaran pohjoisosan ja *Nieidâkäldeejjuuhâ*-joen välissä. Määriteosaselitys: ks. *Nieidâkäldee*, *jeggi* = jänkä. **14 D17: 939**

Nieidâkäldeejjuuhâ (MM.1972) "*Nieidâkäldeejjuuha*" Joki *Nieidâkäldeejeggi*-jängästä Kiesvaaran itäpuolella olevaan Harrijärveen. Määriteosaselitys: ks. *Nieidâkäldee*, *juuhâ* = joki. **14 D17: 940**

Niemelä Talo Syysjärven eteläpään länsipuolella. Matti Heikinpoika Mattus (1900–1983) asui siinä. **14 B19: 941**

Niemelä Talo Pulmankijärven pohjoisosan länsirannalla. **2 H3: 942**

Niemijärvi – Njargâjävri (SA.1963, MM.1972) Sammuttijärvestä 2 km etelään Iijärven maantien länsipuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. **14 D18: 943**

Niemijärvi – Njargâjävri (MM.1972) "*Njargâjävri*" Reppänäseljän itäpuolella Sammuttijärven kohdalla. Suora suomennos inarinsaamesta. **15 F17: 944**

Niemijärvi – Njargâjävri – Njarggjäu'rr (JM) "*Njargâjävri*" Pieni järvi Pautujärven eteläpäästä 3 km länteen. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. **10 G16: 945**

Nihkávadda Vaara *Duottar-Gálddojävri*-järvestä 4 km etelään. Pohjoissaamea; *Nihká* = genetiivimuoto nimestä *Nihkká* = Nikke, Nikolaus, Niklas, *vadda* = soinen laakea kunnas (vosa). Pohjoissaamen nimi "*Koallakuoddetšohkka*" virheellinen ja sijaitsee muualla (AA/SA.1998). **5 G9: 946**

Niipijoki – Nijbiijjuuhâ (TII.1963) Alemmasta Ellijärvestä Inarijärveen. Mukaelmasuomennos inarinsaamesta, jonka nimen määriteosa viittaisi genetiiviseen deminutiivimuotoon sanasta *nijbe* = leuku (pitkänomainen puukko, jota käytetään vesurinomaisesti). **14 D19: 947**

Niipijärvi – Nijbiijävri (SA.1963) Niipijoen ja Antin Kotajärven välissä. Mukaelmasuomennos inarinsaamesta. Määriteosaselitys: ks. Niipijoki. **14 D19: 948**

Niitjohka (AA/SA.1998) "*Niitjohka*" Pieni joki Nuorgamin kylän kohdalta etelästä Tenoon. Pohjoissaamea; *niito* = lyhentymämuoto sanasta *niitu* = niitty > niityn, *johka* = joki. **2 G1: 949**

Nijbiivääri (TII.1963) Vaara Niipijärven pohjoispuolella. Määriteosaselitys: ks. Niipijoki, *vääri* = vaara. 14 D19: 950

Nikolâsluobâl – Nihkolasluoppal (TII.1963) ”*Nihkulasluobbal*” Lompola Nikulasjoessa Nikulasjärven eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. Nikulasjoki, *luobâl* ~ *luoppal* = lompola. 10 E15: 951

Nikulasjärvi – Nikolâsjävri – Nihkolâsjävri (TII.1963) ”*Nihkulasjavri*” Jullamojärvestä 4 km koilliseen. Mukaemasuomennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. Määriteosaselitys: ks. Nikulasjoki. 10 E14: 952

Nikulasjoki – Nihkolâsjohka – Nikolâsjuuhâ (TII.1963) ”*Nikolasjuuha*” Nikulasjärvestä Vajjokeen. Mukaemasuomennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. Määriteosa viitanee *Nikolaus*-nimeen (SA.2001). 10 E15: 953

Nikulaskoivikko – Nikolâsluobbâlroto – Nihkolâsluobbalrohtu (TII.1963) ”*Nikolasluobbalroto*” Tiheikkö Nikulasjärven ja *Nikolâsluobâl*-lompolan välissä. Hie-man epätarkka suomennos inarinsaamesta, *roto* = tiheikkö (ruto). 10 E14: 954

Nilijärvi – Njallajävri – Njollâjävri – Njölljäu’rr (JM) ”*Njällajavri*” Iso-Pelsasta 2 km luoteeseen. Suora suomennos, pohjoissaamennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. 11 I15: 955

Nilijärvi – Njollâjävri – Njölljäu’rr (SA.1963, JM) ”*Njollajavri*” Sevettijärveltä lounaaseen. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. 12 M14: 956

Nillâsjohka (AA/SA.1998) Joki *Nillâsvârri*-vaaran länsipuolta Pulmankijokeen. Pohjoissaamea; *Nillâs* = mahdollisesti genetiivimuoto nimestä *Niillas* = Niiles, *johka* = joki. 5 H5: 957

Nillâsvârri (AA/SA.1998) ”*Nillasvarri*” Vaara Pulmankijoen ja *Skáidečohkka*-huipun välissä. Määriteosaselitys: ks. *Nillâsjohka*, *vârri* = vaara. 5 H5: 958

Niloskoski Näätämöjoessa Alavaaran kohdalla. Ellei tämä ole puhtaasti uudisnimi, niin sitten se on mukaelma inarin- tai pohjoissaamesta esim. *njollâ* ~ *njalla* = nili (pieni aitta pylvään päässä). Originaali nimi ei ole tiedossa. 7 O10: 959

Nimetönjärvi – Nomâttesjävri (SA.1963, MM.1972) Sammuttijärven eteläpäästä 1,4 km kaakkoon. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 E18: 960

Niskavaara – Uáivušvääri – Oaivvošvârri ”*Oaivvošvarri*” Opukasjärven koillispuolella Näätämöjoen pohjoispuolella. Suora suomennos ja pohjoissaamennos inarinsaamesta. 12 M11: 961

Nisojävri ”*Nisojavri*” Pieni lampi Savela-talon eteläpuolella Utsjoen länsipuolella. Kartassa olevasta nimestä saa sellaisen käsityksen, että *Nisojävri* olisi osa Utsjokea (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *niso* = genetiivimuoto sanasta *nisu* = pulla, tai genetiivimuoto sanasta *nisu* = nainen. 4 A5: 962

Njaalášluohtâ ~ Nuulášluohtâ (SA.1963, EPA) Miihkalijärven eteläosan itäisin lahti. Inarinsaamea; *njaaláš* = deminutiivimuoto sanasta *njaalâ* = naali, *luohtâ* = lahti, *nuuláš* = tuntematon sana. **11 K16: 963**

Njallačohkka (AA/SA.1998) ~ **Njállačohkka** (Aslak Antti Länsman 2004) "*Njállatšohkka*" Huippu *Stuorra Dievjá* -tunturin länsipuolella. Pohjoissaamea; *njalla* = nili (niliaitta), *njálla* = naali, *čohkka* = huippu. Aslak Antti Länsmanin mukaan alueen kaikissa *njalla*-alkuisissa nimissä on kysymys naalista. Alueella ei myöskään ole niliaitan rakennustarvikkeita. **5 H10: 964**

Njallačohkka ~ Njállačohkka (Aslak Antti Länsman 2004) Huippu Vetsikon kylästä 5 km länsi-lounaaseen, kartalla "*Luovosvaroaiivi*", joka on virheellinen (AA/SA.1998). Nimiselitys: ks. *Njallačohkka ~ Njállačohkka* (ylempi). **1 B4: 965**

Njallajávri ~ (AA/SA.1998) ~ **Njállajávri** (Aslak Antti Länsman 2004) "*Njállajávri*" Järvi *Čiekŋalisjávri*-järven pohjoispuolella. Määriteosaselitys: ks. ylempi *Njallačohkka ~ Njállačohkka, jávri* = järvi. **5 H10: 966**

Njallajohka (AA/SA.1998) ~ **Njállajohka** (Aslak Antti Länsman 2004) Pieni joki Tenoon 3 km Vetsikosta Utsjoen suuntaan. Määriteosaselitys: ks. ylempi *Njallačohkka ~ Njállačohkka, johka* = joki. **1 B4: 967**

Njallavárláddot (AA/SA.1998) ~ **Njállavárláddot** (Aslak Antti Länsman 2004) "*Njallavárláddu*" Kaksi pientä lampea *Njallavárri*-vaaran koilliskulmalla. Määriteosaselitys: ks. ylempi *Njallačohkka ~ Njállačohkka, láddot* = monikkomuoto sanasta *láttu* = lampi. **2 F1: 968**

Njallavárri (AA/SA.1998) ~ **Njállavárláddot** (Aslak Antti Länsman 2004) "*Njallavárri*" Tunturi Alakönkään yläpään kohdalla. Määriteosaselitys: ks. ylempi *Njallačohkka ~ Njállačohkka, várri* = vaara. **2 E2: 969**

Njangalanmaras (SA.1963) Pitkä marasto *Uáivoušvárjávri*-järven pohjoispuolella. Pohjoissaamea; *njangalan* = aktiomuoto verbistä *njangalit* = rötkäyttää (pitkin pituuttaan), *maras* = marasto. **15 G18: 970**

Njargâjávrrčummâ (MM.1972) Kukkula Sammuttijärven eteläpuolisen Niemijärven pohjoispuolella. Inarinsaamea: *njargâ* = niemi, *jávrr* = lyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *čummâ* = kukkula. **14 D18: 971**

Njáhkácielgi "*Njaakkaselkä – Njahkatšielgi*" Vaaranselänne *Suorre-Dievjá*-tunturista 2,5 km kaakkoon. Suomenkielinen mukaelma niin epäonnistunut, että on syytä jättää pois (AA/SA.1998). Mikäli suomennettaisiin, niin soveliaampi nimi olisi Madeselkä. Määriteosaselitys: ks. ylin *Njáhkájávri, čielgi* = selkä. **6 I10: 972**

Njáhkájávri – Njähijávri Järvi Iijärven pohjoispuolella 2 km kuntien rajasta kaakkoon. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *njáhká* ~ *njäähi* = made, *jávri* ~ *jávri* = järvi. **11 I11: 973**

Njáhkájávri (AA/SA.1998) Kenesjärven eteläpäästä 8 km itään. Nimiselitys: ks. *Njáhkájávri* (ylin), *jávri* = järvi. 4 C10: 974

Njáhkájávri (AA/SA.1998) "Njohkajávri" Järvi *Aškkasjohka*-jokisuusta 4,7 km länteen. Nimiselitys: ks. *Njáhkájávri* (ylin). 5 G6: 975

Njáhkájávrrážat (SA.1963) Kolme pientä järveä *Jieknajávrrit*-järvien eteläpuolella lähellä kuntien rajaa. Määriteosaselitys: ks. *Njáhkájávri* (ylin), *jávrrážat* = monikon deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi. 10 H12: 976

Njáhkájohka (AA/SA.1998) "Njohkajohka" Joki *Njáhkájávri*-järvestä *Dávorrájohka*-jokeen. Määriteosaselitys: ks. *Njáhkájávri* (ylin), *johka* = joki. 5 G6: 977

Njáhkáluobbalat – Njähiluobbâleh (AA/SA.1998) Neljä lompola Iijärven pohjoispään pohjoispuolella 3 km kuntien rajasta kaakkoon. Pohjoissaamea ja inarinsaamea. Määriteosaselitys: ks. *Njáhkájávri* (ylin), *luobbalat* ~ *luobbâleh* = monikko-muoto sanasta *luoppal* ~ *luobâl* = lompola. 11 I11: 978

Njáikku (HEV) Pierkivaaran keskimmäisen osan nokka Syysjoen luusuan eteläpuolella. Inarinsaamen appellatiivi, joka tarkoittaa jänkään päättyvää vaarannokan ulkonemaa. 14 B19: 979

Njárgajárčopma (AA/SA.1998) "Njargajavrtšobma" Huippu Vetsijoen itäpuolella olevan *Njárgajávri*-järven ja *Váiščohkka*-huipun välissä. Määriteosaselitys: ks. alin *Njárgajávri*, *jár* = genetiivin lyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *čopma* = kukkula (pyöreä). 4 C8: 980

Njárgajárjohka (AA/SA.1998) "Njargajavrjohka" Joki *Njárgajávri*-järvestä *Gaskkamuš Rievssatjávri* -järveen. Nimiselitys: ks. alin *Njárgajávri*, *jár* = lyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *johka* = joki. 4 C8: 981

Njárgajávri (AA/SA.1998) Järvi *Vuopme-Gálddojávri*-järvestä 1,5 km pohjoiseen. Nimiselitys: ks. *Njárgajávri* (alin). 5 G6: 982

Njárgajávri (AA/SA.1998) "Njargajávri" Järvi Vetsijärven itäpuolella. Nimiselitys: ks. *Njárgajávri* (alin). 5 E9: 983

Njárgajávri (AA/SA.1998) Järvi *Gaskkamuš Rievssatjávri* -järven luoteispuolella. Nimiselitys: ks. *Njárgajávri* (alin). 4 C8: 984

Njárgajávri (AA/SA.1998) Järvi Utsjoen *Buollánoaivi*-tunturin ja *Geađgeboroaivi*-tunturin välissä. Pohjoissaamea; *njárga* = niemi, *jávri* = järvi. 4 B6: 985

Njealjátjávri (AA/SA.1998) Neljäs *Vuokŋoljávrrit*-järvistä etelästä lukien. Pohjoissaamea; *njealját* = neljäs, *jávri* = järvi. 2 E4: 986

Njiävđámskáidi – Njeavddeskáidi Kaira (kaita) Näätämöjoen ja Silisjoen välissä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *Njiävđám* ~ *Njeavdde* = genetiivimuoto nimestä *Njiävđám* ~ *Njeavdi* = Näätämö, *skáidi* ~ *skáidi* = kaira (kaita). 11 K12: 987

Njoammelleageoavi Tunturi Välimaasta 5 km etelä-kaakkoon. Kartassa "*Kuovloaivi*", joka on virheellinen. *Guovloaivi* on 1 km pohjoisempana (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Njoammelleahki*, *leage* = genetiivimuoto sanasta *leahki* = laakso, *oavi* = pää. 2 E3 988

Njoammelleahki (AA/SA.1998) Laakso *Vuokŋoljohka*-jokisuusta 1,5 km koilliseen. Pohjoissaamea; *njoammel* = yhdysosalyhentymä sanasta *njoammil* = jänis, *leahki* = laakso. 4 D5: 989

Njoammeloailuobbalat "*Njoammeloailuobbalak*" Kaksi lompolaa Sevettijärven pohjoispäästä 2 km länteen. Määriteosaselitys: ks. *Njoammelleahki*, *oi* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *oavi* = pää, *luobbalat* = monikkomuoto sanasta *luoppal* = lompola. 12 N12: 990

Njoammelvárri (AA/SA.1998) "*Njoammelvarri*" Vaara *Gálddašjohka*-joen pohjoispuolella 4,5 km Pulmankijärveltä. Määriteosaselitys: ks. *Njoammelleahki*, *várri* = vaara 2 G3: 991

Njoaskejohka – Njuáskijuuhá Joki Norjan puolella olevasta *Justinouopmi*-vuomasta Suomen puolelle, joka muuttuu rajalla Harrijoeksi. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *njoaski* ~ *njuáski* = sola, *johka* ~ *juuhá* = joki. 7 O8: 992

Njolláluobâl (SA.1963) Lompola Jorvapuolijärven ja Kuosnajärven välissä. Inarinsaamea; *njollá* = nili, *luobâl* = lompola. 16 K17: 993

Njuáruikaavâ ja Njuáruinjaargâš (SV) Poukama ja niemi Syysjärven Palomaan talon pohjoispuolella. Inarinsaamea; *njuáru* = vesisammal, *kaavâ* = poukama, *njaargâš* = deminutiivimuoto sanasta *njargâ* = niemi. 14 B19: 994

Njuhčâjávrmoorâst – Njukčajármaras "*Njuhtšajávrmoorast*" Marasto *Nikolâsluobâl*-lompolasta 2 km koilliseen. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. Joukkasjärvi, *moorâst* ~ *maras* = marasto. 10 E15: 995

Njukčabealjávri (AA/SA.1998) "*Njuottšapeäljavri*" Järvi *Čoalmmávárri*-vaarasta 9 km pohjois-luoteeseen. Pohjoissaamea; *njukča* = joutsen, *beal* = lyhentymä sanasta *bealli* = puoli, *jávri* = järvi. 10 F11: 996

Njukčabealjávrrit (AA/SA.1998) "*Njuktšapeäljavrrit*" Kaksi järveä *Guorboavittunturiryhmän* itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Njukčabealjávri*, *jávrrit* = monikkomuoto sanasta *jávri* = järvi. 5 G10: 997

Njukčabealjohka (AA/SA.1998) Joki *Njukčabealjávrrit*-järvistä *Buolmátgeašjávri*-järveen. Määriteosaselitys: ks. *Njukčabealjávri*, *johka* = joki. 5 G9: 998

Njuohgárggu (AA/SA.1998) "Njuohkarggu" Noin 3 km kanttiinsa oleva kivinen vaara *Njuohkárjávri*-järven itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Njuokárjohka*, *gárggu* = somerikko, sorapohja. Kyseessä on kuitenkin vaara, mutta erittäin suuresti purojen ympäröimä; *Njuohgárggu*-vaarasta lähtee pieniä puroja joka suunnalle yli 20 kpl. Olisiko tällä jotain tekemistä somerikon tai karin kanssa? Samuli Aikio arvelee, että määriteosassa voisi olla kysymys verbistä *njuohtat* = voidella (seitaa??!), joten vaara olisi seitapaikka. Ajatusta tukee kaimansa Samuli Paulaharjun kirja "*Seitoja ja seidan palvontaa*" vuodelta 1932 s. 29, jossa hän kirjoittaa:

*"Njuohkargtunturin palvoskivi on Utsjoen tunturimaassa Puolmakjäyrin lähi-
mailla, Njuohkkargjäyrin kaakkoispuolella. Se on valkoinen neliskanttinen kivi,
niin kuin ihminen istumassa, melkein saman korkea kuin Säytsjäyrin seita...
Kun olimme Oula Länsmanin kanssa siellä, niin Oula kielsi viemästä tokkaa
sen tunturin lähelle. Se epäjumala voi kyllä olla niin voimallinen vieläkin, vaika
ei sitä palvelekaan."*

5 F5: 999

Njuohkarjávri (AA/SA.1998) "*Njuohkarjávri*" Järvi *Vuokŋoljávrrit*-järvien itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Njuohkárjohka*, *jávri* = järvi.

5 E5: 1000

Njuohkarjohka (AA/SA.1998) "*Njuohkarjohka*" Pienehkö *Njuohkarjávri*-järvestä alkunsa saava joki *Goalmmátjávri*-järveen, joka suurenee, kun siihen yhtyy sitä suurempi *Bávvalašjohka*-joki. Pohjoissaamea. Määriteosa on itse asiassa lyhenty-nyt genetiivimuoto yhdyssanasta *Njuohgárggu* (ks. tätä), jonka läheisyydessä järvi ja siitä lähtevä joki ovat (SA.2001).

5 E5: 1001

Njuolla-Ántte jeaggi – Njuollâ-Aanti jeggi (EI.1933, EPA) Noin 2 x 1 km kokoinen jänkä *Tiävjájeggi*-jängän itäpuolella, jossa oli aikoinaan niitty *Njuolla-Ántte niitu*. Erkki Itkonen kirjoittaa:

"Varpuniemen Piera Siirillä (1863–1922, kirj. lis.) oli siihen aikaan renkinä Nuoli-Antti. Hän oli talon nuoren emännän kanssa kerran niittämässä tässä jängässä, kun sai virtsaummen. Mies olisi kuollut, ellei emäntä vanhojen ihmisten opetuksia muistaen olisi keittänyt mädänneistä suokasveista, koivun lehdistä yms. väkevän keiton, johon pani äijän istumaan. Aikansa siinä oltuaan ja kovasti hikoiltuaan Antti saikin sitten neuvonsa kuntoon".

Tämä on tapahtunut noin 100 vuotta sitten (kirj. huom.).

11 J11 1002

Njurgoiladduuh (SA.1963) "*Njurgoiláádoh*" Useamman lammen ryhmä Iijärven lounaispäästä 0,5 km lounaaseen. Inarinsaamea; *njurgoi* = mustalintu, *ladduuh* = monikkomuotoinen deminutiivimuoto sanasta *láddu* = lampi.

10 E16: 1003

Njurgoinjaargâš (SA.1963) Pieni niemenpahanen Iijärven Rovaniemien luoteiskulmalla. Määriteosaselitys: ks. *Njurgoiladduuh*, *njaargâš* = deminutiivimuoto sanasta *njargâ* = niemi.

10 F16: 1004

Njurgomonnennjarga (VAH) Säytsjärven Purnulahden eteläisin niemi. Pohjoissaamea; *njurgo* = genetiivimuoto sanasta *njurggu* = mustalintu, *monnen* = aktiivimuoto verbistä *monnet* = munia, *njarga* = niemi.

14 B17: 1005

Njähiävri (SA.1963) Järvi Nitsijärven Pekkala -talosta 3 km pohjois-koilliseen. Inarinsaamea; *njähi* = lyhentymä sanasta *njääh* = made, *jävri* = järvi. 15 H18: 1006

Njälmpovvájegg – **Njälmmebogijeaggi** (MM.1972) "Njälmmepogejeaggi" Suo Säytsjärven pohjoispään itäpuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määritteen alkuosaselitys: ks. *Njälmpovvááš*, *povváá* = genetiivinen deminutiivimuoto sanasta *pohe* = niva tai kapeikko, *bogi* = genetiivimuoto sanasta *bohki* = niva tai kapeikko, *jeggi* ~ *jeaggi* = jänkä. 9 C16: 1007

Njälmpovváávääri – **Njälmmebogivárri** (MM.1972) "Njälmmepogevárri" Vaara Säytsjärven pohjoispään itäpuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Nimiselitys: ks. *Njälmpovvááš*. 9 C16: 1008

Njälmpovvááš – **Njälmmebohki** Kapeikko Säytsjärven pohjoispään ja *Jávráduv-váš*-järvikäisen välissä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *njäl* = genetiivinen lyhentymä sanasta *njälmi* = suu, *njälmm* = genetiivimuoto sanasta *njälbmi* = suu, *povvááš* = deminutiivimuoto sanasta *pohe* ~ *bohki* = niva kahden veden välissä tai kapeikko. 9 C16: 1009

Nunná-Birgget roavvi (AA/SA.1998) "Keäđgeporvarri" Rova eli vanha paloalue Vetsijoen länsipuolella Utsjoen Mantokosken luusuasta 13 km itään. Kartalla oleva pohjoissaamen nimi ei ole käytössä, koska sellaista ei ole olemassakaan. Pohjoissaamea; *Nunná* = miehen nimi, *Birgget* = Pírgitta, roavvi = rova. 4 C5: 1010

Nuorgam – **Njuorggán** "Njuorggam" Suomen pohjoisin kylä. Mukaemasuomenos pohjoissaamesta; *njuorgut* = norua, tippua, lirstä (Itkonen, T. I. 1984 II s. 522). Eräiden tietojen mukaan inarinsaamen nimi olisi *Nuárgám*, mutta koska *njuorgut* on inarinsaameksi *njuárguđ*, lienee oikea nimi kuitenkin **Njuárgám**. Myöhemmin siitä on tullut sukunimi Nuorgam. 2 G1: 1011

Nuottaamajärvi – **Koldemjáávraš** (SA.1963) Suurimpia Siuttajoen lompoloita Pohjoisen Jäävaaran itäpuolella. Lähes suora suomennos inarinsaamesta; originaalissa perusosa on deminutiivimuodossa. 15 F20: 1012

Nuortijoki – **Njuõttjokk** – **Njuottiijuuhâ** (TII.1963, JM) Mukaemasuomenos ja mukaelmainerinsaamenos koltansaamesta. 8 R10: 1013

Nälkäjärvet – **Nelgijäävrih** – **Neä'lggääu'r** (TII.1963, JM) "Nelgijäävrih" Kolmesta viiteen järveä Sevettijärven pohjoispäästä 3 km pohjoiseen. Suora suomennos ja koltansaamenos inarinsaamesta. 12 N11: 1014

Nälkäoja – **Nelgijuuhâ** – **Nealgejohka** Sevettijärven pohjoispuolen Nälkäjärvis-tä koilliseen. Suora suomennos ja pohjoissaamenos inarinsaamesta. 12 O11: 1015

Näätämö – **Njiävdám** – **Njávđán** – **Njauddam** (JM) Kylä 1,5 km valtakunnan rajasta. 8 U10: 1016

Näätämöjoki – Njiävđám – Njeavdi – Njauddâmjokk (JM) ”Njeävđám” Suuri joki Iijärvestä Opukasjärven kautta Jäämeren Näätämövuonoon. Alueen vanhimpia paikannimiä, joka tunnettiin jo vuonna 1517, jolloin se kirjoitettiin *Neffdoma* ja *Neffdomu*, 1556 *Navda*, 1585, 1608 ja 1620 *Njavdema*, 1606 *Nougdoma*, 1593 *Näytäme*, 1595 ja 1748 *Newdema*, 1599 ja 1613 *Neudoma*, 1608 *Neugdoma*, 1672 *Nautämæ*, 1598 *Neigdoma*, 1593–1596 *Neidenn Niegdenn*, 1596 *Neauffdoma Neidoma*, 1599 *Nögdama*, 1608 *Njevdema*, 1820–1821, *Njedamjok* (Itkonen T. I. 1966). Kuten nähdään, nimi on lähes 500 vuotta vanha ja siis alueen vanhimpia, joten sen merkitystä ei enää tiedetä. 12 N11: 1017, 11 I13: 1017, 11 K12: 1017, 7 P10: 1017

O

Oaivvošláttu (AA/SA.1998) ”*Oaivvošladdu*” Lampi *Buksaljávri*-järven eteläpäästä 7 km itään. Pohjoissaamea; *oaivvoš* = yhdysosalyhentymä sanasta *oaivvuš* = luusua, *láttu* = lampi. 4 B9: 1018

Oaivvošluoppal (AA/SA.1998) ”*Oaivvošluobbal*” Vetsijoen ylin lompola. Määriteosaselitys: ks. *Oaivvošláttu*, *luoppal* = lompola. 4 D9: 1019

Oaivvošnjárga Niemi Mantokosken luusuan itärannalla. Kartalla virheellisesti *Kuovžanjárga* (AA/SA.1998), joka assosioitunee viereisestä *Guovžaluokta*-lahdesta. Määriteosaselitys: ks. *Oaivvošláttu*, *njárga* = niemi. 4 A5: 1020

Oanehisláttu (AA/SA.1998) ”*Oanekisladdu*” Lammista pohjoisempi Utsjoen *Suohpajávri*-järven pohjoispään koillispuolella. Pohjoissaamea; *oanehis* = attribuuttimuoto sanasta *oanehaš* = lyhyt, *láttu* = lampi. 4 A7: 1021

Oakkostanjávri (AA/SA.1998) ”*Oaggustamjavri*” Järvi *Uhcit Njallavárri*-vaaran kaakkoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Oakkostanjohka*, *javri* = järvi. 2 E2: 1022

Oakkostanjohka (AA/SA.1998) ”*Oaggustanjohka*” Joki *Oaggostanjávri*-järvestä Tenoon. Pohjoissaamea; *oaggostit* = onkia vähän aikaa, *johka* = joki. 2 E2: 1023

Ohtpecmoorâst (VA) Marasto Vaijoen itäpuolella Iijärven lounaispäästä 3–4 km pohjoiseen. Inarinsaamea; *oht* = lyhentymä sanasta *ohtâ* = yksi, *pec* = lyhentymä sanasta *peeci* = mänty, *moorâst* = marasto. Nimestä voidaan päätellä, että marastossa on vain yksi mänty. 10 E16: 1024

Oivošnjávri (AA/SA.1998) Alimmaisoin *Vuokŋoljávrrit*-järvistä. Pohjoissaamea; *oi-voš* = genetiivimuoto sanasta *oaivvuš* = luusua, *javri* = järvi. 4 D5: 1025

Olenjohka (AA/SA.1998) Joki *Njallavárri*-vaaran lounaiskulmalta Tenoon. Pohjoissaamea; *Olen* = sukunimi Vuolab. 2 E2: 1026

Ollánjargâ (SV) Niemi Altojärnessä Altojoen luusuan eteläpuolella. Inarinsaamea; *ollâ* = korkea, *njargâ* = niemi. 14 C20: 1027

Ollâmoorâst (MM.1972) Marasto Syysjärven pohjoispäästä 2 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Ollânjargâ*, *moorâst* = marasto. 14 C18: 1028

Ollâmoorâstjáávráš (MM.1972) Pieni järvi Sammuttijärven Korkiamaraston länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. *Ollânjargâ*, *moorâst* = marasto, *jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi. 14 D18: 1029

Ollâsuáluí – Allasuolu (EI.1933, JHA) Saari Pautujärven eteläpäästä 1,8 km koilliseen. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Ollânjargâ*, *suáluí* ~ *suolu* = saari. 10 G16: 1030

Oodâčieskâmjuuhâ – Ađđančieskanjohka "Áđđamtšieskamjohka" Joki Kontinpaistamajärvestä Näätämöjokeen. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *oodâ* ~ *ađđan* = konttiluu, *čieskâm* ~ *čieskan* = aktiomuoto verbistä *čieskâđ* ~ *čiekat* = halkaista leuulla tai kirveellä, *juuhâ* ~ *johka* = joki. Inarinsaamelainen nimi on saattanut olla aikaisemmin **Oodâpasseemjuuhâ**, ks. Kontinpaistamajärvi. 12 N11: 1031

Ooggušjáávráš (SA.1963) "Ooggušjááuráđš" Pieni pyöreä lampi Iijärven *Varjâgâš-njargâ*-niemen luoteiskulmassa. Inarinsaamea; *oogguš* = voisi tarkoittaa ihmistä, joka on ahkera onkimaan (onkivainen) ja pohjautuu verbiin *uágguđ* = onkia. Kyseessä voisi olla myös Ogge-nimen deminutiivinen muoto *Oggááš* ~ *Oogguš*, joka oli pakananaikainen ihminen. 10 F16: 1032

Oppuukedǵjeggi (TII.1963) Suo Jullamojärven länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. *Oppuukedǵluohtâ*, *jeggi* = jänkä. 9 D15: 1033

Oppuukedǵluohtâ (MM.1972) Lahti Jullamojärven puolenvälin kohdalla sen länsirannalla. Inarinsaamea; *oppuu* = sekä nominatiivi- että genetiivimuoto sanasta *oppuu* = yleinen nimitys pöllöille, *kedǵ* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *kedǵi* = kivi, *luohtâ* = lahti. 9 D15: 1034

Oppuukedǵváarááš (TII.1963) Pieni vaara Jullamojärven ja *Kaari-ááhu Kuátsaijávri* -järven välissä. Määriteosaselitys: ks. *Oppuukedǵluohtâ*, *váarááš* = deminutiivimuoto sanasta *váári* = vaara. 9 C15: 1035

Opukasjärvi – Hoppoogjávri – Hahpatjávri – Opukasjäu'rr (TII.1963, JM) Järvi Näätämöjoen yläjuoksulla. Mukaemasuomennos, -inarinsaamennos ja -pohjoissaamennos koltansaamen sanasta *hõ'ppi* = huuhkaja tai sen deminutiivista (Paatsjoen koltassa Qvigstadin mukaan *öpagaž*) ja mukaelmakoltansaamennos suomen kielisestä nimestä. Ehdottaisin koltansaamenkieliseksi nimeksi **Hõ'ppijäu'rr**, tai **Öpagažjäu'rr**. Vuonna 1899 nimi kirjoitettiin yleiskarttaan "Opukkajärvi" (Lapin Tiepiiri 1974) ja yhdeksää vuotta myöhemmin "Opukasjäyri" (Maanmittauksen ylihallitus 1908). Koska nimi on vanha ja sijaitsee vanhalla Näätämön kolttakylän alueella, voidaan päätellä määriteosan juontuvan koltansaamesta. 11 L11: 1036

Ordávääri – Á'rddvää'rr (SA.1963, JM) "Ordávääri" Laaja vaara Iijärven koillispuolella. Inarinsaamea ja koltansaamea; *ordâ* ~ *á'rdd* = metsän raja, *vääri* ~ *vää'rr* = vaara. 11 J12: 1037

P

Paahumjävri (SA.1963) Järvi, oikeastaan Iijärven lahti Rovaniemen itäpuolella. Inarinsaamea; *paahum* = mahdollisesti aktiomuoto verbistä *páhudid̥* = tokaista, *jávri* = järvi. 10 F16: 1038

Paajeeb Loossâmjävri (MM.1972) Sammuttijärven koillispuolella olevan Ulasjärven keskikohdalta 4 km itään. Inarinsaamea; *paajeeb* = ylempi, *loossâm* = aktiomuoto verbistä *loossâd̥* = kumautella, *jávri* = järvi. 15 F17: 1039

Paajeeb Lábžijävri "*Pajeeb Lábšijävri*" Järvi Reppänäselän länsipuolella. Inarinsaamea; *paajeeb* = ylempi, *lábži* = hihna, *jávri* = järvi. 15 E17: 1040

Paajeeb Árbijävri – Bajit Árbejävri "*Pâjib Arbejavri*" Järvi Nitsijärven Suoanperästä 7 km lounaaseen. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *paajeeb* ~ *bajit* = ylempi, *árbi* ~ *árbe* = perintö, *jávri* ~ *jávri* = järvi. Saamenkielinen nimi on kirjoitettu kartalle pohjoissaameksi, vaikka alue on inarinsaamenkielinen. 16 I17: 1041

Paajeeb Hacâstâmjävri (SA.1963) Järvi Iijärven *Stuorrâluohtâ*-lahdesta 5 km pohjoiseen. Inarinsaamea; *paajeeb* = ylempi, *hacâstâm* = aktiomuoto verbistä *hacâstid̥* = levittää haaroja, *jávri* = järvi. 10 G14: 1042

Paavalijoki – Paavvâljuuhâ – Paavvâljokk (JM) "*Paauvaljuuha*" Joki Paavalijärvestä Iijärven *Vyeppeeluobâl*-lompolaan. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. 10 H14: 1043

Paavalijärvi – Paavvâljävri – Paavvâljäu'rr (JM) "*Paauvaljävri*" Järvi Iijärven lounaispään länsipuolella. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. 10 H14: 1044

Paavalivaara – Paavvâlvääri – Paavvâlvää'rr (JM) "*Paauvalvääri*" Vaara Iijärven ja Paavalijärven välissä. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. 10 H14: 1045

Pahatjärvet – Bahásjávrrit (AA/SA.1998) "*Pahasjavrrik*" Järviryhmä *Čoalmmáváarri*-vaarasta 6 km pohjois-koilliseen. Suora suomennos pohjoissaamesta. Järvien ympärillä on pehmeitä ja upottavia soita, joten niitä on paha lähestyä (Laiti 1995). 10 H11: 1046

Pakkâliemâčummâ (SA.1963) Kukkula Palo-Kotkajärven ja Siuttajoen välissä. Inarinsaamea; *pakkâ* = attribuuttimuoto sanasta *paahâs* = kuuma, *liemâ* = liemi, *čummâ* = kukkula. 15 E20: 1047

Pakkâliemâvyevdi (SA.1963) Metsäinen maa-alue *Pakkâliemâčummâ*-kukkulan ja Siuttajoen välissä. Määriteosaselitys: ks. *Pakkâliemâčummâ*, *vyevdi* = metsä (puineen). 15 F19: 1048

- Paksumaa – Kosseennâm – Gasseatnan** (TII.1963) Talo ja maanselkä Syysjärven kaakkoispuolella. Suora suomennos ja pohjoissaamennos inarinsaamesta; *kossâ ~ gassa* = paksu (pyöreistä esineistä ja lumesta) **14 C20: 1049**
- Pajemušroto** (MM.1972) Tiheikkö Ruoptujoen itärannalla. Inarinsaamea; *pajemuš* = ylimmäinen, *roto* = tiheikkö (lehto). **14 D17: 1050**
- Pajemuš Silesluobâl – Bajimuš Silisluoppal** "*Päjimuš Silisluobbal*" Silisjoen ylimmäinen lompola. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määritteen alkuosa: ks. *Pajemušroto*, loppuosa: ks. Silisjoki, *luobâl ~ luoppal* = lompola. **6 K9: 1051**
- Palo-Kotkajärvi – Ruávikuáskimjävri** (MM.1972) "*Roauvikoaskimjävri*" Jäävaarasta 5 km pohjoiseen. Suora suomennos inarinsaamesta. **15 E20: 1052**
- Palo-Kotkavaara – Ruávikuáskimvääri** (MM.1972) "*Roauvikoaskimtšumma*" Pieni vaara Palo-Kotkajärven eteläpuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. Korkein kohta on **Ruávikuáskimčummâ**, *čummâ* = kukkula. **15 E20: 1053**
- Palomaa** Talo Syysjärven eteläpäässä, jossa asui Knut Valle. **14 B19: 1054**
- Palomuotka – Buollánmuotki** (AA/SA.1998) "*Puollammuotki*" Talo ja niemi Utsjoen itärannalla. Suora suomennos pohjoissaamesta. **4 A7: 1055**
- Palosaari – Puállámláássáš** (AS) Ruohonvetämäjärven länsiosassa. Lähes suora suomennos inarinsaamesta. Originaalissa määriteosa on perfektin partisiippi ja perusosa deminutiivimuodossa. **15 H19: 1056**
- Palovaara – Puállámvääri – Puállamväá'rr** (TII.1963, JM) Luolajärven ja Näätä-
möjoen välissä. Lähes suora suomennos ja suora koltansaamennos inarinsaamesta. Originaalissa määriteosa on perfektin partisiippi. **7 P10: 1057**
- Palsasuo – Kođojuuvâ ollâpoolsah** (JUM) Palsasuo Syysjärven Kutujoen länsipuolella, joka näyttää tällä hetkellä olevan sulamisprosessissa. *Kođojuuvâ* = geneetiivimuoto nimestä *Kođojuuhâ* = Kutujoki, *ollâ* = attribuuttimuoto sanasta *olluv* = korkea, *poolsah* = monikkomuoto sanasta *polsâ* = mätäs. **14 C18: 1058**
- Pappila** (3932 1) Utsjoen Mantojärven länsirannalla, jonka on suunnitellut L. C. Engel v. 1843. Pappilan yhteydessä sijaitsee Utsjoen kivinen kirkko, joka E. B. Lohmanin suunnittelemana rakennettiin v. 1853. **4 A6: 1059**
- Pardalâsävži** (SA.1963) Louhikkoinen liejukkokuru vanhalla Iijärven polulla. Inarinsaamea; *pardalâs* = pitkospuu, *ävži* = rotko. **14 D19: 1060**
- Pautujärvi – Pavdjävri – Bávdejávri – Paudjäu'rr** (JM) "*Pâvdejávri*" Suuri järvi Iijärven itäpuolella. Mukaemasuomennos, -pohjoissaamennos?, -inarinsaamennos? ja -koltansaamennos? mahdollisesti inarinsaamen paikannimestä tai pohjoissaamen paikannimestä, jonka määriteosan merkitys ei ole tiedossa. Tannerin mukaan (Petsamon alueen paikannimiä) *Paudš'jokk*, joka on koltansaamea ja

Petsamon alueella oleva joki, tulisi pienestä sukupuuttoon kuolleesta vesilinnusta, joka olisi allia pienempi ”*poovdâš*”. Tällaista muotoa ei löydy sanakirjoista, mutta voisiko kuitenkin Pautujärven ja *Paudš’jokk*-joen määriteosilla olla yhteinen pohja? Pohjoissaamen kielessä on sana *bovttâš* = lunni (SA.2001), joka ilmeisesti tarkoittaa samaa kuin ”*Petsamon alueelta sukupuuttoon kuollut pieni vesilintu poovdâš*”.

T. I. Itkosen (1984 II s. 509) mukaan Utsjoella on ollut 1728–1843 sukunimi *Paud*, johon hän vertaa Pautujärveä: ”(vrt. *Pâv’de-jäv’ri* I.)”. Ensimmäinen *Paud* oli syntynyt 1671. **10 H16: 1061**

Pautuvuono – Pavdivuonâ ”*Pavdivuona*” Vuono Iijärven *Paahumjävri* -järven koillispuolella. Määriteosaselitys: ks. Pautujärvi. **10 F16: 1062**

Pavdčukkâ – Bávdečohkka – Paudčâkĸ (JM) ”*Pâvdetšohkka*” Vaara Pautujärven pohjoispuolella. Inarinsaamea, pohjoissaamea ja koltansaamea. Määriteosaselitys: ks. Pautujärvi, *čukkâ* ~ *čohkka* ~ *čâkĸ* = huippu. **10 H15: 1063**

Pavdjävručujá – Bávdejárčuodjá Pautujärven pohjoisin lahti. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. Pautujärvi, *jävri* ~ *jár* = lyhentymä sanasta *jävri* ~ *jávri* = järvi *čuájá* ~ *čuodjá* = suoja (pitkä kapea lahti). **11 I15: 1064**

Pávhájijjee (MM.1972) Jyrkästi laskeva joki Petsikkojärvestä *Čieskâdâšjävručujá*-lahden pohjoispäähän. Inarinsaamea, *pávhájijjee* = pauhaaja verbistä *pávháđ* = pauhata. **9 C15: 1065**

Pávhájijjeevääri (MM.1972) Terävähuippuinen pieni vaara *Pávhájijjee*-joen pohjoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Pávhájijjee*, *vääri* = vaara. **9 C15: 1066**

Pecijuuhâ Joki Rautaperäjärven luoteispuolella olevasta Petsijärvestä pohjoiseen. Määriteosaselitys: ks. *Pecivyetkimvääri*, *juuhâ* = joki. **11 L14: 1067**

Pecivyetkimvääri ”*Peähtsevuotkimvarri*” Vaara Iijärven Kutulahden kaakkoispuolella. Inarinsaamea; *peci* = lyhentymä sanasta *peeci* = mänty, *vyetkiđ* = kuloa. Saamenkielinen nimi kirjoitettu pohjoissaameksi, vaikka alue on inarinsaamenkielinen. **10 F16: 1068**

Peecihhtespuškojävri (HEV) Pieni järvi Pitkävuopajärven eteläpuolella. Inarinsaamea; *peecihhtes* = pyrstötön, *puško* = hauki, *jävri* = järvi. Järvessä on niin lihavuusia haukia, että syntyy miellelyhtymä pyrstöttömistä hauista. **14 D19: 1068A**

Pekan Niittyjärvi Siuttajoen itäpuolella *Puállámluobbâleh*-lompoloiden kohdalla. Pekan henkilöllisyydestä ei ole tietoa. Iisakki Aikion (1916–2002) mukaan järven läheisyydessä ei ole minkäänlaista niittyä ja se on herättänyt paikallisten asukkaiden keskuudessa kummeksuntaa suhteessa nimeen. **15 F20: 1069**

Pekan Tupakuolpuna – Piäká Tupekuolbâ (SA.1963) Antin Kotajärven eteläpuolella. Kyseessä Pekka Henrikinpoika Mattus (*1871, †1933>). Suora suomenos inarinsaamesta. **14 D20: 1070**

Pekkala Talo Turvejärven pohjoispäässä, joka oli Mikko Pekanpoika Palton talvipaikka. 15 H19: 1071

Pelsanjänkä – Piälsájeggi – Bealsájeaggi – Pelsajeä'ğğ (JM) "*Peälsajeägge*" Jänkä Pelsavaarojen eteläpuolella. Mukaemasuomennos ja pohjoissaamennos inarinsaamesta sekä koltansaamennos suomen kielestä; *piälsá* ~ *polsá* ~ *bealsá* = mätäs (pounu). 11 I16: 1072

Pelsanjärvi – Piälsájävri – Bealsájävri – Pelsajäu'rr (JM) Iso-Pelsan itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. Pelsanjänkä. 11 I15: 1073

Pennuupaškemnjargâ (HA) Iijärven puolessa välissä sen kapeimmalla kohtaa luoteisrannalla. Inarinsaamea; *pennuu* = genetiivimuoto sanasta *peenuv* = koira, *paškem* = aktiivimuoto verbistä *paškeđ* = ulostaa, *njargâ* = niemi. 10 G15: 1074

Perintöjärvi – Vyeleeb Ärbijävri "*Vuolit Arbejavri*" Nitsijärven Pekkala -talosta 10 km pohjoiseen. Epätarkka suomennos inarinsaamesta, koska originaalissa on tarkennus: *vyeleeb* = alempi. 15 H17: 1075

Perintölompolat – Ärbiluobbâlâáh Kaksi lompolaa Nitsijärven pohjoispuolella olevan Jänkäjärven eteläpäästä 4 km itä-kaakkoon. Lähes suora suomennos inarinsaamesta; originaalissa perusosa deminutiivimuodossa. 15 H17: 1076

Petsijärvi – Pecijävri – Pie'ccjäu'rr (TII.1963, JM) Rautaperäjärvestä 3 km luoteeseen. Mukaemasuomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta; *peeci* = mänty. 11 K14: 1077

Petsikko – Beazet – Peccik ~ Pecikko ~ (Peesih) ~ Räjicummâ "*Peädsek*" Tunturialue, jonka Inarin ja Utsjoen kunnan raja ylittää *Räjicummâ*-kukkulan kohdalta. Nimi näyttää olevan osittain hämärtynyt johdos saamen sanasta *beahci* ~ *peeci* = mänty, *beaze* ~ *peesi* = männyn (SA.2001), *räji* = lyhentynyt yhdysoasamuoto sanasta *rääji* = raja, *čummâ* = kukkula. Inarinsaamen -k- ja -kko-päätteet ovat ilmeisesti mukaellut suomen kielestä ja todennäköisesti primäärein muoto on *Peesih*, joka ei kylläkään ole enää käytössä. 9 B15: 1078

Petsikkojärvi – Peccikjävri ~ (Peesihjävri) ~ Pecikkojävri ~ Peccikkojävri – Beazetjävri "*Peädsekjavri*" Petsikkotunturin kaakkoispuolella. Määriteosaselitys: ks. Petsikko. 9 C15: 1079

Petsikon autiotupa Petsikkotunturin huipulta 2 km pohjoiseen. Nykyään lukolinen tupa, joka on ollut aikoinaan Utsjoen postimiehen ja muidenkin Utsjoen matkalaisten käytössä. Saamelaismuseon omistuksessa. 9 B14: 1080

Petsivaara – Pecivääri – Pie'ccvää'rr (JM) Rautaperäjärvestä 3 km luoteeseen. Määriteosaselitys: ks. Petsijärvi. 11 L14: 1081

Petterluohtâ (HA) Lahti Näätämojoen luusuan länsipuolisen *Uáivoušnjargâ*-niemen länsipuolella. Petterin henkilöllisyydestä ei ole tietoa. 10 H14: 1082

- Pie'ccluubbâl – Peciluobâl** (PP) Petsijärven pohjoispäästä 2,5 km pohjoiseen. Koltansaamea ja inarinsaamea. Määriteosaselitys: ks. Petsijärvi. **11 L14: 1083**
- Pieni Palo-Kotkajärvi** Palo-Kotkajärven koillispuolella. Originaali nimi ei ole tiedossa, vaikkakin se saattaisi olla *Uccâ Ruávikuáskimjáávráš*. **15 E20: 1084**
- Pieni Ruohojärvi – Uccâ Ruáhujáávráš** (SV) Tuuruharjun länsikyljessä Alttovaa-
ran kohdalla. Suora suomennos inarinsaamesta. **14 C20: 1085**
- Piiritluobâl** (EPA) Lompola Näätämojoessa Kallojokisuusta 1 km ylävirtaan. Inarinsaamea; *Piirit* = Briitta ~ Pirita, *luobâl* = lompola. **7 P9: 1085A**
- Pikkâčuálmi** (PP) Salmi Rautaperäjärven Koivuniemi -talosta 0,7 km pohjois-
koilliseen. Inarinsaamea; *pikkâ* = terva, *čuálmi* = salmi. **11 L15: 1086**
- Pikkukalanniemi – Uccâkuáláánjargâ** Jullamojärven eteläisin niemi. Suora suomennos inarinsaamesta. **9 D16: 1087**
- Pikku Koskelojärvi – Cuávis Kuoškkulluujävri** Nitsijärven Pekkala -talosta 5,5 km pohjoiseen. Epäonnistunut mukaemasuomennos inarinsaamesta; *cuávis* = matala, *kuošk* = lyhentymä sanasta *kuoškâ* = koski, *kulluu* = imperatiivinen tai kielteinen muoto verbistä *kulluđ* = kuulua, *jävri* = järvi. **15 H18: 1088**
- Pikku-Pelsa – Uccâ-Piälsá – Uhca-Bealsa – U'cc-Pelsa** (JM) "Uttsa-Peälsa" Jyrkkärinteinen vaara Pautujärven pohjoispään itäpuolella. Mukaemasuomennos, pohjoissaamennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. Määriteosaselitys: ks. Pelsanjänkä. **11 I16: 1089**
- Pitkälampi – Guhkesláttu** Pieni lampi Siuttajoen Ylimmäisen Pitkälompolan länsipuolella. Suora suomennos pohjoissaamesta. **15 G17: 1090**
- Pitkävuopajärvi – Kuhesvyeppeejävri** Syysjärveltä 4 km itään. Kyseisen järven itäpäässä on pitkä vuopaja. Suora suomennos inarinsaamesta. **14 C19: 1091**
- Podhâspäikki** (MM.1972) Suokaistale, joka erottaa kaksi kuivaa maata toisistaan Sammuttijärven eteläpäästä 1 km itään. Inarinsaamea; *podhâs* = lyhentymä sanasta *podhâs* = katkos, *päikki* = paikka. **14 D18: 1092**
- Pohjoinen Jäävaara – Taaveeb Jienävääri** (SA.1963) "Taaveeb Jienavääri" Palo-Kotkajärven kaakkoispuolella. Lähes suora suomennos inarinsaamesta; *taaveeb* = pohjoisempi. **15 E20: 1093**
- Pohjoinen Reppänajärvi – Taaveeb Reppinjävri** (MM.1972) Reppänäselässä, Sammuttijärven puolen välin kohdalla. Lähes suora suomennos inarinsaamesta; *taaveeb* = pohjoisempi. **15 E18: 1094**

Pommiláddu (MM.1972) Sammuttijärven itäpuoleisen Harrivaaran luoteispuolella olevien kahden lammen pohjoisempi lampi. Inarinsaamea; *pommi* = pommi, *láddu* = lampi. Sodan aikana on pudotettu lentopommi kyseisen lammen rannalle. 15 E17: 1095

Ponjepecluobâl – Pá’nnjpie’ccluubbâl (JM) ”*Ponjepetsluobal*” Pitkä lompola Näätämöjen ja Ävlejoen välissä. Inarinsaamea ja koltansaamea. Määriteosaselitys: ks. *Ponjepecvääri*, *luobâl* ~ *luubbâl* = lompola. 11 K12: 1096

Ponjepecvääri (TII.1963) ”*Ponjepetsvääri*” Vaara Näätämöjen ja *Ponjepecluobbâleh*-lompoloiden välissä. Inarinsaamea; *ponje* = kiero, *pec* = lyhentymä sanasta *peeci* = mänty, *vääri* = vaara. 11 K13: 1097

Porttiselkä – Bartačielgi Selänne valtakunnan rajalla 5 km Aittoavista kaakkoon. Mukaemasuomennois pohjoissaamesta; *barta* = mökki. 7 O8: 1098

Poškâláddu (MM.1972) Pieni lampi Sammuttijärven pohjoispuolella olevasta Ulasjärvestä 2 km itään. Inarinsaamea; *poškâ* = uloste, *láddu* = lampi. 15 F17: 1099

Povváánjargâ (SA.1963) Pieni niemi Ruohonvetämäjärven etelärannalla sen puolella välissä. Inarinsaamea; *povváá* = genetiivimuoto deminutiivisesta sanasta *povvááš* = nivanen, *njargâ* = niemi. 15 H19: 1100

Povvááš (TII.1963) Kapeikko Ruohonvetämäjärven puolella välissä. Inarinsaamea; deminutiivimuoto appellaatiivista *pohe* = niva > nivanen. 15 H19: 1101

Puállámeennâmláássáš – Buolláneatnanláássáš (MM.1972, VAH) Pieni saari Säytsjärven Kenttäsaaren ja *Kuátinjargâ*-niemen välissä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *puállám* ~ *buollán* = perfektin partisiippi verbistä *pyelliđ* ~ *buollit* = palaa > palaneen, *eennâm* ~ *eatnan* = maa, *láássáš* ~ *lássáš* = deminutiivimuoto sanasta *lássá* = pieni saari (luoto). Vielä 1800-luvun loppupuolella saareen saattoi hypätä mantereen puolelta (VAH tätinsä Maria Tapiolan s. Sajets 1886–1965 kertomana), mutta nykyään siinä on yli 50 m leveä väylä, joka on selitettävissä sillä, että alue on ollut soinen ja vesi syövyttänyt rantoja. 14 C17: 1102

Puállámkuátiluobâl Toiseksi ylimmäinen lompola Näätämöjoessa. Määriteosaselitys: ks. *Puállámeennâmláássáš*, *kuáti* = kota, *luobâl* = lompola. 11 I13: 1103

Puállámluobbâleh – Buollánluobbalat ”*Puollámluobbalak*” Kaksi lompolaa Siuttajoessa Nuottaamajärven yläpuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Puállámeennâmláássáš*, *luobbâleh* ~ *luobbalat* = monikkomuoto sanasta *luobâl* ~ *luoppal* = lompola. 15 F20: 1104

Puállámvääri – Buollánvárri – Puállamvää’rr (JM) ”*Puollimvarri*” Vaara Näätämön kylän länsipuolella. Suora pohjoissaamennois ja koltansaamennois inarinsaamesta. Valtakunnan rajalla oleva huippu on ollut aikaisemmin nimeltään *Pyellimuáivoi* ja varsinainen vaara *Pyellimvääri* (Maanmittauksen ylihallitus 1908); *pyellim* = aktiivimuoto verbistä *pyelliđ* = palaa ’Palamavaara’, kun taas Itkosen

kirjaamana (TII.1963) *puállám* = perfektin partisiippi samasta verbistä = palanut, 'Palanutvaara'. 8 Q10: 1105

Puálvárčummâ (MM.1972) "*Puálvártšumma*" Entiseltä nimeltään **Jukkuu-Vuoli čummâ** Kukkula Jaakobinkaltio-talosta 3 km itään. Inarinsaamea; *puálvár* = porvari, *čummâ* = kukkula *Jukkuu Vuoli* = Juhanin Uula (1805–1882), joka oli sukunimeltään Paadar ja asui Paadarjärven Lusmaniemessä. 15 F17: 1106

Puálvárjáávráš (MM.1972) "*Puálvárjááurádš*" Entiseltä nimeltään **Jukkuu-Vuoli jáávráš** järvi Jaakobinkaltio-talosta 2,8 km itään. Nimiselitys: ks. *Puálvárčummâ*, *jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi > järvinen. 15 F17: 1107

Puáskičummâ (EPA, JP) Huippu *Puáskiäävžih*-rotkoista suurimman pohjoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Puáskiäävžih*, *čummâ* = kukkula. 10 H11: 1107A

Puáskijjuuhâ "*Poaskijjuuha*" Joki lännestä Silisjokeen. Määriteosaselitys: ks. *Puáskiäävžih*, *juuhâ* = joki. 11 J11: 1108

Puáskijvmokke Noin 180 asteen mutka *Puáskijjuuhâ*-joessa 5 km Silisjoelta länteen. Mutkia on oikeastaan kaksi (1 km väliä), joista nimimutka lienee se eteläisempi. Määriteosaselitys: ks. *Puáskiäävžih*, *juv* = lyhentymä sanasta *juuhâ* = joki, *mokke* = mutka. 11 J11: 1109

Puáskivääri – Boaskevárri (JP) Monihuippuinen vaara Iijärven pohjoispuolisten Jääjärvien koillispuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Puáskiäävžih*, *vääri* ~ *várri* = vaara. 10 H11: 1109A

Puáskiäävžih Seitsemän jyrkkäreunaista rotkoa kaakkois-luoteissuunnassa *Puáskivääri*-vaaran pohjoisosassa. Inarinsaamea; *puáski* ~ *boaski* = poron takajalan mutkakohta, *äävžih* = monikkomuoto sanasta *ävži* = rotko. 10 H12: 1110

Pulmankijoki – Buolbmátjohka "*Puolbmagjohka*" Joki *Buolbmátgeašjávri*-järvestä Pulmankijärveen. Mukaemasuomenos pohjoissaamesta. Määriteosan merkitys ei ole tiedossa. 5 H5: 1111, 5 H8: 1111

Pulmankijärvi – Buolbmátjávri "*Puolbmagjavri*" Kookkaista järvistä Suomen pohjoisin, josta 1/4 on Norjan puolella. Nimiselitys: ks. Pulmankijoki. 2 H3: 1112

Puolžáluohtâ (SA.1963) Iijärven toiseksi pohjoisin lahti. Määriteosaselitys: ks. *Puolžápotkânem*, *luohtâ* = lahti 10 H14: 1113

Puolžânjargâ (SA.1963) Iijärven pohjoisin niemi. Määriteosaselitys: ks. *Puolžápotkânem*, *njargâ* = niemi 10 H14: 1114

Puolžápotkânem (SA.1963) Paikka, jossa Tuuruharju katkeaa Niipijokeen laskevan Reppänäjoen kohdalla. Inarinsaamea; *puolžâ* = harju, *potkânem* = aktiomuoto verbistä *potkâniđ* = katketa > katkeaminen > katkeama. 14 D19: 1115

Puolžâsuálui (SA.1963) Saari Välijärven puolessa välissä. Määriteosaselitys: ks. *Puolžâpotkânem, suálui* = saari. 11 K16: 1116

Puolžâsuolluuh (PP) Kaksi kapeaa saarta peräkkäin Miihkalijärven *Ryevdipoh-suálui*-saaren pohjoispään itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Puolžâpotkânem, suolluuh* = monikkomuoto sanasta *suálui* = saari. 11 L15: 1117

Puornâluovtláássáš – Buordnaluovttaláássáš Pieni saari Säytsjärven Purnulahden eteläosassa. Inarinsaamea ja pohjoissaamea: Määriteosaselitys: ks. Purnulahti, *luovtâ ~ luovtta* = genetiivimuoto sanasta *luohtâ ~ luokta* = lahti, *láássáš ~ lássáš* = deminutiivimuoto sanasta *lássá* = pieni saari (luoto). 14 B17: 1118

Punccléáássáš (SA.1963) Pieni saari Sammuttijärven talon luoteispuolella. Inarinsaamea; *puncce* = tappi, *láássáš* = pieni saari (luoto). 14 D18: 1119

Purkalompolat – Porgeluobbâleh (EPA) Kaksi lompolaa valtakunnan rajalla 5 km Aittoavista. Suora suomennos inarinsaamesta, koska määriteosa ”*purka*” (poron karvanvaihto) on vakiintunut Ylä-Lapin suomen murre-sanastoon. 7 M7: 1120

Purnulahti – Puornâluohtâ – Buordnaluohta Säytsjärven suurin lahti. Mukaelmasuomennos ja pohjoissaamennos inarinsaamesta, *puornâ* = lihan tai kalan säilytyskuoppa. 14 B17: 1121

Puškojuuhâ – Hávga johka (SA.1963) ”*Havgajohka*” Joki *Bajit hávgajávri* -järvestä *Stuorát Dievjjávri* -järven kautta Silisjokeen. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Puškojuuvâš, juuhâ ~ johka* = joki. 6 J10: 1122, 6 I9: 1122

Puškojuuvâš (SA.1963) Pieni joki *Iljáluobâl*-lompolaan lännestä. Inarinsaamea; *puško* = hauki, *juuvâš* = deminutiivimuoto sanasta *juuhâ* = joki. 16 J17: 1123

Puškokedgilohtâ (SA.1963) Sammuttijärven läntisin lahti. Määriteosaselitys: ks. *Puškojuuvâš, kedgi* = kivi, *luohtâ* = lahti. 14 D18: 1124

Puškoluobâl – Hávgaluoppal (SA.1963) ”*Havgaluobbal*” Lompola *Skiehččaras-tunturin* lounaispuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Puškojuuvâš, luobâl ~ luoppal* = lompola. 6 I9: 1125

Puvrááluohtâ (MM.1972) Pieni lahti Säytsjärven *Tuárispelnargâ* -niemen itäisemmästä kärjestä 0,5 km pohjois-koilliseen *Puvráánjargâ*-niemen itäpuolella. Inarinsaamea; *puvráá* = genetiivinen deminutiivimuoto sanasta *puvre* = puura (lammas-suoja), *luohtâ* = lahti. 14 C17: 1126

Puvráánjargâ (MM.1972) Pieni niemi Säytsjärven *Tuárispelnargâ* -niemen itäisemmästä kärjestä 0,4 km pohjois-koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Puvrááluohtâ, njargâ* = niemi. 14 C17: 1127

Pyeidiskyeljáávráš (TII.1963) Järvi Suprusta 2 km luoteeseen. Inarinsaamea; *pyeidi* = attribuuttimuoto sanasta *pyeidi* = lihava, *kyel* = lyhentymä sanasta *kyeli* = kala, *jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi. 16 J17: 1128

Pyöriälompola – Jurbáluobâl (SV) Niipijoessa 5 km Tuuruharjun Ruohojärvestä itään. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 D20: 1129

Päikkinjargâ – Báikenjarga "*Paihkenjarga*" Gabriel Mujon (1890–1947) perheen kesäpaikkaniemi Säytsjärven länsirannalla. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *päikki* ~ *báike* = koti, *njargâ* ~ *njarga* = niemi. 14 B17: 1130

Päiskiluohtâ (SA.1963) "*Päjskiluohta*" Pieni lahti Iijärven Kutulahden luoteisrannalla. Inarinsaamea; *päiski* = kalalokki, *luohtâ* = lahti. 10 F16: 1131

Päiskiluohtnjargâ (HA) "*Päijskiluohtnjarga*" Niemi Iijärven Kutulahden koillisrannalla. Määriteosaselitys: ks. *Päiskiluohtâ*, *luoht* = lyhentymä sanasta *luohtâ* = lahti, *njargâ* = niemi. 10 F16: 1132

Pälgisuáivi (MM.1972) Koivuinen vaaran Jullamojärven eteläpään länsipuolella. Jullamojärvelle menevä kinttupolku menee sitä kautta, josta nimi. Inarinsaamea; *pälgis* = lyhentymä sanasta *päälgis* = polku, *uáivi* = pää. 9 C16: 1133

Pänni-kálláá sátku (SA.1963) Venevalkama Iijärven Härkäsalmesta 0,7 km länteen. Inarinsaamea; *Pänni* = mukaelma sukunimestä Panne, *kálláá* = deminutiivinen genetiivimuoto sanasta *källis* = aviomies, *sátku* = venevalkama. Erään tiedon mukaan kyseessä on Aslak Pannen (1842–1910) isoisä, joka oli kuuluisa pororikas (Tynys 2000 s. 67). Hänen nimensä oli Aslach Aslaksen Banne (1758–1816), jonka puoliso oli Kristine Nilsdatter Ravdna (Deanuleahki Tanadalen, s. 240). Samuli Paulaharjun (1927) kirjasta "*Takalappia*" s. 102 ilmenee, että "*Panne-Galleksen*" puoliso oli nimeltään Kaarin ja he asuivat mm. Jullamojärven länsipuolella (ks. *Kaari-Ááhu Kuátsaijávri*), joten näiden tietojen välillä on ilmeinen ristiriita. Aslach Aslaksen Bannen isoisän Aslach Aslackzon Pannen (1697–1755) vaimo kyllä oli Kaarin eli Caren Jonsdatter. 10 F16: 1134

Päätönahvenjärvi – Uáivittesvuáskujávri (MM.1972) Syysjärven Kutujokisuulta 4 km itään. Ahvenet järvessä ovat olleet niin lihavia, että on syntynyt mielikuva päättömästä ahvenesta. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 D18: 1135

Pöllönkiviniemi – Oppuukedgnjargâ (TII.1963) Niemi Jullamojärven puolenvälin kohdalla sen länsirannalla. Suora suomennos inarinsaamesta. Määriteosaselitys: ks. *Oppuukedggluohtâ*. 9 D15: 1136

R

Raanoja – Ráánujuuhâ – Rátnojohka (EPA) Pieni joki Raanuvaaran pohjoispuolta Harrijärveen. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Suora suomennos ja pohjoissaamenos inarinsaamesta tai suora suomennos ja inarinsaamenos pohjoissaamesta. 7 N10: 1137, 7 O10: 1137

Raanuvaara – Ráánuvääri – Rátnovárri (EPA) Näätämöjoen ja Villavaaran välissä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Suomennos ja pohjoissaamenos inarinsaamesta tai suomennos ja inarinsaamenos pohjoissaamesta. 7 N10: 1138

Rajaniemi – Räjinjargâ – Rádjanjarga *Johttejávri*-järven eteläpäässä. Suora suomennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. 9 D14: 1139

Rakkil-Ááná moorâst (MM.1972) Sammuttijärven itäpuolisen Annanjärven eteläpään länsipuolella. Inarinsaamea; määritteen alkuosan merkitys ei ole tiedossa, *Ááná* = genetiivimuoto nimestä *Ánná* = Anna, *moorâst* = marasto. 15 E17: 1140

Ratkomajärvi – Rátkimjávri – Rátkkajávri – Rá'tkkemjäu'rr (JM) Iso-Pelsasta 3 km lounaaseen. Suora suomennos ja koltansaamenos joko pohjoissaamesta tai inarinsaamesta. 11 I16: 1141

Rautakuru – Ruovdegurra "*Ruovdekurra*" Jyrkkäreunainen kuru kaakkois-luoteissuunnassa Näätämöjoen pohjoispuolella Niskavaaran itäpuolella. Suora suomennos pohjoissaamesta. 12 N11: 1142

Rautaperäjärvi – Ryevdipohjávri – Ruovdebogijávri "*Ruovdepogijávri*" Suurehko järvi Sevettijärven tien länsipuolella. Mukaelmasuomennos ja pohjoissaamenos inarinsaamesta; *ryevdi* = rauta, *pohe* = niva. Nimi on alueen vanhimpia, koska Peter Schnitlerkin on kirjannut sen karttaansa vuonna 1744–1745 nimellä "*Rödebok*". 11 L15: 1143

Rautujärvi – Rávdujávri – Rávdojávri – Räuuddjäu'rr (TII.1963, JM) Sevettijärven luoteispuolella. Suora suomennos, pohjoissaamenos ja koltansaamenos inarinsaamesta. 12 M12: 1144

Rautulompola – Rávduluobâl – Rávduoluoppal – Räuuddluubbâl (TII.1963, JM) "*Rávduoluobâl*" Rautujärven ja Sevettijärven välissä. Suora suomennos, pohjoissaamenos ja koltansaamenos inarinsaamesta. 12 N12: 1145

Rautuselkä – Rávdučielgi – Rávdočielgi – Räuuddčio'lj (TII.1963, JM) "*Rávdočielgi*" Selänne Rautujärven ja *Sundeejávri*-järven välissä. Suora suomennos, pohjoissaamenos ja koltansaamenos inarinsaamesta. 12 M12: 1146

Ravgâmoorâst (SA.1963) Marasto Vaijoen länsipuolella ja Kuivajärven pohjoispuolella. Karttaan merkitty 3 km lännemmäksi, joka on virheellinen. Määriteosaselitys: ks. *Ravgâmoorâstjeggí*, *moorâst* = marasto. 10 E16: 1147

Ravgâmoorâstjegggi "*Ravgamoorastjegggi*" Laaja suo Vaijoen länsi- ja Kuivajärven pohjoispuolella. Inarinsaamea; *ravgâ* = suokukko, *moorâst* = marasto, *jegggi* = jänkä. 10 E16: 1148

Ravgâmoorâstjäävrih (SA.1963) "*Ravgajäävrieh*" Kaksi järveä Vaijoen länsi- ja Nikolasjoen eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Ravgâmoorâstjegggi*, *jäävrih* = monikkomuoto sanasta *jávri* = järvi. 10 E15: 1149

Rááiháluobbâlâš (PP) Pyöreä lompola Petsijärven itäpuolella. Inarinsaamea. Määriteosan merkitys ei ole tiedossa. Mahdollisesti pohjautuu koltansaamesta, *luobbâlâš* = deminutiivimuoto sanasta *luobâl* = lompola. 11 L14: 1150

Ráánujávri – Rádnojávri (EPA) Järvi Raanuvaaran koillispuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *ráánu* ~ *rádno* = raanu, *jávri* ~ *jávri* = järvi. 7 N10: 1151

Rádjoaivi (SA.2000) *Skiehččaras*-tunturin luoteishuippu. Pohjoissaamea; *rádji* = yhdysosalyyhentyminen sanasta *rádji* = raja, *oaivi* = pää. 6 I9: 1152

Ráideborjohka (AA/SA.1998) Joki Utsjoen Ailikkaan itäpuolta Tenoon. Pohjoissaamea; *ráidi* = raitio, *bor* = lyhentyminen sanasta *borri* = harjanne, *johka* = joki. 4 A5: 1153

Rássejohka (AA/SA.1998) "*Rassejohka*" Joki Idästä Jomppalanjärveen. Pohjoissaamea; *rássi* = kukka, *johka* = joki. 4 A8: 1154

Rássejohka (AA/SA.1998) Joki *Guorboaiivi*-tunturiryhmän länsipuolelta *Ákšo-leavššájohka* -jokeen. Nimiselitys: ks. ylempi *Rássejohka*. 5 F10: 1155

Rátkájuuhâ (EH, IA) "*Juovvatšielggehohka*" Joki Saurasjärvestä Siuttajokeen. Inarinsaamea, *rátká* = kataja, *juuhâ* = joki. Saamenkielinen nimi kirjoitettu pohjoissaameksi ja sijoitettu 5–10 km lounaammaksi. 15 F19: 1156

Rávd-Erkke johka (AA/SA.1998) "*Ravd-Erkke johka*" Joki idästä Pulmankijärven puoleenväliin. Pohjoissaamea; *rávd* = lyhentyminen sanasta *rávdi* = seppä, *Erkke* = genetiivimuoto nimestä *Erke* = Erkki, *johka* = joki (SA.2001). 2 H3: 1157

Rávdojávri "*Ravdojavrrik*" Järvi Kenesjärven eteläpäästä 5 km itään. Pohjoissaamea; *rávdo* = rautu, *jávri* = järvi. Vierellä on toinen järvi *Vađaid Rávdojávri*, mutta koska näillä molemmilla järvillä on oma nimensä, niin monikkomuotoinen *Rávdojavrrit* on turha (AA/SA.1998). 4 B10: 1158

Rávdojávri (AA/SA.1998) "*Ravdojavri*" Järvi *Čáraoaivi*-tunturista 2,5 km länsilounaaseen. Nimiselitys: ks. ylempi *Rávdojávri*. 6 J7: 1159

Rávdojohka Joki *Rávdojávri*-järvestä *Ruossajávri*-järveen. Pohjoissaamen nimi "*Rávdojohka*" on sijoitettu 2–3 km liiksi luoteeseen (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Rávdojávri*, *johka* = joki. 6 J7: 1160

Rávdoláttu (AA/SA.1998) Pieni lampi *Vuokŋoljohka*-jokisuusta 1,5 km itä-koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Rávdojávri*, *láttu* = lampi. 4 D5: 1161

Rávdoláttu (AA/SA.1998) Lampi *Čáraoaivi*-tunturin lounaispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Rávdojávri*, *láttu* = lampi. 6 J7: 1162

Rávdomaras (AA/SA.1998) Marasto *Čáraoaivi*-tunturista 2,5 km länteen. Määriteosaselitys: ks. *Rávdojávri*, *maras* = marasto. 6 J7: 1163

Rávdučokke – Rávdočohkka (TII.1963) Vaaranhuippu *Sundeejávri*-järven itäpuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *rávdu* ~ *rávdo* = rautu, *čokke* ~ *čohkka* = huippu tai laki. 12 M12: 1164

Rávotjávri (AA/SA.1998) "*Ravokjavri*" Järvi Vetsijärven eteläpäästä 4,5 km länteen. Määriteosaselitys: ks. *Rávotjohka*, *jávri* = järvi. 4 C9: 1165

Rávotjohka (AA/SA.1998) "*Ravokjohka*" Joki *Vuolit Skuolffejávri*-järven ja *Bajit Skuolffejávri*-järven välissä. Pohjoissaamea; *rávot* = johdos verbistä *ráhput* = haravoida, ruopia > ruopimiskohta, haravointipaikka, *johka* = joki (SA.2001). 4 C9: 1166

Reatkájávri (AA/SA.1998) Järvi *Áldovárri*-vaaran pohjoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Reatkávárri*, *jávri* = järvi. 5 F8: 1167

Reatkájohka (AA/SA.1998) "*Reätkajohka*" Joki *Reatkájávri*-järvestä Vetsijärven itäpuolella olevaan *Njárgajávri*-järveen. Määriteosaselitys: ks. *Reatkávárri*, *johka* = joki. 5 E9: 1168, 5 E8: 1168

Reatkáluoppal ~ Áldoluoppal (AA/SA.1998) Lompola *Áldovárri*-vaarasta 2 km luoteeseen. Määriteosaselitys: ks. *Reatkávárri*, *áldo* = lyhentymä sanasta *áldu* = vaadin (naaras poro), *luoppal* = lompola. 5 F8: 1169

Reatkávárri (AA/SA.1998) "*Reätkavarri*" Vaara Vetsijärven koillispäästä 3,5 km itään. Pohjoissaamea; *reatká* = kataja, *várri* = vaara. 5 E9: 1170

Reepinjävrčuájá (MM.1963) Pohjoisen Reppänjärven pohjoispään kapea lahti. Inarinsaamea; *reepin* = räppänä (savuaukko laavussa tai kammissa) *jávri* = lyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *čuájá* = pitkä kapea lahti, johon laskee tai josta lähtee joki. 15 E18: 1171

Rekkiluobâl Lompola Räckijärven pohjoispäästä 1 km pohjoiseen. Kartassa "*Kuošnaluoobalak*", joka on virheellinen (EPA). Määriteosaselitys: ks. Räckijärvi, *luobâl* = lompola. 12 O11: 1172

Reppänäjoki – Reepinjuuhâ (MM.1972) Reppänjärvistä Niipijokeen. Mukaeltuomennos inarinsaamesta; *reepin* = räppänä (savuaukko kodassa tai laavussa). 14 D19: 1173

Reppänäselkä – Reepinčielgi – Reäppenčölj (MM.1972, JM) ”Reepintšielgi” Tuuruharjun osa Sammuttijärven itäpuolella. Mukaemasuomennos ja koltansaa-
mennos inarinsaamesta. Määriteosaselitys: ks. Reppänäjoki. 15 F17: 1174

Riebannjarga ”Rievannjarga” Niemi Pautujärven itärannalla 3,5 km järven etelä-
päästä koilliseen. Pohjoissaamea; *rieбан* = kettu, *njárga* = niemi. 10 H16: 1175

Rievssatmaras (AA/SA.1998) ”Rievssakmâaras” Marasto Vuolimuš Rievssatjávri
-järven länsipuolella. Pohjoissaamea; *rievssat* = riekko, *maras* = marasto. 4 C7: 1176

Rievssatsuolu (AA/SA.1998) ”Rievssaksuolu” Suurehko saari Vetsijoessa Gaskka-
muš Rievssatjávri -järven ja Vuolimuš Rievssatjávri -järven välissä. Määriteosase-
litys: ks. Rievssatmaras, *suolu* = saari. 4 C8: 1177

Rihparoggi (AA/SA.1998) Pieni suo Välimaan itäpuolella olevasta Oakkostanjáv-
ri-järvestä 1,8 km lounaaseen. Pohjoissaamea; *rihpa* = rikka ~ roska, *roggi* = kuop-
pa. 2 E2: 1178

Rihtáčielgi (AA/SA.1998) Vaaranselänne Vetsikon kylästä 5,5 km itä-kaakkoon.
Pohjoissaamea; *rihtá* = loukku, *rita*, *čielgi* = selkä (SA.2001). 1 D4: 1179

Rihtoalgi Vaara Vetsikon kylästä 3 km kaakkoon. Kartassa virheellisesti ”Roavve-
varri” (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *riht* = mahdollisesti lyhentymä sanasta *rihta*
= ruhonpuolikas ilman selkää, *rihtá* = iso loukku tai *rihtu* = myrsky, *oalgi* = olka.
1 C4: 1180

Rijdokedgi (HA) Iijärven Neitiniemen eteläpuolella oleva vesikivi, jossa on kes-
kellä syvennys. Aikaisemmin **Stuorr-Ant Ááná čäcikedgi** ’Ison-Antin Annan ve-
sikivi’, jolle Ison-Antin Anna keräsi kalansuolia, kalanpäitä ym. perkeitä. Sillä ta-
valla lepytteli kiveä hyvän kalaonnen toivossa (EI.1933). Inarinsaamea; *rijdo* =
riita, *kedgi* = kivi. 10 F15: 1181

Risselássááh (MM.1972) Pieniä saaria Sammuttijärnessä Sammuttijärvi-talon län-
sipuolella. Inarinsaamea, *risse* = risu, *lássááh* = monikkomuoto sanasta *lássá* =
pieni saari (luoto). 14 D18: 1182

Roavvebogejávri (AA/SA.1998) ”Roavvepogijávri” Järvi Roavvebohki-laakson ete-
läosassa. Pohjoissaamea; *roavve* = lyhentymä sanasta *roavvi* = rova (vanha palo-
alue), *boge* = genetiivimuoto sanasta *bohki* = tässä tapauksessa laakso kahden tun-
turin välissä, *jávri* = järvi. 4 D6: 1183

Roavvebogejohka (AA/SA.1998) ”Roavvepogijohka” Joki Roavvebogejávri-järvestä
Vetsijokeen. Määriteosaselitys: ks. Roavvebogejávri, *johka* = joki. 4 D6: 1184

Roavvebogevárri (AA/SA.1998) Noin 4 km pitkä kaksihuippuinen vaara, Vuok-
ηoljohka-joen luusuan ja Vetsiojen välissä. Määriteosaselitys: ks. Roavvebogejohka,
várri = vaara. 4 D5: 1185

Roavvebohki (AA/SA.1998) Noin 4 km pitkä laakso *Roavvebogivárri*-vaaran itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Roavvebogejávri*, *bohki* = tässä tapauksessa laakso kahden tunturin välissä. 4 D5: 1186, 4 D6: 1186

Roavvečohkka (AA/SA.1998) "*Roavvetšohkka*" Vaaranlaki Leppälä-talosta 2 km itä-kaakkoon. Pohjoissaamea; *roavve* = lyhentymä sanasta *roavvi* = rova (vanha paloalue), *čohkka* = vaaran tai tunturin huippu (laki). 4 A10: 1187

Roavvečohkka (AA/SA.1998) "*Roavvetšohkka*" Vaaranlaki Utsjoen Mantojärven pohjoispäästä 2 km itään. Nimiselitys: ks. *Roavvečohkka* (ylin). 4 A6: 1188

Roavvečohkka (AA/SA.1998) "*Roavvetšohkka*" Vaaranlaki Pulmankijärven eteläpäästä 3,5 km länteen. Nimiselitys: ks. *Roavvečohkka* (ylin). 2 H4: 1189

Roavvejohka (AA/SA.1998) Oja idästä Mantojärven pohjoisosaan. Määriteosaselitys: ks. *Roavvelánjas*, *johka* = joki. 4 A6: 1190

Roavvejohka (AA/SA.1998) Puro idästä Vetsijokeen 1 km Vetsikosta etelään. Määriteosaselitys: ks. *Roavvelánjas*, *johka* = joki. 1 C4: 1191

Roavvelánjas (SA.1963) Koivikkoinen selkä Ävlijärviltä noin 3 km etelä-lounaaseen. Pohjoissaamea; *roavve* = lyhentymä sanasta *roavvi* = rova, *lánjaš* = nuori koivikko. 11 J14: 1192

Roavveoivi (AA/SA.1998) Tunturi *Buksaljávri*-järvestä 8 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Roavvelánjas*, *oivi* = pää. 4 B9: 1193

Roavvevárri ~ Morešveiroavvárri (AA/SA.1998) Vaara Pulmankijärven itäpuolella *Luossajohka*-joen eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Roavvelánjas*, *moreš* = tuntematon sana, *vei* = lyhentymä sanasta *veadji* = pieni joki, *várri* = vaara, *roav* = lyhentymä sanasta *roavvi* = rova (vanha paloalue). 6 I5: 1194

Rotkonsuujänkä – Ävžinjälmjeggi (MM.1972) Reppänäselän Tupajärven eteläpuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 E19: 1195

Rousavaara – Ruossâvääri – Ruossavárri (SA.1963) "*Rovssavarri*" Villavaarasta 5 km pohjoiseen. Mukaemasuomennos ja inarinsaamennos pohjoissaamesta; *ruossa* ~ *ruossâ* = risti. Kartalla oleva pohjoissaamen nimi on mahdollisesti mukaelma suomen kielestä, koska Samuli Aikio on v. 1963 kirjannut nimen muotoon *ruossa*. 7 N9: 1196

Rožičopma (AA/SA.1998) Pitkulainen ja laaja kukkula Mierasjärven pohjoispäästä 2–3 km koilliseen. Pohjoissaamea; *roži* = genetiivimuoto sanasta *rohči* = kapeikko laaksossa, *čopma* = kukkula. Tässä yhteydessä *rohči* tarkoittaa kapeaa ja virtaavaa paikkaa joessa (Laiti 1995). 9 C12: 1197

Rovaniemi – Ruávinjargâ (HA) "*Roavvenjarga*" Iijärven toiseksi pisin niemi. Suora suomennos inarinsaamesta. Saamenkielinen nimi kirjoitettu pohjoissaameksi, vaikka alue on inarinsaamenkielinen. 10 F16: 1198

Rovasalmi – Ruávičuálmi (HA) "*Roavvetšoalbmí*" Salmi Iijärven Rovaniemen pohjoispään ja mantereen välissä. Suora suomennos inarinsaamesta. Saamenkielinen nimi kirjoitettu karttaan pohjoissaameksi, vaikka alue on inarinsaamenkielinen. 10 F15: 1199

Rovaselkä – Ruávičielgi – Roavvečielgi – Ruá'vvčiölj (JM) Laajahko vaaranselänne Näätämöjen luusuasta 5 km itä-kaakkoon. Suora suomennos, pohjoissaamennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. 11 J14: 1200

Rovijoki – Roavvejohka (AA/SA.1998) Joki Norjan puolelta Pulmankijärven eteläpäähän. Mukaemasuomennos pohjoissaamesta. Määriteosaselitys: ks. Rovioja. 3 I4: 1201

Rovioja – Roavveája – Ruáviaajâ "*Roavveaja*" Pieni puro Iisakkijärvestä Opukajärveen. Mukaemasuomennos ja inarinsaamennos pohjoissaamesta; *roavve* = rova (vanha paloalue). 11 L11: 1202

Rovivaara – Ruávivääri – Roavvevári "*Roavvevarri*" Korkea vaara Iisakkijärven ja *Cuávisjávri*-järven välissä. Mukaemasuomennos ja pohjoissaamennos inarinsaamesta. Olisiko parempi nimi Rovavaara, koska appellatiivi "*rova*" on vakiintunut Ylä-Lapin suomenkielen sanastoon. 6 K10: 1203

Ruáhujáávráš (VS) Järvi Supruvaaran itäpuolella. Inarinsaamea; *ruáhu* = ruoho, *jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi > järvinen. 16 J18: 1204

Ruáptujvmokke (MM.1972) Mutka Ruoptujoessa Harrijärven ja Sammuttijärven välissä. Inarinsaamea; *ruáptu* = takaperoinen tai väärinpäin, *juv* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *juuhâ* = joki, *mokke* = mutka. 14 D17: 1205

Ruáptuvärčielgi "*Ruáptuvártšielgi*" Pitkä matala vaaranselänne Ruoptujärven itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Ruáptujvmokke*, *vär* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *vääri* = vaara, *čielgi* = selkä. 9 D16: 1206

Ruáptuvärmoorâst (MM.1972) "*Ruáptumoorast*" Pitkä marasto Ruoptuvaaran kaakkoispuolella. Inarinsaamea. Määriteosaselitys: ks. *Ruáptujvmokke*, *vär* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *vääri* = vaara, *moorâst* = marasto. 9 D16: 1207

Ruávááš (JUM), joka on deminutiivimuoto sanasta *ruávi* = rova (vanha paloalue). Virallisempi nimi **Čovčjuvrúávi**. Suomenkielinen nimi **Syysjoenpalo**, joka on suora suomennos inarinsaamesta. 11 K16: 1208

Ruávikuáskimjeggi "*Roauvikoaskimjeggi*" Noin 6 x 2 km:n kokoinen suo Palo-Kotkajärven itäpuolella. Inarinsaamea. Määriteosaselitys: ks. Palo-Kotkajärvi, *jeggi* = jänkä. 15 E20: 1209

Ruobboaivárri (AA/SA.1998) Vaara Pulmankijoen länsipuolella *Vuobme-Gálddojávri*-järven kohdalla. Pohjoissaamea; *ruobb* = lyhentymä sanasta *ruobbi* = rupi, *oai* = genetiivin lyhentymä sanasta *oaiivi* = pää, *várri* = vaara. 5 H7: 1210

Ruohojärvi – Ruáhujuvri (SV) Järvi Tuuruharjun itäkyljessä Altojärven kohdalla. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 C20: 1211

Ruohonvetämäjärvi – Räsikeessimjävri (TII.1972) Nitsijärven pohjoisosan länsipuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. Aslak Saijetsin mukaan nimi tulee siitä, että nuottaajat nuotatessaan joutuivat vetämään paljon vesikasvillisuutta nuotan mukana. 15 H19: 1212

Ruohtobákti (AA/SA.1998) Loivempi kallio-osuus *Veahčabákti*-kallion länsipuolella. Pohjoissaamea; *ruohto* = lyhentymä sanasta *ruohtu* = joen rannasta nouseva este tai genetiivimuoto sanasta *ruohtis* = karhea, *bákti* = pahta. 1 C4: 1213

Ruopsiskedgmoorâst (VA) Marasto Iijärven *Tyerbeevuonâ*-vuonon länsipuolella. Inarinsaamea; *ruopsis* = attribuuttimuoto sanasta *ruopsâd* = punainen, *kedg* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *kedgi* = kivi, *moorâst* = marasto. Marastossa on punertava kivi, josta nimi. 10 E16: 1214

Ruoptujoenjängä – Ruáptujuvjeppi Ruoptujoen länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. Ruoptujoki. 14 D17: 1215

Ruoptujoki – Ruáptujuuhâ (MM.1972, SA.1963) "*Ruáptujuuha*" Ruoptujärvestä Sammuittijärveen. Mukaemasuomennos inarinsaamesta; *ruáptu* = takaperoinen tai väärinpäin. Mahtaako nimi tulla siitä, että joki tekee ainakin 160 asteen mutkan ja virtaa välillä ikään kuin väärään suuntaan. 14 D17: 1216

Ruoptujärvi – Ruáptujävri (TII.1963, MM.1972) Jullamojärvestä 1,5 km itään. Määriteosaselitys: ks. Ruoptujoki. 9 D16: 1217

Ruoptuvaara – Ruáptuvääri (SA.1963, MM.1972) Vaara Ruoptujärven eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. Ruoptujoki. 9 D16: 1218

Ruossajävri (AA/SA.1998) Järvi *Ruossavárri*-vaarasta 2 km etelä-kaakkoon. Pohjoissaamea; *ruossa* = risti, *jávri* = järvi. 6 I7: 1219

Ruossajohka (AA/SA.1998) Joki *Ruossajávri*-järvestä *Morešveijohka*-jokeen. Määriteosaselitys: ks. *Ruossajávri*, *johka* = joki. 6 I7: 1220

Ruossavárri (AA/SA.1998) "*Ruossavarri*" Vaara *Uhcit Golmmesjávri* -järvestä 7 km länteen. Määriteosaselitys: ks. *Ruossajávri*, *várri* = vaara. 6 I6: 1221

Ruossâjävri – Ruossajävri (SA.1963) "*Roussajávri*" Järvi Villavaarasta 4 km länteen. Määriteosaselitys: ks. Rousavaara. Vuoden 1908 yleiskartassa nimi kirjoitettiin pohjoissaameksi "*Ruksisjäyri*" (Maanmittauksen ylihallitus 1908) = *Ruksesjávri*, *rukses* = attribuuttimuoto sanasta *ruksat* = punainen, *jávri* = järvi. 7 M9: 1222

Ruossâävži (HM) Ristin muotoinen rotko Palo-Kotkajärveltä 3 km pohjoiseen. Inarinsaamea; *ruossâ* = risti, *ävži* = rotko. 15 E19: 1223

Ruoššavárri (AA/SA.1998) Vaara *Vudnejávri*-järvestä 2 km länteen. Kartassa virheellisesti "*Vudnevarri*", joka on idempänä. Pohjoissaamea; *ruošša* = genetiivimuoto sanasta *ruošša* = venäläinen, *várri* = vaara. 9 C11: 1224

Ruoššavárseibbuš (AA/SA.1998) *Ruoššavárri*-vaaran eteläosa. Määriteosaselitys: ks. *Ruoššavárri*, *vár* = lyhentymä sanasta *várri* = vaara, *seibbuš* = pitkä, loiva vaarannokka. 9 C11: 1225

Ruotokallio – Kyeletähtikällee (JUM) Talo *Uccâ Sevžjáávráš* -järven itäpuolella. Talossa asui kalastaja *Uccâ-Maatiš* (Pikku-Matti) Matti Sarre (*1885). Suora suomenno inarinsaamesta. 9 C16: 1226

Ruovddavárri "*Ruovddavárri*" Iisakkijärven länsipuolella. Pohjoissaamea; *ruovdda* = genetiivimuoto sanasta *ruovda* = laita tai reuna, *várri* = vaara. 11 L11: 1227

Ruovdejeaggi (AA/SA.1998) Pieni jänkä Vetsikon kylästä 3,5 km itään. Pohjoissaamea; *ruovdi* = rauta, *jeaggi* = jänkä. 1 D3: 1228

Ryevdipohe (EPA) Rautaperäjärven ja Miihkalijärven välinen niva *Ryevdipohsuá-lui*-saaren eteläpään luoteispuolella. Inarinsaamea; *ryevdi* = rauta, *pohe* = niva tai kapeikko. 11 L15: 1229

Ryevdipohsuá-lui (PP) Suurehko saari Miihkalijärven ja Rautaperäjärven välissä, joka on suurimmalta osaltaan Rautaperäjärven puolella. Määriteosaselitys: ks. *Ryevdipohe*, *poh* = lyhentymä sanasta *pohe* = niva, *suá-lui* = saari. 11 L15: 1230

Räigkiädgáánjargâ ~ Haansâsutámnjargâ (SA.1963) "*Räigkeädgáánjarga*" Rinnakkaisnimen on antanut *Kuobžâ-Saammâl* (Karhu-Sammeli) Sammeli Morottaja (1899–1980). Kyseessä *Siempárnáá Hannu* Hannu Saijets (1871–1950), joka asui Sammuttijärven koillispäässä. Suurehko niemi Sammuttijärven länsirannalla. Inarinsaamea; *räig* = lyhentymä sanasta *räigi* = reikä, *kiädgáá* = deminutiivinen genetiivimuoto sanasta *keđgi* = kivi, *njargâ* = niemi. Rinnakkaisnimen vapaa suomenno olisi 'Hanssinsuuttumaniemi'. 14 D17: 1231

Räijnjargâ (MM.1972) Pieni loiva niemi Sammuttijärven Kenttäsaaren pohjoispäästä 0,9 km itään. Inarinsaamea; *räji* = lyhentymä sanasta *rääji* = raja, *njargâ* = niemi. 15 E17: 1232

Räkkijärvi – Rie'kkejäu'rr – Rekkijävri – Reahkejávri (TII.1963, JM) Sevettijärven pohjoispuolisen Jänisjärven ja Luolajärven välissä. Mukaemasuomenno, -inarinsaamenno ja -pohjoissaamenno koltansaamen kielisestä sanasta *reä'kk* = synti tai sanasta *reäkkad* = itkeä. 12 O11: 1233

Räsikeessimpuolžâ (SA.1963) Harju Ruohonvetämäjärven ja Sevettijärven maantien välissä. Nimiselitys: ks. Ruohonvetämäjärvi, *puolžâ* = harju. 15 H19: 1234

Röttölampi Räkkijärven ja *Skäidijävri*-järven Saitajärven välissä. Määriteosan merkitys ei ole tiedossa. 12 P11: 1235

S

Saarela – Sárel – Saarel Talo Utsjoentien Utsjoen kylältä 9 km etelään. 4 A6: 1236

Saarijärvi – Suáluujävri (SA.1963) Reppänäselän pohjoispuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 F17: 1237

Saarijärvi – Suolójävri – Suâljäu’rr (JM) Pautujärven pohjoispäästä 2 km itään. Suora suomennos ja koltansaamennos pohjoissaamesta. 11 I15: 1238

Saarikoski Näätämöjoessa Palovaaran kohdalla. 7 P10: 1239

Saarilompola – Suáluiluobâl – Suololuoppal (SA.1963) Siuttajoessa Pautujärvestä 3 km alavirtaan (lounaaseen). Suora suomennos ja pohjoissaamennos inarinsaamesta. 15 G17: 1240

Sahtimutka – Sahtimokke (JUM) Mutka Utsjoen maantiessä Syysjärveltä 3 km etelään, jonka kohdalla tientekijät ovat valmistaneet sahtia 1930–1940-lukujen vaihteessa. Ei ole varmaa tietoa siitä, onko paikannimi suomennos vai inarinsaamennos. 14 C20: 1241

Saijaapuolžiih ~ Saijaajävrrpuolžiih (JUM). Pieniä harjuja Syysjärven ja Säytsjärven välissä. Määriteosaselitys: ks. Saijajärvi, *jävr* = lyhentymä sanasta *jävri* = järvi, *puolžiih* = deminutiivinen monikkomuoto sanasta *puolžâ* = harju. 14 B18: 1242

Saijajärvi – Saijaajävri (SA.1963) Säytsjärven ja Syysjärven välissä. Inarinsaamea; *saijaa* = deminutiivinen genetiivimuoto sanasta *saje* = sija tai pakana-aikaisen inarilaisen ihmisen mukaan, jonka nimi oli *Caijaaš*. 14 B18: 1243

Salmisaaret – Čuálmáilássááh (SA.1963) Kolme pientä saarta Sammuttijärven Mattussaaren ja itärannan välissä. Osittainen suomennos inarinsaamesta; originaalissa määriteosa on monikkomuodossa ja perusosa deminutiivisessa monikkomuodossa sanasta *lássá* = pieni saari (luoto). 15 E17: 1244

Sammuttijoki – Samudjuuhâ (MM.1972), myös **Saammâdjuuhâ** (TII.1963, JHA,) ”*Sámmutjuuha*” Sammuttijärvestä Vaijokeen. Suora mukaelmasuomennos inarinsaamesta. Määriteosaselitys: ks. Sammuttijärvi. 15 E17: 1245

Sammuttijänkä – Samudjeggi (MM.1972), myös **Saammâdjeggi** (TII.1963, JHA) ”*Sámmutjeggi*” Laaja jänkä Sammuttijärven pohjoispuolella. Määriteosaselitys ks. Sammuttijärvi. 14 D17: 1246

Sammuttijärvi – Samudjävri – Sámmotjävri (MM.1972), myös **Saammâdjävri – Sammutjäu’rr** (TII.1963, JHA, JM) ”*Sámmutjävri*” Suurehko järvi Iijärven lounais-

puolella. Mukaemasuomennos, pohjoissaamennos ja koltansaamennos inarinsaamesta, jonka määriteosa viittaisi miehen nimeen *Saammâl* (Sammeli), ks. kuitenkin Itkonen, T. I. (1961 s. 9): *saammâd ~ samud* = sametti. Myös Yleiskartat vuosilta 1872 ja 1899 tukevat tätä ajatusta (Suomen yleiskartta vuodelta 1872, Lapin Tiepiiri 1974), koska niissä on mukaelma "*Sammettijäyri*". 15 E17: 1247

Sammuttijärvi – Samudjävri (MM.1972), myös **Saammâdjävri** (JHA) Talo Sammuttijärven eteläpäässä, jossa asui Sammeli Morottaja (1899–1980). Määriteosaselitys: ks. Sammuttijärvi. 14 D18: 1248

Sammuttivaara – Samudvääri (MM.1974), myös **Saammâdvääri** (TII.1963, JHA) "*Sámmutvääri*" Sammuttijärven itäpuolella, alueen korkein vaara. Määriteosaselitys: ks. Sammuttijärvi. 15 E17: 1249

Sammuttivaaranjärvi – Samudvärjävri (MM.1972) myös **Saammâdvärjävri** (JHA) Pitkulainen Järvi Sammuttivaaran kaakkoispuolella. Määriteosaselitys: ks. Sammuttijärvi. 15 E18: 1250

Sammuttivaaranselkä – Samudvärčielgi (MM.1972), myös **Saammâdvärčielgi** (JHA) "*Sámmutväärtšielgi*" Sammuttivaaran jatke koilliseen. Määriteosaselitys: ks. Sammuttijärvi. 15 E17: 1251

Samudluobâl (MM.1972), myös **Saammâdluobâl** (JHA) "*Saammudluobal*" Lompola Sammuttijärven ja Vaijoen välissä. Määriteosaselitys: ks. Sammuttijärvi, *luobâl* = lompola. 10 E16: 1252

Santaniemi – Sáttonjarga (AA/SA.1998) Niemi ja talo Pulmankijärven länsirannalla, järven eteläpäästä 4 km pohjois-luoteeseen. Suora suomennos pohjoissaamesta. 2 H3: 1253

Sarja Talo Pulmankijärven itärannalla. 2 H3: 1254

Sarvesjärvi – Sarvesjävri (SA.1963, MM.1972) Noin 2,5 km pitkä järvi Sammuttijärven pohjoispään itäpuolella. Epäselvä mukaemasuomennos inarinsaamesta, koska *sarves* ei merkitse Suomen kielellä mitään. Inarinsaamea; *sarves* = hirvas. Parempi suomennos olisi Hirvasjärvi. 15 E17: 1255

Sarvesláássáš (SA.1963) Pieni laassa Iijärven itärannalla *Myeisijävri*-järven kohdalla. Määriteosaselitys: ks. *Sarvesjärvi*, *láássáš* = deminutiivimuoto sanasta *lássá* = pieni saari (luoto). 10 H14: 1256

Sarveslássáájávrádâh (HA) Pieni poukama Iijärven itärannalla *Myeisijävri*-järven kohdalla. Määriteosaselitys: ks. *Sarvesjävri*, *lássáá* = deminutiivinen genetiivimuoto sanasta *lássá* = pieni saari (luoto) *jávrádâh* = järveke. 10 H14: 1257

Sarveslássáánjargâ (HA) Pieni kapea niemi Iijärven itärannalla *Myeisijävri*-järven kohdalla. Määriteosaselitys: ks. *Sarvesjävri*, *lássáá* = deminutiivinen genetiivimuoto sanasta *lássá* = pieni saari (luoto), *njargâ* = niemi. 10 H14: 1258

- Saukkolompolat – Čevrisluobbâleh** (JUM) Kolme lompolaa Ala-Tarvojärven ja Syysjärven välissä. Suora suomennos inarinsaamesta. **14 C19: 1259**
- Saunalampi** Pieni lampi Rakkijärven kaakkoispuolella. **12 O11: 1260**
- Saurasjäнкä – Sävrivärjeggi** (SA.1963) Saurasvaaran luoteispuolella. Määriteosaselitys: ks. Saurasjärvi. **15 G19: 1261**
- Saurasjärvi – Sävrivärjävri** (SA.1963) Saurasvaaran luoteispuolella. Mukaelma-suomennos inarinsaamesta, jonka määriteosa on attribuuttimuoto sanasta *sävri* = kestävä, sitkeä (työssä jne.), tiivislihainen (kalasta) tai tukeva (vaatteesta). Tässä yhteydessä lienee kysymys kalasta. **15 F19: 1262**
- Saurasvaara – Sävrivääri** (SA.1963) Turvejärven Pekkala -talosta 4 km pohjoisluoteeseen. Määriteosaselitys: ks. Saurasjärvi. **15 G19: 1263**
- Savela** Talo Utsjoen länsirannalla Utsjoen kk:llä. **4 A5: 1264**
- Savokuátpohe** (EPA) Kapea kohta Välijärven eteläosassa. Inarinsaamea; *savo* = suvanto, *kuát* = lyhentymä sanasta *kuáti* = kota (turvekammi), *pohe* = kapeikko, niva. **11 K16: 1265**
- Savonâš** (JUM) Syysjoen ylin suvanto. Inarinsaamea; *savonâš* = deminutiivimuoto appellatiivista *savo* = suvanto > suvantoinen. **14 B19: 1266**
- Savuslammet** Lompolaryhmä Näätämöjoen pohjoispuolisen Harrijoen päällä. Määriteosa on mahdollisesti mukaelma pohjoissaamen verbistä *šávvat* = kohista, pauhata, ryöpytä tai tulvia johonkin, koska Yleiskartassa v. 1899 nimi on kirjoitettu "*Schauslampi*" (Lapin Tiepiiri 1974). Samassa kartassa on käytetty kirjainyhdistelmää "sch" nykyisin käytössä olevan š-kirjainmerkin vastineena, esim. *Morešvejohka* eli *Morešveadji* on kirjoitettu "*Morischjoka*". Eero Pekka Aikion (EPA) mukaan määriteosa tulee inarinsaamen sanasta *savo* = suvanto tai pohjoissaamen sanasta *savu* = suvanto. **7 O9: 1267**
- Sátkuláássáš** (HA) Pieni saari Iijärven *Vyeppeenjargâ*-niemen eteläpuolella. Inarinsaamea; *sátku* = venevalkama, *láássáš* = deminutiivimuoto sanasta *lássâ* = pieni saari (luoto). **10 H14: 1268**
- Seahkkádjatsuotnju** (AA/SA.1998) Pieni heinäinen suo Mierasjärven pohjoispäästä 2,3 km itään *Gukčejohka*-joen pohjoispuolella. Karttaan merkitty 5 km pohjoisemmaksi, joka on väärin. Määriteosaselitys: ks. *Seahkkája*, *ádjat* = genetiivimuoto sanasta *ája* = oja, *suotnju* = rimpisuo. **9 C12: 1269**
- Seahkkája** (AA/SA.1998) Pieni oja pohjoisesta *Gukčejohka*-jokeen Mierasjärven pohjoispäästä 3 km itään. Pohjoissaamea; *seahkk* = lyhentymä sanasta *seahkka* = säkki, *ája* = oja. **9 C12: 1270**

Sealgeája – Selgiaajâ (EPA) Oja Selkäjärvestä Näätämöjokeen. Pohjoissaamea ja inarinsaamea. Määriteosaselitys: ks. *Sealgeluoppal, ája ~ aajâ* = oja. 12 O11: 1271

Sealgeluoppal – Selgiluobâl (EPA) Lompola Selkäjärven ja Näätämöjoen välissä. Pohjoissaamea; *sealgi ~ selgi* = selkä, *luoppal ~ luobâl* = lompola. 12 O11: 1272

Seggeenjargâ ja Seggeenjargkaavâ (JIM) Pieni niemi ja poukama rinnakkain Syysjärven Niemelä -talon koillispuolella. Inarinsaamea; *seggee* = mahdollisesti aksujärveläisten murreosanamuoto sanasta *säggee* = tikku tai genetiivimuoto sanasta *seggi* = kapea, *njarg* = lyhentymä sanasta *nargâ* = niemi, *kaavâ* = poukama. Lisä Mattuksen (JIM) mukaan nimi voisi tulla verbistä *siäggud* = kaventua, koska niemi ikään kuin kaventaa Syysjärveä sillä kohtaa. 14 B19: 1273

Segisnjargláássá (MM.1972) Pieni saari Sammuttjärven Hoikkaniemen koillispuolella. Inarinsaamea; *segis* = attribuuttimuoto sanasta *seggi* = hoikka, *njarg* = lyhentymä sanasta *njargâ* = niemi, *láássá* = deminutiivimuoto sanasta *lássa* = pieni saari (luoto). 15 E17: 1274

Selgijävrčuájá (HIM) Pitkä ja kapea lahti läntisemmän Selkäjärven puolella välissä sen itärannan puolella. Inarinsaamea; *selgi* = selkä, *jävr* = lyhentyneet genetiivimuoto sanasta *jávri* = järvi, *čuájá* = pitkä kapea lahti. 11 I13: 1275

Selgijävrčuájánjargâ (HIM) Pitkä kapea niemi läntisemmän Selkäjärven puolella välissä. Määriteosaselitys: ks. *Selgijävrčuájá, njargâ* = niemi. 11 I13: 1276

Selgijävrjuuhâ (HIM) ”*Selgijävrjuuha*” Selkäjärvestä Iijärveen. Määriteosaselitys: ks. *Selgijävrčuájá, juuhâ* = joki 10 H14: 1277

Selgijävrpuolžá (HIM) Pitkä harju Selkäjärvien välissä, joka itse asiassa on Tuurharjun osa. Määriteosaselitys: ks. *Selgijävrčuájá, puolžá* = harju. 11 I13: 1278

Selkäjärvet – Selgijäävrih – Seä’lǧǧjäu’r (SA.1963, JM) Kaksi pitkää järveä Iijärven pohjoispäästä 2–5 km pohjoiseen. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. Läntisemmän Selkäjärven pohjoispään länsipuolella oli aikoinaan käämpä, joka oli rakennettu Varankiin matkaajia varten. Kun Varangin markkinat lopetettiin 1890-luvulla, Inarinkeinon käyttö väheni ja painopiste siirtyi Järvenpään reitille, jota kautta kaavailtiin maantietä Jäämerelle. Selkäjärven käämpä oli myös kuuluisa kummituskäämpä (ks. Morottaja 1997 s. 91–94).

11 I13: 1279

Selkjärvri – Selgijävri – Seä’lǧǧjäu’rr (JM) ”*Seälgejavri*” Vanhavaaran ja Näätämöjoen välissä. Suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. 12 O11: 1280

Sevesuálu (SA.1963) ”*Seavesuolu*” Saari Iijärven Rovaniemen pohjoispään länsipuolella. Inarinsaamea; *seve* = poron säkä eli häpää, *suálu* = saari. Saari on tietyltä suunnalta katsottuna ikään kuin poron selkä. Erkki Itkonen kirjoittaa:

”Ennen ajettiin poroa siten, että heitettiin ajohihna häpään ylitse oikealle kyljelle (nyt sen sijaan ajetaan aina vasemmalta puolelta). Vasemmalla puolella oli

hihna ennenkin kiinni). Muuan lappalainen ajoi poroineen tällä tavoin saaren luokse. Siellä poro ”pilaantui” ja ryntäsi ajajansa kimppuun, niin että hurjistunut ajokas piti tappaa. Tästä olisi sitten nimikin tullut.” (EI.1933).

Porolla ajettaessa on kaksi puolta: vasen puoli on *lääbžipeeli* = hihnanpuoli ja oikea puoli on *sevepeeli* = viittomapuoli. Vasemmalle kaarrettaessa kiristettiin hihnää ja oikealle kaarrettaessa heitettiin hihna hieman ylemmäksi hihnakoukusta, kiristettiin kylkeen ja viitottiin vasemmalla kädellä. Kolmannen (nuorimman) teorian mukaan saari olisi saanut nimensä siitä, että saarelle olisi joku ihminen jäänyt ja herättääkseen ohikulkijoiden huomion, olisi viittonut saarella. *Seevviid* = viittoa (huiskuttaa). **10 F16: 1281**

Sevettijärvi – Čeavetjävri – Če’vetjäu’rr – Čevetjävri (TII.1963, JM) ”*Tševetjävri*” Mukaelsinguomennos, mukaelsinguomennos ja mukaelsinguomennos pohjoissaamesta; *čeavet* ~ *čebet* = kaula. On hyvin todennäköistä, että järvi ja nykyään myös kylä olisi saanut nimensä *Čevetjävričuájá*-lahden mukaan, joka on pitkä ja ohut kuin joutsenen kaula. **12 M14: 1282, 12 N13: 1282**

Sevtilnoppe (SA.1963) Niemi Sammuttijärven eteläpään itärannalla. Inarinsaamea; *sevtil* = yhdyssanalyhentymä sanasta *seevtil* = sammal, *noppe* = korkea niemi. **14 D18: 1283**

Sevžjävri kyeliseidi Kalaseita Säytsjärven *Kuátinjargâ* -niemen eteläosassa, n. 10 metriä rannasta. Inarinsaamea, joka olisi suomeksi Säytsjärven kalaseita. Samuli Paulaharju (1932) kirjoittaa kirjassaan *Seitoja ja seidan palvontaa* s. 35–36:

”*Se on vaaleanharmaa kallellinen maakivi, joka puskeutuu rantatöyrästä esiin kuin jonkin jättiläiskalan kuono. Kiven huipussa, eteläpuolella, on rosoja, niin että näyttää kuin siinä olisi elukan nenä ja silmäkolot. Kiven korkeus maasta 70 sm. – Kuinka syvässä kivi on maan sisässä, ei saa selvää. Lähellä on vanha lapinkenttä, jossa sanotaan noin satakunta vuotta takaperin (noin 1830, kirj. huom.) Aikion Jussan asustelleen. Järven Kenttäsaarella on samoihin aikoihin asustellut ennen mainittu Soavva-Piättar.” (*Čuávová-Piättâr ~ Čoavvá-Biehtâr* 1789–1851, kirj. lis.). **14 B17: 1283A***

Siedgalattu (AA/SA.1998) Pitkä ja kapea lampi Nuorgamin kylältä 2 km Utsjoen suuntaan. Pohjoissaamea; *siedga* = paju, *látu* = lampi. **2 G1: 1284**

Sieidičuálmi (MM.1972) ”*Sieiddatšoalbmi*” Salmi Säytsjärven eteläosassa *Lávunjargâ* -niemen ja Säytsjärven itärannan välissä. Inarinsaamea; *sieidi* = seita. Määritteosaselitys: ks. *Sieidisuálui*, *čuálmi* = salmi. **14 C17: 1285**

Sieidisuálui (TTI.1963) Pohjoisin saari Matalan Sortolahden suulla Pisteriniemen itärannalla *Sijdâsuálui*-saaren eteläkärjen kohdalla. Väitin kirjassa ”*Vätsäri – erämaa järven takana*” (Tynys 2000) s. 269 virheellisesti, että *Sieidisuálui* on saari Tšuo-livuonossa, joka tunnetaan Keinosaaari – *Kiäinusuálui* nimellä. Voitto Viinase (2002) mukaan oikea *Sieidisuálui* on paikallistettu Pisterinniemen kohdalle. Inarinsaamea; *sieidi* = seita, *suálui* = saari. **16 K20: 1286**

Sieidiláássáš (HM.) Pieni kivikkoinen saari Iijärven *Myeisinjargâ*-niemen kärjestä 0,7 km koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Sieidisuálui, láássáš* = deminutiivimuoto sanasta *lássá* = pieni saari (luoto). Kirjassaan *"Seitoja ja seidan palvontaa"* Samuli Paulaharju kirjoittaa v. 1932 s. 34:

"Seitálaassa on pienoinen saari Iijärven koillispäässä lähellä Vuopionientä. Saari, joka on rannasta noin kolmensadan metrin päässä, on ihan pyöreä, nelisen metriä läpimitaltaan ja se kohoaa noin puolentoista metrin korkeuteen veden pinnasta. Saaren peittää rehevä heinä, jonka sanotaan sen tähden kasvavan hyvin, että saarelle on aikoinaan kannettu runsain määrin uhreja. Toistakymmentä vuotta sitten (1915 kirj. lis.) kuolleen Ison-Antin Annan (ks. Annansaari) tiedetään saaliistaan aina jättäneen kaloja tälle saarelle."

Ylioppilas Erkki Itkonen puolestaan kirjoittaa paikannimiluettelossaan (Itkonen E. 1933 Neitiniemi – Äytsijoki):

"Kummallinen pieni kivikkosaari, n. 3 m pitkä ja leveä. Koko saari on pelkästään päällekkäin olevia kiviä. Ihmiset latoneet luultavasti lisää. Saari on Moisaniemestä 300 m. päässä. Saarella on paljon kalan luita. Iso-Antti (ks. Stáálu-roto, kirj. huom.) huolehti kalaonnensa säilymisestä viemällä sinne saaliistaan yhden kappaleen kutakin kalalajia".

Toolááh mainâseh-kirjan (Morottaja 1997 s. 96) mukaan Sammeli Morottajan (1899–1980) kertomana saari on *Myeisiluhtâ*-lahdessa. Varmistaakseni asian, kävimme ystäväni Voitto Viinaseen kanssa kesällä 2001 kyseisellä saarella ja se identifioitui luodoksi, joka on 0,7 km *Myeisinjargâ*-niemen kärjestä koilliseen. Samuli Paulaharju ja Erkki Itkonen eivät ilmeisesti olleet käyneet saarella lainkaan, koska luoto osoittautui n. 20 x 10 m:n kokoiseksi ja yli 2 m korkeaksi (tulvaveden aikaan). Saari saattaa olla vieläkin *"käytössä"*, koska siellä kasvaa edelleenkin rehevä heinä ja sen *"pyhimmältä"* paikalta löytyi kookkaan mateen kuivunut selkäruo-to. Myös maitohorsma oli löytänyt tiensä saarelle, joka on merkki nykyajankin ihmisen vierailusta siellä.

Ehkä seuraavassakin tarinassa on kysymys Ison-Antin Annasta Mikko Aikion kertomana A. V. Koskimiehelle (Koskimies & Itkonen 1978 s. 240):

*"Niihin aikoihin kun seitoja hävitettiin, oli Iijärvessä myös seita eräässä saaresa. Kerran eräs tyttö meni äitinsä kanssa seidan luo siihen saareen, missä seita oli, tekemään lupausta, etteivät he enää tule seidalle uhraamaan. Seita suuttui siitä, sillä hänellä oli, kuten luulemme, pahan hengen voima. Saaresta lähtiesään he työnsivät veneensä vesille ja äiti astui ensin veneeseen ja meni perään ja sitten tyttökin. Mutta tytön astuessa veneeseen tarttui jalka maahan eikä hän saanut sitä pois muuten kuin että hänen täytyi ruveta huutamaan taas seitaa avukseen ja luvata uhrata vielä sille. Ja he huusivat ja sanoivat näin: – Älä ota, šielä, kusikinttua, ota parempi pässinkaula!
Ja niin hänen jalkansa pääsi irti maasta ja hänen täytyi vielä lupauksensa mukaan viedä seidalle pässinkaula"*.

Kolmannessa versiossa puhutaan myös *"šielasta"*, mutta siinä ollaan Inarijärvellä. Käsikirjoituksessaan *"Muinaisjäännöksiä ja tarinoita Inarijärven ympäristöltä"* Ilmari Itkonen kertoo:

”Ukonselän eteläpuolella asui pienessä Säisaassa (Sädisuálu) noita, jonka tytär meni kerran pienen Šiällä poikansa kera veneellä puita noutamaan läheiseltä mantereelta. Jätti poikansa veneeseen, mutta jonkun ajan kuluttua huomasi veneen aivan itsekseen lähteneen kulkemaan, poika mukanaan. Kun vaimo arvasi noitakons-tien olevan kysymyksessä, niin hän, saadakseen veneen tulemaan takaisin, lupasi Ukolle antaa lahjauhrina päänsä ja huusi: ”Pyyreeb lii pyeidivierca čiäppát ko kuoca Šiälá ruoida!” (Parempi on lihava jaaran kaula kuin mätä Šiällan sääri). Vene tulikin takaisin, mutta kotiin tultuaan huomasi vaimo päänsä kadonneeksi, – sen oli Ukko vienyt. – Se paikka, jossa vaimo oli maalla käynyt, on vieläkin nimeltään Šiällánjargâ (Šiällanniemi)”.

Suomenkielinen nimi nykyään Sellaniemi (kirj. lis.).

Neljännessä versiossa ollaan jälleen Iijärvellä. Kirjassaan *”Seitoja ja seidan palvontaa”* Samuli Paulaharju kirjoittaa v. 1932 s. 34:

”Iijärven pienessä saassa sanotaan ennen olleen uhripaikan, kalamiesten palvoman. Järven haltia oli ensin itse ruvennut vaatimaan uhria. Oli jokin näkymätön kerran järvellä ruvennut kiskomaan kalamiehen jalkaa ja oikein veneeseen yrittämään. Mies oli hädissään huutanut: ’Älä vejä minun jalkaani! Parempi sinulle on lampaanliha eli lihava kala kuin minun likainen jalkani.’ Näkymätön heitti jalan irti, ja kalamies vei sitten saarelle kalaa uhriksi.”

Mielenkiintoista näissäkin tarinoissa on se, että selvästi puhutaan samoista asioista, mutta sijoitetaan ne kulloisellekin sijaintialueelle sopiville paikoille eli näissä tapauksissa Iijärvelle ja Inarijärvelle. **10 H14: 1287**

Siiddasjohka (AA/SA.1998) Pieni oja etelästä Nuorgamin kylän kohdalta Tenoon. Pohjoissaamea; *siiddas* = mahdollisesti inessiivimuoto sanasta *siida* = kylä, *johka* = joki. **2 G1: 1288**

Siimmâtluohtâ (HA) *”Siimmagluokta”* Lahti Iijärven Rovaniemen tyven länsipuolella. Inarinsaamea; *Siimmât* = Simo tai ihmisen nimi, joka on saattanut olla *Siem-Maattiš* = Pikkuriikkinen Mattinen (esim. Matti Matinpoika Aikio, *1761, tai jokin muu Matti, joka oli isänsä kaima), josta lyhentynyt genetiivimuoto *Siemmat?* *Siempáárnáš* = pieni poika tai sen synonyymi *Uccpáárnáš*, annettiin usein poikalapselle liikanimeksi, kun hänet kastettiin isänsä kaimaksi. Tämä liikanimi seurasi häntä elämänsä loppuun saakka ja pitkälti senkin jälkeen. Pohjalla saattaa olla myös jokin pohjoissaamen sana, koska Iijärvellä ovat muinoin vaikuttaneet Varangin pohjoissaamelaiset poromiehet, jotka laidunsivat tokkiaan Suomen puolella. **10 F16: 1289**

Siimmâtjargâ (HA) Iijärven Rovaniemen läntisin niemi. Määriteosaselitys: ks. *Siimmâtluohtâ*, *njargâ* = niemi. Inarinsaamen nimi sijoitettu 0,5 km liiaksi koilliseen. **10 F16: 1290**

Sipakkojävri (MM.1972) Pieni järvi Ulasjärven eteläpäästä 3,5 km itään. Määriteosa juontuu luultavasti Perä-Pohjolan murreosanasta *sipakko* = pieni kala, josta suora lainaus inarinsaameen, *jävri* = järvi. **15 F17: 1291**

Silesvääri – Silisvárri (TII.1963) "*Silisvarri*" Vaara Silisjoen itäpuolella *Pajemuš Silesluobâl* -lompolan kaakkoispuolella. Määriteosaselitys: ks. Silisjoki, *vääri* ~ *várr* = vaara. 6 K9: 1292

Silisjoen erotusaita – Silesjuv pygálusäidi Silisjoen länsirannalla 6,5 km Opu-
kasjärveltä. Suora suomennos inarinsaamesta. 11 K11: 1293

Silisjoki – Silisjohka – Silesjuuhâ – Silisjokk (TII.1963, JM) "*Silesjuuha*" Suu-
rehko joki *Stuorát Golmmesjávri* -järvestä Opukasjärveen. Mukaelmasuomennos,
mukaelmakoltansaamennos ja inarinsaamennos pohjoissaamesta; *silis* ~ *siles* =
attribuuttimuoto sanasta *silli* ~ *sile* = uupunut eläin, pehmentynyt tai laiha kala.
Rohkenisin ehdottaa koltansaamenkieliseksi nimeksi **See'lesjokk**, koska *see'll*
vastaa *silli* ~ *sile* muotoja. 11 K11: 1294, 6 K8: 1294

Sittekällee (EI.1933) nykyään myös **Sittákällee** (HA) Matala vesikallio *Tyerbee-
vuonâ*-vuonon itärannalla. Erkki Itkosen mukaan (EI.1933) nimi merkitsee samaa
kuin seita ollen sen kiertonimi. Lisäksi Itkonen kertoo "*Simmana äijän*", jolla hän
tarkoittanee Heikki Heikinpoika Aikiota "*Siempáárnáš*" (elänyt 1800-luvulla Iijär-
vellä), laittaneen kivellet ahvenia uhriksi, jotta kallio vastedeskin antaisi kaloja.
10 F16: 1295

Sittekälleevyeppee (HA) Vuopaja Iijärven *Varjâgâšnjargâ*-niemen puolen välin
länsirannalla. Määriteosaselitys: ks. *Sittekällee*, *vyeppee* = vuopaja. 10 F16: 1296

Siulansuujänkâ – Sivlânjâlmjeggi (MM.1972) "*Siutansuujänkâ*" Siuttajoen poro-
erotusaidan koillispuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. Suomenkielinen
nimi kirjoitettu karttaan väärin. 15 F19: 1297

Siuttajoki – Čivtjuuhâ – Čivttajohka (MM.1972) "*Tšiuttjuuha*" Pautujärvestä
Partakon kohdalta Inarijärveen. Mukaelmasuomennos ja pohjoissaamennos inar-
insaamesta, jonka määriteosa tarkoittaa eräänlaista peuran pyydystä: ks. *Čivt-
mokke*. 15 F19: 1298, 15 G17: 1298

Siuttapalo – Čivtjuvruávi "*Tšivddaroavvi*" Siuttajoen poroerotusaidalta 3 km ete-
lään. Mukaelmasuomennos inarinsaamesta. Määriteosaselitys: ks. Siuttajoki. Saa-
menkielinen nimi kirjoitettu pohjoissaameksi, vaikka alue on inarinsaamenkie-
linen. Koska vuoden 1899 Suomen yleiskartassa (Lapin Tiepiiri 1974) nimi on
kirjoitettu vielä "*Tschiuttivaare*" (Siuttavaara), niin todennäköisesti palaminen on
tapahtunut sen jälkeen, nimittäin vuoden 1933 jälkeen puhutaan jo palosta eli ro-
vasta (EI.1933). 15 F19: 1299

Siäidáásuálu (MM.1972) Saari Säytsjärven *Lávunjargâ*-niemen pohjoispuolella.
Inarinsaamea; *siäidáá* = genetiivin deminutiivimuoto sanasta *sieidi* = seita, *suálu* =
saari. Briitta Mujo *Antti-Riijtá* (1893–1980) kertoo kirjassa "*Tovlááh mainâseh*"
(Morottaja 1997 s. 97) (suomennos kirjoittajan):

*"Saassa on kivi ja kun nuotalle muinoin lähdettiin, niin soudettiin saaren
kautta ja jos kivi liikahti, niin silloin sille annettiin kaloja".*

Tarkoittaa sitä, että jos kivi liikahti saatiin kaloja, josta oli sitten annettavaksi seidallekin. 14 C17: 1300

Skaarfákoškes (VA) Matalikko Iijärven Čuárvoinjargâ-niemen tyveltä 0,7 km itään. Inarinsaamea; *skaarfâ* = genetiivimuoto sanasta *skarfâ* = merimetso, *koškes* = matalikko vedessä. 10 G15: 1301

Skajâsuálu (SA.1963) "Skajasuálu" Pieni saari Iijärven Annansaaren lounaispuolella. Inarinsaamea; *skajâ* = lyhentymä verbistä *skajâđ* = kaikua, *suálu* = saari. 10 F16: 1302

Skáidečohkka (AA/SA.1998) "Skaidetšohkka" Huippu Pulmankijoen ja Gálddašjohka-joen puolella välissä. Määriteosaselitys: ks. *Skáidejávri*, *čohkka* = vaaran tai tunturin huippu. 5 H5 1303

Skáidegeašvárri (AA/SA.1998) Pohjoisin vaara *Stuorraskáidi*-kairassa. Määriteosaselitys: ks. *Skáidejávri*, *geaš* = lyhentymä sanasta *geahči* = kärki, nokka, *várri* = vaara. 2 H3: 1304

Skáidejárja (AA/SA.1998) *Skáidejávri*-järvestä Vetsijokeen. Määriteosaselitys: ks. *Skáidejávri* (ylempi), *jár* = lyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *ája* = puro. 4 C6: 1305

Skáidejávri (AA/SA.1998) Järvi *Váišškáidi*-kairassa. Pohjoissaamea; *skáide* = lyhentymä sanasta *skáidi* = kaira jokien välissä, *jávri* = järvi. 4 C6: 1306

Skáidejávri (AA/SA.1998) "Skaidejavri" Järvi Nuorgamin kylän länsipäästä 2,5 km etelään. Nimiselitys: ks. *Skáidejávri* (ylempi). 2 G1: 1307

Skáidejeaggi (AA/SA.1998) "Skaidejeaggi" Jänkä Nuorgamin eteläpuolella olevan *Skáidejávri*-järven eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Skáidejávri* (ylempi), *jeaggi* = jänkä. 2 G2: 1308

Skáidejohka (AA/SA.1998) "Skaidejohka" Joki Vuolimuš *Skáidejávri* -järvestä Pulmankijärveen. Nimiselitys: ks. *Skáidejohka* (alempi). 2 H4: 1309

Skáidejohka (AA/SA.1998) "Skaidejohka" Joki Nuorgamin eteläpuolella olevasta *Skáidejávri*-järvestä Tenoon. Pohjoissaamea; *skáide* = lyhentymä sanasta *skáidi* = kaira jokien välissä, *johka* = joki. 2 G1: 1310

Skáideluobbalat (AA/SA.1998) "Skaideluobbalak" Kaksi lompola *Skáidejohka*-joen päällä. Määriteosaselitys: ks. ylempi *Skáidejávri*, *luobbalat* = monikkomuoto sanasta *luoppal* = lompola. 2 H4: 1311

Skállovárgorsa (AA/SA.1998) Rotko *Stuorra Skállovárri* -vaaran eteläpuolella. Pohjoissaamea; *skállo* = messinkiaestia eli kasari, *vár* = lyhentymä sanasta *várri* = vaara, *gorsa* = rotko. 4 B8: 1312

Skállovárgorsaája (AA/SA.1998) Puro, joka saa alkunsa *Skállovárgorsa*-kurusta. Määriteosaselitys: ks. *Skállovárgorsa*, *ája* = oja. 4 B8: 1313

Skállovárjeaggeája (AA/SA.1998) Puro lännestä Vetsijärven länsipuolella olevaan *Njargajávri*-järveen. Määriteosaselitys: ks. *Skállovárgorsa*, *jeagge* = genetiivi-muoto sanasta *jeaggi* = jänkä, *ája* = oja. 4 C8: 1314

Skállovárjohka (AA/SA.1998) "*Skallovárjohka*" Joki *Skállovárláddot*-lammista *Gárdejohka*-jokeen. Määriteosaselitys: ks. *Skállovárgorsa*, *johka* = joki. 4 B8: 1315

Skállovárláddot (AA/SA.1998) "*Skallovárláddok*" Pienten lampien ryhmä *Stuorrá Skállovárrí* -vaaran ja *Duolba Skállovárrí* -vaaran välissä. Määriteosaselitys: ks. *Skállovárgorsa*, *láddot* = monikkomuoto sanasta *láttu* = lampi. 4 B8: 1316

Skálvejávri (AA/SA.1998) Pieni järvi *Duottar-Gálddoaijávri*-järven eteläpäästä 4 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Skálvenjárga*, *jávri* = järvi. 5 G8: 1317

Skálvenjárga Niemi Vetsijoen länsirannalla *Bajitluoppal*-lompolasta n. 1 km etelään. Pohjoissaamea; *skálve* = lyhentymä sanasta *skálvi* = lumikinos, *njárga* = niemi. 4 C5: 1318

Skiehččaras – Skiečárásuáivi myös pelkkä **Skiečárás** "*Skiehttšarasoaiivi*" Laaja tunturi Inarin ja Utsjoen kuntien rajalla. Pohjoissaamea ja inarinsaamea. Nimen merkitys ei ole tiedossa, mutta Samuli Aikio arvelee sen olevan verbipohjainen. Voitto Viinasen mukaan kysymyksessä on Utsjoen Lapinsiitan ja Näätämön Koltasiitan rajapaikka vuodelta 1738 nimeltään **Skiečárásmiehtá** (Schietzeres Miechta, I. Fellman 12, 132.), *miehtá* = mätäs; paikannimi on Näätämön poromiesten käytössä edelleenkin. Erkki Itkonen kertoo:

"Tämä Skietsarainen on merkillinen tunturi, josta tarina kertoo seuraavaa: Pikku-Antti (*Uccâ-Aantiš* *1838, kirj. lis.), staalon tappaja Ison-Antin poika, näki kerran kesäyönä suuren tulen palavan tunturilla. Antti säikähti ja pötki paikoon. Mutta Piera Siiri (*Gáđá-Biera*, 1863–1922, kirj. lis.), joka sattui näkemään valkean kerran syystalvella ennen joulua, oli rohkeampi. Hän lähti ajamaan porollaan tulta kohti. Iso valkea oli loimunnut. Mutta mitä lähemmäksi Piera Siiri saapui, sitä pienemmäksi tuli kutistui. Viiden sylen päästä vielä kuin olisi tikku palanut; sitten sekín valkea pieneni ja sammui. Paikalla, jossa tuli näyttäytyi, on vanha kotasija. Ja niin oli Pikku-Antti arvellut, että piru se siellä on polttelemassa valkeata vanhalla kotasijallaan". (EI.1933).

Tarinan toisinnossa käsikirjoituksessaan "*Muinajäännöksiä ja tarinoita Inarijärven ympäristöltä*" vuodelta 1910 Ilmari Itkonen kertoo:

"Niinikään kerrottiin erään vielä elävän miehen kerran Norjasta palatessaan nähneen muutamassa vaarassa ison tulen loistavan. 'Tuli kun tuli', arveli mies, satoi härkensä puuhun ja läksi tulta kohti kahlaamaan. Kuta lähemmäs sitä hän tuli, sitä pienemmäksi se kävi ja miehemme näki viimein edessään pienen salaperäisen tulen lepatellen hoippuroivan hangella sinne tänne. Näkijä palasi kiireesti takaisin ja läksi ajamaan pois, "aarnihaudasta" edes merkkiä muistamatta mieleensä painaa".

Tässä tarinassa voisi olla kyse ensimmäisen version Piera Siiristä *Gáđá-Bierasta*, joka siis oli vielä elossa tuohon aikaan, kun Itkonen suoritti tutkimuksiaan. *Gáđá-Biera* oli kotoisin Norjan Varangista, mutta asui Sevettijärven Varpuniemessä. 6 J9: 1319

Skiehččarasjávri – Skiečârâsjávri "*Skiehttsarasjavri*" Järvi *Skiehččaras*-tunturin koillispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Skiehččaras, jávri ~ jävri* = järvi. 6 J9: 1320

Skihpajávri (AA/SA.1998) "*Skiihpajavri*" Järvi *Golmmesoavi*-tunturista 7 km länteen. Pohjoissaamea; *skihpa* = sairastelu, *jávri* = järvi. Nimi on yli 100 vuotta vanha, koska yleiskartassa vuodelta 1899 (Lapin Tiepiiri 1974) nimi on kirjoitettu "*Skiippajäyri*". 6 I6: 1321

Skihpajohka (AA/SA.1998) "*Skiihpajohka*" Joki *Skihpajávri*-järvestä *Luossajohka*-jokeen. Määriteosaselitys: ks. *Skihpajávri, johka* = joki. 6 I5: 1322

Skihpaluobbalat (AA/SA.1998) "*Skiihpaluobbalk*" Lompolat *Skihpajohka*-joessa *Skihpajávri*-järven alapuolella. Määriteosaselitys: ks. *Skihpajávri, luobbalat* = monikkomuoto sanasta *luoppal* = lompolo. 6 I6: 1323

Skoarrajávri (AA/SA.1998) "*Skoarrajavri*" Pieni järvi Vetsikon kylästä 3,5 km koilliseen. Pohjoissaamea; *skaarra* = pilkkasiipi, *jávri* = järvi. 1 C3: 1324

Skuolffebeasedievvá (AA/SA.1998) "*Skuolffepeäsitievva*" Kunnas *Buksajávri*-järven ja (*Stuorra*) *Fállejávri*-järven välissä. Määriteosaselitys: ks. *Skuolffevárri, bease* = genetiivimuoto sanasta *beassi* = pesä, *dievvá* = kunnas (tieva). 5 E10: 1325

Skuolffeláttu (AA/SA.1998) Vetsijoen itäpuolella olevan *Skuolffevárri*-vaaran kaakkoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Skuolffevárri, láttu* = lampi. 4 D6: 1326

Skuolffevárri (AA/SA.1998) Vaara Vetsijoen itärannalla *Vuolit Háltejávri*-järven eteläkärjen kohdalla. Pohjoissaamea; *skuolffi* = pöllö, *várri* = vaara. 4 D6: 1327

Skyelfikárgu (HA) Karikko Iijärven puolenvälin pohjoisrannalla. Inarinsaamea; *skyelfi* = tunturipöllö, *kárgu* = kari vedessä. 10 G15: 1328

Skäidijjuuhâ – Skáidejohka Joki *Skäidijjäävrih*-järvien kautta etelästä Näätämöjokeen. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *skäidi* ~ *skáidi* = kaira jokien välissä, *juuhâ ~ johka* = joki. 11 I14: 1329

Skäidijávri (EPA) "*Saitajávri – Saidejavri*" Järvi Räckijärven pohjoispäästä 1,6 km koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Skäidijjuuhâ, jávri* = järvi. 12 P11: 1330

Skäidijjäävrih (TII.1963) "*Skäidijjääyreh*" Järviryhmä Näätämöjoen ja Rovaselän välissä. Määriteosaselitys: ks. *Skäidijjuuhâ, jäävrih* = monikkomuoto sanasta *jávri* = järvi. 11 I14: 1331

Smeallájohka (AA/SA.1998) "*Smeällajohka*" Joki Utsjoen *Áilegas* -tunturin eteläpuolta Mantokoskeen. Pohjoissaamea; *smeallá* = mahdollisesti muoto verbistä *smeltet* = sekoittaa, *johka* = joki. 4 A5: 1332

Smukanjärvi – Smukkajávri – Smuggâjávri (EPA) Näätämöjoen luusuasta 2 km kaakkoon. Mukaemasuomennos ja inarinsaamennos pohjoissaamesta. Erkki Itkonen kirjoittaa

"Eräs norjalainen tietäjä-äijä on kuollut tämän järven rannalle. Smukka piti porojansa suomenlappalaisen Panne-äijän nimissä (ks. Pänni-kálláá sátku), paimentaen laumaansa Suomen puolella. Suomessa näet on paremmat laitumet kuin Norjassa. Smukka kuoli joulun aikoihin ollessaan katsomassa paimennuksen alaisena olevaa laumaansa. Högmanin Taavetti-äijä (*1872, kirj. lis.), joka siihen aikaan oli nuori mies (noin 15 vuotias, kirj. huom.), on yksi niistä harvoista, jotka sattuiivat olemaan läsnä tietäjän kuollessa. Smukka-äijän kuolemasta on kulunut suunnilleen 40 v. (v. 2003 kulunut 112 v. kirj. lis.), joten nimikin on kuta kuinkin yhtä vanha." (EI.1933).

Varangissa on tälläkin hetkellä pororikas *Maarrukšien* suku, joka käyttää sukunimeä Smuk. 11 I14: 1333

Smukkajohka – Smuggâjuuhâ (EPA) Joki Smukanjärvestä *Smuggâluobâl* -lompolan kautta Kaarttilompolaan. Pohjoissaamea ja Inarinsaamea. Määriteosaselitys: ks. Smukanjärvi, *johka* ~ *juuhâ* = joki. 11 I14: 1334

Smukkaluoppal – Smuggâluobâl (EPA) Smukanjärven ja Kaarttilompolan välissä. Määriteosaselitys: ks. Smukanjärvi, *luoppal* ~ *luobâl* = lompola. 11 I14: 1335

Soahkeája (AA/SA.1998) *Váišjohnjunis*-tunturin keskeltä alkunsa saavan puron nimi sen alajuoksultaan. Pohjoissaamea; *soahke* = lyhentymä sanasta *soahki* = koi-vu, *ája* = oja. Yläjuoksun nimi on **Heargeája**, ks. sitä. 4 C6: 1336

Sohkardohppa (AA/SA.1998) Vaarannyppylä *Bajit Háltejávri* -järven eteläpäästä 4 km itään. Pohjoissaamea; *sohkar* = sokeri, *dohppa* = toppa, myös tuppi. Ilmeisesti vaara on sokeritopan näköinen. 5 F6: 1337

Soidinvaara – Porgestijjeeväri (SA.1963) Koskikaltiojärven eteläpuolella. Originaalin määriteosa tarkoittaa höyryämistä > höyryävä. Mahdollisesti alueella on sula kaltio (lähde) tai kaltioita, jotka talvella höyryävät. 16 I18: 1338

Sorreája (AA/SA.1998) Puro *Sorrejávri*-järvestä Vetsijokeen. Määriteosaselitys: ks. *Sorrejávri*, *ája* = oja. 4 D7: 1339

Sorrejávri (AA/SA.1998) Järvi *Čohkavárri*-vaaran kaakkoispuolella. Pohjoissaamea; *sorre* = lyhentymä sanasta *sorri* = sotku, *jávri* = järvi. 4 D7: 1340

Sotnabeailáttu (AA/SA.1998) "*Sodnapeäiladdu*" Lampi *Veahčamohkki*-mutkasta 4,6 km lounaaseen. Pohjoissaamea; *sotnabeai* = lyhentymä sanasta *sotnabeaivi* = sunnuntai, *láttu* = lampi. 4 C9: 1341

Spálččáláássáš (JHA) Pieni saari Pautujärven itärannalla *Jegginjargâ*-niemen kohdalla. Inarinsaamea; *spálččá* = karvattomaksi kulunut peski (poronnahka, turkki), *láássáš* = deminutiivimuoto sanasta *lássa* = pieni saari (luoto). **10 H15: 1342**

Spiikkárjávri (AA/SA.1998) Pieni järvi *Bajimuš Hávgajávri* -järvestä 2,5 km etelään. Pohjoissaamea; *spiikkár* = rautanaula, *jávri* = järvi. Noin 50 vuotta sitten eräs mies näki kirkkaan jään aikana paljon haukia uiskentelemassa jään alla. Hän meni *Duoggemaras*-maraston kotoon ja väänsi koukun rautanaulasta, sekä meni järvelle ja hakkasi kirveellä avannon. Hän onki taakallisen haukia (Laiti 1995, Alpo Aikion, *1947 kertomana). **9 D12: 1343**

Stááluoto (HA) Tiheikkö Pautujärven *Čearuvuohppi* -vuopajasta 2 km luoteeseen. Inarinsaamea; *stáálu* = genetiivimuoto sanasta *stáalu* = staalo (pahansuopainen haltija), *roto* = tiheikkö. Erkki Itkonen (EI.1933) kirjoittaa:

"Kertomuksen mukaan tappoi Iso-Antti (Antti Antinpoika Sarre 1806–1875, kirj. lis.) tässä staalon. Antti oli ollut merellä kalassa ja riitaantunut siellä venäläisten kanssa. Nämä lähettivät staalon kostamaan heidän puolestaan. Staalo haastoi Antin painikamppailuun. Sovittiin paikka, johon piti kolmen päivän perästä tulla. Kun Antti tuli, oli staalo jo odottamassa. Rupesivat painimaan. Antti jäi ensin alle, mutta onnistui sitten pääsemään päälle. Silloin staalo pyysi odottamaan ja pani tupakkarullan suuhunsa. Alkoivat painia uudelleen, mutta staalo tuntui nyt vahvemmalta kuin ennen. Antti oli jo häviämässä, mutta hoksasi viime tingassa sanoa kolme raamatun sanaa, jolloin staalo heti meni voimattomaksi. Antti tietenkin voitti. Hän aikoi ensin tappaa staalon omalla veitsellään, mutta staalo varoitti: "Älä pistä omalla veitselläsi, vaan minun veitselläni." Asia oli näet niin, että jos sitä staaloa yritti pistää omalla veitsellänsä, niin veitsi sattuikin lyöjään itseensä, eikä staaloon. Sitten Antti pisti staalon kuoliaaksi sen omalla veitsellä ja hautasi siihen."

Kertomuksen toisinnossa *Sára-Pirgit* (Birgitta Mattus 1885–1981, kirj. lis.) kertoi vuonna 1968 kirjassa *"Tovlááh mainâseh"* (Morottaja 1997 s. 109–110) (suomennos kirjoittajan) seuraavaa:

"Sammuttijärven pohjoispäässä on pahta, sellaiset laattakivet... Se on ollut muka kivikirkko, Iso-Antti -vainajan kivikirkko. Ja sinne sitten oli tullut staalo, eikä Antti voinut olla rauhassa kivikirkossaan, niin lähti juoksuttamaan sitä, kun Iijärven puolella välissä on itäpuolella tiheikkö. Siinä oli saanut staalon kiinni ja kokonaisen tupakkarullan puolikkaan oli suuhun laittanut, kun lähti juoksuttamaan sitä ja pureskellut sitä niin kauan, kun sai staalon kiinni ja silloin tupakkarullakin oli sulanut suuhun, kun staalon tappoi. Ja tosi jo ei muka ollut! Tosipa tietenkin. Ja niin syntyi Staalonruto, Iijärven puolenvälin itäpuolelle, jossa on melko suuri koivikkotiheikkö. Pyssyä hänellä ei ollut, mutta miten jo lieneekään, kaulan vääntänyt poikki, vai millä penteleen tavalla, sitä en enää muista. Kolme kertaa oli ympäri pyöräyttänyt ja niin vääntänyt kyljelleen. Visinkin niskat olivat katkenneet. Mitään asetta ei ollut. Tämän tarinan kuulin veljeltäni, Poika-vainajalta (Pärni-rokke, 1873–1919, kirj. lis.). Hän kun oli sellainen että kertoi mitä mitäkin. Kerran olimme verkkoja heittämässä, niin hoksaa että... minulta kysyy: – tiedätkö mikä tuo on ollut? – No mistä armosta minä tiedän! Ne olivat todellakin kuin vierähtäneet olisivat ne laattakivet, eivät

olleet paljoa kämmenestä paksummat. Sama Pärni-Rokke kun Katin-Jounille (Jouni Martinpoika Sajets 1858–1935, kirj. lis.) talon rakensi, niin vedätti sieltä ne kivet ja muurasi takan. Ja se takka on vieläkin pystyssä, mutta siellä ei asu enää yksikään”.

Talo oli suuri ja tunnettiin Törmänen-nimisenä, joka sijaitti Paksussamaassa. Viimeiset asukkaat olivat Aslak Holmbergin (1896–1971) perhe. Aslak oli Kati-Jouenin vävy ja lähtöisin Utsjoen Pulmankijärveltä. Talo on purettu, eikä takkakaan ole enää pystyssä (kirj. huom.).

Kertomuksen kolmannen version, jossa myös puhutaan koivikosta, on Mikko Aikio v. 1888 kertonut A. V. Koskimiehelle (Koskimies & Itkonen 1978 s. 206–209). Tarinassa miehen nimeä ei mainita, mutta siinäkin mies riitaantuu venäläisten kanssa ollessaan meren onginnassa ja venäläiset lähettävät staalon kostaamaan. Tupakkarullasta ei puhuta mitään, mutta ensimmäiseen versioon verrattuna, jossa hän lausuu kolme raamatun sanaa, tässä hän lausuu kokonaisen virrenvärssyn:

”Jos joukko saatanan on mua vastahan, sun voimallas mä ratki ne voitaiten’ kaikki.”

Tässä tarinassa painipaikkana on kosken ranta. Staalolla oli mukana myös koira ja luonnollisesti hän hävisi painiottelun, menetti henkensä ja joutui koiransa kanssa kosken kuohuihin. Tarinan kaksi viimeistä lausetta paljastavat, että kyseessä on kuitenkin järvi, mahdollisesti Iijärvi:

”Sitten hän lähti juoksemaan takaisin järven toista puolta eikä siitä, mistä oli tullut. Ja niin hän tuli takaisin kotiin”.

Kertomuksen neljännessä versiossa (Itkonen, E. 1992 s. 140) on Heikki Sarre (*1887) kertonut akateemikko Erkki Itkoselle v. 1952 inarinsaameksi seuraavaa (referointi kirjoittajan):

”Yksi saamelainen meni Norjaan venäläiselle rengiksi ja heille syntyi punnituksessa riitaa. Venäläisellä oli tapana panna tavarapuolelle isovarpaansa, jotta painoa olisi enemmän. Maunu-vainaja tempaisi leukunsa ja naksautti isovarpaan poikki. Venäläinen sanoi, että hän lähettää staalon sinun luoksesi, kun lähtenet Inariin. Ja niin staalo tuli tänne Verkkojärvelle, jossa Maunu asui. Tekevät sopimuksen, että jos kolme kertaa häviää painissa, niin täytyy tappaa toisensa. Maunu hävisi kaksi ensimmäistä painia, mutta ennen kolmatta Maunu ehti lukaista suomeksi:

– ”Jos joukko saatanoita on minua vastaan, kyllä minä sinua voitait!”

Silloin staalo kaatui ja Maunu tempaisi puukkonsa, mutta staalo sanoi:

– ”Älä tapa omalla puukollasi, tapa minun puukolla!”

Silloin muka ei kuole, jos staalon omalla puukolla tappaa. Mutta Maunu sanoi näin:

– ”Pystyy minun puukkokin”.

Maunu pisti staalon kuoliaaksi, heitti järveen eli koskeen ja sitoi staalon koiran kosken rannalle puuhun. Minä näin sen kannon vielä, se oli kaikki multana sen kannon ympärillä, kun se koira oli ollut kiinni siinä. Staalo oli mennyt virran mukana kosken alle ja pysähtynyt sinne. Kun nuottaajat vetivät ensimmäisen

apajan, niin nuotta tarttui pohjaan ja he repivät puolet nuotasta rikki, joka jäi pohjaan."

Näillä kahdella viimeksi mainitulla tarinalla ei ole mitään tekemistä *Stááluorto*-paikannimen kanssa, mutta kaikilla tarinoilla on mielenkiintoisia yhtymäkohtia kahteen ensimmäiseen tarinaan, koska kaikissa lausutaan raamatullisia sanoja, kaikissa ollaan Norjassa, kaikissa riitaannutaan venäläisten kanssa ja kaikissa staaalo menettää henkensä. **10 H15: 1344**

Stohposaivárri (SA.1963) Vaara *Sundeejávri*-järven kaakkoispään ja Rautujärven puolessa välissä. Pohjoissaamea; *stohpo* = tupa, *sai* = lyhentymä sanasta *sadji* = si-ja, paikka, *várri* = vaara. **12 M13: 1345**

Stuorát Dievjjávri (AA/SA.1998) "*Tievjajärvet – Tievjjajavrrik*" Järvi *Skiehkččaras*-tunturin huipulta 3 km etelä-lounaaseen. Monikkomuotoiset nimet tarpeettomia, koska kummallakin *Dievjjá*-järvellä on oma nimensä. Pohjoissaamea; *stuorát* = suurempi, loppuosan määrite: ks. *Suorre-Dievjá, jávri* = järvi. **6 J10: 1346**

Stuorát Duolbajávri (AA/SA.1998) "*Tuolbajavrrik*" Järvi Vetsijärven pohjoispuolella. Pohjoissaamen nimi monikkomuodossa, mutta koska järvillä on erilliset nimet, niin monikkomuoto on turha. *Stuorát* = suurempi, *duolba* = tasainen, *jávri* = järvi. **4 D8: 1347**

(Stuorát) Golmmesjávri – Stuárráb Kolmisjávri "*Stuorab Kolmmesjavri*" Suurehko järvi valtakunnan rajalla, josta 1/3 on Norjan puolella. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *stuorát* ~ *stuárráb* = suurempi, loppuosan määrite: ks. *Golmmesoaiivi, jávri* = *jávri* = järvi. **6 K6: 1348**

Stuorra Dievjá – Stuorrâ Tiävjá "*Stuorra-tievja*" Tunturi Inarin ja Utsjoen kuntien rajan luoteispuolella. Pohjoissaamea ja inarinsaamea. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrageadggejeaggi*. Perusosan merkitys ei ole tiedossa. **5 H10: 1349**

(Stuorra) Fállejávri (AA/SA.1998) "*Fallejavri*" Järvi *Veajárčuodjá*-lahden perukalta 4 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrageadggejeaggi*, *fálle* = lyhentymä sanasta *fállli* = haukka, *jávri* = järvi. **5 E10: 1350**

Stuorrageadggeoaivi (AA/SA.1998) Vaara Kenesjärven pohjoispäästä 7,5 km itään. Määritteen alkuosan selitys: ks. *Stuorrageadggejeaggi*, loppuosan selitys: ks. *Stuorrageadggevárri, oaivi* = pää. **4 B9: 1351**

Stuorrageadggevárri (AA/SA.1998) "*Stuorrakeadggevarri*" Vaara 2 km Nuorgamin kylän eteläpuolella. Pulmankijärvelle menevä maantie ylittää sen. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrageadggejeaggi*, *geadgge* = genetiivimuoto sanasta *geadgi* = kivi, *várri* = vaara. Kyseisellä vaaralla on siirtolohkare nimeltään *Čohkkángaadgi*, jonka mukaan vaarakin lienee saanut nimensä. **2 G1: 1352**

Stuorrageadggevárri (AA/SA.1998) *Johttijávri*-järven pohjoispäästä 3 km pohjoisluoteeseen. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrageadggejeaggi, jávri* = järvi. **9 D13: 1353**

Stuorragoahtejeaggi (AA/SA.1998) "*Storrakoddijänkä*" Jänkä *Johttejávri*-järven pohjoispäästä 2,5 km pohjois-luoteeseen. Suomenkielinen nimimukaelma on virheellinen eikä ole paikallisten asukkaiden käytössä (AA/SA.1998). Pohjoissaa-*mea*; *stuorra* = attribuuttimuoto sanasta *stuoaris* = suuri, *goahte* = lyhentymä sanasta *goahhti* = kota, *jeaggi* = jänkä. Samuel Laiti (1891–1959) niitti luhtaheinää leh-*mille*. Suon länsipuolella hänellä oli suuri kota, jossa he oleilivat heinänteon ajan (Laiti 1995). 9 D13: 1354

Stuorragoahtemaras (AA/SA.1998) Marasto *Johttejávri*-järvestä 2,5 km luoteeseen. Määriteosaselitys: ks. *Stuorragoahtejeaggi*, *maras* = marasto. Marastossa oli Samuel Laitilla suuri kota, jossa he oleilivat heinänteon ajan (Laiti 1995). 9 C13: 1355

Stuorrajávri (AA/SA.1998) "*Stuorrajávri*" Pieni järvi *Vudnejávri*-järven pohjoispäästä 2,8 km länteen. Määriteosaselitys: ks. *Stuorragoahtejeaggi*, *jávri* = järvi. Järven koko suhteessa nimeen tuntuu ristiriitaiselta, koska sana *stuorra* tarkoittaa suurta. 4 C10: 1356

Stuorrajeaggi (AA/SA.1998) "*Stuorrajeäggik*" Jänkä Pulmankijärvelle menevän maantien itäpuolella. Nimiselitys: ks. *Stuorragoahtejeaggi*. 2 H2: 1357

Stuorraleageoaiivi (AA/SA.1998) "*Stuorraleägeoaiivi*" Laaja tunturi pohjoisimman *Vuokŋoljávri*-järven kohdalta 6–9 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Stuorragoahtejeaggi*, *leage* = genetiivimuoto sanasta *leahki* = laakso, *oaiivi* = pää. 2 F4: 1358

Stuorraluomeluokta (AA/SA.1998) Lahti Vetsijärvessä *Stuorraluomenjårga*-niemen ja *Guoššelahppinnjårga*-niemen välissä. Määriteosaselitys: ks. *Stuorragoahtejeaggi*, *luome* = lyhentymä sanasta *luomi* = hilla (lakka eli suomuurain), *luokta* = lahti. 4 D9: 1359

Stuorraluomenjårga (AA/SA.1998) "*Stuorraluomenjårga*" Kapea niemi Vetsijärven pohjoisrannalla. Määriteosaselitys: ks. *Stuorragoahtejeaggi*, *luome* = yhdysosa-lyhentymä sanasta *luomi* = hilla (lakka), *njårga* = niemi. 4 D9: 1360

Stuorramaras (AA/SA.1998) "*Stuorramåras*" Koko laaja kangasmaa *Guorboaiivi*-tunturiryhmän ja *Dievjå*-tunturin välissä. Määriteosaselitys: ks. *Stuorragoahtejeaggi*, *maras* = marasto. 5 G9: 1361

Stuorr-Ant Ááná láássáš (JHA) Pieni saari Iijärven *Uccåluovtåš*-lahden suulla. Saareen kuoli Ison-Antin Anna ja saaren rinnakkaisnimi onkin **Ánnáá jäämmim-láássáš** (Annan kuolinlaassa). Nimiselitys: ks. Annansaari, *láássáš* = deminutiivimuoto sanasta *lássá* = pieni saari (luoto). 10 F15: 1362

Stuorraskáidi (AA/SA.1998) Laaja vaara-alue, jota pohjoisessa ja lännessä rajoittavat *Gålddašjohka*-joki, idässä Pulmankijärvi ja Pulmankijoki ja etelässä *Davråjohka*-joki. Määriteosaselitys: ks. *Stuorragoahtejeaggi*, *skáidi* = kaira jokien välissä. 5 H5: 1363, 2 H4: 1363

Stuorra Skállovárri (AA/SA.1998) "Stuorra Skallovárri" Laaja vaara Kevojärven kohdalta 8–9 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrageahtejeaggi, skállo* = mahdollisesti genetiivimuoto sanasta *skállu* = kasari, *várri* = vaara. 4 B8: 1364

Stuorrasuolu (AA/SA.1998) Mantojärven eteläisin saari. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrageahtejeaggi, suolu* = saari 4 A6: 1365

Stuorravárebohki (AA/SA.1998) Korretojan talosta 2,5 km pohjois-koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrageahtejeaggi, váre* = genetiivimuoto sanasta *várri* = vaara, *bohki* = tässä tapauksessa kurun kapeikko. 9 B11: 1366

Stuorravárri (AA/SA.1998) Vaara Korretojan talosta 2 km koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrageahtejeaggi, várri* = vaara. 9 B11: 1367

Stuorrâkedgjáávráš (MM.1972) Järvi Siuttajoen Kuivalompolan ja Eteläisen Rep-pänjärven puolella välissä. Inarinsaamea; *stuorrâ* = attribuuttimuoto sanasta *styeres* = suuri (iso), *kedg* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *kedgi* = kivi, *jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi > järvinen. 15 F18: 1368

Stuorrâkedgluohtâ (MM.1972) Loiva lahti Sammuttjärven Kenttäsaaresta 0,7 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrâkedgjáávráš, luohtâ* = lahti. 15 E17: 1369

Stuorrâkedgämmir (MM.1972) Sammuttjärven Jaakobinkaltio -talosta 0,5 km etelään. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrâkedgjáávráš, ämmir* = kumpare. 15 E17: 1370

Stuorrâkedgävži (MM.1972) Siuttajoen Kuivalompolan ja *Stuorrâkedgjáávráš*-järven välissä. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrâkedgjáávráš, ävži* = kuru. 15 F18: 1371

Stuorrâkuännil (SA.1963) Vaijoen kosteikko *Samudjuuhâ*-joen suun yläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrâkedgjáávráš, kuännil* = kosteikko. 10 E16: 1372

Stuorrâluohtâ (SA.1963) "Stuorrâluohta" Suurehko lahti Iijärven luoteisrannalla. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrâkedgjáávráš, luohtâ* = lahti. 10 G15: 1373

Stuorrâluohtpottâ (SA.1963) "Stuorrâluohtapotta" Lahdenpohjukka Iijärven *Stuorrâluohtâ*-lahdessa. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrâkedgjáávráš, luoht* = yhdysosalyyhentyminen sanasta *luohtâ* = lahti, *pottâ* = perä. 10 G15: 1374

Stuorrâmoorâst "Stuorrâmâras" Noin 2 km pitkä marasto Iijärven *Tyerbeevuonâ*-vuonon pohjoispuolella. Rinnakkaisnimi **Ollâmoorâst** (JHA) Määriteosaselitys: ks. *Stuorrâkedgjáávráš, ollâ* attribuuttimuoto sanasta *olluv* = korkea, *moorâst* = marasto. 10 F16: 1375

Stuorrâ Silesluobâl – Stuorra Silisluoppal Kolmas lompola Silisjoessa ylhäältä lukien. Määritteen alkuosaselitys: ks. *Stuorrâkedgjáávráš*, määritteen loppuosaselitys: ks. Silisjoki, *luobâl* ~ *luoppal* = lompola. 6 K10: 1376

- Stuorrâsuálu** (PP) Petsijärven suurin saari. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrâkeđg-jáávráš*, *suálu* = saari. 11 L14: 1377
- Stuorrâ Syeininjargâ** (SA.1963) Kuosnajärven länsirannalla oleva niemi. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrâkeđg-jáávráš*, *syeni* = heinä, *njargâ* = niemi. 16 K17: 1378
- Stuorrâävži** (MM.1972) Itä-länsisuunnassa oleva rotko Siuttajoen ja Tupajärven välissä. Määriteosaselitys: ks. *Stuorrâkeđg-jáávráš*, *ävži* = rotko. 15 E19: 1379
- Suáhisuálu** (PP) Petsijärven toiseksi suurin saari. Inarinsaamea; *suáhi* = koivu, *suálu* = saari. 11 L14: 1380
- Suáluivyeppee** (MM.1972) Vuopaja Säytsjärven itärannalla Kenttäsaaren kohdalla. Inarinsaamea; *suálu* = saari, *vyeppee* = vuopaja. 14 C17: 1381
- Suárvásláássáš** (SA.1963) Sammuttijärven eteläpään suurin saari. Inarinsaamea; *suárváš* = juomustusta varten valmistettu noin 7–10 m:n mittainen verkonuittopuu, juontuu sanasta *suárvi* ollen sen deminutiivimuoto = kelo > kelonen, *láássáš* = deminutiivimuoto sanasta *lássá* = pieni saari (luoto). 14 D17: 1382
- Suárváátuáijimčuálmi** (MM.1972) Sammuttijärven *Suárvásláássáš*-saaren luoteispuolella oleva salmi. Määriteosaselitys: ks. *Suárvásláássáš*, *tuáijim* = aktiomuoto verbistä *tuáijid* = taittaa > taittaminen, *čuálmi* = salmi. 14 D17: 1383
- Suávviljávrráajeggi** Syysjärven eteläpäästä 1 km itä-kaakkoon. Määriteosaselitys: ks. ylin *Suávviljuuhâ*, *jávrráa* = deminutiivinen genetiivimuoto sanasta *jávri* = järvi > järvisen, *jeggi* = jänkä. 14 C9: 1384
- Suávviljeggi** "Soauviljeaggi" Laaja jänkä Iijärven pohjoispäästä 10 km länteen. Määriteosaselitys: ks. ylin *Suávviljuuhâ* ja *Lojesliäksá*, *jeggi* = jänkä. 10 G13: 1385
- Suávviljuuhâ** (MM.1972) Joki Eteläisemmästä Kiesjärvestä Säytsjärveen. Inarinsaamea; *suávvil* = harri, *juuhâ* = joki. 14 C17: 1386
- Suávviljuuhâ** "Soauviljuuha" Joki *Suávviljávri*-järvestä Vaijokeen. Nimiselitys: ks. *Suávviljuuhâ* (ylempi). 10 G13: 1387
- Suávviljuuvâš** (JUM) Oja Harrijärvestä Syysjokeen. Määriteosaselitys: ks. *Suávviljuuhâ* (ylempi), *juuvâš* = deminutiivimuoto sanasta *juuhâ* = joki. 14 B19: 1388
- Suávviljávri** "Soauviljávri" Järvi Vaijoen itäpuolella kuntarajan Inarin puolella. Määriteosaselitys: ks. *Suávviljuuhâ* (ylempi), *jávri* = järvi. 10 G13: 1389
- Suávviljávri** (EPA) Järvi Aittoavista 3 km länsi-luoteeseen. Määriteosaselitys: ks. *Suávviljuuhâ* (ylempi), *jávri* = järvi. 7 N7: 1390

Suávviljävvrkečijävri (MM.1972) Järvi Reppänäselän Harrijärven lounaispäässä. Määriteosaselitys: ks. *Suávviljuuhâ* (ylempi), *jävvr* = lyhentymä sanasta *jävri* = järvi, *keči* = lyhentymä sanasta *keeči*, *jävri* = järvi (Harrijärvenpäänjärvi). 15 E18: 1391

Suávvilluobbâlááh (EH) Kaksi lompolaa Partakon Pyhävaarasta 1,5 km länteen. Määriteosaselitys: ks. *Suávviljuuhâ* (ylempi), *luobbâlááh* = monikon deminutiivi-muoto sanasta *luobâl* = lompola. 15 G20: 1392

Suávvilvärčielgi Sammuttjärven itäpuolisen Harrivaaran jatke koilliseen. Inarinsaamea. Määriteosaselitys: ks. *Suávviljuuhâ* (ylempi), *vär* = lyhentynyt genetiivi-muoto sanasta *vääri* = vaara, *čielgi* = selkä. 15 E17: 1393

Suhkkesvuovdi (AA/SA.1998). "*Sakiametsä*" Suora suomennos pohjoissaamesta, mutta ei ole paikallisten asukkaiden käytössä. 9 C11: 1394

Suksijänkä – Saaveehjeggi (JUM, HEV, JP) Antin Kotajärven itäpuolella. Suora suomennos inarinsaamesta. Karttaan merkitty suomenkielinen nimi on 3 km liiaksi pohjoisessa. Virhe on vanha ja lienee kaikissa tähän mennessä painetuissa kartoissa. Vaikka monet ovat alkaneet pitää karttaan merkittyä virheellistä Suksijänkää oikeana, on virhe syytä oikaista. Tulevissa painetuissa kartoissa se onkin oikealla paikallaan. 14 D20: 1395

Summágorssat (AA/SA.1998). Kaksi kivikkoista jyrkkää kurua Jomppalajärven kohdalla. Pohjoissaamea; *summá* = summa, *gorssát* = monikkomuoto sanasta *gorsá* = syvä rotko (kursu). 4 A8: 1396

Sundeejävri – Sunddejavri (TII.1963) "*Sundeejävri – Sunddejavri*" Pitkä järvi Sevettijärven ja Opukasjärven välissä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Sundeejävrijuuhâ*, *jävri* ~ *jävri* = järvi. 12 M12: 1397

Sundeejävrijuuhâ / Sundeeluobbâleh – Sunddejárjohka / Sunddeluobbalat "*Sunddejavrijuuhâ*" Joki *Sundeejävri*-järvestä Katriinajärveen, jonka päällä on neljä lompolaa. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *sundee* ~ *sundi* = kihlakunnan tuomari, vouti tai suntio, *jävvr* ~ *jár* = lyhentymä sanasta *jävri* ~ *jävri* = järvi, *juuhâ* ~ *johka* = joki, *luobbâleh* ~ *luobbalat* = monikkomuoto sanasta *luobâl* ~ *luoppal* = lompola > lompolat. 12 M13: 1398

Suohismoorâst (JUM) Marasto Ylä-Tarvojärven itäpuolella. Inarinsaamea; *suohis* = attribuuttimuoto sanasta *suohâd* = sakea, *moorâst* = marasto. 14 C19: 1399

Suohismoorâst (JUM) Pyöreä marasto *Käđirkuátkujuuhâ*-joen ja 4-tien välissä. Nimiselitys: ks. *Suohismoorâst* (ylempi). 14 B18: 1400

Suohpajävri (AA/SA.1998) "*Suohpajavri*" Järvi Utsjoen vesistöissä Saarela-talosta 2 km etelään. Pohjoissaamea; *suohpa* = joen ylityspaikka (kahluupaikka), *jävri* = järvi. 4 A7: 1401

Suoidnečuohppanája (AA/SA.1998) "*Suoidnetšuohppamaja*" Oja *Viđgaveadji*-joen latvoilla. Pohjoissaamea; *suoidne* = lyhentymä sanasta *suoidni* = heinä, *čuohppan* = aktiomuoto verbistä *čuohppat* = leikata, *ája* = oja. Kysymys on kenkäheinien leikkaamisesta. 4 B5: 1402

Suoidnečuohppánávži (Laiti 1995) Pieni rotko *Gukčejohka*-joen eteläpuolella, *Gállátláddot*-lampien eteläpuolella, jossa leikattiin kenkäheinää. Määriteosaselitys: ks. *Suoidnečuohppanája*, *ávži* = rotko 9 C12: 1402A

Suoidnegeasehanjeaggi (Laiti 1995) Samuel Laiti (1891–1959) vedätti heinää *Stuorragoahtejeaggi*-jängästä Mierasjärven eteläpään, jossa hän asui. Määriteosaselitys: ks. *Suoidnečuohppanája*, *geasehan* = aktiomuoto verbistä *geasehit* = vedättää, *jeaggi* = jänkä. 9 C13: 1402B

Suoidnegeasehanávži (Laiti 1995) Pieni rotko läntisemmästä *Gállátláddot*-lammesta 1 km länteen, jota kautta mieraslompolalaiset vedättivät poroilla heinää. Määriteosaselitys: ks. *Suoidnegeasehanjeaggi*, *ávži* = rotko. 9 C13: 1402C

Suoidnejeaggi (AA/SA.1998) "*Suoidnejeaggi*" Jänkä Pulmankijärvelle menevän maantien itäpuolella 3 km Nuorgamin kylältä etelään. Määriteosaselitys: ks. *Suoidnečuohppanája*, *jeaggi* = jänkä. 2 G1: 1403

Suolójárbohki (AA/SA.1998) Utsjoen vesistöissä Saarela-talon kohdalla olevista nivoista pohjoisempi. Pohjoissaamea; *suolo* = lyhentymä sanasta *suolu* = saari, *jár* = lyhentymä sanasta *járvi* = järvi, *bohki* = niva kahden järven välissä. 4 A6: 1404

Suolójárjohka (SA.1963) Joki Pautujärven pohjoispään itäpuolella olevasta Saarijärvestä pohjoiseen. Määriteosaselitys: ks. *Suolójárbohki*, *johka* = joki. 11 I15: 1405

Suolójávri (AA/SA.1998) Järvi *Čoalmmájávri*-järven pohjoispäästä 2 km länteen. Pohjoissaamea; *suolu* = saari, *járvi* = järvi. 10 G11: 1406

Suolójávri (AA/SA.1998) Järvi Pulmankijärven eteläpäästä 4 km luoteeseen. Nimitelmä: ks. *Suolójávri* (ylempi). 2 H4: 1407

Suololuokta (EI.1933) Lahti Pautujärven eteläpäästä 3,7 km pohjoiseen. Määriteosaselitys: ks. *Suolójávri* (ylempi), *luokta* = lahti. 10 G16: 1408

Suopumajärvi – Suohppunjávri – Suáppumjávri Lähellä valtakunnan rajaa Näätämöjoen pohjoispuolella. Mukaemasuomennos ja inarinsaamennos pohjoissaamesta; *suohpun* = aktiomuoto verbistä *suohpput* = laskea verkkoa tai heitellä (viskellä jotain). 7 P9: 1409

Suopumavaara – Suohppunvári – Suáppumvääri "*Suohppumvarri*" Suopumajärven ja Näätämöjoen välissä. Määriteosaselitys: ks. Suopumajärvi. Mukaemasuomennos ja inarinsaamennos pohjoissaamesta. 7 P9: 1410

Suorre-Dievjá – Syeri-Tiävjá (AA/SA.1998, HM) ”Suorre-Tievja” Tunturi Inarin ja Utsjoen kuntien rajalla. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *suorri* ~ *syeri* = haara, *Dievjá* ~ *Tiävjá*: ks. *Stuorra-Dievjá*. Suomen yleiskartassa vuodelta 1899 (Lapin Tiepiiri 1974) nimi on kirjoitettu *Roavvedievjá*; *roavve* = rova. 6 I11: 1411

Suosânjargâ – Suossanjárga (JHA) ”Suossanjarga” Niemi Pautujärven eteläpäästä 4 km pohjoiseen sen länsirannalla. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *suosâ* ~ *suossa* = jääsohjo vedessä, *njargâ* ~ *njárga* = niemi. 10 G16: 1412

Suovalampi – Stávráláttu (SA.1963) **Stávráláddu** (EPA) Saarijärven ja Rökkijärven välissä. Lähes suora suomennos pohjoissaamesta tai inarinsaamesta; *stávrá* = heinäsuovan seiväs. 12 O11: 1413

Supru Muutaman talon kyläyhteisö Kuosnajärven eteläpäässä. Nimiselitys: ks. Supruvaara. 16 K17: 1414

Suprujärvi – Suppârjävri (Suprujävri) – Suprujäu’rr (TII.1963, JM) Nitsijärven Suoanperästä 4 km pohjoiseen. Määriteosaselitys: ks. Supruvaara. 16 J17: 1415

Supruniemi Talo Kuosnajärvellä. Määriteosaselitys: ks. Supruvaara. 16 K17: 1416

Supruvaara – Suppârvääri (Supruvääri) – Supruvää’rr (TII.1963, JM) Nitsijärven Suoanperästä 2,5 km pohjoiseen. Mukaemat niin suomen kieleen kuin inarinsaamen kieleenkin tulevat koltansaamen sanasta *sääbbar* = kokoontua. Aikaisemmin kyseisen vaaran määriteosa oli inarinsaameksi *suppâr*, mutta suomenkielisen mukaelman vaikutuksesta johtuen myös inarinsaamelaiset ovat alkaneet nykyään käyttää paikasta määriteosaa *supru*. Koltankielinen määriteosa olisi **Sääbbar**, jota suosittelisin otettavaksi käyttöön kaikissa supru-alkuisissa paikanimissä. 16 J18: 1417

Syeinijáávráš (MM.1972) Pieni järvi Syysjärven pohjoispuolella olevan Kapteeninlammen pohjoispuolella. Inarinsaamea; *syeyini* = heinä, *jáávráš* = deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi > järvinen. 14 C18: 1418

Syeinijávrááh (SA.1963, MM.1972) Neljä pientä järveä Sammuttivaaranselän itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Syeinijáávráš*, *jávrááh* = monikon deminutiivimuoto sanasta *jávri* = järvi > järviset. 15 E17: 1419

Syeinijuvmoorâst (MM.1972) Sammuttijärven Heinäojan eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Syeinijáávráš*, *juv* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *juuhâ* = joki, *moorâst* = marasto. 14 D18: 1420

Syeiniluobâl Lompola Siuttajoessa Kuivalompolasta 2,5 km ylävirtaan. Määriteosaselitys: ks. *Syeinijáávráš*, *luobâl* = lompola. 15 F18: 1421

Syeinilyevinjargâ (HA) Pieni heinää kasvava niemi Iijärven *Varjâgâšnjargâ*-niemen länsirannalla. Määriteosaselitys: ks. *Syeinijáávráš*, *lyevi* = suova, *njargâ* = niemi. 10 F16: 1422

Syeinilyeviláássáš (MM.1972) Sammuttijärven pohjoisin luoto. Määriteosaselitys: ks. *Syeinilyevinjargâ, láássáš* = deminutiivi muoto sanasta *lássá* = pieni saari (luoto). 15 E17: 1423

Syeininjargâ (MM.1972) Pieni niemi Sammuttijärven talosta 1,1 km länteen. Inarinsaamea; *syeni* = heinä, *njargâ* = niemi. 14 D18: 1424

Syeininjargâ (SA.1963) Hoikka niemi Palo-Kotkajärven länsirannalla. Nimiselitys: ks. *Syeininjargâ* (ylempi). 15 E20: 1425

Syejivárppáánjargâ (MM.1972) Syysjärven toiseksi pohjoisin niemi. Inarinsaamea; *syjei* = suoja, *várppáá* = deminutiivinen genetiivimuoto sanasta *várppi* = apaja > apajaisen, *njargâ* = niemi 'Suoja-apajaisenniemi'. 14 C18: 1426

Syergi "Suorgi" Pieni joki lännestä *Koškisjuuhâ*-jokeen Iijärven eteläpäästä 5 km länteen. Inarinsaamea; appellatiivi *syergi* = haara. Saamenkielinen nimi kartalla pohjoissaameksi, vaikka alue on inarinsaamenkielinen. 10 E16: 1427

Syerijeggi (MM.1972) Jänkä Sammuttijärven pohjoispään luoteispuolella. Inarinsaamea; *syeri* = haara, *jeggi* = jänkä. 15 E17: 1428

Syväjärvi – Čiekŋjalisjávri (AA/SA.1998) Čoalmmávárri-vaarasta 8 km pohjoiseen. Suora suomennos pohjoissaamesta. 10 G11: 1429

Syväjärvi joka kuuluu **Sundeeluobbâleh – Sunddeluobbalat** -lompoloihin. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *sundee* ~ *sundde* = genetiivimuoto sanoista *sundee* ~ *sundi* = kihlakunnan tuomari, suntio tai vouti. 12 M13: 1430

Syysjärvi – Čovčjávri – Čoavččesjávri (MM.1972) Utsjoen maantien itäpuolella. Mukaemasuomennos inarinsaamesta, jonka määriteosa pohjautuu mahdollisesti sanan *čohčâ* = syksy genetiivimuotoon *čoovčâ* taikka *čuápcis* = vasansa menettänyt vaadin. Erkki Itkosen ja Juhani Nuorgamim mukaan suomenkielinen nimi perustuu käänöserehdykseen. Heidän mukaansa pohjoissaamen sana *čoavččis* tarkoittaisi mahoaa vaadinta (EI.1933). Pekka Sammallahden sanakirjan mukaan (Sammallahti 1989) sana tarkoittaa kuitenkin samaa kuin inarinsaamessakin *čuápcis*. Samassa kirjassa on myös sana *čoavččesguolli* = kala, jolla ei ole maitia eikä mätiä. Joidenkin mielestä Syysjärven pohjoissaamen nimi perustuisikin tähän nimioletukseen ja inarinsaamen nimi olisi mukaelma pohjoissaamesta. Nykyinen inarinsaamen nimi on kuitenkin erittäin vanha (Georg Wahlebergin kartassa vuodelta 1802 "Sautsjauri"), eikä *čuápcis*-sana taivu genetiivissäkään siten, että v-kirjain esiintyisi ensimmäisessä tavussa, kuten sanassa *čohčâ* ~ *čoovčâ*. Jos paikannimi perustuisi *čuápcis* sanaan, se olisi sellaisenaan siirtynyt määriteosaksi ja inarinsaamen nimi kuuluisi kirjoittaa *Čuápcisjávri*. Näinhän ei kuitenkaan tehdä, joten jäljelle jää kaksi vaihtoehtoa: nimi tulee inarinsaamen sanasta *čohčâ* ja pohjoissaamen nimi *čoavččes* olisi mukaelma siitä tai inarinsaamen nimi olisi mukaelma pohjoissaamen sanasta *čoavččes*, mikä tuntuu epätodennäköiseltä. Huomioiden Georg Wahlebergin kirjoitustavan, jossa Syysjärvi on kirjoitettu pohjoissaameksi, ja jos käännetään *čohčâ*-sana pohjoissaamen genetiivimuotoon, siitä tulee

Čavččajávri, joka on jo lähellä Georg Wahlebergin kartassa olevaa nimeä *Sautsjauri*. 14 B19: 1431

Säidičuálmi (SA.1963) Reppänäselän Tupajärven kapein kohta eli salmi. Inarinsaamea; *säidi* = seiti, *čuálmi* = salmi. Seiti on kuitenkin merellinen kala, joten pohjalla saattaa olla sana *säitti* = tuura tai keihäs. On myöskin mahdollista, että taustalla olisi sana *sieidi* = seita. 15 E18: 1432

Säittinjargâ ~ Segisnjargâ (SA.1963, MM.1972) "*Kapianiemi*" Pitkä ja kapea niemi Jullamojärven pohjoispäässä. Inarinsaamea; *säitti* = tuura, *segis* = attribuuttimuoto sanasta *seggi* = kapea, *njargâ* = niemi. 9 D15: 1433

Säpligláássáš (SA.1963) "*Säplegláássáš*" Luoto Iijärven Annansaaren ja *Skajásuá-lui*-saaren välissä. Inarinsaamea; *säplig* = hiiri, *láássáš* = deminutiivimuoto sanasta *lássa* = pieni saari (luoto). 10 F16: 1434

Sävrisvärčielgi Maanselkä Saurasvaarasta 2,5 km koilliseen. Määriteosaselitys: ks. Saurasjärvi, *vär* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *vääri* = vaara, *čielgi* = selkä (selänne). 15 G19: 1435

Säytsjärvi – Sevžjávri – Seavžejávri (MM.1972) "*Tševdšjávri*" Pitkä ja monilah-
tinen järvi Petsikon ja Syysjärven välissä. Mukaemasuomennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta, jonka määriteosan merkitys ei ole tiedossa. Georg Wahlebergin kartassa vuodelta 1802 se on "*Savujärvi*", joka voisi hyvinkin tulla sukunimen *Sauva* mukaan. Säytsjärven Kenttäsaressahan asusteli niihin aikoihin *Čuáv-vá-Piättár ~ Čoavvá-Biehtár* (*1789 Inarissa, †1851 Norjan Pulmangissa), jota kutsuttiin suomen kielellä "*Sauva-Pekaksi*". 14 C17: 1436

Säytsjärvi – Seavžejávri Talo Säytsjärven Keinolahden länsirannalla. Karttoihin merkitty 0,8 km liiaksi pohjois-luoteeseen. Talossa asui Aslak Holmberg (1896–1971), ja se oli hänen kesäpaikkansa. Nykyään talo on hänen perillistensä vapaa-ajan asuntona. 14 B17: 1437

Šarideijee (SA.1963) Pieni puro *Šarideijeeláddu*-lammesta Sammuttijärveen. Inarinsaamea; *šarideijee* = lorisija. 15 E18: 1438

Šarideijee (MM.1972) Pieni puro läheisestä suosta Syysjärveen *Syejivárppáánjargâ*-niemestä 0,2 km luoteeseen. Nimiselitys: ks. *Šarideijee* (ylempi). 14 C18: 1439

Šarideijeeláddu (MM.1972) Pieni lampi Sammuttivaaranjärven ja Sammuttijärven välissä. Määriteosaselitys: ks. *Šarideijee*, *láddu* = lampi. 15 E18: 1440

Šarideijee-luhtâ (JUM) Syysjärven toiseksi pohjoisin lahti, johon *Šarideijee*-puro valuu. Koska törmä on korkea, se lorisee. Määriteosaselitys: ks. *Šarideijee*, *luhtâ* = lahti. 14 C18: 1441

Šarideijeenjargâ (MM.1972) Pieni niemi Sammuttijärvässä *Šarideijee*-puron suun länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. *Šarideijee*, *njargâ* = niemi. 15 E18: 1442

Šealšejávri (AA/SA.1998) "*Šealšejavri*" Pitkä järvi *Čoalmmájávri*-järven pohjoispuolella. Pohjoissaamea; *šealši* = seidan kiertoilmaus (Sammallahti 1989 s. 441), *jávri* = järvi, myös läiskä, pieni määrä kuparihometta astiassa. Irma Laiti (1995) olettaa määriteosan olevan inarinsaamen pohjainen, mikä ei pitäne paikkansa.

10 H11: 1443

Šeliskäldeejávri (MM.1972) Pieni järvi Sammuttijoen luusuasta 6 km itään. Inarinsaamea; *šelis* = attribuuttimuoto sanasta *šeellâd* = kirkas, *käldee* = kaltio tai lähde.

15 F17: 1444

Šuvideijeenjargâ (SA.1963) "*Šuvideijeenjarga*" Loiva niemi Jullamojärven lounaiskulmalla. Määriteosaselitys: ks. *Šuvijejeevuodâs*, *njargâ* = niemi.

9 D16: 1445

Šuvideijeevuodâs Hiekkaranta Jullamojärven *Šuvideijeenjargâ*-niemen luoteispuolella. Inarinsaamea; *šuvideijee* = muoto verbistä *šuvijdiđ* = humista > humiseva, *vuodâs* = hiekkaranta.

9 C16: 1446

T

Taannâlluohtâ (PP) Lahti Rautaperäjärven *Ryevdipohsuálui*-saaren pohjoispään länsirannalla. Inarinsaamea, jonka määriteosan merkitys ei ole tiedossa, vaikkakin se viittaisi ortodoksisiin nimiin Daniel tai Taneli, *luohtâ* = lahti.

11 L15: 1447

Taannâlnjargâ Kapea niemi *Hiitápohe*-nivan ja *Tannâlluohtâ*-lahden välissä. Määriteosaselitys: ks. *Taannâlluohtâ*, *njargâ* = niemi. Perimätiedon mukaan niemessä on kolttien kalmisto.

11 L15: 1447A

Taavaakeijävrsuálui (MM.1972) Pitkulainen saari Syysjärven pohjoisosassa. Inarinsaamea; *taavaa* = genetiivimuoto sanasta *tave* = pohjoinen, *kei* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *keeči* = kärki tai pää (ei anatominen), *jávri* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *jávri* = järvi, *suálui* = saari. Vapaa suomennos olisi 'Pohjoispäänjärvensaari'.

14 C19: 1448

Taaveeb Ergičuálmnjargâ (JHA) Pieni niemi Iijärven Härkäsalmen pohjoispuolella. Inarinsaamea; *taaveeb* = pohjoisempi, *ergi* = porohärkä, *čuálmi* = salmi, *njargâ* = niemi.

10 F16: 1449

Taaveeb Njuámmiluáivi (TII.1963) Vaara Sevettijärven pohjoispään länsipuolella. Inarinsaamea; *taaveeb* = pohjoisempi, *njuámmil* = jänis, *uáivi* = pää.

12 N12: 1450

Taavidluohtâ – Dávvetluokta "*Tavvetluokta*" Lahti Pautujärven *Jegginjargâ*-niemen itäpuolella. Noin 80 vuotta vanha nimi (kirj. lis.). Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *Taavid* ~ *Dávvet* = Taavetti, *luohtâ* ~ *luokta* = lahti. Nimi annettu David Juhaninp. Högmanin (*1872) mukaan, joka asui Jalo-nimisessä talossa Sevettijärvellä.

"Högman-äijä niittää tästä vuopajasta heinää" (EI.1933).

10 H15: 1451

Tammukkalompola – Dápmotluoppal (EI.1993) Siuttajoessa *Muálkkiluobâl*-lompolan alapuolella. Suora suomennos pohjoissaamesta. 15 G17: 1452

Tarvoojävrjeggi (JUM) Jänkä Ylä-Tarvojärven ja Ala-Tarvojärven välissä. Inarinsaamea. Määriteosaselitys: ks. Ala-Tarvojärvi, *jävr* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *jávri* = järvi > järven, *jeggi* = jänkä. 14 C19: 1453

Tarvoselkä – Tarvoočielgi (JUM, HEV) Noin 4 km pitkä maanselkä Ylä-Tarvojärven ja Ala-Tarvojärven länsipuolella, jonka katkaisee kahteen osaan *Čevrisjuuvâš*-joki. Mukaemasuomennos inarinsaamesta, jonka määriteosan merkitys ei ole tiedossa. 14 C19: 1454

Tavečuálmi (MM.1972) Salmi *Tuárispelnjargâ*-niemen ja Säytsjärven länsirannan välissä. Inarinsaamea; *tave* = pohjoinen tai uloin, *čuálmi* = salmi. 14 C17: 1455

Tanssimasaari – Tánssámláássáš (TII.1963) rinnakkaisnimi **Tánssámsuálui** Jullamojärven pohjoispäässä. Suora suomennos inarinsaamesta. Ei ole tiedossa kuka tai ketkä siellä ovat tanssineet. Nimiselitys: ks. *Tánssámnjargâ*. 9 D15: 1456

Tánssámnjargâ – Dánsennjarga (MM.1972) "*Tanssemnjarga*" Pitkähkö niemi Säytsjärven pohjoispään länsirannalla. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *tánssáđ* ~ *dánset* = tanssia, *njargâ* ~ *njarga* = niemi. Ei ole tiedossa kuka tai ketkä niemellä ovat tanssineet. Säytsjärven *Tánssámnjargâ*-niemen ja Jullamojärven Tanssimasaaren maantieteellinen etäisyys on vain noin 8 km ja voitaisiin olettaa, että tanssiminen ei ole tapahtunut paritanssimuodossa, vaan kyseessä lienee ollut rituaali, joka on liittynyt seidan palvontaan. *Tánssámnjargâ*-niemen eteläkärjestä *Süidáá-suálui*-saareen (Seidansaari) on matkaa vajaat 2 km. 9 C16: 1457

Tikkeláássáš (MM.1972) Luoto Säytsjärven Kenttäsaaren eteläpään luoteispuolella. Inarinsaamea; *tikke* = täi, *láássáš* = deminutiivimuoto sanasta *lássá* = pieni saari (luoto). Saari on niin pieni, että sitä verrataan täihin. 14 C17: 1458

Tivgâladduuh (EPA) Kaksi lampea Kirakkavaaran länsipuolella Sevettijärven ja Näätämön välisen maantien pohjoispuolella. Inarinsaamea; *tivgâ* = tiuku, *ladduuh* = monikon deminutiivimuoto sanasta *lááđu* = lampi > lampiset. 12 P11: 1459

Tiävjájeggi – Dievjjájeaggi Laaja suo *Suorre-Dievjá*-tunturin itäpuolella ja *Skiečârâsuáivi*-tunturin itä- ja eteläpuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Stuorra Dievjá*, *jeggi* ~ *jeaggi* = jänkä. 11 I12: 1460, 6 J10: 1460

Tšullanselkä – Čullááčielgi (MM.1972) "*Tšulláátšielgi*" Maanselkä Sammuttivaaranjärven ja Harrijärven välissä. Melko epäonnistunut mukaemasuomennos inarinsaamesta; *čulláá* = deminutiivinen genetiivimuoto sanasta *čolle* = terävä nypylä. 15 E18: 1461

Toppo (SA.1963) Pyöreä saari Iijärven lounaispäässä. Inarinsaamea; appellatiivi *toppo* = tupsu. 10 E16: 1462

Tsokkisjärvi (JM) – Cuávisjávri – Coagesjávri – Cokkisjäu'rr (TII.1963) Silisjoen itäpuolisen Rovivaaran luoteispuolella. Suora inarinsuomennos pohjoissaamesta tai päinvastoin ja mukaemasuomennos pohjoissaamesta, josta edelleen mukaelmakäännös koltansaameen. Korrekti suomennos olisi Matalajärvi, josta edelleen kuvaavampi koltansaamennos olisi **Cue'kkesjäu'rr**. 6 K10: 1463

Tuárispelčummâ – Doaresbealčopma (MM.1972) Kukkula Säytsjärven pohjoispään itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Tuárispelnjargâ, čummâ ~ čopma* = kukkula. 9 C16: 1464

Tuárispeljávri – Doaresbealjávri Järvi Rökkijärven pohjoispäästä 1 km pohjoisluoteeseen, johon Nälkäjoki laskee. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Tuárispelnjargâ, jávri ~ jávri* = järvi. 12 O11: 1465

Tuárispelnjargâ – Doaresbealnjárga (MM.1972) "Toarespelnjarga" Säytsjärven pisin niemi sen itärannalla. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *tuárispeln ~ doarebeal* = syrjässä, *njargâ ~ njárga* = niemi. 14 C17: 1466

Tuolbâjávričummâ (JHA) "Tuolbâjávrtšumma" Kukkula Iijärven pohjoispäästä 5 km pohjoiseen. Määriteosaselitys : ks. Tuolpuoja, *jávri* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *jávri* = järvi > järven, *čummâ* = kukkula. 10 H12: 1467

Tuolpujärvi – Tuolbâjávri – Duolbajávri – Tuõlbjäu'rr (JM) "Tuolbajavri" Iijärven pohjoispäästä 5 km pohjoiseen. Mukaemasuomennos, pohjoissaamennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. Määriteosaselitys: ks. Tuolpuoja. 10 H12: 1468

Tuolpuoja – Tuolbâjuuhâ "Tuolbajohka" Tuolpujärvestä Paavalijärveen. Mukaemasuomennos inarinsaamesta; *tuolbâ* = attribuuttimuoto sanasta *tuolbâs* = litteä (tasainen). 10 H13: 1469

Tupajärvi – Tupejávri (SA.1963, MM.1972) Reppänäselän eteläpäässä, jonka rannalla sijaitsee Reppänäselän tupa. On nykyäänkin vielä asuttavassa kunnossa, on lukollinen. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 E18: 1470

Tupakkiruiskimajärvi – Duhpátrussunjávri "Tuhpakrussumjavori" Pautujärven pohjoispään itäpuolella. Suora suomennos pohjoissaamesta. 11 I15: 1471

Tupavaara – Tupeváarááš (SV) "Tupeváarááš" Pieni vaara Paksumaan talon pohjoispuolella. Lähes suora suomennos inarinsaamesta. Originaalin perusosa on deminutiivimuodossa, joten sanatarkka suomennos olisi Tupavaaranen. Sen etelärinteellä on Paksumaa-talo. 14 C20: 1472

Tupelááduš (SA.1963) Lampi Paksumaan talon eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Tupenjargâ, lááduš* = deminutiivimuoto sanasta *láddu* = lampi > lampinen. Lammella pesii vesipääsky-yhdyskunta. 14 C20: 1473

Tupenjargâ (SA.1963, MM.1972) Niemi Sammuttijärven Jaakobinkaltio -talosta 2 km rantaa lounaaseen. Inarinsaamea; *tupe* = tupa, *njargâ* = niemi. 15 E17: 1474

Tuppilaavu järvi (JM) V-kirjaimen muotoinen järvi Rousavaaran ja Isonkivenno-
kan välissä. Sevettijärven poromiehillä ollut sen rannalla ns. "tuppilaavu", joka on
umpilaavu. 7 N8: 1475

Tupsupetäjänmarasto – Toppopecmoorâst (SA.1963) "Tappopetäjänmarasto"
Syysjärven ja Sammuttijärven puolella välissä. Kartalla oleva mukaelma epäon-
nistunut. Inarinsaamea; *toppo* = tupsu, *pec* = lyhentymä sanasta *peeci* = mänty.
Marastossa on useita satoja vuosia vanha tupsupäinen petäjä, joka on ollut ja on
edelleenkin hyvä maamerkki kulkijalle. Männyn voisi hyvinkin rauhoittaa, jotta
historiaa tuntemattomat eivät vahingoittaisi sitä. 14 D18: 1476

Turgâjävri (PP) Järvi *Ryevdipohe*-nivasta 3 km länteen. Inarinsaamea; *turgâ* = epä-
siisti, sottanen, *jävri* = järvi. 11 K15: 1477

Turkkâčummâ (SA.1963) Iijärven länsipuolella olevan Isonlahdenjängän lounais-
puolella. Inarinsaamea; *turkkâ* = turkki, *čummâ* = kukkula (pyöreä). 10 G14: 1478

Turvejärvi – Lavnejävri (SA.1963) "Lavnejävri" Nitsijärven kohdalla tien länsi-
puolella. Suora suomennos inarinsaamesta. 15 H20: 1479

Tuuruharju – Tuurupuolžâ (SA.1963) Mukaelmasuomennos inarinsaamen sa-
nasta *tuuru*, joka pohjautuu mahdollisesti pohjoissaamelaiseen nimeen *Duvre* <
skand. *Thor* (SA.2002). Harju saa alkunsa Kaamasen kylän länsipuolelta ja jatkuu
lähes yhtenäisenä Niipijoen pohjoispuolelle muuttuen Reppänäselkä – *Reppin-
čielgi* -harjuksi ja Iijärven ylitettyään *Selgijävrrpuolžâ*-harjuksi. 14 C20: 1480

Tyerbeekuoškâ (VA) "Tuorbekuoihka" Iijärven lounaispään laskevan Vaijoen
alimmainen koski. Inarinsaamea; = *tyerbee* = tekijänimi verbistä *tuorbiđ* = porkata
vähäsen (nuotatessa). Saamenkielinen nimi kartalla pohjoissaameksi ja on
sijoitettu noin 1 km liiaksi pohjoiseen. 10 E16: 1481

Tyerbeevuonâ (SA.1963) "Tuorbevuodna" Iijärven läntisin vuono. Määriteosaseli-
tys: ks. *Tyerbeekuoškâ*, *vuonâ* = vuono. 10 F16: 1482

U

Uáhuluohtâ (TII.1963) Lahti Jullamojärven kaakkoiskulmalla. Inarinsaamea; *uáhu*
= lyhentymä verbistä *uáhuđ* = kulkea käymäjalkaa, *luohtâ* = lahti. 9 D16: 1483

Uáhunjargâ (TII.1963, MM.1972) "Uáhunjarga" Loiva niemi Jullamojärven kaak-
koiskulmalla. Määriteosaselitys: ks. *Uáhuluohtâ*, *njargâ* = niemi. 9 D16: 1484

Uáhuvuodâs (MM.1972) Jullamojärven kaakkoiskulmalla *Uáhuluohtâ*-lahden
pohjukassa. Määriteosaselitys: ks. *Uáhuluohtâ*, *vuodâs* = hiekkaranta. 9 D16: 1485

Uáivušluohtâ (JUM) Syysjärven eteläisin lahti, josta Syysjoki saa alkunsa. Ina-
rinsaamea; *uáivuš* = luusua, *luohtâ* = lahti. 14 B19: 1486

Uáivušluohtâ (SA.1963, MM.1972) Sammuttijärven pohjoisin lahti Sammuttijoien luusuan länsipuolella. Nimiselitys: ks. *Uáivušluohtâ* (ylin). 15 E17: 1487

Uáivušluohtâ (HA) Iijärven pohjoisin lahti, josta Näätämöjoki saa alkunsa. Nimeselitys: ks. *Uáivušluohtâ* (ylin). 11 I14: 1488

Uáivušnjargâ – Oaivvošnjárga (MM.1972) Niemi Säytsjärven Keinolahden ja *Käđirkuátkujuuhâ*-joen välissä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. ylin *Uáivušluohtâ*, *njargâ* ~ *njárga* = niemi. 14 C17: 1489

Uáivušnjargâ (SA.1963) Näätämöjoen luusuasta 0,6 km länteen. Määriteosaselitys: ks. *Uáivušluohtâ* (ylin), *njargâ* = niemi. 11 I14: 1490

Uáivušluobâl – Oaivvošluoppal (EI.1933) Ylimmäinen lompola Siuttajoessa. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Uáivušluohtâ* (ylin), *luobâl* ~ *luoppal* = lompola. 15 G17: 1491

Uáivušsuálui – Oaivvošsuolu (EI.1933) Saari Pautujärven eteläpäässä (eteläisin). Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Uáivušluohtâ* (ylin), *suálui* ~ *suolu* = saari. 10 G16: 1492

Uáivušvärjeggi – Oaivvošvärjeaggi "*Oaivvošvarjeaggi*" Jänkâ *Uáivušvärjävri*-järven eteläpuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *uáivuš* ~ *oaivvuš* = luusua, *vár* ~ *vár* = lyhentynyt muoto appellatiivista *vääri* ~ *várri* = vaara, *jeggi* ~ *jeaggi* = jänkâ. 15 G18: 1493

Uáivušvärjuuhâ – Oaivvošvárjohka (EI.1933) "*Oaivvošvarjohka*" Joki, joka saa alkunsa *Uáivušvääri*-vaaran itäpuolella olevasta lammesta ja laskee *Uáivušvärjävri*-järven kautta *Káđusluobâl*-lompolaan. Määriteosaselitys: ks. *Uáivušvärjeggi*, *juuhâ* ~ *johka* = joki. 15 G17: 1494, 15 G18: 1494

Uáivušvärjuuvâš – Oaivvošvárája (EPA) "*Oaivvošvaraja*" Puro Näätämöjoen pohjoispuolisen Niskavaaran länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. *Uáivušvärjeggi*, *juuvâš* ~ *ája* = oja. 12 M11: 1495

Uáivušvärjävri – Oaivvošvárjávri (EI.1933) "*Oaivvošvarjavri*" Järvi *Uáivušvääri*-vaaran eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Uáivušvärjeggi*, *jävri* ~ *jávri* = järvi. 15 G18: 1496

Uáivušvärluobbâleh – Oaivvošvárluobbalat "*Oaivvošvarluobbalak*" Lompolat Näätämöjoen pohjoispuolisen Niskavaaran pohjoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Uáivušvärjeggi*, *luobbâleh* ~ *luobbalat* = monikkomuoto sanasta *luobâl* ~ *luoppal* = lompola. 12 M11: 1497

Uáivušvääri – Oaivvošvárri (EI.1933) Vaara Pautujärven lounaispuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. ylin *Uáivušluohtâ*, *vääri* ~ *várri* = vaara. 15 G17: 1498

Uccâkuálááluohtâ (MM.1972) "*Uttsakuálááluohta*" Jullamojärven eteläisin lahti. Inarinsaamea; *uccâ* = attribuuttimuoto sanasta *ucce* = pieni, *kuáláá* = deminutiivinen genetiivimuoto sanasta *kyeli* = kala > kalasen, *luohtâ* = lahti. 9 D16: 1499

Uccâkuálááluohtvääri "*Uttsakuálááluohtvääri*" Vaara Jullamojärven *Uccâkuálááluohtâ*-lahden eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Uccâkuálááluohtâ*, *vääri* = vaara. 9 D16: 1500

Uccâkuáláávvääri (MM.1972) Vaara Jullamojärven *Kuátילוohtâ*-lahdesta 3 km etelään. Määriteosaselitys: ks. *Uccâkuálááluohtâ*, *vääri* = vaara. 9 C16: 1501

Uccâluovtáš (SA.1963) Lahti Iijärven Neitiniemen länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. *Uccâkuálááluohtâ*, *luovtáš* = deminutiivimuoto sanasta *luohtâ* = lahti > lah-tinen. 10 F15: 1502

Uccâ Ryevdipovvááš (EPA) "*Uttsa Ryevdipovvááš*" Rautaperäjärven ja Miihkalijärven välinen itäisempi kapeikko. Inarinsaamea; *uccâ* = attribuuttimuoto sanasta *ucce* = pieni, *ryevdi* = rauta, *povvááš* = deminutiivimuoto sanasta *pohe* = niva ~ kapeikko > nivanen ~ kapeikkoinen. 11 L15: 1503

Uccâ Sevžjáávráš – Uhcit Seavžejávri (MM.1972) "*Uhtsib Seävđšejavri*" Järvi Säytsjärven ja *Čieskádâsjávri*-järven välissä. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys inarinsaamen osalta: ks. *Uccâ Ryevdipovvááš*, pohjoissaamen osalta *uhcib* = pienempi. Määritteiden loppuosa ei ole tiedossa. Käytetään myös suomen kielistä nimitystä **Pikku Säytsjärvi**. 9 C16: 1504

Uccâ Sevžjávrráá kuoškâ (MM.1972) Kivikkoinen koski *Uccâ Sevžjáávráš* -järven ja *Jávráduovvááš*-järvikäisen välissä. Koski on nykyään perattu, joten siinä on selvä väylä. Nimiselitys ks. *Uccâ Sevžjáávráš*, *kuoškâ* = koski. 9 C16: 1505

Uđasčielgi (AA/SA.1998) Vaaranselänne *Vuokŋoljávrrit*-järvien länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. *Uđasoavi*, *čielgi* = selkä. 2 E4: 1506

Uđasoavi Tunturi *Gudátjávri*-järven länsipuolella. Pohjoissaamen nimi "*Vuokŋolvarri*" on virheellinen (AA/SA.1998). Pohjoissaamea: *uđas* = lumivyöry, *oavi* = pää. 2 E4: 1507

Uhcaávvži (AA/SA.1998) Pieni kuru *Gukčejohka*-joen eteläpuolella Mierasjärven pohjoispäästä 3 km itään. Pohjoissaamea; *uhca* = attribuuttimuoto sanasta *uhcci* = pieni, *ávži* = rotko. 9 C12: 1508

Uhca Čáhppesjávri "*Uhtsa Tšahppesjavri*" Järvi *Biedġananvárrri*-vaaran eteläpuolella. Pohjoissaamea; *uhca* = attribuuttimuoto sanasta *uhcci* = pieni, *čáhppes* = attribuuttimuoto sanasta *čáhppat* = musta, *jávri* = järvi. 2 F2: 1509

Uhca Dápmotváráš (AA/SA.1998) "*Tapmokvarri*" Pieni vaara Utsjoen *Geadġebor-oavi*-tunturista 3 km lounaaseen. Määritteen alkuosaselitys: ks. *Uhcaávvži*, *dápmot* = purotaimen, *váráš* = deminutiivimuoto sanasta *várri* = vaara. 4 B6: 1510

Uhca Fállejávri (AA/SA.1998) "*Uhtsa Fallejavri*" Järvi *Stuorra Fállejávri* -järven itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Uhcaávži*, *fálle* = haukka, *jávri* = järvi. 5 F10: 1511

Uhca Gearddosjávri (AA/SA.1998) "*Uhtsa Keärddošjavri*" Pieni järvi *Čáhppesjávri* -järven itäpuolella. Määritteen alkuosaselitys: ks. *Uhcaávži*, *gearddos* = mahdollisesti muoto sanasta *geardduhit* = kerrata, *jávri* = järvi. 2 F3: 1512

Uhca Golmmesoaiivi (SA.2000) Tunturi *Golmmesoaiivi*-tunturin huipulta 1,5 km luoteeseen. Nimiselitys: ks. *Uhcaávži* ja *Golmmesoaiivi*. 6 K6: 1513

Uhca-Hánssa goahtesuolu (AA/SA.1998) Saari *Váišjohka*-joen kahden haaran välissä. Kyseessä mahdollisesti Hans H. Laiti (1908–1996), joka asui Tenon rannalla *Gárnjárga*-niemessä. 4 C6: 1514

Uhca Reatkávárri (AA/SA.1998) "*Uhtsib Reätkavarra*" Vaara Vetsijärven koillis-
kulmalta 4 km koilliseen. Määritteen alkuosaselitys: ks. *Uhcaávži*, *reatká* = kataja, *várri* = vaara. 5 E8: 1515

Uhcaskáidi "*Uhtsaskaiddaš*" Laajahko vaara-alue jokien *Gálddášjohka*, *Luovosvárjohka* ja *Lovttajohka* välissä (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Uhcaávži*, *skáidi* = kaira jokien välissä. 5 G5: 1516

Uhcasulloš (AA/SA.1998) Pieni saari Vetsijoessa *Vuokŋoljohka*-jokisuun yläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Uhcaávži*, *sulloš* = deminutiivimuoto sanasta *suolu* = saari. 4 C5: 1517

Uhcit Dievjjávri (AA/SA.1998) "*Uhtsib Tievjjajavri*" Järvi *Skieččaras*-tunturin huipulta 4 km etelään. Pohjoissaamea; *uhcit* = pienempi, *dievjjá* = genetiivimuoto sanasta *dievjá*, jonka merkitys ei ole tiedossa, *jávri* = järvi. 6 J10: 1518

Uhcit Duolbajávri (AA/SA.1998) "*Tuolbajavrrik*" Järvi Vetsijoen luusuasta 5 km pohjoiseen. Saamenkielinen nimi on monikkomuodossa, mutta koska järvillä on erilliset nimet, tämä monikkomuoto on tarpeeton. Määritteen alkuosaselitys: ks. *Uhcit Dievjjávri*, *duolba* = tasainen, litteä, *jávri* = järvi. 4 D8: 1519

Uhcit Golmmesjávri (AA/SA.1998) – **Ucceeb Kolmisjávri** (SV) "*Uhtsib Kolmmesjavri*" Pieni järvi *Stuorát Golmmesjávri* -järven länsipuolella. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *uhcit* ~ *ucceeb* = pienempi, loppuosan määrite: ks. *Golmmesoaiivi*, *jávri* ~ *jávri* = järvi. 6 K6: 1520

Uhcit Luovosvároaiivi (AA/SA.1998) Vaara Vetsijoen länsipuolella 4 km Vetsikon kylästä. Määritteen alkuosaselitys: ks. *Uhcit Dievjjávri*, *luovos* = irrallaan, *várri* = lyhentymä sanasta *várri* = vaara, *oaiivi* = pää. 1 C4: 1521

Uhcit Njallavárri (AA/SA.1998) "*Uhtsib Njállavari*" Tunturi Välimaasta 3–4 km itään. Määritteen alkuosaselitys: ks. *Uhcit Dievjjávri*, *njalla* = nili (niliaitta), *várri* = vaara. 2 E2: 1522

Uhcit Njáhkájávri – Ucceeb Njahijávri (AA/SA.1998, HIM) ”*Uhtsib Njahkajávri*” Järvi Iijärven pohjoispään pohjoispuolella 3 km kuntien rajasta kaakkoon. Pohjoissaamea ja inarinsaamea; *uhcit* ~ *ucceeb* = pienempi, *njáhká* ~ *njäähi* = made, *jávri* ~ *jávri* = järvi. 11 I11: 1523

Uhcit Suolojávri (AA/SA.1998) ”*Uhtsib Suolojavri*” Pieni järvi Pulmankijärven eteläpäästä 3,5 km luoteeseen. Määritteen alkuosaselitys: ks. *Uhcit Dievjjájávri*, *suolo* = saari, *jávri* = järvi. 2 H4: 1524

Uhcit Viercajohka (AA/SA.1998) ”*Uhtsib Viertsajohka*” Oja *Guhkes Hávgajávri* -järvestä Pulmankijärven pohjoispäähän. Kartalla oleva ”*Távib Viertsajohka*” on virheellinen. Määritteen alkuosaselitys: ks. *Uhcit Dievjjájávri*, *vierca* = pässi, *johka* = joki. 2 H2: 1525

Ulasjärvi – Ulášjávri (MM.1972) Sammuttijärven koillispuolella. Mukaemasuomennos inarinsaamesta; *uláš* = mahdollisesti eräänlainen lyhentymä sanasta *udâgâš* = linnunpoikanen (JHA). 15 E17: 1526

Ulášjävrrjegg (MM.1972) Jänkä Ulasjärven pohjoispuolella. Inarinsaamea; *uláš* = mahdollisesti eräänlainen lyhentymä sanasta *udâgâš* = linnunpoikanen (JHA), *jávri* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *jávri* = järvi, *jegg* = jänkä. 15 E17: 1527

Ulášjävrrjuuhâ (MM.1972) Lyhyt joki Ulasjärvestä Sammuttijärveen. Määriteosaselitys: ks. *Ullášjävrrjegg*, *juuhâ* = joki. 15 E17: 1528

Ulášjävrrkuolbâ (MM.1972) Kuolpuna Ulasjärven koillispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Ullášjävrrjegg*, *kuolbâ* = kangas (kuolpuna). 15 E17: 1529

Ulášjävrrláddu (MM.1972) Pieni lampi Ulasjärven länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. *Ullášjävrrjegg*, *láddu* = lampi. 15 E17: 1530

Ulášjävrrnjargâ (MM.1972) Niemi, joka jää Sammuttijärven, Ulasjärven ja Sammuttijoien väliin. Määriteosaselitys: ks. *Ullášjävrrjegg*, *njargâ* = niemi. 15 E17: 1531

Ulášjävrrnuorttiibelnláddu (MM.1972) Lampi Ulasjärven itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Ullášjävrrjegg*, *nuorttiibeln* = itäpuolella, *láddu* = lampi. 15 E17: 1532

Ulgânjargâ (TII.1963, MM.1972) Pieni niemi Jullamojärven länsirannalla. Inarinsaamea; *ulgâ* = ulku (verkonkuivausteline), *njargâ* = niemi. 9 C15: 1533

Ulkujärvi – Ulgâjávri (SA.1963) Tuuruharjun itäpuolella Ruohojärven ja Antin Kotajärven välissä. Suora suomennos inarinsaamesta. 14 D20: 1534

Unharivaara – Unhorvääri (EPA) Vaara Miihkalijärven eteläpäästä 4 km luoteeseen. Mukaemasuomennos inarinsaamesta. Määriteosaselitys: ks. *Unhorjuuhâ*. 11 J15: 1535

Unhorjävri (EPA) Järvi Miihlalijärven eteläpäästä 4 km länteen. Määriteosaselitys: ks. *Unhorjuuhâ, jävri* = järvi. 11 J16: 1536

Unhorjuuhâ (EPA) "*Unhorjuuha*" Joki Miihkalijärven eteläpäästä 5 km länteen. Inarinsaamea, jonka määriteosan merkitys ei ole tiedossa, ks. kuitenkin Kivisaarijärven selitys (*Onhar – Unhor?*), *juuhâ* = joki. 11 J16: 1537

Urračohkka (AA/SA.1998) "*Urratšohkka*" Huippu Mantojärven puolen välin itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Urroaivi, čohkka* = huippu. 4 A6: 1538

Urroaivi (AA/SA.1998) Tunturi valtakunnan rajalla, 5 km Pulmankijärven eteläpäästä itä-kaakkoon. Nimiselitys: ks. *Urroaivi* (alempi). 3 I4: 1539

Urroaivi ~ Urra-Gálddoaivi Tunturi *Duottar-Gálddojávri*-järvestä 2 km koilliseen. Kartalla oleva nimi *Gálddoaivi "Kaldoaivi"* kuuluu 2,5 km luoteemmaksi, ks. sitä (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *urra* = kiviä, *muuri* (erityisesti vaaran laella oleva kiviladelmä), *oaivi* = pää, *gáldd* = ks. *Gálddoaivi*. 5 G8: 1540

Utsjoki – Ohcejohka – Uccjuuhâ "Ohtsejohka" Kylä Tenon rannalla ja vesistö, joka laskee Tenoon. Mukaemasuomenos ja -inarinsaamenos pohjoissaamesta. Määriteosan merkitys ei ole tiedossa, ks. kuitenkin Suomen Lappalaiset II s. 524, jossa nimeä verrataan sanaan *ohcat* = etsiä. 4 A5: 1541

Uulan Kotajärvet – Uulá Kuátijávraáh (SA.1963, MM.1972) Kolmen järven rypäs Sammuttjärven pohjoispuolisen Ulasjärven pohjoispäästä 1,5 km itään. Suora suomennos inarinsaamesta. Uulan henkilöllisyydestä ei ole tietoa. 15 E17: 1542

Uulan Tupajärvi – Uulá Tupejávri "Uulatupejávri" Nitsijärven Suojanperästä 4 km pohjois-luoteeseen. Suora suomennos inarinsaamesta. Uulan henkilöllisyydestä ei ole tietoa. 16 I17: 1543

Uulároto (HA) Tiheikkö Kuotkulammesta 1,2 km pohjois-koilliseen. Inarinsaamea; *Uulá* = Uula, *roto* = tiheikkö. Henkilöllisyydestä ei ole tietoa. 10 G15: 1544

V

Vaabžâhnjargâ (SA.1963) Kapea niemi Jullamojärven lounaispäässä. Inarinsaamea, jonka määriteosan merkitys ei ole tiedossa, vaikkakin se viittaisi inarinsaamenkieliseen mukaelmaan suomenkielisestä sanasta vaaksiainen (vaapsiainen), joka on isokokoinen ja hoikka lentävä hyönteinen, *njargâ* = niemi. 9 D16: 1545

Vadaidnjunni (AA/SA.1998) Vaarannokka Mierasjärven pohjoispäästä 8 km pohjoiseen. Pohjoissaamea; *vađaid* = monikkomuoto sanasta *vađda* = laajahko aukea metsässä, tavallisesti soinen (vosa), *njunni* = nokka. Nimi tulee maastonimestä *Vađat* (SA.2001) ks. sitä. 9 B11: 1546

Vadaid Rávdójávri (AA/SA.1998) Järvi Utsjoen Leppälä -talosta 6 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Vađaidnjunni*; *rávdo* = lyhentymä sanasta *rávdu* = rautu, *jávri* = järvi. Nimi tulee maastonimestä *Vađat* (SA.2001) ks. sitä. 4 B10: 1547

Vađat (AA/SA.1998) "*Vađak*" Utsjoen Leppälä -talosta 8 km itään. Pohjoissaamea; monikkomuoto appellatiivista *vađđa*, ks. *Vađaidnjunni*. 4 C10: 1548

Vaijoenjängkä – Vaijuvjeggi (TII.1963) Vaijoen ja Iijärven välissä. Määriteosaselitys: ks. Vaijoki. 10 F15: 1549

Vaijoki – Vaijuuhâ – Vaddjohka (TII.1963) "*Vadjohka*" Pitkä joki Vaijärvestä Iijärven lounaispäähän. Mukaemasuomennos mahdollisesti pohjoissaamen kielisestä verbistä *vajdat* = leikata, tai inarinsaamen kielisestä preesens-muotoisesta verbistä *voijjâđ* > *vaja* = leikata > leikkaa. Joki on niin suuri, että se leikkaa Iijärven pohjoispuoleisen ylänköalueen kahteen osaan. T. I. Itkosen mukaan (1984 II s. 524) nimi olisi suomeksi Vaadinjoki? Matti Morottajan mukaan määriteosa tulee sanasta *vaje* = viha. Voitto Viinasen mukaan (Inarin rajahistoria I) nimi saattaa pohjautua sanasta *vei* = joki. 10 G12: 1550, 10 E16: 1550

Vaijärvi – Vaddjávri (SA.1963) "*Vadjavri*" Järvi *Čoalmmâvárri*-vaarasta 3,5 km luoteeseen. Mukaemasuomennos pohjoissaamesta. Määriteosaselitys: ks. Vaijoki. 10 G12: 1551

Vanha Supru – Juhháánpäikki Nykyisestä Suprusta 1 km länteen. Paikalla on asunut *Supru-Juhháán* = Juhani Jouninpoika Högman (1888–1967). 16 J17: 1552

Vanhavaara – Puárisvääri – Puaresväärr (TII.1963, JM) "*Poaresoaiivi*" Koillisimpien Nälkjärvien ja Näätämöjoen välissä. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta. 12 O11: 1553

Vappula Talo Pulmankijärven länsirannalla. 2 H3: 1554

Varjâgâšjávri (HA) "*Vaarjagašjávri*" Iijärven *Varjâgâšnjargâ*-niemen pohjoisin järvi. Määriteosaselitys: ks. *Varjâgâšnjargâ*, *jávri* = järvi. 10 F16: 1555

Varjâgâšluohtâ (HA) "*Vaarjagašluohtâ*" Lahti Iijärven Kutulahden pohjoisrannalla *Varjâgâšjávri*-järven kohdalla. Määriteosaselitys: ks. *Varjâgâšnargâ*, *luohtâ* = lahti. 10 F16: 1556

Varjâgâšnjargâ (HA) "*Vaarjagašnjarga*" Iijärven lounaispään suurin niemi. Inarinsaamea; *varjâgâš* = varankilainen, *njargâ* = niemi. Kaikki *varjâgâš*-alkuiset nimet kertovat siitä, että alueella ovat vaikuttaneet varankilaiset poromiehet 1800-luvun puolella ja osin vielä 1900-luvun alkupuolellakin. 10 F16: 1557

Váábu Puškojávri (MM.1972) Järvi Reppänäselän *Sarvesjávri*-järven ja Pohjoisen Reppänjärven välissä. Inarinsaamea; *Váábu* = Valpu, *puško* = hauki, *jávri* = järvi. Valpun henkilöllisyydestä ei ole tietoa. 15 E18: 1558

- Váiščohkka** (AA/SA.1998) "*Vaištšohkka*" Huippu *Vaišjávri*-järvestä 3 km eteläkaakkoon. Määriteosaselitys: ks. *Vaišjeaggi*, *čohkka* = huippu. 4 C7: 1559
- Vaišjávri** (AA/SA.1998) "*Vaišjavri*" Suurin Järvi Vetsijoen ja Utsjoen vesistön välissä. Määriteosaselitys: ks. *Vaišjeaggi*, *jávri* = järvi. 4 C7: 1560
- Vaišjeaggi** (AA/SA.1998) "*Vaišjeäggi*" Noin 4 km kanttiinsa oleva jänkä Utsjoen Saarela -talosta 7–11 km itään. Pohjoissaamea. Määriteosan merkitys tuntematon, *jeaggi* = jänkä. 4 B6: 1561
- Vaišjohka** (AA/SA.1998) Joki *Vaišjávri*-järvestä *Vaišluoppal*-lompolan kautta Vetsijokeen. Määriteosaselitys: ks. *Vaišjeaggi*, *johka* = joki. 4 C6: 1562
- Vaišjohnjálmi** (AA/SA.1998) *Vaišjohka*-jokisuus Vetsijoessa. Määriteosaselitys: ks. *Vaišjohnjunis*, *njálmi* = suu. 4 D6: 1563
- Vaišjohnjunis** (AA/SA.1998) "*Vaišjoknjunis*" Noin 4 km kanttiinsa oleva tunturi *Vaišjohka*-joen luoteispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Vaišjeaggi*, *joh* = lyhentymä sanasta *johka* = joki, *njunis* = loiva vaarannokka. 4 C6: 1564
- Vaišluoppal** (AA/SA.1998) "*Vaišluobbal*" Lompola *Vaišjohka*-joessa. Määriteosaselitys: ks. *Vaišjeaggi*, *luoppal* = lompola. 4 C6: 1565
- Vaišskáidi** (AA/SA.1998) Skaidi eli kaira, joka jää *Vaišjohka*-joen ja Vetsijoen väliin. Kartalla oleva saamenkielinen nimi on laitettu 2 km liiaksi lounaaseen. Määriteosaselitys: ks. *Vaišjeaggi*, *skáidi* = kaira jokien välissä oleva. 4 C6: 1566
- Varášhálsi** (AA/SA.1998) "*Varášhalši*" Maaniemeke Pulmankijärven länsirannalla *Gálddašjohka* -jokisuulta 1,5 km pohjois-luoteeseen. Pohjoissaamea; *varáš* = deminutiivimuoto sanasta *várri* = vaara, *hálsi* = sorkan, kynsien, hampaiden, tms. väli. 2 H3: 1567
- Várdámváarááš** "*Várdámváarááđš*" Terävähuippuinen vaara Pautujärven ja Iijärven välissä. Inarinsaamea; *várdám* = aktiimuoto verbistä *várdáđ* = tähystää, *váarááš* = deminutiivimuoto sanasta *vääri* = vaara. Vaaralla tähystettiin ilmeisesti porojen lisäksi myös vainolaisia (EI.1933). 10 H15: 1568
- Várdoaivi** (AA/SA.1998) "*Vardoaivi*" Huippu *Vuokŋoljávrrit*-järvien pohjoispäästä 2 km koilliseen. Pohjoissaamea; *várd* = lyhentymä verbistä *várdát* = tähyillä, tähystää tai sanasta *várdu* = näköala-, tähystyspaikka, *oavi* = pää. 2 E3 1569
- Veahčabákti** Kalliojyrkänne Vetsikon kylästä 2 km Utsjoen suuntaan. Määriteosaselitys: ks. *Veahčamohkki*, *bákti* = pahta. 1 C4: 1570
- Veahčajárčuodjá** (AA/SA.1998) "*Veähtšajartšuođja*" Vetsijärven pisin lahti sen itälaidalla. Määriteosaselitys: ks. *Veahčamohkki*, *jár* = lyhentymä sanasta *jávri* = järvi, *čuodjá* = pitkä lahti (suoja). 5 E9: 1571

Veahčajohgorži (AA/SA.1998) Putous Vetsijoessa *Váišjohka*-jokisuulta 1 km ylävirtaan. Määriteosaselitys: ks. *Veahčamohkki*, *joh* = lyhentymä sanasta *johka* = joki, *gorži* = vesiputous. 4 D6: 1572

Veahčamohjeaggi (AA/SA.1998) "*Veähtšamokjeaggi*" Jänkä Vetsijärven länsipuolella. Määriteosaselitys: ks. *Veahčamohkki*, *moh* = lyhentymä sanasta *mohkki* = mutka, *jeaggi* = jänkä. 4 D9: 1573

Veahčamohkki (AA/SA.1998) "*Veähtšamohkki*" Mutka Vetsijoessa n. 3 km Vetsijärvestä lounaaseen. Pohjoissaamea, jonka määriteosan merkitys ei ole tiedossa, *mohkki* = mutka. 4 C9: 1574

Veahčatnjunis (AA/SA.1998) "*Veähtšaknjunnis*" Tunturi Vetsijoen ja Tenon välissä Vetsikon kylän eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Veahčamohkki*, *njunis* = vaaran tai tunturin nokka. 1 C4: 1575

Veahčaroavvi (AA/SA.1998) Rova Vetsijoen itäpuolella *Váišjohka*-jokisuun kohdalla. Määriteosaselitys: ks. *Veahčamohkki*, *roavvi* = rova. 4 D6: 1576

Venehakkaamajänkä – Huonâsčuoppâmjeggi (EH) Jänkä Nitsijärven Ruohonvetämäjärven eteläpäästä 4 km pohjoiseen. Määriteosaselitys: ks. Venehakkaamavaara. 15 H18: 1577

Venehakkaamavaara – Huonâsčuoppâmvääri (EH) "*Vanastsuoppamvääri*" Nitsijärven Ruohonvetämäjärvestä 4 km luoteeseen. Mukaemasuomennos inarinsaamesta ja pohjoisaamesta, joka on harhaanjohtava. Inarinsaamea; *huonâs* = hukan huone (pyydys), pohjoissaamea; *fanas* = vene, josta käännösassosiaatio on syntynyt. Saamenkielinen nimi on hybridi eli risteytymä, koska se on kirjoitettu määritteen alkuosaltaan pohjoissaameksi ja määriteosan loppuosaltaan sekä perusosaltaan inarinsaameksi. 15 H18: 1578

Vesánjárga (AA/SA.1998) Niemi Vetsijoen itärannalla *Bajitluoppal*-lompolasta n. 1 km etelään. Pohjoissaamea; *vesá* = vesa, *njárga* = niemi. 4 C5: 1579

Vetsijoki – Veahčajohka (AA/SA.1998) "*Veähtšajohka*" Pitkä joki Vetsijärvestä Tenoon. Mukaemasuomennos pohjoissaamen kielisestä paikannimestä, jonka määriteosan merkitys ei ole tiedossa. Yleiskarttaan vuodelta 1899 nimi on kirjattu muotoon "*Wetschikjoka*" (Lapin Tiepiiri 1974). 4 C7: 1580

Vetsijärvi – Veahčajávri (AA/SA.1998) "*Veähtšajávri*" Suurehko järvi Utsjoen vesistön itäpuolella. Mukaemasuomennos pohjoissaamesta, jonka määriteosan merkitys ei ole tiedossa. Nimi on vanha, koska se on kirjattu vuoden 1899 Suomen yleiskarttaan nimellä "*Weitschikjäyri*" (Lapin Tiepiiri 1974). 4 D9: 1581

Vetsikko – Veahčat Kylä Tenojoen rannalla Vetsijoen suulla. Määriteosaselitys: ks. Vetsijärvi. Suomen yleiskartassa vuodelta 1899 nimi on kirjoitettu "*Weitschinarga*", joka olisi mukaemasuomennoksena Vetsiniemi, ja Georg Wahlenbergin

karttaan vuodelta 1802 "*Väjginarga*", joka viittaisi pohjoissaamenkieliseen sanaan *veaigi* = hämärä. 1 C4: 1582

Vidátjávri (AA/SA.1998) Viides *Vuokŋoljávrrit*-järvistä alhaalta lukien. Pohjoissaamea; *vidát* = viides, *jávri* = järvi. 2 E4: 1583

Vidgaveadji (AA/SA.1998) Joki Utsjoen *Buollánoaivi*-tunturin itäpuolelta Tenoon. Pohjoissaamen paikannimi, jonka määriteosan merkitys ei ole tiedossa, *veadji* = (pieni) joki. 4 A5: 1584

Viercajohka (AA/SA.1998) "*Viertsajohka*" Saa alkunsa *Čáhppesjávri*-järven itäpuolelta ja laskee Pulmankijärven pohjoisosaan. Pohjoissaamea; *vierca* = pässi, *johka* = joki. 2 G3: 1585

Viermimoorâst (MM.1972) Pieni marasto Sammuttijärven itäpuolella olevan Niemetönjärven kaakkoispuolella. Inarinsaamea; *viermi* = verkko, *moorâst* = marasto. Veljekset Hans Morottaja ja Matti Morottaja ripustivat 1960-luvulla verkkonsa kuivumaan marastoon palatessaan Reppänjärviltä kalasta Sammuttijärvelle, koska kaloja oli repussa niin paljon, että he eivät enää jaksaneet kantaa niiden lisäksi märkiä verkkoja marastoa pidemmälle. 15 E18: 1586

Viettuujávri (JUM) Pieni järvi Utsjoen maantien itäpuolella Säytsjärven ja Syysjärven puolessa välissä. Inarinsaamea; *viettu* = genetiivimuoto sanasta *viettu* = tukkasotka, *jávri* = järvi. 14 B18: 1587

Viermisuossâmkoškes (VA) Matalikko Iijärvessä *Manevuoššâmsuálu*-saaren pohjoispuolella. Inarinsaamea; *viermi* = verkko, *suossâm* = aktiomuoto verbistä *suossâđ* = jäätyä > jäätyminen, *koškes* = matalikko vedessä. 10 G16: 1588

Viháláh (MM.1972) Pieni puokama Jullamojärven *Vaabžâhnjargâ*-niemen tyvellä sen itärannalla. Inarinsaamen appellatiivi, joka juontuu sanasta *viheliđ* = käestää (hauen verkkopyynti rantaheinikosta siten, että verkko lasketaan varovasti heinikon ulkopuolelle ja ajetaan sen jälkeen hauet siihen). 9 D16: 1589

Vihttannjarga – Vidttáánjargâ (TII.1963) "*Vittanjarga*" Pitkä niemi *Johttejávri*-järven pohjoisrannalla. Pohjoissaamea ja inarinsaamea. Määriteosa viittaisi pohjoissaamenkielisiin sanoihin *vihtan* = todistaja tai *vihttan* = viitenä. Inarinsaamen osalta määrite viittaisi sanaan *vidáttáá* = ilman viittä, josta olisi toisen tavun jälkimmäinen kirjain kulunut pois ja siten muodostunut sana, joka sellaisenaan ei merkitse mitään, *njarga* ~ *njargâ* = niemi. Tarkasteltaessa *Johttejávri*-järveä *Vihttannjarga*-niemen kärjestä järvi jakaantuu viiteen eri osaan eli lahteen. Siitäkö nimi? Aikaisemmin niemen nimi on ollut **Juttnjargâ – Johttenjarga**, jossa on ollut karttoihinkin merkitty kota (Lapin Tiepiiri 1974). Sen viimeinen asukas on ollut Henrik Matinp. Mattus (El.1933), ks. *Hendrihvarrimjávri*. Niemeä on kutsuttu myös **Heandarattjarga**-nimellä, ja siellä asui *Heandaratt*-niminen ihminen (juuri tuo em. Henrik Mattus, kirj. lis.). Hänen jälkeläisiään asuu Utsjoen Saarelassa (Laiti 1995). Tämä pohjoissaamelaisten käyttämä nimi ei ole ollut tiettävästi inarinsaamelaisten käytössä edes *Hendrihnjargâ*-muodossa, vaikka tämä *Heandaratt*

olikin inarinsaamelainen. Hän on ollut hyvin liikkuvainen ihminen, koska kaikki *Hendrih*-alkuiset paikannimet Syysjärven ja Säytsjärven suunnassa sekä osin vielä Sammuttjärven ja Iijävenkin suunnassa tulevat hänen mukaansa. 9 D14: 1590

Villavaara – Ullovääri – Ullovárri – Ollvää’rr (TII.1963, JM) ”Ullovárri” Näätämojoen pohjoispuolella. Suora suomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. Nimi on vanha, koska majuri Peter Schnitlerkin sen on kirjannut karttaansa v. 1744–1745 nimellä ”Ullvara”. 7 N10: 1591

Viälmá (EPA) Välijärven pohjoisin kapeikko. Inarinsaamen appellatiivi; *viälmá* = suvanto tai joen hidasvirtainen ja syvä osa. 11 K16: 1592

Vonâsnjargâ (HA) Pieni niemi Iijärven Annansaaren länsipuolella. Inarinsaamea; *vonâs* = lyhentymä sanasta *voonâs* = vene, *njargâ* = niemi. Muoto on nykyään häviämässä inarinsaamesta, ja se onkin pohjoissaamelasta perua, sanasta *fanas*. Taustalla saattaa kuitenkin olla sana *huonâs* ~ *fuonâs* = hukahuone (huoneenomainen suden pyydys), mutta koska tällaisia rakennelmia ei nykyään enää käytetä eikä sanaa tunneta, niin nimi on voitu mieltää lähimmäksi sitä muistuttavaksi sanaksi *voonâs*. Toisaalta alueella ovat vaikuttaneet varankilaiset poromiehet, jotka olivat pohjoissaamelaisia. 10 F16: 1593

Vuáčču (MM.1972) Suora ranta Sammuttjärven eteläpään länsirannalla. Inarinsaamen appellatiivi; *vuáčču* = kapea vetinen suo. 14 D18: 1594

Vuáskujávri (EPA) Neliskulmainen lampi Rökkijärveltä 1 km itään. Inarinsaamea; *vuásku* = ahven, *jávri* = järvi. 12 P11: 1595

Vuáskuvärpláássáš (MM.1972) Pieni saari Sammuttjärven Jaakobinkaltio -talosta 0,9 km länsi-luoteeseen. Inarinsaamea; *vuásku* = ahven, *värp* = lyhentynyt genetiivimuoto sanasta *värppi* = apaja, *láássáš* = deminutiivinen muoto sanasta *lássá* = pieni saari (luoto). 15 E17: 1596

Vudnejávri (AA/SA.1998) ”Vudnejávri” Järvi Mierasjärven pohjoispäästä 10 km koilliseen. Pohjoissaamea. Nimen määriteosan merkitys ei ole tiedossa, vaikkakin se viittaisikin sanaan *vudnii* = vuonoinen, *jávri* = järvi. 9 D11: 1597

Vudneluokta (AA/SA.1998) Itäisempi lahti Vetsijärven eteläpäässä. Määriteosaselitys: ks. *Vudnejávri*, *luokta* = lahti. 4 D9: 1598

Vudneluoppal (AA/SA.1998) ”Vudneluobbal” Lompola Vetsijärven *Vudneluokta*-lahden pohjukasta 2,5 km etelä-lounaaseen. Määriteosaselitys: ks. *Vudnejávri*, *luoppal* = lompola. 4 D10: 1599

Vudnevadda (AA/SA.1998) Laajahko laakea alue *Hávgajávrrit*-järvien ja *Vudnejávri*-järven välissä. Määriteosaselitys: ks. *Vudnejávri*, *vadda* = aukea, laajahko soinen kunnas metsässä (vosa). 9 D11: 1600

Vudnevárčomat (AA/SA.1998) Kaksi kukkulaa *Vudnejávri*-järven lounaispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Vudnejávri*; *várri* = vaara, *čomat* = monikkomuoto sanasta *čopma* = kukkula > kukkulat. 9 D11: 1601

Vudnevárri (AA/SA.1998) Vaara Mierasjärven pohjoispäästä 8,5–11,5 km pohjois-koilliseen *Vudnejávri*-järven länsipuolella. Saamenkielinen nimi "*Vudnevarri*" on sijoitettu kartalle paikkaan, jossa on *Ruoššavárri*-vaara. Määriteosaselitys: ks. *Vudnejávri*, *várri* = vaara. 9 D11: 1602, 4 D10: 1602

Vulležanguoika (AA/SA.1998) Koski Pulmankijoen alajuoksulla; tarkka sijaintipaikka ei ole kirjoittajan tiedossa. Pohjoissaamea; *Vulležan* = genetiivimuoto nimestä Uulaseni, *guoika* = koski. 5 H5 1603

Vuobme-Gálddojávri (AA/SA.1998) Järvi *Gálddoaivi* (*Alla Gálddoaivi*) -tunturista 3 km koilliseen. Pohjoissaamea; *vuobme* = lyhentymä sanasta *vuobmi* = vuoma, *gáldd* = ks. *Gálddoaivi*, *jávri* = järvi. 5 G7: 1604

Vuodâsluobâl – Vuõddâsluubbâl (TII.1963, JM) Näätämojoen kolmanneksi ylin lompola. Suora koltansaamennos inarinsaamesta; *vuodâs* = hiekkaranta, *luobâl* = lompola. 11 J13: 1605

Vuodâsluohtâ (MM.1972) Jullamojärven pohjoisin lahti. Inarinsaamea; *vuodâs* = hiekkaranta, *luohtâ* = lahti. 9 D15: 1606

Vuohččojávri "*Vuotsujärvi – Vuohččujávri*" Järvi Mierasjärven pohjoispäästä 6 km koilliseen. Suomenkielinen mukaelma ei ole paikallisten asukkaiden käytössä (AA/SA.1998). Pohjoissaamea; *vuohččo* = yhdysosalyyhtymä sanasta *vuohčču* = kapea vetinen jänkä, *jávri* = järvi. 9 C11: 1607

Vuohččojeaggi (Laiti 1995) Pieni suo Mieraslompolan itäpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Vuohččojávri*, *jeaggi* = jänkä. 9 B12: 1608

Vuohččojohka "*Vuotsujoki – Vuohččujohka*" Joki *Vuohččojávri*-järvestä Mieraslompolan kohdalta Utsjokeen. Suomenkielinen mukaelma ei ole paikallisten asukkaiden käytössä (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Vuohččojávri*, *johka* = joki. 9 C11: 1609

Vuohččojohrohči (Laiti 1995) Kohta *Vuohččojohka*-joessa *Vuohččojeaggi*-jängän alapäässä. Määriteosaselitys: ks. *Vuohččojávri*, *joh* = lyhentymä sanasta *johka* = joki, *rohči* = kapea, virtaava paikka joessa. 9 B12: 1609A

Vuojahallanbohki (AA/SA.1998) Niva *Jorbajávri*-järven ja *Giddasajávri*-järven välissä. Pohjoissaamea; *vuojahallat* = uitella, *bohki* = niva järvien välissä. 4 A7: 1610

Vuokŋoljávrrit (AA/SA.1998) Seitsemän peräkkäistä järveä Vetsijoesta koilliseen. Määriteosaselitys: ks. *Vuokŋoljohka*, *jávrrit* = monikkomuoto sanasta *jávri* = järvi. 2 E4: 1611

Vuokŋoljohka (AA/SA.1998) Joki *Vuokŋoljávrrit*-järvistä Vetsijokeen. Pohjoissaamea; *vuokŋol* = ilmeisesti lyhentymä adjektiivista *vuokŋul* = hyvin palautuva, joka on johdettu verbistä *vuokŋut* = toipua rasituksesta, esim. liiallisesta kalastuksesta (SA.2001), *johka* = joki. 4 D5: 1612

Vuokŋolmohkki (AA/SA.1998) Mutka *Vuokŋoljohka*-joessa. Määriteosaselitys: ks. *Vuokŋoljohka*, *mohkki* = mutka. 4 D5: 1613

Vuolimuš Cieskuljávri (AA/SA.1998) "*Vuolimus Tsieskuljavri*" Järvi Puksala-talosta 3 km itään. Pohjoissaamea; *vuolimuš* = alimmainen, *cieskul*-sanasta on olemassa epäuskottava tarina (SA.2001), *jávri* = järvi. 4 A9: 1614

Vuolimuš Gukčejávri (AA/SA.1998) "*Alimmainen Kuktsejávri* – *Vuolimuš Kuktšejávri*" Järvi Mierasjärven pohjoispäästä 5 km itään. Suomenkielinen nimimukaelma ei ole paikallisten asukkaiden käytössä. Määriteosaselitys: ks. *Vuolimuš Cieskuljávri*, *gukče* = ks. *Gukčeluoppal*, *jávri* = järvi. 9 C12: 1614

Vuolimuš Hávgajávri "*Havgaluobbal*" Järvi Mierasjärven pohjoispäästä 8 km itäkoilliseen. Saamenkielinen nimi sijoitettu väärään paikkaan, oikea paikka sijaitsee kyseisen järven lounaispuolella (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Vuolimuš Cieskuljávri*, *hávga* = hauki, *jávri* = järvi. 9 D11: 1615

Vuolimuš Rievssatjávri (AA/SA.1998) "*Vuolimuš Rievssakjavri*" Kolmen järven ryhmästä alimmaisoin Vetsijoessa. Määriteosaselitys: ks. *Vuolimuš Cieskuljávri*, *rievssat* = riekko, *jávri* = järvi. 4 C7: 1616

Vuolimuš Skáidejávri (AA/SA.1998) "*Vuolimuš Skaidejavri*" Järvi Pulmankijärven eteläpäästä 3 km länsi-lounaaseen. Määriteosaselitys: ks. *Vuolimuš Cieskuljávri*, *jávri* = järvi 2 H4: 1617

Vuolit Boratbokcájohka (AA/SA.1998) "*Vuolib Porapoktsajohka*" Joki *Uhca Čáhpesjávri* -järvestä Tenoon. Pohjoissaamea; *vuolit* = alempi, *borat* = verbigenetiivi sanasta *borrat* = syödä kuluttaa (esim. vesi) > syöpymä (SA.2001), *bokcá* = genetiivimuoto sanasta *bovccis* = pudas (kuivuva), *johka* = joki. 2 F1: 1618

Vuolit Čohkavárluoppal ~ Guolečoalluoppal (AA/SA.1998) Lompola Vetsijoessa *Čohkavárri*-vaaran luoteispuolella. Pohjoissaamea; *vuolit* = alempi, *čohka* = terävä, *vár* = lyhentymä sanasta *várri* = vaara, *guole* = genetiivimuoto sanasta *guolli* = kala, *čoa* = lyhentymä sanasta *čoalli* = suoli, *luoppal* = lompola. 4 D6: 1619

Vuolit Háltejávri (AA/SA.1998) "*Vuolib Haltejavri*" Järvi Vetsijoesta 2,5 km itään *Váišjeaggi*-jängän kohdalta. Määriteosaselitys: ks. *Vuolit Lihttoája*, *hálte* = paistinvarras, *jávri* = järvi. 4 D6: 1620

Vuolit Hávgajávri (AA/SA.1998) "*Laihankalanlampi* – *Vuolib Havgajávri*" Järvi *Skiehččaras*-tunturin huipulta 2 km länteen. Määriteosaselitys: ks. *Vuolit Lihttoája*, *hávga* = hauki, *jávri* = järvi. 6 I9: 1621

Vuolit Jeagelveijohka Joki, joka laskee kaakosta Tenoon Välimaan alapuolelle. Pohjoissaamen nimi *Vuolit Jeagelveijohka* "Vuolib Jeägelveäijohka" on sijoitettu läheteväksi 2 km liiaksi länteen (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Vuolit Lihttoája*, *jeagel* = yhdysosalyyhentyminen sanasta *jeagil* = jäkälä, genetiivin *vei* = lyhentyminen sanasta *veadji* = pienehkö joki, *johka* = joki. Tässä nimessä jokea ilmaiseva sana esiintyy kaksi kertaa ja jos sen vapaasti suomentaiksi, niin siitä tulisi 'Alempi Jäkäläjokienjoki'.
2 E3: 1622

Vuolit Lihttoája (AA/SA.1998) Oja Korretojan talosta 3,5 km koilliseen. Pohjoissaamea; *vuolit* = alempi, *lihtto* = liitto, *ája* = oja.
9 B11: 1623

Vuolitluoppal (AA/SA.1998) "Vuolimušluobbal" Lompola *Vuokholjohka*-jokisuun yläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Vuolit Lihttoája*, *luoppal* = lompola. 4 C5: 1624

Vuolit Luovosvárjohka (AA/SA.1998) Joki *Luovosvárri*-tunturialueen länsipuolta Vetsijokeen. Määriteosaselitys: ks. *Vuolit Lihttoája*, *luovos* = irrallaan, *vár* = lyhentyminen sanasta *várri* = vaara, *johka* = joki.
4 C5: 1625

Vuolit Skuolffejávri (AA/SA.1998) "Vuolib Skuolfejávri" Pieni järvi *Veahčâmohkki*-mutkan eteläpuolella. Määriteosaselitys: ks. *Vuolit Lihttoája*, *skuolffe* = lyhentyminen genetiivimuoto sanasta *skuolffi* = pöllö, *jávri* = järvi.
4 C9: 1626

Vuolit Suolojávri (AA/SA.1998) Järvi Utsjoen Saarela -talosta 0,5 km itään. Määriteosaselitys: ks. *Vuolit Lihttoája*, *suolo* = lyhentyminen sanasta *suolu* = saari, *jávri* = järvi.
4 A6: 1627

Vuolituperuávi (MM.1972) "Vyellituperoauvi" Vanha paloalue Palo-Kotkajärven pohjoispuolella. Inarinsaamea; *Vuoli* = genetiivimuoto nimestä *Vuolli* = Uula, *tupe* = tupa, *ruávi* = rova. Saamenkielinen nimi on kirjoitettu inarinsaameksi, mutta määriteosaltaan väärin; *vyelli* = ala (alapuolinen).
15 E19: 1628

Vuoll-Aailâ láássáš (JUM) Pieni saari Syysjärven eteläpäässä, joka on saanut nimensä "Uulan Ailin" eli Aili Mattuksen (1866–1940) mukaan. Hän kuoli heinäkuussa, joten kelien puuttumisen vuoksi hänet haudattiin väliaikaisesti kyseiseen saareen odottamaan ajokelejä. Inarinsaamea; *Vuoll* = genetiivimuoto nimestä *Vuolli* = Uula > Uulan, *Aailâ* = genetiivimuoto nimestä *Ailâ* = Aili > Ailin, *láássáš* = deminutiivimuoto sanasta *lássá* = luoto.
14 B19: 1629

Vuollin-Uulan Kotasijjärvi – Vuoll-Uulá Kuátsaijávri (MM.1972) Kiesvaaran pohjoispuolella. Kyseessä Uula Mujo (Jänis-Uulan Uula, † noin 1960), joka pyysi riekkoja rakentamassaan kammissa. Hän asui poikamiehenä Syysjärvellä elämänsä loppuun saakka. Suora suomennos inarinsaamesta.
14 C17: 1630

Vuonâpottâ (HA) Lahti Iijärven lounaispäässä. Inarinsaamea; *vuonâ* = vuono, *pottâ* = perä.
10 E16: 1631

Vuopajanperälampi – Vyepppeottlááduš (SV) Pieni lampi Säytsjärven Kutujärven kohdalla maantien ja Säytsjärven välissä. Suora suomennos inarinsaamesta.
14 B17: 1632

Vuovdavárri (AA/SA.1998) "*Vuovdavarri*" Vaara valtakunnan rajalla Pulmankijärven itäpuolella. Pohjoissaamea; *vuovda* = uuttu tai rinta (vatsaontelo), *várri* = vaara.
2 H3: 1633

Vuovddesisláttu (AA/SA.1998) Pyöreä lampi Mierasjärven itäpuolella olevan Karilampi-talon itäpuolella. Pohjoissaamea; *vuovddesis* = puisen metsän sisällä, *láttu* = lampi.
9 B13: 1634

Vustenjávri Järvi *Guorboaiivi*-tunturiryhmän korkeimmalta kohdalta 2,3 km pohjois-koilliseen. Pohjoisaamen nimi "*Vustemjavri*" on merkitty paikkaan, jossa on *Tuottar-Báljjahašjávri* (AA/SA.1998). Määriteosaselitys: ks. *Vustenjohka*, *jávri* = järvi.
5 F9: 1635

Vustenjohka (AA/SA.1998) Joki *Vustenjávri*-järvestä *Čuoččohanjohka*-jokeen. Pohjoisaamen nimi "*Vustenjohka*" on merkitty väärään paikkaan eli *Duottar-Báljjahašjávri*-järvestä lähteväksi. Pohjoissaamea; *vusten* = aktiomuoto verbistä *vuset* = valmistaa juustoa, *johka* = joki.
5 F9: 1636

Vyeleeb Hacâstâmjávri (SA.1963) Järvi Isonlahdenvaaran pohjoispuolella. Inarinsaamea; *vyeleeb* = alempi; *hacâstâm* = aktiomuoto verbistä *hacâstid* = levittää haaroja, *jávri* = järvi.
10 F14: 1637

Vyeleeb Loossâmjávri (MM.1972) Järvi Sammuttijärven pohjoispuolella olevan Ulasjärven pohjoispäästä 4,5 km itään. Inarinsaamea; *vyeleeb* = alempi, *loossâm* = aktiomuoto verbistä *loossâđ* = kumautella > kumautteleminen > kumauttelema, *jávri* = järvi.
15 F17: 1638

Vyeleeb Lábžijávri (MM.1972) "*Vyeleeb Lábđšijávri*" Järvi Sammuttijärven Jaakobinkaltio -talosta 3 km kaakkoon. Inarinsaamea; *vyeleeb* = alempi, *lábži* = hihna, *jávri* = järvi.
15 F17: 1639

Vyelemuš Cuábuijávri (MM.1972) Sammuttijärven pohjoispuolisen Ulasjärven pohjoispäästä 3,1 km itään. Inarinsaamea; *vyelemuš* = alimmainen, *cuábui* = sammakko, *jávri* = järvi.
15 F17: 1640

Vyelemušroto (MM.1972) Tiheikkö Sammuttijärven Ruoptuoen varrella. Inarinsaamea; *vyelemuš* = alimmainen, *roto* = tiheikkö.
14 D17: 1641

Vyelijávri Järvi, oikeastaan lompola Luolajärven länsipään pohjoispuolella. Inarinsaamea; *vyeli* = ala, *jávri* = järvi.
12 P11: 1642

Vyeppee (MM.1972) Vuopaja Ulasjärven kaakkoisrannalla. Inarinsaamea; appellaatiivi *vyeppee* = vuopaja.
15 E17: 1643

Vyeppee ~ Iijävrvyeppee (SA.1963, HA) *Selgijävrjuuhâ*-joen alajuoksu. Aikaisempi nimi **Taavvidvyeppee** (David Högmanin mukaan), ks. *Taavvidluhtâ*. Nimitelys: ks. *Vyeppee* (ylempi). 10 H14: 1644

Vyeppeenjargâ (HA) Niemi Iijärven *Varjâgâšnjargâ*-niemen puolenvälin länsirannalla. Määriteosaselitys: ks. *Vyeppee* (ylempi), *njargâ* = niemi. 10 F16: 1645

Vyeppeenjargâ (HA) "*Vyeppeenjarga*" Niemi, joka jää *Selgijävrjuuhâ*-joen ja Iijärven pohjoispään väliin. Määriteosaselitys: ks. *Vyeppee* (ylempi), *njargâ* = niemi. 10 H14: 1646

Vyeppeeluobâl "*Vyeppeeluobal*" Lompola Iijärven länsipuolella, johon Paavaliijoki ja *Selgijävrjuuhâ*-joki laskevat. Määriteosaselitys: ks. *Vyeppee* (ylempi), *luobâl* = lompola. 10 H14: 1647

Vyeppeepottjävri (MM.1972) Pieni järvi *Käđirkuátku*-joen itäpuolella Kutujoen luusuan pohjoispuolella. Määriteosaselitys: ks. *Vyeppee* (ylempi), *pottâ* = perä, *jävri* = järvi. 14 C18: 1648

Vyesikoškes (HA) Matalikko Iijärven *Kuovdâläässäš*-laassan kaakkoispuolella. Inarinsaamea; *vyesi* = vasa, *koškes* = matalikko vedessä. 10 G15: 1649

Väljävri – Koskâjävri (EPA) "*Kâskajavri*" Miihkalijärven ja Kuosnajärven välissä. Suora suomennos inarinsaamesta. 11 K16: 1650

Välimaa Talo Tenon varrella Vetsikosta 10 km Nuorgamin suuntaan. 1 D2: 1651

Y

Ylempi Ellijävri – Taaveeb Elijävri (MM.1972) Syysjärven Kutujoensuusta 5 km itään. Mukaemasuomennos inarinsaamesta, jonka täsmällisempi suomennos olisi 'Pohjoisempi Ellijävri', *taaveeb* = pohjoisempi. 14 D18: 1652

Ylempi Joukkasjärvi – Paajeob Njuhčâjävri – Bajit Njukčajävri "*Pâjib Njukčajavri*" Järvi *Mierggasroavvi*-rovan kaakkoispuolella. Suora suomennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. 10 E14: 1653

Ylimmäinen Pitkälompola – Pajemuš Kuhesluobâl – Guhkesluoppal (SV) Pautjärven lounaispuolella Siuttajoessa. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Suora suomennos inarinsaamesta. Pohjoissaamen nimestä puuttuu ylimmäisyyttä ilmaiseva sana *bajimuš*. 15 G17: 1664

Ylä-Tarvojävri – Paje-Tarvoojävri (JUM) Syysjärven puolesta välistä 2 km itään. Mukaemasuomennos inarinsaamen nimestä, jonka määriteosan merkitys ei ole tiedossa, vaikka se viittaisikin pakananaikaisen ihmisen nimeen. 14 C19: 1665

Ä

Äijihkuátimoorâst (SA.1963) "*Äijihkoatimoorast*" Marasto Ulasjärven länsipuolella. Inarinsaamea, *äijih* = ukki tai äijä, *kuáti* = kota, *moorâst* = marasto. On arveltu, että kyseinen *äijih* olisi ollut *Stuorrâ-Antti* = Iso-Antti (1806–1875), Antti Antinpoika Sarre. Hän oli kuuluisa staalon tappaja, josta tarkemmin *Stááluuroto* paikannimen yhteydessä. **15 E17: 1666**

Äittinjargâ – Áitenjárga (MM.1972) "*Aihtenarga*" Niemi Säytsjärven eteläosan itäpuolella *Käädirkuátkujuuhâ*-joen luusuan koillispuolella. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *äitti* ~ *áite* = aitta, *njargâ* ~ *njarga* = niemi. **14 C17: 1667**

Äittuáivjávri (EPA) Noin kilometrin mittainen järvi valtakunnan rajan läheisyydessä Aittoavista 1,3 km länteen. Norjan puolella samalla kohtaa on niin ikään *Áitoaijávri*. Määriteosaselitys: ks. *Äittinjarga*, *uáiv* = lyhentymä sanasta *uáivi* = pää, *jávri* = järvi. **7 N8: 1667A**

Ävlijärvet – Ävlijäävrih – Ävlejárroit – Ääu'ljääu'r (TII.1963, JM) "*Avlejavrrik*" Kolme perättäistä järveä Näätämojoen eteläpuolella *Vuodâsluobâl*-lompolasta 3–4 km itä-kaakkoon. Mukaemasuomennos ja koltansaamennos inarinsaamesta tai pohjoissaamesta. Määriteosaselitys: ks. *Ävlijuuuhâ*. **11 J13: 1668**

Ävlijuuhâ – Ävlejohka "*Avlejohka*" Pitkä joki lounaasta Ävlijärvien kautta Opuksjärveen. Inarinsaamea ja pohjoissaamea; *ävli* = hahlat, kahleet tai kytkyt. Pohjoissaamen verbi *ávlet* = pangoittaa tai sitoa kaulahihna, *juuhâ* ~ *johka* = joki. **11 J14: 1669, 11 K13: 1669, 11 L12: 1669**

Ävliuobbâleh – Ävleluobbalat "*Avleluobbalak*" Neljä perättäistä lompolaa *Ävlijuuhâ*-joessa. Inarinsaamea ja pohjoissaamea. Määriteosaselitys: ks. *Ävlijuuhâ*, *luobbâleh* ~ *luobbalat* = lompolat. **11 L12: 1670**

Äytsijoki – Ävžijuuvâš (SA.1963) "*Ävdšijuuvadš*" Äytsijärvestä Altojärveen. Mukaemasuomennos inarinsaamesta; *ävži* = rotko, *juuvâš* = deminutiivimuoto sanasta *juuhâ* = joki > jokinen. **14 C20: 1671**

Äytsijärvi – Ävžijuvviijáávráš (SV) Iijärven maantien pohjoispuolella 4 km tienhaarasta. Mukaemasuomennos inarinsaamesta, jonka täsmällisempi suomennos olisi Rotko-ojan lampi. **14 C19: 1672**

Äytsikäslampi – Ävžikešláddu (MM.1972) Reppänäselän Tupajärven eteläpään itäpuolella. Harhaanjohtava mukaemasuomennos inarinsaamesta, jonka täsmällinen suomennos olisi Rotkonpäälampi. **15 E19: 1673**

LÄHTEET

Arkistolähteet

- Aikio, Ante & Aikio, Samuli 1998: Saamenkielisten paikannimien numerisoinnin yhteydessä kerätty paikannimiaineisto Utsjoen kunnan alueella. (AA/SA.1998). – Maanmittauslaitos, Helsinki.
- Itkonen, E. 1933: Inarin Iijärven ympäristön paikannimiä (Kielimestarina Juhani Nuorgam). (EI.1933). – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Paikannimiarkisto, Helsinki.
- Itkonen, E. 1933: 1. Aarneniemi–Mutaniemi. (EI.1933). – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Paikannimiarkisto, Helsinki.
- Itkonen, E. 1933: 2. Neitiniemi–Äytsijoki. (EI.1933). – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Paikannimiarkisto, Helsinki.
- Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimiarkiston paikannimikokoelmat vuoteen 1995 saakka. Tässä työssä on käytetty Samuli Aikion (SA.1963 tai SA.1964), Matti Morottajan (MM.1972) ja Toivo Immanuel Itkosen (1891–1968) (TII.1963) keräämiä paikannimiaineistoja. Viittauksen vuosiluku on aineiston luovutusvuosi. – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki.
- Mosnikoff, J. 1998: Saamenkielisten paikannimien numerisoinnin yhteydessä kerätty aineisto koltta-alueella (Sevettijärven ympäristö). (JM). – Maanmittauslaitos, Helsinki.

Haastattelut

Paikalliset asiantuntijat

- Aikio Eero Pekka *1936 (EPA)
 Aikio Heikki (Iijärven Heikki) 1910–1994 (HA)
 Aikio Iisakki *1916 (IA)
 Aikio Juhani Heikki (Sähkö-Heikki) *1938 (JHA)
 Aikio Matti (Saarelan Matti) *1923 (MA)
 Aikio Veikko *1951 (VA)
 Hirvelä Einari *1938 (EH)
 Holmberg Veikko August *1945 (VAH)
 Mattus Jouni Iisakki *1937 (JIM)
 Mattus Juhan Uula 1935–1998 (JUM)
 Mattus Matti Uula *1939 (MUM)
 Morottaja Hans Iisak *1935 (HIM)
 Paadar Jouni (Juhan-Matin Jouni) *1933 (JP)
 Porsanger Piera *1924 (PP)
 Saijets Aslak *1926 (AS)
 Sarre Veikko *1943 (VS)

Valle Heikki Edvard (Nuutin Heikki) *1927 (HEV)

Valle Sammeli (Nuutin Sammeli) *1912 (SV)

Muut asiantuntijat

Aikio, Samuli Utsjoelta *1937 (SA.2000, SA.2001). Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksesta eläkkeellä oleva saamenkielen erikoistutkija.

Kitti, Jouni 1974: Iijärven apajapaikkojen ja maastokohtien nimet 28.10.1974 Heikki Aikion mukaan. (HA).

Sanakirjat ja hakuteokset

Itkonen, E. 1986–1987: Inarilappisches Wörterbuch I–III. Toim. Raija Bartens ja Lea Laitinen. – Suomalais-ugrilainen seura, Helsinki. 1331 s.

Itkonen, E. 1992: Inarinsaamelaisia kielennäytteitä. Suomalais-ugrilaisen seuran toimituksia. Toim. Lea Laitinen. – Suomalais-ugrilainen seura, Helsinki. 305 s.

Mosnikoff, J. & Sammallahti, P. 1988: U'cc sääm-lää'dd sää'nnkeârjaž – Pieni Koltansaame-suomi sanakirja. – Jorgaleaddji Oy. 151 s.

Sammallahti P. 1989: Sámi-suoma sátnegirji – Saamelais-suomalainen sanakirja. – Jorgaleaddji Oy, Utsjoki. 527 s.

— 1993: Sámi-suoma-sámi sátnegirji – Saamelais-suomalais-saamelainen sanakirja. – Jorgaleaddji Oy, Utsjoki. 592 s.

— & Morottaja M. 1993: Säämi-suomâ sänikirje – Inarinsaamelais-suomalainen sanakirja. – Girjegiisá, Utsjoki. 165 s.

— & Mosnikoff J. 1991: Suomi-koltansaame sanakirja – Lää'dd-sää'm sää'nnkeârjj. – Girjegiisá, Utsjoki. 202 s.

Tietosanakirja: CD Fakta 2001: – Tietosanakirjat, WSOY.

Valpola V. 1976: 10-osainen Tietosanakirja Fakta osa 1. – WSOY, Helsinki.

Kirjallisuus

Akujärvi, A. 1998: Morottajan suku. 2. p. – Omakustanne, Inari. 477 s.

Fellman, I. I 2, 132. Handlingar och uppsatser angående finska Lappmarker och lappare. – Bd. IV. Helsingfors 1915. cxiv. 439 s.

- Itkonen, I. 1910: Muinaisjäännöksiä ja tarinoita Inarijärven ympäristöltä. – Käsikirjoitus, Kansallismuseon arkisto, Helsinki. 77 s.
- Itkonen, Terho 1972: Lapin paikannimistön huoltoa. – Teoksessa: Nimikirja. Kalevalaseuran vuosikirja 52. WSOY, Porvoo. S. 284–304.
- Itkonen, T. I. 1920: Lappalaisperäisiä paikannimiä Suomenkielen alueella. – Virittäjä 1920 nro 1 & 2: 1–11, 49–47.
- 1961: Kvasisuomalaisia Lapin paikannimiä. – Virittäjä 1961 nro 1: 1–13.
- 1965: Inarin Itäinen rajaseutu ja sen kolttasutus ennen 1900-lukua. – Teoksessa: Kalevalaseuran vuosikirja 45. WSOY, Porvoo. S. 143–158.
- 1966: Lappalaisia paikannimiä 1500-luvulta. – Suomalais-ugrilaisen seuran vuosikirja 67. Suomalais-ugrilainen seura, Helsinki. 32 s.
- 1984: Suomen lappalaiset vuoteen 1945 I–II. 2 p. – WSOY, Porvoo. 589 + 629 s.
- Itkonen, Tuomo 1981: Inari. Inarin kirkkojen ja paimenten muisto. – Inarin seurakunta, Inari. 231 s.
- Koskimies A. V. & Itkonen T. I. 1978 (1917): Inarinlappalaista kansantietoutta. Uusintapainoksen toim. Lea Laitinen. – Suomalais-ugrilaisen seuran toimituksia 167. 417 s.
- Laiti I. 1995: ”Ohcejohsis báikenamat” (Utsjoenlaakson paikannimet). – Käsikirjoitus pro gradu -työtä varten, Irma Laiti. 35 s.
- Morottaja, M. (toim.) 1997: Tovlááh mainâseh. Kirja on inarinsaamenkielinen ja otteiden käännökset sekä referoinnit on tehnyt paikannimiselvityksen kirjoittaja. – Anarâškielâ servi ry (Inarinsaamen kielen yhdistys ry.), Inari. 211 s.
- Nickul, K. 1934: Petsamon eteläosan koltankieliset paikannimet kartografiselta kannalta. – Maanmittauslaitoksen julkaisuja 26. 81 s. + karttaliite Etelä-Petsamon alueelta.
- Paulaharju, S. 1927: Takalappia. – Kustannusosakeyhtiö Kirjan kirjapaino, Helsinki. 329 s.
- Paulaharju, S. 1932: Kokoelmasta Vähäisiä kirjelmiä LXXXIV, Seitoja ja seidan palvontaa. – Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. 54 s.
- Shytte Blix E. 1987: Karasjokslekt. Mari Teigmo Eira, Petter Nedrejord, John Norvang (toimituskunta). – Davvi Media O/S, Norsk Folkemuseum. 600 s.
- Solbakk, A. 2001: Deanuleahki Tanadalen. – Čálliidlagádus, 1044 s.
- Tynys, T. (toim.) 2000: Vätsäri – erämaa järven takana. – Metsähallitus, Ylä-Lapin luonnonhoitoalue. 331 s.

Viinanen, V. 2002: Inarin Rajahistoria I. *Studia Historica Septentrionalia* 40. – Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys ry. 350 s. + liitteet.

Yliopiston Nimipäiväalmanakka 1997: Saamelaiset nimipäivät ja ortodoksiset nimipäivänimet. – Helsingin yliopisto, Yliopistopaino, Helsinki. 82 s.

Kartat

Lapin Tiepiiri 1974: Yleiskartta vuodelta 1899. – Lapin Tiepiiri, museotoiminta.

Maanmittauksen ylihallitus 1908: Suomen yleiskartta vuodelta 1908. – Maanmittauslaitos.

Peruskartat 1: 20 000: 3941 04+05, 3941 07–08, 3941 10–11, 3943 01, 3932 01–12, 3934 01–06, 4912 07–08, 4912 10–11, 4914 01, 3931 01–12, 3933 01–06, 4911 07–12, 4913 01+04, 3842 02–03, 3842 05–06, 3842 08–09, 3842 11–12, 3844 02–03, 3844 05–06. – Maanmittauslaitos, Helsinki.

Topografikartat 1: 50 000: 3941 1 Vetsikko 1980, 3941 2 Nuorgam 1979, 3943 1 Leäibevarri 1980, 3932 1 Utsjoki 1979, 3932 2 Kaldoaivi 1978, 3934 1 Tsuomasvarri 1979, 4912 2 Villavaara 1980, 4914 1 Näätämö 1980, 3931 1 Mieraslompola 1975, 3931 2 Iijärvi 1975, 3933 1 Mihkalijärvi 1975, 4911 2 Sevettijärvi 1976, 4913 1 Vätsäri 1980, 3842 1 Tuuruharju 1974, 3842 2 Partakko 1974 ja 3844 1 Kyynelvuono 1975. – Maanmittauslaitos, Helsinki.

Schnitler P. 1744–1745: Kart no. 134 b i Riksarkivet. – Kristiania.

Suomen yleiskartta vuodelta 1872.

Wahlenberg G. 1802: Karta öfver Kemi Lappmark. – Teoksessa: *Geografisk och ekonomisk beskrifning om Kemi Lappmark i Vesterbottens höfdingdöme med geografisk karta på bergs-rådet Friherre S. G. Hermelins anmodan, författad af Göran Wahlenberg. Carl Delen, 1804. Näköispainos: Kartta-keskus, Helsinki, 1994.*

